

พระญาณวิศิษฏ์สมิทธิวีราจารย์

(หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม)

วัดป่าสาลวัน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

โครงการหนังสือบูรพาจารย์อิสานใต้ เล่ม ๒

จัดพิมพ์เป็นธรรมบรรณาการ

สำหรับผู้ร่วมบริจาค

ทุนนิธิกัมมัฏฐานหลวงปู่ดูลย์ อตุโล

และ

โครงการหนังสือบูรพาจารย์อิสานใต้

วัดบูรพาราม ต.ในเมือง อ.เมือง จ.สุรินทร์

พฤษภาคม ๒๕๕๔

พระญาณวิศิษฏ์สมิทธิวีราจารย์

(หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม)

วัดป่าสาลวัน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

โครงการหนังสือบูรพาจารย์อิสานใต้ **เล่ม ๒**

จัดพิมพ์เป็นธรรมบรรณาการ

สำหรับผู้ร่วมบริจาค

ทุนนิธิกัมมัฏฐานหลวงปู่ดูลย์ อตุโล

และโครงการหนังสือบูรพาจารย์อิสานใต้

เลขมาตรฐานสากลหนังสือ : ISBN : 978-974-350-404-4

พิมพ์ครั้งที่ ๑ เดือนพฤษภาคม ๒๕๕๔

พิมพ์ด้วยเงินบริจาค จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม

โครงการหนังสือบูรพาจารย์อิสานใต้

วัดบูรพาราม ต.ในเมือง อ.เมือง จ.สุรินทร์

พระราชวรคุณ เจ้าอาวาส และเจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์ (ธ)

ผู้เรียบเรียงและจัดพิมพ์

รศ.ดร.ปฐม-รศ.ภัทรา นิคมานนท์

๔/๔๔๙ ซอย ๑๙ หมู่บ้านสหการณ์

ถนนเสรีไทย ๕๗ เขตบึงกุ่ม

กรุงเทพฯ ๑๐๒๔๐

โทร/โทรสาร ๐๒ ๓๗๙ ๗๑๓๙, ๐๘๑ ๕๕๗ ๖๕๒๓

พิมพ์ที่ บริษัท พี.เอ.ลีพริ้ง จำกัด

๔ ถนนสิรินธร ๗ แขวงบางบำหรุ เขตบางพลัด กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐

โทร. ๐๒ ๘๘๑ ๙๘๙๐ โทรสาร ๐๒ ๘๘๑ ๙๘๙๔

สารบัญ

ตอนที่ ๑ ช่วงชีวิตวัยต้น

๑. พระญาณวิศิษฏ์สมิทธิวีราจารย์ (หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม) ๓
๒. การเรียบเรียงประวัติของหลวงปู่ ๘
๓. คุณธรรมของหลวงปู่สิงห์ ๑๒
๔. ชาติภูมิ ๑๔
๕. การศึกษาเล่าเรียน ๑๗
๖. บรรพชาเป็นสามเณร ๒๐
๗. ปี ๒๔๕๒ อุปสมบท ณ วัดสุทัศน์ เมืองอุบลฯ ๒๖
๘. หลวงปู่ดูลย์ อตุโล สหายธรรม ๒๘
๙. เหนื่อยหน่ายในคันถธุระ ๓๑
๑๐. ถวายตัวเป็นศิษย์หลวงปู่มั่น ๓๓
๑๑. สนใจสมาธิภาวนาเป็นพิเศษ ๓๘
๑๒. ขอลาจากการเป็นครู ๔๐
๑๓. ประเด็นสงสัยจากเรื่อง 'หลวงปู่สิงห์สอนสามเณรเหวน' ๔๓

ตอนที่ ๒ ออกค้นธรรมตามอาจารย์

๑๔. ปี ๒๔๕๘ ติดตามหลวงปู่มั่นออกธุดงค์ ๔๙
๑๕. เป้าหมายของหลวงปู่มั่น ๕๒
๑๖. สิ่งที่ได้จากธุดงค์ครั้งแรก ๕๗
๑๗. ปี ๒๔๕๙ หลวงปู่ใหญ่เสาร์บรรลุธรรม ๕๙
๑๘. หลวงปู่ใหญ่เสาร์ที่บ้านห้วยทราย คำชะอี ๖๔
๑๙. หลวงปู่ใหญ่ทั้งสองหนีตำแหน่งแต่งตั้ง ๖๘
๒๐. คณะหลวงปู่มั่นมาบ้านห้วยทราย ๗๐

๒๑. ธุดงค์หลังออกพรรษาปี ๒๔๕๕ ๗๔
๒๒. พ.ศ. ๒๔๕๕ (พรรษา ๘) พักวิเวกที่อำเภอท่าบ่อ หนองคาย ๗๖
๒๓. เดินทางกลับจังหวัดอุบลฯ ๗๘
๒๔. รับบัญชาให้อยู่สอนพุทธบริษัท ๘๒
๒๕. หลวงปู่มั่นทบทวนอุบายธรรม ๘๔
๒๖. ปี ๒๔๖๒ (พรรษา ๑๑) ที่ป่าท่าคันโท กาฬสินธุ์ ๘๘
๒๗. สอนศิษย์ไม่ให้ติดในญาณ ๙๓
๒๘. เปิดศักราชปฏิบัติจิตภาวนา ๙๗
๒๙. ปี ๒๔๖๓ (พรรษา ๑๒) ที่ถ้ำผาบิ้ง จ.เลย ๑๐๐
๓๐. ไปกราบหลวงปู่มั่นที่บ้านโพนเชียงหวาง สกลนคร ๑๐๒
๓๑. ติดตามหลวงปู่มั่นไปบ้านห้วยทราย คำชะอี ๑๐๔
๓๒. การอบรมสั่งสอนประชาชนบ้านห้วยทราย ๑๐๗
๓๓. บวชหลวงตาทุมเพื่อให้เป็นเจ้าวัด ๑๐๙
๓๔. ติดตามหลวงปู่มั่นไปสกลนคร ๑๑๗
๓๕. จำพรรษาที่วาริชภูมิ สกลนคร ๑๒๐
๓๖. จัดระเบียบการเดินธุดงค์ ๑๒๒
๓๗. กลับอุบลฯ ด้วยโยมแม่ถึงแก่กรรม ๑๒๖
๓๘. ชวนหลวงปู่ดูลย์ช่วยโน้มน้าวใจพระมหาปิ่น ๑๒๙

ตอนที่ ๓ พระกรรมฐานสองพี่น้อง

๓๙. การตัดสินใจของพระมหาปิ่น ๑๓๗
๔๐. พระมหาเปรียญออกธุดงค์เป็นองค์แรก ๑๔๑
๔๑. รับสั่งให้ไปส่งพระมหาปิ่นที่อุดรฯ ๑๔๓
๔๒. ไปกราบหลวงปู่มั่นที่บ้านค้อ อ.บ้านผือ อุดรฯ ๑๔๕

๔๓. พระมหาปิ่นหมดสงสัยในหลวงปู่มั่น ๑๔๗
๔๔. ออกธุดงค์ไปสกลนคร ๑๕๐
๔๕. หลวงปู่สิงห์อาพาธบนภูเหล็ก ๑๕๒
๔๖. จำพรรษาบ้านโคกสี อ.วาริชภูมิ สกลนคร ๑๕๔
๔๗. บวชเปลี่ยนนิกายในสีมาน้ำ ๑๕๖
๔๘. กองทัพธรรมเกรียงไกร ๑๕๙
๔๙. จำพรรษาที่อากาศอำนวย สกลนคร ๑๖๑
๕๐. ปรุงยาสมุนไพรช่วยชาวบ้านรักษาฝีดาษ ๑๖๔
๕๑. เทศน์ให้กระเทือนใจศิษย์ ๑๖๖

ตอนที่ ๔ ต้องอุปสรรคใหญ่ในอุบลฯ

๕๒. อาราธนาหลวงปู่มั่นกลับอุบลฯ ๑๗๑
๕๓. หลวงปู่มั่นปรารภการกลับอุบลฯ ๑๗๓
๕๔. พระป่ามาพร้อมกันที่สกลนครโดยบังเอิญ ๑๗๕
๕๕. ทำไมหลวงปู่ใหญ่เสาร์ยังไม่กลับอุบลฯ ๑๗๗
๕๖. ข้อขัดข้องจากเจ้าพระคุณสมเด็จฯ ๑๘๐
๕๗. พบกันที่จังหวัดอุบลฯ ๑๘๖
๕๘. อุปสรรคใหญ่รออยู่ที่อุบลฯ ๑๘๘
๕๙. หลวงปู่สิงห์เป็นประธานแก้ปัญหา ๑๙๑
๖๐. คณะหลวงปู่ฝั้นถูกขับไล่กลางพรรษา ๑๙๓
๖๑. เป็นภาระของหลวงปู่สิงห์ ๑๙๘
๖๒. สมเด็จฯ หายเกลียดชังพระกรรมฐาน ๒๐๓
๖๓. สมเด็จฯ สนใจด้านสมาธิภาวนา ๒๐๖
๖๔. กำเนิดวงศ์ธรรมยุต ๒๐๙

๖๕. วงศ์ธรรมยุตภาคอิสาน ๒๑๒
๖๖. คณะพระธุดงค์ปักหลักในจังหวัดอุบลราชธานี ๒๓๓
๖๗. หลวงปู่จามพูดถึงครูอาจารย์ ๒๓๙
๖๘. หลวงปู่จามเล่าถึงหลวงปู่มั่น ๒๔๒
๖๙. หลวงปู่จามเล่าถึงหลวงปู่สิงห์ ๒๔๗
๗๐. คำบอกเล่าของหลวงปู่กงมา ๒๔๙
๗๑. หลวงปู่มั่นประชุมศิษย์ช่วงมาฆบูชา ๒๕๔
๗๒. เริ่มเผยแผ่ธรรมสู่ประชาชนเป็นทางการ ๒๕๙
๗๓. สามเณรจามอยู่กับหลวงปู่สิงห์ ๒๖๑
๗๔. สามเณรจามธุดงค์ครั้งแรก ๒๖๔
๗๕. สามเณรจามธุดงค์ครั้งที่สอง ๒๖๘

ตอนที่ ๕ เคลื่อนพลสู่ขอนแก่น

๗๖. นำกองทัพธรรมสู่จังหวัดขอนแก่น ๒๗๓
๗๗. หลวงปู่จามเล่าถึงการเดินทาง ๒๗๖
๗๘. เข้าสมาธิพิจารณา เณรสิม เณรจาม ๒๘๐
๗๙. สามเณรวัดโคกเหล่างา ๒๘๓
๘๐. พูดถึงครูอาจารย์วัดบ้านเหล่างา ๒๘๖
๘๑. บุพกรรมของสามเณรจาม ๒๙๐
๘๒. จากวัดบ้านเหล่างาสู่วัดวิเวกธรรมวิทยาราม ๒๙๓
๘๓. ปักหลักสร้างวัดที่ป่าช้าบ้านเหล่างา ๒๙๕
๘๔. จัดพระแยกไปตั้งวัดสอนธรรมประชาชน ๓๐๐
๘๕. ความยากลำบากในการเริ่มตั้งวัดป่า ๓๐๓
๘๖. ผีปู่ตาอาละวาดก่อกวนชาวบ้าน ๓๐๘

๘๗. เห็นพระกรรมฐานเป็นตัวเสนียดทำฝนแล้ง ๓๑๕
๘๘. มอบภาระหลวงปู่อ่อนไปตั้งสำนัก ๓๑๙
๘๙. วิธีการของหลวงปู่อ่อน ๓๒๒
๙๐. ผู้ใหญ่บ้าน และคณะรับพระไตรสรณคมน์ ๓๒๕
๙๑. ผีตาปู่ญาครูโกก เมืองขอนแก่น ๓๒๘
๙๒. ถูกขับจากพวกที่ไม่เลื่อมใส ๓๓๑
๙๓. ข้อกล่าวหาเรื่องทำลายผีปู่ตา ๓๓๕
๙๔. ขอบคุณพวกที่คุกคามเอาชีวิต ๓๓๙
๙๕. จัดการกับพวกที่ยังโกรธแค้น ๓๔๖
๙๖. ถามปัญหาสอบภูมิปัญญา ๓๔๙
๙๗. หลวงปู่สิงห์ให้คำชม ๓๕๑
๙๘. นำเรื่องฟ้องร้องถึงศาล ๓๕๓
๙๙. บาปกรรมที่ประทุษร้ายพระ ๓๕๗
๑๐๐. ประทุษร้ายพระด้วยยาพิษ ๓๖๐
๑๐๑. กลลวงการจับผี ปราบผี ๓๖๒
๑๐๒. หลวงปู่สามปราบผีปลอม ๓๖๖
๑๐๓. พระมหาปิ่นถูกท้าประลองปัญญา ๓๗๐
๑๐๔. ช่วยศิษย์ถอนพิษศรกามเทพ ๓๗๕
๑๐๕. หลวงปู่หลุยเขียนถึงหลวงปู่สิงห์ ๓๗๙
๑๐๖. หลวงปู่สิงห์หัดเสือเดินจงกรม ๓๘๑
๑๐๗. คุณลักษณะพิเศษของหลวงปู่สิงห์ ๓๘๒

ตอนที่ ๖ ย้ายแดนไปนครราชสีมา

๑๐๘. รับบัญชาไปเผยแผ่ธรรมที่นครราชสีมา ๓๘๗

๑๐๙. สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน) ๓๘๙
๑๑๐. วัดสุทธจินดา นครราชสีมา ๓๙๓
๑๑๑. รับบัญชาให้เดินทางเข้านครราชสีมา ๓๙๕
๑๑๒. สามเดือนที่วัดบรมนิวาส ๓๙๙
๑๑๓. สงสัย...นั่งหลับตาในป่าเกิดปัญญาได้อย่างไร ? ๔๐๓
๑๑๔. ช่วยศิษย์ถอนพิษศรรักครั้งที่สอง ๔๐๙
๑๑๕. ระลึกย้อนก่อนมาสร้างวัดป่าสาลวัน ๔๑๓
๑๑๖. ประวัติการสร้างวัดป่าสาลวัน ๔๑๗
๑๑๗. ลงมือก่อสร้างวัด ๔๒๐
๑๑๘. สร้างวัดป่าแห่งที่สอง : วัดป่าศรัทธารวม ๔๒๔
๑๑๙. ความผูกพันของสมเด็จฯ ต่อวัดป่าสาลวัน ๔๒๗
๑๒๐. วิบากกรรมของคุณหลวงฯ ๔๒๙
๑๒๑. เหตุการณ์กบฏบวรเดช ปี ๒๔๗๖ ๔๓๓
๑๒๒. เมื่อคุณหลวงฯ พ้นวิบาก ๔๓๙
๑๒๓. พระวัดป่าสาลวันออกเผยแผ่ธรรม ๔๔๓
๑๒๔. หลวงปู่เทศก์เล่าถึงสมเด็จฯ กับหลวงปู่สิงห์ ๔๔๘
๑๒๕. กลับนครราชสีมาและตั้งวัด ๔๕๑
๑๒๖. เตือนสติหลวงปู่คำดี ปภาโส ๔๕๖
๑๒๗. ข้อกติกาสงฆ์สัมมาปฏิบัติฯ ๔๖๒
๑๒๘. วัดป่าสาลวันทำให้บ้านเมืองสงบสุข ๔๖๕

ตอนที่ ๗ แผ่สาขาออกกว้างไกล

๑๒๙. ตั้งวัดป่า ๒ แห่งที่ปราจีนบุรี ๔๗๑
๑๓๐. ปราบนักเลงเมืองปราจีน ๔๗๔

๑๓๑. นักเลงใหญ่สร้างวัดถวายเพื่อไถ่บาป ๔๗๙
๑๓๒. วัดป่าทรงคุณ เมืองปราจีนฯ ๔๘๔
๑๓๓. จำพรรษาและสอนสมาธิภาวนาที่กรุงเทพฯ ๔๙๐
๑๓๔. หลวงปู่มั่นตอบปัญหาเรื่องศีล ๔๙๘
๑๓๕. ตอบปัญหาธรรมที่วัดป่าสาลวัน ๕๐๑
๑๓๖. สร้างวัดป่าที่อำเภอจัตุรัส ชัยภูมิ ๕๐๖
๑๓๗. ตัดใจปรารถนาพุทธภูมิ ๕๑๑

ตอนที่ ๘ ช่วงท้ายของชีวิต

๑๓๘. จัดงานฉลองอายุ ๘๐ ปี หลวงปู่ใหญ่เสาร์ ๕๑๗
๑๓๙. พัฒนาวัดป่าแสนสำราญ อ.วารินชำราบ อุบลฯ ๕๒๐
๑๔๐. ไปรับศพหลวงปู่ใหญ่เสาร์ จากฝั่งลาว ๕๒๑
๑๔๑. งานฌาปนกิจศพหลวงปู่ใหญ่เสาร์ ๕๒๕
๑๔๒. ธรรมเทศนาของพระอาจารย์ใหญ่ ๕๒๗
๑๔๓. จำพรรษาวัดป่าแสนสำราญ จ.อุบลฯ ๕๒๙
๑๔๔. รับคำแนะนำจากพระอริยคุณาธาร ๕๓๔
๑๔๕. บันทึกชี้แจงของพระอริยคุณาธาร ๕๓๖
๑๔๖. พระอริยคุณาธาร (พระมหาเส็ง ปุสฺโส) ๕๔๐
๑๔๗. หลวงปู่พระมหาปิ่นมรณภาพ ๕๔๒

ตอนที่ ๙ ตามลิขิตอนิจจัง

๑๔๘. จำพรรษาที่วัดป่าทรงคุณ ปราจีนบุรี ๕๔๗
๑๔๙. สมณศักดิ์และหน้าที่ทางสงฆ์ ๕๔๙
๑๕๐. วัตรปฏิบัติของหลวงปู่ ๕๕๑

๑๕๑. ประธานสร้างโบสถ์วัดป่าสาลวัน ๕๕๓
๑๕๒. หัวหน้าคณะพระกรรมฐานโดยมติพระเถระ ๕๕๕
๑๕๓. วิปัสสนาธุระ จากพุทธกาลถึงยุคหลวงปู่สิงห์ ๕๕๗
๑๕๔. ช่วงสุดท้ายของหลวงปู่สิงห์ ๕๖๔
๑๕๕. สังขารไม่เที่ยง ๕๖๗
๑๕๖. เกร็ดมหัศจรรย์หลังมรณภาพ ๕๗๐
๑๕๗. พิธีการศพของหลวงปู่ ๕๗๒
๑๕๘. เหรียญและวัตถุมงคลของหลวงปู่สิงห์ ๕๗๖

ภาคพระธรรมคำสอน

แบบถึงพระไตรสรณคมน์ กับ แบบนั่งสมาธิภาวนา ๕๘๒
แบบถึงพระไตรสรณคมน์ ๕๘๖
แบบวิธีนั่งสมาธิภาวนา ๕๙๖

รายนามเจ้าภาพร่วมพิมพ์หนังสือ ๖๓๕
หนังสือชุดบูรพาจารย์ ๖๕๓
ชุดที่ ๑ : โครงการหนังสือบูรพาจารย์ ๖๕๓
ชุดที่ ๒ : โครงการหนังสือบูรพาจารย์อิสานใต้ ๖๕๖

ตอนที่ ๑
ช่วงชีวิตวัยต้น

๑. พระญาณวิศิษฏ์สมิทธิวีราจารย์ (หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม)

พระญาณวิศิษฏ์สมิทธิวีราจารย์ (หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม) ได้รับการถวายสมญานามจากวงการพระกรรมฐานว่า *"**พระอริยเจ้าผู้เป็นยอดขุนพลเอกแห่งกองทัพพระกรรมฐาน**"* พร้อมทั้งยกย่องเทิดทูนว่า ท่าน *"**เป็นหนึ่งในสามพระบูรพาจารย์สายกรรมฐานที่ยิ่งใหญ่ตลอดกาล**"*

ข้อความข้างต้น หมายความว่า ถ้าจัดลำดับพระผู้นำสายกรรมฐานในยุคปัจจุบัน ต้องยกให้ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** เป็นลำดับที่ ๑ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ผู้เป็นศิษย์ เป็นลำดับที่ ๒ และ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** เป็นลำดับที่ ๓ **บรรดาบูรพาจารย์สายพระกรรมฐานในยุคปัจจุบันล้วนแต่เป็นศิษย์ที่ผ่านการอบรมจากพระอาจารย์ใหญ่ทั้งสามองค์นี้แทบทั้งสิ้น**

เรื่องรายละเอียดเราจะได้นำมาพูดจากันต่อไป

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม เป็นศิษย์กรรมฐานองค์แรกของ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ได้ติดตามธุดงค์ใกล้ชิดกับองค์**หลวงปู่มั่น**ติดต่อกันนานถึง ๑๒ ปี ปฏิบัติกรรมฐานจนมีความชำชอง มีพลังจิตแรงกล้า มีบารมีธรรมสูง และได้รับความไว้วางใจจาก**หลวงปู่มั่น**เป็นอย่างมาก จนกระทั่งได้มอบหมายภาระในการปกครอง และให้การอบรมพระเณรสายกรรมฐาน ที่เรียกว่า '**คณะกองทัพธรรม**' ให้อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** สืบต่อมา

หลวงปู่สิงห์ ได้ร่วมกับพระน้องชายของท่าน คือ **หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** ปฏิบัติภาระแบบมอบกายถวายชีวิตเพื่อพระศาสนาเคียงคู่กัน ท่านทั้งสองจึงเป็นเสมือน**สองแม่ทัพใหญ่** หรือ **ยอดขุนพลเอกแห่งกองทัพธรรม** ซึ่งนอกจากจะให้การอบรมด้านวิปัสสนากรรมฐานแก่พระเณรอย่างได้ผลแล้ว ยังจัด

แบ่งพระสงฆ์ออกเป็นกลุ่ม หรือสายย่อย ๆ สายละ ๕-๖ องค์ ออกเผยแผ่ธรรมไปสู่ประชาชนอย่างกว้างขวางทั่วภาคอิสาน จนเกิดมีวัดป่าขึ้นในท้องที่ต่าง ๆ จำนวนนับพันแห่ง และกลายเป็นวัดกรรมฐานขยายไปทั่วประเทศ และต่างประเทศสืบต่อมาถึงปัจจุบัน

คุณดำรงค์ ภู่ระย้า นักเขียนสารคดีธรรมแห่ง**นิตยสารโลกทิพย์** ได้เขียนถึงบารมีธรรมของ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ด้วยความศรัทธายิ่ง ดังนี้

*"... นับได้ว่า **พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม** เป็นดังขุนพลผู้ยิ่งใหญ่แห่งกองทัพธรรม ใช้สติปัญญาอันเรืองอำนาจขจัดปัดเป่าความทุกข์เข็ญ และความงมงายของราษฎร ให้มีความสงบสุข และศรัทธายึดมั่นต่อพระรัตนตรัย*

*เมื่อท่านและลูกศิษย์ทั้งหลาย เดินธุดงค์ไปยังท้องถิ่นใดก็ตาม ที่นั้นจะเกิดความร่มเย็นเป็นสุข และจะเกิด**วัดป่า**ขึ้นมาเป็นเงาตามตัว จนสามารถพูดได้ว่า **พระอาจารย์สิงห์ เป็นผู้ที่มีบุญญาธิการอย่างเหลือล้น***

*ท่านได้เป็นผู้ดำเนินการสร้าง**วัดป่า**ขึ้นมาในยุคนั้นเป็นร้อยเป็นพันแห่ง ซึ่งจะหาผู้มีปัญญาและบารมีธรรมมากเช่นนี้อีกไม่ได้*

ท่านเป็นบูรพาจารย์ผู้ปฏิบัติเป็นเยี่ยงอย่างแก่ลูกศิษย์ทั้งหลาย ให้ได้เจริญรอยตามมาจนตราบเท่าทุกวันนี้ โดยทุ่มเททั้งชีวิตจิตใจเพื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาจนตลอดชีวิต ยากที่จะหาผู้ใดทำได้เสมอเหมือน ..."

ครูบาอาจารย์เคยเล่าถึงบารมีธรรมของ**หลวงปู่สิงห์**ว่า ท่านเป็นพระที่'ครบเครื่อง' ที่สุด คือนอกจากท่านจะเชี่ยวชาญด้านวิปัสสนากรรมฐานแล้ว ท่านเคยศึกษาด้านไสยเวทและคาถาอาคมมาก่อน ท่านมีความรู้ด้านภาษาถึงขั้นเคยเป็นครูสอนโรงเรียนมหาวาสมาก่อน มีความรู้ด้านธรรมและบาลีเพราะเป็นครูสอนพระปริยัติธรรมมาก่อนด้วย

นอกจากนี้ ท่านยังมีพลังจิตที่แก่กล้า สามารถใช้พลังจิตบังคับบุคคลได้

รู้ใจ อ่านใจ ดักใจคนได้อย่างแจ่มชัด รวมทั้งการแสดงธรรมก็ลึกซึ้งและเฉียบคม สามารถสะกดผู้ฟังจำนวนร้อยจำนวนพันให้ตั้งใจฟังเทศน์ของท่านอย่างสงบนิ่ง จนรู้สึกว่าไม่มีการกระแอมไอหรือไหวติงเลย การสั่งสอนอบรมธรรมของท่านจึงได้ผลดี

กล่าวกันว่า ไม่ว่า**หลวงปู่สิงห์**จะไปแสดงธรรมที่ใด ประชาชนจะแห่แหนไปฟังจนแน่นขนัด ราวกับมีงานเทศกาลเลยทีเดียว

การเผยแผ่ธรรมในบางครั้ง **หลวงปู่สิงห์**จำเป็นต้องแสดง '**บุญฤทธิ์**' ให้ประชาชนได้ชื่นชมและเชื่อมั่นในธรรม ถือเป็น**กุสโลบาย**ในการโน้มน้าวใจชาวบ้านให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธา

"***ดังนั้น นามของพระอาจารย์สิงห์ จึงเป็นที่เลื่องลือระบือยิ่งใหญ่ในยุคนั้น หาผู้เสมอเหมือนได้ยาก ถ้าพูดกันตรง ๆ ก็ต้องบอกว่า ในสมัยนั้น คนรู้จักพระอาจารย์สิงห์ มากกว่าที่จะรู้จักพระอาจารย์ใหญ่มั่นเสียอีก***"

ในการอบรมสั่งสอนศิษย์ที่เป็นพระเณร **หลวงปู่สิงห์** จะเน้นหนักทางด้านวิปัสสนากรรมฐาน และการปฏิบัติพระวินัยอย่างเคร่งครัด ตามแนวทางของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** และ**หลวงปู่มั่น** อย่างแท้จริง

แต่ในการเผยแผ่ธรรมไปสู่ประชาชนชาวบ้านนั้น นอกจากจะให้ความรู้ในทางธรรมแล้ว ท่านยังมุ่งให้การสงเคราะห์ และขจัดปัดเป่าความทุกข์เข็ญของชาวบ้านไปด้วย โดยท่านสอนศิษย์ ดังนี้

"*... ธรรมะของพระพุทธองค์ที่ทรงค้นพบ สั่งสอนให้คนเราหลุดพ้นจาก* ***วัฏสังสารทุกข์*** *คือความเวียนว่ายตายเกิด เพื่อไปสู่****พระนิพพาน*** *คือ****ความดับสนิท***

พระสงฆ์ ผู้สืบศาสโนวาทของพระพุทธเจ้า พึงปฏิบัติด้วยกาย วาจา ใจ ให้บรรลุตามเป้าหมายของพระพุทธองค์ ที่ทรงวางหลักบัญญัตินี้ไว้

ในขณะเดียวกัน ก็จะต้องไม่ลืมความจริงในข้อที่ว่า มนุษย์โดยมาก คือคนเราทุกวันนี้ ยังไม่สามารถจะไปนิพพานกันได้ง่าย ๆ ต่างก็ดำเนินชีวิตอยู่เป็นหมู่คณะ มีชุมชนเป็นหมู่บ้าน เป็นเมือง เป็นประเทศชาติ ต้องทำมาหาเลี้ยงปาก

เลี้ยงท้องด้วยความเหนื่อยยาก มีโลภ มีโกรธ มีหลง

ดังนั้น ***ชาวบ้านทั้งหลายจึงเห็นพระสงฆ์องคเจ้าคือผู้ที่ปลดเปลื้องทุกข์ให้พวกเขาไปเสียแทบทุกอย่าง*** *เห็นพระเป็นครูบาอาจารย์ เป็นหมอยา เป็นตุลาการตัดสินปัญหาของชาวบ้าน และเป็นอะไรต่อมิอะไรที่จะต้องช่วยชาวบ้านแก้ปัญหาร้อยแปด ซึ่งพระก็จะต้อง* ***จำใจอนุโลมตาม*** *เพื่อช่วยเหลือญาติโยมชาวบ้านไปตามมีตามเกิด*

เพราะถ้าไม่ช่วยแล้ว ชาวบ้านก็จะกล่าวหาเอาได้ว่า พระสงฆ์องคเจ้าไม่เห็นมีประโยชน์อะไร ช่วยเหลือชาวบ้านก็ไม่ได้

ดังนั้น พระจึงจำเป็นต้องเรียนรู้เวทมนตร์คาถา เอาทางไสยศาสตร์มาประยุกต์ใช้ เพื่ออำนวยประโยชน์ให้ชาวบ้านตามสมควรแก่กรณี ***แต่อย่าสอนให้ชาวบ้านงมงายหลงใหลในไสยศาสตร์จนเกินไปก็แล้วกัน***

สิ่งใดมีประโยชน์บางอย่าง ทางไสยเวทวิทยาคม เราต้องยอมรับเอาไว้ใช้ในพระพุทธศาสนาบ้าง ไม่ควรเหยียดหยามสิ่งที่มีคุณค่าของลัทธิอื่น ๆ โดยไม่อยากจะเอาความรู้ดี ๆ ของคนอื่นมาใช้อำนวยประโยชน์ด้วย"

ด้วยเหตุผลดังกล่าว หลวงปู่สิงห์ ซึ่งเป็นพระคณาจารย์ที่มีชื่อเสียงทางธรรมบาลี อักขรสมัย และไสยเวทวิทยาคม ในสมัยนั้น จึงได้ถ่ายทอดวิชาไสยเวท อำนาจจิต ให้พระเณรที่สนใจในทางนี้ ควบคู่ไปกับการปฏิบัติด้านวิปัสสนากรรมฐานอย่างจริงจังด้วย เพื่อที่พระเณรจะได้นำไปสงเคราะห์ชาวบ้านป่าเมืองดงชนบทที่ห่างไกลความเจริญ ที่ได้รับทุกข์ภัย เจ็บไข้ได้ป่วยด้วยโรคร้ายนานา

บ้างก็ถูกคุณไสย ต้องอาถรรพณ์ บ้างก็ถูกสัตว์ร้ายขบกัด บ้างก็ต้องอุบัติเหตุ กระดูกหัก รักษาไม่หาย พระก็ต้องใช้เวทมนตร์คาถาประสานกระดูกให้ บ้างก็ปัดรังควาน และสะเดาะกุมารตายในครรภ์ ฯลฯ ซึ่งแพทย์สมัยใหม่ไม่สามารถจะเดินทางเข้าไปเยียวยารักษาให้ได้ เพราะอยู่ห่างไกล

หลวงปู่สิงห์ ท่านสอนพระเณรเกี่ยวกับ "วิชาสงเคราะห์โลก" เหล่านี้ว่า

"เป็นวิชาพิเศษ ที่พระเณรจะต้องเรียนรู้ไว้นะ เพราะพระเณร และวัด เป็น

ที่พึ่งทางกายทางใจของชาวบ้าน

ถ้าชาวบ้านเขามาขอความช่วยเหลือ พึ่งพาอาศัยแล้ว เราช่วยเหลือเขาไม่ได้ ชาวบ้านก็จะกล่าวหาเอาได้ว่า พระเณรบวชเรียนแล้วไม่เห็นทำประโยชน์อะไรให้ชาวบ้านได้ บวชเปลืองผ้าเหลือง เปลืองข้าวสุกชาวบ้านไปเปล่า ๆ เอาสบายแต่ตัวเอง"

ในขณะเดียวกัน **หลวงปู่สิงห์** ก็กำชับพระลูกศิษย์ของท่านว่า :-

"วิชาไสยเวทวิทยาคมนี้ เป็นเพียง ***โลกียวิชา*** *เท่านั้น ไม่ใช่วิชาประเสริฐที่จะต้องเรียนรู้ไว้ด้วยใจมั่น เพียงเพื่อเอาไว้สงเคราะห์ชาวบ้านเท่านั้น*

แต่เมื่อออกธุดงคกรรมฐานเมื่อไร ขอให้ปล่อยวางวิชาไสยเวทนี้เสีย

อย่ายึดมั่นถือมั่น อย่าติดใจหลงใหลว่าเป็นวิชาประเสริฐ เพราะเป็นเพียง ***โลกียวิชา*** *เท่านั้น* ***เป็นวิชาที่ขัดขวางโลกุตรธรรม ขัดขวางมรรค ผล นิพพาน****"*

หลวงปู่สิงห์ *ยังสอนศิษย์ต่อไปอีกว่า*

"ธรรมดาพระเณรที่บำเพ็ญด้านกรรมฐาน จนบรรลุธรรมแก่กล้า ได้ฌานสมาบัติ ได้วิโมกข์ ได้อภิญญาจิต ข้อใดข้อหนึ่งแล้ว ถ้าคิดจะสงเคราะห์ชาวบ้านเมื่อไร ***ไม่จำเป็นต้องใช้เวทมนตร์คาถาเลย***

เพียงแต่นึกอธิษฐานจิต ขอบารมีพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณให้ช่วยขจัดปัดเป่าปัญหานั้น ๆ ก็จะสำเร็จประโยชน์ได้ในพริบตา เป็นที่น่าอัศจรรย์"

หลวงพ่อพุธ ฐานิโย ศิษย์ สำคัญองค์หนึ่ง ได้กล่าวถึง**หลวงปู่สิงห์** ว่า :-

"พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม เป็นลูกศิษย์ของหลวงปู่มั่นองค์เดียวที่มีบารมีธรรมมากที่สุด

ท่านสามารถใช้สติปัญญาแยกแยะอุบายธรรม แนะนำศิษย์รุ่นน้องให้ได้รับการภาวนาอย่างได้ผล ท่านจึงเป็นที่ยอมรับของบรรดาพระอาจารย์ฝ่ายปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และคณะศรัทธาญาติโยมทั่วประเทศ"

๒. การเรียบเรียงประวัติของหลวงปู่

แม้**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** เป็นบูรพาจารย์ที่มีบารมีธรรมสูง มีชื่อเสียงและเป็นที่เคารพศรัทธาอย่างกว้างขวาง แต่เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง ที่ประวัติอันงดงามของท่าน ซึ่งมีหลากหลายนั้น ขาดการจดบันทึกและรวบรวมไว้เป็นหลักฐาน ให้ศิษย์ลูกศิษย์หลานรุ่นหลังได้ศึกษาค้นคว้ากัน

ครูบาอาจารย์ที่เคยอยู่ร่วมยุคสมัย และลูกศิษย์ลูกหาใกล้ชิดของท่านต่างก็มรณภาพไปแทบหมดสิ้น สุดวิสัยที่จะสืบค้นเรื่องราวโดยละเอียดของท่านมานำเสนอให้ครบถ้วนสมบูรณ์ได้

ถือเป็นโชคของผู้เขียน และของท่านผู้อ่านด้วย ที่อยู่ ๆ ก็ได้รับโทรศัพท์อย่างไม่คาดฝันจาก **อาจารย์ ดร. ดาราวรรณ เด่นอุดม** ศิษย์สำคัญของ **หลวงพ่อพุธ ฐานิโย** แห่ง**วัดป่าสาลวัน** จังหวัดนครราชสีมา บอกมาว่า ท่านมีต้นฉบับหนังสือ **ประวัติของหลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม ฉบับที่พิมพ์แจกเป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพของท่าน เมื่อวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๐๕**

นับว่าเป็นหนังสือที่มีคุณค่า และหายากอย่างยิ่ง นัยว่าหนังสือเล่มนี้ **ดร. ดาราวรรณ** ได้รับความเมตตาจาก **หลวงปู่พวง จกฺกวโร** แห่ง**วัดป่าจักราช** อำเภอจักราช นครราชสีมา ให้ขอยืมมาอีกที ก็ขอกราบขอบพระคุณ ท่าน**หลวงปู่พวง** และขอบคุณอาจารย์ ดร. ดาราวรรณ เป็นอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้ ความจริงแล้ว อยากจะเดินทางมากราบขอบพระคุณ**หลวงปู่พวง** ที่วัดของท่าน เพื่อจะได้ถือโอกาสกราบเรียนถามเรื่องราวของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ด้วย แต่ด้วยความโอ้เอ้ชักช้าของผู้เขียน **หลวงปู่พวง** ท่านจึงไม่รอ เพราะท่านมรณภาพในปี ๒๕๕๑ นี้เอง **หลวงปู่ให้ยืมหนังสือก็นับเป็นพระคุณอย่างยิ่งแล้วครับ**

ที่นี้มาว่าถึงหนังสือเล่มที่กล่าวถึงนี้กันครับ หนังสือชื่อว่า '**ญาณประทีป**' มีข้อความข้างใต้ชื่อว่า "**อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พระญาณวิศิษฏ์สมิทธิวีราจารย์ (พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม) ณ ศาลาญาณประทีป วัดป่าสาลวัน จังหวัดนครราชสีมา ๒๔ เมษายน ๒๕๐๕**" รวบรวมและเรียบเรียงโดย ท่านเจ้าคุณ**พระอริยคุณาธาร** (พระมหาเส็ง ปุสฺโส) แห่ง**วัดเขาสวนกวาง** อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

ในส่วนที่เป็นประวัติของ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** มี ๔๗ หน้า, ๓๐ หน้าแรก เป็นบันทึกขององค์หลวงปู่สิงห์เอง เขียนไว้ในลักษณะ 'อัตโนประวัติ' (ประวัติที่เขียนโดยเจ้าของประวัติเอง) ในส่วนที่เหลือ ๑๗ หน้าตอนท้ายนั้น ท่านเจ้าคุณ**พระอริยคุณาธาร** เป็นผู้เรียบเรียงเพิ่มเติม

เนื้อหาในหนังสือเล่มดังกล่าว เป็นเพียงบันทึกย่อ ๆ ว่า ปี พ.ศ. ใด หลวงปู่สิงห์ จำพรรษาที่ไหน มีพระเณรร่วมจำพรรษาอยู่ด้วยกี่องค์ รวมทั้งงานสำคัญในพรรษานั้น เช่น สร้างกุฏิ ศาลา เป็นต้น ในส่วนที่พวกเราอยากรู้กันมากคือส่วนที่เป็นพลังจิต เรื่องฤทธิ์ เรื่องปราบคนพยศ ปราบคนพาล ปราบภูตผีปีศาจต่าง ๆ หลวงปู่ไม่ได้กล่าวถึงเลย น่าเสียดายยิ่ง

เรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ แม้ไม่ใช่ 'สาระ' ของการปฏิบัติธรรม แต่ก็เป็นตัว 'ชูรส' ที่พวกเรา ทั้งผม และท่านผู้อ่าน ต่างก็กระหายใคร่รู้กันไม่ใช่หรือครับ

การเรียบเรียงประวัติของ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ในครั้งนี้ เท่าที่ผมสามารถทำได้ ก็โดยการใช้ข้อมูลในหนังสือ '**ญาณประทีป**' นี้ เป็นกรอบตั้งต้น เพื่อให้รู้ถึงปีและสถานที่ที่หลวงปู่ท่านพักจำพรรษา รวมทั้งกิจกรรมหลัก ๆ ที่เกิดขึ้นในปีนั้น ๆ ส่วนเรื่องราวอื่น ๆ ก็ใช้วิธี 'หยิบนิดหยิบหน่อย' เอามาจากเรื่องราวที่ปรากฏในประวัติบูรพาจารย์องค์อื่น ที่เป็นลูกศิษย์ลูกหาของท่าน แล้วนำเรื่องราวเหล่านั้นมาร้อยเรียงปะติดปะต่อ พอให้ได้เรื่องราวที่สามารถนำมาเทียบเคียงกับเรื่องของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** เท่านั้น

การเรียบเรียงประวัติของหลวงปู่ ในหนังสือเล่มนี้ จึงนับว่ายังห่างไกลจากความสมบูรณ์เป็นอย่างมาก หวังว่าคงจะได้รับการช่วยเติมเต็มในส่วนที่ยังขาดหายหรือส่วนที่ยังบกพร่องอยู่ จากท่านผู้รู้ และท่านผู้อ่าน ในโอกาสที่เหมาะสมต่อไป

ท่านผู้อ่านครับ ผมขอกลับไปเขียนถึงหนังสือ '**ญาณประทีป**' กันต่อ ขอเริ่มด้วยการอัญเชิญข้อความบางส่วนใน '**คำนำ**' ของหนังสือ ซึ่งเขียนโดย **สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** (พิมพ์ ธมฺมธโร) แห่ง**วัดพระศรีมหาธาตุ** บางเขน กรุงเทพฯ ในสมัยที่ท่านดำรงสมณศักดิ์ที่ **พระพรหมมุนี เจ้าคณะธรรมยุต ภาค ๓-๔-๕** และเป็นประธานฝ่ายสงฆ์ในงานพระราชทานเพลิงศพของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ในครั้งนั้น

ใน '**คำนำ**' ดังกล่าว เขียนไว้ดังนี้

*"ในการพระราชทานเพลิงศพท่านเจ้าคุณ**พระญาณวิศิษฏ์สมิทธิวีราจารย์ (พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม)** ซึ่งกำหนดวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๐๕ นั้น นอกจากสร้าง**เครื่องสังเฆต** (เครื่องสังเค็ด) คือ ตู้พระปาฏิโมกข์ ๗๓ ชุด เท่าอายุของท่าน เป็นอนุสรณ์แล้ว*

คณะศิษยานุศิษย์ และข้าพเจ้า ได้ปรึกษาหารือตกลงกัน ให้พิมพ์หนังสือแจกเป็นที่ระลึกด้วย

*ได้มอบภาระนี้แก่ **พระอริยคุณาธาร (ปุสฺโส เส็ง ป.ธ. ๖)** เป็นผู้เลือกเรื่องและจัดพิมพ์*

ส่วนประวัติท่านเจ้าคุณพระญาณวิศิษฏ์ ก็ได้มอบภาระแก่เจ้าคุณพระอริยคุณาธาร เป็นผู้เรียบเรียง ...

... เจ้าคุณพระอริยคุณาธาร ได้เสนอขออนุมัติ ได้อนุมัติให้จัดพิมพ์จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

... ฯลฯ ...

*ส่วนประวัติท่านเจ้าคุณ**พระญาณวิศิษฏ์** นั้น เจ้าคุณ**พระอริยคุณาธาร***

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (พิมพ์ ธมฺมธโร)

พระอริยคุณาธาร (พระมหาเส็ง ปุสฺโส)

อาศัยบันทึกที่ท่านเจ้าคุณฯ ทำไว้เป็นส่วนมาก อาศัยคำบอกเล่าจากผู้อื่น และที่ได้ทราบเองบ้าง เป็นแนวทางเรียบเรียง

ได้ประวัติที่ค่อนข้างละเอียด ตามลำดับ พ.ศ. ตั้งแต่เริ่มออกป่าบำเพ็ญภาวนา จนกระทั่งถึงกาลอวสานของชีวิต ..."

ผมได้กราบเรียนแต่ต้นแล้วว่า ส่วนที่เป็นประวัติของ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** นั้น มี ๔๗ หน้า จัดเป็น**ส่วนที่หนึ่ง** ของหนังสือ

ใน**ส่วนที่สอง** หรือ**ส่วนหลัง** เป็น**ภาคธรรมะ** แบ่งเป็น ๒ ตอน **ตอนหนึ่ง** เป็นพระธรรมเทศนา**โสฬสปัญหา กัณฑ์ชตุกัณณีมาณวกปัญหา** ฉบับตำหนักทิพย์ สำนวนเจ้าพระคุณ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** (ติสสะ มหาเถระ อ้วน) **ตอนสอง** เป็นหนังสือ **พระไตรสรณคมน์ และสมาธิวิธี** ของท่านเจ้าคุณ**พระญาณวิศิษฏ์**

ทั้งส่วนที่เป็นประวัติ และส่วนธรรมะ ๒ ตอนดังกล่าว รวมกันมีความหนา ๙๐ หน้า

ในส่วนธรรมะ ผมจะขอนำไปไว้ในภาคผนวก ตอนท้ายของหนังสือเล่มนี้ต่อไป ครับผม.

๓. คุณธรรมของหลวงปู่สิงห์

ในตอนนี้ยังเป็นข้อความในส่วน `คำนำ` ที่ **สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** (พิมพ์ ธมฺมธโร) ได้เขียนถึง**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** มีดังนี้

*"ท่านเจ้าคุณ**พระญาณวิศิษฏ์** เป็นบุคคลที่มีใจหนักแน่นมั่นคงในความคิด เมื่อได้ตั้งใจบำเพ็ญวิปัสสนาธุระ ก็ได้บำเพ็ญจนตลอดชีวิต ไม่ย่อท้อถอยหลังปฏิบัติก้าวหน้าเรื่อยไป แม้ได้ประสบ**อุปสัค** (เขียนตามต้นฉบับเดิม) อย่างหนักหน่วงก็ไม่ละทิ้งความตั้งใจ ได้ตั้งหน้าประพฤติพรหมจรรย์ตลอดรอดฝั่ง*

*เมื่อรู้ว่าใครมีความรู้ความสามารถดีกว่า แม้ผู้นั้นอ่อนอาวุโสกว่า ก็ไม่ถือยอมตนลงศึกษาปฏิบัติตามคำแนะนำสั่งสอนของผู้นั้น และถือเอาเป็นครูบาอาจารย์ทั้งได้แสดงคารวะต่อผู้นั้นด้วยการทำ**สามีจิกรรม**อย่างเปิดเผย*

ข้อนี้ควรเป็นตัวอย่างแก่ผู้มุ่งศึกษาปฏิบัติธรรม เพื่อความดีงามของตน

*อนึ่ง **ท่าน**เป็นผู้มุ่งดีต่อหมู่คณะ และพระศาสนา อย่างยิ่ง ได้เอาธุระของครูบาอาจารย์ และทำการฟื้นฟู ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระ เต็มสติกำลัง*

เมื่อทางการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งฝ่ายบริหาร ก็ไม่ขัดข้อง ยินดีรับภารธุระและเอาใจใส่ปฏิบัติด้วยความเต็มใจ ยังกิจการหมู่คณะให้ดำเนินไปด้วยดี

ข้อนี้ก็ควรเป็นคติตัวอย่างแก่ผู้หวังดีต่อหมู่คณะและพระศาสนา

เมื่อภาระยังมาไม่ถึงตัวก็ไม่ไขว่คว้า แต่เมื่อภาระมาถึงตัวก็ไม่หลีกเลี่ยง ยินดีรับภาระด้วยเต็มใจ และเอาใจใส่ประกอบภารกิจของหมู่คณะพระศาสนาจนสุดกำลังความสามารถ

*ผู้เช่นนี้ย่อมยังหมู่คณะและพระศาสนาให้งาม ได้ชื่อว่า **คณโสภณ ศาสนโสภณ** เป็นคนดีของหมู่คณะและพระศาสนา ควรแก่การสรรเสริญ*

กิ˚ กรณีเยสุ ทกฺขตา *ความขยันขันแข็งเอาการเอางานในกรณียะของ*

หมู่คณะ ของพระศาสนา เป็นคุณธรรมสำคัญประการหนึ่ง ของผู้อยู่ในหมู่คณะ ในพระศาสนา

ทำให้เป็นบุคคลที่พึงปรารถนาของหมู่คณะ ของพระศาสนา และทำตนเอง ให้ได้ที่พึ่งอาศัยเป็นหลักฐาน ไม่เป็นคนหลักลอย

*พูดถึงคุณธรรมส่วนตัว ท่านเจ้าคุณ**พระญาณวิศิษฏ์** เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามธรรมตามวินัย เอาใจใส่ศึกษา สำเหนียกพระธรรมวินัย มีความรู้ความเห็นลึกซึ้ง มีปฏิภาณแทศนาแจ่มแจ้ง ไพเราะจับใจผู้ฟัง*

และโดยอาศัยที่ท่านมีความเข้าใจซาบซึ้งในพระธรรมวินัย จึงชอบใช้โวหารหนักแน่น เด็ดขาด ประดุจบันลือสีหนาทในท่ามกลางบริษัท อย่างองอาจกล้าหาญ สมกับนามของท่าน"

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (พิมพ์ ธมฺมธโร) ได้สรุปลงท้ายคำนำว่า

*"ในนามของคณะศิษยานุศิษย์ และในนามของข้าพเจ้า ขอขอบใจเจ้าคุณ**พระอริยคุณาธาร** ผู้รับภาระในการเรียบเรียงประวัติ และจัดพิมพ์หนังสือแจกเป็นที่ระลึก ไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย*

*และ ขออนุโมทนาสาธุการ ในกุศลทักขิณานุปทานกิจ ที่สาธุชนผู้เคารพนับถือ ได้ร่วมกันบำเพ็ญอุทิศถวายท่านเจ้าคุณ**พระญาณวิศิษฏ์** ตั้งแต่วันมรณภาพจนกระทั่งถึงวันพระราชทานเพลิงนี้ ทั่วกัน*

*ขอให้กุศลบุญราศีทั้งนี้ จงสำเร็จประโยชน์สุขแด่**ท่านเจ้าคุณฯ** ตามสมควรแก่คติวิสัย และขอจงอำนวยผลอันน่าพอใจแก่สาธุชนผู้บำเพ็ญ ทั้งในปัจจุบัน และสัมปรายภพภายหน้า*

ในที่สุด ขอจงเป็นอุปนิสัยปัจจัยแก่ มรรค ผล นิพพาน ในปัจฉิมภวิกชาติแด่ทุก ๆท่านเทอญ"

สาธุ !

๔. ชาติภูมิ

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม เป็นชาวจังหวัดอุบลราชธานี ท่านเกิดในครอบครัว **บุญโท** โยมบิดาชื่อ **อ้วน** เป็นข้าราชการกรมการเมืองตำแหน่ง **เพียอินทวงษ์** มีหน้าที่รับผิดชอบเรื่องการศึกษา และการพระศาสนา ของท้องถิ่น โยมมารดาชื่อ **หล้า** ท่านเป็นบุตรคนที่สี่ ในจำนวนพี่น้องทั้งหมด ๗ คน

หลวงปู่ เขียนเริ่มต้นประวัติขององค์ท่านเองภายใต้หัวข้อ '**สถานะเดิม**' ดังนี้

*"นามเดิม **สิงห์** นามสกุล **บุญโท** นามบิดา **เพียอินทวงษ์ (อ้วน)** นามมารดา **นางหล้า** เชื้อชาติไทย สัญชาติไทย นับถือพระพุทธศาสนา*

*เกิดที่**บ้านหนองขอน ตำบลหัวตะพาน อำเภออำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี*** (ปัจจุบันเป็นอำเภอหัวตะพาน จังหวัดอำนาจเจริญ)

เกิดเมื่อ วันจันทร์ ขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๓ ปีฉลู ตรงกับวันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๒ เอกศก จุลศักราช ๑๒๕๑ รัตนโกสินทร์ศก ๑๐๘ ปกติมาส ปกติวาร เวลา ๕ นาฬิกา ๑๐ นาที

ผิวขาวเหลือง สัณฐานสันทัด ตำหนิแผลเป็นที่ต้นแขนขวา
มีดวงชาตากำเนิดดังนี้

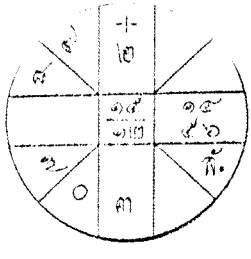

ภาพดวงกำเนิดของหลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม

มีพี่น้องท้องเดียวกัน ๗ คน คือ :-

๑. นายนวล บุญโท

๒. นางเขียว (แม่ภู่) ธนารักษ์

๓. นายตา บุญโท

*๔. เจ้าคุณ **พระญาณวิศิษฏ์ (สิงห์ บุญโท)***

*๕. **พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล บุญโท ป.ธ.๕***

๖. นางลุน กุลบุตร (มารดาเจ้าคุณพระศรีรัตนวิมล)

๗. นางปุ้ม มีนาพันธ์

...”

หลวงปู่สิงห์ เป็นบุตรคนที่สี่ของครอบครัว สำหรับ**น้องชายคนที่ห้า** ถัดจากหลวงปู่ คือ **หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** อายุห่างกัน ๓ ปี

คือ **หลวงปู่พระมหาปิ่น** เกิดวันพฤหัสบดี แรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๔ ปีมะโรง ตรงกับวันที่ ๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๓๕

เนื่องด้วย **หลวงปู่สิงห์** กับ **หลวงปู่พระมหาปิ่น** พระเถระสองพี่น้องนี้ มักจะไปด้วยกัน ปฏิบัติเคียงคู่ เคียงบ่าเคียงไหล่กัน ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงหลวงปู่ องค์หนึ่ง จึงมักกล่าวถึงอีกองค์หนึ่ง คู่กันไปเสมอ ในภายหลัง ทั้งสององค์จึงได้รับการถวายสมญานามว่า '**ยอดขุนพลเอกสองพี่น้องแห่งกองทัพธรรม**'

หลวงปู่สิงห์ ท่านเขียนถึง **อุปนิสัยใจคอ** ขององค์ท่านเอง ดังนี้

“ซื่อตรง แน่วแน่ อดทน ขยันหมั่นเพียร ชอบศีลธรรม เห็นประโยชน์ส่วนรวม เมื่อได้ตกลงใจทำประโยชน์ทางใดแล้ว แม้มีอุปสัค (เขียนตามต้นฉบับเดิม) *ขัดข้องเกิดขึ้น ก็ไม่ท้อถอย พากเพียรพิจารณาหาหนทางแก้ไข จนผ่านพ้นอุปสัคไปได้*

ใจคอกว้างขวาง ชอบเผื่อแผ่ และอนุเคราะห์หมู่คณะ”

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม

หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล

ด้วยโยมบิดาของหลวงปู่รับราชการในตำแหน่งสำคัญของเมือง สถานภาพของครอบครัวจึงอยู่ในระดับดี **หลวงปู่พี่น้องทั้งสององค์** จึง *"เกิดมาในท่ามกลางวงศ์ตระกูลที่อุดมสมบูรณ์"*

และ แน่นอน ทั้ง**หลวงปู่สิงห์** และ**หลวงปู่พระมหาปิ่น** จึงได้รับการศึกษาอบรมที่ดีตามยุคสมัยมาตั้งแต่วัยเด็ก ทั้งสององค์จึงเป็นเด็กที่ *"มีความเฉลียวฉลาด มีความจำดี จดจำคำสอนของพ่อแม่ได้ขึ้นใจ รู้สิ่งใดควรไม่ควรเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสอนไม่เคยละเมิด* ***มีความเชื่อมั่นในตัวเองสูง***"

๕. การศึกษาเล่าเรียน

ได้กล่าวมาแต่ต้นแล้วว่า **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** กับ**หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** ท่านเกิดมาในครอบครัวที่มีฐานะและสถานภาพดี ประกอบกับโยมบิดาของท่านเป็นข้าราชการกรมการเมืองในตำแหน่ง **เพียอินทวงษ์** มีหน้าที่ดูแลด้านการศึกษาและการพระศาสนาของประชาชนในท้องถิ่น **หลวงปู่ทั้งสององค์** จึงได้รับการศึกษาอบรมที่ดี ทั้งจากในครอบครัว และการศึกษาในโรงเรียน

เกี่ยวกับ**การอบรมจากครอบครัว** นั้น **หลวงปู่สิงห์** ท่านเขียนว่า '**การอบรมในสกุล**' ดังนี้

"เมื่อเล็ก ๆ บิดามารดาพาเข้าวัดฟังธรรมเสมอ และพาทำบุญ ตักบาตรเป็นนิตย์ เวลาเช้า เพล บิดามารดาก็ใช้ให้นำภัตตาหารไปถวายพระภิกษุสามเณรที่วัดแทบทุกวัน เว้นแต่มีธุระจำเป็นอย่างอื่น

และ บิดามารดา ได้อบรมสั่งสอนให้มีความรู้ในการครองเรือน ตามฐานะของชาวนาในชนบทบ้างเล็กน้อย"

เมื่อตอนที่หลวงปู่ยังเป็นเด็ก ได้มีโรงเรียนระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาแล้ว แม้จะยังไม่ทั่วถึง แต่ที่จังหวัดอุบลราชธานีในยุคนั้นจัดว่ามีการศึกษาสำหรับประชาชนดีกว่าจังหวัดอื่น ๆ ในภาคอิสาน ทั้งนี้ก็ด้วยการริเริ่มตั้งโรงเรียนสำหรับราษฎร และโรงเรียนสำหรับพระเณร ของเจ้าพระคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจนฺโท)** และได้รับการสานต่อที่ดีของเจ้าพระคุณ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (อ้วน ติสฺโส)** เจ้าคณะมณฑลอุบล ในสมัยนั้น

ขอเรียนท่านผู้อ่าน ว่า**โรงเรียนประถมศึกษา**สำหรับราษฎรทั่วไป เริ่มมีขึ้นเป็นครั้งแรกของประเทศเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๒ ในสมัย**พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕** โดยจัดตั้งโรงเรียนแรกที่ **วัดมหรรณพาราม** กรุงเทพฯ (อยู่บริเวณ

เสาชิงช้า หน้าวัดสุทัศน์เทพวราราม แถว ๆ นั้นแหละครับ) ต่อมาก็ขยายไปตั้งตามวัดต่าง ๆ ที่มีความพร้อม แล้วก็ขยายออกไปสู่หัวเมืองต่าง ๆ ทั่วราชอาณาจักร ส่วนการศึกษาภาคบังคับที่กำหนดให้เด็กไทยทุกคนต้องเข้าเรียนระดับประถมศึกษามีขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๖๔ ครับผม

สำหรับการศึกษาขององค์**หลวงปู่สิงห์** นั้น ท่านเขียนไว้ดังนี้ :-

*"ได้ศึกษาเล่าเรียนวิชาหนังสือไทยใน**โรงเรียนสร่างโศรกเกษมศิลป์** ซึ่งเป็น**โรงเรียนวัดสุทัศน์** (ในเมืองอุบลฯ) สอบไล่ได้ถึงชั้นมัธยมปีที่ ๓ ในสนามหลวง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔*

*สอบไล่ได้**วิชาปริยัติธรรมชั้นบาลีไวยากรณ์ในสนามหลวง สำนักเรียนวัดสุทัศน์** เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕*

*สอบไล่ได้**วิชานักธรรมตรีในสนามหลวง สำนักเรียนวัดสุปัฏน์** (ในเมืองอุบลฯ) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘"*

การศึกษาสายสามัญ **หลวงปู่สิงห์** ท่านเรียนจบชั้นมัธยมปีที่ ๓ ถือว่าได้รับการศึกษาระดับสูงในสังคมสมัยนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งถือว่าสูงมากในสังคมที่อยู่ห่างไกลจากเมืองหลวง เป็นโอกาสยากมากที่ประชาชนทั่วไปจะได้ศึกษาสูงถึงระดับนั้น อย่างมากที่สุดน่าจะเป็นการศึกษาถึงระดับชั้นประถมปีที่ ๔ เท่านั้น

หลวงปู่สิงห์ ท่านได้รับแต่งตั้งให้เป็นครูสอนนักเรียนมัธยม ทั้งที่ท่านยังดำรงสมณเพศอยู่ คือท่านเป็น "**ครูพระ**" สอนวิชาทั่วไปอยู่ถึง ๔ ปีเศษ ตามบันทึกของท่าน ดังนี้ :-

*"ได้รับแต่งตั้งจากทาง**กระทรวงธรรมการ** (ศึกษาธิการ) ให้เป็น **ครูมูล** และ**ครูมัธยม ในโรงเรียนสร่างโศรกเกษมศิลป์** เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ ได้ทำการสอนอยู่จนถึง พ.ศ. ๒๔๕๘ รวมเวลาประมาณ ๔ ปีเศษ แล้วลาออกไปบำเพ็ญวิปัสสนาธุระ"*

ท่านผู้อ่านครับ ตอนนี้ผมขออนุญาตเล่าเรื่องล่วงหน้า คือ ตอนที่**หลวงปู่สิงห์** ท่านลาออกจากการเป็นครู แล้วออกธุดงค์ติดตาม**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ตามที่ผมเคยได้ฟังจากครูบาอาจารย์ มีอยู่ว่า

"หลังจากที่ท่าน (หลวงปู่สิงห์) บวชเป็นพระภิกษุแล้ว ท่านก็ได้เป็นครูสอนนักเรียนมราวาสอยู่ นักเรียนของท่านอยู่ในวัยหนุ่มสาว มีทั้งชายและหญิง

*วันหนึ่ง ในขณะที่ท่านกำลังสอนอยู่หน้าชั้น การสอนต้องหยุดชะงักลง เพราะท่านมองเห็นลูกศิษย์ทุกคน**ล้วนแต่เป็นโครงกระดูก** นั่งอยู่ทั้งชั้นเรียนขาวโพลนเต็มไปหมด*

แม้แต่พูดคุยกัน ก็เห็นแต่หัวกะโหลกคุยกัน ทำปากพะงาบ ๆ

เหตุการณ์นั้น (นิมิตซึ่งเกิดจากการฝึกพิจารณาอสุภกรรมฐาน) เกิดขึ้นชั่วครู่ เมื่อนิมิตนั้นหายไปแล้ว ท่านก็พูดลำลานักเรียน ว่าท่านได้ตัดสินใจขอลาออกจากการเป็นครู จะไม่มาสอนอีกแล้ว

ต่อจากนั้น ท่านก็แบกกลด สะพายบาตรและบริขารธุดงค์ ออกเดินป่าบำเพ็ญภาวนาเยี่ยงพระกรรมฐานธุดงค์ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นไป ..."

หลวงปู่สิงห์ ท่านออกเป็นศิษย์ติดตามหลวงปู่มั่น มุ่งสู่ราวป่า แสวงหาโมกขธรรม เจริญรอยตามพระบุพพาจารย์เจ้าทั้งหลายที่เคยปฏิบัติมา เพื่ออบรมสั่งสอนจิตใจของท่านเอง ไปอยู่ในถ้ำผาภูเขาใหญ่ ป่าดงพงพฤกษ์ เพื่อวิเวกแห่งจิตใจตามสติปัญญาและกาลสมัย

นี้ผมเขียนล่วงหน้า แล้วเราค่อยพูดถึงรายละเอียดกันในตอนต่อ ๆ ไปครับ.

๖. บรรพชาเป็นสามเณร

ด้วยตำแหน่งหน้าที่การงานของโยมบิดาของ**หลวงปู่สิงห์** คือ **ท่านเพียอินทวงษ์** (อ้วน บุญโท) ที่เป็นกรมการเมือง ทำหน้าที่จัดการด้านการศึกษา และการพระศาสนาของท้องถิ่น บิดาจึงสนับสนุนให้บุตรของท่านได้รับการศึกษาที่ดีตามยุคสมัย อย่างไม่ต้องสงสัย

ในด้านการพระศาสนา นอกจาก **ท่านเพียอินทวงษ์** (อ้วน บุญโท) จะมีหน้าที่อุปถัมภ์ค้ำชูพระศาสนาโดยตรงแล้ว ท่านก็สนับสนุนให้บุตรได้บวชเรียนในพระพุทธศาสนาด้วย ดังจะเห็นในประวัติของ **หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** มีระบุไว้อย่างชัดเจนว่า

"บิดาและมารดาของท่านมีความเข้าใจพิธีกรรมและหลักปฏิบัติเกี่ยวกับพระสงฆ์ได้อย่างถูกต้อง อยากเห็นอนาคตของบุตรก้าวหน้า จึงตั้งใจให้บวชเรียน"

ตามประวัติ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ได้บรรพชาเป็นสามเณร ๒ ครั้ง ก่อนจะอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ครั้งแรก เมื่ออายุ ๑๔ ปี บรรพชาเป็นสามเณรในคณะมหานิกาย ที่วัดบ้านเกิด ต่อมาเมื่ออายุ ๑๗ ปี ได้บรรพาช้ำในคณะธรรมยุต ในวัดที่อยู่ในตัวเมืองอุบลราชธานี

บันทึกเรื่องการบรรพชาของ**หลวงปู่** มีดังนี้:-

*"ได้บรรพชาเป็นสามเณรใน**สำนักพระอุปัชฌาย์ป้อง ณ วัดบ้านหนองขอน ตำบลหัวตะพาน อำเภออำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี เมื่ออายุ ๑๔ ปี พ.ศ. ๒๔๔๖***

*ครั้น พ.ศ. ๒๔๔๙ ได้ย้ายไปอยู่**วัดสุทัศน์** ในเมืองอุบลราชธานี เพื่อศึกษาเล่าเรียนวิชาความรู้ให้ยิ่งขึ้น ได้บรรพชาซ้ำเป็น**สามเณรธรรมยุต ในสำนักพระครูสมุห์โฉม เจ้าอาวาสวัดสุทัศน์** สมัยนั้น เมื่อวันพฤหัสบดี ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ ปีเถาะ ตรงกับวันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๔๙"*

การที่หลวงปู่ บรรพชาซ้ำเพื่อเป็นสามเณรธรรมยุต นั้น มีเหตุผลที่ชัดเจน คือ เพื่อการศึกษาเล่าเรียน ทั้งการเรียนสายสามัญ และการเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

ท่านผู้อ่านคงทราบแล้วว่า การศึกษาทั้งโรงเรียนสามัญ และโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในจังหวัดอุบลราชธานี ในสมัยแรกนั้น เกิดขึ้นด้วยความริเริ่มของเจ้าพระคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจนฺโท)** ได้รับการสานต่อและส่งเสริมอย่างจริงจังในสมัยของเจ้าพระคุณ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (อ้วน ติสฺโส) เจ้าคณะมณฑลอุบล** ในสมัยนั้น ทำให้การศึกษาทั้งในโรงเรียน และทางด้านพระพุทธศาสนา มีความเจริญมากกว่าในท้องถิ่นอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านพระปริยัติธรรม พระภิกษุสามเณรจากจังหวัดต่าง ๆ ในภาคอิสาน ต่างหลั่งไหลมาที่จังหวัดอุบลราชธานี แหล่งการเรียนที่สำคัญในยุคนั้น

ประเด็นสำคัญที่ผู้เขียนสนใจและสงสัยมากประการหนึ่ง คือ องค์**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** นอกจากจะเชี่ยวชาญด้านสมถและวิปัสสนากรรมฐาน รวมทั้งมีพลังจิตแก่กล้า และชำนาญในการถ่ายทอดวิชาความรู้แล้ว ท่านยังเป็นพระอภิญญาเก่งทางฌาน ทางฤทธิ์ ตลอดจนชำนาญเรื่องเวทมนตร์คาถาต่าง ๆ อีกด้วย

คำถามคือ **หลวงปู่** ท่านได้รับการอบรมสั่งสอนวิชาที่จัดอยู่ทางด้านไสยเวท ตลอดจนเวทมนตร์คาถามาจากครูอาจารย์ท่านใด ?

จากข้อสงสัยดังกล่าว ทำให้ผมนึกถึงชื่อครูบาอาจารย์ในอดีต ๒ ชื่อ และมีคำถามต่อมาว่า พระเถระทั้งสองชื่อนั้น ถ้าจะหมายถึงองค์เดียวกันจะเป็นไปได้ไหม ? ก็ไม่ถึงกับติดใจเสาะหาคำตอบหรอกครับ เพียงต้องการนำเสนอเป็นข้อน่าคิดก็แล้วกัน นะครับ

ชื่อแรก '**พระอุปัชฌาย์ป้อง**' แห่งสำนัก**วัดหนองขอน** ตำบลหัวตะพาน อำเภออำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี (ปัจจุบันเป็น อำเภอหัวตะพาน จังหวัดอำนาจเจริญ) ที่**สามเณรสิงห์ บุญโท** บวชเป็นสามเณรอยู่ด้วยเกือบ ๓ ปี

ชื่อหลัง '**หลวงปู่ป้อง**' พระอภิญญาชื่อดังแห่งจังหวัดนครพนม ที่**หลวงปู่**

ตื้อ อจลธมฺโม ให้การเคารพนับถือเป็นอย่างสูง (หลวงปู่ตื้อ มีอายุแก่กว่าหลวงปู่สิงห์ ๑ ปี และแก่กว่าหลวงปู่แหวน ๘ ปี)

ถ้า 'พระอุปัชฌาย์ป้อง' กับ 'หลวงปู่ป้อง' เป็นองค์เดียวกัน ก็น่าจะสรุปได้ว่าพระเถระองค์นี้เป็นผู้ถ่ายทอดวิชาดังกล่าวให้กับหลวงปู่สิงห์ ครั้งที่เป็นสามเณรอยู่ที่**วัดบ้านหนองขอน** วัดบ้านเกิดของท่าน

ถ้าพระเถระทั้งสองชื่อดังกล่าว **ไม่ใช่องค์เดียวกัน** ก็ขอให้แล้วไป อย่าได้ติดใจอะไรเลย ถือว่าผมขอโอกาสเล่าถึงเรื่องราวมหัศจรรย์ของบูรพาจารย์ตามที่เคยได้ฟังมาก็แล้วกันนะครับ

เรื่องที่ผมได้รับฟังมาจาก **หลวงพ่อเปลี่ยน ปญฺญาปทีโป** แห่ง**วัดอรัญญวิเวก** อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๗ นั้น สืบเนื่องจากผม กับอาจารย์ภัทรา นิคมานนท์ ได้ไปกราบเรียนถามเกี่ยวกับเรื่อง "การเข้าฌานเหาะได้" เป็นจริงหรือไม่ เพราะครูบาอาจารย์เคยเล่าให้ฟังว่า สมัยที่**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** พักจำพรรษาที่**ถ้ำเชียงดาว** ท่านก็เข้าฌานเหาะไปบิณฑบาตที่ตัวเมืองเชียงใหม่อยู่บ่อย ๆ ลูกศิษย์อาวุโสของท่านต่างตระหนักในเรื่องนี้ดี

หลวงพ่อเปลี่ยน ได้เมตตาเล่าเรื่องการเข้าฌานเหาะ และยกเรื่องของ**หลวงปู่ป้อง** มาเล่าประกอบ พวกเราได้บันทึกเทปเสียงไว้ ถอดข้อความได้ดังนี้

*"... อย่าง**หลวงปู่เสาร์** ที่ท่านมานั่ง (สมาธิ) อยู่ ลอยขึ้นไปเอาบุหรี่ที่เหน็บไว้ที่หญ้ามุงหลังคา ถ้าทำได้อย่างนั้นก็หายห่วง เพื่น (หลวงปู่ตื้อ) ว่าท่านต้อง**ฌาน** ได้แน่นอน*

หลวงปู่ป้องก็ฌานไปเขมร ไปคุยกับเพื่อนของท่านที่พนมเปญ ท่านฌานไป

*หลวงปู่ตื้อเคยอยู่กับ**หลวงปู่ป้อง**มาก่อน ที่**นครพนม***

***หลวงปู่ป้อง**เดินข้ามแม่น้ำโขง จากนครพนมไปท่าแขก (ฝั่งประเทศลาว) นั้น ท่านเดินบนน้ำโขงให้ดูเลย เพื่นเหยียบบนพื้นน้ำเลย เพื่นเดินอย่างสบาย ข้ามไปฝั่งโน้นเลย*

*แต่ **หลวงปู่ตื้อ** ตอนนั้นท่านทำไม่ได้ **หลวงปู่ป้อง**ท่านทำให้ดู เพราะหลวงปู่ตื้อท่านไม่เชื่อใคร ท่านต้องให้ทำให้ดู*

หลวงปู่ตื้อยกย่องหลวงปู่ป้องมาก

หลวงปู่ตื้อ**เล่าว่า ก็มีพระเขมรรุ่นเดียวกันกับหลวงปู่ป้องนั่นแหละ เพิ่นก็มา **เพิ่นฌานมาคุยกัน

*สมัยนั้นมีพระผู้ปฏิบัติดีจากเมืองเขมรอยู่ด้วยนะ **ฌานมาคุยกัน** กลางคืนท่านก็พูดคุยกันอยู่*

***หลวงปู่ตื้อ**เพิ่งบวชได้ ๓ พรรษา เห็นท่านนั่งคุยกัน แก่เท่า ๆ กัน*

***หลวงปู่ตื้อ**ก็ว่า 'เราก็จัดที่นั่งฉันไว้ให้ตอนเช้า ไม่รู้ว่าองค์ไหนจะแก่พรรษากว่ากัน ก็ปูที่ไว้ให้ท่านเลือกนั่งเอา ปูอาสนะไว้ หมอนพิง ๒ อัน'*

ถึงตอนเช้ามา เห็นแต่หลวงปู่ตนเอง (หลวงปู่ป้อง) หลวงปู่อีกองค์ไม่เห็นเลยถามหลวงปู่ป้องว่า 'หลวงปู่ที่มาพูดคุยกันเมื่อคืนนี้ละ ท่านไปไหน ไม่เห็นมาฉันข้าว ?'

'เพิ่นกลับวัดเพิ่นแล้ว เพิ่นอยู่พนมเปญ โน่น !'

หลวงปู่ตื้อได้เรียนถาม โดนหลวงปู่ป้องดุเอาว่า 'พวกเจ้ามันไม่ปฏิบัติ พวกเจ้ามีแต่นอน บ่ปฏิบัติ ....'

***หลวงปู่ตื้อ**เล่าว่า **หลวงปู่ป้องท่านรู้ภาษาสัตว์ทั้งหมด** ไม่ว่า โค กระบือ หมู หมา เป็ด ไก่ นก อะไรต่าง ๆ ท่านรู้จักภาษามันหมด ท่านแตกฉานในภาษา"*

*ผมกราบเรียน**หลวงพ่อเปลี่ยน**ว่า "ลูกหลานรุ่นหลังไม่เคยได้ยินชื่อและเรื่องราวของหลวงปู่ป้องเลยครับ ?"*

***หลวงพ่อ** "อือ! ไม่เคยได้ยิน แต่**หลวงปู่ตื้อ**เล่าให้อาตมาฟัง อาตมาเป็นคนชักตลอดเวลานวดแขน นวดขาแต่ผู้เดียว จะนวดคนเดียว ก็ได้ตรงนี้แหละ ..."*

โดยสรุป ก็ไม่ทราบว่า **'หลวงปู่ป้อง'** กับ **'พระอุปัชฌาย์ป้อง ของสามเณรสิงห์ บุญโท'** จะเป็นพระเถระองค์เดียวกันหรือไม่ ? ไม่สามารถหาหลักฐานมาตอบเรื่องนี้ได้

ถ้าหากท่านเป็นพระเถระองค์เดียวกัน ถ้า **สามเณรสิงห์** ได้รับการถ่ายทอดวิชาด้านไสยเวทวิทยาคม จากครูบาอาจารย์ระดับนี้ ก็ไม่น่าสงสัยว่าลูกศิษย์จะเก่งกล้าไปด้วย

แต่ถ้าท่านเป็นคนละองค์ และ "**หลวงปู่ป้อง**" ไม่เกี่ยวกับประวัติของ **หลวงปู่สิงห์** ของเรา ผม ผู้เขียน ก็กราบขออภัยด้วย ถือเป็นการนำเรื่องสนุก ๆ เกี่ยวกับครูบาอาจารย์มาเล่าสู่กันฟังก็แล้วกันนะครับ

หากผู้รู้ท่านใดมีข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้ กรุณาช่วยชี้แนะด้วยนะครับ ! ขอบคุณ.

ท่านผู้อ่านครับ ตอนแรกว่าจะจบตอนตรงนี้ พอดีนึกได้ว่า **หลวงปู่จาม มหาปุญฺโญ** เคยเล่าถึงปฏิปทาที่แปลกของ **'ญาท่านข้าวต้ม'** พระอาจารย์องค์หนึ่งของหลวงปู่สิงห์สมัยที่ยังเป็นสามเณร ผมคิดว่าน่าจะนำเสนอในตอนนี้เสียเลย น่าจะดี

หลวงปู่จาม ท่านเคยเป็นสามเณรติดตามองค์**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** และต่อมาก็มาเป็นสามเณรของ**หลวงปู่สิงห์** ได้เล่าถึง **'ญาท่านข้าวต้ม'** ดังนี้

"**ญาท่านข้าวต้ม คนนี้ เคยเป็นอาจารย์ของท่านอาจารย์สิงห์มาก่อน สมัยยังไม่ทันได้บวช**

เป็นพระมหานิกาย อยู่อำเภอบุ่ง (อำเภออำนาจเจริญ) *บ้านหัวตะพาน กินข้าวต้มมัด ข้าวต้มกลีบใบตองห่อหมด ๓๐ มัด มัดหนึ่งมีอยู่ ๓ กลีบ แกะกิน ๆ จนหมด*

ถ้ากินกล้วย – กล้วยนี้หละ กล้วยมะลิอ่อง กล้วยน้ำว้านี้หละ หมด ๓๕๐ ลูก ถ้ากินน้ำอ้อยหีบต้มเคี่ยวพอเหลืองเยี่ยวโค ฉันหมดรวดเดียว ๒ หาบ ๆ

ละ ๒ กระบอก ๆ หนึ่ง ๒ ปล้องข้อไม้ไผ่บ้าน ยกกระบอกนี้- หมดหยุดพักหายใจ เอากระบอกใหม่มาจนหมด หมดก็ทิ้งกระบอก

ผู้ข้าฯ ได้ไปกับท่านอาจารย์สิงห์ ตอนที่เป็นเณร เพิ่นเกณฑ์ไปใช้ให้หาบน้ำอ้อยไปถวายครูบาอาจารย์ของท่าน

ถ้ากินข้าวปุ้น – ขนมจีน ก็หมดเป็นหาบโตง ข้างหนึ่งเส้น ข้างหนึ่งน้ำยา ฉันหลาย ฉันได้ คนร่างใหญ่ อกใหญ่ เอวรัด ท้องแบน มือตีนแข้งขาใหญ่ยาว ลุกยืนแล้วมือหย่อนแลยหัวเข่า

อัญญาท่าน *องค์นี้ต้อง**เกิดมากิน**แท้ละ เป็นหมู่เดียวกัน (เพื่อน) กับ**สมเด็จอ้วนฯ วัดบรมนิวาส** อายุเท่ากัน เรียนอยู่เมืองอุบลฯ พร้อมกัน แต่มิได้ถูกคัดเลือกให้เข้าไปเรียนกรุงเทพฯ ทางการจึงส่งมาอยู่**หัวดะพาน** เป็นเจ้าอธิการปกครองอยู่ในเขตนี้*

*ปลูกกล้วยเอง ทำรั้วเอง ให้เขาขุดหลุมขุดหน่อให้ ให้เขาตัดไม้ไผ่ ไม้ทำรั้ว ผ่าหัวได้แล้วเอาตีนเหยียบ ใช้มือฉีกจนสุดปลาย **แข็งแรงสมกับกินได้หลาย***

*อายุมากแล้ว **สมเด็จอ้วนฯ** สั่งห้ามมิให้กินหลายเหมือนแต่ก่อน ให้ลดลงมาครึ่งหนึ่ง กลัวธาตุไฟไม่ย่อยอาหาร*

ผู้คนเอาเงิน ข้าวของ มาให้ ท่านไม่เอาอะไรสักอย่าง แจกจ่ายไปตามวัดต่าง ๆ ส่งเข้าวัดเมืองอุบลฯ ส่งไปช่วยกิจการโรงเรียนของสมเด็จอ้วนฯ

... ฯลฯ ...

ท่านอาจารย์สิงห์ *ว่า เพราะ**การกิน**ของเพิ่นนั้นเอง ถึงเข้าศึกษาในกรุงเทพฯ มิได้ แต่ก็จำบาทพระคาถาได้มาก ภาวนาอย่างอื่นไม่เอา เอาแต่ศึกษาใน **กสิณ** ปีใดฝนแล้ง ชาวบ้านก็ขอให้ท่านเรียกฝนมาให้ **เก่งด้านกสิณ***

พระโบราณพากันถือปฏิบัติปฏิปทาแปลก ๆ แต่ก็มีดีของตนทุกองค์ เพราะใส่อกใส่ใจดี"

นี่คือเรื่องบอกเล่าจากท่าน**หลวงปู่จาม** แล้วผมก็มีประเด็นสงสัยต่อไปอีกว่า "**ญาท่านข้าวต้ม** กับ **พระอุปัชฌาย์ป้อง** หมายถึงพระเถระองค์เดียวกันหรือเปล่า ? แล้วใครจะช่วยไขปัญหาข้อนี้ได้ครับ ?

๗. พ.ศ. ๒๔๕๒ อุปสมบท ณ วัดสุทัศน์ เมืองอุบลฯ

หลังจากมาพำนักที่**วัดสุทัศนาราม** ในเมืองอุบลฯ แล้ว **สามเณรสิงห์ บุญโท** ก็พำนักอยู่ที่วัดแห่งนี้เรื่อยมา ได้เข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษา และศึกษานักธรรมในโรงเรียนพระ ไปพร้อมกันด้วย เมื่ออายุครบบวช ท่านก็ได้เข้าพิธีอุปสมบท ณ วัดแห่งเดียวกันนี้

หลวงปู่ ได้บันทึกเรื่องการอุปสมบทของท่าน ดังนี้

*"ครั้นอายุได้ ๒๑ ปี ซึ่งเป็นปีมีอายุ ๒๐ ปีบริบูรณ์ ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ณ พัทธสีมา**วัดสุทัศน์** เจ้าพระคุณ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน)** สมัยเมื่อดำรงสมณศักดิ์เป็นที่**พระศาสนดิลก** เจ้าคณะมณฑลอีสาน เป็น**พระอุปัชฌายะ** ท่านเจ้าคุณ**พระศาสนดิลก (ชิตเสโน เสน)** สมัยเมื่อยังเป็นเปรียญ เป็น**พระกรรมวาจาจารย์ พระปลัดทัศน์** เป็น**พระอนุสาวนาจารย์***

สำเร็จอุปสมบทกรรมเมื่อเวลา ๑๔ นาฬิกา ๑๒ นาที วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๒

เป็นสัทธิวิหาริกอันดับที่ ๒ ของเจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาวีรวงศ์"

หลังจากอุปสมบทเป็นพระภิกษุแล้ว **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ก็ยังพำนักจำพรรษาอยู่ที่**วัดสุทัศนาราม** ต่อมาจนถึงปี พ.ศ. ๒๔๕๘ รวมทั้งสิ้น ๖ พรรษา ก่อนที่ท่านจะออกธุดงค์ติดตาม**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ดังจะกล่าวในตอนต่อไป

ในระหว่างพำนักที่**วัดสุทัศนาราม** นี้ **หลวงปู่** ท่านได้ทำหน้าที่เป็นครูโรงเรียนมัธยม คือ**โรงเรียนสร่างโศรกเกษมศิลป์** ซึ่งตั้งอยู่ในวัดเดียวกันนี้ ติดต่อกันนานถึง ๔ ปี ตามที่กล่าวมาแล้ว

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (อ้วน ติสฺโส)
พระอุปัชฌาย์ของหลวงปู่สิงห์

พระศาสนดิลก (เสน ชิตเสโน)
พระกรรมวาจาจารย์ของหลวงปู่สิงห์

หลวงปูพระมหาปิ่น ปญฺญาพโล กับหลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม

สำหรับ**หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญพโล** พระน้องชายของท่าน ทราบแต่เพียงว่าได้เข้าพิธีอุปสมบทเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๗ เมื่อท่านมีอายุได้ ๒๒ ปี ต่อจากนั้นอีก ๓ ปี ในปี พ.ศ. ๒๕๖๐ ท่านก็เดินทางเข้ากรุงเทพฯ จำพรรษาที่ **วัดบวรนิเวศวิหาร** ได้อยู่เล่าเรียนที่**สำนักเรียนวัดบวรนิเวศวิหาร** เป็นเวลา ๕ ปี สอบได้นักธรรมชั้นตรี โท และเอก จนกระทั่งสอบได้เปรียญธรรม ๕ ประโยค ก่อนจะเดินทางกลับจังหวัดอุบลราชธานี

๘. หลวงปู่ดูลย์ อตุโล สหายธรรม

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๘ ในพรรษาที่ ๖ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ได้รู้จักสนิทสนมกับ **หลวงปู่ดูลย์ อตุโล** พระอริยเจ้าแห่ง**วัดบูรพาราม** จังหวัดสุรินทร์ ทั้งสององค์ได้คบกันเป็นสหายสนิทกันมาตั้งแต่บัดนั้น

ท่านผู้อ่านคงรู้จักและทราบเรื่องราวของ **หลวงปู่ดูลย์ อตุโล** กันดีแล้ว ใช่ไหมครับ ผมขออนุญาตเล่าประวัติของท่านอย่างย่อที่สุด เพื่อเชื่อมโยงเรื่องให้ดำเนินไปอย่างติดต่อกัน

หลวงปู่ดูลย์ อตุโล หรือ **พระราชวุฒาจารย์** เป็นชาวสุรินทร์โดยกำเนิด ท่านเกิดเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๑ เกิดก่อน**หลวงปู่สิงห์** ๑ ปี เข้าอุปสมบทเป็นพระภิกษุในปี พ.ศ. ๒๔๕๓ ในสังกัดมหานิกาย และพำนักอยู่ศึกษาธรรมในจังหวัดสุรินทร์เรื่อยมา จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๕๘ จึงได้เดินทางไปจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อเสาะหาสำนักเรียนทางด้านพระปริยัติธรรม

ในช่วงทศวรรษที่ ๒๔๕๐ ตลอดทั้งภาคอิสาน การศึกษาในแวดวงสงฆ์คึกคักอย่างยิ่งที่จังหวัดอุบลราชธานี เพราะเป็นจังหวัดในภาคอิสานจังหวัดเดียวที่มี**โรงเรียนพระปริยัติธรรม** ทั้งนี้ด้วยความริเริ่มก่อตั้งโดยท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** (จันทร์ สิริจนฺโท) และได้รับการสานเสริมเติมต่อโดยพระเดชพระคุณ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** (อ้วน ติสฺโส) เจ้าคณะมณฑลอิสาน ในขณะนั้น จนกล่าวได้ว่าจังหวัดอุบลราชธานีเป็น**ทิศาปาโมกข์**ของผู้รักการเรียนในพระปริยัติธรรม พระเณรทั่วภาคอิสานต่างก็มุ่งเดินทางไปศึกษาเล่าเรียนที่จังหวัดอุบลราชธานี

หลวงปู่ดูลย์ อตุโล สมัยเป็นพระภิกษุหนุ่ม อายุพรรษา ๕ ได้ยิน

กิตติศัพท์เกี่ยวกับการสอนการเรียนพระปริยัติธรรมตามแบบของ**มหามกุฏราช วิทยาลัย** แห่ง**วัดบวรนิเวศวิหาร** ว่ามีอยู่ที่จังหวัดอุบลราชธานี ท่านจึงมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะเข้ารับการศึกษา

หลวงปู่ดูลย์ ได้เพียรขออนุญาตพระอุปัชฌาย์หลายครั้ง จนพระอุปัชฌาย์เห็นความมุ่งมั่นตั้งใจจริงของท่าน จึงได้อนุญาตให้เดินทางไปจังหวัดอุบลราชธานีตามประสงค์

เมื่อถึงจังหวัดอุบลราชธานีแล้ว ท่านต้องประสบปัญหาเรื่องที่พัก เนื่องจาก**หลวงปู่ดูลย์** เป็นพระสังกัดมหานิกาย ขณะที่โรงเรียนพระปริยัติธรรมมีเปิดสอนที่ **วัดสุปัฏนาราม** กับ **วัดสุทัศนาราม** ซึ่งเป็นวัดธรรมยุตทั้งสองแห่ง

โชคดีที่ท่านได้รับความช่วยเหลือจากพระภิกษุรุ่นพี่ นำไปฝากให้อยู่ **วัดสุทัศนาราม** แต่อยู่ในฐานะพระอาคันตุกะ ซึ่งทำให้ท่านได้รับความสะดวกสบายในการเรียนขึ้น เพราะไม่ต้องเดินทางไกล

หลวงปู่ดูลย์ สามารถสอบไล่ได้**ประกาศนียบัตรนักธรรมชั้นตรี นวกภูมิ** เป็นรุ่นแรกของจังหวัดอุบลราชธานี นับเป็นความสำเร็จอย่างสูงสำหรับการศึกษาในสมัยนั้น

นอกจากนี้ **หลวงปู่ดูลย์** ยังได้เรียนบาลีไวยากรณ์ จนสามารถแปลธรรมบทได้

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม ซึ่งพักอยู่ที่**วัดสุทัศนาราม** มาก่อน และเป็นครูสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมด้วย ได้เห็นปฏิปทาในการศึกษาและประพฤติปฏิบัติกิจในพระศาสนาอย่างมุ่งมั่นตั้งใจจริง รวมทั้งเกิดชอบพออัธยาศัยไมตรีของ**หลวงปู่ดูลย์** และเป็นพระที่เกิดรุ่นราวคราวเดียวกัน จึงได้คบกันเป็นสหายสนิทตั้งแต่นั้นมา

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๘ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** พระอาจารย์ใหญ่สายวิปัสสนากรรมฐาน ได้กลับจากบำเพ็ญเพียรที่**ถ้ำสาริกา** น้ำตกสาริกา จังหวัดนครนายก

หลวงปู่ดูลย์ อตุโล
ถ่ายเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗
อายุ ๔๖ ปี

มาพำนักอยู่ที่ **วัดบูรพา** ในเมืองอุบลราชธานี

ความเลื่องลือต่อข่าวของ**หลวงปู่มั่น** ว่ามีธรรมโวหารที่น่าอัศจรรย์ พระภิกษุสองสหาย คือ **หลวงปู่สิงห์** กับ **หลวงปู่ดูลย์** จึงได้พากันไปติดตามฟังพระธรรมเทศนาที่**หลวงปู่มั่น**แสดงทุกครั้ง ไม่เคยขาดแม้แต่ครั้งเดียว

ภายหลัง ทั้ง**หลวงปู่สิงห์** และ**หลวงปู่ดูลย์** ได้ถวายตัวเป็นศิษย์ และออกท่องเที่ยวธุดงค์ติดตาม**หลวงปู่มั่น** ไปบำเพ็ญเพียรแสวงวิเวกตามป่าตามเขาในท้องที่ห่างไกลผู้คน มุ่งสร้างบารมีธรรมจนเป็นพระวิปัสสนาจารย์ที่มีชื่อเสียงทั้งสององค์ ดังที่ทราบกันดีแล้ว

เนื่องจาก**หลวงปู่ดูลย์ อตุโล** ท่านยังเป็นพระสังกัดมหานิกาย ยังไม่สามารถจะร่วมทำสังฆกรรมกับทางฝ่ายธรรมยุตได้เต็มที่ ท่านจึงพยายามขอเปลี่ยนสังกัดเป็นพระธรรมยุต แต่ก็มีข้อทักท้วงจากพระผู้ใหญ่หลายครั้ง

ด้วยความพยายามของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** จึงได้จัดการช่วยเหลือให้**หลวงปู่ดูลย์** สหายของท่าน ได้ญัตติเป็นพระธรรมยุติได้เป็นผลสำเร็จเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๑

หลังญัตติกรรม คือทำพิธีบวชใหม่แล้ว การนับอายุพรรษาของ**หลวงปู่ดูลย์** จึงเริ่มต้นนับเป็นพรรษาที่ ๑ ใหม่ ในขณะที่**หลวงปู่สิงห์** มีอายุพรรษา ๙ พรรษา

หลวงปู่ทั้งสององค์ได้ปฏิบัติธรรมเคียงคู่กัน และเป็นสหายธรรมที่สนิทชิดเชื้อกันจนตลอดชั่วอายุขัย.

๙. เหนื่อยหน่ายในคันถธุระ

ผมขอย้อนกลับไปกล่าวถึงเหตุการณ์ในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ พรรษาที่ ๖ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** รู้สึกเริ่มท้อแท้และเหนื่อยหน่ายต่อการศึกษาพระธรรมที่เรียกว่า**ด้านคันถธุระ** เพราะในสมัยนั้นเชื่อกันว่า มรรค ผล นิพพาน เป็นเรื่องที่พ้นยุคพ้นสมัยไปแล้ว แม้จะปฏิบัติเจียนตาย ก็ไม่สามารถบรรลุได้ เป็นการปฏิบัติที่เหนื่อยเปล่า

พอดีกับที่**หลวงปู่** ได้ฟังธรรม และได้รับการแนะนำเรื่องการปฏิบัติภาวนาจาก**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** จึงเกิดความมั่นใจที่จะศึกษาพระศาสนาต่อไป โดยหันมาปฏิบัติด้านวิปัสสนากรรมฐาน และเลิกล้มการศึกษาด้านพระปริยัติธรรมตั้งแต่นั้น

หลวงปู่สิงห์ ได้บันทึกไว้ ดังนี้

*"เมื่ออยู่**วัดสุทัศน์** จังหวัดอุบลราชธานี ได้ค้นหนังสือธรรมเทศนาออกเทศนาสั่งสอนสัปปุรุษเนือง ๆ เผอิญค้นพบหนังสือธรรมเทศนา **เรื่องเทวทูตสูตร** ซึ่งมีใจความว่า สมเด็จพระบรมศาสดาทรงตำหนิการบรรพชาอุปสมบทบกพร่อง หรือบวชแล้วไม่ประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องตามธรรมตามวินัย มีโทษมาก ตกนรกไม่พ้นอบายภูมิทั้ง ๔*

ข้อนี้ทำให้เกิดความสลดสังเวช และรู้สึกสำนึกตนอย่างยิ่ง จึงพิจารณาหาทางประพฤติปฏิบัติพระธรรมวินัยให้ดียิ่งขึ้น

ได้คำนึงถึงพระพุทธศาสนาว่า หมดเขตสมัยมรรค ผล นิพพาน หรือยัง

*ครั้งนั้น (พ.ศ. ๒๔๕๘) **พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ** กลับจาก **เขาสาริกา** จังหวัดนครนายก ไปจำพรรษา ณ **วัดบูรพา** ในเมือง จังหวัดอุบลราชธานี มีเกียรติศัพท์ขจรไปว่า **ท่านได้สำเร็จธรรมจากเขาสาริกา***

หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต

ได้ไปศึกษากรรมฐานจากท่าน ท่านให้กรรมฐาน ***กายคตาสติ ข้อปัปผาสะปัญจกะ*** *(คือ* ***หทยํ ยกนํ กิโลมกํ ปิหกํ ปปฺผาสํ****) ให้เป็นบทบริกรรม*

ได้ฝึกทำสมาธิในสำนักของท่าน จิตใจสงบดี มีความสังเวชสลดใจเกิดเหนื่อยหน่ายในการประกอบคันถธุระ เชื่อแน่ว่ายังไม่หมดเขตสมัย มรรคผล นิพพาน เพราะหนทางปฏิบัติดีปฏิบัติชอบมีอยู่ จึงตกลงใจบำเพ็ญวิปัสสนาธุระสืบไป"

๑๐. ถวายตัวเป็นศิษย์หลวงปู่มั่น

ในตอนนี้ผมขอเขียนถึงประวัติและเหตุการณ์สำคัญในชีวิตสมณเพศของท่านพระอาจารย์ใหญ่ คือ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** อย่างย่อที่สุด เพื่อให้เรื่องราวมาบรรจบถึงตอนที่**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** เข้าถวายตัวเป็นศิษย์เพื่อศึกษาพระกรรมฐาน ตามที่ตั้งชื่อเรื่องไว้ข้างบน

หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต พระอาจารย์ใหญ่สายวิปัสสนากรรมฐาน เป็นชาวอำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี เกิดเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๑๓ **อายุมากกว่าหลวงปู่สิงห์ ๑๙ ปี**

เมื่ออายุ ๑๕ ปี **หลวงปู่มั่น** ได้บรรพชาเป็นสามเณรอยู่ปฏิบัติธรรมกับ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** เป็นเวลา ๒ ปี แล้วโยมบิดาขอให้สึกออกไปช่วยงานของครอบครัว

ในปี พ.ศ. ๒๔๓๔ อายุ ๒๒ ปี **หลวงปู่มั่น** ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ และอยู่ศึกษาธรรมที่สำนักของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ที่**วัดเลียบ** ในตัวเมืองอุบลฯ

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ ได้พา**หลวงปู่มั่น** ผู้ศิษย์ ออกเที่ยวธุดงค์ไปทางฝั่งประเทศลาว แล้วข้ามแม่น้ำโขงกลับคืนมาฝั่งไทยบริเวณ**พระธาตุพนม** จังหวัดนครพนม ต่อจากนั้นก็เดินธุดงค์กลับมาจำพรรษาที่ **วัดเลียบ** ในเมืองอุบลฯ เช่นเดิม

หลวงปู่มั่น ได้กราบลาพระอาจารย์ออกธุดงค์เดี่ยวไปหลายแห่ง ได้ไปพบกับ**หลวงปู่บุญมั่น มนฺตาสโย** (ชาวกรุงเทพฯ) ชวนกันธุดงค์ขึ้นไปทางภาคเหนือ แล้วเข้าไปจำพรรษาในเขตประเทศพม่าในเขต**เมืองมะละแหม่ง** ๑ พรรษา แล้วเดินทางกลับประเทศไทย และได้แยกทางกัน

หลวงปู่บุญมั่น เดินธุดงค์เข้ากรุงเทพฯ ไปพักจำพรรษาที่**วัดปทุมวนาราม**

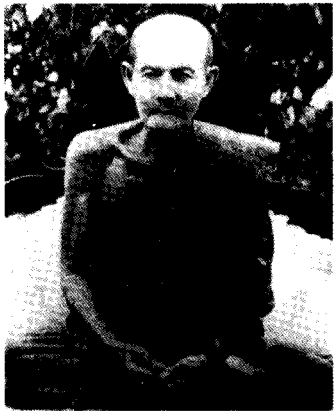

หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต

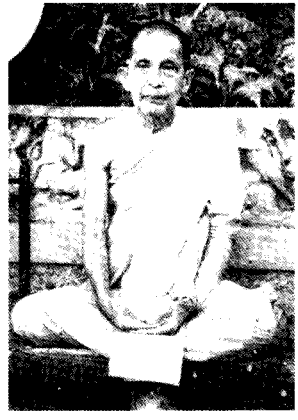

หลวงปู่บุญมั่น มนฺตาสโย

ท้ายสุดได้รับเลื่อนสมณศักดิ์ที่ **พระธรรมปาโมกข์ เจ้าอาวาสวัดปทุมวนาราม ลำดับที่ ๖**

ส่วน**หลวงปู่มั่น** ได้ธุดงค์ต่อไปทางจังหวัดเลย ไปทำความเพียรอยู่ที่ **ถ้ำผาบิ้ง** ในเขตอำเภอวังสะพุง อยู่นานพอควร จึงเดินทางกลับ**วัดเลียบ** เมืองอุบลฯ สำนักเดิม ท่านได้เร่งความเพียรอย่างหนัก มีความก้าวหน้าทางด้านจิตใจขึ้นเป็นลำดับ จนแน่ใจว่าการปฏิบัติของท่านเป็นไปอย่างถูกทางแล้ว จึงเร่งความเพียรมากยิ่งขึ้น

ปี พ.ศ. ๒๔๕๕ ท่านได้กราบลา**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ออกธุดงค์เพียงลำพังองค์เดียว ไปทางจังหวัดนครราชสีมา แสวงวิเวกไปเรื่อย ๆ แล้วไปปักหลักบำเพ็ญเพียรอยู่ที่**ถ้ำสาริกา เขาใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก** ท่านได้ทำความเพียรอย่างหนักชนิดเอาชีวิตเข้าแลก ซึ่งเป็นที่ทราบกันในภายหลังว่าท่านสำเร็จขั้น**อนาคามี** ได้พบกับความมหัศจรรย์ทางจิต และเกิดญาณรู้หลายอย่าง (รายละเอียดหาอ่านได้ในประวัติของท่าน)

ออกจาก **ถ้ำสาริกา จังหวัดนครนายก** ธุดงค์ต่อไปพักบำเพ็ญเพียรที่ **ถ้ำสิงห์โต เขาพระงาม** จังหวัดลพบุรี อยู่ระยะหนึ่ง แล้วท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลี**

ถ้ำสาริกา จ.นครนายก

ถ้ำสิงห์โต เขาพระงาม จ.ลพบุรี

คุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจนฺโท) ได้นิมนต์ให้ท่านไปจำพรรษาในกรุงเทพฯ เพื่อให้การอบรมด้านวิปัสสนากรรมฐานให้แก่พระเณรและฆราวาสผู้สนใจ

หลวงปู่มั่น ได้พักจำพรรษาที่**วัดปทุมวนาราม** ในปี พ.ศ. ๒๔๕๗ อยู่ ๑ พรรษา แล้วเดินทางกลับจังหวัดอุบลราชธานี ไปพักจำพรรษาที่ **วัดบูรพา**

ตอนนี้เรื่องราวก็มาบรรจบถึงตอนที่**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม เข้าถวายตัวเป็นศิษย์** ตามชื่อหัวเรื่องข้างต้น แล้วก็ขออนุญาตกลับมาเล่าเรื่อง**หลวงปู่สิงห์** กันต่อครับ

เหตุการณ์ต่อจากนี้ ผมขอคัดลอกข้อเขียนของ**หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร** ที่เขียนอยู่ในหนังสือ**ประวัติหลวงปู่มั่น** มานำเสนอต่อ ดังนี้ :-

*"ในปี พ.ศ. ๒๔๕๘ หลังจาก**ท่านอาจารย์มั่นฯ** ได้จำพรรษาที่กรุงเทพฯ ในปีนั้นแล้ว ท่านก็พิจารณาภายในพรรษานั้นว่า **เราควรจะได้แนะนำสั่งสอนธรรมปฏิบัติที่เราได้รู้ได้เห็นมา ซึ่งเป็นธรรมที่ยากนักที่ใครจะรู้ได้ เราอุตส่าห์พยายามมาเป็นเวลานับสิบ ๆ ปี ควรจะได้แนะนำบรรดาผู้ที่ควรแก่การปฏิบัติให้ได้รู้ และจะได้แนะนำกันต่อ ๆ ไป***

*ครั้นเมื่อออกพรรษาแล้ว ท่านก็ลา**ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ** กลับไปจังหวัดอุบลฯ จำพรรษาที่**วัดบูรพา** ในปี พ.ศ. ๒๔๕๘ ปีนั้นท่านมีพรรษาได้ ๒๕ พรรษา (อายุ ๔๕ ปี)*

*ขณะที่จำพรรษาอยู่นั้น ท่านก็พิจารณาว่า '**ใครหนอจะเป็นผู้ควรแก่การสั่งสอน**'*

ขณะนั้น **ท่านอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม** เป็นครูสอนนักเรียนอยู่เหมือนกับครูคนอื่น ๆ เป็นครูที่สอนวิชาสามัญแก่นักเรียนเป็นเวลาหลายปีแล้ว

ท่านอาจารย์สิงห์ ท่านได้ยินกิตติศัพท์ว่า **ท่านอาจารย์มั่นฯ เป็นพระนักปฏิบัติที่เคร่งครัดมาก** ที่ใครที่จะได้ศึกษาธรรมปฏิบัติด้วย

ในวันหนึ่ง หลังจากสอนนักเรียนแล้ว ท่านก็ได้ไปยังสถาน**ท่านอาจารย์มั่นฯ** ที่วัดบูรพา

[illegible]

[illegible] **ท่านอาจารย์สิงห์** [illegible]

[illegible]

เราได้รอเธอมานานแล้ว ที่อยากจะพบ และต้องการชักชวนให้ปฏิบัติธรรมด้วยกัน

[illegible] **ท่านอาจารย์สิงห์** [illegible] **เพราะท่านได้ทราบจิตใจของท่านอาจารย์สิงห์ ก่อนที่จะเอ่ยปากเสียอีก**

[illegible] **ท่านอาจารย์สิงห์** [illegible]

[illegible] **กระผมอยากจะปฏิบัติธรรมกับท่านมานานแล้ว**

ท่านอาจารย์มั่นฯ กล่าวกับ**ท่านอาจารย์สิงห์** ต่อไปว่า

การบวชเป็นพระภิกษุสงฆ์นั้น จักต้องปฏิบัติกัมมัฏฐาน คือ พิจารณา**ตจะปัญจกะกัมมัฏฐาน** เป็นเบื้องแรก เพราะเป็นหนทางพ้นทุกข์ได้อย่างแท้จริง

พระบรมศาสดา สัมมาสัมพุทธเจ้า ก็ทรงตรัสรู้ธรรมด้วยการปฏิบัติ **อริยสัจธรรม ๔** คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค

เมื่ออธิบายไปพอสมควร ท่านก็แนะนำวิธีนั่งสมาธิ ***ท่านอาจารย์มั่นฯ*** *เป็นผู้นำนั่งสมาธิในตอนนั้นเป็นเวลาประมาณ ๑ ชั่วโมง* ***ท่านอาจารย์สิงห์*** *ก็เกิดความสงบ แล้วจิตสว่างไสวขึ้นทันที เป็นการอัศจรรย์ยิ่ง*

ภายหลังจากนั่งสมาธิเสร็จแล้ว ***ท่านอาจารย์มั่นฯ*** *ก็ได้อธิบาย* ***วิธีพิจารณากาย โดยใช้กระแสจิตพิจารณา*** *จนเป็นที่พอใจแล้ว ท่านอาจารย์สิงห์ก็ได้ลากลับไป"*

เรื่องราวก็ชัดเจนแล้วนะครับ ยังมีคำศัพท์ "**ตจะปัญจกะกัมมัฏฐาน**" ท่านมีข้อสงสัยไหมในเรื่องนี้ อาจลงสัยก็ได้ ว่ามันหมายถึงอะไร ใช่ไหมครับ?

แปลตรงตามคำศัพท์ ก็ว่า "ชื่อกัมมัฏฐานอันมีหนังเป็นลำดับที่ห้า" **ตจะ** หรือ **ตโจ** แปลว่า ผิวหนัง คำศัพท์ดังกล่าว เราเรียกกันง่ายๆ ว่า **กัมมัฏฐานห้า** เป็นการพิจารณาอวัยวะภายนอก ๕ ประการ อันได้แก่ **ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง** ภาษามคธว่า **เกศา โลมา นขา ทันตา ตโจ** ท่านให้พิจารณาจนจิตสามารถเห็นด้วยจิตว่าเป็นของปฏิกูล ไม่เกี่ยวข้องยึดหลงใหลแต่อย่างใด

ผมอธิบายได้ย่อๆ เพียงเท่านี้ ขั้นละเอียดลึกซึ้งกว่านี้ ข้าน้อยๆ มิบังอาจครับ"

อ้อ! จากบันทึกของท่าน**หลวงปู่สิงห์** (จากตอนที่ ๙ ที่ผ่านมา) **หลวงปู่**ท่านว่า **หลวงปู่มั่น** "ท่านให้อารมณ์ฐาน **กายคตาสติ** ข้อ **ปัปผาสะปัญจกะ**" ก็คือให้กำหนดพิจารณาอวัยวะภายใน ๕ อย่าง อันมี**ปอด** เป็นลำดับที่ ๕ อวัยวะภายใน ๕ อย่างนี้ ได้แก่ **หทยัง**-หัวใจ **ยกนัง**-ตับ **กิโลมกัง**-พังผืด **ปิหกัง**-ไต **ปัปผาสัง**-ปอด ก็อธิบายได้แค่นี้แหละ โปรดย้อนกลับไปดูตอนที่ ๙ ด้วยนะครับ.

๑๑. สนใจสมาธิภาวนาเป็นพิเศษ

หลังจากได้เข้าถวายตัวเป็นศิษย์เรียนกรรมฐานกับ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** พระอาจารย์ใหญ่ แล้ว **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ก็สนใจ และตั้งใจฝึกสมาธิภาวนามากเป็นพิเศษ

นอกจากฝึกภาวนาอย่างเอาจริงเอาจังทุกวันแล้ว ท่านยังได้ชวนสหายธรรมของท่าน คือ **หลวงปู่ดูลย์ อตุโล** ติดตามฟังพระธรรมเทศนาที่**หลวงปู่มั่น**แสดงทุกครั้ง ไม่เคยขาดแม้แต่ครั้งเดียว

ในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๕๘ ที่**หลวงปู่สิงห์**ถวายตัวเป็นศิษย์**หลวงปู่มั่น** นั้น **หลวงปู่ดูลย์ อตุโล** ยังเป็นพระในสังกัดมหานิกายอยู่ มาญัตติเป็นพระธรรมยุตในปี พ.ศ. ๒๔๖๑ ตามที่เคยกล่าวมาแล้ว

เหตุการณ์เริ่มต้นการฝึกปฏิบัติภาวนาของ**หลวงปู่สิงห์** กับ **หลวงปู่ดูลย์** นั้น **คุณดำรงค์ ภู่ระย้า** นักเขียนสารคดีธรรมชื่อดัง แห่ง**นิตยสารโลกทิพย์** ได้เขียนบรรยายไว้ว่า

*"... ต่อมาในพรรษานั้น (พ.ศ. ๒๔๕๘) **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ได้กลับจากการเดินธุดงค์กรรมฐาน และมาพักอยู่ที่**วัดบูรพา** จังหวัดอุบลฯ*

*ความเลื่องลือต่อข่าวของ**หลวงปู่มั่น** ว่ามีธรรมโวหารที่น่าอัศจรรย์ จึงทำให้บรรดาพระภิกษุสามเณร บรรดาชาวบ้านร้านตลาดทั้งปวง แตกตื่นพื้นตัวหลั่งไหลกันไปฟังธรรมเทศนาจากท่าน**หลวงปู่มั่น**กันเป็นโกลาหล*

***พระอาจารย์สิงห์** และพระสหาย คือ **หลวงปู่ดูลย์** ในสมัยนั้น ก็มิได้ล้าหลังในเรื่องเช่นนี้*

*ท่านทั้งสองได้พากันไปฟังพระธรรมเทศนาที่**หลวงปู่มั่น**แสดงไม่เคยขาดแม้แต่ครั้งเดียว ต่างก็มีความเลื่อมใสในปฏิปทาเป็นอย่างยิ่ง*

หลวงปู่ดูลย์ อตุโล กับหลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม
ที่วัดสุทัศนาราม เมืองอุบลฯ พ.ศ. ๒๔๙๗

นับตั้งแต่นั้นมา ความสนใจในการประพฤติปฏิบัติสมาธิภาวนา ธรรมบังเกิดสู่ดวงจิตดวงใจและมีความรักป่าพงมากเป็นพิเศษ

และนี่เป็นที่มาในการชอบเดินธุดงค์ของพระอาจารย์สิงห์ และหลวงปู่ดูลย์ อตุโล พระผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบสองสหายในยุคนั้น"

๑๒. ขอลาจากการเป็นครู

บันทึกของ**หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร** เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่ **หลวงปู่สิงห์ขนฺตยาคโม** สละการเป็นครู และการเรียนด้านพระปริยัติธรรม เพื่อออกธุดงค์ติดตาม**หลวงปู่มั่น** พระอาจารย์ใหญ่ มีดังนี้

*"จากนั้นมา **ท่าน**(หลวงปู่สิงห์) ก็พยายามนั่งสมาธิทุกวัน จนเกิดความเย็นใจเกิดขึ้นเป็นลำดับ*

*อยู่มาวันหนึ่ง **ท่านอาจารย์สิงห์**ก็ไปสอนนักเรียนตามปกติ ซึ่งเด็กนักเรียนในสมัยนั้นเรียนรวมกันทั้งชายและหญิง และอายุการเรียนก็มาก ต้องเรียนถึงอายุ ๑๘ ปี เป็นการบังคับให้เรียนจบ ป.๔*

*ขณะที่ท่านกำลังสอนนักเรียน **มองดูเด็กนักเรียนเห็นแต่โครงกระดูกนั่งอยู่เต็มห้องไปหมด** ไม่มีหนังหุ้มอยู่เลยสักคนเดียว*

จำนวนนักเรียนประมาณ ๓๘ คน ได้มองเห็นเช่นนั้นไปหมดทุกคนเลย แม้ท่านจะพยายามขยี้ตาดูก็เห็นเป็นเช่นนั้น

*ที่สุดก็เกิดความสังเวชใจขึ้นแก่ท่านเป็นอย่างมาก แล้วก็เกิดความเบื่อหน่ายต่อ**สังขาร** เป็นอย่างยิ่ง จึงนับเป็นมหัศจรรย์นัก*

*เพราะ ธรรมดา **ปฏิภาคนิมิต** ต้องเกิดในขณะหลับตาอยู่ในฌานจริง ๆ แต่ท่านกลับเห็นทั้งหลับตาและลืมตา*

อาการที่ท่านเห็นเป็นอยู่เช่นนั้นเป็นเวลานาน จนนักเรียนพากันสงสัยว่าทำไมครูจึงนั่งนิ่งอยู่เช่นนั้น

ทุกคนเงียบกริบ !

เวลาได้ล่วงไปนานโขทีเดียว ตาของท่านจึงค่อยปรากฏเห็นร่างของเด็ก

นักเรียนในชั้นเหล่านั้นกลับมีเนื้อหนังขึ้นจนปรากฏขึ้นเป็นปกติ

หลังจากนั้น ท่านก็พูดกับเด็กนักเรียนทั้งหลายเป็นการอำลา

"นักเรียนทุกคน บัดนี้ครูได้ขอลาออกจากการเป็นครูตั้งแต่บัดนี้แล้ว เนื่องจากครูได้เกิดความรู้ในพระพุทธศาสนา ได้เห็นความจริงปรากฏขึ้นแล้ว"

*เมื่อได้ลำลาศิษย์ของท่านเสร็จ ท่านก็จัดกลด อัฐบริขารของพระธุดงค์ออกจากวัดเดิมที่ท่านอยู่ ติดตาม**ท่านอาจารย์มั่นฯ** ไปทุกหนทุกแห่ง เพื่อบำเพ็ญสมณธรรมให้ยิ่ง จนกระทั่งได้เห็นอรรถธรรมที่ควรรู้ควรเห็น"*

ที่ยกมากล่าวข้างต้น เป็นบันทึกจากทางฝ่าย**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม**

เพื่อให้ได้ข้อมูลหลายด้าน เราลองมาดูบันทึกเหตุการณ์จากทางฝ่าย**หลวงปู่ดูลย์ อตุโล** พระผู้เป็นสหายธรรมของท่านบ้าง ดังนี้

*"เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๘ **หลวงปู่มั่น** เดินทางมาจาก**วัดบรมนิวาส** กรุงเทพฯ มาพำนักที่**วัดบูรพา** จังหวัดอุบลราชธานี*

*นับเป็นข่าวใหญ่แพร่กระจายไปในหมู่พระสงฆ์และประชาชนทั่วไป ทำให้บรรดาพระภิกษุสามเณร และชาวบ้านร้านตลาดทั้งปวง พากันแตกตื่นหลั่งไหลไปฟังธรรมเทศนาของ **หลวงปู่มั่น** กันเป็นโกลาหล*

***หลวงปู่สิงห์** ได้ชักชวน**หลวงปู่ดูลย์** ไปกราบเพื่อฟังเทศน์ และศึกษาธรรมะจากพระอาจารย์ใหญ่ที่**วัดบูรพา** เช่นเดียวกับคนอื่น ๆ*

***พระอาจารย์ใหญ่** กล่าวเมื่อพบหน้า**หลวงปู่สิงห์**ว่า "เราได้รอเธอมานานแล้ว อยากจะพบและชักชวนไปปฏิบัติธรรมด้วยกัน"*

***พระอาจารย์ใหญ่มั่น** ได้กล่าวในตอนนั้นอีกว่า "การบวชเป็นพระภิกษุสงฆ์จักต้องปฏิบัติกัมมัฏฐาน คือ พิจารณา **ตจะปัญจกะกัมมัฏฐาน** เป็นบื้องแรก เพราะเป็นหนทางพ้นทุกข์ได้อย่างแท้จริง"*

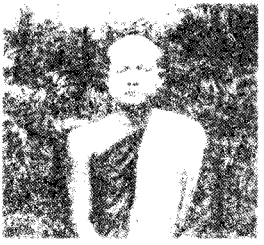

หลวงปู่ดูลย์ อตุโล

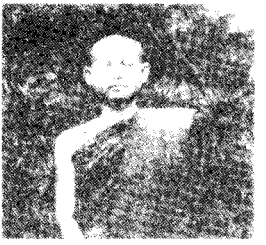

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม

จากนั้นหลวงปู่สิงห์ กับ หลวงปู่ดูลย์ ก็ถวายตัวเป็นศิษย์หลวงปู่มั่นตลอดมา

หลวงปู่ทั้งสององค์ท่านนี้ไปฟังเทศน์จากพระอาจารย์ใหญ่เป็นประจำ ไม่เคยขาดแม้สักครั้งเดียว

นอกจากจะได้ฟังธรรมะแปลก ๆ ที่สมบูรณ์ด้วยอรรถและพยัญชนะ มีความลึกซึ้ง กินกุม และกว้างขวาง เป็นที่อัศจรรย์แล้ว ยังมีโอกาสเฝ้าสังเกตปฏิปทาของท่านพระอาจารย์ใหญ่ ทึ่งดงามเพียบพร้อม น่าเลื่อมใสทุกอิริยาบถ อีกด้วย ทำให้เกิดความซาบซึ้งถึงใจ

การศึกษาเล่าเรียนทางด้านพระปริยัติธรรมของ**หลวงปู่ดูลย์** มีความก้าวหน้าตามลำดับ ท่านได้พิจารณาเหตุผลข้อธรรมเหล่านั้นจนแตกฉานชำนาญพอสมควร และได้พิจารณาเห็นว่า **การเรียนพระปริยัติธรรมอย่างเดียวนั้น เป็นแต่เพียงการจำหัวข้อธรรมะได้เท่านั้น ส่วนการปฏิบัติให้เกิดผล และรู้รสพระธรรมอย่างซาบซึ้งนั้น เป็นอีกเรื่องหนึ่งต่างหาก**

หลวงปู่จึงเกิดความโน้มเอียงไปในทางปฏิบัติ คือ **ธุดงค์กัมมัฏฐาน** อย่างแน่วแน่ **จึงได้ตัดสินใจที่จะออกธุดงค์กัมมัฏฐานในฤดูหลังออกพรรษานั้นแน่นอน** เป็นเหตุให้การเรียนด้านพระปริยัติของท่านเป็นอันสิ้นสุดลง

ต่อไปคือการเข้าสู่ห้องเรียนที่เป็นธรรมชาติอันกว้างใหญ่ไพศาล ประกอบทั้งดินฟ้ามหาสมุทร รวมทั้ง**การเสาะแสวงหาตัวเองในโลกภูมินี้** ก็กว้างไกลสุดเหลือที่จะประมาณได้

๑๓. ประเด็นสงสัยจากเรื่อง 'หลวงปู่สิงห์สอนสามเณรแหวน'

ก่อนที่จะนำเสนอเรื่องของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ต่อไป ผมอยากนำประเด็นที่ผู้อ่านหลายท่าน รวมทั้งตัวผมเองด้วย มีข้อข้องใจสงสัยเมื่ออ่านประวัติของ**หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ** แห่งสำนัก**วัดดอยแม่ปั๋ง** อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ข้อสงสัยที่ว่านี้ อยู่ในตอนที่ว่า **หลวงปู่แหวนเมื่อครั้งเป็นสามเณรได้เป็นลูกศิษย์มาเรียนธรรมกับหลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม**

ผมจะนำเสนอข้อมูลจาก**ประวัติหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ** ที่ปรากฏในหนังสือที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพของท่าน ที่จัดทำโดย**มูลนิธิหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ** ให้ท่านพิจารณาก่อน

ต่อจากนั้นผมจะนำประเด็นข้อสงสัย รวมทั้งข้อสันนิษฐาน มาเสนอในตอนท้าย เพื่อการตรวจสอบหาความจริงในโอกาสต่อไป

ในหนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพของ**หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ** เขียนไว้ดังนี้

"***พระคุณเจ้าหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ*** *มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่บ้านนาโป่ง ตำบลหนองใน ปัจจุบันคือตำบลนาโป่ง อำเภอเมือง จังหวัดเลย เดิมชื่อ* ***ญาณ*** *เกิดเมื่อ****วันที่ ๑๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๐*** *ตรงกับวันจันทร์ ขึ้น ๓ ค่ำ เดือนยี่ ปีกุน โดยถือกำเนิดในตระกูลช่างตีเหล็ก ..."*

ต่อไป ในหัวข้อ **บรรพชาเป็นสามเณร** เขียนบรรยายไว้ว่า

"... (คุณยายได้นำ) ... *ไปถวายตัวต่ออุปัชฌาย์ซึ่งมีศักดิ์เป็นน้า ที่****วัดโพธิ์ชัย*** *ซึ่งเป็นวัดประจำหมู่บ้านนาโป่ง เพื่อฝึกหัดขานนาคและรับบรรพชาเป็น*

สามเณรต่อไป เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๙ ขณะนั้นหลวงปู่มีอายุ ๙ ปี และได้เปลี่ยนชื่อจาก ***ญาณ*** *เป็น* ***'สามเณรแหวน'*** *ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา...*

การบรรพชิตที่ ***วัดโพธิ์ชัย*** *นั้น ท่านไม่ได้ศึกษาอะไร เพราะไม่มีผู้สอน วันหนึ่ง ๆ จะมีไหว้พระสวดมนต์บ้าง และเล่นบ้างตามประสาเด็กที่มีเวลาว่าง การศึกษาของหลวงปู่ตั้งแต่อยู่ในวัยเด็กจนบรรพชาเป็นสามเณรนั้น ไม่ปรากฏหลักฐานว่าท่านได้รับการศึกษาอะไร เพราะการศึกษาในสมัยนั้นไม่แพร่หลายเหมือนในปัจจุบัน*

ดังนั้น ท่านจึงได้เดินทางไปจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อไปศึกษา ***มูลกัจจายน์*** *เพราะมีสำนักเรียนหลายแห่ง โดย* ***พระอาจารย์อ้วน*** *ซึ่งมีศักดิ์เป็นอา ได้นำไปฝากกับ* ***พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม ศิษย์เอกสำคัญสูงสุดองค์หนึ่งของพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต*** *พระอาจารย์เอกทางวิปัสสนากรรมฐานที่มีชื่อเสียงมาก ที่* ***วัดบ้านสร้างถ่อ*** *อำเภอเกษมสีมา จังหวัดอุบลราชธานี*

ขณะที่ท่านเดินฝ่าเปลวแดดมาหาอาจารย์สิงห์ ***อาจารย์สิงห์ได้เห็นนิมิตปรากฏที่สามเณรแหวน เป็นแสงโอภาสออกจากร่างเยี่ยงผู้มีบุญญาธิการ***

อาจารย์สิงห์ล่วงรู้ด้วยอำนาจญาณโดยทันทีว่า ***สามเณรน้อยผู้นี้เป็นผู้มีบุญญาธิการมาเกิด จึงได้ถ่ายทอดวิชาให้จนหมดสิ้น***

...ฯลฯ..."

ผมคงต้องหยุดเรื่อง**หลวงปู่แหวน**ไว้เพียงแค่นี้ รายละเอียดมีอีกมาก ท่านผู้อ่านที่สนใจสามารถไปหาอ่านได้ไม่ยากนัก

ทีนี้ มาสู่ **'ประเด็นปัญหา'** ที่ท่านผู้อ่านหลายท่านตั้งข้อสังเกต และทักท้วงมาที่ผม ซึ่งผมเองก็สงสัยเช่นกัน ได้พยายามตรวจสอบจากแหล่งต่าง ๆ ก็ยังยืนยันเช่นนั้นเหมือนกัน

ข้อสงสัยก็คือ **ปี พ.ศ. เกิด ของหลวงปู่แหวนซึ่งเป็นศิษย์** กับ **ปี พ.ศ. เกิดของหลวงปู่สิงห์ ผู้เป็นพระอาจารย์** ว่าเป็นอย่างไรกันแน่

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม เกิด ๒๗ มกราคม ๒๔๓๒ ส่วน **หลวงปู่แหวน เกิด ๑๖ มกราคม ๒๔๓๐** เป็นอันว่าหลวงปู่แหวนผู้เป็นศิษย์ ที่ยังเป็นสามเณร มีอายุมากกว่าหลวงปู่สิงห์ผู้เป็นอาจารย์ และเป็นพระภิกษุถึง ๒ ปี ดูจะกระไร ๆ อยู่ ใช่ไหมครับ ? ไม่น่าจะเป็นไปได้

ผมค้นข้อมูลจากหลายแห่ง ต่างยืนยันวันเดือนปีเกิดของหลวงปู่ทั้งสององค์ตรงกันทั้งสิ้น

ทีนี้ ไปดูข้อมูลอีกส่วนหนึ่ง ท่านผู้อ่านคงทราบแล้วว่า **พระที่เป็นคู่ร่วมธุดงค์ของหลวงปู่แหวน คือ หลวงปู่ตื้อ อจลธมฺโม** คือทั้งสององค์มักจะไปจะอยู่คู่กันเสมอ

ผมได้ทราบจากการบอกเล่าของ **หลวงปู่จาม มหาปุญฺโญ** ซึ่งท่านไปจำพรรษาที่ภาคเหนือหลายปี และมีความใกล้ชิดกับทั้ง**หลวงปู่แหวน** และ**หลวงปู่ตื้อ**

หลวงปู่จาม ท่านบอกว่า *"**หลวงปู่ตื้อแก่กว่าหลวงปู่แหวน ๘ ปี**"*

หลวงปู่ตื้อ ท่านเป็นชาวนครพนม *"... นามเดิมว่า **ตื้อ** นามสกุล **ปาลิปัตต์** **เกิดในครอบครัวชาวนา เมื่อวันจันทร์ที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๓๑** ตรงกับวันขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๓ ปีชวด สัมฤทธิศก จุลศักราช ๑๒๕๐ ณ บ้านข่า อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม"*

เมื่อ**หลวงปู่ตื้อ เกิด พ.ศ. ๒๔๓๑ แก่กว่าหลวงปู่แหวน ๘ ปี** ดังนั้น **หลวงปู่แหวน น่าจะเกิดราวปี พ.ศ. ๒๔๓๙** ตามคำบอกเล่าของ**หลวงปู่จาม**

หรือ เป็นไปได้ไหมว่า **หลวงปู่แหวน** ท่านอาจจะเกิดในปี พ.ศ. ๒๔๔๐ แล้วมีการบันทึกคลาดเคลื่อนไปเป็นปี พ.ศ. ๒๔๓๐ ?

ถ้าข้อสมมติของผมนี้เป็นจริง ก็แสดงว่าปีเกิดของ**หลวงปู่แหวน** คลาดเคลื่อนไปถึง ๑๐ ปี ทำให้การลำดับเวลาในเหตุการณ์ต่อ ๆ ไป คลาดเคลื่อนไปด้วย ได้แก่

หลวงปู่แหวน เกิดปี ๒๔๓๐ ส่วนหลวงปู่สิงห์เกิดในปี ๒๔๓๒ หลังหลวงปู่แหวน ๒ ปี ?

หลวงปู่ดี อาสโภ

หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ

หลวงปู่จาม มหาปุญฺโญ

พระ

ดังนั้น ที่ว่า**หลวงปู่แหวนมาเป็นสามเณรเรียนธรรมกับหลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม ซึ่งเป็นพระ** จึงน่าจะคลาดเคลื่อน

ถ้าไม่คลาดเคลื่อนในเรื่องปีเกิดของหลวงปู่แหวน ก็อาจจะคลาดเคลื่อนในเรื่องพระอาจารย์ของหลวงปู่แหวน จะเป็นหลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม ดังกล่าว หรือเป็นหลวงปู่สิงห์ คนละองค์ ?

ผมขออภัยที่นำเรื่อง 'รกสมอง' มาสู่ท่านผู้อ่าน แต่ก็มีผู้สงสัยทักท้วงมาที่ผมหลายคน รวมทั้งนำไปลงใน อินเทอร์เนต ด้วยว่า**หนังสือที่ผมเขียน ข้อมูลคลาดเคลื่อน เชื่อถือไม่ได้ !**

สาธุ ! ผมขอน้อมรับคำวิจารณ์นั้นด้วยความขอบคุณครับ และ ขอร้องให้ท่านผู้รู้ได้กรุณาตรวจสอบประเด็นปัญหาดังที่นำเสนอมาแต่ต้นนี้ด้วย ผมจะรอคำตอบครับ / ปฐม นิคมานนท์.

ตอนที่ ๒
ออกค้นธรรมตามอาจารย์

หลวงปู่มั่น ภูริทตโต

๑๔. พ.ศ. ๒๔๕๘ ติดตาม หลวงปู่มั่นออกธุดงค์

หลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๕๘ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** อายุ ๒๖ ปี พรรษา ๗ ได้ออกธุดงค์ติดตาม**หลวงปู่มั่น** เป็นครั้งแรก มุ่งไปทาง**อำเภอคำชะอี** เมืองนั่นอยู่ในพื้นที่จังหวัดนครพนม ปัจจุบันอยู่ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร เพื่อติดตาม**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล**

จากออกธุดงค์ในครั้งนั้น **หลวงปู่สิงห์** ไม่ได้อยู่ในคณะของ**หลวงปู่มั่น** โดยตรง แต่เป็นพระภิกษุรูปหนึ่งที่ได้ร่วมเดินทางติดตามและอยู่ใกล้ชิด**หลวงปู่มั่น** ในช่วงเวลาหนึ่ง ในระหว่างการเดินทางนั้น ได้พบกับพระภิกษุสามเณรที่ได้ปฏิบัติธรรมกับท่านเป็นจำนวนมาก ซึ่งต่างก็ได้ศึกษาอบรมและได้รับการถ่ายทอดวิชาความรู้ในการปฏิบัติธรรมจากท่านเป็นอย่างดี

ครั้นออกพรรษา **หลวงปู่สิงห์** ได้ตามคณะของ**หลวงปู่มั่น** ไปยังบ้านคำไฮ ซึ่งเป็นบ้านเกิดของท่านเอง จึงได้พำนักอยู่ที่นั่นเพื่อโปรดญาติโยมและจำพรรษาที่**วัดสุทัศนาราม** ตลอดพรรษา

ในส่วนของ**หลวงปู่สิงห์** ก็ได้ปฏิบัติธรรมอยู่ที่นั่นเช่นกัน

ในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๕๙ นี้เอง ได้เกิดเหตุการณ์ที่ *พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตะเถระ* จำพรรษาอยู่ที่ *ถ้ำภูเขาหอกลอง* ในท้องที่อำเภอคำชะอี จังหวัดนครพนม (สมัยนั้น) ๓ เดือน เช่นเดียวกับที่ *เมืองหนองสูงเก่า* อำเภอคำชะอี จังหวัดนครพนม (สมัยนั้น) ๓ เดือน รวมเป็น ๓ เดือน เกิดอาพาธอาการหนัก ได้กลับคืนสำนักเดิม (วัดสุทัศน์ ในเมืองอุบลฯ) ส่วน**พระอาจารย์มั่น**ไม่กลับ ได้จำพรรษาอยู่ในเขานั้น"

ในหนังสือของ**หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร** ได้เขียนถึงการออกธุดงค์ครั้งแรกของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** รวมถึงความตั้งใจของ **หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** พระน้องชายของท่าน ที่จะออกท่องธุดงค์ปฏิบัติพระกรรมฐานในโอกาสต่อไปด้วย ดังนี้

*"ส่วน**ท่านพระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม** ซึ่งได้พำนักอยู่ที่**วัดสุทัศนาราม** ในเมืองอุบลราชธานี ได้ออกจากการเป็นครูแล้ว เพราะผลแห่งการปฏิบัติธรรมที่ได้รับการแนะนำจาก**ท่านอาจารย์มั่นฯ** ซึ่งปรากฏว่าได้รับผลเป็นที่น่าพึงพอใจเป็นอย่างยิ่ง*

*ในระหว่างเดือนเดียวกันนั้น **พระปิ่น ปญฺญาพโล** ผู้เป็นน้องชายของท่านก็พลอยได้ไปศึกษาด้วย และได้เกิดความเลื่อมใสในอุบายทางด้านการปฏิบัติพอสมควร*

***ท่านอาจารย์สิงห์** ได้ตกลงใจอย่างแน่วแน่ในการเปลี่ยนจากการศึกษาด้านพระปริยัติ มาเป็นพระธุดงค์เพื่อติดตาม**พระอาจารย์มั่นฯ**ต่อไป*

ส่วนพระปิ่น ผู้เป็นน้องชาย ขอลาไปศึกษาที่กรุงเทพฯ โดยปฏิญาณว่าจะขอศึกษาสัก ๕-๖ ปี แล้วจึงจะลาออกปฏิบัติตามภายหลัง

*เมื่อท่าน (หลวงปู่พระมหาปิ่น) พักศึกษาอยู่ที่**วัดบวรนิเวศฯ** ครบกำหนด ๕ ปี และสอบได้เปรียญ ๕ ประโยค แล้วก็ได้ออกปฏิบัติตามคำปฏิญาณของท่านจริง ๆ โดยติดตาม**ท่านอาจารย์** (หลวงปู่มั่น) ไปทุกหนทุกแห่งตามป่าเขาอันเป็นสถานที่วิเวก*

*ในสมัยนั้น พระเปรียญที่ออกเที่ยววิเวกธุดงค์กัมมัฏฐาน **ท่าน** (หลวงปู่พระมหาปิ่น) นับเป็นองค์แรก ซึ่งแต่กาลก่อนนานมาแล้วไม่เคยมีปรากฏเลย นับเป็นศุภนิมิตที่ดีอย่างยิ่ง*

***พระอาจารย์มหาปิ่น ปญฺญาพโล** ออกธุดงค์ครั้งแรก (ปี พ.ศ. ๒๔๖๕) เมื่อท่านมีอายุ ๓๐ ปี พรรษาที่ ๘ ในคราวเดียวกันกับที่ท่านออกธุดงค์*

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม *หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล*

*ในคราวนั้น มีพระที่ออกธุดงค์ไปเพื่อจะศึกษากับ**ท่านอาจารย์มั่นฯ** ด้วยกัน ๓ องค์เท่านั้น คือ ๑. **พระอาจารย์คำพวย** ๒. **พระอาจารย์เทสก์ เทสฺรสี** ๓. **พระอาจารย์ทอน** บ้านหัววัว อ.ลุมพุก จ.อุบลฯ"*

เรื่องของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** กับพระน้องชายของท่าน คือ **หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** จะมีผูกพันเกี่ยวเนื่องกันไปจนตลอดชีวิตของท่านทั้งสององค์.

๑๕. เป้าหมายของหลวงปู่มั่น

จากตอนที่ผ่านมา กล่าวถึง**หลวงปู่มั่น** พระอาจารย์ใหญ่ พาคณะศิษย์ออกธุดงค์ครั้งแรก หลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๕๘ และเป็นการออกธุดงค์ครั้งแรกของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ที่ติดตามพระอาจารย์ใหญ่ไปได้เพียง ๗ เดือน ก็เกิดอาพาธขึ้น ต้องกลับมารักษาตัวในเมืองอุบลฯ และพักจำพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๕๙ ที่**วัดสุทัศนาราม** สำนักเดิมของท่าน

ในตอนนี้จะนำเสนอเรื่องของ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ก่อน เป้าหมายการออกธุดงค์ของท่านในครั้งนี้ นอกจากพาลูกศิษย์ออกธุดงค์ในสภาพที่เป็นจริงแล้ว ยังมีเป้าหมายเพื่อเสาะหา**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ซึ่งสืบทราบว่าท่านพักจำพรรษาอยู่ที่ **ถ้ำภูผากูด บ้านหนองสูง อำเภอคำชะอี จังหวัดนครพนม** ในสมัยนั้น (ปัจจุบันเป็นจังหวัดมุกดาหาร)

เหตุที่**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ท่านออกไปบำเพ็ญเพียรในที่ห่างไกลผู้คน เพราะท่านไม่ประสงค์จะเป็นเจ้าอาวาส และไม่ต้องการยศตำแหน่งในทางบริหาร กล่าวคือครั้งแรกเมื่อท่านกับสหายร่วมธุดงค์ของท่าน คือ **หลวงปู่หนู จิตปญฺโญ (พระปัญญาพิศาลเถร)** พำนักอยู่ที่**วัดปทุมวนาราม** เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ อยู่ระยะหนึ่ง ได้รับข่าวว่าทางคณะสงฆ์จะแต่งตั้ง**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** เป็นเจ้าอาวาส**วัดปทุมวนาราม** ท่านไม่ประสงค์จะรับตำแหน่งบริหาร ท่านมุ่งออกธุดงค์แสวงหาโมกขธรรมมากกว่า จึงได้หนีออกจากวัดตอนกลางคืนในทันทีที่ทราบข่าว แล้วออกธุดงค์ไปตามป่าเขาห่างไกลผู้คนไปเรื่อย ๆ จนมาพักจำพรรษาที่ **ถ้ำภูผากูด** ดังกล่าว

ส่วน **หลวงปู่หนู** ท่านหนีไม่ทัน จึงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาสปกครอง**วัดปทุมวนาราม** เป็นเจ้าอาวาสในลำดับที่ ๕ การออกท่องธุดงค์ของท่านจึงเป็นอันยุติลงเพียงเท่านั้น

การที่**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ปฏิเสธการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาสครั้งนั้น ทำให้

พระผู้ใหญ่ คือ **สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (อ้วน ติสฺโส)** ขัดเคืองใจ จึงรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ต่อ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** กับคณะศิษย์พระกรรมฐาน คือ **สมเด็จฯ** ท่านไม่เห็นด้วยกับแนวทางของพระกรรมฐานที่ทำตัว *'เป็นพระจรจัด ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง ไปนั่งหลับหูหลับตาอยู่ในป่าดงพงไพร จะรู้ธรรมได้อย่างไร ขนาดผู้ที่เรียนจากตำรับตำรา จากครูบาอาจารย์ที่เป็นนักปราชญ์ ยังไม่ค่อยจะรู้เลย ...'*

เหตุผลสำคัญที่สุด ที่**หลวงปู่มั่น**ตั้งใจเสาะหา**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** พระอาจารย์ด้านกรรมฐานของท่าน เพราะเมื่อคราวที่**หลวงปู่มั่น**บำเพ็ญเพียรอยู่ที่**ถ้ำสาริกา น้ำตกสาริกา นครนายก** ได้หยั่งรู้ด้วย**ญาณ** ว่า**หลวงปู่ใหญ่ท่านปรารถนาพระปัจเจกโพธิ์** มุ่งสร้างบารมีเพื่อเป็น**พระปัจเจกพุทธเจ้า**องค์หนึ่ง ซึ่งเป็นเส้นทางข้างหน้าที่ยาวไกล ไม่อาจนับภพนับชาติได้

หลวงปู่มั่น ผู้ศิษย์ นอกจากไปกราบเยี่ยมเยียน**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ตามธรรมเนียมที่ศิษย์พึงปฏิบัติต่อครูบาอาจารย์แล้ว ท่านต้องการ ***"ถวายการเตือนสติหลวงปู่ใหญ่ให้วางการปรารถนาพระปัจเจกโพธิ์ มามุ่งปฏิบัติเพื่อพระนิพพานในชาติปัจจุบันนี้เถิด"*** นี่นับเป็นความกตัญญูยิ่งอย่างหนึ่งของศิษย์

ผมขอคัดลอกข้อเขียนของ **หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร** มาเสนอในตอนนี้ดีกว่าทู่ซี้เขียนเอง นะครับ ดังนี้

*"เมื่อออกพรรษา (ปี พ.ศ. ๒๔๕๘) ที่**วัดบูรพา** จังหวัดอุบลฯ **ท่านอาจารย์มั่นฯ** ได้กราบลาพระกรรมวาจาจารย์ของท่าน (พระครูสีทา ชยเสโน) เพื่อไปติดตาม**พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีลเถร** ซึ่งขณะนั้นท่านจำพรรษาที่ **ถ้ำภูผากูด***

*เมื่อทราบแน่แล้ว **ท่านอาจารย์มั่นฯ** ก็ได้เดินโดยเท้าเช่นพระธุดงค์ทั้งหลาย ท่านเล่าว่าทางรถยนต์ไม่มีรถยนต์วิ่ง นับเป็นเวลาเดือน ๆ ก็ไม่เห็นมีใครสักคนหนึ่ง ตามทางที่ท่านไปก็เป็นดงดิบ ล้วนแต่ต้นไม้ใหญ่ ๆ เช่น ต้นตะเคียน ต้นยาง ต้นประดู่ ต้นตะแบก และสารพัดไม้ นั้น เป็นไม้ใหญ่ ๆ บางต้น ๙ อ้อม*

๑๐ อ้อม (หมายถึงใช้คนโอบ) และดูไม่เห็นพระอาทิตย์ที่เดียว เป็นป่าเปลี่ยวจริง ๆ

ขณะที่เดินธุดงค์ เห็นว่าที่ไหนเหมาะ ก็แวะพักทำความเพียรกันเป็นเวลา ๕ วัน หรือ ๗ วัน

*ขณะที่**ท่านอาจารย์มั่นฯ** กำลังเดินธุดงค์ระหว่างทางยังไม่ถึง**ถ้ำภูผากูด**นั้น ท่านได้คิดถึงอาจารย์ของท่านมาก*

และก็วันหนึ่ง หลังจากการพักผ่อนการเดินทาง ซึ่งเร่งเดินเป็นวัน ๆ มาแล้วอย่างเหน็ดเหนื่อย

ท่าน**ได้พิจารณาถึง**ท่านอาจารย์เสาร์**ที่เป็นอาจารย์ของท่าน และได้ระลึกถึงที่ท่านได้ทราบภายใน**ญาณ**เมื่อคราวที่ท่านอยู่ที่**ถ้ำสาริกา นครนายก** ว่า **ท่านอาจารย์ของท่านปรารถนาเป็นพระปัจเจกโพธิ ถ้าหากว่าท่านยังมีจิตกังวลในการปรารถนาเช่นนั้น การทำความเพียรเพื่อความพ้นทุกข์ก็จะสำเร็จไปไม่ได้

*เช่นเดียวกับ **เรา** (หลวงปู่มั่น)เหมือนกัน เมื่อความปรารถนา **พระโพธิญาณ**ยังฝังอยู่ในจิต เราก็ไม่สามารถดำเนินจิตเข้าสู่อริยสัจ เพื่อความหมดจากกิเลสได้"*

ท่านผู้อ่านครับ ผมขออนุญาตเขียนถึงคำว่า ปรารถนา'**โพธิญาณ**' หรือ '**พุทธภูมิ**' อย่างย่นย่อที่สุด เพื่อความเข้าใจของท่านผู้อ่านที่ยังใหม่ในเรื่องเหล่านี้

อธิบายย่อ ๆ คือ **มุ่งสร้างบารมีเพื่อความเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต**

พระพุทธเจ้า มี ๒ ประเภท ได้แก่ **พระสัมมาสัมพุทธเจ้า** คือ พระพุทธเจ้าที่ตรัสรู้แล้วก็ประกาศพระศาสนา ดังเช่นพระบรมศาสดาของเราองค์ปัจจุบัน กับอีกประเภทหนึ่ง คือ **พระปัจเจกพุทธเจ้า** ที่ตรัสรู้แล้ว แต่ไม่ได้ประกาศพระศาสนา ไม่ได้สั่งสอนใครให้รู้ตาม

พระพุทธเจ้า ทั้งสองประเภทต้องบำเพ็ญบารมีต่อเนื่องไปยาวไกลหลายแสนหลายล้านชาติจนนับไม่ถ้วน

การปรารถนาอีกอย่าง คือ '**อรหันตภูมิ**' มุ่งบำเพ็ญเพียรเพื่อชำระกิเลสให้หมดสิ้นไปจากใจ คือ 'เข้าถึงพระนิพพาน' หรือ 'บรรลุพระอรหันต์' เป็น **พระอรหันตสาวก** ซึ่งสามารถทำความเพียรเพื่อให้บรรลุได้ในชาติปัจจุบัน เป็นเส้นทางที่สั้นกว่า ไม่ต้องไปเวียนว่ายตายเกิดเพื่อสร้างบารมีอีกจนนับภพนับชาติไม่ถ้วน

สำหรับองค์**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ท่านเคยปรารถนาพระปัจเจกโพธิเมื่อชาติใดชาติหนึ่งในอดีตชาติ ซึ่งองค์ท่านเองก็ไม่รู้ในเรื่องนี้ **หลวงปู่มั่น** ผู้ศิษย์จึงหาทางมากราบเตือนสติท่าน ส่วน**หลวงปู่มั่น**เอง ท่านก็เคยปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้าในชาติหนึ่งเหมือนกัน ท่านมารู้ตอนที่บำเพ็ญเพียรอยู่ที่**น้ำตกสาริกา** และท่านก็วางความปรารถนาเดิมแล้ว เปลี่ยนมาบำเพ็ญเพียรเพื่อ **อรหันตภูมิ** ในชาติปัจจุบัน

หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร เขียนถึง**หลวงปู่มั่น** พระอาจารย์ของท่าน ต่อไปอีกว่า

*"ถ้า**เรา** (หลวงปู่มั่น) ไปพบอาจารย์ของเรา (หลวงปู่เสาร์) เราก็จะต้องแนะนำให้ท่านเลิกจากการปรารถนาเช่นนั้นเสีย จะเป็นผลสำเร็จหรือไม่หนอ*

*นี้เป็นการรำพึงภายในการเป็นสมาธิละเอียดของ**ท่านอาจารย์มั่นฯ***

*แต่เมื่อท่านได้สละความคิดนั้นเพื่อมิให้กังวลใจแล้ว และท่านก็ได้ธุดงค์เรื่อย ๆ ไป จนใกล้จะถึง**ถ้ำภูผากูด** โดยรอบบริเวณภูเขาอันเป็นถ้ำแห่งนี้นั้นเป็นภูมิประเทศที่เป็นป่าไม้เต็ง ไม้รัง ไม้แดง ไม้มะค่า แต่ไม่เป็นดงทึบเหมือนกับดงอื่น ๆ จึงทำให้บริเวณนั้นมีอากาศปลอดโปร่งดี ถ้ำแห่งภูเขาแถวนั้นก็ไม่อับชื้น ทั่วบริเวณจึงเป็นสถานที่ที่จะพึงอาศัยเป็นเวลาแรมปีได้ ..."*

ผมขอลอกมาให้อ่านเพียงแค่นี้ก่อน โดยสรุป **หลวงปู่มั่น** ท่านได้มาพักจำพรรษากับ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** แล้วหาโอกาสเหมาะถวายอุบายเตือนสติให้**หลวงปู่ใหญ่**

ได้วางความปรารถนา**พระปัจเจกโพธิ**ดังกล่าว

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ ท่านรับฟังคำแนะนำของลูกศิษย์ของท่าน ละวางความปรารถนาเดิม แล้วเร่งบำเพ็ญเพียร ยกจิตขึ้นสู่ อรหันตภูมิ ได้สำเร็จ ณ ถ้ำภูผากูด แห่งนั้น

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ ได้พักจำพรรษาที่**ถ้ำภูผากูด** ติดต่อกันนานถึง ๕ พรรษา ก่อนจะเคลื่อนย้ายไปยังสถานที่อื่นอีกต่อไป

รายละเอียด ผมเคยเขียนไว้ใน **บูรพาจารย์ เล่ม ๑ : ประวัติและปฏิปทาของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** กับ **บูรพาจารย์ เล่ม ๕ : หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** เรียบร้อยแล้วครับ

ทางด้านของ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** นั้น **หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร** ได้เขียนบรรยายไว้ว่า

*"ในคราวนั้น **ท่านอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม** ทราบว่า**ท่านอาจารย์มั่นฯ** ธุดงค์ไป ท่านก็ธุดงค์ตามไปติด ๆ กับ**ท่านอาจารย์มั่นฯ** แต่พอก่อนจะถึง **ถ้ำภูผากูด** ท่านก็ล้มเจ็บเป็นไข้ จึงได้เดินทางกลับมารักษาตัวอยู่ที่จังหวัดอุบลฯ*

*เมื่อท่านหายป่วยแล้ว ก็ได้ออกติดตาม**ท่านอาจารย์มั่นฯ** ไป เพื่อหวังในการศึกษาธรรมปฏิบัติอีก โดยมิได้มีการย่นย่อท้อถอยแต่ประการใด"*

ก็เป็นอันว่าตรงกันกับบันทึกขององค์**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ที่บอกว่าออกธุดงค์ติดตาม**หลวงปู่มั่น**ไปเป็นเวลา ๗ เดือน พอใกล้จะถึง**ถ้ำภูผากูด** ท่านก็ล้มป่วย จึงเดินทางกลับจังหวัดอุบลฯ เพื่อมาพักรักษาตัว และจำพรรษาที่ **วัดสุทัศนาราม** สำนักเดิมของท่าน

๑๖. สิ่งที่ได้จากธุดงค์ครั้งแรก

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม ออกธุดงค์ติดตาม**หลวงปู่มั่น**ครั้งแรก เป็นเวลาถึง ๗ เดือน นั้น ท่านได้เรียนรู้อะไรบ้างจากการท่องธุดงค์ครั้งนั้น

ในบันทึกขององค์หลวงปู่สิงห์เอง ไม่ได้เขียนไว้ อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ท่านได้รับน่าจะไม่ต่างจากที่**หลวงปู่ดูลย์ อตุโล** สหายของท่านได้รับ ก็ขอให้พิจารณาจากคำบอกเล่าที่บรรยายไว้ในประวัติของหลวงปู่ดูลย์ น่าจะนำมาเทียบเคียงกันได้บ้างกระมัง

การออกธุดงค์ครั้งแรกของ **หลวงปู่ดูลย์** ที่ร่วมไปด้วยกันกับ**หลวงปู่สิงห์** ได้บรรยายไว้ดังนี้

*"ครั้นออกพรรษาแล้ว **หลวงปู่มั่น** พระอาจารย์ใหญ่ ก็ออกธุดงค์ หลวงปู่ทั้งสองสหาย คือ **หลวงปู่สิงห์** กับ**หลวงปู่ดูลย์** ก็ตัดสินใจเด็ดขาด สละละทิ้งการเรียนการสอน (ทั้งด้านวิชาสามัญ และทางปริยัติธรรม) ออกจาริกธุดงค์ตามพระปรมาจารย์ผู้ยิ่งใหญ่ไปทุกหนทุกแห่งจนตลอดฤดูกาลนอกพรรษานั้น*

*ตามธรรมเนียมธุดงค์กัมมัฏฐานของ**พระอาจารย์ใหญ่มั่น**นั้นมีอยู่ว่า เมื่อถึงกาลเข้าพรรษา ไม่ให้อยู่จำพรรษารวมกันมากเกินไป ให้แยกย้ายกันไปจำพรรษาตามสถานที่อันวิเวก ไม่ว่าจะเป็นวัด เป็นป่า เป็นเขา โคนไม้ ลอมฟาง เรือนว่าง หรืออะไร ตามอัธยาศัยของแต่ละบุคคล แต่ละคณะ*

*ขณะเดียวกัน เมื่อออกพรรษาแล้ว ก็จะถึงวาระแห่งการประชุมกัน หากทราบข่าวว่า**พระอาจารย์ใหญ่มั่น**อยู่ ณ ที่ใด ก็จะพากันไปจากทุกทิศทุกทางมุ่งตรงไปยัง ณ สถานที่นั้น*

ความประสงค์ก็เพื่อเรียนพระกัมมัฏฐาน และเล่าแจ้งถึงผลของการประพฤติปฏิบัติที่ผ่านมา เมื่อมีอันใดผิด พระอาจารย์ใหญ่ก็จะช่วยแนะนำแก้ไขให้ อันใดถูกต้องดีแล้ว ท่านจะได้แนะนำข้อกัมมัฏฐานให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป

สำนักถ้ำภูผากูด (ปัจจุบันคือวัดถ้ำจำปากันตสีลาวาส อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร)

ในพรรษาแรกที่ท่านร่วมออกธุดงค์ติดตามพระอาจารย์ใหญ่มั่นนี้ ***หลวงปู่****บอกว่ายังไม่มีอะไรมาก เพียงแต่****เป็นการฝึกการใช้ชีวิตแบบพระป่า และใช้หลักความรู้ในการฝึกปฏิบัติเบื้องต้น เป็นการสร้างฐานความรู้ให้มั่นคง*

*สำหรับผู้ที่มีความตั้งใจจริงอย่าง****หลวงปู่ดูลย์*** *และ****หลวงปู่สิงห์****ด้วยแล้ว ท่านไม่ปล่อยเวลาให้ล่วงไปโดยเปล่าประโยชน์ ท่านได้เร่งการปฏิบัติความเพียรอย่างเคร่งครัด โดยมี* ***ฉันทะ*** *คือความเชื่อมั่นและศรัทธาในความสำเร็จที่หวังว่าจะต้องเกิดขึ้นในตัวท่านอย่างแน่นอน*

จากการได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติกับท่านพระอาจารย์ใหญ่ตลอดการออกธุดงค์ในช่วงนี้ ท่าให้หลวงปู่เกิดความเลื่อมใสและมั่นใจในแนวทางธุดงค์กัมมัฏฐานเป็นอย่างยิ่ง"

ทราบจากครูบาอาจารย์ในภายหลังว่า การออกธุดงค์ครั้งแรกของ **หลวงปู่สิงห์** ช่วงนอกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๕๘ – ๕๙ นั้น หลวงปู่สิงห์ ได้เป็นหัวหน้าคณะพระธุดงค์ซึ่งประกอบด้วยพระเณรราว ๔-๕ องค์ รวมทั้ง**หลวงปู่ดูลย์ อตุโล**ด้วย.

๑๗. ปี ๒๔๕๙ หลวงปู่ใหญ่เสาร์ บรรลุธรรม

ในช่วงแรก ๆ ที่**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ออกปฏิบัติพระกรรมฐานท่านยังวนเวียนอยู่ใกล้ ๆ กับครูอาจารย์ คือ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** และ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** เพื่อรับการอบรมชี้แนะในบางครั้งบางคราว เรื่องราวการปฏิบัติของ**หลวงปู่สิงห์** จึงยังไม่ค่อยปรากฏชัดเจน การศึกษาเรื่องราวและแนวปฏิบัติของหลวงปู่บูรพาจารย์ทั้งสององค์จึงสะท้อนแบบอย่างการปฏิบัติของพระกรรมฐานที่เป็นศิษย์ ซึ่งหมายถึงช่วยให้เข้าใจแนวการปฏิบัติของ**หลวงปู่สิงห์**ด้วย

ดังนั้น ในช่วงต้นนี้ จึงขอนำเสนอเรื่องราวของบูรพาจารย์อาวุโสสูงสุดสององค์ก่อน คือเรื่องของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ซึ่งถือเป็นอันดับที่ ๑ ในวงการพระกรรมฐาน **หลวงปู่มั่น** ถือเป็นอันดับ ๒ อาวุโสต่อมาคือ**หลวงปู่สิงห์** นับเป็นอันดับ ๓

ตอนที่ผ่านมา ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ในปี พ.ศ. ๒๔๕๙ **หลวงปู่สิงห์** เกิดอาพาธ ไม่สามารถติดตาม**หลวงปู่มั่น** ไปที่**ถ้ำภูผากูด**ได้ ต้องกลับไปพักรักษาตัวที่ในเมืองอุบลฯ และจำพรรษาที่**วัดสุทัศนาราม** พอออกพรรษาแล้วก็ออกเดินธุดงค์ติดตาม**หลวงปู่มั่น**อีกครั้ง ดังที่**หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร** เขียนไว้สั้น ๆ ว่า

*"**ท่านอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม** หลังจากหายป่วยแล้วก็ติดตามไปปฏิบัติกับ**ท่านอาจารย์มั่นฯ** ต่อไปทุกหนทุกแห่ง ซึ่งเริ่มติดตามพบที่**ถ้ำภูผากูด** ในปีนี้เอง (๒๔๕๙)"*

ตอนนี้ผมขอพักเรื่อง**หลวงปู่สิงห์**ไว้ก่อน มาดูตอนที่**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ท่านวางพุทธภูมิตามที่**หลวงปู่มั่น** ลูกศิษย์ถวายคำแนะนำ แล้วตั้งใจบำเพ็ญเพียรอย่างหนัก จนบรรลุอรหัตผลภายในพรรษานั้นเอง

ก็ต้องขออนุญาตคัดลอกข้อเขียนของ**หลวงพ่อวิริยังค์** มาเสนออีก ดังนี้

*"ครั้นเมื่อ**ท่านอาจารย์มั่นฯ** ท่านได้เดินจนกระทั่งถึง และขึ้นไปบน**ถ้ำภูผากูด** เมื่อวางบริขารไว้ส่วนหนึ่งแล้ว ท่านก็เข้าไปนมัสการ**ท่านอาจารย์เสาร์** ซึ่งท่านอาจารย์เสาร์ได้รู้ล่วงหน้าและเตรียมสถานที่ไว้คอยรับศิษย์รักอันจากกันไปนานอยู่แล้ว*

***ท่านอาจารย์มั่นฯ** ได้เข้าไปกราบนมัสการ สนทนาปราศรัยตามสมควรแล้ว ก็ไปพัก ณ บริเวณแห่งหนึ่งตามอัธยาศัย และ**ท่านอาจารย์มั่นฯ** ก็ตั้งใจจะจำพรรษา ณ ถ้ำนี้กับท่านอาจารย์เสาร์*

ในระหว่างพรรษา (ปี ๒๔๕๙) ทั้งศิษย์และอาจารย์ก็ได้ปรึกษาสนทนาในเรื่องธรรมปฏิบัติแทบทุกวัน

*อยู่มาวันหนึ่ง **ท่านอาจารย์มั่นฯ** ได้พูดขึ้นว่า 'ท่านอาจารย์ได้พิจารณา**อริยสัจธรรม**หรือไม่?'*

***ท่านอาจารย์เสาร์** ได้ตอบว่า 'เราก็ได้พิจารณาเหมือนกัน'*

*'ได้ผลเป็นอย่างไรบ้าง ?' **ท่านอาจารย์มั่นฯ** ถาม*

*'ได้ผลเหมือนกัน แต่ไม่ชัดเจน' **ท่านอาจารย์เสาร์** ตอบ*

*'เพราะเหตุไรบ้างครับ ?' **ท่านอาจารย์มั่นฯ** ถาม*

*'เราได้พยายามอยู่ คือพยายามคิดถึงความแก่ ความตาย แต่ว่าบางคราวมันก็ไม่แจ่มแจ้ง' **ท่านอาจารย์เสาร์** ตอบ*

*'ถ้าเช่นนั้น คงมีอะไรเป็นเครื่องห่วงหรือกระมัง ?' **ท่านอาจารย์มั่นฯ** ถาม*

*'เราก็พยายามพิจารณาเหมือนกัน แต่ก็หาสิ่งขัดข้องไม่ได้' **ท่านอาจารย์เสาร์** ตอบ และกล่าวต่อไปว่า 'ความจริง ความสว่างของดวงจิตนั้นก็เป็นปกติ*

ดีอยู่ แม้มันจะดีบ้าง ไม่ดีบ้าง มันก็เป็นเรื่องธรรมดาของสมาธิ แต่ว่าเมื่อจิตพิจารณาที่ไรรู้สึกว่าไม่ก้าวไป'

ท่านอาจารย์มั่นฯ *จึงว่า 'กระผมคิดว่า* ***คงมีอะไรสักอย่างเป็นเครื่องห่วง ?'***

ท่านอาจารย์เสาร์ *ตอบว่า 'และเธอรู้ไหมว่า****เรามีอะไรเป็นเครื่องห่วง ?'***

ท่านอาจารย์มั่นฯ *เห็นเป็นโอกาสที่จะได้ถวายความรู้ในครั้งอยู่****ถ้ำสาริกา*** *(จ. นครนายก) โน้น จึงได้ตอบทันทีว่า 'ท่านอาจารย์ห่วงเรื่อง* ***การปรารถนาเป็นพระปัจเจกโพธิ****กระมังครับ'*

ท่านอาจารย์เสาร์ *ตอบว่า 'แน่ทีเดียว ในใจเราตั้งอยู่ว่า จะขอให้รู้ธรรมเองโดยมิต้องให้ใครมาแนะนำหรือบอกให้ และมันก็ตั้งอยู่ในใจของเรามาตลอด'*

ท่านอาจารย์มั่นฯ *จึงขออนุญาตกราบเรียนท่านว่า 'ขอให้ท่านอาจารย์อย่าเป็นห่วงเลย* ***ขอให้พิจารณาอริยสัจเพื่อความพ้นทุกข์เสียแต่ในชาตินี้เถิด*** *เพราะกระผมก็ปรารถนาพระโพธิญาณ และกระผมก็ได้ละความปรารถนานั้นแล้ว เนื่องด้วยว่าการท่องเที่ยวในสังสารวัฏนี้มันนานเหลือเกิน'*

ในวันนั้น ***ท่านอาจารย์เสาร์*** *ต้องประหลาดใจที่ศิษย์ของท่านได้ล่วงรู้ถึงความจริงอันปรากฏอยู่ในใจของท่าน ซึ่งท่านไม่เคยบริปากบอกใครเลย ฉะนั้นจึงทำให้ท่านรู้สึกว่า* ***ท่านอาจารย์มั่นฯ*** *นี้ ต้องมีความดี ความจริง ความชัดเจนในใจอย่างแน่นอน*

ในวันนั้นก็ได้คุยกันเพียงเท่านี้ แล้วก็เลิกกันไป

อยู่มาวันหนึ่ง ***ท่านอาจารย์เสาร์*** *ได้ไปนั่งอยู่ที่สงัดเฉพาะองค์เดียว เริ่มด้วยการพิจารณาถึง* ***อริยสัจ*** *โดยอุบายอย่างหนึ่ง คือ* ***การพิจารณากายจนชัดแจ้งประจักษ์*** *เกิด****นิพพิทาญาณ*** *ความเบื่อหน่าย ขึ้น*

และท่านก็เริ่มดำเนินจิต เจริญให้มาก กระทำให้มาก จนเป็น ***ญาณ***

*สามารถทวนกระแสมาถึง**ที่ตั้งของจิต (ฐิติ ภูตัง)** ได้*

*และวันนั้น **ท่านก็ตัดเสียซึ่งความสงสัยได้อย่างเด็ดขาด***

*เมื่อได้รับการอธิบายจาก**ท่านอาจารย์มั่นฯ** ซ้ำอีกว่า 'เมื่อเป็นเช่นนั้น ก็ควรจะ**เจริญให้มากจนกว่าจะพอแก่ความต้องการ**'*

*เมื่อจวนถึงกาลปวารณาออกพรรษา **ท่าน** (หลวงปู่ใหญ่เสาร์) ก็ทราบชัดถึงความเป็นจริงทุกประการ และท่านก็บอกแก่**พระอาจารย์มั่นฯ** ว่า*

'เราได้เลิกการปรารถนาพระปัจเจกโพธิแล้ว และเราก็ได้เห็นธรรมจริงแล้ว'

...

สาธุ ! สาธุ ! สาธุ !

ท่านผู้อ่านครับ หลวงปู่ พ่อแม่ครูอาจารย์ พระอริยสงฆ์เจ้าทั้งหลาย ท่านไม่เคยเอ่ยปากบอกใครตรง ๆ หรอกว่าท่านสำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว แต่ก็สามารถ 'รู้' ได้ในหมู่พระอริยสงฆ์ด้วยกัน แล้วก็เล่าบอกให้ลูกศิษย์ลูกหาใกล้ชิดได้รับรู้ต่อมา

ถ้าใครไปกราบเรียนถามตรง ๆ ท่านก็จะตอบให้อย่างแสบสันทีเดียว เหมือนเช่น ท่านอาจารย์**หม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ปราโมช** เคยกราบเรียนถาม **ท่านเจ้าคุณนรฯ** แห่ง**วัดเทพศิรินทร์** ว่า "พระอาจารย์บรรลุพระอรหันต์แล้วใช่ไหม ?"

ท่านเจ้าคุณนรฯ กวักมือเรียกให้อาจารย์หม่อมฯ เข้าไปใกล้ ๆ เอียงหูไปให้ชิด แล้วท่านก็ตอบอย่างชัดเจนว่า "**ไอ้บ้า !**"

เรื่องนี้ **ท่านอาจารย์หม่อมคึกฤทธิ์** เป็นคนเขียนเล่าเองครับ

แล้ว **หลวงปู่มั่น** พระอาจารย์ใหญ่ ท่านสำเร็จเมื่อไร ? และที่ไหน ?

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจนฺโท)
วัดบรมนิวาส กรุงเทพฯ

ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๔๗๖ ที่ถ้ำดอกคำ ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ครับผม

พระอาจารย์ของหลวงปู่มั่นอีกองค์หนึ่ง คือ หลวงปู่ใหญ่ท่านเจ้าพระคุณ **พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** (จันทร์ สิริจนฺโท) **บรรลุที่เมืองเชียงตุง ในเขตประเทศพม่า ในกลางพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๕** ในช่วงนั้นท่านถูกถอดสมณศักดิ์ เนื่องจากเทศน์ออกความเห็นเตือนพระสติ**พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖** กรณีนำประเทศเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ต้องทุ่มเทงบประมาณอย่างมาก **หลวงปู่ใหญ่ฯ** 'ตกงาน' จึงธุดงค์ขึ้นเหนือ ไปจำพรรษาที่เขตเมืองเชียงตุง มีเวลาบำเพ็ญเพียรได้เต็มที่ และก็บรรลุธรรมในพรรษานั้น

หลวงปู่จาม เล่าว่า "*ท่าน* (เจ้าคุณพระอุบาลีฯ) *ได้พระโสดาบันมาแต่นครจำปาศักดิ์ แล้วแก้ไขตนเองได้เป็นลำดับ* ***ไปได้พระอรหันตภูมิอยู่เชียงตุง*** *แต่มิได้สำเร็จธรรมตอนเป็นท่านเจ้าคุณฯ หรอก ได้ธรรมะตอนเป็น****หลวงตาจันทร์สิริจนฺโท***"

ขอหยุดแค่นี้ ก่อนที่จะฟุ้งมากไป ไม่เหมาะไม่ควรประการใด ขอกราบเท้าขอขมาพ่อแม่ครูอาจารย์ด้วยครับ.

๑๘. หลวงปู่ใหญ่เสาร์ที่บ้านห้วยทราย คำชะอี

ท่านผู้อ่านครับ ช่วงนี้ผมขอเขียนถึง**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** กับ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ก่อน เพราะ**หลวงปู่สิงห์** ท่านยังวนเวียนปฏิบัติอยู่ใกล้ ๆ กับหลวงปู่ทั้งสององค์ เพราะยังต้องมารับการแนะนำอยู่

ที่ยกเรื่องของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** กับ**หลวงปู่มั่น** มาเสนอตอนนี้ก็เพื่อให้เห็นวิธีการปฏิบัติ ของพระป่า ทั้งการสอนพระเณร และการอบรมสั่งสอนชาวบ้าน ซึ่งเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่หลวงปู่บูรพาจารย์ทั้งสององค์ได้ริเริ่มวางรากฐาน **หลวงปู่สิงห์** รับเป็นมรดกธรรมสืบต่อ และสืบทอดต่อ ๆ กันมาจนถึงปัจจุบัน

ตอนที่ผ่านมา ในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๕๙ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** และ**หลวงปู่มั่น** จำพรรษาอยู่ด้วยกันที่**ถ้ำภูผากูด** อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ได้วางความปรารถนาพระปัจเจกโพธิ์แล้วเร่งบำเพ็ญเพียรจนบรรลุ**พระอรหัตผล** สมความปรารถนา

หลังจากออกพรรษาในปีนั้นแล้ว **หลวงปู่มั่น** ก็กราบลา**หลวงปู่ใหญ่** แล้วพาคณะศิษย์ออกธุดงค์ไปทางจังหวัดเลย และหนองคาย ส่วน**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ก็พาคณะศิษย์ของท่านลงจากเขา มาพักที่**บ้านห้วยทราย** ต่อมาสถานที่นั้นก็กลายเป็นสำนักสงฆ์ และกลายมาเป็น**วัดป่าวิเวกวัฒนาราม** ที่**หลวงปู่จาม มหาปุญฺโญ** เป็นเจ้าสำนักองค์ปัจจุบัน

พูดถึง **หลวงปู่จาม** ท่านเป็นคนพื้นที่นั้น ท่านมีเชื้อสายเป็น**ชาวภูไท** เคยเป็นผ้าขาว และเป็นสามเณรของ**หลวงปู่มั่น** แล้วมาเป็นสามเณรติดตาม **หลวงปู่สิงห์** ในภายหลัง ท่านเกิดปีพ.ศ. ๒๔๕๓ นับถึงปีปัจจุบัน (๒๕๕๔) ท่านมีอายุ ๑๐๑ ปี (หนึ่งร้อยหนึ่งปี)

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๙ ตอนที่ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** พาคณะศิษย์มาพักที่ **บ้านห้วยทราย** นั้น **หลวงปู่จาม** ยังเป็นเด็กชายอายุเพียง ๖ ขวบ แต่ท่านยังจำเหตุการณ์ได้ดี ท่านได้เล่าเรื่องการมาพักของ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ไว้น่าสนใจมาก ดังนี้

*"**หมู่บ้านห้วยทราย** นี้ พระธุดงคกรรมฐานหมู่แรกที่มาก่อน คือ **เพิ่นครูอาจารย์เสาร์** มากับพระเณร ๖-๗ รูป มาอยู่**ป่าดอนหนองน่อง***

*คนบ้านห้วยทรายแต่ก่อนก็ถือผี ผีฟ้า ผีแถน ผีแมนเมืองเบื้องบน ถือผีปู่ผีย่า ผีบรรพบุรุษ มีการฟ้อนรำเซ่นไหว้ บวงสรวงผีทะดามเหศักดิ์ ไปเอาผีเสื้อบ้านโส่งเมืองมาแต่**บ้านนาคำ** มาไว้อยู่ **ดงหอผี** ใกล้**ลำห้วยทรายไปทางทิศเหนือของบ้าน***

ศาสนาพุทธก็มีอยู่ แต่ไม่ลึกซึ้งอะไร เป็นพระวัดบ้าน กินข้าวแลง(ข้าวมื้อเย็น) เสาะหาล่าเนื้อ ทำบั้งไฟ อัญญาครู อัญญาชา หม่อม โจ ไปตามเรื่อง

เพิ่นครูอาจารย์เสาร์**มาก่อน**เพิ่นครูอาจารย์มั่น (พ.ศ. ๒๔๕๙ กับ ๒๔๖๐)

เพิ่นครูอาจารย์เสาร์**มาอยู่**วัดหนองน่อง *ผู้ข้า*(หลวงปู่จาม) *ได้ไปส่งจังหันกับย่า (ตั้ง)แต่พระเณร(ยัง)ไม่มาก นับได้ ๗ องค์ทั้งเพิ่นครูอาจารย์เสาร์*

***เพิ่นครูอาจารย์เสาร์**มาอยู่นี่ก็สอนได้ไม่กี่คน ไม่กี่บ้านหลังคาเรือนที่ทำบุญใส่บาตร ได้เรือนปู่เรือนย่า ได้เรือนบ่าวตาชั้น (ชื่อคน) ได้เรือนบ่าวเพชร ได้เรือนบ่าวพรหมา* **๕-๖ หลังคาเรือนหนีละทิ้งผีไปก่อน ไม่รับเอาผีอีก เพราะรับไตรสรณคมณ์จากเพิ่นหลวงปู่เสาร์มาถือไว้แล้ว**

***เพิ่นครูอาจารย์เสาร์**มาอยู่ใหม่ ๆ ใคร ๆ ก็กลัวกัน เด็กน้อย คนใหญ่วิ่งหนีวิ่งหลบกันจ้าละหวั่น เพราะไม่เคยเห็นพระเดินดงเดินป่ามาแบบนี้มาก่อน*

***บ่าวหิดซ้อน**ไปถามเพิ่นว่า ไปอย่างใดมาอย่างใด ต้องการอะไร เป็นเจ้านายหรือเป็นกบถผีบุญ ?*

เพิ่นครูอาจารย์เสาร์ก็ว่า 'เป็นพระภิกษุ ลูกศิษย์พระพุทธเจ้า เดินธุดงค์มาพักปลีกวิเวก เสาะหาที่เจริญภาวนา ไม่ต้องการอิหยังๆ ตอนเช้าขอบิณฑบาตเท่านั้น'

๓-๔ วันแรก ท่านก็พักไปตามยถากรรมอัธยาศัยของท่าน หลายวันต่อมา (ชาวบ้าน) ก็พากันออกไปดูว่า(ท่าน)ทำอะไร อยู่อย่างไร แอบไปเฝ้าสังเกตอยู่หลายวัน ***ไปเห็นแล้วตกใจ องค์ที่นั่งนิ่งเฉยอยู่ก็มี องค์ที่เดินไปมาก็มี องค์ที่ยืนนิ่งเฉยอยู่ก็มี***

เข้าไปถามว่า 'ต้องการอยากได้อะไรอีกไหม ?'

เพิ่นว่า 'นี่ก็ใกล้เข้าพรรษาอยู่ประจำที่แล้ว หากได้ห้างร้านที่พักเป็นเพิงพออยู่ได้ก็ดี'

ที่นี้ก็ตื่นเต้นกันใหญ่ ทำที่พักห้างร้านมุงหญ้า ฝาหญ้า พื้นสับฟาก เสาไม้ตีบ(ทุบ)เปลือก ทำทางจงกรม ทำร้านน้ำ ทำถาน(ส้วม) ทำที่ต้มน้ำ หาอุแอ่งหม้อน้ำไปให้ใช้ ขาดเหลืออะไรก็หาไปไว้ จน ***เพิ่นครูอาจารย์เสาร์***บอกว่า พอแล้ว ๆ อย่าเอามาอีก

จากนั้นมา พวกคนเฒ่าคนแก่เค้าบ้านเจ้าเรือน ก็พากันไปศึกษาเรียนรู้ในข้อวัตรอุปัฏฐากการบำรุงดูแล ธรรมเนียมของพระธุดงค์ ***ทิ้งผีกันมากขึ้น*** แต่ก็ยังไม่หมด ตื่นเต้นยินดีพอใจกับพระธุดงค์กรรมฐานมากขึ้นเป็นลำดับ

สมัยนั้น คนเฒ่าเรียก***พระธุดงค์***ว่า ***พระอัสดงค์*** หรือ ***พระหัสดงค์***

เพิ่นครูอาจารย์เสาร์ก็ว่า 'ดีแล้ว ธุดงค์ก็ดี อัสดงค์ก็ดี หัสดงค์ก็ดี แปลว่า ***ผู้ทำความดับอยู่เสมอ ดับทุกข์อยู่เสมอ***'

...

หลวงปู่จาม มหาปุญฺโญ

หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต

เรื่องเกี่ยวกับ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์**มาพักจำพรรษาที่**บ้านห้วยทราย คำชะอี** ตามที่**หลวงปู่จาม** ได้เมตตาเล่าให้ฟัง ยังมีที่น่าสนใจ น่ารู้ อีกมาก ผมค่อยหาโอกาสเขียนเมื่อถึงเวลาที่เหมาะสมต่อไป

สำหรับตอนต่อไป ก็เป็นเรื่องพระธุดงค์คณะที่สอง คือ **คณะของหลวงปู่มั่น มาพำนักที่บ้านห้วยทราย** ต่อจากคณะของหลวงปู่ใหญ่เสาร์ ซึ่ง**หลวงปู่สิงห์** กับ**หลวงปู่ดูลย์** ก็รวมอยู่ในกลุ่มนี้ ครับผม.

๑๙. หลวงปู่ใหญ่ทั้งสอง หนีตำแหน่งแต่งตั้ง

เคยกล่าวมาแล้วว่า **หลวงปู่ใหญ่ เสาร์ กนฺตสีโล** ท่านหลบหนีการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาสวัดปทุมวนาราม กรุงเทพฯ มาก่อน หลบมาอยู่ในป่าเขาห่างไกลแถบอำเภอหนองสูง อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร เป็นเหตุให้พระผู้ใหญ่ท่านโกรธเคือง ถึงกับมีการขัดขวางต่อต้านพระธุดงค์ และก็**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** มีบทบาทสำคัญในการแก้ปัญหานี้ในเวลาต่อมา

เรื่องนี้ พระเดชพระคุณ**หลวงปู่จาม มหาปุญฺโญ** เล่าไว้ดังนี้

"ทางการฝ่ายปกครองสงฆ์ จะให้เพิ่นครูอาจารย์เสาร์ เพิ่นครูอาจารย์มั่น รับตำแหน่งเป็นพระปกครอง ทำหน้าที่ปกครองควบคุมพระเณรในการศึกษาเล่าเรียน การตั้งโรงเรียนสอนบาลีไวยากรณ์ โรงเรียนทางโลก

*เพิ่นพิจารณาว่า เป็นภาระ เป็นกังวล เป็นธุระ เป็นกิจที่เพิ่นไม่คุ้นเคย เพิ่นก็เลยพากันหลบหนีมาอยู่**บ้านห้วยทราย** มาหลบซ่อนตัวอยู่แถวนี้*

เพิ่นครูอาจารย์เสาร์**ไปหลบตัวอยู่**ถ้ำบ้านกลาง** ไปอยู่**ถ้ำจำปา** ไปอยู่**บ้านขุมขี้ยาง

***เพิ่นครูอาจารย์มั่น** หลบตัวอยู่**วัดหนองแวง** อยู่**วัดหนองน่อง** หลบไปหลบมาขึ้นเหนือทาง**อุดร หนองคาย เมืองเลย** เขารู้ว่าอยู่ทางนั้น ก็หนีลงมาอยู่ทางนี้*

*แต่สุดท้าย ทางการมีท่านเจ้าพระคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** กับ**สมเด็จอ้วน ติสฺโส** สังฆนายก แต่งตั้งให้เป็นพระครู ให้เป็นพระอุปัชฌาย์*

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล พระปัญญาพิศาลเถร (หนู จิตปญฺโญ) หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต

*แต่การแต่งตั้งนี้ก็**แต่งตั้งเพื่อเชิดชูคุณธรรม** เอาไว้อีกเรื่องหนึ่งต่างหาก*

*เพิ่นครูอาจารย์เสาร์ ได้เป็น **พระครูวิเวกพุทธกิจ***

*เพิ่นครูอาจารย์มั่น ได้เป็น **พระครูวินัยธร***

*ต่อมา**เพิ่นครูอาจารย์เสาร์**หลบทางการ หนีการติดตามของลูกศิษย์ลูกหา พระเณร ไปอยู่ทาง**นครจำปาศักดิ์ เมืองลาว สี่พันดอนสโมสรพวกนาคราช***

***เพิ่นครูอาจารย์มั่น** หนีเข้ากรุงเทพฯ ไปขอให้ท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** ช่วยเหลือ ไม่ต้องการจะเป็นพระเจ้านาย ท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลีฯ** เลยตั้งให้เป็น**พระครูวินัยธร** อยู่**วัดเจดีย์หลวง** เมืองเชียงใหม่ ทิ้งใบตราตั้งให้เฝ้าวัด ตัวเพิ่นครูอาจารย์มั่นก็ได้โอกาสหนีเข้าป่า รอดตัวไปได้*

นี่หละครูบาอาจารย์กรรมฐานโบราณ หลบหนีไม่อยากได้ตำแหน่ง ไม่อยากได้ผู้คน ลาภสักการะ

สมัยนี้ พระสมัยใหม่ ต้องซื้อต้องวิ่งเต้นกันหาร่ำหารวย อยากได้ยศ อยากได้ตำแหน่ง โลกธรรมมันเข้ามาแทนที่ในใจของพระยุคสมัยนี้"

๒๐. คณะหลวงปู่มั่นมาบ้านห้วยทราย

หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต กับคณะศิษย์ ได้ธุดงค์มาพักที่**บ้านห้วยทราย** ต่อจาก**คณะหลวงปู่ใหญ่เสาร์** ในปี พ.ศ. ๒๔๖๐ (หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม และหลวงปู่ดูลย์ อตุโล ก็รวมอยู่ในคณะนี้ด้วย)

หลวงปู่จาม มหาปุญฺโญ เล่าเหตุการณ์ ดังนี้

"ปีนั้น (หลวงปู่จาม) อายุได้ ๗ ปี ***เพิ่นครูอาจารย์มั่น*** *มาจากจังหวัดอุบลราชธานี ผ่านมาทางอำนาจเจริญ ผ่านมาเมืองยโสธร เพิ่นมาถึง****บ้านห้วยทราย****ตกหน้าแล้ง เก็บเกี่ยวข้าวพอดีแล้วเสร็จ เดือนอ้าย เดือนยี่ (ราวธันวาคม มกราคม)*

หลังจากนั้น ***พระธุดงค์****ก็ทยอยกันมามากจน ๓๐-๔๐ รูปเห็นจะได้ พระเณรมากขนาดนั้น เราเข้าไปในเขตวัด****ไม่มีเสียงคนคุยกันเลย***

เพิ่นครูอาจารย์เสาร์ *ย้ายไปอยู่****บ้านกลาง*** (เขตอำเภอคำชะอี จ.มุกดาหาร ในปัจจุบัน) *ในตอนเช้า พอตอนค่ำ****เพิ่นครูอาจารย์มั่น****ก็พาพระเณรมาถึง****บ้านห้วยทราย***

เพิ่นครูอาจารย์มั่น*มาอยู่****บ้านห้วยทราย****ครั้งแรก มาอยู่****วัดหนองแวง*** *ทางทิศเหนือของบ้านห้วยทราย (ชาวบ้าน)พากันออกไปต้อนรับ* ***เรา****เป็นเด็กน้อยก็ออกไปดู คนใหญ่ก็ถากถางพออยู่ไปได้ก่อนเป็นที่ ๆ ที่เฉพาะองค์ ตัดตอข้าวเอาเฟือง(ฟางข้าว)ไปปูให้*

*ที่เฉพาะ****เพิ่นครูอาจารย์มั่น*** *คนใหญ่เขาหามแคร่ไปให้เพิ่นนอน*

การเคลื่อนไหวไปมา ความนิ่งสงบของเพิ่น งดงามมาก

คนแม่ผู้หญิงก็หาหมากพลูบุหรี่ไปถวาย หาน้ำอ้อยก้อนไปถวาย จนมืดค่ำแล้วจึงพากันกลับบ้าน ทำอย่างนั้นจนได้ครบทุกองค์ทุกรูป

*กลับจากวัด **เรา**ก็เอาผ้าห่มมาห่มเฉวียงบ่าอย่างที่พระเณรเพิ่นห่มผ้า แม่ออก(โยมแม่)ก็ว่าให้ 'เดี๋ยวจะเป็นบาปเด้อ ขี้กลากจะขึ้นหน้า อย่าไปเลียนแบบพระเณรครูอาจารย์ มันบาปเด้อ'*

*ตื่นเช้ามา **เรา**มีหน้าที่คอยช่วยเหลือแม่ในงานครัวก่อนงานอื่น ๆ แม่ออกจะนึ่งข้าว ๒ หวดใหญ่ พี่ชาย-อ้ายแดง อ้ายเจ๊ก ก็ลงตำข้าว ใช้ซกตำ(ครกมือ) เป็นซกไม้เจาะให้ลึกลงไป ใช้สากขนาดใหญ่ซ้อมข้าว*

*ข้าวนึ่งสุกหวดแรกจะใส่บาตรพระเณร อีกหวดเอาไว้กินอยู่บ้าน ทำอย่างนี้ทุกวัน ส่วนของกับของกินก็ก่อเตาอีกเตา แล้วทำไปพร้อม ๆ กับนึ่งข้าวให้สุกก็ทันกันพอดี เอาแกงเอากับมาห่อใบตองกล้วยเป็นห่อ เป็นห่อ กะประมาณให้ครบพระเณร วันไหนไม่ครบบาตร ก็จะเอาไปดักใส่ใกล้เขตวัด **เพราะพระเณรเพิ่นไม่รับบาตรภายในเขตวัด และไม่รับอาหารนอกบาตร***

***เรา**ก็จะตามแม่ไปทุกวัน พ่อออก(โยมพ่อ)ก็ไปก่อน แล้วอุ้มบาตรไปส่ง **เพิ่นครูอาจารย์มั่น** เอาบาตรไปส่ง ช่วยเหลือในการประเคนของขบของฉัน*

*วันใด**หมกห่อ**มากในบาตร ก็จะเหลือออกมา วันใดมีน้อยก็พอดีพระเณรแบ่งกันพอดีของเพิ่นองทุกรูปทุกองค์*

*ฉันเสร็จแล้วก็เหลือออกมาเป็น**ข้าวก้นบาตร** ญาติโยมตามไปวัดก็จะพากันยกออกไปกินให้ห่างออกไป กินกันอิ่มแล้วก็ล้างถ้วยล้างถาด กระโถนปัดกวาดให้เรียบร้อย*

*ในระหว่างที่**เพิ่นครูอาจารย์มั่น** พระ เณร ฉันจังหันกันอยู่ ญาติโยมที่ไปวัด พ่อออก แม่ออก คนแม่หลายคนก็พากันแยกย้ายกันไปเดินดูตามที่พักของพระเณร ดึงหญ้า ถอนหญ้า ตัดตอไม้เล็กตามลาน ตัดรากไม้พุ่งขึ้นตามทางจงกรม เครือเขาเถาวัลย์พันเกี่ยวให้รกรุงรัง ดูความเรียบร้อยตามที่ต่าง ๆ **แต่ไม่เข้าไป***

ยุ่มย่ามกับกุฏิที่พัก ห้างร้าน และห้องถานของพระเณร *ดูแต่บริเวณรอบ ๆ*

เรา*เป็นเด็กน้อย นิสัยการกราบไหว้นั้นติดมาแต่ย่าสอนไว้แต่ปีสองปีแล้วก็ได้แต่กราบแต่ไหว้ โดยเฉพาะ****ของเพิ่นครูอาจารย์มั่น*** *ทางจงกรมก็กราบไหว้ ห้างร้าน กุฏิ ก็กราบไหว้ ถานวิดหลุมส้วมก็กราบก็ไหว้ ผ้าที่ท่านตากไว้ก็กราบก็ไหว้*

ช่วงที่พระเณรมาอยู่ใหม่ ๆ *ตอนช่วงกลางวัน ญาติพี่น้องหลายคนก็มาช่วยเหลือกันตัดไม้ไผ่ สับฟาก เอาหญ้ามาไพ จักตอก ทำที่พักห้างร้าน กุฏิเพิง ทำทางจงกรม ทำหลุมถาน ทำทางไปมา*

พ่อออกกับแม่ออกมิได้หยุดสักวัน พากันทำไปจนครบจำนวนพระเณร แล้วยังปลูกไว้เผื่ออีกเป็นหลัง ๆ เพราะพระเณรทยอยกันมาตามกันมาอยู่ทุกวัน

เพิ่นครูอาจารย์มั่น *พาพระเณรมาอยู่****วัดหนองแวง*** *พระเณรก็เข้าออกเข้าออก หมู่ละ๒ หมู่ละ ๓ หมู่ละ ๔*

ที่นี้เพิ่นอยู่นานเท่าใดเราก็จำมิได้ รู้แต่ว่าจากบ้านห้วยทราย แล้วเพิ่นก็ขึ้นไปทางธาตุพนม ไปอุดร ไปเมืองเลย ไปหนองคาย มาเมืองสกลนคร มาธาตุพนม ลงไปอุบลฯ

*แต่****บ้านห้วยทราย*** *ก็มีพระธุดงค์ไปมาอยู่มิได้ขาด..."*

อีกตอนหนึ่ง **หลวงปู่จาม** ได้เล่าถึงการอบรมสั่งสอนประชาชนขององค์ **หลวงปู่มั่น** ดังนี้

"***อายุของผู้ข้าได้ ๗ ปี*** (พ.ศ. ๒๔๖๐) ***เพิ่นครูอาจารย์มั่นมาอยู่บ้านห้วยทรายเป็นครั้งแรก*** *มาสอนผู้คนให้ทิ้งผี ละผี ให้ถึงไตรสรณคมน์*

เพิ่นครูอาจารย์เสาร์ *ย้ายออกจาก****ดอนหนองน่อง*** *ไปอยู่****ถ้ำบ้านกลาง***

หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต

*แล้วไปอยู่**บ้านขุมขี้ยาง** ภูเขาทิศใต้ของ**บ้านนาไคร้*** (อ. กุฉินารายณ์ จ. กาฬสินธุ์) *แล้วกลับมาอยู่**ถ้ำจำปา*** (ภูผากูด อ. คำชะอี จ. มุกดาหาร)

เพ็ง (หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กับหลวงปู่มั่น) *ไปมาหาสู่กัน*

*แต่การมาอยู่รอบแรกของ**เพ็งครูอาจารย์มั่น**นี้ เพ็งอยู่ได้ไม่นาน แต่อยู่ในพรรษาเท่านั้น ขึ้นเดือนอ้ายแล้ว* (ธันวาคม) *เพ็งก็พาพระเณรไปทาง**ธาตุพนม***

แต่ในพรรษา เพ็ง(หลวงปู่มั่น)***ก็สอนผู้คนชาวบ้านจนหลาย ๆ อย่าง คนละ***(เลิก)***ความคิดความเห็นแบบเก่า แบบงมงาย มานับถือพุทธศาสนาได้มาก จนเกือบจะหมดหมู่บ้าน***"

๒๑. ธุดงค์หลังออกพรรษาปี ๒๔๕๙

ตอนนี้ขอกลับไปเขียนถึงการออกท่องธุดงค์ของ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** กันต่อ

คราวก่อนเขียนมาถึงว่า ช่วงก่อนเข้าพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๕๙ **หลวงปู่สิงห์** และคณะออกติดตาม**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** เพื่อไปตาม**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ที่**ถ้ำภูผากูด** อยู่ในท้องที่อำเภอคำชะอี จังหวัดนครพนม ในสมัยนั้น (ปัจจุบันอยู่ในจังหวัดมุกดาหาร)

หลวงปู่สิงห์ เกิดป่วยไข้ จึงต้องเดินทางกลับจังหวัดอุบลฯ เพื่อพักรักษาตัว และพักจำพรรษาที่**วัดสุทัศนาราม** วัดเดิมของท่าน

ผมขอย้อนกลับไปดูบันทึกของ**หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร** อีกครั้ง ท่านเขียนไว้ดังนี้

*"ระหว่างที่**หลวงปู่มั่น** เดินทางมาจากจังหวัดอุบลราชธานี มาตามหา**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ที่ **ภูผากูด** ในปี พ.ศ. ๒๔๕๙ นั้น **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ก็ได้ออกติดตาม**หลวงปู่มั่น**มาติด ๆ แต่พอจวนจะถึง**ภูผากูด** ก็เกิดมีอันล้มเจ็บไข้เสียก่อน จึงได้กลับไปพักรักษาตัวที่เมืองอุบลฯ เมื่อไข้หายดีแล้วจึงได้ออกติดตามพระอาจารย์ของท่าน คือ **หลวงปู่มั่น** มาอีกครั้ง จนมาทันกันที่**ภูผากูด** และหลังจากนั้นก็ได้ออกปฏิบัติธรรมติดตาม**หลวงปู่มั่น** ไปหลายแห่งในภาคอีสาน"*

ในบันทึกขององค์**หลวงปู่สิงห์**เอง ท่านเขียนไว้เพียงสั้น ๆ ว่า

*"พ.ศ. ๒๔๕๙ จำพรรษาที่**วัดสุทัศน์** ซึ่งเป็นสำนักเดิม ออกพรรษาแล้วได้เพื่อน สพรหมจรรย์ ๒ องค์ด้วยกัน จาริกธุดงค์ติดตาม**พระอาจารย์มั่น** ไปทันท่านที่**บ้านหนองไผ่** อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ได้ศึกษากรรมฐานเพิ่มเติมจากท่าน แล้วธุดงค์ต่อไปจนถึง**อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย**"*

น่าเสียดายที่ไม่สามารถหาข้อมูลในส่วนที่ **หลวงปู่สิงห์** ตามทัน**หลวงปู่มั่น** ที่**บ้านหนองไผ่** อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร รวมทั้งรายละเอียดอื่น ๆ ได้สำหรับ *"เพื่อนสพรหมจรรย์ ๒ องค์ด้วยกัน"* ตามบันทึกข้างต้น นั้น มาทราบในภายหลังว่าชื่อ '**พระอาจารย์คำ**' ไม่ทราบฉายาของท่าน

การธุดงค์ในครั้งนี้จึงเป็นว่า **หลวงปู่สิงห์** ออกธุดงค์ไปกับ **พระอาจารย์คำ** รวมเป็น ๒ องค์ด้วยกัน

ส่วนในตอนท้าย ที่**หลวงปู่สิงห์**เขียนว่า *"ธุดงค์ต่อไปจนถึง**อำเภอท่าบ่อ** จังหวัดหนองคาย"* นั้น สามารถสืบค้นข้อมูลบางอย่างได้จาก **อัตโนประวัติ** (ประวัติที่เขียนโดยเจ้าของประวัติเอง) ของ **หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี** แห่ง**วัดหินหมากเป้ง** อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย

สถานที่ที่**หลวงปู่สิงห์** ไปพักวิเวกนั้น อยู่ใกล้**หมู่บ้านนาสีดา** ตำบลบ้านกลาง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ซึ่งอยู่ติดกับอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย โดยเฉพาะ **บ้านนาสีดา** เป็นบ้านเกิดขององค์**หลวงปู่เทสก์** (และหลวงปู่จันทร์โสม สุขกาโร) ตั้งอยู่ในบริเวณคาบเกี่ยวกันของ ๒ อำเภอ คือ อำเภอท่าบ่อ (จ. หนองคาย) กับอำเภอบ้านผือ (จ. อุดรธานี)

ช่วงที่**หลวงปู่สิงห์** กับ**พระอาจารย์คำ** *"ถึงอำเภอท่าบ่อ"* ตามที่เขียนไว้นั้น มีเด็กชายวัยรุ่นคนหนึ่ง ชื่อ **เด็กชาย เทสก์ เรี่ยวแรง** อายุ ๑๔ ปี เป็นผู้ถวายการอุปัฏฐากรับใช้หลวงปู่ทั้งสององค์

และ **เด็กชาย เทสก์ เรี่ยวแรง** ในเวลาต่อมา ก็คือ ท่านเจ้าคุณ**พระราชนิโรธรังสี คัมภีรปัญญาวิศิษฏ์** หรือ **หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี** ของพวกเรานั่นเอง ซึ่งท่านเป็นศิษย์สำคัญองค์หนึ่งของ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม**

ในตอนต่อไป ลองมาอ่านบันทึกขององค์**หลวงปู่เทสก์** ในหนังสือ **อัตโนประวัติ** ของท่านครับ.

๒๒. พ.ศ. ๒๔๕๙ (พรรษา ๘) พักวิเวกที่อำเภอท่าบ่อ หนองคาย

เรื่องราวในตอนนี้สืบเนื่องมาจากตอนที่แล้ว เป็นบันทึกของ**หลวงปู่เทสก์ เทสฺรังสี** เขียนใน **อัตโนประวัติ** ของท่าน ดังนี้

*"เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๙ **พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม** กับ **พระอาจารย์คำ** ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของ**พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตะเถระ** ได้เดินรุกขมูลไปถึง**บ้านนาสีดา** (บ้านเกิดของหลวงปู่เทสก์) เป็นครั้งแรก*

*ทั้ง ๆ ที่พระในวัดนั้นก็มีอยู่ **แต่ท่านไปขอพักอยู่ด้วย คล้าย ๆ กับว่าท่านมุ่งจะไปโปรดเราพร้อมด้วยบิดาเราก็ได้***

*เมื่อท่านทั้งสองไปถึง เรากับบิดาของเราก็ได้ปฏิบัติท่านด้วยความเคารพเลื่อมใสเป็นอย่างดียิ่ง **เพราะเห็นปฏิปทาของท่านผิดแผกจากพระกัมมัฏฐานคณะอื่น***

*(เมื่อก่อนบิดาของเราเคยปฏิบัติ**อาจารย์สีทัด**)*

*โดยเฉพาะท่านสอน**เรา**ในข้อวัตรต่าง ๆ เช่น สอนให้รู้จักของที่ควรประเคนและไม่ควรประเคน*

*ท่านสอนภาวนา บริกรรม **พุทโธ** เป็นอารมณ์ จิตของเรารวมได้เป็นสมาธิจนไม่อยากพูดกับคนเลย*

เราได้รับรสชาติแห่งความสงบในกัมมัฏฐานภาวนาเริ่มแรกจากโน่นมาไม่ลืมเลย

เมื่อไปเรียนหนังสือเป็นสามเณร อยู่กับหมู่มาก ๆ เวลากลางคืนอากาศเย็น สงบดี เราทำกัมมัฏฐานของเราอยู่คนเดียวหามีใครรู้ไม่"

ในประวัติของ **หลวงปู่เทสก์** มีต่อไปว่า

"***ท่าน*** (หลวงปู่สิงห์) *มาพักอยู่ด้วย**เรา** ราว ๒ เดือนเศษ ทีแรกท่านตั้งใจจะอยู่จำพรรษา ณ ที่นั้น* (บ้านนาสีดา)

แต่เนื่องด้วยท่านมีเชื้อไข้ป่าอยู่แล้ว พอมาถึงที่นั้นเข้า ไข้ป่าของท่านยิ่งกำเริบขึ้น

พอจวนเข้าพรรษา (ปี พ.ศ. ๒๔๖๐) *ท่านจึงได้ออกไปจำพรรษาที่**วัดร้างบ้านนาบง ดำบลน้ำโมง อำเภอท่าบ่อ*** (จังหวัดหนองคาย)

ในเวลาว่าง ท่านยังได้เมตตาสอนหนังสือและอบรมเราบ้างเป็นครั้งคราว"

ก็เป็นอันว่า พวกเรา ได้ทราบเรื่องราวขององค์**หลวงปู่สิงห์** ในช่วงนี้ผ่านมาทางบันทึก**อัตโนประวัติ** ของ**หลวงปู่เทสก์ เทสฺรสี** ลูกศิษย์สำคัญของท่าน

สำหรับบันทึกขององค์**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** เองนั้น ท่านเขียนไว้ ดังนี้

"***พ.ศ. ๒๔๖๐ จำพรรษาที่วัดร้างบ้านนาบง อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย มีพระจำพรรษาอยู่ด้วยกัน ๒ องค์ กับเด็ก ๑ คน***

*ส่วน **พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตะเถระ** จำพรรษา**วัดร้างบ้านห้วยหลวง อำเภอหนองหาร จังหวัดอุดรธานี***"

จากบันทึกของ**หลวงปู่สิงห์** นี้ ที่ว่า พระจำพรรษาอยู่ด้วยกัน ๒ องค์ ก็คือ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** กับ **พระอาจารย์คำ** ดังกล่าวแล้ว

สำหรับ "เด็ก ๑ คน" ที่อยู่อุปัฏฐากหลวงปู่ ก็คือ **เด็กชายเทสก์ เรี่ยวแรง อายุ ๑๔ ปี** และต่อมาภายหลังได้ติดตามหลวงปู่ไปบวชเณรที่เมืองอุบลฯ ได้ธุดงค์ตามหลวงปู่ไปหลายที่หลายแห่ง และหลังสุดก็คือ **หลวงปู่เทสก์ เทสฺรสี** แห่งสำนัก**วัดหินหมากเป้ง อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย** ดังกล่าวมาแล้วครับผม.

๒๓. เดินทางกลับจังหวัดอุบลฯ

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม ตัดสินใจกลับอุบลฯ หลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๐ ด้วยเหตุจำเป็น รวมทั้งชวน**เด็กชายเทสก์ เรี่ยวแรง** ให้ติดตามท่านไปด้วย

บันทึกขององค์**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** เขียนไว้ว่า

*"**ภายในพรรษา** (ปี พ.ศ. ๒๔๖๐) **ได้ทราบข่าวพี่ชาย และน้องชายป่วย** ออกพรรษาแล้วได้เดินทางกลับจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อเยี่ยมและพยาบาลพี่ชายกับน้องชาย*

พี่ชายได้ถึงแก่กรรม ส่วนน้องชาย (คือพระมหาปิ่น ปญฺญาพโล บวชอยู่ที่วัดบวรนิเวศวิหาร พระนคร) หายป่วย"

น้องชาย ของหลวงปู่ ดังข้อความข้างต้นนั้น **หลวงปู่สิงห์** ท่านวงเล็บไว้เองว่า หมายถึง **หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล**

หลวงปู่พระมหาปิ่น ท่านเกิดเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๕ อ่อนกว่า**หลวงปู่สิงห์** ๓ ปี อุปสมบทเป็นพระภิกษุเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๗ เมื่ออายุได้ ๒๒ ปี พักจำพรรษาที่**วัดบูรพา** ในเมืองอุบลฯ

ต่อมา ในปี พ.ศ. ๒๔๖๐ อายุ ๒๕ ปี พรรษา ๓ ท่านเดินทางเข้ากรุงเทพฯ ไปพักจำพรรษาที่**วัดบวรนิเวศวิหาร** เพื่อศึกษาเล่าเรียนใน**สำนักเรียนวัดบวรนิเวศวิหาร** นั้น เป็นเวลา ๕ ปี ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน สอบได้นักธรรมชั้นตรี โท เอก จนกระทั่งได้เปรียญธรรม ๕ ประโยค แล้วจึงเดินทางกลับอุบลฯ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๖ ตามที่ได้ปฏิญาณไว้ มาพำนักที่**วัดสุทัศนาราม** เป็นครูสอนนักธรรม-บาลี แก่พระภิกษุสามเณร และฆราวาสผู้สนใจ

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๐ ที่ล้มป่วยนั้น ท่าน**หลวงปู่พระมหาปิ่นฯ** มีอายุพรรษา

๓ พำนักอยู่ที่**วัดบูรพา** ในเมืองอุบลฯ หลังจากที่ท่านหายป่วยในปีเดียวกันนั้นเอง ท่านก็เดินทางเข้ากรุงเทพฯ เพื่อไปศึกษาเล่าเรียนตามที่กล่าวมานั้นเอง

ใน **อัตโนประวัติ** ของ **หลวงปู่เทสก์ เทสฺรสี** ได้บันทึกเหตุการณ์ตอนเดินทางกลับจังหวัดอุบลฯ ในครั้งนั้น ดังนี้

"จวนออกพรรษา (ปี พ.ศ. ๒๔๖๐) ***ท่าน***(หลวงปู่สิงห์) *จะมีความรู้สึกภายในใจของท่านขึ้นอย่างไรก็ไม่ทราบ ท่านบอกว่า* ***ออกพรรษาแล้วจะต้องกลับบ้านเดิม***

แล้วท่านถามเราว่า ***เธอจะไปด้วยไหม ทางไกลและลำบากนะ***

เราตอบท่านทันทีว่า ***ผมไปด้วยครับ***

*ยังอีกไม่กี่วันจะออกพรรษา เราขออนุญาตท่านกลับบ้าน ไปลาบิดามารดาท่านทั้งสองมีความดีใจมากที่เราจะไปด้วย****อาจารย์*** *รีบเตรียมดอกไม้ธูปเทียนให้เรา เพื่อขอขมาบิดามารดา*

คืนวันนั้น เราขอขมาบิดามารดาแล้ว ไปขอขมาญาติผู้เฒ่าผู้แก่จนทั่วถึงหมด

เมื่อเราไปหาใคร ทุกคนพากันร้องไห้ เหมือนกับเราจะลาไปตายนั่นแหละ เราเองก็ใจอ่อนอดน้ำตาร่วงไม่ได้

*รุ่งเช้า มารดาและป้าได้ตามมาส่งถึง****อาจารย์*** *พากันนอนค้างคืนหนึ่ง*

วันนั้นเป็นวันปวารณาออกพรรษา รุ่งขึ้น ฉันจังหันแล้ว ท่านอาจารย์พาเราออกเดินทางเลย

ตอนนี้ ป้าและชาวบ้านที่นั่นพากันมารุมร้องไห้อีก ..."

หลวงปู่เทสก์ เทสฺรสี ได้บันทึกการเดินทางของคณะ**หลวงปู่สิงห์** ที่เดินทางไปจังหวัดอุบลฯ ในครั้งนั้น ใช้เวลาเดือนเศษ ในบันทึกมีดังนี้

"อาจเป็นประวัติการณ์ของเด็กคนแรกในจำพวกเด็กวัยเดียวกันในแถบนี้ที่จากบ้านไปสู่ถิ่นแดนไกล ทั้งไร้ญาติขาดมิตรอันเป็นที่อบอุ่นอีกด้วย

แล้วก็จะดูเป็นเด็กคนแรกอีกด้วย ที่ออกเดินรุกขมูลติดตามพระกัมมัฏฐานไปอย่างไม่มีความห่วงใยอาลัยทั้งสิ้น

*ออกเดินทางจาก**ท่าบ่อ*** (จังหวัดหนองคาย) *ลุยน้ำลุยโคลน บุกป่าฝ่าดงข้าวตามทุ่งนาไปโดยลำดับ*

*เวลา**ท่าน*** (หลวงปู่สิงห์) *จับไข้ ก็ขึ้นนอนบนขนำนา หรือตามร่มไม้ที่ไม่มีน้ำขึ้นแฉะ*

รุ่งเช้า ท่านยังอุตส่าห์ออกไปบิณฑบาตมาเลี้ยงเราเลย

*เดินทางสามคืนจึงถึง**อุดรฯ*** *แล้วพักอยู่**วัดมัชฌิมาวาส*** ๑๐ *คืน จึงได้ออกเดินทางต่อไปทางจังหวัดขอนแก่น ผ่านมหาสารคาม ร้อยเอ็ด ยโสธร*

*การเดินทางครั้งนี้ เราสองคนกับอาจารย์ใช้เวลาเดือนเศษจึงถึง**บ้านหนองขอน*** *ตำบลหัวตะพาน อำเภออำนาจเจริญ (สมัยนั้นเป็นอำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี) อันเป็นบ้านโยมแม่ของท่าน*

ท่าน *(หลวงปู่สิงห์) พักอบรมโยมแม่ของท่าน ณ ที่นั้นราว ๓ เดือน"*

ขออนุญาตเล่าถึงเรื่องราวของ**หลวงปู่เทสก์ เทสฺรสี** ศิษย์สำคัญของ**หลวงปู่สิงห์** ต่อจากนี้ไปสักเล็กน้อยนะครับ

หลังจาก**เด็กชายเทสก์ เรี่ยวแรง** อายุ ๑๔ ปี ติดตาม**หลวงปู่สิงห์** มาถึงอำเภออำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี แล้ว ก็ติดตาม**หลวงปู่สิงห์**ตลอด จนกระทั่งอายุ ๑๘ ปี ก็จัดบรรพชาให้เป็นสามเณร ได้เรียนทั้งหนังสือไทย และหนังสือธรรม

หลวงปู่สิงห์ ได้พา**สามเณรเทสก์** ไปพักอยู่**วัดสุทัศนาราม** ในเมืองอุบลฯ แล้วได้เข้าเรียนหนังสือไทยที่ **โรงเรียนวัดศรีทอง**

เมื่อ**สามเณรเทสก์** มีที่พักที่เรียนเรียบร้อยแล้ว พอออกพรรษา **หลวงปู่**

สิงห์ ก็จะออกธุดงค์ไปตามที่ต่าง ๆ ไม่เอาสามเณรไปด้วย

หลวงปู่เทสก์ เขียนไว้ว่า *"ออกพรรษาแล้ว **ท่าน**ปล่อยให้**เรา**อยู่ ณ ที่นั้นเอง ส่วนตัว**ท่าน**ได้ออกเที่ยวรุกขมูลกลับมาทาง**จังหวัดสกลนคร**อีก เพราะในขณะนั้นคณะของ**ท่านอาจารย์มั่น**ยังเที่ยวอยู่แถวนั้น"*

สามเณรเทสก์ เรียนหนังสือไทยจบแค่**ประถมบริบูรณ์** คือ ชั้นประถมปีที่ ๓ เพราะโรงเรียนรัฐบาลมีชั้นเรียนสูงสุดแค่นั้น ขณะเรียนหนังสือไทยอยู่นั้น **สามเณรเทสก์** ก็แบ่งเวลา**ท่องสวดมนต์ ท่องหลักสูตรนักธรรม นักเรียนสายสามัญ** ไปด้วย อยู่เรียน ๓ ปี ท่านก็สอบได้นักธรรมตรี พร้อมกับจบชั้นประถมปีที่ ๓ ในปีเดียวกัน ต่อจากนั้น **สามเณรเทสก์** ก็ตั้งใจ**เรียนบาลี**อีก

*"ในปีการศึกษานั้น บังเอิญ**พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** น้องชายของ**ท่านอาจารย์สิงห์** กลับมาจากกรุงเทพฯ มาเปิดสอนนักธรรมโทเป็นปฐมฤกษ์ในมณฑลหัวเมืองอิสาน **เรา**จึงได้สมัครเข้าเรียนด้วย*

แต่ ทั้งบาลีและนักธรรมโทเราเรียนไม่จบ เพราะในศกนั้น อาจารย์สิงห์ได้กลับไปจำพรรษา ณ วัดสุทัศนาราม ออกพรรษาแล้วท่านได้พาเราพร้อมด้วยพระมหาปิ่นออกเที่ยวรุกขมูลก่อนสอบไล่"

เหตุการณ์ที่กล่าวถึงนี้อยู่ในปี พ.ศ. ๒๔๖๕ **สามเณรเทสก์**ออกธุดงค์ติดตาม**หลวงปู่สิงห์** ไปตลอด เมื่ออายุครบบวชก็บวชเป็นพระภิกษุ ได้ปฏิบัติธรรมอยู่กับทั้ง**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** กับ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** และกับ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** จนในที่สุดท่านก็เป็นพระคุณเจ้า **หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี** ที่พวกเราเคารพศรัทธายิ่งนี้เอง

ผมเสนอประวัติของ**หลวงปู่สิงห์** แล้วยังนำประวัติ**หลวงปู่เทสก์** มาเล่าแถมให้อีก ก็ถือว่าอ่านหนังสือเล่มนี้แล้วคุ้ม ใช่ไหมครับ.

๒๔. รับบัญชาให้อยู่สอนพุทธบริษัท

เรื่องของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** จากตอนที่ผ่านมา ดำเนินมาถึงหลังปวารณาออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๐ แล้ว ท่านได้พา**เด็กชายเทสก์ เรี่ยวแรง** เดินทางจากอำเภอท่าบ่อ หนองคาย กลับจังหวัดอุบลฯ ใช้เวลาเดินทาง ๑ เดือนเศษ ไปพักที่**บ้านหนองขอน** ตำบลหัวตะพาน อำเภออำนาจเจริญ บ้านเกิดของหลวงปู่สิงห์ พักอยู่เพื่อโปรดโยมมารดาของท่านเป็นเวลา ๓ เดือน

(บ้านเกิดของหลวงปู่สิงห์ในปัจจุบัน อยู่ในอำเภอหัวตะพาน จังหวัดอำนาจเจริญ)

เหตุการณ์ต่อจากนั้น มีในบันทึกขององค์**หลวงปู่สิงห์**เอง ดังนี้

"พ.ศ. ๒๔๖๑ (หลวงปู่สิงห์อายุ ๒๙ พรรษาที่ ๑๐) จำพรรษาที่ ***วัดสุทัศน์*** *ในเมืองจังหวัดอุบลราชธานี*

ภายในพรรษานี้ เจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน) ซึ่งขณะนั้นเป็นเจ้าคณะมณฑลอุบลราชธานี อยู่วัดสุปัฏน์ ได้บัญชาให้ช่วยสั่งสอนพุทธบริษัทในวัดสุปัฏน์ และวัดสุทัศน์

ได้รับบัญชาปฏิบัติการอบรมสั่งสอนพุทธบริษัททางธรรมปฏิบัติตลอดพรรษา"

เป็นอันว่า พรรษาที่ ๑๐ ปี พ.ศ. ๒๔๖๐ **หลวงปู่สิงห์** อยู่จำพรรษาที่**วัดสุทัศนาราม** ในเมืองอุบลฯ เพื่อให้การอบรมด้านปฏิบัติภาวนาให้แก่พระภิกษุสามเณร และฆราวาสที่สนใจ ตามบัญชาของ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** พระอุปัชฌาย์ของท่าน

ในระหว่างพรรษานั้น **หลวงปู่สิงห์** ก็คอยสดับตรับฟังข่าว**หลวงปู่มั่น** พระอาจารย์ของท่าน ว่าพำนักอยู่ที่ใด ตั้งใจว่าเมื่อออกพรรษาแล้วจะเดินทางไป

ถ้ำผาบิ้ง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย

เสาะหาเพื่อรับการอบรมด้านธรรมปฏิบัติต่อไป

หลวงปู่สิงห์ ได้เขียนข่าวคราวของ **หลวงปู่มั่น** ในตอนนี้ไว้ว่า

*"ในพรรษาปีนี้ **พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตะเถระ** จำพรรษาใน **ถ้ำผาบิ้ง** ตำบลหนองหอย (ปัจจุบันคือ ตำบลนาทราย) อำเภอวังสะพุงจังหวัดเลย"*

เหตุการณ์เมื่อตอนที่**หลวงปู่มั่น** พักจำพรรษาใน **ถ้ำผาบิ้ง** อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๑ นี้ **หลวงปู่มั่น** ท่านปลีกตัวออกจากหมู่คณะศิษย์ติดตาม ไปจำพรรษาอยู่เพียงองค์เดียว มีสามเณรคอยอุปัฏฐากเพียง ๑ รูป

ในพรรษานี้ **หลวงปู่มั่น** ได้พิจารณาทบทวนถึงการปฏิบัติธรรมขององค์ท่านเองในช่วงเวลาที่ผ่านมา รวมทั้งพิจารณาอุบายในการอบรมสั่งสอนศิษย์ โดย**ย้อนรำลึกถึงเหตุการณ์ในสมัยพุทธกาล** เพื่อนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติต่อไป

ผมเห็นว่าน่าสนใจมาก จึงขออนุญาตท่านผู้อ่านหยุดพักเรื่องของ**หลวงปู่สิงห์**ไว้ก่อน ลองไปอ่านเรื่องราวการบำเพ็ญภาวนาทบทวนอุบายธรรมของ**หลวงปู่มั่น**ที่**ถ้ำผาบิ้ง** ในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๑ กันสักตอนนะครับ

อ้อ! ขอเรียนย้ำว่า ในตอนนั้น **หลวงปู่มั่น** ท่านยังบรรลุธรรมขั้น**พระอนาคามี** ยังไม่บรรลุอรหันตภูมิ นะครับ.

๒๕. หลวงปู่มั่นทบทวนอุบายธรรม

ในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๑ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** พระอาจารย์ใหญ่พักจำพรรษาที่ **ถ้ำผาบิ้ง** อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ตามบันทึกของ**หลวงปู่สิงห์** ผู้เป็นศิษย์ ตามที่นำเสนอในตอนที่แล้ว

เรื่องราวของ**หลวงปู่มั่น** มีว่า หลังจากอยู่ปฏิบัติและถวายความรู้เพื่อให้สติแก่**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** จนท่านสามารถปล่อยวางการปรารถนาพระปัจเจกโพธิ และบำเพ็ญความเพียรขั้นหนักจนบรรลุอรหันตภูมิตามความปรารถนาแล้ว **หลวงปู่มั่น** ได้กราบลาพระอาจารย์ของท่านออกธุดงค์ไปสถานที่อื่น

ช่วงนั้นได้มีพระเณรติดตามปฏิบัติธรรมกับท่านมากขึ้น ทำให้ท่านรู้สึกกังวลบางประการ จึงได้ปลีกตัวออกจากหมู่ ไปพักจำพรรษาที่ **ถ้ำผาบิ้ง** ตามลำพังองค์เดียว ในปี พ.ศ. ๒๔๖๑

ในพรรษานี้ หลวงปู่มั่นต้องการพิจารณาความจริงทั้งหลายอันเกิดแต่การบำเพ็ญในตนของท่าน และต้องการตรวจสอบผลการปฏิบัติที่ท่านได้แนะนำสั่งสอนแก่ลูกศิษย์ลูกหาว่า ผลของการปฏิบัตินั้นเป็นไปตามที่ต้องการหรือไม่ และเป็นผลที่ถูกต้องทำนองคลองธรรมคำสอนของพระพุทธองค์จริงหรือ

เมื่อได้พิจารณาใคร่ครวญทั้ง**ความนึกคิด**อันเป็นภายนอก และพิจารณาตาม**ญาณ**อันเป็นภายใน ท่านก็พอใจในผลงานที่ทำมาว่าเป็นประโยชน์มาก สมควรที่จะยอมเสียสละทุ่มเทในการแนะนำสั่งสอนลูกศิษย์ลูกหา และประชาชนที่สนใจในธรรมปฏิบัติต่อไป

คือ หลวงปู่มั่น ท่านมั่นใจและพอใจในผลงานของท่านที่ทำมา ว่าถูกทางแล้ว

ในวันหนึ่ง ขณะที่ท่านนั่งสมาธิได้รับความสว่างอยู่นั้น ท่านเพ่งจิตพิจารณาถึงความรู้ของท่าน และที่ได้สั่งสอนศิษย์นั้น ก็ปรากฏว่า พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้แล้วอย่างชัดเจน แต่เพราะเหตุที่ผู้ศึกษาไม่ได้นำไปปฏิบัติให้เป็นจริงยิ่งขึ้น จึงดูว่าสิ่งที่พระพุทธองค์ทรงสอนนั้นเป็นสิ่งลึกลับจนไม่มีใครรู้ตามได้ แม้พระพุทธองค์จะทรงแสดงไว้ชัดเจนเพียงใดก็ตาม

เป็นต้นว่า พระองค์แสดง**อนัตตลักขณสูตร** โปรดปัญจวัคคีย์ให้ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์นั้น **พระองค์ทรงแสดงชี้ลงไปที่กาย** คือ **รูป** ของปัญจวัคคีย์นั่นเอง

ได้ทรงแสดง **รูปัง ภิกขเว อนัตตา** รูปไม่ใช่ตัวตน แม้ **รูป** ของปัญจวัคคีย์ก็มีอยู่แล้ว ทำไมปัญจวัคคีย์จึงไม่พิจารณาเอาเองเล่า มารู้แจ้งเห็นจริงเอาตอนที่พระพุทธเจ้าทรงชี้ให้ดู จึงค่อยมาได้สำเร็จ

"ข้อนี้ก็เป็นเช่นกับตัวของเรานั่นเอง ได้อุตส่าห์เที่ยวไปแสวงหาอาจารย์และผู้ทรงคุณวุฒิ กระทั่งทั่วประเทศไทย และต่างประเทศ แต่ครั้นจะมารู้จริงได้ก็คือการมาศึกษาปฏิบัติเอาโดยตนเองตามแนวทางของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั่นเอง

*แต่ว่า เท่าที่เราเองได้เข้าใจนั้นก็เพราะเราไป**เห็นความจริง** เท่านั้น ทั้ง ๆ ที่ความจริงก็อยู่ใกล้นิดเดียว แต่ว่า **การรู้ข้อปฏิบัติ** เพื่อความรู้จริงนี้ มันเป็นสิ่งที่แปลก*

*เพราะเหตุว่าการทำจิตเป็นนามธรรม เมื่อเกิดความอัศจรรย์หรือความสบายก็เข้าใจว่าดีเสียแล้ว จึงเป็นเหตุให้ไม่สามารถ**รู้ยิ่ง**ขึ้นได้*

*จึงไม่ควรตำหนิผู้ที่เขาพากันทำสมาธิแล้วหลงใหลไปตาม**โลกียฌาน** หรือตาม**วิปัสสนูปกิเลส** เพราะเขาเหล่านั้นก็ได้รับความสงบ ความเย็นใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่หาได้ยาก*

*แต่ที่ควรตำหนิ ก็เพราะว่า เขาไม่พยายามหา **โลกุตรธรรม** นั่นเอง*

*แม้แต่**เรา** ในเบื้องแรกเราก็ได้พบ**โลกียฌาน** ฌานมากมาย ซึ่งมันก็*

ทำให้เราต้องหลงใหลมันไปพักใหญ่ แต่เราพยายามที่จะแสวงหาให้ยิ่งขึ้น เราจึงไม่ติดอยู่เพียงแค่นั้น

อันการติดอยู่ หรือเข้าใจผิดในธรรมปฏิบัติจิตอันเป็นภายในนี้ มันไม่ไปนรกดอก แต่ว่าการที่ไปติดมัน มันทำให้ต้องล่าช้าต่อการรู้ยิ่งเห็นจริงต่าง ๆ

หากเราเอง เมื่อได้รู้ความจริงนี้แล้ว จึงได้พยายามเพื่อความที่จะทำจิตให้ก้าวหน้าโดยไม่หยุดยั้ง

ทุกหมู่ทุกจำพวกในบรรดาผู้มาบำเพ็ญจิตในกัมมัฏฐานทั้งหลายนั้น ต่างก็มุ่งหวังเพื่อความดีความเจริญทุกหมู่ทุกคณะ แต่เพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์นั่นเอง ที่ทำให้เขาต้องเสียประโยชน์"

หลวงปู่มั่นได้ปรารภไปถึง**อาฬารดาบส กาลามโคตร** กับ **อุทกดาบสรามบุตร** ที่พระพุทธองค์ได้ตรัสว่า "**ฉิบหายเสียจากคุณอันใหญ่**"

ทั้งนี้เพราะดาบสทั้งสองนั้น ได้มรณภาพไปเสียก่อนที่พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสรู้

ความจริง ดาบสทั้งสองก็เป็นผู้**สำเร็จฌานขั้นสูง**กันทั้งนั้น ซึ่งฌานขั้นสูงนี้ก็เป็นการให้ความสุขอันยิ่งแก่ผู้สำเร็จอยู่มากแล้ว

แต่เพราะเหตุใดเล่า พระพุทธองค์จึงทรงตรัสว่า "ฉิบหายเสียจากคุณอันยิ่งใหญ่"

ก็เพราะยังไม่หมดจากกิเลส เพราะเพียงแต่ข่มกิเลสไว้ เหมือนกับศิลาทับหญ้าเท่านั้น

*"อันที่จริง **ฌานชั้นสูง** นั้น ก็เป็นเบื้องต้นแห่งการดำเนินไปสู่ความหมดจดจากกิเลส แต่เพราะความที่ดาบสนั้น **ไม่เข้าใจวิธีแห่งการอันจะพึงทำจิตเข้าสู่อริยสัจ** เท่านั้น*

*ข้อนี้เป็นประการสำคัญนัก เพราะการตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าก็เพราะเหตุนี้คือ **อริยสัจ** นี้"*

หลวงปู่มั่น ได้พิจารณาต่อไปอีกว่า **การบำเพ็ญจิตต้องอาศัยปัญญา** จึงจะรู้ถูกผิด

*"...แต่ว่า การปฏิบัติมิใช่แต่จะเอาแต่ **ทำจิต** อย่างเดียว ต้องมี**สิ่งแวดล้อมภายนอก**อีก มาเป็นเครื่องสนับสนุน*

*ได้แก่ **ธรรมวินัย ทั้งอย่างหนักและอย่างเบา***

*แม้ว่าจะพยายาม**ทำจิต** สักเท่าใดก็ตาม ถ้าประพฤติผิดวินัยน้อยใหญ่แล้ว จะ**ทำจิต**ย่อมไม่บังเกิดผล*

*พร้อมกันนั้น **ต้องเป็นผู้สันโดษ มักน้อย รักษาธุดงควัตรต่าง ๆ** อันเป็น**เครื่องขัดเกลากิเลสหยาบ***

*ด้วยว่าสิ่งแวดล้อมทั้งหลาย ที่จะต้องพยายามปฏิบัติให้เป็นอันดี เท่ากับเป็น**เครื่องบำรุงส่งเสริม** เพื่อให้การ**ทำจิต**ได้ผล*

*ข้อปฏิบัติภายนอกที่ส่งเสริมการ**ทำจิต** ก็ได้แก่ ข้อปฏิบัติอันเป็นการ**สันโดษมักน้อย** เอาไว้ โดยการ ฉันหนเดียว การฉันในบาตร การถือบิณฑบาต การปัดกวาดทำความสะอาดเสนาสนะ การอยู่โคนต้นไม้ การอยู่ป่า การนุ่งห่มแต่เพียงไตรจีวร การรักษาวัตรทั้งหลาย มี **เสขิยวัตร** และ **อาจาริยวัตร** เป็นต้น ..."*

ในพรรษานั้น **หลวงปู่มั่น** ได้พิจารณาทบทวนปัจจัยต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่ความเจริญในการปฏิบัติธรรม เพื่อจะได้กำหนดแนวทางปฏิบัติที่เหมาะแก่บรรดาศิษย์ทั้งหลาย

พร้อมกันนั้น **หลวงปู่มั่น** ยังได้นำสิ่งต่าง ๆ นั้นมาปฏิบัติตัวของท่านให้เป็นตัวอย่างอีกด้วย (ไม่ใช่สอนคนอื่นแต่ตัวเองไม่ทำ) ทั้งการที่แก้ไขความประพฤติเพื่อให้เป็นการเหมาะสมจากมรรยาทที่ต่ำไปหาสูง ซึ่งก็ต้องทดสอบในธรรมวินัยให้เป็นไปในทางที่ถูกต้องด้วย คือ ต้องเป็นไปตามพระธรรมวินัย

การพิจารณาธรรมของ**หลวงปู่มั่น**ในพรรษานั้น มีรายละเอียดต่าง ๆ อีกมากมาย ก็ขออนุญาตนำเสนอสาระหลัก ๆ เพียงแค่นี้

๒๖. พ.ศ. ๒๔๖๒ (พรรษา ๑๑) ที่ป่าท่าคันโท กาฬสินธุ์

ในตอนที่ผ่านมา กล่าวถึงเหตุการณ์ในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๑ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** พักจำพรรษาที่**วัดสุทัศนาราม** ในตัวเมืองอุบลฯ และรับบัญชาจากพระอุปัชฌาย์ คือ **สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน)** ในขณะที่ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะมณฑลอุบลราชธานี ให้อยู่สอนธรรมปฏิบัติแก่พระเณร และประชาชนผู้สนใจ และ ก่อนเข้าพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๑ นี้เอง ที่**หลวงปู่สิงห์** ได้ช่วยเหลือให้ **หลวงปู่ดูลย์ อตุโล** สหายธรรมของท่าน ได้เปลี่ยนญัตติเป็นพระธรรมยุตได้สำเร็จ

การนับอายุพรรษาของ **หลวงปู่ดูลย์ อตุโล** จึงเริ่มต้นนับ**พรรษาที่ ๑** ขณะที่**หลวงปู่สิงห์** มีอายุพรรษา๑๐

เมื่อปวารณาออกพรรษาปีนั้นแล้ว **หลวงปู่สิงห์** เป็นหัวหน้าคณะ มีพระภิกษุอีก ๔ องค์ รวมท่านด้วยเป็น ๕ ได้ออกธุดงค์ไปตามหา**หลวงปู่มั่น** โดยแวะพักปฏิบัติธรรมตามที่เหมาะสมไปเรื่อย ๆ แล้วไปพักจำพรรษาที่**ป่าท่าคันโท** อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

บันทึกของ **หลวงปู่สิงห์** มีดังนี้

*"ออกพรรษา(ปี ๒๔๖๑)แล้ว ได้เพื่อนพรหมจรรย์ ๔ องค์ด้วยกันออกเดินธุดงค์ ไปถึง**บ้านท่าคันโท** อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ทายกทายิกาในหมู่บ้านนั้นเลื่อมใส อาราธนาให้อยู่โปรด*

*พ.ศ. ๒๔๖๒ ทายกทายิกา**บ้านท่าคันโท** ปลูกกระท่อมให้อยู่จำพรรษาที่ **ป่าฮาวหิน** ใกล้บ้านท่าคันโท มีพระอยู่จำพรรษาด้วยกัน ๔ องค์*

*ในพรรษาปีนี้ **พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ** จำพรรษาในถ้ำภูผา (นายูง)*

บ้านนายูง *อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย*

*ออกพรรษาแล้ว ได้พร้อมเพื่อนพรหมจรรย์ ๔ องค์ด้วยกัน เดินธุดงค์ไปหา****พระอาจารย์มั่น*** *ไปพบท่านที่ภูเขาซึ่งเป็นที่ที่ท่านจำพรรษานั้นเอง ได้ศึกษากรรมฐานเพิ่มเติมจากพระอาจารย์ แล้วเดินธุดงค์ไปองค์เดียว จนถึง****อำเภอวังสะพุง*** *จังหวัดเลย"*

การออกธุดงค์ของ**หลวงปู่สิงห์** ช่วงหลังออกพรรษาปี ๒๔๖๑ นี้ **หลวงปู่ดูลย์ อตุโล** ซึ่งเพิ่งญัตติเป็นพระธรรมยุต ได้ร่วมคณะธุดงค์ไปด้วย

ในประวัติของ**หลวงปู่ดูลย์ อตุโล** ได้เขียนเหตุการณ์การออกธุดงค์ในครั้งนั้นไว้ดังนี้

*"คณะที่นำโดย****หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม*** *ก็มี* ***พระอาจารย์บุญ พระอาจารย์สีทา พระอาจารย์หนู*** *และ****หลวงปู่ดูลย์ อตุโล*** *รวม ๕ องค์ เมื่อแยกทางจาก****พระอาจารย์ใหญ่มั่น ภูริทตฺโต*** *แล้ว ก็เดินธุดงค์เลียบ****เทือกเขาภูพาน*** *ไปเรื่อย ๆ*

*เมื่อถึง****ป่าท่าคันโท*** *อำเภอท่าคันโท จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้พิจารณาเห็นว่าสภาพป่าแถวนั้นมีความเหมาะสมที่จะอยู่จำพรรษา จึงได้สมมติขึ้นเป็น****สำนักป่าท่าคันโท*** *แล้วทั้ง ๕ องค์ก็อธิษฐานอยู่จำพรรษา ณ สถานที่นั้น*

*เมื่อพิจารณาที่จำพรรษาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ทุกองค์ก็ตั้งสัจจะปรารภความเพียรอย่างอุกฤษฏ์ ดำเนินข้อวัตรปฏิบัติตามคำอบรมสั่งสอนของ****พระอาจารย์ใหญ่*** (หลวงปู่มั่น) *อย่างสุดชีวิต*

ป่าท่าคันโท *แถบเทือกเขาภูพานในสมัยนั้นยังรกชัฏ อุดมไปด้วยสัตว์ป่านานาชนิด ที่ร้ายกาจคือ มีไข้ป่าชุกชุม ชาวบ้านเรียกว่า* **ไข้หนาว** *ใครก็ตามที่เป็นจะมีอาการหนาวสั่นเหมือนมีคนจับกระดูกเขย่าให้โยกคลอนไปทั้งกาย*

*ปรากฏว่า พระทุกองค์ ยกเว้น****พระอาจารย์หนู*** *เพียงองค์เดียว ที่ไม่ถูกพิษไข้หนาวเล่นงานเอา นอกนั้นต่างล้มเจ็บ ได้รับความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัส

ด้วยกันทั้งสิ้น

ในท่ามกลางป่าทึบดงเถื่อนเช่นนั้น หยูกยาก็ไม่มี ได้แต่เยียวยาช่วยกันรักษาไปตามมีตามเกิด

ในกลางพรรษา พระสหธรรมิกรูปหนึ่งก็ถึงแก่มรณภาพไปต่อหน้าต่อตา ยังความสลดสังเวชให้กับหมู่เพื่อนเป็นอย่างยิ่ง

อย่างไรก็ตาม ความตายมิอาจทำให้เกิดความหวั่นไหวรวนเรในหมู่พระนักปฏิบัติทั้ง ๔ รูปที่เหลืออยู่

เมื่อจัดการฝังสรีระของพระสหธรรมิกแล้ว ต่างองค์ต่างก็รีบเร่งความเพียรหนักยิ่งขึ้น เสมือนหนึ่งจะช่วงชิงชัยชนะเหนือความตาย ที่รุกคืบเข้ามา ..."

ในส่วนของ **หลวงปู่ดูลย์** ท่านเห็นว่า ในคราวคับขันอย่างยิ่งยวดเช่นนี้ เห็นมีแต่ **อำนาจพุทธคุณ** เท่านั้น ที่จะพึ่งได้

แม้ท่านจะได้รับพิษไข้อย่างแสนสาหัส ไม่แพ้พระองค์อื่น ๆ ด้วยใจอดทนและมุ่งมั่น ท่านได้รำลึกถึงพระพุทธคุณ แล้วตั้งสัจจะวาจาอย่างแน่วมั่นว่า

"ถึงอย่างไร ตัวเราคงไม่พ้นเงื้อมมือแห่งความตายในพรรษานี้แน่แล้ว แม้เราจักตาย ก็จงตายในสมาธิภาวนาเถิด"

จากนั้น **หลวงปู่ดูลย์** ก็เริ่มปรารภความเพียร ตั้งสติให้สมบูรณ์เฉพาะหน้า ธำรงจิตให้อยู่ในสมาธิอย่างมั่นคงทุกอิริยาบถ พร้อมทั้งพิจารณาความตาย คือใช้**มรณานุสติกัมมัฏฐาน**เป็นอารมณ์ โดยมิได้ย่อท้อพรั่นพรึงต่อมรณภัยที่กำลังคุกคามจะมาถึงตัวในไม่ช้านี้

เมื่อไม่หวาดหวั่นต่อความตาย แล้วความตายจะมีบทบาทและความหมายอะไรอีกเล่า !

หลวงปู่ดูลย์ ได้เร่งความเพียรทุกอิริยาบถ ได้เกิดความมหัศจรรย์ใน

ดวงจิตขึ้นหลายอย่าง รวมทั้งฤทธิ์ไข้ก็หายไปสิ้น เหมือนถูกปลิดทิ้ง

หลวงปู่ดูลย์ ท่านอ่อนพรรษาที่สุดในหมู่คณะ คือ เพิ่ง ๑ พรรษาในฝ่ายธรรมยุต ยังบังเกิดความมหัศจรรย์ในจิตอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน แล้วพระองค์อื่น ๆ ในคณะ รวมทั้ง**หลวงปู่สิงห์** ก็ย่อมบังเกิดผลไม่ต่างกัน

ที่สำคัญยิ่ง แม้**หลวงปู่ดูลย์** ไม่ได้เอ่ยปากบอกใคร แต่ก็เชื่อว่า **หลวงปู่สิงห์** ผู้เป็นหัวหน้าพระธุดงค์คณะนั้น ย่อมตามรู้ใจของเพื่อนพระเหล่านั้นได้อย่างชัดเจน

หลวงปู่สิงห์ เอ่ยปากกับ**หลวงปู่ดูลย์** ว่า "***ท่านมาถูกทางแล้ว***" ทำให้**หลวงปู่ดูลย์**มีกำลังใจ และมั่นใจในการปฏิบัติสมาธิภาวนาอย่างจริงจังมากยิ่งขึ้น

ต่อมาภายหลัง เมื่อได้เข้ากราบ**หลวงปู่มั่น** พระอาจารย์ใหญ่ **หลวงปู่ดูลย์** ยังได้รับคำชมว่า *"เก่งมาก ฉลาดมาก ... การปฏิบัติที่ผ่านมา ที่เล่าบอกนั้น ก็เป็นการถูกต้องดีแล้ว"*

หลังจากให้คำแนะนำต่าง ๆ เป็นที่เรียบร้อยแล้ว **พระอาจารย์ใหญ่** ได้บอกเป็นคำบาลี เป็นการบ้านให้ท่านนำไปพิจารณาว่า **"สพฺเพ สงฺขารา สพฺพสญฺญา อนตฺตา"**

จากการบ้านคำบาลีที่พระอาจารย์ใหญ่ได้มอบให้นี้ ทำให้**หลวงปู่ดูลย์** ท่านนำไปพิจารณาในสมาธิภาวนาอย่างจริงจัง (ที่ถ้ำพระเวส อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม) จนได้ค้นพบ '**อริยสัจแห่งจิต**' ในอีก ๓-๔ ปีต่อมา

อริยสัจแห่งจิต ที่**หลวงปู่ดูลย์** ได้สรุปออกมา คือ

"จิตที่ส่งออกนอก เพื่อรับสนองอารมณ์ทั้งสิ้น เป็นสมุทัย
ผล อันเกิดจากจิตที่ส่งออกนอกแล้วอารมณ์หวั่นไหว เป็นทุกข์
จิตเห็นจิตอย่างแจ่มแจ้ง เป็นมรรค
ผล อันเกิดจากจิตเห็นจิตอย่างแจ่มแจ้ง เป็นนิโรธ"

ผมเชื่อว่า ท่านที่เคยอ่านหนังสือเล่มเล็กจิ๋ว ที่ชื่อ '**หลวงปู่ฝากไว้**' จะต้องคุ้นเคยข้อความข้างต้นนี้ดี ก็ที่ **ผม** นำไปพิมพ์ไว้ที่ปกหลังของหนังสือนั่นแหละครับ

ขอสรุปจากประวัติ**หลวงปู่ดูลย์** ในตอนนี้ว่า

"เมื่อออกพรรษาในปีนั้นแล้ว พระที่จำพรรษา ณ ***เสนาสนะป่าท่าคันโท*** *กาฬสินธุ์ ต่างก็แยกย้ายกันเดินธุดงค์ต่อไป เพื่อตามหาพระอาจารย์ใหญ่ คือ* ***หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต***

หลวงปู่ดูลย์ ร่วมธุดงค์ไปกับหลวงปู่สิงห์ แล้วต่อมาก็แยกทางกัน ต่างองค์ต่างก็มุ่งตามหาพระอาจารย์ใหญ่ตามประสงค์"

พระราชวุฒาจารย์ (หลวงปู่ดูลย์ อตุโล)
วัดบูรพาราม อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์

๒๗. สอนศิษย์ไม่ให้ติดในญาณ

ใน ๒-๓ ตอนที่ผ่านมา ได้เล่าเรื่องความสัมพันธ์ของกลุ่มพระธุดงค์นำโดย**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** และ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** กับประชาชนชาวบ้านในพื้นที่ รวมทั้งการอบรมสั่งสอนชาวบ้านในด้านธรรมปฏิบัติ ตามคำเล่าของพระเดชพระคุณ**หลวงปู่จาม มหาปุญฺโญ**

ในตอนนี้ จะเป็นเรื่องราวที่ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** พระอาจารย์ใหญ่เน้นย้ำในการสอนพระเณรสายกรรมฐาน ลูกศิษย์ของท่าน

เรื่องที่คัดลอกมานี้ เป็นข้อเขียนของพระเดชพระคุณ**หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร** ได้เขียนเล่าเหตุการณ์ในประวัติของ**หลวงปู่มั่น** ในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๖๒ เป็นช่วงที่ท่านเริ่มให้การอบรมศิษย์ด้านธรรมปฏิบัติ ทำให้มีพระเณรที่สนใจหลั่งไหลกันมาถวายตัวเป็นศิษย์มากขึ้น

และแน่นอน **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ก็รวมอยู่ในกลุ่มศิษย์ที่ติดตามปฏิบัติธรรมอยู่ในกลุ่มด้วย

หลวงพ่อวิริยังค์ ได้เขียนเล่าไว้ตอนหนึ่ง ดังต่อไปนี้

"ในปีนี้ (พ.ศ. ๒๔๖๒) **ท่าน** (หลวงปู่มั่น) *จำพรรษาอยู่ที่**เสนาสนะป่าบ้านค้อ** อำเภอ*(บ้าน)*ผือ* (จังหวัดอุดรธานี) *เป็นปีที่เริ่มแนะนำข้อปฏิบัติแก่พระภิกษุเป็นส่วนมาก ซึ่งปรากฏว่า **ท่านอาจารย์ตื้อ อจลธมฺโม, ท่านอาจารย์แหวน สุจิณฺโณ, ท่านอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม, ท่านอาจารย์หนูใหญ่** ได้ติดตามมาปฏิบัติอยู่กับ**ท่านอาจารย์มั่นฯ***

***ท่าน**ได้แนะนำเพื่อความเจริญก้าวหน้าแห่ง **การดำเนินจิต** เป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากท่านทุกองค์เหล่านี้ได้บำเพ็ญได้ผลในทางปฏิบัติกันมาแล้ว เพียงเพื่อจะ**อบรมให้เกิดความแก่กล้าขึ้น**เท่านั้น*

ท่านได้แนะนำถึงข้อสำคัญในเรื่อง **ความหลงในญาณ** ว่า ผู้ต้องการพ้นทุกข์จริง ๆ แล้ว ต้องไม่หลงใน**ความเป็น**เหล่านั้น

ท่านได้อธิบายว่า **ญาณ** คือความรู้พิเศษที่เกิดขึ้นในระหว่างความสงบ เป็นต้นว่า ญาณระลึกชาติหนหลังได้ ญาณรู้จักเหตุการณ์ในอดีต ญาณรู้จักเหตุการณ์ในอนาคต รู้จักวาระจิตนึกคิดของบุคคลอื่น เป็นต้น

ญาณ เหล่านี้ ล้วนแต่เป็นวิชาที่น่าอัศจรรย์มากทีเดียว แต่ถ้าหากว่าหลงและติดอยู่ในญาณเหล่านี้แล้ว จะทำให้เกิดการเนิ่นช้าในการปฏิบัติเพื่อเข้าสู่อริยสัจธรรม

แต่ **ญาณ** เหล่านี้ เป็นอุปกรณ์อย่างดีพิเศษ ในอันที่จะดำเนินจิตเข้าสู่อริยสัจ หรือการทรมานบุคคลบางคน

แต่ว่าจะต้องรู้ว่ามันเป็น ญาณ อย่ายินดีหรือติดอยู่เพียงเท่านี้ เพราะเท่ากับว่ามันเป็นผลพลอยได้เกิดจากการบำเพ็ญจิตเข้าสู่อริยสัจนั่นเอง ถ้าหากว่าเราไปยินดีหรือไปติดอยู่เพียงเท่านี้แล้ว ก็จะก้าวไปสู่ความพ้นไปจากทุกข์ไม่ได้

แม้แต่**พระเทวทัต** ในสมัยครั้งพุทธกาล ก็สำเร็จ**ญาณ**ถึง ๕ ประการ แสดงฤทธิ์ต่าง ๆ ได้สมกับความประสงค์ แต่หลงอยู่ในความรู้**ญาณ**ของตน เกิดทิฐิมานะว่าตนเก่ง ตนดี ถึงกับต้องการจะเป็นพระพุทธเจ้าแทนเอาเลยทีเดียว

แต่ที่ไหนได้ ในที่สุด โดยอาศัยความหลง ญาณกลับต้องเสื่อมลงหมดทุกอย่าง ไม่พ้นทุกข์ ไม่เข้าถึงอริยสัจ แต่กลับตกนรกไปเลย

ท่านอาจารย์มั่นฯ ท่านเน้นว่า ญาณเหล่านี้มันน่าติดจริง ๆ เพราะมันวิเศษแท้ ทั้งเยือกเย็น ทั้งสว่าง ผ่องใส ทั้งรู้อะไรที่เป็นอดีต อนาคต ตามความประสงค์

ผู้ที่ไม่เข้าใจความจริง ที่ไปติด ณ ที่นี้ เราจะสังเกตเห็นได้ตรงที่เกิดทิฏฐิขึ้นมาอย่างหนึ่ง คือ การถือตัวว่าดีกว่าใคร ๆ ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นครูบาอาจารย์

หรือเพื่อนสหธรรมิก หรือศิษย์ หาว่าสู้เราไม่ได้ ใครก็สู้เราไม่ได้

ทิฏฐิชนิดนี้ เมื่อเกิดขึ้นแล้ว ตัวของตัวเองไม่รู้จักตัวเอง ซึ่ง ***ท่านอาจารย์มั่น****ท่านเปรียบว่า มีจระเข้ใหญ่เหลือเกินอยู่ในท้องทะเล เลยมันไม่รู้ว่าหางของมันอยู่ที่ไหน เมื่อมันไม่รู้ มันเห็นหางของมัน มันก็กินหางของมันกินไป ๆ จนเหลือแต่ตัว เลยขม้ำซะหมดเลย*

*แล้ว****ท่าน****ก็อธิบายว่า การหลงตัวด้วยญาณนี้มันละเอียดนัก เราจะสังเกตได้อีกอย่างหนึ่ง คือ* ***การขาดจากความรอบคอบบางสิ่งบางประการ เพราะเหตุแห่งการถือตัว*** *เช่น การกล่าวคำดูถูกดูหมิ่นเพื่อนสหธรรมิกด้วยกัน หรือต่อครูบาอาจารย์ของตน หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งตนไม่เห็นด้วย*

ญาณทุกญาณ ท่านอาจารย์มั่นฯ กล่าวว่า มันต้องเสื่อม มันจะคงอยู่ได้ตลอดไปหาได้ไม่ แม้จะใช้ความพยายามสักเท่าใดก็ตาม

*คือว่าครั้งแรก ๆ ก็ดูเหมือนจะเป็นความจริงได้ แต่ต่อไปก็เลือนเข้า ๆ กลับกลายเป็น****ความนึกคิดโดยอาศัยสัญญาเก่า***

นี้คือความเสื่อมแห่งญาณ ลูกศิษย์ก็มีหลายองค์ที่ต้องเสื่อมลงจากญาณนี้อย่างน่าเสียดาย

ดังนั้น ***เพื่อป้องกันความเสื่อม จึงต้องรีบดำเนินจิตเข้าสู่อริยสัจเสียเลย*** *เพราะความที่จิตเข้าสู่อริยสัจได้แล้ว มันก็ห่างจากความเสื่อมไปทุกที ๆ"*

หลวงพ่อวิริยังค์บอกว่า **หลวงปู่มั่น** เคยยกตัวอย่างถึงศิษย์ของท่านองค์หนึ่ง คือ **ท่านหนูใหญ่** อายุรุ่นราวคราวเดียวกันกับ**หลวงปู่ฝั้น อาจาโร**

ท่านหนูใหญ่ไม่พยายามดำเนินจิตเข้าสู่อริยสัจ แต่ท่านมีญาณแหลมคมดี **เอาแต่ญาณภายนอกอย่างเดียว จึงเสื่อมไป**

(ไปอ่านได้จาก**ประวัติหลวงปู่มั่น** เขียนโดย**หลวงพ่อวิริยังค์**)

หลังจากที่**หลวงปู่มั่น** เล่าการณีของพระอาจารย์หนูใหญ่ ให้หลวงพ่อวิริยังค์ฟังแล้ว ท่านก็เน้นลงไปอีกว่า

*"บุคคลผู้ที่ได้ **ญาณ** นี้แล้ว ถ้าเป็นเช่นนี้ (เหมือนพระอาจารย์หนูใหญ่) ย่อมเป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่งทีเดียว*

เพราะเท่ากับคนได้สมบัติมหาศาลแล้วรักษาสมบัติไว้ไม่ได้ หรือใช้สมบัติไม่เป็น ไม่ได้เกิดประโยชน์จากสมบัตินั้น

*ผู้ที่ได้ **ญาณ** ก็เหมือนกัน กว่าจะทำมันขึ้นมาได้แสนยากลำบาก แต่เมื่อได้มาแล้วไม่รู้จักรักษา และไม่รู้จักทำมันให้เป็นประโยชน์ จึงเป็นสิ่งที่นักปฏิบัติทั้งหลายควรสังวรเป็นอย่างยิ่ง..."*

หลวงปู่มั่น ยังได้บอกอีกว่า **ญาณ** เป็นสิ่งวิเศษ สิ่งที่ดี แต่ถ้าไป**ติดญาณ**แล้ว จะแก้ยากมาก เพราะ

"การแก้ไขสิ่งที่ดีที่เกิดขึ้นนี้ ลำบากกว่าแก้สิ่งของไม่ดี

*เพราะความไม่ดี รู้กันในหมู่ผู้หวังดี หาทางแก้ไขได้ง่าย ส่วน**ความดี** ที่ต้องติดนี่แก้ไขยาก ผู้ติดดีจึงต้องใช้ความพยายามหลายอย่าง*

*เพราะขั้นนี้มันเป็น**ขั้นปัญญา** เนื่องจากการเกิดขึ้นภายในนั้นมีพร้อมทั้งเหตุทั้งผล จนทำให้เชื่อเอาจนได้*

*จะไปว่าอะไรแต่อย่างอื่นที่ไกลจากอริยสัจธรรม แม้แต่**วิปัสสนา** ซึ่งก็เป็นทางไปสู่อริยสัจอยู่แล้ว แต่ผู้ดำเนินไม่มีความรู้พอ ก็กลับกลายเป็น **วิปัสสนูปกิเลส** ไปได้ ..."*

โดยสรุป **ในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๒** ที่ **เสนาสนะป่าบ้านค้อ** อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี นี้ **หลวงปู่มั่น**ได้เน้นเรื่อง **ฌาน** และ **ญาณ** นี้หนักมาก เพื่อให้ศิษย์ทั้งหลายได้สำเหนียก เพื่อความก้าวหน้าของตน.

๒๘. เปิดศักราชปฏิบัติจิตภาวนา

ปี พ.ศ. ๒๔๖๓ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** พระอาจารย์ใหญ่ ได้ทุ่มเทเกี่ยวกับการสอนการปฏิบัติภาวนาสำหรับพระเณรเป็นอย่างมาก ซึ่ง**หลวงพ่อวิริยังค์** ท่านเรียกว่าเป็นการ 'เปิดศักราชใหม่แห่งการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน'

ในปีนี้ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** พักจำพรรษาที่เสนาสนะป่า อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ซึ่งภายหลังได้กลายเป็น**วัดป่าอรัญญวาสี** ที่บูรพาจารย์สายกรรมฐานเคยมารับการอบรมจากพระอาจารย์ใหญ่

ข้อเขียนของ**หลวงพ่อวิริยังค์** มีดังนี้

*"การจำพรรษาของ**ท่านอาจารย์มั่นฯ** นั้น โดยส่วนมากท่านย้ายสถานที่อยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อจะได้บำเพ็ญประโยชน์ให้ได้มาก ๆ และมิให้จำเจที่จะต้องเกิดความกังวลอีกด้วย*

และ ไม่ว่าท่านจะไปจำพรรษาที่ไหนก็ตาม บรรดาลูกศิษย์ผู้หวังในความดีจะต้องติดตามไปเพื่อศึกษาธรรมปฏิบัติจากท่าน เพื่อให้ก้าวหน้าต่อไป

แม้ว่าจะได้ทราบซัดถึงหนทางที่ท่านได้แนะนำให้อย่างแจ่มแจ้งแล้วก็ตาม แต่ข้อละเอียดบางประการก็ต้องอาศัยการอบรมจากท่านอยู่อย่างใกล้ชิด

ในปีนี้ พระภิกษุสามเณรรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ก็เริ่มมากขึ้นเป็นลำดับ เนื่องจากว่า ก่อนนี้การปฏิบัติ โดยเฉพาะการบำเพ็ญสมณธรรมนั้นเป็นของลึกลับมาก ยากแก่การที่มาดำเนินกันอย่างง่าย ๆ

*แต่ **ท่านอาจารย์มั่น** ก็มาเปิดศักราชการปฏิบัติ โดยการกำหนดอย่างง่าย ๆ ขึ้น ไม่ว่าจะเป็นฆราวาส หรือพระภิกษุสามเณร ก็สามารถทำได้ด้วยกันทั้งนั้น **และก็ได้ประสบผลอย่างทันตาด้วย** โดยไม่ต้องไปเสียเวลายกครู ยกขัน ๕ ขัน ๘* เหมือนอย่างแต่ก่อน

แม้สามเณรองค์เล็ก ๆ ก็สามารถปฏิบัติให้เกิดความอัศจรรย์ได้

อันพุทธบริษัทในสมัยนั้นบางจำพวกก็ยังพากันกล่าวถึงว่า 'มรรค ผล ธรรมวิเศษ นั้น หมดเขตหมดสมัยแล้ว' จึงได้พากันไม่สนใจต่อการบำเพ็ญสมณธรรม เพราะถือว่าเปล่าประโยชน์

*แต่**ท่านพระอาจารย์มั่นฯ** ได้มาเปิดศักราชแห่งการปฏิบัติจิต แก้ไขความคิดเห็นของผู้ที่ยังหลงงมงายเหล่านั้นโดยสิ้นเชิง*

เพราะว่า สามเณรองค์เล็ก ๆ เมื่อปฏิบัติแล้วก็ได้รับผลแห่งความเย็นใจ และฆราวาสผู้ปฏิบัติก็ได้รับผลเป็นที่พึงพอใจอย่างฉับพลัน

ความจริงที่เกิดขึ้นแก่ผู้ที่น้อมนำมาเชื่อและปฏิบัติตามนี้ จึงได้ลบความเชื่อถือที่ว่า มรรคผลหมดเขตหมดสมัยแล้ว

*การที่**ท่านอาจารย์มั่นฯ** ได้เผยแพร่ความจริงของการปฏิบัติ ที่เป็นการเผยแพร่โดยให้บุคคลที่น้อมตัวเข้ามาเชื่อได้รู้เองเห็นเอง คือให้กระทำแล้วได้รู้เองว่า **รสของพระสัทธรรม** นั้นเป็นอย่างไร*

ด้วยเหตุนี้ เกียรติคุณของท่านจึงแพร่ไปอย่างรวดเร็ว เป็นเหตุให้ลูกศิษย์ของท่านมีมากขึ้นในระยะเวลาอันสั้น

ตัวท่านเองและศิษย์ที่มารับการอบรมก็ได้รับรสพระสัทธรรม และช่วยให้บุคคลอื่นนอกนั้นมาร่วมเป็นสมาชิกในการดำเนินการปฏิบัติจิต

และก็บรรดาผู้ที่น้อมตัวเข้ามาเป็นศิษย์ของท่าน ก็เป็นอันรับรองได้เลยทีเดียวว่าจะต้องได้รับผลแน่นอน เพราะปรากฏในภายหลังว่า ศิษย์ของท่านได้กลับกลายเป็นผู้มีความสำคัญในการเผยแพร่การปฏิบัติที่มีชื่อเสียง เกียรติคุณทำประโยชน์แก่พุทธศาสนาเป็นอันมาก

ทั้งนี้เนื่องจากว่า ท่านได้กำหนดมาตรการอันเป็นสิ่งที่ท่านได้กำหนดพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วนจริง ๆ ปรากฏตามประวัติที่ท่านต้องไปอยู่ในถ้ำแต่ผู้เดียวบ้าง ศึกษาจากครูอาจารย์บ้าง

และการที่ท่านได้ทำการรอบคอบในการวางรากฐานแห่งการปฏิบัตินี่เอง เป็นผลให้เกิดความมั่นคงในวงการของนักปฏิบัติ ผู้นับเนื่องในความเป็นศิษย์ของท่าน

นอกจากนี้ การที่ท่านจะวางมาตรการของท่าน ก็ต้องวางให้ถูกต้องตามคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงแสดงไว้ ดังนั้น ท่านจึงได้อ้างถึงพุทธองค์ได้ทรงแสดงธรรมแก่ใคร เพราะอะไร

ท่านได้แสดงเสมอว่า พระปัญจวัคคีย์เมื่อจะได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ พระองค์ก็ชี้ลงที่ ***รูป*** *ของพระปัญจวัคคีย์เอง มิได้ทรงแสดงเกินกว่า* ***รูป*** *พระปัญจวัคคีย์เลย*

เช่น ทรงแสดงว่า ***รูปำ ภิกฺขเว อนตฺตา*** *ดูก่อนพระภิกษุทั้งหลาย* ***รูปไม่ใช่ตัวตน***

ปัญจวัคคีย์ก็มี ***รูป*** *มาแต่ไหน ๆ แต่ทำไมไม่ได้สำเร็จพระอรหันต์ มาสำเร็จเอาตอนที่พระพุทธองค์ทรงชี้ให้ดู*

เราก็เช่นเดียวกัน แม้เราพากันพิจารณาดู ***รูป*** *ก็ต้องไม่ผิดหนทางแน่นอน*

หลวงปู่มั่น *ท่านได้อ้างอิงอย่างมีหลักฐานเช่นนี้ จึงเป็นที่น่าเชื่อถืออย่างยิ่งแก่บุคคลที่เข้ามาศึกษาธรรมปฏิบัติกับท่าน*

*ณ ที่**ท่าบ่อ**นี้เอง บัดนี้ได้กลับกลายมาเป็นวัดป่า (วัดอรัญญวาสี) อันเป็นสถานที่บำเพ็ญกัมมัฏฐาน เป็นเหตุให้เกิดมี* ***ผู้มีบุญ*** *ขึ้นมาอีกมาก*

เป็นต้นว่า ***พระอาจารย์สุวรรณ สุจิณฺโณ, พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม, พระอาจารย์มหาปิ่น ปญฺญาพโล, พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร, พระอาจารย์อ่อน ญาณสิริ, พระอาจารย์เทสก์ เทสฺรสี*** *และพระอาจารย์องค์อื่น ๆ อีกมาก ที่ได้มาเห็นว่าสถานที่นี้ดี เหมาะแก่การบำเพ็ญสมณธรรม และได้มาบำเพ็ญแล้วได้รับประโยชน์ทางใจจากสถานที่นี้มากมายทีเดียว."*

๒๙. พ.ศ. ๒๔๖๓ (พรรษา ๑๒) ที่ถ้ำผาบิ้ง จ.เลย

ปี พ.ศ. ๒๔๖๓ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** อายุ ๓๑ ปี พรรษา ๑๒ ไปพักจำพรรษาเพียงองค์เดียวที่**ถ้ำผาบิ้ง** อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย เกิดความอัศจรรย์ทางจิตหลายอย่าง ทำให้มั่นใจในการทุ่มเทชีวิตเพื่อการเผยแผ่ธรรมปฏิบัติไปสู่ประชาชนอย่างจริงจังต่อไป

บันทึกของ**หลวงปู่** มีดังนี้

*"ออกพรรษา (ปี พ.ศ. ๒๔๖๒) แล้ว ได้พร้อมเพื่อนพรหมจรรย์ ๔ องค์ ด้วยกัน เดินธุดงค์ไปหา**พระอาจารย์มั่น** ไปพบท่านที่ภูเขา (บ้านนายูง อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย) ซึ่งเป็นที่ที่ท่านจำพรรษานั้นเอง*

*ได้ศึกษากรรมฐานเพิ่มเติมจากพระอาจารย์ แล้วเดินธุดงค์ไปองค์เดียวจนถึง**อำเภอวังสะพุง** จังหวัดเลย*

***พ.ศ. ๒๔๖๓** จำพรรษาใน **ถ้ำผาบิ้ง** ตำบลหนองหอย (ปัจจุบันเป็นตำบลท่าทราย) อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย มีสามเณรในวัดอำเภอนั้น ๑ องค์ กับอุบาสกนุ่งขาว ๑ คน ไปจำพรรษาด้วย*

*ได้โอกาสดี ก็เร่งความเพียรแต่ต้นพรรษา จนถึงกลางเดือน ๙ **เกิดความรู้ความเห็นแจ่มแจ้งในพระธรรมวินัย** จึงเร่งความเพียรต่อไปจนตลอดไตรมาส*

*ได้ความเข้าใจว่า **พระพุทธเจ้าทรงเป็นวิภัชชวาที ตรัสจำแนกขันธ์ ๕ ในตัวคนเรา หรือ กายกับใจ ออกเป็นพระธรรมวินัยถึง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์***

(**วิภัชชวาที** ในพจนานุกรม เขียน **วิภัชวาที** แปลว่า ผู้จำแนกธรรม)

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม
สมัยเมื่อยังหนุ่ม

เมื่อกล่าวความจริงแล้ว ตัวคนเรา หรือ กายกับใจ นี้ เป็นตัวอริยสัจทั้ง ๔ คือ ทุกข์ ทุกขสมุทัย ทุกขนิโรธ และ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา รวมกันเป็นธรรมแห่งเดียว

ความรู้ที่เกิดขึ้นในตอนนี้ ละเอียดเฉียบแหลมคมคายมาก รู้จักตัดสินพระธรรมวินัยได้เด็ดขาด ทำให้การปฏิบัติพระธรรมและพระวินัยเป็นไปอย่างเด็ดเดี่ยวมั่นคงและกล้าหาญ"

น่าเสียดายที่ **หลวงปู่** ท่านไม่ได้เล่ารายละเอียดว่า ภายในจิตใจ หรือประสบการณ์ด้านสมาธิภาวนาของท่านภายในพรรษานั้น เป็นอย่างไรบ้าง จึงยากที่พวกเราผู้เป็นรุ่นลูกรุ่นหลานจะเข้าใจตามท่านได้

อย่างไรก็ตาม มีคำเฉลยเกี่ยวกับเรื่องนี้แล้ว ผมขออุบเอาไว้ก่อน ถ้าเขียนเล่าเสียหมดในตอนนี้ก็ไม่สนุกซีครับ เหมือนกับดูละคร ถ้ารู้ตอนจบของเรื่องเสียก่อนก็หมดสนุกใช่ไหม ขอให้อดทนอ่านต่อไปถึงตอนท้าย ๆ ท่านก็จะรู้เองขอสัญญาครับ

๓๐. ไปกราบหลวงปู่มั่น ที่บ้านโพนเชียงหวาง สกลนคร

หลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๓ แล้ว **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ออกเดินทางจาก **ถ้ำผาบิ้ง** อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย มุ่งไปกราบ**หลวงปู่มั่น** ซึ่งพักอยู่ในเขตจังหวัดสกลนคร ในขณะนั้น

ระหว่างทาง **หลวงปู่สิงห์** เริ่มต้นทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปสู่ประชาชนอย่างจริงจังตามที่ตั้งใจไว้

บันทึกของ **หลวงปู่สิงห์** มีดังนี้

*"ออกพรรษาแล้ว ได้เดินทางไปหา**พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ** ซึ่งขณะนั้นท่านพักอยู่ใกล้**บ้านโพนเชียงหวาง** (โพนสะหวาง) ตำบลส่องดาว (ปัจจุบันเป็นอำเภอส่องดาว) อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร*

ในระหว่างทาง ได้ทำการสั่งสอนประชาชนให้ถึงพระไตรสรณคมน์ แทบทุกหมู่บ้านตามรายทาง พักทำการสั่งสอนบ้านละ ๒-๓ คืน

*ระยะทางเดินจาก**ถ้ำผาบิ้ง** จนถึง**บ้านโพนเชียงหวาง** นั้น คือ จากถ้ำผาบิ้ง ผ่านเขตอำเภอหนองบัวลำภู จังหวัดอุดรธานี แล้วเข้าเขตอำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร จนถึง**บ้านโพนเชียงหวาง** ที่ท่านอาจารย์พำนักอยู่*

เมื่อไปถึงแล้วได้กราบเรียนอาราธนาท่านอาจารย์ให้เป็นหัวหน้าทำการฟื้นฟูทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระ โดยการสั่งสอนประชาชนพลเมืองให้ปฏิบัติพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง

*พระอาจารย์ยินดีรับอาราธนา และได้พาทำการสั่งสอนประชาชนตามหน้าที่ของบรรพชิต โดยมิได้รับการแต่งตั้งมอบหมายจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมือง และทางการคณะสงฆ์ ในท้องที่จังหวัดสกลนครไปโดยลำดับ จนถึงท้องที่**เมือง***

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล

หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต

หนองสูงเก่า *อำเภอคำชะอี จังหวัดนครพนม* (ปัจจุบันอำเภอคำชะอี อยู่ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร)

ณ ที่นั้น พระอาจารย์เสาร์ กันตสีลเถระ ได้พำนักอาศัยอยู่ จึงเข้านมัสการ และพำนักกับพระอาจารย์เสาร์ กันตสีลเถระ ต่อไป

๓๑. ติดตามหลวงปู่มั่นไปบ้านห้วยทราย คำชะอี

เรื่องนี้เป็นเหตุการณ์ต่อจากตอนที่แล้ว เมื่อ**หลวงปู่มั่น** พาศิษย์ ซึ่งรวมทั้ง**หลวงปู่สิงห์** ด้วย มาพำนักแถบอำเภอหนองสูง อำเภอคำชะอี เป็นครั้งที่สอง ซึ่ง**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ก็ยังพำนักอยู่ในแถวนั้น

เหตุการณ์ช่วงนี้ ผมจะแยกนำเสนอเป็น ๒ เรื่อง เรื่องแรกเป็นความสัมพันธ์และอบรมสั่งสอนชาวบ้าน และเรื่องที่สอง เป็นการอบรมพระเณรลูกศิษย์ในทางธรรมปฏิบัติ

เรื่องที่เกี่ยวกับชาวบ้านในพื้นที่นี้ ผมขออนุญาตยกคำบอกเล่าของ**หลวงปู่จาม มหาปุญฺโญ** มาเสนอ สมัยนั้นท่านเป็นเด็กชาย อายุ ๑๑ ปี ท่านยังจำเหตุการณ์ที่คณะ**หลวงปู่มั่น** มาพักครั้งที่สองนี้ได้เป็นอย่างดี

หลวงปู่จาม ได้เมตตาเล่าให้ฟังอย่างละเอียด ดังนี้

*"**ปีหนึ่งที่เพิ่นครูอาจารย์มั่นมาอยู่วัดหนองแวงรอบที่สอง ผู้ข้าฯ อายุ ๑๑ ปี***

*พระเณรก็แยกย้ายกันไป ต่างคนต่างก็ไป เหลืออยู่กับ**เพิ่นครูอาจารย์มั่น** ๔-๕องค์*

***เพิ่น**รอท่าให้ศรัทธาญาติโยมแล้วเก็บเกี่ยวเสียก่อน และพระเณรก็เหลืออยู่น้อย **เพิ่น**ดำริว่า อยู่นี่ก็ดี อยู่สะดวกสบายดี แต่มันอยู่ใกล้หมู่บ้าน ใกล้คน อีกอย่างเป็นทางผ่านไปมาของผู้คน ต่อไปก็เป็นหน้าแล้ง สัตว์เลี้ยงงัวควายก็จะมารบกวนเอาได้*

*'จะย้ายไปอยู่**ดอนหนองน่อง** ที่พ่อแม่ครูอาจารย์เพิ่นอยู่มาก่อน ชุมเจ้าจะว่าจังได๋ ?'*

*ก็เลยตกลงรื้อถอนเสนาสนะ เอาแต่อันพอที่จะเอาไปได้ แล้วไปปลูกไปแบ่งเสนาสนะใหม่ อยู่ที่ข้างสวนหม่อนของ**บ่าวตาซ้น-สาวด่อน** พ่อแม่**ย่าแก้ว***
(คุณย่าชีแก้ว เสียงล้ำ)

คุณย่าชีแก้ว เสียงล้ำ สำนักปฏิบัติธรรมบ้านห้วยทราย อ.คำชะอี จ.มุกดาหาร

*ปลูกห้างร้านสูงครึ่งขา พอยกขึ้นนั่งได้ ฝาแถบตอง ยกเงิบออกไปได้ ๓ ด้าน หลังก็มุงหญ้าคา พื้นสับฟากไม้ไผ่ ชุดหลุมถานหลุมวิด ทำทางจงกรม ทำที่หอฉัน แต่โดยมากก็ไปแปลงเอาใหม่ แต่อาศัยของเก่าสมัย**เพิ่นครูอาจารย์เสาร์**อยู่มาก่อนแล้ว*

*พอทำเสนาสนะเรียบร้อยแล้ว **เพิ่นครูอาจารย์มั่น** ก็อยู่ฉลองศรัทธาให้ ๔ เดือน แล้วเพิ่นไปธุระเมืองอุบลฯ เรื่องกิจนิมนต์ **และจะลงไปรับแม่ออกของเพิ่น** หรืออะไรนี้แหละ*

(หลวงปู่มั่นเดินทางไปอุบลฯ เพื่อรับโยมมารดาของท่าน ให้มาบวชเป็นชีอยู่รับการอบรมกับหลวงปู่ใหญ่เสาร์ ในครั้งนั้น)

***เพิ่นครูอาจารย์เสาร์** อัญญาท่านใหญ่ มาอยู่**บ้านห้วยทราย วัดหนองน่อง** เทศน์ให้พ่อออกแม่ออกว่า '**ให้สำนึกตน ดูตนเอง อย่าดูผู้อื่น**'*

การเดินจงกรมของเพิ่น (หลวงปู่ใหญ่เสาร์) ก็เดินทุกวัน ถึงเวลาแล้วก็เดิน ฝนตกก็ตากฝนเดิน แดดออกก็เดิน เดินแต่ละช่วงก็หลายชั่วโมง

หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต

ปฏิปทาแบบอย่างของเพิ่นนี้ พ่อออก (โยมพ่อของหลวงปู่จาม ซึ่งต่อมาก็ออกบวช) *ก็ถือเอาปฏิบัติตามแบบอย่างตอนอยู่**ภูเก้า** จนล้มคาทางเดินจงกรม"*

หลวงปู่จามพูดถึงชาวบ้านในแถบนั้น ว่า

*"พวกเราเป็น **คนไท*** (ชาวภูไท หรือ ผู้ไท) *มาทำบุญให้ทาน **ผู้ไทเรณู ผู้ไทกุดสิม คำชะอี หนองสูง บัวขาว วาริช เมืองสกล ไทผู้ไท ไทย้อ ไทโซ่ง พวกกะเลิง พวกซ่ง พวกละว้า พวกข่า พวกโย้ย พวกเย้ย*** *หลายพวกหลายหมู่ เป็นคนหมู่น้อย ชนกลุ่มน้อย พากันหนีลงมาแต่เมืองจีน มาอยู่หัวเมืองแกว* (เวียดนาม) *มาอยู่เมืองลาว ย้ายข้ามโขงมาอยู่ทางอิสาน*

*แต่**เพิ่นครูอาจารย์มั่น** เป็นลาวเมืองอุบลแท้ ๆ ก็ยังเลือกอยู่กับ**ผู้ไท** เพิ่นว่า คนผู้ไทบอกง่าย สอนง่าย ว่ากล่าวง่าย ดูแลบำรุงพระเณรได้ดี เพราะเป็น**เชื้อสายของพระเวสสันดร** สืบต่อ ๆ มาจนถึงปัจจุบัน"*

*"เมืองอิสาน ชาวบ้านบำรุงใส่ใจพระเณรดีกว่าทางอื่นทิศอื่น **เพิ่นครูอาจารย์เสาร์ เพิ่นครูอาจารย์มั่น** พากันมาอยู่จำพรรษา**บ้านห้วยทราย** ก็ว่าคนชาวภูไทจิตใจอ่อนน้อมดี ใส่ใจดูแลพระเณรดี สอนง่าย เข้าใจง่าย ภาวนาก็เป็นเร็ว คนละเอียดก็ละเอียดได้ ส่วนผู้ใดหยาบ แล้วก็ไม่ยอมรับจนได้รับโทษบาปกรรมเป็นผู้สยบก็มี"*

๓๒. การอบรมสั่งสอนประชาชนบ้านห้วยทราย

การอบรมสั่งสอนประชาชนบ้านห้วยทราย คำชะอี ของ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ในช่วงที่มาพักเป็นรอบที่สอง ในปี พ.ศ. ๒๔๖๔ นั้น **หลวงปู่จาม** เล่าให้ฟัง ดังนี้

"***เพิ่นครูอาจารย์มั่น*** *มารอบนี้แหละ (พ.ศ. ๒๔๖๔) ที่เพิ่นสอนผู้คนบ้านห้วยทราย บ้านบาก บ้านบก บ้านกลาง และบ้านอื่นก็มีอยู่แต่ไม่มาก*

เรื่องที่เพิ่นสอน *ก็สอนให้ผู้คนละทิ้งผี ให้รับพระไตรสรณคมน์ สอนให้ไหว้พระสวดมนต์ พาลูกพาหลานให้รู้จักกราบรู้จักไหว้ ตลอดให้ท่องพุทโธ ธัมโม สังโฆ*

มิให้กินมังสัง ๑๐ อย่าง มิให้เก็บศพคนตายไว้หลายวัน มิให้ไปซื้อเนื้อในที่เขาฆ่า หรือตัวที่เขามาบอกว่าจะฆ่าในวันนั้น วันนี้ เวลานั้น มิให้ถือฤกษ์ถือยาม มิให้ถือวัตถุมงคล ของคำคูณ สอนให้ภาวนา พุท-โธ

แม่ออกเพิ่นมาเล่าให้ฟังภายหลังว่า ***เพิ่นอัญญาท่านมั่น*** *สอนคนบ้านห้วยทรายได้ละเอียดทุกกิทุกกี การปฏิบัติพระเณร การดูแลพระเณร การที่จะทำบุญให้ทาน ทำอย่างใดจึงจะถูกกับพระธรรมวินัยของหมู่พระเณร เล็กน้อยเพิ่นต้องบอกต้องสอน"*

*"เพราะเหตุที่****เพิ่นครูอาจารย์มั่น*** *กับหมู่พระเณรมาอยู่ แล้วเพิ่นก็****ปรับเปลี่ยนสรณของใจ เปลี่ยนการนับถือใหม่***

จากที่แต่ก่อนพากันนับถือผีบรรพบุรุษ ให้มานับถือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ แทน

สอนเรื่องการอยู่การกิน สอนให้รู้จักพุทโธ ธัมโม สังโฆ สอนให้รู้คุณของบิดามารดา สอนให้รู้จักทาน – การให้ สอนในการตั้งตัวเองให้ถูกให้ดี สอนการกราบไหว้ กั้มขาบกราบนบให้ถูกต้อง

ผู้ได้ในนิสัยเบื้องต้นนี้แล้ว จากนั้นเพิ่นก็สอนให้รักษาศีล สอนให้ภาวนาเทศน์ธรรมให้ฟัง ตลอดจนสอนข้อวัตรต่าง ๆ ที่ญาติโยมควรกระทำปฏิบัติบำรุงหมู่พระสงฆ์องคเจ้าทั้งหลาย

'บ่บอกกะบ่ฮู้ บ่สอนกะบ่เข้าใจ บ่ว่าให้ฟังกะบ่รู้เรื่อง' เพิ่นครูอาจารย์มั่น*เคยเว้าแบบนี้เสมอ*

จากบ้านที่เคยนับถือผี พลีเซ่นไหว้ ฟ้อนผีมดผีหมอ เยาะเหยาบนบาน ก็ทิ้งไปจนเกือบหมดหมู่บ้าน เหลือแต่พวกที่ยังไม่ศรัทธาเลื่อมใสกับหมู่พระธุดงค์ก็ไม่ยอมทิ้ง ยังนับถือตามธรรมเนียมเดิมของตนอยู่

แต่ในยุคสมัยนั้น ทิ้งผีหอ ผีทิ้ง ผีแจงเฮือน ผีทะดา ผีหลักบ้าน เสื้อบ้านโส่งเมือง แล้วแต่คนเฒ่าเขาจะเรียกกันไป พากันทิ้งไปหมด เผาไฟก็มี ลอยน้ำไปก็มี เอาไปทิ้งดงหอก็มี เอาไปคืนบ้านนาคำตากแดดก็มี ..."

ตัวอย่างข้อวัตรปฏิบัติต่าง ๆ ของพระธุดงค์ ตลอดจนการอบรมสั่งสอนศรัทธาญาติโยมชาวบ้าน ตามคำบอกเล่าของ**หลวงปู่จามนี้ หลวงปู่ใหญ่เสาร์**กับ**หลวงปู่มั่น** ท่านได้วางเป็นแบบอย่างไว้ ถ่ายทอดต่อมายัง**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม**และเป็นธรรมเนียมปฏิบัติแก่พระธุดงคกรรมฐานผู้เป็นลูกศิษย์ลูกหารุ่นต่อ ๆ ไป.

๓๓. บวชหลวงตาทุม เพื่อให้เป็นเจ้าวัด

ไม่ว่า**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ หลวงปู่มั่น** และคณะพระธุดงค์ ไปพักวิเวกที่ไหน ชาวบ้านจะพากันไปถวายการอุปัฏฐาก ช่วยจัดที่พักชั่วคราว และเสนาสนะที่จำเป็นถวาย และต่อมาสถานที่เหล่านั้นก็จะกลายเป็นสำนักสงฆ์ และพัฒนาขึ้นเป็นวัดที่มีพระสงฆ์อยู่ประจำในเวลาต่อมา

การที่จะให้พระธุดงค์อยู่ประจำที่ใดที่หนึ่งนาน ๆ เพื่ออยู่เป็นสมภารวัดนั้นค่อนข้างยาก ในหลาย ๆ สถานที่ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** กับ **หลวงปู่มั่น** ได้ใช้วิธีเลือกชาวบ้านในท้องถิ่น ที่อาวุโส มีศรัทธาในพระศาสนา เป็นที่เคารพนับถือของหมู่บ้าน ให้เข้าพิธีอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ให้การฝึกอบรมดีพอควรแล้ว ก็ให้เป็นเจ้าวัดนั้น ๆ เพื่อเป็นหลักในการนำชาวบ้านทำบุญ และประกอบกิจพระศาสนาต่อไป

ด้วยเหตุนี้ สำนักสงฆ์ หรือวัดในหมู่บ้านนั้น ๆ จึงสามารถตั้งขึ้นได้โดยชาวบ้านเป็นเจ้าของวัด และช่วยกันทะนุบำรุงวัดของตนให้เจริญสืบต่อมา

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม ท่านก็ใช้วิธีการที่บูรพาจารย์ทั้งสององค์ได้ทำเป็นแบบอย่างไว้นี้ ทำให้ท่านสามารถตั้งวัดสายวิปัสสนากรรมฐานได้จำนวนมากมาย

เรื่องที่นำเสนอนี้ เป็นตัวอย่างที่ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** บวชให้ชาวบ้านอาวุโส เพื่อให้เป็นเจ้าวัด ในช่วงที่ท่าน และคณะศิษย์ พักที่**บ้านห้วยทราย** อำเภอคำชะอี

หลวงปู่จาม มหาปุญฺโญ ได้เล่าเหตุการณ์ตอนที่ **หลวงปู่มั่น** จัดการบวชให้ '**ตาทุม บ่าวบาง**' ดังนี้

"ผู้ข้าฯ(หลวงปู่จาม) อายุ ๑๑ ปี เช้าวันนั้นผู้ข้าฯ ก็เห็นอยู่ ยังจำได้จนเดี๋ยวนี้

ตาทุม บ่าวบาง ตามมาส่งจังหันใส่บาตรใกล้เขตวัด ปฏิบัติพระเณรตามปกติ พอพระเณรฉันเสร็จแล้ว ก็ให้ญาติโยมยกของเหลือ ข้าวเศษก้นบาตรออกไปกินอยู่ห่าง ๆ ออกไป

พอกินข้าวอิ่มกันหมดแล้ว **เพิ่นครูอาจารย์มั่น** ก็เรียก**ตาทุม**เข้าไปหา 'มาผู้เฒ่ามาบวชเป็นตาผ้าขาวเสียน้อ บวชเฝ้าวัดเสียนะ'

ตาทุมก็กราบไหว้ แล้วว่า 'สุดแล้วแต่อัญญาท่านแล้วครับ'

เพิ่นครูอาจารย์มั่นก็ร้องบอกให้พระโกนผมให้คนเฒ่าจนเรียบร้อยแล้ว ล้างผมออกหมด เพิ่นก็เอาผ้าขาวให้ 'เอาผ้าขาวนี้ไปนุ่งให้คนเฒ่า เสร็จแล้วให้เข้ามา'

พระเณรก็เอาผ้าขาวผลัดเปลี่ยนเสื้อผ้าคนเฒ่าออกไปจนหมด นุ่งผ้าขาว ห่มผ้าขาว แล้วก็เข้าไปหา**เพิ่นครูอาจารย์มั่น**

เพิ่นครูอาจารย์มั่นก็**ญัตติศีล ๘** ให้ บอกให้รักษาศีล ๘ รักษากาย วาจา ใจ บวชเป็นตาผ้าขาวอยู่เฝ้าวัด

'ให้ตั้งใจภาวนา อย่าไปคิดห่วงอีหญังทั้งหมด'

จากนั้นอีก ๒-๓ มื้อ (วัน) **เพิ่น** (หลวงปู่มั่น) ก็ลาลงไปทางเมืองอุบล **เพิ่น**บอกว่า 'แล้วเดือน ๖ เพ็ง จะขึ้นมารับเอาคนเฒ่าไปบวชเป็นพระให้ ให้ดูแลคนเฒ่าให้ดีเน้อ คนผู้เฒ่าคนนี้สำคัญมากนะ'

เพิ่นสั่งความแล้ว**เพิ่น**ก็ไป

เพิ่นไปได้หลายเดือน ก็กลับคืนขึ้นมา และอยู่ ๗-๘ วัน แล้วก็เอาคนเฒ่า**ตาทุม**ขึ้นไปบวชที่**จังหวัดอุดร** ก่อนไป**เพิ่น**ก็สั่งความว่า 'เดือน ๗ เพ็งแล้ว ให้ขึ้นไปรับเอาคนเฒ่านี้อยู่เมืองอุดร จะเอาไปบวชเป็น**พระหลวงตา**ให้'

เมื่อถึงเดือน ๗ เพ็ง แล้ว ญาติโยมหลายคนหมู่คณะรวมตัวกัน

แล้วก็เดินทางขึ้นไปรับเอา ***หลวงตาทุม*** *อยู่เมืองอุดร แล้วเอากลับลงมาอยู่* ***วัดหนองน่อง*** *เฝ้าวัด เป็นหลวงตาอยู่เฝ้าวัด เป็นหลักทำบุญของลูกหลาน* ***บ้านห้วยทราย บ้านบาก***

*ลูกหลานชาวบ้านผู้ศรัทธา ก็ใส่บาตร ทำบุญถวายทาน กับ****หลวงตาทุม*** *ตลอดพรรษา นอกพรรษาก็มีพระเณรจรไปจรมาแวะมาอยู่ด้วยกับคนแม่เป็นระยะ เป็นหมู่ ๆ จากเหนือไปใต้ จากใต้ขึ้นเหนือ เสาะสืบติดตาม****เพิ่นครูอาจารย์มั่น*** *นั่นเอง ..."*

พระหลวงตาทุม ที่**หลวงปู่มั่น** บวชให้นี้ เป็นพระปฏิบัติดีปฏิบัติชอบองค์หนึ่ง ท่านสำเร็จเป็น**พระอนาคามี**

*"****หลวงตาทุม*** *ลูกศิษย์****เพิ่นครูอาจารย์มั่น*** *เคยบอกว่า (เคย) เกิดเป็นขี้ไส้เดือน ขี้ทักแท้ เป็นทุกข์กว่าสัตว์ตัวใด ๆ ในภูมิเดรัจฉาน

เพิ่นครูอาจารย์เสาร์ *มาอยู่****วัดหนองน่อง*** ๒ ปี, *ไปอยู่****ถ้ำบ้านกลาง*** ๑ ปี, *ไปอยู่****ภูผากูด ถ้ำจำปา*** ๒ ปี, *ไปอยู่****บ้านนาไคร้ขุมขี้ยาง*** (จังหวัดกาฬสินธุ์) ๑ ปี

คุณย่าชีแก้ว เสียงล้ำ

เพิ่นครูอาจารย์มั่น *มาอยู่****บ้านห้วยทราย*** ๒ รอบ *อยู่จำพรรษามาเทศน์โปรดเอา****หลวงตาทุม บ่าวบาง****ได้****อนาคามี*** *มาสอนเอา****ย่าแก้ว*** (แม่ชีแก้ว เสียงล้ำ) *ตัวของผู้ข้าฯ นี้ ก็นับว่ามาแต่****เพิ่นครูอาจารย์ผู้เฒ่าทั้งสอง*** *พ่อออก แม่ออก ก็ได้ไตรสรณคมน์ จนสุดท้ายได้บวชพระได้บวชชี พากันตายคาศีลคาธรรม"*

"***เพิ่นครูอาจารย์เสาร์*** *มาสอนเอา****หลวงปู่ลาด หลวงปู่กงแก้ว คุณแม่ชีของเพิ่นครูอาจารย์มั่น*** *(หมายถึง แม่ชีจันทร์ แก่นแก้ว โยมมารดาของหลวงปู่มั่น ก็มาบวชชีอยู่กับหลวงปู่ใหญ่เสาร์) กับ****บ่าวตาซัน*** *พ่อของย่าแก้ว"*

หลวงปู่จาม เล่าเรื่องของ**หลวงตาทุม** ภายหลังจากการบวชแล้ว ดังนี้

*"****คนเฒ่าคนนี้สำคัญมากนะ***

*โดยปกติแล้ว****เพิ่นครูอาจารย์มั่น*** *เพิ่นอยู่ไหนนาน ๆ นั้น* ***เพิ่นต้องอยู่ด้วยการรู้เห็นอุปนิสัยของบุคคลผู้ที่จะได้รับประโยชน์ ตลอดจนได้มรรคได้ผล***

วัดหนองน่อง บ้านห้วยทราย นี้ก็เหมือนกัน มีหลวงตาทุม คนนี้หละที่เป็นผู้ได้คุณธรรมชั้นสูง

เพิ่นครูอาจารย์มั่น*เอา****พ่อขาวทุม****ขึ้นไปบวชแล้ว พวกหมู่พ่อออกก็ขึ้นไปรับลงมาอยู่จำพรรษา****วัดหนองน่อง*** *ก่อนลงมา****เพิ่นครูอาจารย์มั่น****ให้โอวาทกับคนเฒ่า****หลวงพ่อทุม****ว่า*

*'****หลวงพ่อเฒ่า ให้คุณตั้งใจภาวนา อิหญังจะเกิดก็ตาม ในขณะภาวนาอย่าได้ทิ้ง ผู้รู้ อย่างเด็ดขาด ตั้งผู้รู้ให้ได้***'

ก่อนลงมาก็ทำขมาคารวะกรรมเข้าพรรษา แล้วก็ลงมา

*ลงมาแล้ว****ตาเฒ่า****ก็ทำกิจวัตร ข้อวัตร ของตนมิได้ขาด รักษาธรรมวินัยมิได้บกพร่อง ตั้งใจของตนเรื่อยมา*

*หลังจากนั้น****เพิ่นครูอาจารย์มั่น****อยู่จำพรรษาทางเหนือ เที่ยวธุดงค์แถบจังหวัดเลย อุดร หนองคาย หนองบัวลำภู นครพนม แล้วก็ลงมาอยู่จำพรรษาอยู่****วัดหนองน่อง*** *เอา****คุณแม่ชีโยมแม่ออกของเพิ่นครูอาจารย์มั่น****ลงมาด้วย*

*มาถึงแล้วก็ถาม****หลวงตาทุมว่า*** *'****เป็นแนวได๋หลวงตาผู้เฒ่า คุณฟังเทศน์ได้ความดีบ่ ?***'

'โด่ย ข้าน้อย ฟังได้ธรรมะอยู่ครับ'

จากนั้น**หลวงตาทุม** ก็ได้แจกแจงลำดับหัวข้อเทศนาของ**เพิ่นครูอาจารย์มั่น** ว่า วันนั้น ๆ เดือนนั้น ปีนั้น ท่านได้แสดงเรื่องนั้น ว่าอย่างนั้น อยู่ที่นั้น

เพิ่นครูอาจารย์มั่น ก็นั่งฟังคนเฒ่าลำดับสาธยายอยู่

ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่ฉงนใจ อัศจรรย์ใจ ของหมู่พระเณรผู้ติดตาม **เพิ่นครูอาจารย์มั่น**ว่า ก็คนเฒ่า หลวงตาเฒ่า คนนี้ อยู่ประจำวัดนี้ อยู่ที่นี่ จะได้ยินครูอาจารย์เพิ่นเทศน์ได้อย่างไร เป็นที่สงสัยของหมู่พระเณรเป็นอย่างมาก เพราะหลวงตาเฒ่าอยู่ทางนี้กลับฟังเทศน์ธรรมได้ดีกว่าพวกตนเป็นนักเป็นหนา

เพิ่นครูอาจารย์มั่นกลัวว่าพระเณรจะปรามาสหลวงตาเฒ่าให้เป็นบาปเป็นกรรมได้ เพิ่นจึงได้แก้ความสงสัยว่า '**คนเราผู้ตั้งใจไว้ดีแล้วนั้น การฟังจะฟังใกล้ จะฟังไกล ก็ฟังได้ความทุกถ้อยกระทงธรรม ผู้อยู่ใกล้** (เหมือน) **กับมดส้ม มดแดงเฝ้าหมากม่วงก็มีถมไป**'

ก็ในพรรษานี้เองที่**หลวงตาทุม**ได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียน เทียบเคียงขออุบายธรรม เพื่อแก้ไขขัดเกลาจิตใจของท่านกับ**เพิ่นครูอาจารย์มั่น**

หลวงตาทุมเองก็ปฏิบัติตนเป็นที่น่าเลื่อมใส ตั้งอยู่ในสมณวินัย มิได้ถือตนลำพองใจแต่อย่างใด ยังปฏิบัติตนตามอายุพรรษาดังพระนวกะปฏิบัติครูบาอาจารย์ รับใช้ช่วยเหลือการงานของพระเณรเท่าที่เพิ่นจะทำได้ แม้พระเณรจะห้ามมิให้ทำก็ตาม หลวงตาเฒ่าก็ขอโอกาสทำตามกำลังของตนจะอำนวย"

ท่านผู้อ่านครับ ผมขออนุญาตขยายความจากข้อความข้างบนสักนิด คือ **หลวงตาทุม**ท่านมีญาณรู้เห็นในที่ไกล ๆ ได้ ไม่ว่า**หลวงปู่มั่น**ท่านเทศน์แสดงธรรมอยู่ที่ใด **หลวงตาทุม**ต้องได้ฟังและฟังเข้าใจเป็นอย่างดี สามารถเล่าลำดับเหตุการณ์ตลอดจนเนื้อหาธรรมนั้น ๆ ได้ถูกต้อง น่าอัศจรรย์ยิ่ง

หลวงปู่จาม ได้เล่าถึงท่าน**หลวงตาทุม** อีกตอนหนึ่งว่า

*"วันนั้น ตั้งแต่เช้าตื่นนอนมา ลูกหลานนำจังหันมาส่ง ได้ให้พรและฉันจังหัน ก็ทำข้อวัตรภาคเช้า มาพักผ่อนเอาเที่ยงกว่า พักไปได้หน่อยเดียวก็ลุกขึ้นมา มีความคิดที่อยากจะภาวนาก็เลยทำข้อวัตรในช่วงบ่าย มีการปัดกวาดใบไม้ดูแลเสนาสนะเสร็จแล้ว ก็อาบน้ำชำระกาย จากนั้นก็เข้ากุฏิ ปิดงับหน้าต่างประตูให้มิดชิด แล้วก็นั่งเข้าที่ภาวนา นั่งนึก**พุทโธ**จนอารมณ์เป็น**เอกัคคตารมณ์**แล้ว ปรากฏว่า*

ร่างกายแยกออกเป็น ๒ ภาค *ส่วนหนึ่งกระเด็นไปฟากฟ้าด้านตะวันออก อีกส่วนหนึ่งกระเด็นไปฟากฟ้าตะวันตก ร่างกายหายไประยะชั่วอึดใจ จากนั้นก็มีรูปร่างใหม่ รู้ตัวใหม่ว่ามีรูปกาย มีรูปใจ ตั้งใจรวมสมาธิใหม่พอจิตเป็น**เอกัคตารมณ์**แล้ว ร่างกายก็แตกดับใหม่อีก แยกออกเป็น ๒ ภาคเหมือนเดิม ส่วนหนึ่งตกไปทิศเหนือห่างจากตัวพอมองเห็นชัด อีกส่วนหนึ่งตกไปทิศใต้ห่างจากตนพอมองเห็นชัด จากนั้นก็เกิดเป็น**อสุภะ**ตามลำดับ จนส่วนของร่างกายนั้นหายไปเป็นดิน*

*ขณะท่านเกิดความสงสัยขึ้นมาว่า อะไรจะเกิดขึ้นหนอ ก็มีเสียงธรรมมาเตือนว่า '**อย่าไปสนใจอะไรทั้งหมด ให้ตั้งผู้รู้ให้ได้ อะไรจะเกิดขึ้นก็ให้มีผู้รู้อยู่กับตัว**'*

*จากนั้น ท่านก็กำหนดตั้งใจระลึกใน**ผู้รู้**ได้ จิตใจสงบแนบแน่นขึ้นจนจิตเคลื่อนจากอาการนั้น อยู่ต่อไปอีก จิตก็เที่ยวไปใน**ภูมิต่ำ** มีนรกหลุมต่าง ๆ จากหลุมใหญ่สุดแล้วก็เที่ยวไปในหลุมบริวารต่าง ๆ พอพ้นจาก**นรกภูมิต่ำ**แล้วก็ลำดับของ**พิภพสัตว์เดรัจฉาน**น้อยใหญ่ ดูใน**ภูมิของมนุษย์** ดูใน**ภูมิของสวรรค์** ลำดับชั้นสวรรค์จนครบก็ขึ้นชั้น**พรหมาปริสัชชาเทวา***

*เลยมีเสียงบอกว่า '**ยังไม่ถึงกาลเวลา ขอพระคุณเจ้าจงลงไปก่อน**'*

จิตของท่านเลยถอนจากสมาธิ รู้สึกตัว กายกับใจเคลื่อนเข้าหากัน ลุกออกจากการทำสมาธิภาวนา

แต่นิมิตที่เห็นนั้นจำได้จนหมด ท่านก็ไม่สะใจ เรื่องของมันต้องเป็นอย่างนั้น เกิดแล้วก็ดับไป

ท่านมาใส่ใจการทำภาวนาให้มากขึ้นกว่าเดิม นิมิตต่าง ๆ เกิดขึ้นก็เรื่องของมัน เกิดมาก็เป็นอย่างนั้น ท่านย้อนมาดูกายจนแจ้งชัดกาย มาดูเวทนา มาดูจิต มาดูธรรม จนเกิดผลอัศจรรย์เฉพาะตัวเป็นชั้น ๆ ขึ้น ๆ ไป

*ท่านบอกว่า ระยะเวลานิมิตท่องเที่ยวภูมิต่าง ๆ นั้น ใช้เวลาตั้งแต่บ่าย ๓ โมง จนแปดนาฬิกาอีกวัน จากนั้นก็เกิดเป็นผลอัศจรรย์เรื่อยมา โดยอาศัยเทศน์ธรรมะของ**เพิ่นครูอาจารย์มั่น** ที่ท่านเทศน์ในที่ต่าง ๆ ทางทิศเหนือทางอุดรหนองคาย*

*สมัย(หลวงปู่จาม) อายุ ๘-๙ ปี วันไหนได้ไปส่งจังหัน ถ้าวันนั้นจะเป็นวันที่**หลวงปู่มั่น**เทศน์ ท่านก็จะเตือนผู้คนเด็กผู้ใหญ่ว่า '**อย่าให้เสียงดัง อย่าเสียงดังข้าฯ จะฟังเทศน์ญาท่าน**'*

*จากนั้นท่านก็ห่มผ้าเฉวียงบ่า กราบไหว้ไปในทิศที่**หลวงปู่มั่น**กำลังจะเทศน์อยู่ จากนั้นก็นั่งฟังจนจบเทศนา ท่านจึงลุกคุกเข่ากราบไหว้ แล้วไปทำข้อวัตรต่าง ๆ ต่อไป สมัยนั้นเรา(หลวงปู่จาม) ก็เป็นเด็กอยู่เลยมิได้สังเกตอะไรมาก แต่อาศัยจดจำจากคำของคนใหญ่*

นอกจากหูฟังได้ไกล ใจแก้ไขได้ถูกต้องแล้ว หลวงตาทุมยังกำหนดวันละสังขารรูปกายของตนได้

เดือน ๑๑ เก็บข้าวกล้านายุ้งของหมดแล้ว ลมเปลี่ยนทิศ วันนั้นหละลูกหลานเอย ผู้ข้าจะต้องไป ไปตามกรรมของตน เหลือแต่ชั้นของสูเจ้าญาท่าน**(หลวงปู่มั่น)**ได้บอกสอนไว้หมดแล้วให้ใส่ใจตนของตน อัตตาหิ อัตโน นาโถ ให้ชัดเจน

เมื่อวันเวลาดังกล่าวมาถึง ก็จริงดังกำหนดเอาไว้

*แต่เช้าวันนั้น ลมกลับทิศ **หลวงตาผู้เฒ่า** ก็มีอาการไข้ และเหนื่อย*

เสนาสนะป่าบ้านห้วยทราย อำเภอคำชะอี จังหวัดนครพนม
(ปัจจุบัน คือ จังหวัดมุกดาหาร) ที่หลวงปู่มั่น ไปพำนักในปี พ.ศ. ๒๔๖๔

เล็กน้อย ลูกหลานญาติโยมจึงมาเฝ้าแต่เช้า

ตัวท่านเอง หลังจากฉันจังหัน ก็ทำสรีระกิจ ปัดกวาดกุฏิโดยมีเด็กดูแลวัดคอยช่วยเหลือ เสร็จจากนั้นท่านก็ไหว้พระ ภาวนา แล้วจึงจำวัดประมาณ ๔๕ นาที จึงลุกมานั่งชานนอกกุฏิ ญาติโยมก็ตำหมากถวาย แต่ท่านปฏิเสธ แต่ฉันน้ำ สักพักก็กลับเข้าห้องภาวนา บอกห้ามเสียงรบกวนท่านภาวนาจนบ่ายคล้อย จนบ่าย ๕ โมงเย็น ก็ออกมาสรงน้ำ สรงน้ำเสร็จท่านก็กลับเข้าห้องภาวนาต่อ

ลูกหลานก็คอยเค่อย ๆ ย่องเข้าไปใต้ถุนกุฏิ ท่านก็บอกออกมาจากกุฏิว่า ***'ข้าฯ ยังอยู่'***

ลูกหลานญาติโยมทำอยู่หลายครั้ง ท่านก็บอกออกมาทุกครั้ง

จนได้เวลาประมาณตี ๔ ตี ๕ ครั้งสุดท้ายที่ย่องเข้าไป เสียงที่ท่านเคยตอบกลับเงียบ เมื่อขึ้นไปดูบนกุฏิปรากฏว่า ***ท่านละสังขารไปแล้ว อยู่ในท่าภาวนานั่งค้อมไปข้างหน้าเล็กน้อย แต่อยู่ในท่าสมาธิภาวนา***

เช้าวันใหม่ ลูกหลานจึงจัดการสังสการศพ ในสมัยนั้นทำกันง่าย ๆ ไม่ยุ่งยากวุ่นวายเหมือนสมัยนี้ เหลือแต่อัฐิอังคาร ก็ไม่มีใครสนใจอยากได้ หลงงมงายเหมือนสมัยนี้ เผาเสร็จแล้วก็ขุดหลุมฝังอัฐิอังคารลงไป อัดดินถมดินให้แน่นก็เสร็จแล้วสมบูรณ์"

๓๔. ติดตามหลวงปู่มั่นไปสกลนคร

ในตอนที่แล้ว เป็นเหตุการณ์ในปี พ.ศ. ๒๔๖๔ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** อายุ ๓๒ ปี อายุพรรษา ๑๒ ได้ติดตามมาพักจำพรรษาอยู่กับ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ที่**บ้านห้วยทราย คำชะอี** คณะพระธุดงค์ชุดนี้พักอยู่ ๑๐ เดือน พอออกพรรษาแล้วได้อำลาญาติโยมเดินทางข้ามภูเขาไปทางจังหวัดสกลนคร โดยมี**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** เป็นประธานคณะพระธุดงค์กลุ่มนี้

ในบันทึกอัตโนประวัติของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** เขียนไว้แต่เพียงสั้น ๆ ดังนี้

"ออกพรรษา (ปี พ.ศ. ๒๔๖๔) แล้ว มีพระภิกษุสามเณรมารวมกันมากถึง ๒๕ รูป ***พระอาจารย์เสาร์ กันตสีลเถระ*** *เป็นประธาน ได้พาเดินทางข้ามภูเขาไปสู่ท้องที่**อำเภอวาริชภูมิ*** (จังหวัดสกลนคร) *ประชาชนในท้องที่**นั้น** มีความเลื่อมใสมาก จึงพำนักทำการสั่งสอนประชาชนอยู่ที่* ***ตำบลโคกสี อำเภอวาริชภูมิ*** *เป็นการชั่วคราว"*

บันทึกของ**หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร** ที่เขียนประวัติ**หลวงปู่มั่น** ได้ให้รายละเอียดของเหตุการณ์ในช่วงเวลาเดียวกันมากขึ้น ดังนี้

"... (ในพรรษา ปี พ.ศ. ๒๔๖๔) ... ***ท่าน*** (หลวงปู่มั่น) *ได้พักอยู่ที่**เสนาสนะป่าบ้านห้วยทราย** นี้ ประมาณ ๑๐ เดือน จึงได้เดินทางธุดงค์ต่อไป*

ท่านอาจารย์เสาร์ *ท่านพักอยู่ที่**ถ้ำภูผากูด** ถึง ๕ พรรษา ออกพรรษาแล้วไปพักจำพรรษาในเขตท้องถิ่นของ**อำเภอมุกดาหาร** และ**กิ่งอำเภอคำชะอี** ไป ๆ มา ๆ*

*เมื่อ**ท่านอาจารย์มั่น** ออกจาก**บ้านห้วยทราย**แล้ว ท่านต่างก็ได้ร่วมเดินธุดงค์ออกขึ้นไปทางทิศเหนือขึ้นไปเรื่อย ๆ จนถึง**บ้านหนองลาด บ้านม่วงไข่***

พรรณา (อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร) ซึ่งเป็นบ้านที่ใกล้บ้านเดิมของ **ท่านอาจารย์ฝั้น อาจาโร** และออกเดินธุดงค์ไปทาง**บ้านหนองแวง บ้านโพนเชียงหวาง**

ตามหนทางถิ่นนี้เป็นป่าดงพงพี เต็มไปด้วยไม้เต็ง รัง ไม้แดง ไม้ตะเคียน เป็นป่าทึบ ท่านได้พักพิงและพาหมู่คณะศิษย์ทำความเพียรเป็นระยะไป และได้ลูกศิษย์เพิ่มขึ้นตามระยะทาง ทั้งที่เป็นพระภิกษุ สามเณร และเด็ก

จากนั้นท่านก็ธุดงค์ต่อไปถึง**บ้านหนองใส บ้านตาลโกน บ้านตาลเนิ้ง** อันเป็นบ้านเดิมของ**ท่านอาจารย์วัน อุตฺตโม** (ศิษย์สำคัญอีกองค์หนึ่งของหลวงปู่มั่น)

บริเวณถิ่นนี้มีหมู่บ้านเป็นหย่อม ๆ พวกเขาส่วนมากเป็นชาวนา การไปตามแถวถิ่นนี้ ท่านจะแนะนำหมู่ชนให้ละจากการนับถือภูตผีปีศาจ โดยความหลงผิดเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นตัวอย่างให้แก่ภิกษุทั้งหลายผู้เป็นศิษย์ของท่านได้เจริญรอยตามที่ท่านได้ทำมาแล้ว **คือ ละจากความถือผิด ให้เป็นพุทธบริษัทที่แท้จริง พร้อมทั้งปลูกศรัทธาในการเจริญกัมมัฏฐานไปด้วย**

จากนั้นท่านก็ธุดงค์ต่อไปเรื่อย ๆ จนถึง**บ้านปลาโหล บ้านพังโคน กิ่งวาริชภูมิ** (อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร ในปัจจุบัน)"

เรื่องการเผยแผ่ด้านปฏิบัติวิปัสสนา ของพระธุดงค์ที่มี**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** กับ**หลวงปู่มั่น** นำในครั้งนี้ **หลวงพ่อวิริยังค์** เขียนบรรยายว่า

"แม้ในขณะที่**ท่าน** (หลวงปู่มั่น) พาหมู่คณะที่เป็นศิษย์ธุดงค์ตามหมู่เขาลำเนาไพรนี้ เมื่อพักอยู่นาน ๆ เข้า ก็จะมีทั้งพระภิกษุ สามเณร และอุบาสก อุบาสิกา สนใจจากทางไกล ๆ เข้ามาศึกษาธรรมปฏิบัติกับท่าน

เพราะเหตุว่าการปฏิบัติแต่ก่อนนี้เป็นสิ่งลี้ลับ กลับมาเปิดเผยจะแจ้งขึ้น ท่านผู้ใดบำเพ็ญตามท่าน แม้แต่อุบาสกอุบาสิกาซึ่งเป็นฆราวาสมาบำเพ็ญก็ได้ผลอย่างน่าประหลาด

ผู้ที่เป็นพระภิกษุจะมาอยู่ดูดายไม่ปฏิบัติ ก็จะด้อยกว่าฆราวาสด้าน

ปฏิบัติธรรม ก็จะเป็นการทำให้ฆราวาสดูหมิ่นดูแคลนได้

จึงปรากฏว่าบรรดาพระภิกษุทั้งหลายเกิดการตื่นตัวขึ้น มาหาท่านเพื่อขอมอบตัวเป็นศิษย์ ทั้งพระผู้ใหญ่อันเป็นพระเถระ และพระผู้น้อย

ทั้งพระเก่า ๆ ที่เป็นพระเถระซึ่งติดตามท่านไปห่าง ๆ ก็สามารถสอนธรรมกัมมัฏฐานได้เช่นท่านเหมือนกัน

การเดินธุดงค์จึงเป็นการเผยแผ่ธรรมปฏิบัติไปในตัวด้วย

ในขณะนั้น ***ท่านพระอุปัชฌาย์เกิ่ง อธิมุตฺตโก, ท่านพระอาจารย์ดี วัดม่วงไข่พรรณา*** (พวกเรารู้จักท่านในนาม ท่านญาครูดี หรือ อาญาครูดี) *ก็ได้มาขอเรียนกัมมัฏฐานภาวนาจากท่านอาจารย์มั่น จนปรากฏว่าได้ผลอย่างมหัศจรรย์ จึงได้พาหมู่คณะอันเป็นศิษย์เข้ามาศึกษาธรรมปฏิบัติอีกด้วย*

ระยะนี้เริ่มมีผู้สนใจในการปฏิบัติกับท่านเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว จนเป็นคณะหมู่ใหญ่ขึ้น"

ขอเรียนท่านผู้อ่านว่า **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** เป็นศิษย์ผู้ใหญ่ ที่ถือว่ามีอาวุโสรองลงมาจากองค์**หลวงปู่มั่น** จึงได้รับมอบหมายให้ช่วยดูแล ตลอดจนอบรมพระเณรในคณะด้วย

แม้กล่าวว่า**หลวงปู่สิงห์** เดินธุดงค์ติดตาม**หลวงปู่มั่น** ก็ตาม ความจริงแล้วท่านนำกลุ่มพระเณรธุดงค์ติดตามไปในระยะที่ไม่ห่างไกลนัก พอไปมาหาสู่และเข้าฟังธรรมรับการอบรมจาก**หลวงปู่มั่น** ได้ตามระยะเวลาที่สมควร

ครูบาอาจารย์เล่าว่า กลุ่มพระธุดงค์กลุ่มใหญ่ในยุคนั้นมี ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มของหลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล, กลุ่มของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต กับกลุ่มของหลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม

พระธุดงค์ทั้งสามกลุ่มส่วนใหญ่จะพักแยกกัน เพื่อไม่ให้มีจำนวนพระเณรมากนัก เพราะจะเป็นภาระแก่ประชาชนมากไปในการดูแลอุปัฏฐากได้ทั่วถึง.

๓๕. จำพรรษาที่วาริชภูมิ สกลนคร

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๕ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** จำพรรษาในท้องที่**อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร** เป็นพรรษาที่ ๑๔ ของท่าน

หลวงปู่สิงห์ ได้บันทึกเหตุการณ์ไว้เพียงสั้น ๆ ดังนี้

*"พ.ศ. ๒๔๖๕ ประชาชนในท้องที่อำเภอวาริชภูมิ ได้จัดสร้างเสนาสนะป่าให้อยู่จำพรรษา ณ ที่ใกล้**หมู่บ้านปลาโหล***

*ส่วน**พระอาจารย์เสาร์** กับ **พระอาจารย์มั่น** จำพรรษาที่**วัดป่าวนาราม** ใกล้บ้านโคกสี ตำบลโคกสี ในท้องที่อำเภอวาริชภูมิ เหมือนกัน*

ในพรรษานี้ มีพระภิกษุสามเณรจำพรรษาด้วยกัน พระภิกษุ ๒๐ รูป สามเณร ๑๐ รูป

*ออกพรรษาแล้วได้อาราธนา **พระครูอดิสัยคุณาธาร (อารโก คำ)** เจ้าคณะจังหวัดเลย มาเป็นพระอุปัชฌาย์อุปสมบทเป็นภิกษุ ๑๘ รูป*

เสร็จแล้วได้จัดระเบียบเดินธุดงค์ไปเป็นหมู่ ๆ ละ ๗ องค์ ถึง ๑๕ องค์ และได้จาริกธุดงค์ไปทางจังหวัดอุดรธานี จนถึงจังหวัดหนองคาย ได้พำนักในท้องที่อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ..."

สำหรับเหตุการณ์ที่มีการอุปสมบทพระภิกษุหมู่ใหญ่ ดังกล่าว หลังช่วงออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๕ มีรายละเอียดในประวัติของ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ดังนี้

*"ระยะนี้เริ่มมีผู้สนใจในการปฏิบัติกับ**ท่าน** (หลวงปู่มั่น) เพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว จนเป็นคณะหมู่ใหญ่ขึ้น*

เขตในท้องถิ่นนั้น และเขตใกล้เคียง ได้เกิดศรัทธาปฏิบัติเห็นอรรถธรรม ต้องการบรรพชาอุปสมบท

*แต่ขณะนั้น **ท่านอาจารย์มั่น** ยังไม่ได้เป็นอุปัชฌาย์ จึงได้นิมนต์ท่าน **พระครูอดิสัยคุณาธาร (อารโก คำ)** ที่**วัดศรีสะอาด** เจ้าคณะจังหวัดเลย มาเป็นอุปัชฌาย์*

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล

หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต

การทำการอุปสมบทในสมัยนั้น เป็นการเริ่มต้น**วางระเบียบการบวชตาผ้าขาว** แต่ก่อนที่จะทำการบรรพชาอุปสมบท

การบวชตาผ้าขาว คือการรักษาศีล ๘ และให้รับประทานอาหารเพียงมื้อเดียว และฝึกหัดดัดแปลงนิสัยใจคอ ทั้งฝึกสมาธิ ให้เป็นประดุจพระหรือสามเณรไปตั้งแต่เป็นตาผ้าขาวนี้เสียก่อน

ถ้าการฝึกยังไม่เป็นที่น่าพอใจ ก็ยังไม่บรรพชาอุปสมบทให้ ซึ่งอาจจะต้องใช้เวลาหลายเดือน หรือหลายปี

การฝึกผู้จะบวชนั้นปรากฏว่าเรียบร้อยดีมาก ระเบียบนี้จึงมีขึ้นในคณะกัมมัฏฐาน จนถึงปัจจุบัน

คือ ผู้ที่จะบวชเป็นการถาวร ต้องทำการฝึกหัด ให้ปฏิบัติกัมมัฏฐานตลอดจนพระวินัย เป็นการเตรียมเพื่อจะทำการบรรพชาอุปสมบท

ในช่วงเวลานี้ มีผู้มีบุญวาสนา ได้ปวารณาตนเข้ามาปฏิบัติอยู่ด้วย**ท่านอาจารย์มั่น** และลูกศิษย์ของท่าน จำนวนมาก

ทั้งปรากฏเป็นผู้เข้มแข็งในการเจริญสมณธรรมเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งปรากฏในภายหลังว่าได้เป็นพระอาจารย์ผู้สั่นทัดในการสอนกัมมัฏฐานมากที่เกิดขึ้นในแถบนั้น"

๓๖. จัดระเบียบการเดินธุดงค์

หลังจากจัดพิธีอุปสมบทครั้งใหญ่ที่**อำเภอวาริชภูมิ สกลนคร** หลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๕ แล้ว จำนวนพระธุดงค์ก็มีเพิ่มขึ้นมาก จนกลายเป็นพระเณรกลุ่มใหญ่ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต จึงต้องจัดระเบียบการเดินธุดงค์เพื่อให้พระเณรได้ถือเป็นแนวปฏิบัติที่ตรงกัน**

ในบันทึกของ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** เขียนไว้เพียงสั้น ๆ ดังนี้

*"ออกพรรษา (ปี พ.ศ. ๒๔๖๕) แล้ว ได้อาราธนา**พระครูอดิสัยคุณาธาร (อารโก คำ)** เจ้าคณะจังหวัดเลย มาเป็นพระอุปัชฌาย์อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ๑๘ รูป*

เสร็จแล้วได้จัดระเบียบเดินธุดงค์ไปเป็นหมู่ ๆ ละ ๗ องค์ ถึง ๑๕ องค์ และได้จาริกธุดงค์ไปทางจังหวัดอุดรธานี จนถึงจังหวัดหนองคาย ได้พำนักอยู่ในท้องที่อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ..."

การจัดระเบียบการเดินธุดงค์สำหรับพระเณรลูกศิษย์ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** และ**หลวงปู่มั่น** ได้แบ่งเป็น ๒ ลักษณะ ตามจุดประสงค์ของการธุดงค์ คือ จุดประสงค์แรก **เพื่อประโยชน์ผู้อื่น** มุ่งเผยแผ่ธรรมไปสู่ประชาชนเป็นเป้าหมายหลัก กับ จุดประสงค์ที่สอง **เพื่อประโยชน์ตน** มุ่งฝึกจิตใจของพระเณรโดยตรง เรื่องการสอนประชาชนเป็นเป้าหมายรอง

ในประวัติของ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ที่เขียนโดย **หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร** ได้เขียนเรื่องนี้ไว้ดังนี้

*"การธุดงค์ที่ให้เกิดประโยชน์แก่ตนและผู้อื่น ที่**ท่านอาจารย์มั่น**ได้ดำเนินขึ้นในปีนั้น (หลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๕) เป็นการวางแผนแบบใหม่ขึ้น*

*คือ **เมื่อคราวที่จะทำประโยชน์แก่ผู้อื่น** ท่านก็จัดผู้ทรงคุณธรรมภายใน*

และมีปฏิภาณเฉลียวฉลาดในการแสดงธรรมเป็นหัวหน้า ชุดละ ๓-๔ องค์

ท่าน *(หลวงปู่มั่น) เป็นหัวหน้า ไปพักบ้านหนึ่งบ้านใด อาจจะเป็น ๗ วัน ๑๐ วัน ๑ เดือน สุดแล้วแต่ความเหมาะสมอันจะเป็นประโยชน์ได้*

และหัวหน้าตามหลังท่านมา ก็พักอยู่ตามทางตามบ้านที่ท่านพักตามกำหนดที่ท่านอาจารย์มั่นพัก และทำการสอนกัมมัฏฐานภาวนาติดตามท่านมาตลอดแห่งหนทางการไปธุดงค์

และการที่จะตัดสินใจไปที่ใดนั้น เป็นหน้าที่ของท่านอาจารย์มั่น ซึ่งการไปไม่ว่าจะเป็นที่ใด ท่านจะพิจารณาอย่างรอบคอบว่าจะพึงเป็นประโยชน์อย่างแท้จริง คือ ชาวบ้านเหล่านั้น และกุลบุตรในแถบถิ่นนั้น จะพึงมีบุญวาสนาพอจะรับธรรมปฏิบัติจากท่านได้ ท่านก็จะพาคณะเดินทางไปยังประเทศตำบลนั้นนี้

เป็นวิธีที่ ***ท่านอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม*** *นำเอาเป็นแบบดำเนินการหลังจากท่านอาจารย์มั่นเดินทางไปจังหวัดเชียงใหม่แล้ว ท่านได้มอบศิษย์ทั้งหลายให้อยู่ในความปกครองของท่านอาจารย์สิงห์ทั้งหมด*

ท่านอาจารย์สิงห์ *ท่านได้ดำเนินธุดงค์พิธีนี้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ โดยได้เดินทางมาจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งปรากฏว่าได้มีวัดเสนาสนะป่า อันเป็นแหล่งสถานที่บำเพ็ญสมณธรรมแก่ภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกาเป็นอันมาก นับเป็นจำนวนพัน ๆ แห่งทีเดียว"*

"อีกวิธีหนึ่ง การธุดงค์นั้น ท่านจัดให้ไปแสวงหาความสงบโดยเฉพาะ

วิธีนี้ได้จัดขึ้นให้เป็นประโยชน์เฉพาะภิกษุสามเณร คือผู้ที่บวชใหม่ หรือเก่าแต่ยังปฏิบัติไม่ได้ผลเท่าที่ควรจะได้ ก็ต้องไปธุดงค์ คือจะต้องแสวงหาสถานที่ไกลจากบ้านพอสมควร อาจจะเป็นป่าไม้ หรือภูเขา หรือเป็นถ้ำ หรือเป็นป่าช้า

พักอยู่บำเพ็ญธรรมโดยเฉพาะ ไม่สอนอุบาสกอุบาสิกา แนะนำกันในระหว่างภิกษุสามเณร อบรมกันให้ยิ่งด้วยการกำหนดจิต พยายามช่วยเหลือ

ซึ่งกันและกัน แก้ความสงสัยที่เกิดขึ้นหลังจากการเกิดผลขึ้นจากการบำเพ็ญ

ถ้าหากว่าแก้กันไม่ไหว ก็จะนำไปหาท่านอาจารย์ใหญ่ (หลวงปู่ใหญ่เสาร์และหลวงปู่มั่น) เพื่อแก้ไขความสงสัยทั้งหลาย

การอยู่นั้น สุดแล้วแต่สถานที่ ถ้าเป็นที่สงบสงัดดี บำเพ็ญสมณธรรมได้ผล ก็อยู่นาน

ถ้าเป็นที่ไม่ค่อยสงบ หรือไม่ได้ผลในการบำเพ็ญสมณธรรมเท่าไร ก็จะอยู่ไม่นาน

การธุดงค์แบบนี้จะอยู่กันชั่วคราวทุกสถานที่ แต่ถ้าเป็นสัปปายะดีก็อาจจะอยู่เป็นเวลาหลายวัน หลายเดือน นี้หมายความว่าได้ประโยชน์ในการบำเพ็ญจริง ๆ

แม้การอยู่จำพรรษาก็เหมือนกัน ท่านจะต้องแสวงหาที่ที่จะพึงได้ประโยชน์แก่การบำเพ็ญสมณธรรมจริง ๆ จึงพยายามหาวิธีการปฏิบัติเพื่อให้ได้มาซึ่งอมฤตธรรม

จึงปรากฏว่าได้ดำเนินถูกต้องตามทำนองคลองธรรมอย่างแต่กาลก่อน เช่นอย่างที่พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงไว้ว่า **อรญฺเญ รุกฺขมูเล วา สุญฺญาคาเร จ ภิกฺขโว** ในป่า ใต้โคนต้นไม้ เรือนว่างเปล่า เป็นที่สงบสงัด สมควรแก่บุคคลผู้ต้องการด้วยความเพียรและอมฤตธรรมจะพึงอาศัย

ครั้งนั้น แม้แต่พระที่เป็นหลวงตา บวชเมื่อแก่ ซึ่งเป็นชาวบ้านโพนเชียงหวางองค์หนึ่ง ได้ติดตามมาปฏิบัติกับท่านอาจารย์มั่น และเคร่งครัดต่อการปฏิบัติเป็นอย่างยิ่ง มีความเพียรอันกล้าหาญ จนบังเกิดผลมีความรู้ความฉลาดในการปฏิบัติจิต

แม้หลวงตานี้จะมิได้เรียนทางปริยัติมาเลย แต่อาศัยการเจริญภาวนาค้นคว้าพระธรรมวินัยเฉพาะด้านจิต

ท่านก็แตกฉานจนเป็นที่พึ่งแก่นักศึกษาธรรมปฏิบัติรุ่นหลังต่อมาได้ ซึ่งปรากฏเป็นที่เคารพนับถือของหมู่คณะได้เป็นอย่างดี"

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม

สำหรับองค์**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ในปีนั้นท่านมีอายุได้ ๓๓ ปี อายุพรรษา ๑๔ ได้ปฏิบัติด้านสมาธิภาวนาติดตาม**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** มาเป็นเวลา ๗ ปีแล้ว จัดเป็นพระเถระองค์หนึ่ง ได้รู้แจ้งธรรมจากการปฏิบัติจนเป็นที่รับรองของอาจารย์

หลวงปู่สิงห์ จัดเป็นหัวหน้าคณะพระธุดงค์กลุ่มใหญ่กลุ่มหนึ่ง รองจากกลุ่มของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** และกลุ่มของ**หลวงปู่มั่น**

การนำพระเณรออกธุดงค์ของ**หลวงปู่สิงห์** ในระยะนั้น เป้าประสงค์หลักก็เพื่อเผยแผ่ธรรมไปสู่ประชาชน เป็นการประกาศพระศาสนาเป็นเป้าหมายสำคัญ

การนำหมู่คณะออกธุดงค์ของ**หลวงปู่สิงห์** ในปลายปี พ.ศ. ๒๔๖๕ นี้ ท่านออกจากจังหวัดสกลนคร มุ่งไปทางจังหวัดอุดรธานี จนไปถึงจังหวัดหนองคาย พักอยู่ที่อำเภอท่าบ่อ ตามบันทึกของท่านที่นำเสนอในตอนต้นของเรื่อง.

ตป. กลับอุบลฯ ด้วยโยมแม่ถึงแก่กรรม

หลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๕ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ได้เดินทางจากสกลนคร ผ่านอุดรธานี ไปพำนักในท้องที่อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย อยู่ระยะหนึ่ง ได้ทราบข่าวโยมมารดาของท่านถึงแก่กรรม ท่านจึงต้องเดินทางกลับจังหวัดอุบลราชธานี

"... ทราบข่าวโยมมารดาถึงแก่อนิจกรรม และทราบข่าวว่า ***พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล*** *ผู้น้องชาย ซึ่งอยู่กับ* ***สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส*** *ณ วัดบวรนิเวศวิหาร พระนคร ได้ขึ้นมาจัดการฌาปนกิจศพโยมมารดาที่บ้านแล้ว ทั้งได้อยู่จำพรรษา ณ วัดสุทัศน์ ในเมืองจังหวัดอุบลราชธานีด้วย*

คิดจะไปอบรมเอาน้องชายออกเดินธุดงค์ จึงตกลงใจเดินทางไปจังหวัดอุบลราชธานี มีพระภิกษุ ๕ รูป สามเณร ๒ รูป ติดตามไปด้วย"

เนื่องจากศพโยมมารดา คือ **นางหล้า บุญโท** ได้รับการฌาปนกิจเสร็จเรียบร้อยไปแล้ว โดยที่**หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** พระน้องชายของท่านผู้ไปเรียนอยู่ที่กรุงเทพฯ ได้เป็นผู้มาจัดการศพโยมมารดา

เป้าหมายการเดินทางกลับอุบลฯ ของ**หลวงปู่สิงห์** ในครั้งนั้น จึงต้องการชักชวนให้**พระน้องชาย**ออกปฏิบัติธุดงค์ด้วยกัน เพราะท่านเองก็ได้ประจักษ์ด้วยตนเองแล้วว่า เป็นหนทางตรงที่จะบรรลุธรรมตามแนวทางดำเนินขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ผมขอย้อนไปเล่าถึงเรื่องราวของ**หลวงปู่พระมหาปิ่น** สักเล็กน้อย เพื่อให้เรื่องราวดำเนินไปอย่างต่อเนื่องกัน

หลวงปู่พระมหาปิ่น ปณฺฑาพโล เดิมชื่อ **ปิ่น บุญโท** เกิดเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๕ อายุน้อยกว่าหลวงปู่สิงห์ ๓ ปี อุปสมบทเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ เมื่ออายุ ๒๒ ปี (บวชหลังหลวงปู่สิงห์ ๕ ปี) พักจำพรรษาที่**วัดสุทัศนาราม** ในเมืองอุบลฯ

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๘ ครั้งที่**หลวงปู่มั่น** พระอาจารย์ใหญ่ เดินทางจากกรุงเทพฯ มาพักจำพรรษาที่**วัดบูรพา** เมืองอุบลฯ แล้ว**หลวงปู่สิงห์** กับ**หลวงปู่ดูลย์** ได้ถวายตัวเป็นศิษย์เพื่อปฏิบัติด้านสมาธิภาวนา ได้ชวน**หลวงปู่พระมหาปิ่น** ไปกราบฟังธรรมกับพระอาจารย์ใหญ่ด้วย

หลวงปู่พระมหาปิ่น เกิดความศรัทธาในแนวทางปฏิบัติของ**หลวงปู่มั่น** มาก จึงได้ให้ปฏิญาณในครั้งนั้นว่า "***จะขอลาไปศึกษาพระปริยัติธรรมที่กรุงเทพฯ สัก ๕-๖ ปี แล้วจึงจะออกมาปฏิบัติธรรมด้วย***"

ด้วยความที่สนใจต่อการศึกษาเล่าเรียน ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๖๐ **พระปิ่น** ในขณะนั้น จึงได้เดินทางเข้ากรุงเทพฯ ไปพักจำพรรษาที่**วัดบวรนิเวศวิหาร** เป็นเวลา ๕ ปี ท่านตั้งใจศึกษาเล่าเรียนด้วยความขยันหมั่นเพียร สอบได้นักธรรมชั้นตรี โท เอก แล้วเรียนบาลีจนสอบได้เปรียญธรรม ๕ ประโยค

ถือว่าท่านมีความก้าวหน้าทางการศึกษาเป็นอย่างดี อนาคตในการศึกษาทางด้านพระปริยัติธรรม แจ่มใสเป็นอย่างยิ่ง

ช่วงที่กลับมาจำพรรษาที่ **วัดสุทัศนาราม** ในเมืองอุบลฯ นี้ **หลวงปู่พระมหาปิ่น** ได้มาเป็นครูสอนพระปริยัติธรรมให้แก่พระเณร และท่านเองก็เอาใจใส่ในด้านพระปริยัติธรรมอย่างยิ่ง ไม่ได้สนใจต่อการปฏิบัติบำเพ็ญภาวนาตามที่เคยปฏิญาณไว้กับ**หลวงปู่มั่น** ก่อนเดินทางเข้ากรุงเทพฯ

ด้วยเหตุนี้ **หลวงปู่สิงห์** จึงมีความเป็นห่วง กลัวพระน้องชายของท่านจะ 'เอาตัวไม่รอด' กล่าวคือ มีความรู้มาก แต่ถ้าขาดการปฏิบัติ ก็ย่อมไม่สามารถบังเกิดผลด้านจิตใจ คือพบกับความสงบสุขทางใจ และสามารถชำระกิเลสออกจากจิตใจได้อย่างหมดจด อย่างแท้จริง ตามแนวทางการสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ในปีที่**หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** ศึกษาพระปริยัติธรรม และสอบเปรียญ ๕ ประโยคได้นั้น เป็นปี พ.ศ. ๒๔๖๖ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ได้บันทึกไว้ว่า

*"ครั้นในปี พ.ศ. ๒๔๖๖ **พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล ป.ธ.๕** น้องชายของเรา ได้เรียนสำเร็จจากกรุงเทพฯ สมความประสงค์แล้ว เป็นผู้มีจิตใจใคร่ในการปฏิบัติ ซึ่งเป็นธรรมะที่ฝังใจอยู่ก่อนที่จะไปเรียน ได้เดินทางจากกรุงเทพฯพร้อมทั้งหลานชายของท่านอีกองค์หนึ่งชื่อว่า **พระคำพวย**"*

บันทึกของ**หลวงปู่สิงห์** มีอีกตอนหนึ่งว่า

*"ในปีนั้น **สามเณรเทสก์ เรี่ยวแรง** (หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี) ก็ครบอายุที่จะอุปสมบทได้แล้ว เราจึงทำการอุปสมบทให้ศิษย์รักองค์นี้ ณ พัทธสีมา **วัดสุทัศน์** จังหวัดอุบลฯ โดยมีท่าน**พระมหารัฐ รฏฺฐปาโล** ป.ธ.๔ เป็นพระอุปัชฌาย์ **ท่านมหาปิ่น ปญฺญาพโล** เป็นพระกรรมวาจาจารย์*

ขณะนั้นเรากำลังเที่ยวธุดงค์เพื่อแสวงหาความวิเวกอยู่ในป่าดงแถวริมแม่น้ำโขง ใกล้อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

*พอได้ทราบข่าวว่า **พระมหาปิ่น** น้องชายเรา เรียนสำเร็จ กลับมาเมืองอุบลฯ แล้ว จึงได้โทรเลขถามเพื่อความแน่นอน เมื่อได้ทราบเป็นที่แน่นอนแล้วจึงออกธุดงค์ไปเมืองอุบลฯ พร้อมทั้งพระที่ติดตามไปด้วย ๘ องค์ด้วยกัน*

*ในปีนั้น กลับมาจำพรรษากันที่**วัดสุทัศน์** โดยมีความประสงค์ที่จะแสดงธรรมะเกี่ยวกับการปฏิบัติให้แก่พระน้องชายของเรา*

*เพราะปรากฏว่า **พระมหาปิ่น** หลังจากสำเร็จกลับจากกรุงเทพฯ และมาพักอยู่วัดนี้แล้ว มีทีท่าว่าจะเปลี่ยนโฉมแนวความคิดเดิม ซึ่งเคยปฏิญาณเมื่อคราวฟังธรรมเทศนาของ**ท่านพระอาจารย์มั่น** ว่า '**ผมขอไปเรียนที่กรุงเทพฯก่อน เมื่อหยุดการเรียนแล้วกระผมจะออกปฏิบัติด้วย**' ..."*

๓๘. ชวนหลวงปู่ดูลย์ช่วยโน้มน้าวใจพระมหาปิ่น

ผมจะขอเล่าย้อนหลังไปนิดหนึ่งว่า แรกเริ่ม**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** กับ **หลวงปู่ดูลย์ อตุโล** ออกท่องธุดงค์ด้วยกัน และติดตามอยู่ปฏิบัติกับ **พระอาจารย์ใหญ่มั่น ภูริทตฺโต** ไปทางจังหวัดสกลนคร และอุดรธานี

ต่อมา **หลวงปู่สิงห์** ได้ขอแยกจากพระอาจารย์ใหญ่ ออกธุดงค์ไปทางจังหวัดหนองคาย จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๖๕ จึงได้เดินทางกลับจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อจะโน้มน้าวจิตใจ**หลวงปู่พระมหาปิ่น ปณฺณาพโล** พระน้องชาย ให้หันมาเอาใจใส่ทาง**ด้านปฏิบัติ** ให้มากขึ้น ไม่เช่นนั้นจะเอาตัวไม่รอด ดังที่กล่าวมา

ส่วน **หลวงปู่ดูลย์ อตุโล** ได้กราบลาพระอาจารย์ใหญ่ แล้วออกเดินธุดงค์จาก**บ้านผือ** จังหวัดอุดรธานี มุ่งไปทางจังหวัดสุรินทร์ บ้านเกิด เพื่อโปรดญาติโยมของท่าน

ในระหว่างที่ **หลวงปู่สิงห์** เดินทางมุ่งไปจังหวัดอุบลราชธานี แวะพักปักกลดไปเรื่อย ก็ไปพบกับ**หลวงปู่ดูลย์** สหายธรรมของท่านในท้องที่จังหวัดกาฬสินธุ์

ขณะนั้น **หลวงปู่ดูลย์** ได้เดินทางกลับจากการไปกราบ **หลวงปู่มั่น** พระอาจารย์ใหญ่ ที่อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร แล้วจะเดินทางไปจังหวัดสุรินทร์ เพื่อโปรดญาติโยม เมื่อทราบว่า **หลวงปู่สิงห์** พักอยู่แถบจังหวัดกาฬสินธุ์ จึงไปกราบเยี่ยมเยียนตามธรรมเนียมปฏิบัติ

หลวงปู่สิงห์ ได้ปรารภถึงพระน้องชายของท่าน คือ **หลวงปู่พระมหาปิ่น** ว่าสนใจแต่ทางปริยัติอย่างเดียว ไม่นำพาต่อการบำเพ็ญภาวนาฝึกฝนจิตและธุดงค์กรรมฐานเลย

หลวงปู่สิงห์ จึงชักชวน**หลวงปู่ดูลย์** ให้เดินทางไปจังหวัดอุบลราชธานีด้วยกัน เพื่อให้ช่วยชักนำ**พระมหาปิ่น**ให้สนใจในทางปฏิบัติพระกรรมฐานบ้าง ไม่เช่นนั้นจะไปไม่รอด

หลวงปู่ดูลย์ จึงตกลงร่วมเดินทางไปจังหวัดอุบลราชธานีกับคณะของ**หลวงปู่สิงห์**ด้วย

ในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๖ ทั้ง**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** และ**หลวงปู่ดูลย์ อตุโล** จึงได้จำพรรษาร่วมกันที่**วัดสุทัศนาราม** ในเมืองอุบลฯ วัดที่หลวงปู่ทั้งสองเคยอยู่มาก่อน

ในบันทึกขององค์**หลวงปู่สิงห์** ได้เขียนไว้สั้น ๆ ดังนี้

*"พ.ศ. ๒๔๖๖ จำพรรษาที่**วัดสุทัศน์** ในเมืองจังหวัดอุบลราชธานี ได้ทำการอบรม**พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** ผู้น้องชาย ในทางปฏิบัติวิปัสสนาธุระ"*

เหตุการณ์ที่**วัดสุทัศนาราม** ในระหว่างเข้าพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๖ นั้น ทั้งคณะของ**หลวงปู่สิงห์** และ คณะของ**หลวงปู่ดูลย์** ได้ปลูกกุฏิหลังเล็ก ๆ อยู่แยกกัน และอยู่ในบริเวณที่สงบสงัดของวัด แยกจากหมู่พระเณรที่จำพรรษาอยู่ก่อน

หลวงปู่ทั้งสององค์ตระหนักดีว่า การจะพูดโน้มน้าวใจให้**หลวงปู่พระมหาปิ่น** หันมาสนใจในแนวทางปฏิบัติพระกรรมฐานย่อมเป็นเรื่องยาก เพราะหลวงปู่พระมหาปิ่นเป็นพระมหาเปรียญที่มีการศึกษาสูงมาจากเมืองหลวง ยากที่ใคร ๆ จะเปลี่ยนใจได้

ในช่วงแรก ๆ หลวงปู่ทั้งสององค์จึงไม่ปริปากพูดอะไรในเรื่องนี้ นอกจากตั้งใจปฏิบัติพระกรรมฐานตามที่ได้รับการอบรมจากหลวงปู่มั่นมาอย่างเคร่งครัด

ได้แก่ การบิณฑบาตทุกเช้า ฉันมื้อเดียวในบาตร ฉันน้อย นอนน้อย

ทำความเพียรมาก มีการนั่งสมาธิ เดินจงกรม ไม่มั่วสุมจับกลุ่มสนทนา หรือปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ นอกเหนือข้อห้ามในธรรมวินัย

หลวงปู่พระมหาปิ่น ได้สังเกตเห็นจริยาวัตรและข้อปฏิบัติของหลวงปู่ทั้งสององค์ เป็นไปอย่างเคร่งครัด สงบเย็น งดงาม น่าเลื่อมใสยิ่ง ก็เพิ่มความสนใจต่อแนวทางการปฏิบัติเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

บางโอกาส เวลามารวมกัน เช่น เวลาฉันน้ำร้อน น้ำสมุนไพรในตอนบ่าย หลวงปู่ทั้งสององค์ต่างก็นำเรื่องราวที่ตนพบเห็นจากการปฏิบัติมาสนทนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน ล้วนแต่เป็นเรื่องมหัศจรรย์ น่าทึ่ง และน่าสนใจยิ่ง

หลวงปู่พระมหาปิ่น ได้มองเห็นปฏิปทา จริยาวัตร อันงดงาม ของ**หลวงปู่สิงห์ หลวงปู่ดูลย์** และคณะศิษย์ของท่านทั้งสอง ทุกวัน ประกอบกับได้ยินได้ฟังเรื่องราวแปลก ๆ มหัศจรรย์ จากการสนทนาของทั้งสองพระอาจารย์อยู่บ่อย ๆ ก็เกิดความสนใจ ทึ่ง ศรัทธา แล้วนำไปพิจารณาทบทวนในจิตใจเพียงลำพัง

หากมีข้อสงสัยไม่เข้าใจประการใดก็นำไปไต่ถาม ซึ่งพระอาจารย์ทั้งสององค์ก็อธิบายให้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้งทุกครั้งทุกประเด็นไป

หลวงปู่ทั้งสององค์ ต่างก็เร่งปฏิบัติความเพียรอยู่เงียบ ๆ ตั้งหน้าตั้งตาปฏิบัติกิจของพระกรรมฐานอย่างเคร่งครัด โดยไม่ได้พูดจาโน้มน้าวใจ หรือชักชวนหลวงปู่พระมหาปิ่นแต่อย่างใด

โดยปกติแล้ว ทั้ง**หลวงปู่สิงห์** และ **หลวงปู่ดูลย์** เป็นนักปฏิบัติธรรมขั้นสูง แม้จะมีความอาวุโส แต่ก็มีลักษณะประจำตัวในการรู้จักนอบน้อมถ่อมตน ระมัดระวัง กาย วาจา ใจ ไม่คุยโม้โอ้อวดว่าตนเองได้ธรรมขั้นสูง และเห็นว่าธรรมเป็นสมบัติอันล้ำค่าของนักปราชญ์มาประจำแผ่นดิน ซึ่งควรระมัดระวังให้สมกับผู้มีธรรมในใจ

ทั้ง **หลวงปู่สิงห์** และ **หลวงปู่ดูลย์** ได้ชี้แจงแสดงเหตุผลให้ **หลวงปู่พระมหาปิ่น** ในช่วงหนึ่งว่า *"ในการครองเพศสมณะนั้น แม้ว่าได้บวชในพระพุทธศาสนา ก็นับว่าดีประเสริฐแล้ว ถ้าหากมี**การปฏิบัติให้รู้แจ้งในธรรม** ก็จะยิ่งประเสริฐขึ้นอีก คือจะเป็นหนทางออกเสียซึ่งความทุกข์ ตามแนวคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า"*

หลวงปู่สิงห์ ได้บันทึกความในใจของท่านไว้ตอนหนึ่งว่า

"เมื่อพระน้องชายคิดจะเปลี่ยนความตั้งใจดังนี้ แต่ว่าเราผู้เป็นพี่ ได้รับคุณธรรมอันยิ่ง ในคุณธรรมนั้นมีความละเอียด บริสุทธิ์ อย่างเหลือล้น อันเป็นธรรมอัศจรรย์อย่างยิ่งในพระบวรพุทธศาสนา

เราจะยอมให้พระน้องชายยอมอยู่ภายใต้อิทธิพลของกิเลสนั้นได้ไม่ เราจึงได้พยายามอธิบายธรรมปฏิบัติ หว่านล้อมจิตใจของพระน้องชายอย่างเต็มที่ ถ้าในโอกาสใดเป็นโอกาสว่าง ทั้งสองเราพี่น้องจะได้ไปนั่งอยู่ในที่สงบริมวัด ใช้กำลังจิตช่วย พร้อมกับนั่งสมาธิ

จนปรากฏว่าพระน้องชายบังเกิดความเยือกเย็นภายในจิตใจมากขึ้นโดยลำดับ ทั้งยังได้อธิบายให้พระน้องชายฟังว่า 'เมื่อต้องการพ้นทุกข์ จะมาหลงปริยัติเพียงอย่างเดียวไม่ได้ เพราะปริยัติธรรมนั้น เพียงแต่เป็นแผนที่แนวทางเท่านั้น และพระปริยัติธรรมนั้นเอง ท่านก็แนะนำเพื่อความพ้นทุกข์ ทั้งหมดมีในพระไตรปิฎก แล้วท่านมานั่งเอาทุกข์เพื่อประโยชน์อันใด'

..."

หลวงปู่พระมหาปิ่น ผ่านการเรียนด้านปริยัติมามากพอสมควร จัดในชั้นนักปราชญ์ทางธรรมผู้หนึ่งในสมัยนั้น ประกอบกับท่านเป็นพระสงฆ์ที่มีสติปัญญาเมื่อพิจารณาปฏิปทาข้อวัตรปฏิบัติ พร้อมทั้งคำสนทนา คำเทศน์ ของพระอาจารย์ทั้งสององค์ ที่ได้กระทำเป็นแบบอย่าง ก็เกิดความเลื่อมใสเป็นอย่างยิ่ง เป็นแบบ

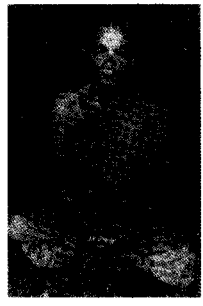

หลวงปู่สิงห์ *หลวงปู่พระมหาปิ่น* *หลวงปู่ดูลย์*

อย่างที่งดงาม สงบระงับ และสง่างามอย่างยิ่ง

หลวงปู่พระมหาปิ่น ได้ใคร่ครวญเห็นว่า ผู้ปฏิบัติธรรม เมื่อรู้ธรรมอันสมควรแล้ว มักจะมองย้อนมาดูตัวเองที่เคยนำชีวิตผ่านมา ทำให้เกิดสลดสังเวชในสิ่งที่ผ่านมา ซึ่งจะเห็นว่า แท้จริงแล้ว ความทุกข์ร้อนวุ่นวายใจ มักเกิดจากสิ่งภายในเราเองทั้งสิ้น คือ กิเลส ตัณหา อุปาทาน มันก่อขึ้นภายในใจ จนต้องดิ้นรนอย่างน่าเวทนายิ่ง

กิเลส หรือความทุกข์ทั้งหลาย เมื่อเกิดขึ้นภายในจิตใจเราแล้ว ไม่มีอะไรจะรักษามันได้ นอกจากต้องรักษาด้วยธรรม ที่เกิดจากความเพียรด้วยตัวของเรา ตามแบบอย่างของศากยบุตรพุทธสาวกทั้งหลายที่ท่านเคยทำมาแล้วตั้งแต่ครั้งพุทธกาล

ภายหลังการพิจารณาใคร่ครวญดีแล้ว **หลวงปู่พระมหาปิ่น** จึงได้ให้คำสัญญากับพระพี่ชายของท่านว่า

"ผมขอเป็นครูสอนนักธรรมบาลี เพื่อสนองคุณพระอาจารย์สักหนึ่งปีเท่านั้น แล้วผมก็จะออกธุดงค์หาวิเวกอย่างแน่นอน"

แม้ **หลวงปู่พระมหาปิ่น** จะให้คำสัญญาที่จะออกธุดงค์เป็นครั้งที่สองแล้วก็ตาม **หลวงปู่สิงห์** ท่านก็ยังไม่มั่นใจนัก องค์ท่านเอง กับ **หลวงปู่ดูลย์** ก็ยังอยู่คอยประคับประคองกล่อมใจด้วยธรรมะอยู่จนตลอดพรรษานั้น

๑. หลวงปู่ดูลย์ อตุโล ๒. หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม ๓. หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล ถ่ายภาพกับ ๔. พระอาจารย์ พร้อมพระเณรที่จำพรรษาที่วัดสุทัศนาราม เมืองอุบลฯ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๖

ตอนที่ ๓
พระกรรมฐานสองพี่น้อง

หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล　　*หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม*

๓๙. การตัดสินใจของพระมหาปิ่น

เมื่อออกพรรษาในปี พ.ศ. ๒๔๖๖ แล้ว **หลวงปู่ดูลย์ อตุโล** ก็ออกเดินธุดงค์ไปทางจังหวัดสุรินทร์ เพื่อโปรดญาติโยม ตามที่ตั้งใจไว้เดิม ส่วน **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** กับคณะก็ออกธุดงค์เพื่อตามหา **หลวงปู่มั่น** พระอาจารย์ใหญ่ ต่อไป

บันทึกขององค์**หลวงปู่สิงห์** มีเพียงสั้น ๆ ว่า

"ออกพรรษา (พ.ศ. ๒๔๖๖) แล้ว ได้พาเดินธุดงค์ออกจากจังหวัดอุบลราชธานี มุ่งหน้าไปทางจังหวัดอุดรธานี แล้วย้อนกลับไปยังจังหวัดสกลนคร คราวนี้ไม่มีหมู่เดินธุดงค์ด้วยกัน ๘ รูป"

ในบันทึกข้างบน ไม่ได้ระบุว่า **หลวงปู่พระมหาปิ่น** ได้ร่วมออกธุดงค์ไปในคราวเดียวกันด้วย แต่ก็พบข้อมูลใน **ประวัติของหลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** เขียนโดยท่านผู้ใช้นามปากกาว่า "**นิรุตติ**" ลงใน **นิตยสารโลกทิพย์** ฉบับประจำเดือนสิงหาคม ๒๕๒๗ เขียนไว้ว่า

*"ครั้นเมื่อเดือน ๑๒ เพ็ญ สิ้นแล้ว เรา (หลวงปู่สิงห์) จึงได้กำหนดการที่จะออกเดินธุดงค์หาความวิเวก หาสถานที่อันสงบระงับบำเพ็ญสมณธรรมต่อไป กำหนดเอาที่**ถ้ำผาบิ้ง** จังหวัดเลย*

ในครั้งนี้เรามีพระติดตามไปด้วยถึง ๘ องค์ด้วยกัน

*และ **การที่เรามิได้นำพระน้องชายของเราไปพร้อมนี้ เพราะเราแน่ใจแล้วว่า น้องชายของเราจะต้องออกธุดงค์ไม่มีการเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด***

แต่ถ้าเรานำพระน้องชายไปด้วย พระอาจารย์ของเธอก็จะกล่าวหาว่าเราเป็นคนไม่ดี พรากลูกพรากแม่เขา จึงควรให้เป็นการตัดสินใจของพระมหาปิ่นเอง ก็จะเป็นการไม่มีร้ายแก่ตัวเรา และไม่เป็นบาปแก่ท่านพระเถระทั้งหลายด้วย"

ทางด้านของ **หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** ที่ตอนแรกท่านมีทีท่าว่าจะเปลี่ยนแนวความตั้งใจเดิมที่ท่านเคยให้สัญญาไว้กับ **หลวงปู่มั่น** พระอาจารย์ใหญ่นั้น ก็เนื่องจากว่าพระผู้ใหญ่ในจังหวัดอุบลฯ ได้พยายามเกลี้ยกล่อมเพื่อให้ท่านอยู่เป็นครูสอนบาลี และนักธรรม เพราะในแถบหัวเมืองเช่นนี้จะหาพระที่เป็นมหาเปรียญมีความรู้มาเป็นครูนั้นแสนยากนัก

ในฐานะที่เป็นศิษย์ เมื่อถูกพระอาจารย์ขอร้อง **หลวงปู่พระมหาปิ่น** จึงจำเป็นที่จะอยู่สนองพระคุณพระอาจารย์ของท่านด้วยความกตัญญูยิ่ง

แต่อีกด้านหนึ่ง ท่านก็ได้รับคำกับ **หลวงปู่สิงห์** ที่จะออกปฏิบัติธรรมโดยได้ให้สัจจะไว้เป็นครั้งที่สองแล้ว ท่านก็ไม่อาจเปลี่ยนใจเป็นอย่างอื่นได้

ครั้งนี้เป็นการตัดสินใจที่สำคัญยิ่งในชีวิต ท่านจึงต้องทำด้วยความรอบคอบยิ่ง

ภายในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๖ นั้น **หลวงปู่พระมหาปิ่น** ได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นครูสอนนักธรรมแก่พระภิกษุสามเณร และฆราวาสผู้สนใจ ด้วยความพยายามตั้งใจสอนมากเป็นพิเศษ เพื่อเป็นการสนองพระคุณของพระอาจารย์ สมเจตนาที่ท่านไว้วางใจ

หลวงปู่เทสก์ เทสฺรังสี
เมื่ออายุ ๓๒ ปี

ต่อมา ภายหลังออกพรรษาในปีนั้นแล้ว วันหนึ่ง **หลวงปู่พระมหาปิ่น** ได้มากระซิบที่หูของ **พระภิกษุเทสก์ เทสฺรังสี** ที่เพิ่งบวชเป็นพระภิกษุในปีนั้นว่า

" ***ออกธุดงค์กันเถอะเทสก์ !***"

ฝ่าย **พระภิกษุเทสก์ เทสฺรังสี** ในยามนั้น ท่านก็มีความชอบใจในการเดินธุดงค์อยู่แล้ว แม้ในช่วงนั้นท่านจะมาพำนักที่**วัดสุทัศนาราม** และได้เรียนหนังสือเป็นเวลา ๖ ปีแล้วก็ตาม ท่านก็ไม่เคยลืมหรือทอดทิ้งการภาวนา เพราะปกติแล้วท่านจะลุกขึ้นมาทำสมาธิภาวนาตอนดึกทุกคืนมิได้ขาด ทำให้จิตใจปลอดโปร่งและยังรำลึกถึงความวิเวกครั้งที่เป็น**เด็กชายเทสก์** ออกธุดงค์ติดตาม**พระอาจารย์สิงห์** จากบ้านเกิดมายังจังหวัดอุบลราชธานีในครั้งนั้นได้ดี

เมื่อได้ยิน **หลวงปู่พระมหาปิ่น** ชวนออกธุดงค์ ท่านก็มีจิตใจยินดีปรีดาอย่างยิ่ง และรีบรับคำทันที

หลวงปู่พระมหาปิ่น ได้กระซิบให้ **พระเทสก์** ฟังว่า

*"นี่ **ท่านเทสก์** ถ้าเราไม่ออกธุดงค์เวลานี้ ต่อไปแล้วก็ไม่ทราบว่าใครจะพาออกธุดงค์ เพราะในขณะนี้ นักปฏิบัติที่จะออกธุดงค์หายากมาก นอกจาก **ท่านพระอาจารย์เสาร์ ท่านพระอาจารย์มั่น** และ**พระอาจารย์สิงห์** แล้ว ก็ไม่มีใครอีก*

แต่ก็น่าสงสารพระอุปัชฌาย์ ท่านไม่อยากให้พวกเราไป เพราะพระก็มีน้อย ครูจะสอนธรรมบาลีก็ไม่มี แม้แต่พระปาติโมกข์ก็ไม่มี แล้วท่านก็ต้องสวดเอง ***แต่ว่าการปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ เราจะมาถือว่าสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องขัดข้อง เราก็จะเสียประโยชน์อันยิ่งใหญ่ได้"***

หลวงปู่พระมหาปิ่น ท่านตัดสินใจออกธุดงค์เพื่อค้นหาทางพ้นทุกข์ในชาตินี้ จึงไม่มีการเปลี่ยนใจอีกอย่างแน่นอน คณะของท่านที่จะออกธุดงค์มี ๔ องค์ คือ **หลวงปู่พระมหาปิ่น** เป็นหัวหน้า ส่วนพระร่วมคณะอีก ๓ องค์มี **พระอาจารย์**

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน)

คำพวย หลานชายของท่าน (ภายหลังเป็นพระครู ตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอ) **พระเทสก์ เทสฺรสี** และ **พระอาจารย์ทอน**

คณะของหลวงปู่พระมหาปิ่น ทั้ง ๔ องค์ ที่จะออกธุดงค์ ได้เข้ากราบลา พระอุไชยมาย์หลายครั้งหลายหน ว่าที่ท่านจะอนุญาตให้

ต่อไป คณะทั้งหมดก็เข้าไปกราบลา ท่านเจ้าคุณ**พระเทพเมธี** (ติสฺโส อ้วน) เจ้าคณะมณฑล ท่านก็เมตตาอนุญาตให้เป็นอย่างดี พร้อมกับมีบัญชาว่า

"ใคร่จะให้ท่านมหาปิ่นไปที่อุดรธานี ทั้งนี้เพราะจังหวัดอุดรฯ ไม่มีวัดธรรมยุตเลย"

คำบัญชาของ**ท่านเจ้าคณะมณฑล** ก็คือ อนุญาตให้ **หลวงปู่พระมหาปิ่น** พาคณะออกเดินธุดงค์ได้ แต่ให้ไปที่จังหวัดอุดรธานี แล้วหาทางก่อตั้งวัดฝ่ายธรรมยุตขึ้นให้ได้ เพราะช่วงนั้นยังไม่มีวัดธรรมยุตที่ตั้งเป็นทางการในจังหวัดอุดรธานี จะมีก็เพียงวัดป่า หรือสำนักสงฆ์ ที่เกิดขึ้นจากการไปพักของคณะของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** คณะของ**หลวงปู่มั่น** เท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่ก็อยู่ในพื้นที่ชนบทห่างไกลแทบทั้งสิ้น

ท่านเจ้าคุณพระเทพเมธี (ติสฺโส อ้วน) ท่านคาดหวังให้ หลวงปู่พระมหาปิ่น รับตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดอุดรธานี

๔๐. พระมหาเปรียญออกธุดงค์เป็นองค์แรก

การที่ **หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** ออกธุดงค์กรรมฐาน ติดตาม **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** พระพี่ชาย หลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๖ นั้น ประชาชนในภาคอิสานได้แตกตื่นชื่นชมกันมากว่า **พระมหาเปรียญธรรมหนุ่มจากเมืองบางกอก ได้ออกฝึกจิต ดำเนินชีวิตสมณเพศ ตัดบ่วง ไม่ห่วงอาลัยในยศถาบรรดาศักดิ์ ออกป่าดง เดินธุดงค์กรรมฐาน ฝึกสมาธิภาวนาเป็นองค์แรกในสมัยนั้น**

ชื่อเสียงของ**หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** ในครั้งนั้น จึงหอมฟุ้งร่ำลือไปไกล ท่านได้ออกธุดงค์ปฏิบัติธรรม และเผยแผ่ธรรมสู่ประชาชนเคียงบ่าเคียงไหล่กับพระพี่ชาย คือ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** นำกองทัพธรรมออกเผยแผ่พระธรรมคำสอนในสายพระกรรมฐาน จนมีผู้เลื่อมใสศรัทธาอย่างกว้างขวางมาจนปัจจุบัน

หลวงปู่เทสก์ เทสฺรสี พระภิกษุหนุ่มที่ร่วมเดินธุดงค์เป็นครั้งแรก ได้บันทึกไว้ว่า

"***พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล ป.๔ นับว่าเป็นมหาองค์แรกในเมืองไทยที่ออกธุดงค์ในยุคนั้น ในหมู่พระเปรียญ โดยมากเขาถือกันว่าการออกธุดงค์เป็นเรื่องขายขี้หน้า***

*การออกธุดงค์ของเราครั้งนี้ ถ้าไม่ได้**ท่านอาจารย์สิงห์**เป็นผู้นำแล้ว เราคงไม่ออกธุดงค์*

เมื่อเราหนี (ออกจากวัด) *มาแล้ว ท่านพระอุปัชฌาย์ต้องสวดปาฏิโมกข์เอง*"

บันทึกของ **หลวงปู่เทสก์** ภายใต้หัวข้อเรื่องว่า '**การออกจากอุบลเป็นคณะเที่ยวรุกขมูล**' มีรายละเอียดดังนี้

*"คณะของเรา พระ ๘ เณร ๔ รวมเป็น ๑๒ รูป โดย**พระอาจารย์สิงห์** เป็นหัวหน้า ได้เดินทางออกจากเมืองอุบลในระหว่างเดือน ๑๒ ได้พักแรมมาโดยลำดับ จนถึง**บ้านหัวตะพาน** (บ้านเกิดของหลวงปู่สิงห์) หยุดพักอยู่นั่นนานพอควร แล้วย้ายไปพักที่**บ้านหัวงัว** เตรียมเครื่องบริขารพร้อมแล้ว จึงได้ออกเดินรุกขมูลต่อไป*

การออกเดินรุกขมูลครั้งนี้ ถึงแม้จะไม่ได้วิเวกเท่าที่ควร เพราะเดินด้วยกันเป็นคณะใหญ่ แต่ก็ได้รับรสชาติการออกเที่ยวรุกขมูลพอน่าดูเหมือนกัน

กล่าวคือ คืนวันหนึ่ง พอจัดที่พัก แขวนกลดกางกลดตกมุ้ง ไหว้พระสวดมนต์เรียบร้อยแล้ว ฝนตกเทลงมาพร้อมด้วยลมพายุอย่างแรง นอนไม่ได้นั่งอยู่น้ำยังท่วมก้นเลย !

พากันหอบเครื่องบริขารหนีเข้าไปอาศัยวัดบ้านเขา แถมยังหลงทางเข้าบ้านไม่ถูก เดินวกไปเวียนมาใกล้ ๆ ริมบ้านนั้นตั้งหลายชั่วโมง พอดีถึงวัด

ณ ที่นั้นมีโยมเข้าไปนอนอยู่ก่อน คือโยมที่เขาเดินทางมาด้วย ๖ คน เขามีธุระการค้าของเขา แต่เขาเห็นก้อนแมงในตอนเย็น เขาบอกว่าพวกผมไม่นอนละจะเข้าไปพักในบ้าน

พอพวกเราไปถึงเข้า เขาจึงช่วยกันจัดหาที่นอนตามมีตามได้ หมอนเสื่ออะไรก็ไม่มีทั้งนั้น

แล้วจึงรีบกลับไปรับอาจารย์กับพวกเพื่อนอีก ๗-๘ รูป

พอถึง เก็บบริขารเรียบร้อยแล้วก็นอนเฉย ๆ ไปอย่างนั้น เพราะกุฏิก็เปียกไปหมดทั่วทั้งห้อง เสื่อหมอนก็ไม่มี เพราะเป็นวัดร้าง

แต่เมื่อความเหนื่อยเพลียมาถึงเข้าแล้ว ก็นอนหลับได้ชั่วครู่หนึ่ง ทั้ง ๆ ที่นอนเปียก ๆ อยู่นั่นเอง

แถมรุ่งเช้า บิณฑบาตไม่ได้อาหาร (หมายถึงกับข้าว) ได้กล้วยน้ำว้ากับข้าวสุก ฉันข้าวกับกล้วยคนละใบ แล้วก็ออกเดินทางต่อ"

๔๑. รับสั่งให้ไปส่งพระมหาปิ่นที่อุดรฯ

เหตุที่ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** พาคณะเดินธุดงค์ออกจากจังหวัดอุบลราชธานี ไปจังหวัดอุดรธานี เพราะได้รับบัญชาจาก**เจ้าคณะมณฑล** ให้พา**หลวงปู่พระมหาปิ่น** ไปพบ เพื่อจะมอบหมายให้ทำหน้าที่บริหารคณะสงฆ์ในจังหวัดอุดรธานี ที่ทางคณะสงฆ์เตรียมที่จะสถาปนา**คณะธรรมยุติกนิกาย** ขึ้นในจังหวัดนั้น

บันทึกของ**หลวงปู่เทสก์ เทสฺรสี** ได้เขียนถึงการเดินธุดงค์ในครั้งนั้น ดังนี้

"***ท่านอาจารย์*** (หลวงปู่สิงห์) *พาพวกเราบุกป่าฝ่าดงมาทาง**ร้อยเอ็ดกาฬสินธุ์** ผ่าน**ดงลิง** มาออก**อำเภอสหัสขันธ์** เข้าเขต**กุมภวาปี** จังหวัดอุดรธานี แต่ไม่เข้าในเมือง เว้นไปพักอยู่**บ้านเชียงพิณ** ตะวันตกของอุดร **เพื่อรอการมาจากกรุงเทพฯ ของเจ้าคณะมณฑล*** (สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ – ติสฺโส อ้วน สมัยดำรงสมณศักดิ์ที่ พระเทพเมธี)

*การที่**ท่าน*** (เจ้าคณะมณฑล) *ให้พวกเรามารออยู่ที่อุดร ครั้งนี้ **ท่านมีจุดประสงค์อยากให้พระมหาปิ่นมาประจำอยู่ที่อุดร เพราะที่อุดรยังไม่มีคณะธรรมยุต***

*แต่ที่ไหนได้ เมื่อ**เจ้าคณะมณฑลฯ** มาจากกรุงเทพฯ ครั้งนี้ **พระยาราชนุกูล** (ภายหลังเป็น **พระยามุขมนตรี**) ได้นิมนต์**พระมหาจูม พนฺธุโล** (ภายหลังเป็น **พระธรรมเจดีย์**) มาพร้อม เพื่อที่จะให้อยู่ **วัดโพธิสมภรณ์** ที่อุดร*

*ฉะนั้น เมื่อ**เจ้าคณะมณฑล** มาถึงแล้ว พวกเราจึงเข้าไปกราบนมัสการท่าน ท่านจึงได้เปลี่ยนโปรแกรมใหม่ จะเอา**พระมหาปิ่น**ไปไว้**สกลนคร***

*แล้วจะให้**เรา*** (หลวงปู่เทสก์) *อยู่ด้วย**พระมหาจูม** 'เพราะทางนี้ไม่มีใครและเธอก็คนทางเดียวกัน อนึ่ง เธอก็ได้เรียนมาบ้างแล้ว จงอยู่บริหารหมู่คณะช่วยดูแลบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้วยกัน'*

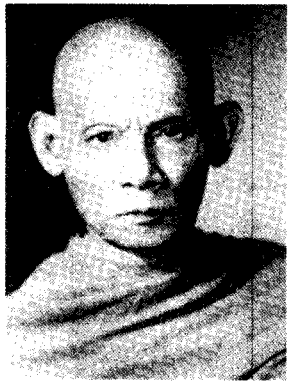

พระธรรมเจดีย์ (จูม พนฺธุโล)

***เรา**ได้โอกาสกราบเรียน**ท่าน**ว่า 'กระผมขอออกปฏิบัติ เพื่อสนองพระเดชพระคุณ เพราะผู้ปฏิบัติมีน้อย หายาก ส่วนพระปริยัติและผู้บริหารมีมาก พอจะหาได้ไม่ยากนัก'*

***ท่าน**ก็อนุญาต แล้วแนะให้เราอยู่ช่วย**พระมหาปิ่น**"*

สรุปว่า ในปี พ.ศ. ๒๔๖๖ ได้มีการสถาปนา**คณะธรรมยุต** ขึ้นที่จังหวัดอุดรธานี โดยเริ่มที่ **วัดโพธิสมภรณ์** และแต่งตั้งให้ท่าน**พระมหาจูม พนฺธุโล** เป็นเจ้าอาวาส ต่อมาก็ได้รับแต่ง**เป็นพระอุปัชฌาย์ เป็นเจ้าคณะจังหวัดอุดรธานี** และภายหลังเป็น**เจ้าคณะมณฑลอุดร** สมณศักดิ์สุดท้ายของท่านคือ **พระธรรมเจดีย์**

เมื่อ**หลวงปู่พระมหาปิ่น** ท่านไม่ต้องเป็นพระฝ่ายบริหารที่จังหวัดอุดรฯ **ท่านเจ้าคณะมณฑล** จึงมีบัญชาให้ท่านเดินทางไปพบที่จังหวัดสกลนคร เพื่อจะให้**หลวงปู่พระมหาปิ่น** เป็นผู้ริเริ่มการสถาปนาคณะธรรมยุติกนิกายขึ้นที่จังหวัดนั้น รวมทั้งมีบัญชาให้ **พระเทสก์ เทสฺรสี** ไปอยู่ช่วยเหลือหลวงปู่พระมหาปิ่นด้วย

เป็นอันว่าเป้าหมายของ**หลวงปู่พระมหาปิ่น** ที่จะออกธุดงค์เพื่อศึกษาทางฝ่ายวิปัสสนาธุระเริ่มมีอุปสรรคขึ้นอีกแล้ว

หรือว่า**หลวงปู่พระมหาปิ่น**ของเราจะต้องไปทำหน้าที่ฝ่ายบริหารตามบัญชา ?

๔๒. ไปกราบหลวงปู่มั่นที่บ้านค้อ อ.บ้านผือ อุดรฯ

เมื่อ **หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** ไม่ต้องรับตำแหน่งบริหารคณะสงฆ์ที่จังหวัดอุดรธานีแล้ว ท่าน**เจ้าคณะมณฑล** จึงมีบัญชาเปลี่ยนให้ท่านไปรับตำแหน่งบริหารที่จังหวัดสกลนครแทน เพื่อริเริ่มสถาปนาคณะธรรมยุตขึ้นที่จังหวัดนั้นอีกต่อไป

ท่านเจ้าคณะมณฑล มีบัญชาให้ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** หัวหน้าคณะพระธุดงค์ พา**หลวงปู่พระมหาปิ่น** ไปพบที่จังหวัดสกลนครก่อนเข้าพรรษาต่อไป คือก่อนเข้าพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๗

เมื่อนัดแนะกันเรียบร้อยแล้ว **หลวงปู่สิงห์** และคณะก็กราบลาเป้าหมายต้องการเดินทางไปกราบ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ตอนนั้นท่านพำนักที่ **เสนาสนะป่าบ้านค้อ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี** ต่อจากนั้นจึงค่อยเดินทางไปจังหวัดสกลนครตามที่ได้รับบัญชา

บันทึกของ**หลวงปู่เทสก์ เทสฺรสี** มีดังนี้

*"เมื่อตกลงกันเรียบร้อยแล้ว **ท่านอาจารย์สิงห์** พาพวกเราออกเดินทางไปนมัสการกราบ**ท่านอาจารย์มั่น** ที่ **บ้านค้อ อำเภอบ้านผือ***

*ขณะนั้น **พระอาจารย์เสาร์** ก็อยู่พร้อม*

เป็นอันว่าเราได้พบท่านอาจารย์ใหญ่ทั้งสอง และได้กราบนมัสการท่านเป็นครั้งแรกในชีวิต

*ตกกลางคืน **ท่านอาจารย์มั่น** ได้เทศนาอบรมพวกเราด้วยความเต็มอกเต็มใจในการที่ได้เห็นพวกเราเป็นครั้งแรก*

*โดยเฉพาะแล้ว ได้เห็น**พระมหาปิ่น** ผู้ซึ่งได้เคยปฏิญาณตนไว้ก่อนจะไปเรียนหนังสือที่กรุงเทพฯ เมื่อคราวที่ได้ฟังพระธรรมเทศนาของ**ท่านอาจารย์มั่น** พร้อมกับ**พระอาจารย์สิงห์** ที่เมืองอุบลฯ ว่า **ผมไปเรียนหนังสือที่กรุงเทพฯ ก่อนจึงจะออกปฏิบัติตามท่านอาจารย์มั่นภายหลัง***

*ส่วนตัวของ**เรา**นั้น **ท่าน**คงได้รับทราบจากท่านอาจารย์สิงห์เล่าให้ฟังนอกจากนี้แล้วท่านคงไม่ทราบ*

*คืนวันนั้น เสร็จจากการอบรมแล้ว ท่านก็สนทนาธรรมสากัจฉากันตามสมควร จบด้วย**การพยากรณ์พระมหาปิ่น และตัวของเราในด้านความสามารถต่าง ๆ นานา***

ตอนนี้ทำให้เรากระดากใจตนเองในท่ามกลางหมู่เพื่อนเป็นอย่างยิ่ง เพราะตัวของเราเองพึ่งบวชใหม่ และมองดูตัวเราแล้วก็ไม่เห็นมีอะไรที่ท่านจะสนใจในตัวของเรา

ความจริง ตั้งแต่ตอนเย็น พอย่างเข้ามาในเขตวัดของท่าน มันทำให้เราขวยเขินอยู่แล้ว แต่คนอื่นเราไม่ทราบ

เพราะเห็นสถานที่ แลความเป็นอยู่ของพระเณร ตลอดถึงโยมวัดเขาช่างสุภาพเรียบร้อยเสียนี่กระไร ต่างก็มีกิจวัตร ข้อวัตรประจำของตน ๆ

*พอท่านพยากรณ์พระมหาปิ่น แล้วมาพยากรณ์เราเข้า ยิ่งทำให้เรากระดากใจยิ่งขึ้นเป็นทวีคูณ แต่**พระมหาปิ่น**คงไม่มีความรู้สึกอะไร นอกจากท่านจะตรวจดูความสามารถของท่านเทียบกับคำพยากรณ์เท่านั้น"*

(**หมายเหตุ** : ท่านที่ศึกษาประวัติบูรพาจารย์สายกรรมฐานมาแล้ว คงทราบกันแล้วว่าในอดีตชาติ ในสมัยพระพุทธเจ้าของเรา หลวงปู่มั่น เคยเป็นเสนาบดี แคว้นกุรุรัฐ คือกรุงนิวเดลลี ประเทศอินเดียในปัจจุบัน และสมัยนั้น หลวงปู่เทสก์ ท่านเกิดเป็นหลานชายของเสนาบดีท่านนั้น หลวงปู่มั่นเคยบอกเรื่องนี้กับหลวงปู่เทสก์ พร้อมกับบอกว่า หลวงปู่เทสก์ดื้อกับท่านที่สุด แต่ก็สนิทสนมที่สุดด้วย – ปฐม)

๔๓. พระมหาปิ่นหมดสงสัย ในหลวงปู่มั่น

ท่านผู้อ่านครับ ที่ **เสนาสนะป่าบ้านค้อ** แห่งนี้เอง ได้มีเหตุการณ์สำคัญที่สุดเหตุการณ์หนึ่งในชีวิตของ**หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** ที่ทำให้ท่านเกิดความมั่นใจที่จะศึกษาด้านวิปัสสนาธุระ และเชื่อมั่นต่อครูอาจารย์ในสายนี้อย่างจริงใจ

เรื่องมีอยู่ว่า ...

การออกธุดงค์ในครั้งแรก แม้ **หลวงปู่พระมหาปิ่น** จะได้ทำความเพียรอย่างเต็มที่ ไม่ยิ่งหย่อนกว่าพระธุดงค์องค์อื่น ๆ ในสมัยนั้น แต่ด้านจิตใจจริงๆ ก็ยังแกว่ง ๆ หวั่นไหว ไม่มั่นใจว่าจะเป็นการปฏิบัติที่ถูกต้องตรงตามคำสอนจริงหรือไม่

แม้ท่านจะมีโอกาสมาปฏิบัติธรรมอยู่ในสำนักของ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** พระอาจารย์ใหญ่ ก็ตาม แต่ท่านก็ยังสงสัยเคลือบแคลงอยู่ในใจว่า **หลวงปู่มั่น** ไม่ได้เรียนธรรมให้เป็นเรื่องเป็นราวมาเหมือนกับตัวของท่านเอง ซึ่งผ่านสำนักเรียนที่มีชื่อเสียง คือ **สำนักเรียนวัดบวรนิเวศ** จนสอบได้เปรียญธรรมถึง ๕ ประโยค ด้วยซ้ำ แล้ว **หลวงปู่มั่น** ท่านจะมีความรู้พอที่จะมาสอนตัวท่านได้จริงหรือ

เพื่อยืนยันว่าผมไม่ได้ยกเมฆเขียนขึ้นเอง จึงขออัญเชิญข้อเขียนของ **หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร** ที่ได้เขียนเล่าไว้ในหนังสือประวัติของหลวงปู่มั่น ดังนี้

"การควบคุมปฏิบัติของศิษย์นั้น ***ท่าน*** *(หลวงปู่มั่น) พิถีพิถันมาก พยายามส่งใจติดตามดูความเคลื่อนไหวของศิษย์อยู่ตลอดเวลา*

ถ้าท่านได้พิจารณาเห็นว่า ศิษย์ผู้นั้นจะเป็นผู้มีนิสัยวาสนา เป็นผู้ที่ปฏิบัติเข้มแข็ง และจะพึงเห็นธรรมในเบื้องหน้าแล้ว ท่านยิ่งจะติดตามคอยแนะนำการปฏิบัติให้ทุกระยะ

ตัวอย่างเช่น **ท่านอาจารย์มหาปิ่น บุญญาพโล** ผู้เป็นน้องชายของ **ท่านอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม** ได้เข้ามาขอบวชเป็นศิษย์ของท่าน

ในช่วงแรกนั้น **ท่าน** (หลวงปู่มั่น) ก็ได้พิจารณาเห็นว่า ท่านมหาปิ่น นี้มีบุญวาสนาที่จะได้บำเพ็ญสมณธรรมที่จะเห็นอรรถธรรมได้ ท่านจึงพยายามแนะนำธรรมปฏิบัติให้อย่างละเอียดลออเสมอ

อยู่มาวันหนึ่ง **ท่านอาจารย์มหาปิ่น** ท่านนั่งพักอยู่ในกุฏิหลังเล็กๆ หลังคาโนเสนะเสนะป่า ซึ่งท่านนี้ได้ผ่านการนั่งสมาธิมาแล้วร่วม ๒ ชั่วโมง

เป็นเวลาประมาณ ๒๓.๑๐ น. เศษ พลางท่านก็ได้นึกไปถึง**อาจารย์มั่นฯ** ว่า ท่านอาจารย์มั่นนั้น มีได้ร่ำเรียนพระปริยัติธรรมมากเหมือนเรา ท่านจะมีความรู้กว้างขวางแค่ไหนอย่างไร เราได้ร่ำเรียนมาถึง ๙ ประโยค จะต้องมีความรู้กว้างขวางมากกว่าท่าน และ**ที่ท่านสอนเราอยู่เดี๋ยวนี้ จะถูกหรือผิดประการใดหนอ ?**

ขณะนั้นเอง **ท่านอาจารย์มั่นฯ** ท่านนั่งอยู่กุฏิของท่าน ห่างกันคนละมุมวัด ท่านก็ทราบวาระจิตของท่านมหาปิ่นทันทีว่า กำลังคิดดูถูกท่านอยู่ และการคิดเช่นนี้จะเป็นภัยแก่การบำเพ็ญสมณธรรมเป็นอย่างยิ่ง

ท่าน (หลวงปู่มั่น) จึงลุกขึ้น ถือไม้เท้าเดินไปที่กุฏิท่านมหาปิ่นทันที และเอาไม้เท้าเคาะข้างฝาที่ทำด้วยใบไม้ดังปั๊บ ๆ แล้วก็ส่งเสียงขึ้นว่า

ท่านมหาปิ่นนี่ เธอจะมานั่งดูถูกเราด้วยเหตุไร ? การคิดเช่นนี้เป็นภัยต่อการบำเพ็ญสมณธรรมจริงหนา มหา !

มหาปิ่นได้ฟัง ตกใจสุดขีด เพราะมิได้นึกฝันเลยว่า เรานั่งคิดอยู่คนเดียว

เสนาสนะป่าบ้านค้อ อ.หนองผือ จ.อุดรธานี

ในเวลาที่ดึกสงัดเช่นนี้ ท่านอาจารย์มั่นฯ ยังจะมาล่วงรู้วาระจิตของเราได้

จึงจับลูกขึ้นจากกุฏิ ตรงเข้าไปกราบเท้าท่านอาจารย์มั่นฯ แล้วกราบเรียนว่า

กระผมกำลังนึกถึงท่านอาจารย์ในด้านอกุศลจิต กระผมขอกราบเท้าโปรดอโหสิกรรมให้แก่กระผมเถิด ตั้งแต่วันนี้ต่อไป กระผมจะบังคับจิตมิให้นึกคิดถึงสิ่งที่เป็นอกุศลจิตอย่างนี้ต่อไปอีก"

เหตุการณ์ในคืนนั้น ถือเป็นจุดพลิกผันครั้งสำคัญในชีวิตการปฏิบัติธรรม การรรมฐานของ **หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** คือ เห็นความอัศจรรย์ในทางจิตของครูบาอาจารย์ ผู้ที่ผ่านการฝึกฝนอบรมมาเป็นอย่างดี

จากนั้น ท่านจึงตั้งหน้าตั้งตาบำเพ็ญสมณธรรมอย่างมอบกายถวายชีวิต หมดความสงสัยในครูบาอาจารย์ และผลที่เกิดจากการปฏิบัติ ก็ปรากฏความก้าวหน้าให้ประจักษ์แก่ใจยิ่ง ๆ ขึ้นไป.

๔๔. ออกธุดงค์ไปสกลนคร

คณะของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** พักที่สำนักของ**หลวงปู่มั่น**ระยะหนึ่ง ก็กราบลาเพื่อพา**หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** ไปรับตำแหน่งบริหารคณะสงฆ์ที่**จังหวัดสกลนคร** ตามการนัดหมายของ**ท่านเจ้าคณะมณฑล** ต่อไป

บันทึกของ**หลวงปู่เทสก์ เทสฺรสี** มีต่อไป ดังนี้

"รุ่งเช้า ฉันจังหันแล้ว ***ท่านอาจารย์สิงห์****ได้พาคณะของเราเดินทางต่อไป* ***บ้านนาสีดา*** (บ้านเกิดของหลวงปู่เทสก์ อยู่ในท้องที่อำเภอบ้านผือ อุดรธานี) *ได้มาพักอยู่ ณ ที่นั้น ๔ คืน แล้วย้อนกลับทางเดิม มาพักที่****ท่านอาจารย์มั่น*** *อีก ๑ คืน จึงเดินทางกลับ****อุดร*** *แล้วเดินทางต่อไป****สกลนคร*** *ตามที่ได้ตกลงกันไว้กับ****เจ้าคณะมณฑล***

แต่กิจการนั้นไม่เป็นไปตามจุดประสงค์ของเจ้าคณะมณฑล เพราะพระมหาปิ่นอาพาธ ไม่สามารถจะไปรับหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ได้

ฉะนั้น ในพรรษานั้น (พ.ศ. ๒๔๖๗) ***ท่านอาจารย์สิงห์****จึงได้พาคณะของเราไปจำพรรษาที่****วัดป่าหนองลาด อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร***

*เรื่องนี้ทำให้เจ้าคณะมณฑลไม่พอใจอย่างยิ่ง จึงได้เอา****พระบุญ*** *นักธรรมเอก ไปไว้ที่สกลนครต่อไป"*

เป็นอันว่า **หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** แคล้วคลาดจากการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ฝ่ายบริหารคณะสงฆ์ไปอีกครั้งหนึ่ง จะเป็นเรื่องที่ดีหรือไม่ดีก็แล้วแต่ท่านผู้อ่านจะพิจารณานะครับ

แต่ที่แน่นอนที่สุด เหตุการณ์เช่นนี้เป็นการเพิ่มความขัดแย้งระหว่างท่านเจ้าพระคุณ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน)** กับคณะพระกรรมฐานลูกศิษย์

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ และลูกศิษย์**หลวงปู่มั่น** ให้มีมากยิ่งขึ้น

ถ้าท่านผู้อ่านยังจำได้ การที่**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** กับ**หลวงปู่มั่น** ต่างก็หลบหนีออกเดินธุดงค์ไปอยู่ในที่ห่างไกลนั้น ส่วนหนึ่งก็เพื่อหนีจากการแต่งตั้งให้เป็น 'พระเจ้าพระนาย' ตามที่**หลวงปู่จาม มหาปุญฺโญ** ได้เล่าไว้ในตอนต้น นะครับ แล้วเรื่องความขัดแย้งนี้ก็จะมีอีกในตอนต่อ ๆ ไป โดยเฉพาะ ตอนที่**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** กับ**หลวงปู่มั่น** ประสงค์จะพาคณะพระกรรมฐานกลับบ้านเกิดของท่านทั้งสองที่จังหวัดอุบลราชธานี ในอีก ๒-๓ ตอนข้างหน้า

ตกลงว่า ในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๗ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** พักจำพรรษาที่**บ้านปลาโหล** ในท้องที่อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร เป็นพรรษาที่ ๑๖ ของท่าน และในปีนั้นท่านมีอายุได้ ๓๕ ปี

บันทึกของ**หลวงปู่สิงห์** มีดังนี้

"พ.ศ. ๒๔๖๗ จำพรรษาที่เสนาสนะป่าบ้านปลาโหล อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร มีพระภิกษุสามเณรจำพรรษาด้วยกัน พระภิกษุ ๕ รูป สามเณร ๓ รูป"

เสียดายที่ไม่สามารถหารายละเอียดเรื่องราวการจำพรรษาของ**หลวงปู่** แต่จากบันทึกของพระลูกศิษย์ คือ**หลวงปู่เทสก์ เทสฺรังสี** ทราบว่าช่วงก่อนเข้าพรรษา **หลวงปู่สิงห์** ได้พา**หลวงปู่เทสก์**ขึ้นไปบำเพ็ญเพียรอยู่ที่ **ถ้ำพวง** ซึ่งอยู่บน**ภูเหล็ก** อยู่ช่วงเวลาหนึ่ง พอใกล้จะเข้าพรรษาจึงลงมาพักจำพรรษารวมกับคณะที่**เสนาสนะป่าบ้านปลาโหล** นั่นคือ **วัดป่าบ้านหนองลาด** ในเวลาต่อมา

สำหรับ **ถ้ำพวง** ที่อยู่บน**ภูเหล็ก** ที่เอ่ยถึงข้างต้น ท่านผู้อ่านหลายท่านคงรู้จักกันดีแล้ว ต่อมาภายหลัง **พระอาจารย์วัน อุตฺตโม** ได้ไปจัดตั้งสำนักสงฆ์ขึ้น ซึ่งก็คือ **วัดอภัยดำรงธรรม** ในปัจจุบัน (ท่านเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน คือ **พระอาจารย์หลอ นาถรโถ** ครับผม)

๔๕. หลวงปู่สิงห์อาพาธบนภูเหล็ก

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๗ นั้น **หลวงปู่เทสก์** ยังเป็นพระภิกษุหนุ่ม อายุ ๒๒ ปี อายุพรรษา ๒ (เกิด พ.ศ. ๒๔๔๕ อุปสมบท พ.ศ. ๒๔๖๖)

หลวงปู่เทสก์ ได้เขียนบันทึกเรื่องราวขององค์ท่านเอง ซึ่งก็ทำให้เราพอทราบข้อวัตรปฏิบัติของพระเณรที่เป็นลูกศิษย์ของ**หลวงปู่สิงห์** ในพรรษานั้นได้บ้างว่าท่านทำอะไร และปฏิบัติอะไรบ้างในพรรษานั้น

บันทึกของ**หลวงปู่เทสก์** มีดังนี้

*"จวนเข้าพรรษา (ปี พ.ศ. ๒๔๖๗) จึงได้ไปจำพรรษาร่วมกับ**ท่านอาจารย์สิงห์** ที่**วัดป่าบ้านหนองลาด***

*ในพรรษานี้ เราเป็นพระใหม่ ไม่ต้องรับภาระอะไร นอกจากประกอบ**อาจาริยวัตร** (ปฏิบัติรับใช้พระอาจารย์) แล้วก็**ปรารภความเพียร**เท่านั้น ท่านอาจารย์เอง ก็อนุญาตให้พวกเราเป็นพิเศษ*

*เราได้ประกอบความเพียรตามแนวโยบายที่เราได้กระทำมาแต่**บนภูเขา** (บนภูเหล็ก) แล้วยังได้**ประกอบแบบโยคะ** เพื่อทดลองเพิ่มเติมอีกด้วย*

*กล่าวคือ **ฉันอาหารผ่อน** ตั้งแต่ ๓๐ คำข้าวเหนียว ลงมาจนถึง ๓ คำ แล้วเขยิบขึ้นไปถึง ๓๐ คำ แล้วก็ผ่อนลงมาถึง ๕ คำ ไป ๆ มา ๆ อย่างนี้เป็นระยะ ๆ ละ ๓-๔ วัน ทำอย่างนี้อยู่ตลอดพรรษา แต่ระยะที่ยาวนานกว่าเขาหน่อย คือ ๑๕ คำ*

แล้วก็ฉันแต่อาหารมังสวิรัติด้วย

ร่างกายของเราผอมอยู่แล้ว ก็ยิ่งซูบซีดลงไปอีก จนเป็นที่แปลกตาของชาวบ้าน ใคร ๆ เห็นก็ถามว่าเป็นอะไรไปหรือ ?

แต่เราก็มีกำลังใจ ประกอบข้อวัตรและทำความเพียรได้เป็นปกติ

พอออกพรรษาแล้วเราจึงเริ่มฉันอาหารเนื้อปลา แต่แหม! มันคาวนี่กระไร? มนุษย์คนเรานี่ กินเนื้อเขาเอามาเป็นเนื้อเรา เหมือนกับไปฉกชโมยของสกปรกเขามากินอย่างนั้นแหละ เทพยดาทั้งหลายจึงเข้าใกล้มนุษย์ไม่ได้ มันเหม็นสาบ

แต่มนุษย์ทั้งหลายก็ยังกอดชมซากศพกันอยู่ได้"

และจากบันทึกของ **หลวงปู่เทสก์** นี้เอง ทำให้เราทราบว่า หลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๗ นั้นเอง **หลวงปู่สิงห์** ได้พา**หลวงปู่เทสก์** ขึ้นไปภาวนาที่**ถ้ำพวง** บน**ภูเหล็ก** อีกครั้งหนึ่ง คราวนี้**หลวงปู่สิงห์** เกิดอาพาธ เข้าใจว่าไข้ป่า หรือไข้มาเลเรีย ที่ท่านเป็นอยู่ กลับมาแสดงอาการอีก

ขอเชิญดูบันทึกของ **หลวงปู่เทสก์** มีดังนี้

"*ออกพรรษาแล้ว* ***เรา*** *สององค์กับ****ท่านอาจารย์สิงห์*** *ได้ขึ้นไป* (บนภูเหล็ก) *อีก คราวนี้อยู่ ๙ คืน* ***ท่านอาจารย์สิงห์อาพาธ*** *ได้ให้ไปตามพรรคพวกขึ้นมา เมื่อเห็นว่าที่นั้นไม่สะดวกแก่การพยาบาลกัน จึงได้อพยพกันลงมาพักรักษาตัวอยู่ ณ* ***ป่าหนองบัว*** (ตอนนั้นเป็นหมู่บ้านแล้ว)

*พอดี****ท่านอาจารย์มั่น*** *สั่งให้****เรา****เดินทางไปพบท่านที่****อำเภอท่าบ่อ*** (วัดป่าอรัญญวาสี) *เราจึงได้ลา****ท่านอาจารย์สิงห์*** *ไปตามคำสั่งท่าน ...*"

หลวงปู่เทสก์ ได้ไปพักจำพรรษาอยู่กับ**หลวงปู่มั่น** ที่อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย อยู่ ๑ พรรษา ปี พ.ศ. ๒๔๖๘ และในปีต่อมา คือ พ.ศ. ๒๔๖๙ ได้กลับมาอยู่กับ**หลวงปู่สิงห์** พักจำพรรษาในท้องที่**อำเภอสว่างแดนดิน** จังหวัดสกลนคร คนละที่กับหลวงปู่สิงห์ แต่อยู่ใกล้ๆ กัน ดังจะได้กล่าวในตอนต่อไป

๔๖. จำพรรษาบ้านโคกสี อ.วาริชภูมิ สกลนคร

ปี พ.ศ. ๒๔๖๘ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ยังพำนักอยู่ในท้องที่อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร และพักจำพรรษาอยู่ในท้องถิ่นนี้ หลวงปู่มีอายุ ๓๖ ปี เป็นพรรษาที่ ๑๗ ของท่าน

บันทึกขององค์**หลวงปู่สิงห์** มีดังนี้

*"พ.ศ. ๒๔๖๘ จำพรรษาที่**วัดป่าวนาราม** ใกล้**บ้านโคกสี** ตำบลโคกสี อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร มีพระภิกษุสามเณรจำพรรษาด้วยกัน ภิกษุ ๕ รูป สามเณร ๓ รูป*

*พรรษาปีนี้ **พระอาจารย์เสาร์ กนฺตสีลเถระ** กับ**พระอาจารย์มั่น ภูริทตฺตเถระ** พร้อมกับหมู่คณะจำนวนหนึ่ง ยังคงจำพรรษาในท้องที่อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย"*

ดังได้เคยเรียนมาหลายครั้งว่า ตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมา กลุ่มพระธุดงค์ ๓ กลุ่ม คือ **กลุ่มของหลวงปู่ใหญ่เสาร์ กลุ่มของหลวงปู่มั่น** กับ**กลุ่มของหลวงปู่สิงห์** จะพำนักอยู่ไม่ห่างกันนัก พระอาจารย์ใหญ่ทั้งสามองค์ และพระเณร ต่างมีการติดต่อและไปมาหาสู่กันเป็นปกติ เวลามีงานมีการของสงฆ์ พระเณรท่านจะระดมมาช่วยกันเสมอ

สำหรับเหตุการณ์ทางด้าน**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** กับ**หลวงปู่มั่น** ภายในพรรษาเดียวกัน คือ ปี พ.ศ. ๒๔๖๘ มีบันทึกของ**หลวงพ่อวิริยังค์** ดังนี้

"ในปีนี้ (พ.ศ. ๒๔๖๘) ***ท่านอาจารย์มั่นฯ*** *พักอยู่ที่เสนาสนะป่า* (วัดอรัญญวาสี ในปัจจุบัน) *อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย* ***พระอาจารย์เสาร์*** *พักจำพรรษาที่**วัดราช** ใกล้บ้านน้ำโซง* (ปัจจุบันชื่อ วัดพระงาม) ***ท่านอาจารย์สิงห์***

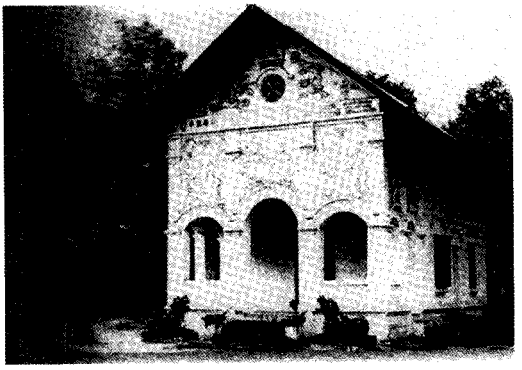

พระอุโสถหลังเก่า
วัดอรัญญวาสี
อ ท่าบ่อ จ.หนองคาย

– *มหาปิ่น* *จำพรรษา**บ้านหนองปลาโหล*** (สกลนคร)

*สถานที่**พระอาจารย์เสาร์** พักอยู่นั้น มีพระพุทธรูปเก่าสมัยเวียงจันทน์ชำรุดไปบ้าง **ท่าน** พร้อมกับ**พระอาจารย์มั่นฯ** ได้เป็นผู้บูรณะให้ปกติดังเดิม เมื่อทำเรียบร้อยแล้ว ประชาชนได้ไปเห็นก็พากันกล่าวชมว่า**งาม** ภายหลังจึงเรียกชื่อวัดนั้นว่า **วัดพระงาม** ต่อมาจนทุกวันนี้*

อนึ่ง เมื่อท่านพักอยู่ในท้องถิ่นนั้น ก็ได้แนะนำธรรมปฏิบัติ จนเกิดความเลื่อมใสยิ่งในพระพุทธศาสนา และก็ปรากฏว่าประชาชนแถบนั้นได้เป็นผู้เคร่งครัดในการปฏิบัติธรรม จนถึงทุกวันนี้"

ภายหลังออกพรรษาแล้ว **หลวงปู่มั่น** พร้อมศิษย์ ได้เดินทางไปพำนักแถวอำเภอวาริชภูมิ และอำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร อยู่ระยะหนึ่งแล้วไปจำพรรษา (ปี พ.ศ. ๒๔๖๙) ที่ **บ้านสามผง ดงพเนาว์** ตำบลสามผง อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม ณ สถานที่แห่งนี้ได้ประกอบพิธีญัตติกรรมครั้งใหญ่ คือพระสงฆ์และสามเณรฝ่ายมหานิกายหลายองค์ มีความเลื่อมใสในปฏิปทาของพระฝ่ายวิปัสสนาธุระ ได้ทำพิธีบรรพชา-อุปสมบทใหม่ เปลี่ยนมาสังกัดฝ่ายธรรมยุต จำนวนหลายองค์ ดังจะนำเสนอรายละเอียดของเหตุการณ์ในตอนต่อไป.

๔๗. บวชเปลี่ยนนิกายในสีมาน้ำ

หลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๘ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** และคณะยังพำนักโปรดญาติโยมในเขตอำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร อยู่ ในระหว่างนี้คือ**ช่วงเดือนมิถุนายน ๒๔๖๙** ก่อนช่วงเข้าพรรษา ได้มีการบวชพระกลุ่มใหญ่ จัดพิธีที่ **สีมากลางน้ำ เสนาสนะป่าบ้านสามผง** อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม โดยองค์**หลวงปู่มั่น** นั่งเป็นประธานพิธี **หลวงปู่สิงห์** กับ**หลวงปู่พระมหาปิ่น** เป็นแม่งานในการจัดงานสำคัญในครั้งนี้

ในบันทึกของ**หลวงปู่สิงห์** เขียนไว้เพียงสั้น ๆ ไม่มีรายละเอียด ดังนี้

"ก่อนเข้าพรรษาปีนี้ (๒๔๖๙) *ได้อาราธนาท่านเจ้าคุณ**พระธรรมเจดีย์*** (จูม พนฺธุโล) *สมัยที่ดำรงสมณศักดิ์เป็นที่ **พระญาณดิลก เจ้าคณะมณฑลอุดรธานี** ไปเป็นพระอุปัชฌายะ อุปสมบทนาค ๘ คนเป็นภิกษุ*

*มีญัตติ คือบวชแปลง**พระอุปัชฌาย์เกิ่ง อธิมุตฺตโก** เป็นต้น"*

บันทึกของ**หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร** ได้ให้รายละเอียดในการบวชแปลงครั้งใหญ่นี้ ดังนี้

"ครั้นออกพรรษา (ปี ๒๔๖๘) *แล้ว* (หลวงปู่มั่น) *ได้พาคณะธุดงค์วิเวกไปทาง**บ้านหนองปลาโหล** และไปถึง**บ้านอากาศ** (ปัจจุบันเป็นอำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร)*

***ท่านอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม** ก็มารอพบ**ท่าน**อยู่ที่นี้ เพื่อศึกษาธรรมบางประการ*

ท่านอาจารย์เทสก์ เทสฺรสี** กับพระอีก ๔รูป ก็ได้ธุดงค์ตาม**ท่าน (หลวงปู่มั่น) *ต่อไปจนถึง**บ้านสามผง ดงพเนาว์*** (ต. สามผง อ. ท่าอุเทน

จ. นครพนม) *พักอยู่ที่ป่าช้าแห่งหนึ่ง*

ณ สถานที่วิเวกแห่งนี้ ได้กลับกลายเป็นสถานที่สำคัญ คือ ได้เกิดมีพระอาจารย์ผู้มีบุญวาสนาบารมี ได้เข้ามาศึกษาธรรมปฏิบัติ เช่น ***พระอาจารย์เกิ่ง อธิมุตฺตโก*** *และคณะของท่าน*

เพราะท่านอาจารย์เกิ่ง เป็นพระอุปัชฌาย์ด้วย ผู้คนในละแวกนั้นนับถือมาก เป็นอาจารย์ใหญ่

เมื่อได้ยินข่าว ***ท่านอาจารย์มั่นฯ*** *มาพักอยู่ที่ป่า และทราบกิตติศัพท์มานานแล้ว จึงใคร่ที่จะทดลองไต่ถามอรรถปัญหาต่าง ๆ* ***ท่านอาจารย์เกิ่ง พร้อมคณะ*** *จึงได้ไปพบ* ***ท่าน*** *ที่ป่าแห่งนั้น*

เมื่อได้ไต่ถามอรรถปัญหาธรรมต่าง ๆ ***ท่านอาจารย์เกิ่ง และคณะ*** *ก็เกิดความอัศจรรย์ในการโต้ตอบอรรถปัญหาของ* ***ท่านอาจารย์มั่นฯ*** *เพราะแต่ละคำที่ได้รับคำตอบตรงใจจริง ๆ*

ตอนหนึ่ง ***ท่านอาจารย์เกิ่ง*** *ได้ถามว่า '* ***ความบริสุทธิ์*** *เกิดจากอะไร ?' ได้รับคำตอบว่า 'เกิดจาก* ***อริยสัจจธรรม***'

ท่านอาจารย์เกิ่งถามว่า ' ***สัจจธรรม*** *อยู่ที่ไหน ?' ได้รับคำตอบว่า '* ***อยู่ที่ตัวของคนทุกคน***'

ถามว่า 'อยู่ในตัวของทุก ๆ คน ***ทำไมทุกคนจึงไม่บริสุทธิ์ ?***' *ตอบว่า '* ***เพราะเขาไม่รู้วิธีการ***'

ถามว่า ' ***ทำไมจึงต้องมีวิธีการ ?***' *ตอบว่า '* ***เหมือนกับทรัพยากร พวกแร่ธาตุต่าง ๆ อยู่ใต้ดิน คนไม่มีวิธีการ ก็เอาแร่ธาตุทรัพยากรเหล่านั้นมาใช้ไม่ได้ แร่ธาตุจะมีประโยชน์ต่อมนุษย์ ก็ต่อเมื่อมนุษย์มีวิธีการนำขุดนำเอามาใช้ให้ถูกต้องตามวิธีการ***

แม้ อริยสัจจธรรม ก็เช่นเดียวกัน แม้ว่าจะอยู่ในตัวเราเอง ก็จะต้องมีวิธีการที่ถูกต้อง จึงจะบังเกิดเป็น อริยสัจจะ ได้'

พระอาจารย์เกิ่ง อธิมุตฺตโก

พระอาจารย์สีลา อิสฺสโร

พระอาจารย์ ดี ฉนฺโน

เท่านี้เอง ***ท่านอุปัชฌาย์เกิ่ง อธิมุตฺตโก*** *ก็เลื่อมใสและเข้ามาขอปฏิบัติกับ****ท่านอาจารย์มั่นฯ*** *จนเกิดความเย็นใจเป็นอย่างยิ่ง ได้ขอมอบตัวเป็นศิษย์พระอาจารย์มั่นฯ พร้อมใจกันกับศิษย์ เพราะได้ปฏิบัติจิตทั้งศิษย์ทั้งอาจารย์ยอมสละบวชทำทัฬหีกรรมใหม่ เป็นพระธรรมยุตทั้งวัด*

ในครั้งนั้น จึงทำให้ชาวบ้านชาวเมืองได้เลื่องลือกันว่า ***พระอาจารย์มั่นฯ เป็นผู้วิเศษสำคัญ เพราะได้ทรมานพระอาจารย์เกิ่งได้*** *เนื่องจากชาวบ้านชาวเมืองเลื่อมใสพระอาจารย์เกิ่งมาก ..."*

๔๘. กองทัพธรรมเกรียงไกร

ในระยะเวลาใกล้ ๆ กันนั้น คือหลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๘ ก่อนเข้าพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๙ ในเดือนมิถุนายน ได้มีพระเถระองค์สำคัญถึง ๓ องค์ พร้อมด้วยศิษย์หลายองค์ ได้ขอญัตติเป็นพระธรรมยุต คือ :-

๑. **พระอาจารย์เกิ่ง อธิมุตฺตโก** อายุพรรษา ๑๙ เป็นพระเถราจารย์ที่มีชื่อเสียงโด่งดัง เป็นที่เคารพนับถือของประชาชนแถบ**ลุ่มน้ำสงคราม** ท่านเป็นเจ้าอาวาส**วัดโพธิ์ชัย** บ้านสามผง ตำบลสามผง อำเภอศรีสงคราม (เดิมเป็นอำเภอท่าอุเทน) จังหวัดนครพนม ท่านเป็นพระอุปัชฌาย์ เป็นเจ้าสำนักเรียนนักธรรมและบาลี และเป็นครูใหญ่ท่านแรกของโรงเรียนประถมศึกษาแห่งตำบลสามผง ที่ตั้งอยู่ในวัดนั้นด้วย

๒. **พระอาจารย์สีลา อิสุโร** เป็นชาวสกลนคร อายุพรรษา ๑๗ เจ้าอาวาส**วัดโพธิ์ชัย** (คนละแห่งกับวัดพระอาจารย์เกิ่ง) ตำบลหว้าใหญ่ อำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร

๓. **พระอาจารย์ดี ฉนฺโน** พระเถระชื่อดังจาก **บ้านกุดเห่** อำเภอเลิงนกทา จังหวัดอุบลราชธานี (ปัจจุบันอยู่ในจังหวัดยโสธร) ชาวบ้านตั้งฉายาท่านว่า '**อาจารย์ดีผีย่าน**' เพราะท่านมีคาถาอาคมและมีอิทธิฤทธิ์เก่งกล้าในการปราบผีและคุณไสย์ต่าง ๆ

ในครั้งนั้นได้มีพิธี **ทัฬ์หีกรรม** คือ การบวชแปลงจากพระสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย มาเป็นฝ่ายธรรมยุต ครั้งใหญ่มากในสมัยนั้น คือมีพระสงฆ์มากถึง ๒๐ องค์ และสามเณรอีก ๕ องค์ ในคราวเดียวกัน

พิธีนี้ได้จัดขึ้นที่ **อุทกกุกเขปสีมา** หรือ **อุทกสีมา** หรือ **โบสถ์น้ำ** จัดสร้างขึ้นชั่วคราวเพื่อพิธีการนี้ ที่กลาง**หนองสามผง วัดป่าบ้านสามผง** อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม

โบสถ์น้ำ หรือ **สิมน้ำ** ที่จัดสร้างขึ้นนี้ ใช้เรือ ๒ ลำ ลอยอยู่กลางน้ำ ทำเป็นโป๊ะ เอาไม้กระดานพื้นปูเป็นแพ แต่ไม่มีหลังคา สมมติเป็นสีมากลางน้ำ เพื่อประกอบพิธีกรรมของสงฆ์ตามพุทธานุญาต

การที่ต้องสร้างโบสถ์น้ำเพื่อทำพิธีบวชนี้ เป็นเพราะว่าในท้องถิ่นแถวนั้น ไม่มีโบสถ์วัดธรรมยุต ที่จะจัดพิธีบรรพชาอุปสมบทได้ จึงต้องจัดทำโบสถ์น้ำเพื่อประกอบพิธีกรรมเป็นการชั่วคราว

พิธีการบวชแปลงในครั้งนั้น ได้มี **สามเณรสิม วงศ์เข็มมา** สามเณรวัดมหานิกาย จากอำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร รวมอยู่ด้วย หลังจากพิธีเสร็จแล้ว ก็ได้ติดตามไปปฏิบัติอยู่กับ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** และสามเณรองค์นี้ ก็คือ พระคุณเจ้า**หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร แห่งสำนักสงฆ์ถ้ำผาปล่อง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่** นั่นเอง

จากเหตุการณ์การบวชหมู่ในครั้งนั้น ทำให้มีจำนวน**พระป่า** เพิ่มขึ้นอีกมาก จนกลายเป็น **กองทัพธรรมพระกรรมฐาน** ที่เกรียงไกรขึ้นมา

หนองสามผง อ.ท่าอุเทน จ.นครพนม (ปัจจุบันอยู่ใน อ.ศรีสงคราม)

๔๙. จำพรรษาที่อากาศอำนวย สกลนคร

พระป่า หรือพระสายกรรมฐาน ที่ออกเผยแผ่ธรรมะในวิสัยสมณะ ในสมัยเริ่มแรก มี ๓ กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** กลุ่มของ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** กับ กลุ่มของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ดังที่กล่าวมาแล้ว แต่ในหัวข้อนี้จะขอเสนอเรื่องราวเพิ่มเติม โดยเฉพาะเรื่องความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงระหว่างพระกรรมฐานทั้งสามกลุ่มนี้พอให้เห็นภาพรวม

พระเถระที่เป็นอาจารย์ หรือหัวหน้า ทั้งสามองค์นี้ ต่างก็เป็นชาวจังหวัดอุบลฯ เหมือนกัน และมีความเกี่ยวโยงกันอย่างใกล้ชิด กล่าวคือ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์เป็นอาจารย์สอนกรรมฐานหลวงปู่มั่น** และ **หลวงปู่สิงห์ก็เป็นศิษย์ต้นในทางกรรมฐานของหลวงปู่มั่น** จึงกล่าวได้ว่า พระอาจารย์ทั้งสามองค์นี้ ร่วมสายเลือดในทางธรรม ต่างก็ให้ความเคารพกันตามอาวุโส และการเป็นครูเป็นศิษย์ที่ผูกพันใกล้ชิด

ระยะแรก **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** กับ **หลวงปู่มั่น** จะอยู่ด้วยกันทั้งในและนอกพรรษา ออกธุดงค์คู่กัน ต่อมาต่างองค์ต่างก็มีลูกศิษย์และเพิ่มจำนวนมากขึ้น การจะพักในสถานที่เดียวกันก็จะกลายเป็นกลุ่มใหญ่ไป จะเป็นภาระหนักแก่ชาวบ้านในการให้การอุปัฏฐากเลี้ยงดู ท่านจึงแยกกันอยู่ แต่ก็ไม่ห่างกันมากนัก พอไปมาหาสู่กันและทำกิจสงฆ์ร่วมกันได้เสมอ

แม้**หลวงปู่มั่น** จะเป็นพระเถระ มีลูกศิษย์ลูกหามาก แต่ท่านก็ยังปฏิบัติต่อ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์**เสมือนกับเณรน้อยปฏิบัติต่อครูบาอาจารย์ด้วยความเคารพและศรัทธาจริง และปฏิบัติอย่างเสมอต้นเสมอปลาย เป็นความงดงามที่ถ่ายทอดไปเป็นตัวอย่างแก่ศิษย์สายกรรมฐานรุ่นต่อ ๆ มา จนถึงปัจจุบัน

สำหรับ**หลวงปู่สิงห์** ท่านก็ออกธุดงค์ติดตาม**หลวงปู่มั่น** ในระยะเริ่มแรก ต่อมาเมื่อกำลังจิตท่านแก่กล้า บารมีธรรมสูงพอ ครูอาจารย์ให้การยอมรับและอนุญาตให้มีลูกศิษย์ได้ ท่านจึงมีกลุ่มศิษย์สายตรงของท่านเอง แล้วแยกกลุ่มออกมาจาก**หลวงปู่มั่น** บางครั้งก็พักจำพรรษาอยู่ร่วมกับหลวงปู่มั่น ตอนหลังแยกพักกันคนละที่ แต่ก็ยังอยู่ในระยะที่เดินทางไปมาหาสู่กันได้ เช่นไปรับคำชี้แนะหรือประกอบศาสนกิจร่วมกัน

หลวงปู่สิงห์ ในฐานะศิษย์อาวุโส ก็คอยสดับตรับฟังจาก**หลวงปู่มั่น** รับภาระงานที่ได้รับมอบหมาย ถึงแม้ท่านจะเป็นพระเถระมีลูกศิษย์ลูกหาและผู้มีศรัทธามาก แต่ท่านก็ยังหาโอกาสไปรับคำสอน คำชี้แนะ จากพระอาจารย์ของท่านอยู่เสมอ

ดังนั้น กลุ่มพระกรรมฐานกลุ่มใหญ่ทั้ง ๓ กลุ่ม ดังกล่าว จึงมักจะพักอยู่ไม่ห่างไกลกัน และมีงานหรือกิจกรรมที่ต้องมีการพบปะหรือกระทำร่วมกันตลอด

ในประวัติของพ่อแม่ครูอาจารย์สายกรรมฐานยุคแรก ๆ นี้ เราจึงมักจะพบว่า เวลากล่าวถึงเรื่องราวขององค์ใดองค์หนึ่ง จึงมักกล่าวพาดพิงถึงองค์อื่นด้วย เช่น เมื่อกล่าวถึงสถานที่พักจำพรรษา เราก็พอจะทราบว่าอีกสองกลุ่มก็จะอยู่ในละแวกนั้นด้วย หรือถ้าเราทราบว่าพระอาจารย์องค์หนึ่งทำอะไร ก็พอจะนึกถึงความโยงใยเกี่ยวข้องไปถึงองค์อื่นได้ ดังนี้เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ การจะทราบประวัติและเรื่องราวของ**หลวงปู่สิงห์** ซึ่งค้นหาได้ยากมาก จึงสามารถเทียบเคียงจากเรื่องราวของกลุ่มของ**หลวงปู่ใหญ่ทั้งสององค์** ได้มากพอสมควร ดังจะเห็นจากที่ผมได้ทำมาตั้งแต่ต้นแล้ว

ที่นี้ เรากลับมาสู่เรื่องราวของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** โดยตรงกันต่อไป โดยมาเริ่มเหตุการณ์ในปี พ.ศ. ๒๔๖๙ พรรษาที่ ๑๘ ของท่าน ต่อไป

เราสามารถสืบค้นข้อมูลได้จาก ๒ แหล่ง **แหล่งแรก** ในประวัติของ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ได้เขียนถึงการจำพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๙ ของท่าน ดังนี้

*"**ท่านอาจารย์มั่นฯ** และพระภิกษุสามเณรหลายรูป จำพรรษาที่**เสนาสนะป่าบ้านสามผง** อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม*

ท่านอาจารย์สิงห์** กับ **ท่านอาจารย์มหาปิ่น** จำพรรษากันที่**บ้านอากาศ (ปัจจุบันคืออำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร)

ท่านอาจารย์กู่ ธมฺมทินฺโน** จำพรรษาที่**บ้านโนนแดง (จ. นครพนม) ***อาจารย์อุ่น ธมฺมธโร** จำพรรษาที่**บ้านข่า*** (อ. ศรีสงคราม จ. นครพนม)

***ท่านอาจารย์เสาร์ กนฺตสีโล** ธุดงค์ออกจาก**วัดพระงาม** อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย แล้วก็ไป**เชียงคาน** จังหวัดเลย ขึ้นไปที่ **ภูฟ้า ภูหลวง** แล้วก็กลับมาจังหวัดอุดรธานี จำพรรษาอยู่ที่**เสนาสนะป่าบ้านดงยาง** อำเภอหนองหาร"*

ข้อมูลแหล่งที่สอง เป็นบันทึกการจำพรรษาขององค์**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** โดยตรง มีดังนี้

"พ.ศ. ๒๔๖๙ จำพรรษาที่สำนักสงฆ์วัดป่า ใกล้เมืองอากาศอำนวย ตำบลอากาศอำนวย อำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร (ภายหลังยกขึ้นเป็นอำเภออากาศอำนวย) มีพระภิกษุสามเณรจำพรรษาด้วยกัน ภิกษุ ๑๐ รูป สามเณร ๕ รูป

*พรรษานี้ **พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ** กับหมู่คณะจำนวนหนึ่ง ได้อยู่จำพรรษาที่สำนักสงฆ์**วัดป่าบ้านสามผง** ตำบลสามผง อำเภอท่าอุเทน (ปัจจุบันอยู่ในท้องที่อำเภอศรีสงคราม) จังหวัดนครพนม*

...

*ส่วน**พระอาจารย์เสาร์ กันตสีลเถระ** กับหมู่คณะจำนวนหนึ่ง ยังคงจำพรรษาในท้องที่อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย มีพระภิกษุสามเณรจำพรรษาร่วมด้วย ภิกษุ ๑๕ รูป สามเณร ๘ รูป"*

นอกจากนี้ก็มีบันทึกของ **หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี** ผมขอยกไปเสนอในตอนต่อไป.

๕๐. ปรุงยาสมุนไพรช่วยชาวบ้านรักษาฝีดาษ

กลางพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๙ ที่**บ้านอากาศอำนวย** ที่**หลวงปู่สิงห์ขนฺตยาคโม** จำพรรษาอยู่ ได้เกิดโรคฝีดาษระบาดขึ้น ชาวบ้านหวาดกลัวกันมาก **หลวงปู่**ได้ปรุงยาสมุนไพรช่วยรักษาเพื่อหยุดยั้งการตาย ทำให้ชาวบ้านเกิดกำลังใจและศรัทธาต่อหลวงปู่มาก

เหตุการณ์นี้มีบันทึกใน**อัตโนประวัติของหลวงปู่เทสก์ เทสฺรสี** ในปีนั้น ท่านเพิ่งบวชได้ ๔ พรรษา พักจำพรรษาที่บ้านอากาศอำนวยเหมือนกัน แต่อยู่คนละด้านของเมือง ห่างจากสำนักของ**หลวงปู่สิงห์** ประมาณ ๓ กิโลเมตรเท่านั้น บันทึกของ**หลวงปู่เทสก์** มีดังนี้

"จวนเข้าพรรษา (ปี พ.ศ. ๒๔๖๙) ***เรา*** (หลวงปู่เทสก์) *ได้ย้อนกลับมาจำพรรษาที่ป่าช้า ทิศเหนือของอำเภออากาศอำนวย* ***ท่านอาจารย์สิงห์จำพรรษาอยู่ทางทิศใต้ของอำเภออากาศอำนวย***

ในพรรษานี้ ผู้ที่จำพรรษาด้วยกัน (กับหลวงปู่เทสก์) *มี พี่ชาย อาผู้ชาย โยมแม่ โยมป้า และแม่ชีบ้านโพนสว่างอีกคนหนึ่ง* ***พระ*** *คงมีเราเพียงคนเดียวกับ****สามเณรชื่น*** *บ้านท่าบ่อ พอจวนเข้าพรรษา โยมอาเสียไปคนหนึ่ง ยังคงเหลือเพียง ๖ คนด้วยกัน*

ในพรรษานี้ ***ชาวบ้านเกิดฝีดาษ*** *ผู้คนแตกหนีไปอยู่ตามป่า ตามทุ่งนาเกือบหมด แม้พระตามวัดในบ้านก็ตามโยมไปด้วย แทบจะไม่มีคนตักบาตรให้ฉัน เพราะคนในเมืองอากาศฯ นี้ เขาไม่เคยเป็นฝีดาษกัน*

บ้านมีพันกว่าหลังคาเรือน คนเป็นฝีดาษ ๕ คนเท่านั้น

ใครเกิดเป็นฝีดาษแล้ว จะต้องปกปิดไม่ให้ใครรู้ กว่าคนอื่นจะรู้มันลุกลามไปมากแล้ว

และเมื่อเกิดฝีดาษแล้ว จะต้องเอาไปไว้ในป่า ปลูกกระต๊อบให้อยู่คนเดียว เพียงเอาอาหารส่งให้กิน

ดีนักหนาที่ท่านอาจารย์สิงห์ท่านรู้จักยาสมุนไพรอยู่บ้าง ท่านจึงบอกไม่ให้เอาไปทิ้งไว้ในป่า ท่านหายามารักษากัน จึงมีตายเพียงไม่กี่คนเท่านั้น

พอทางการรู้เข้า จึงมาฉีดวัคซีนป้องกันให้

เดชะบุญเขายังนับถือพระกัมมัฏฐานอยู่ ถึงแม้ไม่มีคนนอนเฝ้าบ้านเลยสักคนเดียว ขนาดนั้นแล้ว ตอนตี ๔-๕ ยังอุตส่าห์ต้อม ๆ มาหุงข้าวไว้สำหรับตักบาตร

พวกเราไปบิณฑบาต เขาจะออกมาตักบาตรแล้วรีบกลับเข้าป่าไป

ขอขอบบุญขอบคุณชาวเมืองอากาศไว้ ณ ที่นี้เป็นพิเศษ บุญกุศลนี้เป็นของสูงเหนือชีวิตจิตใจ เป็นที่พึ่งของมนุษย์ผู้ได้รับทุกข์ที่มีชีวิตอยู่และละโลกนี้ไปแล้วได้อย่างแท้จริง

คนเรา เมื่อได้รับทุกข์ หากไม่พึ่งบุญ แล้วจะไปพึ่งอะไรเล่า

คนเมืองอากาศฯ *กลัวฝีดาษยิ่งกว่ากลัวเสือ คนบ้านใกล้เรือนเคียงกัน ทั้งเป็นญาติกันด้วย ก็ไม่พูดกัน*

เราถามว่า เมื่อไรจะพูดด้วยกัน เขาบอกว่า โน่นละ ออกพรรษาแล้ว เดือนสาม จึงจะพูดกัน"

๕๑. เทศน์ให้กระเทือนใจศิษย์

เหตุการณ์นี้ยังอยู่ในกลางพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๙ ที่**บ้านอากาศอำนวย** จังหวัดสกลนคร ที่เดิม

ข้อมูลจากการบันทึกของ **หลวงปู่เทสก์ เทสฺรสี** ลูกศิษย์ ซึ่งเป็นพระหนุ่มอายุพรรษา ๔ ในขณะนั้น

การเทศน์ของ**หลวงปู่สิงห์** เป็นการจงใจเทศน์สอน**หลวงปู่เทสก์** ผู้เป็นศิษย์โดยเฉพาะ ทำให้**หลวงปู่เทสก์** เกิดมีมานะเร่งทำความเพียรทางใจมากยิ่งขึ้น จนประสบความมหัศจรรย์ทางจิตหลายประการในช่วงนั้น

บันทึกของ**หลวงปู่เทสก์** มีดังนี้

"ในพรรษานี้ (พ.ศ. ๒๔๖๙) ***เรา****ได้ไปฟังเทศน์****ท่านอาจารย์สิงห์****บ่อย ๆ การไปจะต้องเดินผ่าน****เมืองอากาศฯ** *นี้ไปเป็นระยะทางเกือบ ๓ กิโล ในบ้านไม่มีคน แม้แต่สุนัขตัวเดียวก็ไม่เห็น*

ถูกท่านอาจารย์สิงห์เทศน์กระเทือนใจอย่างหนัก

จะเป็นเพราะท่านแกล้งเพื่อกระเทือนใจเรา หรือท่านไม่รู้นิสัยของเราตามความเป็นจริง ก็เหลือที่จะเดาถูก

ท่านว่า ***นิสัยของเราเป็นคนกระด้าง หัวดื้อ ไม่ค่อยจะลงคน***

ขณะที่ท่านเทศน์อยู่นั้น เราได้กำหนดจิตตรวจดูภายในใจของเรา เราเองก็เคารพนับถือท่านอย่างที่สุด คอยรับโอวาทของท่านอยู่เสมอ ทำไมท่านจึงว่าอย่างนั้น ?

*แต่ที่ท่านว่า "****ไม่ค่อยจะลงคน****" นั้น เป็นความจริง เราเป็นคนเช่นนั้นแต่ไหนแต่ไรมา สิ่งใดถ้าไม่สมเหตุผลแล้วไม่ค่อยเชื่อง่าย ๆ เหมือนกัน*

แม้ความเห็นของตนเอง หากไม่เทียบดูโน่นดูนี่แล้ว ถ้าไม่มีหลักฐานยืนยันแล้ว หัวเด็ดตีนขาดก็ไม่ยอมเชื่อเอาเสียดื้อ ๆ อย่างนั้นแหละ

ในขณะที่นั่งฟังเทศน์ท่านอยู่นั้น ทั้งตรวจใจของตนเองไป มันยิ่งทำให้เกิดมานะกล้าขึ้น เหมือนกับเอาน้ำมารดดับไฟอย่างนั้นแหละ

ขากลับมา เดินตัวปลิว จิตมันกำหนดเอาเรื่องนั้นมาเป็นอารมณ์ไม่หาย ***คืนวันนั้น เรายิ่งปรารภความเพียรเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ***

ด้วยคิดว่า เราได้ปรารภความเพียรมาถึงขนาดนี้แล้ว กิเลสซึ่งมีอยู่ในใจของเราแท้ ๆ ทำไมเราจึงรู้ไม่ได้ น่าขายขี้หน้า

ท่านก็เป็นคน เกิดจากบิดามารดา เติบโตมาด้วยน้ำนม ข้าวป้อนเหมือน ๆ กับเรา ท่านยังสามารถล่วงรู้กิเลสภายในใจของเรา

วันนี้ ถ้าหากเราไม่สามารถล่วงรู้กิเลสของเราแล้ว เราจะขอยอมตายกับการทำความเพียรของเรานี้แหละ"

ในคืนนั้น **หลวงปู่เทสก์** เร่งความเพียรอย่างหนัก พิจารณาคำเทศน์ของ **หลวงปู่สิงห์**ทบทวนกลับไป กลับมา ก็เกิดความสงบเย็น และเข้าใจจิตใจของท่านเองชัดเจนยิ่งขึ้น

เมื่อนั่งสมาธินานพอควรแล้ว ท่านก็เอนกายลงนอนพักผ่อน แต่นอนไม่ค่อยหลับ มีอาการเหมือน **ผีอำ** ท่านกำหนดจิตพิจารณาอาการที่เรียกว่า **ผีอำ** นี้ ต่อมาก็พิจารณาเรื่อง **การนอนหลับ-นอนไม่หลับ** จนพิจารณา**กำหนดจิตดูอาการของคนใกล้จะขาดใจตาย** และที่สุดก็พิจารณาถึง **การเข้านิโรธสมาบัติ**

ผมขออนุญาตไม่กล่าวถึงรายละเอียดของเรื่องข้างต้น ท่านที่สนใจสามารถหาอ่านใน **อัตโนประวัติ** ของ**หลวงปู่เทสก์ เทสฺรสี** ได้ ท่านเขียนไว้ชัดเจนครับ และหนังสือก็ไม่น่าจะหายากนัก.

ตอนที่ ๔
ต้องอุปสรรคใหญ่ในอุบลฯ

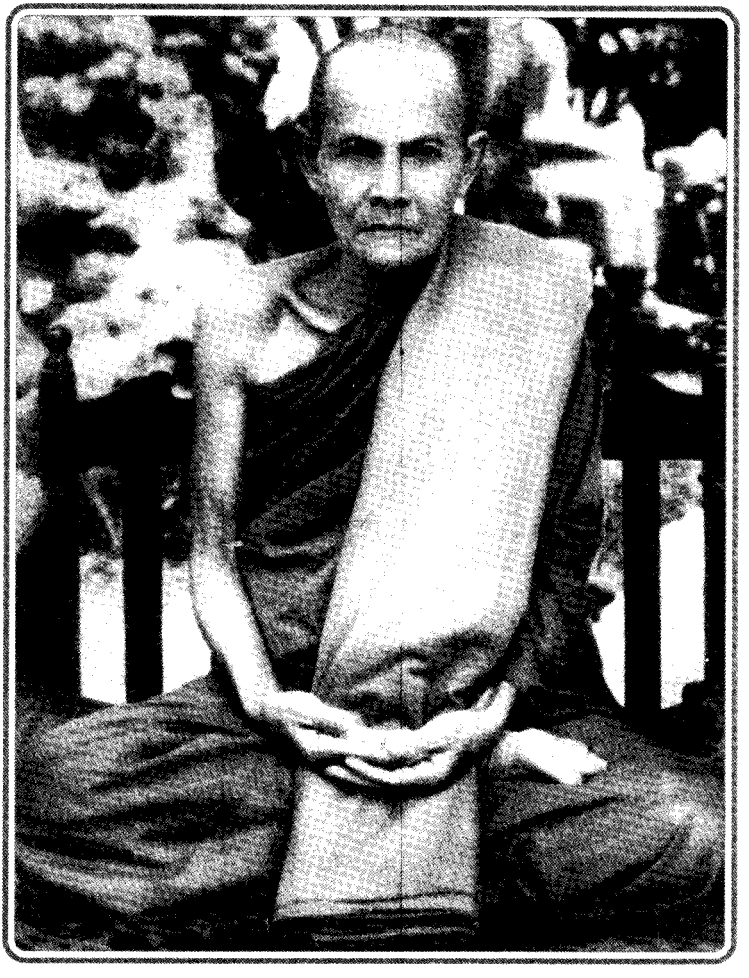

หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต

๕๒. อาราธนาหลวงปู่มั่นกลับอุบลฯ

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม เห็นว่า ทั้ง**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** และ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ได้ธุดงค์ออกจากจังหวัดอุบลฯ มานานพอสมควรแล้ว น่าจะถึงเวลาหวนกลับไปโปรดชาวจังหวัดอุบลฯ บ้านเกิดบ้าง

ในบันทึกขององค์**หลวงปู่สิงห์** มีดังนี้

*"ออกพรรษา (ปี พ.ศ. ๒๔๖๙) แล้ว ได้อาราธนา**พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ** ให้พาไปโปรดญาติโยม ในท้องที่จังหวัดอุบลราชธานี*

พระอาจารย์ *(หลวงปู่มั่น) มีความยินดีพาไป มีพระภิกษุสามเณรติดตามไปรวมทั้งสิ้น ๓๒ รูป*

ได้ทำการสั่งสอนประชาชนในท้องที่อำเภออำนาจเจริญ โดยเฉพาะในหมู่บ้านญาติ ซึ่งเป็นชาติภูมิชั่วระยะกาลหนึ่งก่อนถึงกาลจำพรรษา"

ใน **อัตโนประวัติ** ของ **หลวงปู่เทสก์ เทสฺรสี** เขียนถึงเหตุการณ์ตอนนี้ไว้ว่า

*"ออกพรรษา (ปี พ.ศ. ๒๔๖๙) แล้ว **ท่านพระอาจารย์สิงห์** ได้พาคณะเราไปกราบนมัสการ**ท่านพระอาจารย์มั่น** ที่**บ้านสามผง** (อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม) ดังเคยปฏิบัติมาเป็นอาจิณ*

...

*การไปรวมกันกราบนมัสการ**พระอาจารย์ใหญ่** ในครั้งนี้ ถึงแม้พระเณรทั้งหมดจะหย่อนร้อย ก็นับว่ามากเอาการอยู่ในสมัยนั้น*

*แล้ว **ท่านอาจารย์มั่น** ได้ให้**เรา** (หลวงปู่เทสก์) พร้อมด้วยพระอีกองค์หนึ่ง กับสามเณรอีกหนึ่งองค์ ตามท่านออกเดินทางไป**บ้านข่าโนนแดง** ซึ่ง **อาจารย์อุ่น** (ธมฺมธโร), อาจารย์กู่ (ธมฺมทินฺโน) และ**อาจารย์ฝั้น** (อาจาโร) จำพรรษาอยู่ ณ ที่นั้น*

ขณะที่ ***ท่านอาจารย์มั่น*** *อยู่ที่****วัดสามผง*** *ท่านแทศน์ทุกวัน ถ้าใครอ่อนแอท้อแท้ เจ็บป่วย ท่านก็เทศน์ว่า* ***นั่นมิใช่กลัวตาย แต่อยากตายหลายหน*** *(คือ หมายความว่า ถ้าทำความเพียรกล้าแข็งเข้า ใจบริสุทธิ์แล้ว ความกลัวตายก็จะลดน้อยลง)*

พอท่านออกจากวัดไป ไม่มีใครเทศน์ให้ฟัง จิตใจของลูกศิษย์ก็อ่อนลง จึงอยู่ไม่ได้

ที่วัดนี้อากาศร้อนนัก ไข้มาเลเรียก็ชุม ใครใจอ่อนแอจะต้องโดนเป็นไข้ทุก ๆ คน

*หมู่คณะที่อยู่****บ้านสามผง*** *ได้ตามมาที่วัด (บ้านข่าโนนแดง) หมดวัดเลย บอกว่า แย่! อยู่ไม่ไหว อากาศวัดบ้านสามผงมันร้ายกาจมาก ทำให้ซึมเมื่อยง่วงนอนตลอดวัน"*

สรุปว่า ช่วงหลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๙ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ได้พาคณะศิษย์ออกเดินทางจาก**บ้านอากาศอำนวย** จังหวัดสกลนคร ไปกราบ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** *ที่****วัดป่าบ้านสามผง*** อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม

หลวงปู่สิงห์ กราบอาราธนาให้ **หลวงปู่มั่น** นำคณะเดินทางไปโปรดญาติโยมที่จังหวัดอุบลราชธานี บ้านเกิดของท่านทั้งสอง ซึ่ง**หลวงปู่มั่น** ก็ได้รับอาราธนาแล้วจึงนัดแนะศิษย์ที่เป็นพระภิกษุและสามเณรที่อยู่ในละแวกนั้นไปประชุมกันที่ **วัดบ้านข่าโนนแดง** ตามบันทึกของ**หลวงปู่เทสก์** ข้างต้น

วัดบ้านข่าโนนแดง ในหนังสือประวัติของ**หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** เรียกว่า **บ้านดอนแดงคอกช้าง** สมัยนั้นอยู่ในท้องที่อำเภอท่าอุเทน (ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอนาหว้า) จังหวัดนครพนม

ที่ **บ้านดอนแดงคอกช้าง** หรือ **วัดบ้านข่าโนนแดง** ในขณะนั้น **หลวงปู่มั่น** ได้จัดให้ศิษย์สำคัญ ๓ รูป ไปอยู่จำพรรษาแทนองค์ท่าน ได้แก่ **หลวงปู่กู่ ธมฺมทินฺโน, หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** และ **หลวงปู่เกิ่ง อธิมุตฺตโก**

๕๓. หลวงปู่มั่นปรารภการกลับอุบลฯ

มีเรื่องน่าคิด หรืออาจเห็นว่าเป็นเรื่องแปลก หรือมหัศจรรย์ ก็แล้วแต่จะมอง เพราะว่าที่**บ้านดอนแดงคอกช้าง** หรือ**วัดบ้านข่าโนนแดง** ที่กล่าวถึงในตอนที่ผ่านมา แต่เดิม *"ที่วัดนี้ อากาศร้อนนัก ไข้มาเลเรียก็ชุกชุม ใครใจอ่อนแอก็จะต้องโดนเป็นไข้ทุกคน"* ตามที่**หลวงปู่เทสก์** ได้เขียนไว้

แต่ที่ว่าน่าคิด หรือน่าแปลก ก็คือ พอ**หลวงปู่มั่น** ไปพักชั่วระยะสั้น ๆ สถานที่นั้นกลับเป็นที่สงบเย็น เหมาะแก่การบำเพ็ญเพียร จนกระทั่งพระเณรจากที่อื่นต้องติดตามไปอยู่กับ**หลวงปู่มั่น**ด้วย และ**หลวงปู่มั่น**ก็ได้ใช้สำนักแห่งนี้เป็นที่ประชุมพระเณร เพื่อบอกเรื่องที่จะเดินทางไปจังหวัดอุบลราชธานี ตามคำอาราธนาของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม**

ในเรื่องการเรียกประชุมศิษย์ของ**หลวงปู่มั่น** มีปรากฏในประวัติของ**หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** เขียนบรรยายไว้ว่า

*"พอออกพรรษา ปี ๒๔๖๙ นั้นแล้ว **หลวงปู่มั่น**ได้นัดพระลูกศิษย์ของท่าน ที่จำพรรษาอยู่ในท้องที่แถบนั้นประมาณ ๗๐ รูป เข้าไปประชุมพร้อมกันที่ **บ้านดอนแดงคอกช้าง** สถานที่ที่**หลวงปู่ฝั้น** จำพรรษาอยู่*

เมื่อพระภิกษุสามเณรศิษย์ของหลวงปู่มั่น พากันมาพร้อมเพรียงแล้ว ท่านได้ให้โอวาทตักเตือนสั่งสอนเพื่อให้ศิษย์มีกำลังใจ

ท่านแสดงธรรมปลุกใจให้ลูกศิษย์ลุกขึ้นต่อสู้กับกิเลสที่ครอบงำจิตใจให้อ่อนแอ ให้ว่วงเหงาหาวนอน ขี้เกียจขี้คร้าน ฟุ้งซ่าน เถลไถล ไม่มีความอดทน พยายามบำเพ็ญเพียรภาวนา"

"การประชุมในครั้งนั้น หลวงปู่มั่นได้วางระเบียบการปฏิบัติเกี่ยวกับการอยู่ป่า การตั้งสำนักปฏิบัติ แนวทางการอบรมสั่งสอนประชาชนเกี่ยวกับการปฏิบัติจิต เพื่อให้คณะศิษย์นำไปปฏิบัติให้เป็นระเบียบเดียวกัน ซึ่งพระป่าได้ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติมาจนทุกวันนี้"

ต่อจากนั้น **หลวงปู่มั่น** ได้ปรารภในที่ประชุมว่า

"... ในท้องที่ ๔-๕ จังหวัด คือ จังหวัดเลย สกลนคร อุดรธานี นครพนม หนองคาย พวกเราได้ออกธุดงค์ทำความเพียรบำเพ็ญภาวนา วกไปเวียนมาอยู่ในภูเขาแถบนี้ ก็เป็นเวลาหลายปีแล้ว ***ปีนี้พวกเราควรไปทางไหนกันดี ?***

สำหรับผม จำต้องพาคุณโยมแม่ให้ไปอยู่กับน้องสาวที่เมืองอุบลฯ เพราะท่านชราภาพมาก อายุ ๗๘ ปีแล้ว จะพาทุลักทุเลอยู่ดงอยู่ป่าคงจะไปไม่ไหว ..."

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม กับพระน้องชาย คือ **หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** ได้รับรองจะพาคุณโยมแม่ของหลวงปู่มั่น (คุณแม่ซีจันทร์) ไปส่งให้ถึงเมืองอุบลฯ แต่ต้องไปด้วยเกวียน จะให้ท่านเดินเท้าไปคงไม่ไหว เพราะท่านชราภาพมาก ไม่มีกำลังพอ

ที่ประชุมตกลงขอติดตาม**หลวงปู่มั่น** ลงไปเที่ยวธุดงค์กรรมฐานตามท้องที่ต่าง ๆ ของจังหวัดอุบลราชธานี หมดด้วยกันทุกองค์ คือมีมติเป็นเอกฉันท์

หลังจากการประชุมสิ้นสุดลงแล้ว พระเณรก็แยกย้ายกันออกธุดงค์ไปเป็นหมู่ ๆ ถ้าใครองค์ใดไปพบสถานที่เหมาะดี สบาย มีความสงัด จะพักอยู่ปฏิบัติฝึกหัดเพื่อให้ได้กำลังใจเพิ่มยิ่ง ๆ ขึ้นอีก ก็อยู่ได้ **แต่ให้มีจุดหมายไปพบกันที่เมืองอุบลฯ ช่วงก่อนเข้าพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๗๐**

พระญาณวิศิษฏ์สมิทธิวีราจารย์ (หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม)
วัดป่าสาลวัน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
ชาตะ ๒๗ มกราคม ๒๔๓๒ มรณภาพ ๘ กันยายน ๒๕๐๔

ภาพถ่ายทางอากาศวัดป่าสาลวัน
อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

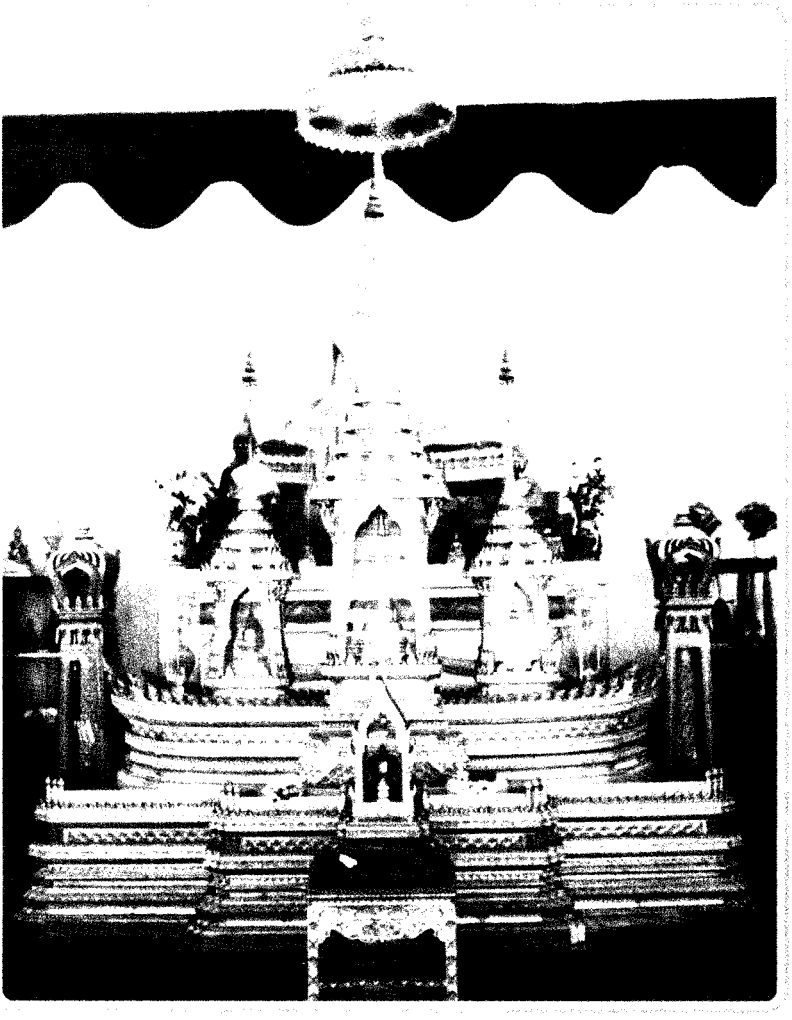

บุษบกบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ
พระธาตุบูรพาจารย์ หลวงปู่เสาร์ กนฺตสีโล หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต
และอัฐิธาตุหลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม
ประดิษฐาน ณ ศาลาการเปรียญ วัดป่าสาลวัน นครราชสีมา

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจนฺโท)
วัดบรมนิวาส เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ
(พ.ศ. ๒๓๙๙ - ๒๔๗๙)

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (อ้วน ติสฺโส)
พระอุปัชฌาย์ของหลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม
(พ.ศ. ๒๔๑๐ - ๒๔๙๙)

พระศาสนดิลก (เสน ชิตเสโน)
พระกรรมวาจาจารย์ของหลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม

๕๔. พระป่ามาพร้อมกันที่สกลนครโดยบังเอิญ

หลังจากที่พระธุดงค์กรรมฐานแยกย้ายกันไปแล้ว เป็นเหตุบังเอิญที่พระธุดงค์แต่ละสายได้ไปรวมกันที่จังหวัดสกลนคร อย่างไม่มีการนัดหมาย ดังบันทึกของ **หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร** เขียนเล่าไว้ดังนี้

*"เมื่อเสร็จจากการประชุมในครั้งนี้ ทุกองค์ต่างก็แยกย้ายกันออกไปธุดงค์หาวิเวกตามสถานที่จังหวัดต่าง ๆ โดยมิได้มีการนัดแนะว่าจะไปพบกัน ณ สถานที่ใด แต่ด้วยเหตุอะไรไม่ทราบ ทุก ๆ องค์ก็เผอิญไปพบกันเข้าอีกที่**จังหวัดสกลนคร***

*ในขณะนั้น **นางนุ่ม ชุวานนท์** ผู้ที่เคยเลื่อมใส**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** และ**หลวงปู่มั่น** มานานแล้ว กำลังเตรียมจัดงานศพของมารดาที่ถึงแก่กรรมในตอนนั้นอยู่พอดี (คุณย่านุ่ม เคยเป็นน้องสาวหลวงปู่มั่น ในอดีตชาติ)*

*เมื่อ**นางนุ่ม**ได้ทราบข่าว**หลวงปู่ทั้งสององค์** พร้อมด้วยสานุศิษย์จำนวนมาก กำลังเดินทางมุ่งหน้าเข้าเขตจังหวัดสกลนคร จึงได้ไปนิมนต์ให้พระป่าทั้งหมดมาพักอยู่ที่เสนานะป่าด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของตัวเมือง (ภายหลังสถานที่แห่งนี้ได้กลายเป็น **วัดป่าสุทธาวาส** ในปัจจุบัน)*

*ขณะที่**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** กับ **หลวงปู่มั่น** พักอยู่ที่เสนาสนะป่าแห่งนั้น เพื่อฉลองศรัทธาตามคำนิมนต์ของ**นางนุ่ม**นั้น ยังเป็นการโปรดศรัทธาชาวเมืองสกลนครด้วย*

ชาวสกลนครได้เห็นพระสายปฏิบัติมาพักอยู่รวมกันมากมายเช่นนั้น ต่างหลั่งไหลพากันมาทำบุญ ฟังธรรม และฝึกปฏิบัติธรรมกันอย่างล้นหลาม จนถือเป็นนิสัยปัจจัยของชาวสกลนครสืบมาจนถึงทุกวันนี้"

แต่เดิมมา **พระป่า**จะถือเคร่งไม่ยอมรับนิมนต์ไปฉันภัตตาหารในบ้านของฆราวาส เพิ่งได้รับการผ่อนปรนให้ไปฉันในบ้านญาติโยมได้ในคราวครั้งนี้เอง ซึ่ง**หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร** ได้เขียนเล่าเหตุการณ์ ดังนี้

"ขณะนั้น ***พระยาปัจจันตประเทพธานี*** *บิดาของ****คุณพระพินิจฯ*** *ถึงแก่กรรม เจ้าภาพได้อาราธนาพระอาจารย์ทั้งสอง พร้อมด้วยสานุศิษย์ เพื่อบำเพ็ญกุศลงานศพดังกล่าว*

ท่านอาจารย์ทั้งสองก็ให้อุปการะเป็นอย่างดี เพื่อเป็นการอนุเคราะห์ จึงได้อนุญาตให้พระไปฉันในบ้านได้ เป็นการรับนิมนต์ครั้งแรก

*เพราะ เบื้องต้นพระคณะกัมมัฏฐานได้รักษา****ธุดงควัตร****อย่างเข้มงวดกวดขันจริงๆ ไม่มีการอนุโลมให้รับนิมนต์ไปฉันภัตตาหารในบ้านคน* ***เพิ่งมาผ่อนปรนให้รับนิมนต์ไปฉันในงานฌาปนกิจศพบิดาของพระพินิจฯ ครั้งนี้เป็นครั้งแรก***"

เมื่อเสร็จงานฌาปนกิจศพในจังหวัดสกลนครทั้งสองงานแล้ว **พระอาจารย์ทั้งสอง** และคณะศิษย์แต่ละกลุ่ม แต่ละสาย ต่างก็แยกย้ายกันไปคนละทิศคนละทางตามอัธยาศัย

องค์**หลวงปู่มั่น** และศิษย์ มุ่งไปยังจังหวัดอุบลราชธานีตามที่นัดหมายไว้ โดยไปแวะพักที่**บ้านห้วยทราย** (อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร ในปัจจุบัน) เป็นเวลา ๑๐ วัน แล้วต่อไปถึง**บ้านหนองขอน อำเภอบุ่ง** (ต่อมาเป็น อำเภออำนาจเจริญ และยกฐานะเป็นจังหวัดอำนาจเจริญ ในภายหลัง) **จังหวัดอุบลราชธานี** เมื่อ**ชาวบ้านหนองขอน** ได้ฟังธรรมเทศนาของท่านแล้ว เกิดความเลื่อมใส จึงได้พร้อมใจกันอาราธนาให้ท่านพำนักอยู่ในสถานที่นั้น

หลวงปู่มั่นเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ก็รับอาราธนา ชาวบ้านจึงช่วยกันจัดแจงเสนาสนะถวายจนเป็นที่พอเพียงแก่พระภิกษุที่ติดตามมากับท่าน

สำหรับ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ได้พาคณะศิษย์แยกย้ายไปพำนักที่**บ้านหัวตะพาน** ซึ่งอยู่ห่างจากที่พักของ**หลวงปู่มั่น** ไปประมาณ ๕๐ เส้น (ประมาณ ๒ กิโลเมตร)

๕๕. ทำไมหลวงปู่ใหญ่เสาร์ยังไม่กลับอุบลฯ

ในการประชุมศิษย์สายพระกรรมฐานหลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๙ ที่**สำนักสงฆ์บ้านดอนแดงคอกช้าง** ตามที่กล่าวมานั้น **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ก็อยู่ร่วมในฐานะองค์ประธานของที่ประชุมในครั้งนั้น

พระเถรในที่ประชุมมีมติเป็นเอกฉันท์ที่จะเดินทางไปเผยแผ่ธรรมในท้องที่จังหวัดอุบลราชธานี

หลังจากการประชุมเสร็จสิ้นลง ทั้ง**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** พร้อมศิษย์. **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** พร้อมศิษย์ และ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺยาคโม** พร้อมศิษย์ ต่างก็แยกย้ายกันออกธุดงค์ โดยมีเป้าหมายไปพบกันที่จังหวัดอุบลฯ ก่อนเข้าพรรษาครั้งหน้า

แต่ปรากฏว่า **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** พร้อมศิษย์ ยังไม่ไปจังหวัดอุบลฯ ตามมติที่ประชุม แต่ออกตระเวนและจำพรรษาอยู่แถวจังหวัดสกลนครและนครพนม ต่อไปอีกถึง ๙ ปี (พ.ศ. ๒๔๗๐-๒๔๗๙) จึงได้เดินทางกลับจังหวัดอุบลฯ บ้านเกิด

กล่าวคือ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** เดินทางกลับอุบลฯ ในปี พ.ศ. ๒๔๗๙ เมื่อท่านมีอายุ ๗๗ ปี โดยไปพักจำพรรษาที่**วัดบูรพา** ในตัวเมืองอุบลฯ ในระยะแรก ต่อจากนั้นท่านก็ไปสร้าง**วัดดอนธาตุ** บนเกาะกลางลำแม่น้ำมูลในท้องที่อำเภอพิบูลมังสาหาร และจำพรรษาที่วัดแห่งนี้เป็นวัดสุดท้ายในชีวิตของท่าน

หลังสุด **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** เดินทางไปทาง**นครจำปาศักดิ์** ทางฝั่งประเทศลาว เพื่อทำบุญอุทิศให้พระอาจารย์ของท่าน แล้วท่านเองเกิดอาพาธ และได้ลาขันธ์ภายในโบสถ์ ต่อหน้าพระประธาน **วัดอำมาตย์** แห่งนครจำปาศักดิ์ เมื่อวันที่

๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๕ รวมสิริอายุ ๘๒ ปี พรรษา ๖๒ (ดังรายละเอียดใน**หนังสือบูรพาจารย์ เล่ม ๕**)

คำถาม ตามที่ตั้งชื่อหัวเรื่องไว้ข้างบน ก็คือ **ทำไมหลวงปู่ใหญ่เสาร์ยังไม่กลับอุบลฯ ตามมติที่ประชุมสงฆ์ ในตอนนั้น ?**

ท่านที่ติดตามอ่านประวัติของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** (ในบูรพาจารย์ เล่ม ๕) ก็คงจะทราบกันดีแล้ว ผมขออนุญาตเล่าอย่างย่อ ๆ ดังนี้

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ ท่านธุดงค์ออกจากจังหวัดอุบลฯ ครั้งหลังสุดในปี พ.ศ. ๒๔๔๙ ไปพักจำพรรษาทางภาคอิสานตอนบน แถบจังหวัดอุดรธานี สกลนคร หนองคาย เลย นครพนม จนถึง พ.ศ. ๒๔๗๙ รวม ๓๐ ปี (สมัยนั้น หนองบัวลำภู มุกดาหาร ยโสธร และ อำนาจเจริญ ยังไม่เป็นจังหวัด)

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ ออกจากจังหวัดอุบลฯ ด้วยสาเหตุสำคัญ ๒ ประการ

เหตุผลแรก เนื่องจากท่านหลบเลี่ยงจากการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาส ให้เป็นพระอุปัชฌาย์ เพราะท่านไม่สนใจตำแหน่งการบริหารคณะสงฆ์ ดังที่ **หลวงปู่จาม มหาปุญฺโญ** ใช้คำว่า '***พระอาจารย์เสาร์ กับพระอาจารย์มั่น ไม่ต้องการเป็นพระเจ้าพระนาย ท่านจึงหลบหลีกพระผู้ใหญ่ออกไปแสวงหาสัจจธรรมตามป่าเขาลำเนาไพรที่ห่างไกลจากผู้คน ...***'

แรกสุด คราวที่**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** กับสหายคู่ร่วมธุดงค์ของท่าน คือ **หลวงปู่หนู จิตปญฺโญ** ไปพักชั่วคราวที่**วัดปทุมวนาราม** เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ได้ข่าวว่าคณะสงฆ์จะแต่งตั้งให้ท่านเป็นเจ้าอาวาสวัดนั้น ท่านก็รีบจัดเครื่องบริขารแล้วออกจากวัดเดินธุดงค์ภายในคืนนั้น ส่วน **หลวงปู่หนู** ท่าน 'หนี' ไม่ทัน จึงได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาส**วัดปทุมวนาราม** แทน

พระที่เป็นศิษย์ของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** นับตั้งแต่**หลวงปู่มั่น** มาถึง**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** และ**หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** ล้วนแต่หลบหลีกจากการ

แต่งตั้งให้ทำหน้าที่ฝ่ายบริหาร หนีการเป็น พระเจ้าพระนาย ทั้งนั้น เป็นเหตุให้พระผู้ใหญ่ คือ **สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน)** เจ้าคณะมณฑล ในขณะนั้น ขัดเคืองใจบรรดาพระสายกรรมฐาน

พระปัญญาพิศาลเถร (หลวงปู่หนู จิตปญฺโญ)
เจ้าอาวาสลำดับที่ ๕ วัดปทุมวนาราม
เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ

เหตุผลประการที่สอง วิธีการศึกษาธรรมตามแนวของพระธุดงคกรรมฐาน มีความขัดแย้งกับแนวทางของเจ้าพระคุณ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** ที่ท่านเป็นพระนักปราชญ์ ศึกษาเล่าเรียนมาจากตำรา และจากครูบาอาจารย์ที่เป็นผู้รู้ทั้งนั้น ท่านจึงไม่เห็นด้วยกับวิธีการของพระธุดงค์ ที่มีลักษณะเป็นพระจรจัดเร่ร่อน ไม่มีที่พักเป็นหลักแหล่ง ยิ่งกว่านั้นใช้วิธีเรียนโดยไปนั่งหลับหูหลับตาในป่าดงห่างไกลผู้คน แล้วจะเรียนรู้ธรรมได้อย่างไร *"แม้แต่ลืมตาเรียนยังไม่ค่อยรู้ แล้วมาหลับตาเรียน จะรู้ได้อย่างไร"*

ด้วยแนวทางและวิธีการขัดแย้งกัน ในเบื้องแรก **สมเด็จฯ** จึงพยายามขัดขวางแนวทางของพระธุดงคกรรมฐาน ตลอดจนห้ามประชาชนไม่ให้สนับสนุนแนวทางนี้

ด้วยเหตุทั้งสองประการดังกล่าว **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** กับ**หลวงปู่มั่น** จึงพาศิษย์สายกรรมฐานหนีจากเขตจังหวัดอุบลฯ เพื่อไม่ต้องการกระทบกระทั่งกับพระผู้ใหญ่ฝ่ายบริหาร โดยออกไปเที่ยววิเวกในเขตภาคอิสานตอนบน ทำให้เกิดสำนักสงฆ์ หรือวัดป่า สายกรรมฐานเกิดขึ้นจำนวนมากมายในแถบ ๕ จังหวัดที่กล่าวมา คือ อุดรธานี หนองคาย สกลนคร นครพนม และ เลย.

๕๖. ข้อขัดข้องจากเจ้าพระคุณสมเด็จฯ

เรื่องนี้ผมขออนุญาตขยายความต่อจากตอนที่แล้ว เป็นการยกตัวอย่างอุปสรรคหรือข้อขัดข้องของการปฏิบัติธรรมและเผยแผ่ธรรมของพระป่าสาย **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** และ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต**

อุปสรรคหรือข้อขัดข้องนี้ เกิดจากความคิดเห็นและแนวทางที่ไม่ตรงกันของพระผู้ใหญ่ฝ่ายบริหาร คือ **สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน)** เมื่อครั้งยังเป็น **พระโพธิวงศาจารย์** ตำแหน่งเจ้าคณะมณฑลอิสาน ในขณะนั้น

ผมขอเรียนตรงนี้ว่า ความขัดแย้งดังกล่าวนี้เกิดขึ้นในตอนต้น แต่หลังจากที่**สมเด็จฯ** ท่านได้รับข้อมูล และเข้าใจวิธีการของพระสายกรรมฐานดีแล้ว ท่านก็ให้ความสำคัญและสนับสนุนการปฏิบัติธรรมของพระสายป่า ทำให้การเผยแผ่ธรรมปฏิบัติขยายไปสู่ประชาชนอย่างได้ผลดี

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน)

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน) **ท่านก็เป็นชาวจังหวัดอุบลฯ เช่นกัน อายุอ่อนกว่าหลวงปู่ใหญ่เสาร์ ๘ ปี แต่แก่กว่าหลวงปู่มั่น ๓ ปี**

สมเด็จฯ ท่านเป็นพระนักปราชญ์ นักบริหาร นักปกครอง และนักการศึกษา ท่านผ่านการศึกษาทางด้านพระปริยัติธรรมถึงขั้นเปรียญโทจากสำนักเรียนในกรุงเทพฯ เมืองหลวง ท่านจึงเชื่อมั่นต่อการเรียนหนังสือ เพราะเป็นวิธีการเรียน

สมัยใหม่ เป็นวิธีที่มีระบบชัดเจน มากกว่าการเรียนโดยการปฏิบัติทางจิตเยี่ยงพระกรรมฐานธุดงค์ทั้งหลาย

ยิ่งกว่านั้น **สมเด็จฯ** ท่านต้องการจัดระเบียบการปกครองสงฆ์ให้เป็นระบบแบบแผน ต้องการให้พระสงฆ์มีสังกัด มีที่อยู่ที่เรียนที่แน่นอน ซึ่งตรงข้ามกับทาง**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** กับ**หลวงปู่มั่น** ที่ท่านไม่อยู่ประจำที่ แต่เสาะแสวงหาที่สงบสงัดเพื่อบำเพ็ญเพียรไปเรื่อย ๆ จนดูเหมือนพระเร่ร่อนไม่มีสังกัด ในสายตาของ**สมเด็จฯ** ท่าน

นี่คือความขัดแย้งกันในทางปฏิบัติกิจสงฆ์ในสมัยนั้น แต่ทั้งสองฝ่ายต่างก็มีความตั้งใจดีต่อการเผยแผ่พระศาสนาด้วยกันอย่างไม่มีข้อสงสัย

พระครูพิบูลธรรมภาณ (หลวงพ่อโชติ อาภคฺโค) เจ้าอาวาส**วัดภูเขาแก้ว** และอดีตเจ้าคณะอำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี ได้บันทึกข้อขัดแย้งดังกล่าวไว้ดังนี้

*"**ท่านเจ้าคุณสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ ติสสมหาเถระ** เป็นผู้หนึ่งที่แสดงตนอย่างเปิดเผย เป็นคู่ปรปักษ์กับ **ท่านพระอาจารย์เสาร์***

สมเด็จฯ** ท่านหาวิธีทุกอย่างเพื่อกลั่นแกล้ง**พระอาจารย์เสาร์** ในอันที่จะกำจัดพระคณะของ**ท่านพระอาจารย์**ให้หมดสิ้นไป จนถึงกับทำให้**เจ้าพระคุณสมเด็จฯ** ประกาศต่อประชาชนว่า **'ญาคูเสาร์ กับ ญาคูมั่น ห้ามไม่ให้ใส่บาตรให้กิน เพราะพวกนั้นคือพวกเทวทัต'

*แต่**ท่านพระอาจารย์เสาร์**ท่านก็เฉย ไม่เคยโต้ตอบ เพราะท่านรู้ดีว่าการสาดน้ำใส่กันนั้นย่อมไม่เป็นผลดีเลย เมื่อต่างฝ่ายต่างไม่ต้องการเปียกปอน ท่านได้รู้ ได้ยิน ท่านก็เพียงแต่ยิ้ม ท่านก็ยังจาริกสมณธรรมเผยแผ่แก่พุทธบริษัทของพระบรมศาสดาไปเรื่อย ๆ อย่างไม่สะทกสะท้าน ด้วยพลังจิตที่เต็มเปี่ยมด้วยเมตตากตัญญูอย่างมาก*

เมื่อเจอหนัก ๆ เข้า ท่านก็พูดเพียงว่า 'สมเด็จฯ ว่าเฮาเป็นพวกเทวทัต เฮาบ่ได้เป็นกะบ่เห็นสิเดือดร้อน สมเด็จฯ สั่งคนบ่ให้ใส่บาตรให้เฮากิน แต่กะยังมีคนใส่ให้อยู่ พอได้ฉัน กะบ่เห็นเดือดฮ้อนอีหญัง สมเด็จฯ บ่เหนื่อยกะช่าง สมเด็จฯ'

...

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ ยังคงพาพระเณรออกบิณฑบาตโปรดสัตว์ตามปกติ บอกลูกศิษย์ว่า 'สมเด็จฯ ท่านไม่เหนื่อย ก็เป็นเรื่องขององค์ท่าน'

หลวงปู่ใหญ่ ยังคงพาคณะศิษย์ปฏิบัติบำเพ็ญภาวนา และปฏิบัติกิจสงฆ์ไปตามปกติ ประชาชนก็ยังใส่บาตรให้ความอุปการะท่านไม่เปลี่ยนแปลง

ในที่สุด การสั่งห้ามประชาชนตักบาตรแก่พระป่าสายของหลวงปู่ใหญ่ ก็ไม่บังเกิดผลอะไร

หลวงปู่ใหญ่เสาร์

หลวงปู่มั่น

ในช่วงเผยแผ่ธรรม **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** และ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** มักจะย้ายสถานที่ในการบำเพ็ญเพียรไปเรื่อย ๆ จะไม่พักอยู่ที่ใดที่หนึ่งติดต่อกันเป็นเวลานาน ๆ

ในตอนหลัง เมื่อการบำเพ็ญทางจิตของท่านมีความแก่กล้า มั่นคง สามารถเป็นที่พึ่งของศิษย์ได้อย่างมั่นใจแล้ว ท่านมักจะพาคณะศิษย์ออกเดินทางรวมกันไปเป็นหมู่คณะ แล้วแยกย้ายกันปักกลดตามป่าช้า ดอนปู่ตา หรือบริเวณป่าที่

ไม่ไกลจากหมู่บ้านนัก เพื่อจะได้อาศัยบิณฑบาตจากชาวบ้านเพื่อยังชีพอนุเคราะห์พรหมจรรย์ไปวัน ๆ เท่านั้น ไม่เก็บสะสมอาหารไว้เผื่อวันต่อไป

คือ ฉันภัตตาหารวันละ ๑ มื้อ โดยออกบิณฑบาตมาฉันวันต่อวันเท่านั้น วันไหนบิณฑบาตได้ก็ฉัน ไม่ได้ก็อด หรือถ้าช่วงที่เร่งภาวนาทำความเพียรก็งดออกบิณฑบาตและงดฉัน ดังนี้เป็นต้น

โดยทั่วไป **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** และ **หลวงปู่มั่น** จะไม่พักประจำอยู่ที่ใดนาน ๆ บางแห่งก็อยู่คืนเดียว บางแห่งก็สอง-สามวัน หรืออาจอยู่เป็นเดือน หรือพักจำพรรษาอยู่ตลอดพรรษา แล้วก็ย้ายไปที่ใหม่ต่อไป

ตามประวัติ ช่วงการบำเพ็ญเพียรและเผยแผ่ธรรม **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** และ **หลวงปู่มั่น** ไม่เคยพักประจำอยู่ที่ใดที่หนึ่งนานเกิน ๓ ปีเลย

บันทึกของ **หลวงพ่อโชติ อาภคฺโค** มีว่า

*"... เมื่อ**ท่านอาจารย์**ปักกลดลงที่ไหน ด้วยความศรัทธาของประชาชนทำให้สถานที่แห่งนั้นกลายเป็นวัด เป็นสำนักปฏิบัติธรรมไปในที่สุด*

*คือ มีสิ่งปลูกสร้างถาวรเกิดขึ้นจากแรงศรัทธาของประชาชน เช่น กุฏิ ศาลา โรงฉัน เป็นต้น ทั้ง ๆ ที่**หลวงปู่ใหญ่** ท่านไม่เคยเอ่ยปากขอ*

*สิ่งเหล่านี้คือปฏิปทาอันงดงามของ **หลวงปู่ใหญ่** ของ**หลวงปู่มั่น** และสืบทอดมาถึงลูกศิษย์สายพระป่าที่แท้จริงในปัจจุบัน คือ พระท่านจะไม่เอ่ยปากขออะไรจากใครให้เขาเดือดร้อนเป็นอันขาด เว้นแต่ญาติโยมเขาปวารณาหรือบังเกิดศรัทธาเลื่อมใสขึ้นมาเอง"*

นั่นคือ การปลูกสร้างวัดวาอารามและเสนาสนะต่าง ๆ เป็นเรื่องของศรัทธาญาติโยมเขาจะดูแลกัน เป็นไปตามกำลังศรัทธา

การย้ายสถานที่พำนักบ่อย ๆ นั้น **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ท่านบอกศิษย์ว่าเพื่อผลของการภาวนา จะได้ไม่ติดวัตถุ ไม่ติดสถานที่ ไม่ติดญาติโยม และไม่ติดลาภสักการะ

แม้องค์สมเด็จพระศาสดา พระบรมครู ก็ไม่พำนักอยู่ประจำที่ใดที่หนึ่งเป็นการถาวร

เหตุการณ์ที่ไม่น่าเชื่อ คือ หลังจากที่**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** และศิษย์ออกเดินทางย้ายไปที่ใหม่ "***สมเด็จฯ*** *จะสั่งรื้อถอนกุฏิ ศาลา สำนักของท่านทิ้งไปทันที อย่างไม่ให้เหลือซาก ให้คนกลั่นแกล้งจนพระอยู่ไม่ได้ เพราะ****สมเด็จฯ*** *ท่านมีอำนาจมากในสมัยนั้น*" จากบันทึกของ**หลวงพ่อโชติ**

ในบันทึกมีต่อไปว่า

"เมื่อ ***สมเด็จฯ*** *ให้คนรื้อกุฏิรื้อศาลา ก็มีคนไปกราบเรียนนมัสการให้* ***ท่านพระอาจารย์****ทราบ*

แทนที่ท่านจะแสดงอาการบึ้งตึงขึ้งเคียด หรือโกรธเคือง ตรงกันข้าม ท่านกลับหัวเราะเบา ๆ อย่างไม่อนาทรร้อนใจ ท่านพูดด้วยสีหน้าสงบเย็นเป็นปกติว่า 'เออ! ***สมเด็จฯ*** *ท่านรื้อก็ช่างท่าน ก็ไม่เห็นจะเป็นอะไร ใครทำใครได้ ของเหล่านั้นก็ไม่ใช่ของใคร เมื่อเราตายไปก็เอาอะไรไปด้วยไม่ได้หรอก นอกจากบุญบาปเท่านั้น เพราะนั่นเป็นของภายนอก ไม่จีรังยั่งยืน'*

..."

ปัญหาความยุ่งยากที่เกิดจากการไม่เห็นด้วยในการออกเที่ยวธุดงค์อย่างไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งของพระป่านี้ เป็นเพราะท่านเจ้าพระคุณ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** (อ้วน ติสฺโส) ท่านพยายาม '**จัดระเบียบพระ**' ให้อยู่พำนักเป็นหลักแหล่งมีสังกัดที่แน่นอน นี้เอง ท่านจึงไม่เห็นด้วยกับ 'พระธุดงค์เร่ร่อน' ตามความเห็นของท่าน

บูรพาจารย์สายพระป่าบางองค์ ได้หลบหนีความรำคาญจากปัญหาความขัดแย้งดังกล่าว ข้ามโขงไปอยู่ทางฝั่งลาวก็มี ไปอยู่จังหวัดอื่นนอกจังหวัดอุบลฯ ก็มี

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ และ **หลวงปู่มั่น** ก็หลบหลีกออกจากจังหวัดอุบลฯ ไปพำนักบำเพ็ญเพียรอยู่แถบภาคอิสานตอนบน เป็นเวลานานหลายปี ดังกล่าวมา

หลวงปู่เทสก์ เทสฺรสี

หลวงปู่เทสก์ เทสฺรสี เขียนความเห็นในหนังสือ **วงศ์ธรรมยุตในภาคอิสาน** เกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งของพระผู้ใหญ่ในสมัยนั้นว่า

*"การบริหารคณะสงฆ์ในพุทธศาสนานี้ ถ้ามีแต่**ปริยัติ**อย่างเดียวแล้ว ก็เป็นเช่นนี้แหละ เพราะ**ปริยัติ**และ**ปฏิบัติ** เป็นคู่กันไป ถ้ามีแต่อย่างใดอย่างหนึ่งแล้วไม่ครบทั้งสอง ก็จะเสื่อมทรามลงอย่างนี้"*

หลวงปู่เทสก์ ได้ให้ความเห็นต่อท้ายอีกว่า *"**ส่วนดีก็มีอยู่บ้าง คือ ถ้าท่านไม่เป็นอย่างนั้น ธรรมยุตไม่ได้เผยแพร่ออกไป**"*

จะเห็นว่า การที่**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** และ **หลวงปู่มั่น** รวมทั้งคณะศิษย์ไม่พำนักประจำที่ในสมัยแรกเริ่มนั้น ก็ให้เกิดผลดีในการอบรมสั่งสอนประชาชน สามารถเผยแผ่คำสอนไปได้กว้างไกล และเกิดวัดสายกรรมฐานขึ้นจำนวนมากมาย นับเป็นร้อย ๆ แห่ง นับเป็นผลดีอย่างยิ่ง

เรื่องที่เกี่ยวข้องกับ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** (ติสฺโส อ้วน) ยังมีอีกมาก ผมจะค่อย ๆ นำเสนอในตอนต่อ ๆ ไป.

๕๗. พบกันที่จังหวัดอุบลฯ

ขอย้อนกลับไปถึงเหตุการณ์หลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๙ เมื่อคราวที่**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** นัดประชุมศิษย์ ที่**สำนักสงฆ์บ้านดอนแดงคอกช้าง** อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม แล้วมีมติเป็นเอกฉันท์ที่จะเดินทางกลับไปโปรดญาติโยมที่จังหวัดอุบลราชธานี ตามข้อเสนอของ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม**

หลังการประชุม พระเณรต่างแยกย้ายกันออกธุดงค์ไปเป็นหมู่ ๆ ตามแต่คณะใดจะเดินทางไปทางใด แยกกันไปตามอัธยาศัย โดยมีเป้าหมายไปรวมกันที่จังหวัดอุบลราชธานีก่อนเข้าพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๗๐

องค์**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** และศิษย์ ยังคงพำนักอยู่ในภาคอิสานตอนบนไปอีกระยะหนึ่งก่อน รอให้สถานการณ์ความขัดแย้งกับพระผู้ใหญ่ในจังหวัดอุบลฯ สงบลงก่อน จึงจะตามลงไป

หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต กับศิษย์จำนวนหนึ่ง ออกเดินธุดงค์ไปทางจังหวัดสกลนคร ต่อจากนั้นก็มุ่งสู่จังหวัดอุบลราชธานีตามนัดหมาย

ด้าน**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** กับ **หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** ได้รับอาสาพา**คุณแม่ชีจันทร์** โยมมารดาของ**หลวงปู่มั่น** ไปส่งให้ถึงจังหวัดอุบลฯ โดยจัดให้คุณแม่ชีนั่งเกวียนไป เพราะท่านอายุมากแล้ว

เมื่อจวนจะเข้าพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๗๐ คณะพระธุดงค์เกือบทุกสายก็ไปพร้อมกันที่**บ้านหัวตะพาน** อำเภออำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี (ปัจจุบันเป็นจังหวัดอำนาจเจริญ) เป็นการไปพร้อมกันตามที่นัดหมายไว้

หลวงปู่มั่น ได้รับอาราธนาจากชาวบ้านให้ไปพำนักที่**บ้านหนองขอน** ซึ่งอยู่ห่างจาก**บ้านหัวตะพาน** ไปประมาณ ๕๐ เส้น (ราว ๒ กิโลเมตร)

หลวงปู่สิงห์ กับ **หลวงปู่พระมหาปิ่น** พักอยู่ที่**บ้านหัวตะพาน** บ้านเกิดของท่าน เพื่อโปรดญาติโยมตามที่ได้รับอาราธนานิมนต์

บ้านบ่อชะเนง อ.หัวตะพาน จ.อุบลราชธานี

บ้านหนองขอน อ.หัวตะพาน จ.อุบลราชธานี

พระภิกษุอื่นๆ ก็แยกย้ายไปพำนักตามที่เหมาะสมอื่นๆ เช่น **หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** ไปพำนักที่**บ้านบ่อชะเนง** เป็นต้น

บันทึกของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** เขียนถึงเหตุการณ์ในตอนนี้ว่า

"... มีพระภิกษุสามเณรติดตามไป ๓๒ รูป ได้ทำการสั่งสอนประชาชนในท้องที่อำเภออำนาจเจริญ โดยเฉพาะในหมู่บ้านญาติ ซึ่งเป็นชาติภูมิชั่วระยะกาลหนึ่งก่อนถึงกาลจำพรรษา"

ในช่วงที่พระธุดงคกรรมฐานเข้ามาที่จังหวัดอุบลฯ ครั้งนี้ ก็เจออุปสรรคใหญ่ ได้รับการต่อต้านจากพระผู้ใหญ่เช่นเดิม ขอยกยอดไปเสนอในตอนหน้าครับ.

๕๘. อุปสรรคใหญ่รออยู่ที่อุบลฯ

ในประวัติบูรพาจารย์สายกรรมฐานหลายองค์ ได้กล่าวถึงอุปสรรคจากการต่อต้านในครั้งนี้ แต่ในบันทึกขององค์**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** เอง กลับไม่ได้เขียนถึงเรื่องความขัดแย้ง หรือการถูกขัดขวางนี้แต่อย่างใด

ที่มีเขียนไว้อย่างละเอียดที่สุดนั้น เป็นบันทึกของ**หลวงปู่สุวัจน์ สุวโจ** ท่านเขียนเอาไว้ดังนี้

*"ก่อนเข้าพรรษา (ปี พ.ศ. ๒๔๗๐) ได้มีเรื่องเกิดขึ้นแก่พระคณะนี้ คือ **สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** (อ้วน ติสสะเถระ) เมื่อยังเป็น**พระโพธิวงศาจารย์** ดำรงตำแหน่ง**เจ้าคณะมณฑลอิสาน** ได้ออกตรวจการคณะสงฆ์*

***ท่าน**ได้เรียกเจ้าคณะแขวงอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดอุบลราชธานี ให้เข้ามาประชุมที่**วัดสุปัฏนาราม** เมืองอุบลฯ เกี่ยวกับเรื่องระเบียบการปกครอง การศึกษาเล่าเรียน และการประพฤติปฏิบัติของคณะสงฆ์ พระภิกษุ สามเณร ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ถูกต้องตามพระธรรมวินัย*

*หลังจากการประชุมเสร็จแล้ว **สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** ได้ทราบว่า พระกรรมฐานของ**พระอาจารย์มั่น** ได้พาคณะมาพักอยู่ที่**บ้านหนองขอน บ้านบ่อชะเนง บ้านหัวตะพาน** ในเขตท้องที่อำเภออำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี*

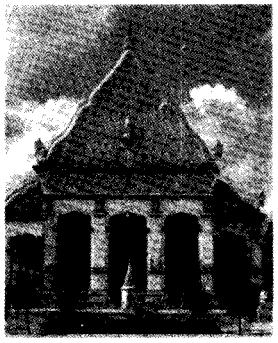

วัดสุปัฏนารามวรวิหาร เมืองอุบลฯ
วัดธรรมยุต วัดแรกในภาคอิสาน

สมเด็จฯ *ท่านจึงได้เรียกพระ**เจ้าคณะแขวงอำเภออำนาจเจริญ** และ**เจ้าคณะแขวงอำเภอม่วงสามสิบ** มาถามว่า 'ได้ทราบว่ามีพระอาคันตุกะคณะกรรมฐานเดินทางมาพักอยู่ในเขตท้องที่ของความปกครองของเธอหรือพวกเธอได้เข้าไปตรวจสอบและถามดูหรือเปล่าว่าเขามาจากไหน เขาอยู่อย่างไร ไปอย่างไร ?'*

พระเจ้าคณะแขวงอำเภออำนาจเจริญ *ได้กราบเรียนท่านว่า 'เกล้าฯ มิได้ไปตรวจสอบถาม เพราะเนื่องจากพระคณะกรรมฐานเหล่านั้นเขาว่าเป็นลูกศิษย์ของพระเดชพระคุณ'*

(ท่านผู้อ่านคงไม่ลืมว่า **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** เป็น**สัทธิวิหาริก**ของ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** คือ **สมเด็จฯ** ท่านเป็นพระอุปัชฌาย์บวชให้ **หลวงปู่สิงห์** ดังนั้น ท่านจึงมีความสัมพันธ์ในฐานะเป็นพระอาจารย์ กับ ศิษย์)

*พอ**เจ้าคณะแขวงฯ** พูดจบ **สมเด็จฯ** ท่านก็ขึ้นเสียงดังออกมาทันทีว่า 'บ๊ะ! ... ลูกศิษย์พระเดชพระคุณที่ไหน ข้าไม่รู้ไม่ชี้ ไป๊ ... ไล่มันให้ออกไป ไปบอกพวกโยมอย่าใส่บาตรให้กิน ...'*

*แล้ว **สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** (อ้วน ติสฺโส) ก็สั่งเจ้าคณะแขวงอำเภออำนาจเจริญ พร้อมด้วยนายอำเภอทั้งสองอำเภอ **ไปขับไล่พระกรรมฐานคณะนี้ให้ออกไปจากเขตนี้ให้หมด***

แล้วกำชับให้บอกพวกญาติโยม 'อย่าเอาข้าวใส่บาตรให้พระกรรมฐานกิน ถ้าใครฝ่าฝืนยังเอาข้าวใส่บาตรให้พระคณะนี้กินแล้วจะจับเอาไปเข้าคุกให้หมด'

***ชาวบ้าน**ก็ไม่หวั่นเกรงแต่อย่างใด เขาพากันทำบุญใส่บาตร ฟังธรรม จำศีล ปฏิบัติฝึกหัดเจริญเมตตาภาวนาเช่นเคย*

*ส่วน **นายอำเภอ** เข้าไปหาพระคณะนี้แล้วแจ้งว่า 'ในนามของจังหวัด ทางจังหวัดมีคำสั่งมาว่า ให้กระผมมาขับไล่พระคณะนี้ให้ออกไปจากเขตนี้ให้หมด'*

พระโพธิวงศาจารย์ (หลวงปู่สุวัจน์ สุวโจ)

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม *ศิษย์อาวุโสสูงสุดของหลวงปู่มั่น ได้พูดขอร้องให้นายอำเภอลดหย่อนผ่อนผันให้ได้อยู่ที่นี่ เมื่อออกพรรษาแล้วจึงจะไปหาที่อยู่ใหม่ เพราะเวลานั้นจวนจะถึงวันเข้าพรรษาอยู่แล้ว*

นายอำเภอ *ไม่ยอม อ้างว่า '**แล้วแต่ทางจังหวัด**'*

หลวงปู่สิงห์ *พูดขอร้องต่อไปว่า 'อาตมาเองเป็นคนเกิดอยู่ที่นี่ ญาติพี่น้องของอาตมาก็อยู่ที่นี่'*

นายอำเภอ *ก็อ้างว่า '**แล้วแต่ทางจังหวัด**' ท่าเดียวอยู่อย่างนั้น*

*จากนั้น **นายอำเภอ**ก็สำรวจจดชื่อพระภิกษุ สามเณร ไม่เว้นแม้แต่เด็กตาปะขาว โดยสอบถามชื่อ นามสกุล ชื่อบิดามารดา เกิดที่ไหน อยู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัดอะไร จนหมด*

*รวมทั้ง **ท่านพระอาจารย์มั่น พระอาจารย์สิงห์ พระอาจารย์มหาปิ่น พระอาจารย์อ่อน พระอาจารย์ฝั้น พระอาจารย์เกิ่ง พระอาจารย์สีลา พระอาจารย์กู่ พระอาจารย์กว่า** ฯลฯ พระ เณร ทั้งหมดกว่า ๕๐ รูป ทั้งตาปะขาว และเด็ก เกือบถึง ๑๐๐ คน*

*นายอำเภอทำการจดจนกว่าจะแล้วเสร็จทั้งพระ ทั้งเณร และตาผ้าขาว ตั้งแต่กลางวัน จนถึง ๒ ยาม (๖ ทุ่ม) จึงแล้วเสร็จ **ตั้งหน้าตั้งตาจดจนไม่ได้กินข้าวเที่ยง.**"*

๕๙. หลวงปู่สิงห์เป็นประธานแก้ปัญหา

นายอำเภออำนาจเจริญ ตั้งหน้าตั้งตาจดข้อมูลของพระ เณร ตาผ้าขาว เด็ก ร่วม ๑๐๐ คน อยู่จนเที่ยงคืนจึงแล้วเสร็จ

เมื่อนายอำเภอกลับไปแล้ว ฝ่ายคณะสงฆ์ มี**พระอาจารย์สิงห์** เป็นประธาน ได้เปิดประชุมปรึกษากันว่า '**เราควรจะทำอย่างไร เรื่องนี้จึงจะสงบลงด้วยดี ไม่ลุกลามออกไปเป็นเรื่องใหญ่โต ?**'

ที่ประชุมสงฆ์ลงความเห็นว่า '**ควรมอบเรื่องให้พระอาจารย์มหาปิ่น ปญฺญาพโล กับ พระอาจารย์อ่อน ญาณสิริ กับ พระอาจารย์ ฝั้น อาจาโร รับไปพิจารณาแก้ไข**'

ท่านผู้อ่านคงจำเรื่องราวในตอนที่ผ่านมาถึงข้ออ้างของพระเจ้าคณะแขวง (เจ้าคณะอำเภอ) กับ นายอำเภอ ยืนยันคำเดียวว่า '**แล้วแต่ทางจังหวัด**'

ดังนั้น การแก้ปัญหาดังกล่าวจึงต้อง**ไปเจรจาในระดับจังหวัด** ตามคำอ้างของพระเจ้าคณะแขวง และ ของนายอำเภอ

ที่ประชุมสงฆ์มอบหมายให้ **หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** กับ **หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ** เป็นผู้ไปเจรจา

รุ่งเช้านั้นเอง **หลวงปู่พระมหาปิ่น** กับ **หลวงปู่อ่อน** ไปบิณฑบาต กลับมาฉันแต่เช้ากว่าทุกวัน เสร็จแล้วก็ออกเดินทางด้วยเท้าเข้าเมืองอุบลฯ เพื่อจะไปเข้าพบ**ท่านเจ้าคณะจังหวัด** คือ ท่านเจ้าคุณ**พระศาสนดิลก** (เสน ซิตเสโน) ณ **วัดศรีทอง** (ปัจจุบันคือ วัดศรีอุบลรัตนาราม ในเมืองอุบลฯ)

หลวงปู่พระมหาปิ่น กับ **หลวงปู่อ่อน** ต้องเดินเท้าไปเป็นระยะทาง ๘๐ กิโลเมตร จึงถึงตัวเมืองอุบลฯ

เมื่อหลวงปูทั้งสององค์ไปถึง และพบกับเจ้าคณะจังหวัดแล้ว ได้เล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้น รวมทั้งเหตุผลที่พระเจ้าคณะแขวง กับ นายอำเภอ กล่าวอ้างว่า '**เจ้าคณะจังหวัดสั่งให้นายอำเภอไปไล่พระกรรมฐาน คณะของพระอาจารย์มั่น ไม่ให้อยู่ในเขตจังหวัดอุบล**'

ท่านเจ้าคุณเจ้าคณะจังหวัดบอกว่า ท่านไม่ทราบ และไม่รู้เรื่องดังกล่าวนั้นเลย พร้อมทั้งเขียนจดหมายฝากกลับไปถึงนายอำเภอว่า **เรื่องการขับไล่พระคณะกรรมฐานนั้น เจ้าคณะจังหวัดไม่มีส่วนเกี่ยวข้องตามคำกล่าวอ้างนั้นแต่ประการใด**

พระศาสนดิลก (เสน ชิตเสโน) เจ้าคณะจังหวัดอุบลฯ ในสมัยนั้น

เรื่องราวการขับไล่พระคณะกรรมฐาน จึงเป็นอันสงบลงไป

อันนี้เป็นเหตุการณ์ในระดับท้องถิ่น แต่ปัญหาใหญ่อยู่ที่**ทัศนคติของท่านเจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน)** ซึ่งพำนักที่ **วัดบรมนิวาส** เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ

จึงเป็นภาระของ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** จะเป็นผู้แก้ปัญหาเรื่องนี้ให้เบ็ดเสร็จเด็ดขาดลงไป.

๖๐. คณะหลวงปู่ฝั้นถูกขับไล่กลางพรรษา

เป็นอันว่าในปี พ.ศ. ๒๔๗๐ คณะพระกรรมฐานศิษย์ของ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** พักจำพรรษาในเขตจังหวัดอุบลราชธานี โดยแยกเป็น ๓ กลุ่มใหญ่ ดังนี้

๑. **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** กับศิษย์ส่วนหนึ่ง จำพรรษาที่**บ้านหนองขอน** อำเภออำนาจเจริญ

๒. **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ** กับพระเณรอีกส่วนหนึ่ง จำพรรษาที่ **บ้านหัวตะพาน** อำเภออำนาจเจริญ อยู่ห่างจาก **บ้านหนองขอน** ราว ๕๐ เส้น (ประมาณ ๒ กิโลเมตร)

๓. **หลวงปู่กู่ ธมฺมทินฺโน หลวงปู่เกิ่ง อธิมุตฺตโก หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** กับพระเณรอีกจำนวนหนึ่ง จำพรรษาที่**บ้านบ่อชะเนง** อำเภอหัวตะพาน จังหวัดอุบลราชธานี

หลวงปู่กู่ ธมฺมทินฺโน

หลวงปู่กว่า อธิมุตฺตโก

หลวงปู่ฝั้น อาจาโร

ในกลางพรรษา คณะของหลวงปู่กู่ หลวงปู่กว่า และหลวงปู่ฝั้น ที่บ้านบ่อชะเนง ถูกพระเจ้าคณะหมวด (เจ้าคณะตำบล) ขับไล่ให้ออกจากพื้นที่

หลวงปู่สุวัจน์ สุวโจ ศิษย์อาวุโสของหลวงปู่ฝั้น ได้เขียนเล่าเหตุการณ์ในครั้งนั้นว่า

"***ท่าน*** *(หลวงปู่ฝั้น) เคยเล่าให้ฟังว่า ที่****สำนักสงฆ์บ้านบ่อชะเนง*** *นี้แหละเคยมีเรื่อง คือ* ***พระเจ้าคณะหมวด*** *(เจ้าคณะตำบล) ท่านมาไล่ ไม่ให้พวกเราอยู่ในเขตท้องที่ของท่าน*

เรื่องมีอยู่ว่า ***อุปัชฌาย์ลุย*** *ท่านเป็นเจ้าคณะหมวด อยู่* ***ตำบลเค็งใหญ่*** *ท่านได้ทราบว่ามีพระกรรมฐานเดินธุดงค์มาพักอยู่ที่****บ้านบ่อชะเนง*** *นี้ ได้มาเทศนาสั่งสอน ชาวบ้านมีความเคารพเลื่อมใสในพระคณะนี้มาก พากันหลั่งไหลไปทำบุญให้ทานทุก ๆ วัน เต็มไปหมด*

พระอุปัชฌาย์ลุย *เกิดความไม่พอใจ ได้พูดกับพวกญาติโยมว่า "พระอะไร วัดมีไม่ยักอยู่ ไม่มาพัก ไปเที่ยวพักตามหัวไร่หัวนา ตามป่าตามดง นอนกับดินกินกับทราย* ***อาตมาจะไปขับไล่ให้ออกไปให้ไกลจากเขตนี้*** *คอยดูนะโยม"*

คณะศรัทธาญาติโยมชาวบ้าน ผู้ที่มีความเคารพเลื่อมใสในพระคณะนี้ เมื่อได้ทราบข่าวว่า ***อุปัชฌาย์ลุย เจ้าคณะหมวด*** *จะไปขับไล่พระกรรมฐานซึ่งมี* ***พระอาจารย์ฝั้น*** *เป็นหัวหน้า ทุกคนจึงรู้สึกตกใจและเป็นทุกข์ บางคนถึงกับเดือดร้อนและเสียใจมาก*

ทุกคนไม่อยากให้คณะพระกรรมฐานท่านไป เพราะท่านได้มาพักอยู่ที่นี่ ท่านได้เทศนาอบรมสั่งสอนพวกเขาทุกวัน ทำให้พวกเขามีศรัทธาเลื่อมใส จึงได้พากันหลั่งไหลออกไปบำเพ็ญบุญกุศล ฝึกหัดไหว้พระสวดมนต์ ภาวนา รักษาศีล จึงไม่อยากให้ท่านนี้ไปจากพวกเขา

พวกเขาให้ท่านอยู่โปรดไปนาน ๆ ***อุปัชฌาย์*** *ไม่น่าเลย พระดี ๆ มาอยู่กับพวกเขาไม่ได้*

เวลา (หลวงปู่ฝั้น) พาคณะออกบิณฑบาต พวกญาติโยมมาใส่บาตร แล้วได้กราบเรียนเรื่องดังกล่าวให้ท่านทราบ

ท่านพระอาจารย์ฝั้น *ได้ฟังแล้วท่านไม่พูดอย่างใด ได้แต่ยิ้ม ๆ แล้วเดินรับบิณฑบาตเรื่อยไป สุดทางแล้วก็กลับ*

ชาวบ้านก็พากันทยอยออกตามหลังท่านไป เพื่อไปคอยฟังอุปัชฌาย์เจ้าคณะหมวด ท่านจะออกไปไล่ว่าอย่างไร

ท่านพระอุปัชฌาย์ เจ้าคณะหมวด *ได้เดินทางมาหาพระอาคันตุกะที่มาพักรุกขมูลในวันนั้น*

เมื่อท่านมาถึง ***พระอาจารย์ฝั้น*** *ได้ลุกขึ้นปฏิสันถารการต้อนรับ แล้วจัดที่ถวายให้ท่านนั่ง พาพระลูกวัดมากราบทำความเคารพตามธรรมเนียมพระด้วยความนอบน้อมเป็นปกติ*

ท่านเจ้าคณะหมวด *เอ่ยปากถาม* ***พระอาจารย์ฝั้น*** *ว่า 'พวกเธอพากันไปอย่างไรมาอย่างไร มาอยู่ที่นี่ต้องการอะไร ?'*

พระอาจารย์ฝั้น *กราบเรียนว่า 'พวกกระผมเดินธุดงค์มา และจะพากันไปแบบพระธุดงคกรรมฐานเขาปฏิบัติกัน*

ที่พวกกระผมมาอยู่ที่นี่ก็เพื่อจะมาอาศัยพึ่งบุญบารมี ***พระคุณท่านเจ้าคณะ*** *ที่นี่ เพราะพวกกระผมเป็นพระพึ่งมาฝึกหัดปฏิบัติใหม่ ยังไม่ฉลาดในพระธรรมวินัย*

ถ้า ***ท่านเจ้าคณะ*** *เห็นการประพฤติปฏิบัติของพวกกระผมไม่ถูกต้อง บกพร่องผิดทำนองคลองธรรม วินัยบกพร่องตรงไหน ขอความกรุณาได้ช่วยเมตตาตักเตือนสั่งสอนพวกกระผมด้วย*

พวกกระผมมีความรู้น้อย ได้ผ่านการศึกษามาน้อย ไม่ค่อยจะมีความฉลาด

ดังนั้น กระผมขอโอกาสถาม ***พระคุณท่านเจ้าคณะ*** *คือว่า* ***ที่พวกกระผมมาเที่ยวพักอยู่รุกขมูลร่มไม้ พักอยู่ตามป่า พระพุทธองค์ท่านทรงห้ามไหมครับ***'

'พระพุทธเจ้า พระองค์ท่านไม่ห้ามการอยู่ป่า พระองค์กลับทรงอนุญาตเสียอีก' ***เจ้าคณะฯ*** *ตอบ*

'แล้วมีความผิดทางพระวินัยไหมครับ ?' ***พระอาจารย์ฝั้น****ถาม*

'ทางพระวินัยก็ไม่ผิด' ***เจ้าคณะฯ*** *ตอบ ..."*

ตอนนั้นหลวงปู่ฝั้นอายุ ๒๘ ปี มีพรรษา ๓ ในธรรมยุติกนิกาย

หลวงปู่สุวัจน์ เล่าต่อไปว่า

*"**ท่านพระอาจารย์ฝั้น** ได้ซักไซ้ไล่เลียงถามต่อไปว่า 'พวกกระผมเที่ยวเดินบิณฑบาตมาฉัน ผิดไหม ?' ... ถามถึงฉันสำรวมในบาตร ฉันมื้อเดียว เที่ยวพักอยู่ตามป่า เทศนาสั่งสอนอบรมญาติโยมให้มีความเคารพคารวะ รู้จักคุณพระพุทธ คุณพระธรรม คุณพระสงฆ์ ให้รู้จักกราบ ให้รู้จักไหว้ รู้จักทำบุญให้ทาน จำศีลภาวนา อะไรเหล่านี้ มีความผิดไหม พระพุทธองค์ทรงห้ามการปฏิบัติอย่างนี้ไหม ?*

เจ้าคณะฯ *ตอบว่า 'พระพุทธองค์ไม่ได้ห้าม การปฏิบัติของพวกท่านที่พากันปฏิบัติอยู่เวลานี้ก็ไม่มีความผิด'*

'เมื่อปฏิบัติไม่ผิด ปฏิบัติถูกต้องตามพระวินัยบัญญัติทุกอย่างแล้ว ก็ย่อมไม่เป็นที่รังเกียจของเพื่อนนักบวชประพฤติพรหมจรรย์ด้วยกันแล้ว พวกผมต้องการอยากจะบำเพ็ญเพียรอยู่ที่ไหน ก็ควรอยู่ได้ใช่ไหมครับ ?'

*'**คงจะเป็นอย่างนั้น ใช่แล้ว แต่อย่าพักอยู่นาน ๆ ประเดี๋ยวจะติดบ้านติดถิ่น ติดที่อยู่ ติดญาติติดโยม กรรมฐานจะเสื่อม**' **ท่านเจ้าคณะฯ** พูดเชิงตักเตือน*

ท่านพระอาจารย์ฝั้น *เห็นได้ท่าแล้ว ก็พูดต่อไปอีกว่า 'ไหนพระคุณท่านเจ้าคณะฯ จะมาไล่พระกรรมฐานอย่างนั้นหรือ ?*

ดีแล้วที่ท่านจะมาไล่ ***กรรมฐาน*** *อะไรเป็นกรรมฐาน กรรมฐานอยู่ที่ไหน ? ไม่ใช่* ***เกสา*** *- ผม* ***โลมา*** *- ขน* ***นขา*** *- เล็บ* ***ทันตา*** *- ฟัน* ***ตะโจ*** *- หนัง เหล่านี้หรือเป็นกรรมฐาน ? มันมีอยู่ที่เราทุกคนไม่ใช่หรือ ?*

สิ่งเหล่านี้ ***ท่านเจ้าคณะฯ*** *ก็เป็น****อุปัชฌาย์*** *เวลาบวชกุลบุตร ท่านก็จะต้องสอนศิษย์ของท่านให้รู้จักกรรมฐาน แล้วให้ฝึกอบรมกรรมฐาน*

ท่านสอนกรรมฐานอย่างนี้ให้เขามิใช่หรือครับ ?

แล้วท่านจะมาไล่ ***กรรมฐาน*** *ด้วยวิธีไหน ?* ***เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ*** *ท่านจะไล่ด้วยวิธีต้มน้ำร้อนลวกเหมือนฆ่าเป็ดฆ่าไก่หรือ ?* ***นขา ทันตา ตะโจ*** *จะเอาแหนบเอาคีมมาคีบดึงถอนออกมาอย่างนั้นหรือครับ ?*

*หรือ****พระคุณท่านเจ้าคณะฯ*** *จะว่าอย่างไรให้ว่ามา พวกกระผมและพวกญาติโยมทั้งหลายจะได้ฟังพร้อมกัน*

ถ้าท่านเจ้าคณะจะไล่กรรมฐานแบบนี้ ผมก็ยินดีให้ไล่ครับ'

ท่านอุปัชฌาย์ เจ้าคณะหมวดบ้านเค็งใหญ่ *ได้ฟังแล้วก็ยิ่งมีความโกรธมาก แต่จะทำอะไรก็ไม่ได้ คว้าได้ย่ามแล้วก็ลุกเดินออกไปทันที แบบไม่กล้ามองดูหน้าใครเลย"*

เรื่องการขับไล่พระคณะกรรมฐานของ**ท่านพระอุปัชฌาย์ลุย** ก็ยุติลงเพียงเท่านี้ ไม่มีเหตุการณ์อะไรลุกลามต่อเนื่องขึ้นไปอีก

ขอย้ำอีกครั้งว่า ทั้งหมดนี้ ผมคัดลอกมาจากบันทึกของพระเดชพระคุณ**หลวงปู่สุวัจน์ สุวโจ** นะครับ ผมไม่กล้ายกเมฆเขียนเองหรอก กลัวบาป กลัวตกนรกไม่ผุดไม่เกิดเหมือนกันแหละครับ.

๖๑. เป็นภาระของหลวงปู่สิงห์

จากสองตอนที่ผ่านมา เป็นอันว่าปัญหาการขับไล่ การคุกคามพระธุดงคกรรมฐานให้ออกนอกพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ก็เป็นอันสงบลงไป **หลวงปู่มั่น หลวงปู่สิงห์** และคณะพระธุดงคกรรมฐาน สามารถพักจำพรรษาอยู่ได้ตลอดพรรษา ทั้งหมดนี้เป็นเพียงการปลดชนวนปัญหาในระดับท้องถิ่นเท่านั้น แต่สาเหตุสำคัญที่สุดของปัญหา คือ เรื่อง**ทัศนคติ** หรือ **ทิฏฐิ** ของ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน)** ที่ต่อต้านและไม่เห็นด้วยกับแนวทางของพระสายกรรมฐานนั้น ยังไม่ได้รับการแก้ไขให้ตกไป

หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต ได้มอบภาระให้**หลวงปู่สิงห์** เป็นผู้หาทางแก้ปัญหาให้สำเร็จลุล่วงเป็นการถาวร

ภาษาพระบอกว่า 'มอบให้หลวงปู่สิงห์ **ทรมาน** สมเด็จฯ ให้คลาย **ทิฏฐิ** เกี่ยวกับพระสายกรรมฐาน'

เหตุผลที่มอบภาระนี้ให้กับ **หลวงปู่สิงห์** เพราะท่านมีความเหมาะสมที่สุด ดังนี้

หนึ่ง หลวงปู่สิงห์เป็น **สัทธิวิหาริก** ของเจ้าประคุณสมเด็จฯ ท่านเป็นครูเป็นศิษย์กัน กล่าวคือเจ้าประคุณสมเด็จฯ ท่านเป็นพระอุปัชฌาย์บวชให้หลวงปู่สิงห์

สอง เจ้าประคุณสมเด็จฯ กับ หลวงปู่สิงห์ เป็นคนพื้นเพเมืองอุบลเหมือนกัน ใช้ภาษาท้องถิ่นกันได้อย่างสนิทสนม

สาม หลวงปู่สิงห์ ในฐานะเป็นศิษย์ เคยเดินทางเข้ากรุงเทพฯ ไปกราบเยี่ยมเจ้าประคุณสมเด็จฯ อยู่บ่อย ๆ ท่านจึงสนิทสนมกันชนิดที่ว่าพูดกันได้ตรง ๆ อย่างไม่ต้องเกรงใจกัน

ดังนั้น **หลวงปู่สิงห์** จึงเหมาะสมในการรับมอบภาระในการ '**ทรมาน**'

ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ให้คลายทิฏฐิ เลิกกลั่นแกล้ง เลิกจงเกลียดจงชัง เลิกขัดขวางพระสายกรรมฐานเสีย นอกจากจะไม่เป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระศาสนาแล้ว ยังเป็นการสร้างบาปกรรมให้เกิดกับองค์ท่านอีกด้วย

หลวงปู่สิงห์เอง ก็เคยกราบทูลเรื่องนี้ แต่**สมเด็จฯ** ท่านไม่ฟัง มิหนำซ้ำยังมีบัญชากับพระเณรในวัดด้วยว่า "***ถ้าเห็นอาจารย์สิงห์มา อย่าให้ใครต้อนรับเด็ดขาด ให้ไล่ตะเพิดเสีย***"

หลวงปู่สิงห์ทราบคำบัญชานี้ดี แต่ (ด้วยอำนาจจิตที่แรงกล้าของท่าน) พอท่านก้าวย่างเข้าไปในวัดจริง ๆ ปรากฏว่า

"***ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ*** *ได้ออกต้อนรับ****หลวงปู่สิงห์****ซึ่งเป็นศิษย์ ด้วยตัวท่านเอง ต้อนรับขับสู้เป็นอันดี*

ยิ่งกว่านั้น ***เจ้าประคุณสมเด็จฯ*** *ยังบริภาษตำหนิพระเณรเป็นการใหญ่ หาว่าไม่เอาใจใส่ดูแลให้การต้อนรับลูกศิษย์ของท่าน*

ดูคล้ายกับว่า ***เจ้าประคุณสมเด็จฯ*** *จะลืมคำบัญชาของท่านสิ้น*"

เหตุการณ์สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่กระทบใจ ทำให้**เจ้าประคุณสมเด็จฯ** เริ่มฉุกคิดเกี่ยวกับ**ความรู้ของพระป่า** ก็คือ

ช่วงที่**หลวงปู่สิงห์**พักอยู่กับพระอาจารย์ของท่าน วันหนึ่งมีการจัดประชุมเถรสมาคม วัตถุประสงค์ของการประชุมเป็นการอภิปราย เรื่อง**หัวใจพระพุทธศาสนา** ซึ่งท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ได้รับนิมนต์ให้เป็นองค์ประธานของการประชุม

ด้วยความเมตตาต่อศิษย์ ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ได้ให้หลวงปู่สิงห์ติดตามท่านไปในที่ประชุมด้วย โดยท่านมีบัญชาว่า

"***สิงห์*** *ข้าฯจะพาเจ้าเข้าไปฟังการประชุมกัน เจ้ามันพระป่า มัวแต่หลับหูหลับตาอยู่เฉย ๆ เจ้าจะไปรู้อะไรทันเขา ไปเปิดหูเปิดตาดูเขาเสียบ้าง จะได้หายโง่*"

หลวงปู่สิงห์รู้สึกซาบซึ้งในพระคุณที่พระอาจารย์มีเมตตาต่อท่าน จึงได้ติดตาม

เจ้าประคุณสมเด็จฯ ไปในฐานะศิษย์ใกล้ชิด

ในที่ประชุม ล้วนมีแต่เจ้าฟ้าเจ้าคุณ ข้าราชการผู้ใหญ่ ล้วนแต่ผู้รู้ทางพระพุทธศาสนาทั้งนั้น

แทบทั้งวัน ต่างอภิปรายถกเถียงกันอย่างเอาจริงเอาจัง ต่างคนต่างแสดงเหตุผลของตนเอง คล้ายกับการทำสังคายนาเพื่อค้นหาหัวใจของพระพุทธศาสนา แต่ไม่สามารถหาข้อสรุปหรือข้อตกลงกันได้

ต่างคนต่างก็ว่าข้อเสนอของตนถูกต้อง มีการหยิบยกข้อความในพระไตรปิฎกมาสนับสนุนเหตุผลของตน

หลวงปู่สิงห์ เป็นคนเดียวในที่ประชุมที่นั่งฟังอย่างนิ่งเงียบตลอดเวลา ในที่สุดท่านได้ยกมือขอโอกาสแสดงความคิดเห็นจากพระเถรานุเถระทั้งหลาย แล้วพูดด้วยน้ำเสียงที่ฉาดฉานว่า

"... ***เรื่องหัวใจของพระพุทธศาสนา*** *ที่พระคุณท่าน ตลอดทั้งผู้มีเกียรติทั้งหลาย ได้อธิบายมาแล้วนั้น เกล้ากระผม* ***พระสิงห์ ขนฺตยาคโม พระป่าลูกศิษย์ของพระอาจารย์เสาร์ พระอาจารย์มั่น*** *ขออธิบายกราบเรียนว่า*

เรื่องที่พระคุณท่านทั้งหลายได้อธิบายนั้น กระผมเห็นว่าเป็นเพียงเปลือกและกระพี้เท่านั้น ยังลูบ ๆ คลำ ๆ อยู่ เปรียบเสมือนคนตาบอดคลำช้าง ซึ่งก็มีส่วนถูกเหมือนกัน แต่ถูกคนละจุด ถูกคนละส่วน ยังไม่อาจบอกได้ว่าเป็น ***หัวใจของพระพุทธศาสนา*** *ที่แท้จริง*

ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ ***ถ้าพูดถึงหัวใจ จะต้องมีอันเดียว*** *นี่คือจุดสุดยอดของความถูกต้องที่สุด*

หัวใจของพระพุทธศาสนานั้น ที่ถูกต้องแท้จริงก็ต้องมีอย่างเดียวเหมือนกัน สิ่งที่ว่านั้น คือ ***สติ***

คนเราถ้าไม่มี ***สติ*** *จะทำอะไรได้ การที่คนเราจะทำดีจะทำชั่ว หรือแม้แต่จะทำให้เบิกบาน นั้น จะต้องมี* ***สติ*** *กำกับเสียก่อนจึงจะทำได้*

ฉะนั้น เกล้ากระผมจึงเห็นว่า ***หัวใจของพระพุทธศาสนานั้นคือ สติ*** *นอกนั้นไป เป็นเปลือกเป็นกระพี้หมด ...*"

ต่อจากนั้น **หลวงปู่สิงห์** ก็ได้อธิบายเพิ่มเติม โดยยกตัวอย่างและอุปมาอุปมัยต่าง ๆ รวมทั้งยกภาษาบาลีในพระไตรปิฎกมาอ้างประกอบ เป็นการเปรียบเทียบและแสดงหลักฐานสนับสนุนให้เห็นอย่างชัดเจน

พระเถระทั้งหลายและสมาชิกในที่ประชุม ต่างสงบนิ่งฟังด้วยความตั้งใจ ชนิดที่ว่าแทบไม่กระพริบตาเลย จะมีก็แต่**เจ้าประคุณสมเด็จฯ** ผู้เป็นองค์ประธาน ถึงกับหน้าซีดเซียว พูดไม่ออก ท่านบอกตอนหลังว่า *'รู้สึกอายแทบจะเป็นลม'*

เพราะท่านรู้สึกว่า *'นำศิษย์คนนี้มา เพื่อตบหน้าหมู่คณะในที่ประชุม'* รวมทั้งตบหน้าท่านด้วย หมู่คณะคงจะเพ่งเล็งมายังท่าน พร้อมกับมีความรู้สึกที่ไม่ดีกับท่านอย่างแน่นอน

แต่ ... ก็เป็นที่น่าสังเกตว่า ขณะที่**หลวงปู่สิงห์** ลุกขึ้นพูดนั้น ไม่มีใครพูดขัดขึ้นเลย ต่างนิ่งฟังอย่างสนใจ ตั้งแต่ท่านเริ่มพูดจนกระทั่งจบลง

เกี่ยวกับประวัติการแสดงธรรมของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ตามที่ครูบาอาจารย์เล่าให้ฟัง บอกว่า

"***พระเถระรูปนี้มีพลังจิตสูงมาก*** *สามารถใช้พลังจิตสั่งให้คนยืน เดิน นั่งนิ่งได้ทั้งนั้น*

คราใดที่ท่านแสดงธรรม แม้จะมีผู้ฟังเป็นร้อย หรือหลายร้อย ขณะที่ท่านแสดงธรรมอยู่นั้น จะไม่มีเสียงแม้ไอหรือจาม หรือนั่งยุกยิก ทุกคนจะนั่งนิ่งเงียบกริบตลอดเวลา"

เมื่อการประชุมสัมมนาในวันนั้นยุติลง **หลวงปู่สิงห์**ก็กลับวัด เดินตามหลัง**ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ** แบบศิษย์ที่ดีเดินตามหลังครู

พอถึงวัด **ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ** ได้บริภาษหลวงปู่สิงห์เป็นการใหญ่ ว่า *'**สิงห์** เจ้าทำไมทำขายหน้าข้าฯ อย่างนี้ ? ข้าฯ ให้เจ้าไปนั่งฟังเขาพูดกันเฉย ๆ ไม่ได้ให้เจ้าไปสอนเขา ข้าฯ อายเขามากรู้ไหม ?'*

บรรยากาศในวันนั้นค่อนข้างโกลาหลพอสมควร ร้อนถึงพระเณรในวัดต้องวิ่งหาน้ำร้อน หายาลม บีบนวด พัดวี**ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ** เป็นการใหญ่

ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ พูดเสียงดังว่า *'พวกกรรมฐาน พวกอลัชชี พวกเทวทัต ใคร ๆ ก็คบไม่ได้ !'*

เป็นอันว่าความพยายามในครั้งนั้น **หลวงปู่สิงห์**ไม่สามารถโน้มน้าว**เจ้าประคุณสมเด็จฯ** ให้เลิกจงเกลียดจงชังพระกรรมฐานได้

อย่างไรก็ตาม ดูท่าทีว่า**ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ** รู้สึกสะดุดใจบางอย่าง ทำให้ท่านครุ่นคิดมากขึ้น เพราะท่านดูหมิ่นพระกรรมฐานอยู่ตลอดเวลาว่า *'มัวแต่ไปหลับหูหลับตาอยู่ในป่า จะมีความรู้มาจากไหน ดูแต่พระในเมืองครำเครียกับการเรียนแทบล้มประดาตาย ก็ยังไม่ค่อยจะรู้กัน'*

ดูจากท่วงทีการพูด การแสดงความคิดเห็นของ**หลวงปู่สิงห์**ในครั้งนั้น ดูท่าทางองอาจ อธิบายชัดเจน สมเหตุสมผล และบรรดาผู้รู้ในที่ประชุมต่างตั้งใจฟังแบบไม่มีใครไหวติงเลย

เหตุการณ์วันนั้นทำเอาเจ้าประคุณสมเด็จฯ เกิดความสับสนในใจอยู่พอสมควร.

ผมขอเรียนย้ำท่านผู้อ่านว่า ตอนนั้นเป็น พ.ศ. ๒๔๖๙-๒๔๗๐ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ศิษย์ที่**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ไว้ใจมากที่สุด มีอายุ ๓๗ ปี อายุพรรษา ๑๘ ครับผม.

๖๒. สมเด็จฯ หายเกลียดชัง พระกรรมฐาน

ต่อมา ท่านเจ้าประคุณ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** ได้มีโอกาสออกตรวจการณ์คณะสงฆ์ตามหัวเมืองมณฑลอิสาน ปรากฏว่า การออกตรวจการณ์ในครั้งนั้นได้สร้างความประทับใจให้ท่านเป็นอย่างมาก

สมเด็จฯ ท่านเห็นประจักษ์ด้วยตาท่านเองว่า ทั่วอิสานได้เกิดวัดป่าสังกัดคณะธรรมยุตขึ้นอย่างมากมาย นับจำนวนหลายร้อยวัด

ทั้ง ๆ ที่พระผู้ใหญ่ที่มีตำแหน่งบริหาร รวมทั้งองค์ท่านเองด้วย ขยายวัดธรรมยุตได้เพียง ๒-๓ วัด และก็ล้วนอยู่ในตัวเมืองที่เจริญแล้วเป็นส่วนใหญ่ ไม่สามารถขยายออกไปตามอำเภอ ตำบล และหมู่บ้านรอบนอกได้

การที่ **วัดป่า** เกิดขึ้นมาอย่างมากมาย ก็เกิดจาก**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ หลวงปู่มั่น** และลูกศิษย์พระกรรมฐานของพระอาจารย์ใหญ่ทั้งสององค์

ยิ่งกว่านั้น **เจ้าประคุณสมเด็จฯ** ยังพบว่า เมื่อท่านผ่านไปตามหมู่บ้านที่พระกรรมฐานเคยจาริกปฏิบัติธรรม และที่มี**วัดป่า**เกิดขึ้น ปรากฏว่า ประชาชนในหมู่บ้านมีกิริยามารยาทเรียบร้อย แสดงว่า**ได้รับการอบรมดี**

รู้จักปฏิบัติต่อพระสงฆ์องค์เจ้า รู้จักการปฏิบัติต้อนรับ รู้ของควรไม่ควรถวาย เข้าใจหลักการพระพุทธศาสนา รู้จักสวดมนต์ไหว้พระ มีการรักษาศีล มีการปฏิบัติสมาธิภาวนา และมีความอ่อนน้อมถ่อมตน น่าชมเชย

ต่างกับหมู่บ้านที่**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ หลวงปู่มั่น** และลูกศิษย์ลูกหา ไม่เคยผ่านไป

ความประทับใจในครั้งนั้น **ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ** ถึงกับประกาศในท่ามกลางที่ประชุมสงฆ์ว่า

"***การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ต้องให้พระกรรมฐานเป็นแนวหน้า หรือเรียกว่า กองทัพธรรมแนวหน้า***"

นับจากนั้นเป็นต้นมา ท่านเจ้าประคุณ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** (ติสฺโส อ้วน) ก็เริ่มมีทัศนคติที่ดีต่อ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ หลวงปู่มั่น และต่อคณะพระธุดงคกรรมฐาน**

คำเรียกขานแต่เดิม ที่**สมเด็จฯ** ใช้ว่า '**ญาคูเสาร์**' '**ญาคูมั่น**' ก็เปลี่ยนฐานะไปเป็นคำที่ยกย่องว่า '**พระอาจารย์เสาร์**' '**พระอาจารย์มั่น**' แทน

ส่วนลูกศิษย์พระสายกรรมฐานที่มีอาวุโส **สมเด็จฯ** ท่านก็เรียกว่า '**อาจารย์สิงห์**' '**ท่านลี**' '**ท่านกงมา**' เป็นต้น

ท่านพ่อลี ธมฺมธโร *หลวงปู่กงมา จิรปุญฺโญ* *หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร*

เมื่อท่านเจ้าประคุณ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** มีความรู้สึกที่ดีต่อพระธุดงคกรรมฐานแล้ว ท่านก็ให้ความสนับสนุนพระกรรมฐานเป็นอย่างดี

แม้แต่ **วัดภูเขาแก้ว** อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี **เจ้าประคุณสมเด็จฯ** ก็มีบัญชาให้สร้างเพื่อถวายแด่**หลวงปู่เสาร์ กนฺตสีโล** ด้วยแห่งหนึ่ง

ที่**สมเด็จฯ** มีบัญชาให้สร้างวัดขึ้นที่นั่น เพราะต้องการให้เป็นที่พำนักของพระธุดงคกรรมฐาน เพื่อจะได้ช่วยอบรมสั่งสอนประชาชนในถิ่นนั้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นญาติพี่น้อง เป็นลูกเป็นหลาน ของ**สมเด็จฯ** ท่าน

เจ้าประคุณสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน) **พระองค์นี้ ได้สร้างความเจริญให้แก่พระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ทั้งการวางรากฐานด้านปริยัติธรรมศึกษา และสนับสนุนด้านการปฏิบัติภาวนา จนเกิดมีพระภิกษุสามเณร ผู้ที่ได้รับการศึกษาสูง และมีพระฝ่ายวิปัสสนากรรมฐานที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ จำนวนมากมาย สืบต่อมาจนปัจจุบัน**

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน)

เฮ้อ ! เขียนมาถึงตรงนี้ ผมรู้สึกโล่งใจอย่างที่สุด เพราะตอนที่ผ่านมาเขียนถึงองค์**สมเด็จฯ** ท่าน ในด้านลบทั้งนั้น กว่าจะเขียนมาถึงด้านบวกในตอนนี้ได้ คงสร้างบาปกรรมต่อองค์ท่านไว้ไม่น้อยทีเดียว

ผมขอกราบเท้า ขอขมากรรมต่อเจ้าประคุณสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน) **ไว้ ณ โอกาสนี้ด้วยครับ.**

๖๓. สมเด็จฯ สนใจด้านสมาธิภาวนา

ผมขอเขียนถึง **สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** (ติสฺโส อ้วน) อีกตอนหนึ่งครับ

ต่อมาภายหลัง โดยเฉพาะเมื่อท่านย่างเข้าสู่วัยชรา ท่านให้ความสนใจด้านสมาธิภาวนามาก ตั้งใจปฏิบัติพระกรรมฐานอย่างเต็มที่ และก็ปรากฏผลเป็นที่ประจักษ์ใจในองค์ท่านเอง

ครั้งหนึ่ง **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** (นับด้วยอาวุโสถือเป็นรุ่นน้องของสมเด็จฯ ส่วนหลวงปู่ใหญ่เสาร์ ถือเป็นรุ่นราวคราวเดียวกันกับสมเด็จฯ เพราะหลวงปู่ใหญ่เสาร์อายุมากกว่าเพียง ๘ ปี ทั้งหลวงปู่ใหญ่เสาร์ และสมเด็จฯ ต่างก็เป็นศิษย์ของท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (**สีริจนฺโท จันทร์) ที่ต่างกันก็อยู่ที่สมเด็จฯ ท่านเน้นทางด้านปริยัติ ส่วนหลวงปู่ใหญ่เสาร์เน้นด้านการปฏิบัติภาวนา ทั้งสององค์จึงมีความไม่ลงรอยกันในระยะแรก ตามที่เสนอไปแล้ว)

ขออภัยครับ มัวอธิบายขยายความเสียยืดยาว จนต่อเรื่องไม่ติด ขอเริ่มต้นใหม่ครับ

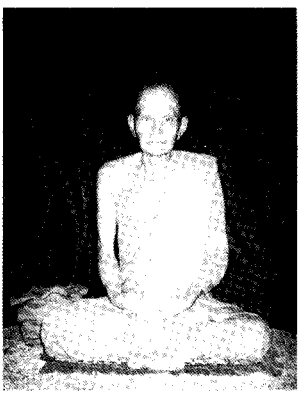

หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต

ครั้งหนึ่ง **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ได้เข้าไปนมัสการ**เจ้าประคุณสมเด็จฯ** ที่ **วัดบรมนิวาส** ในกรุงเทพฯ

สมเด็จฯ ได้ถาม**หลวงปู่มั่น** เกี่ยวกับความขัดข้องในการปฏิบัติจิตภาวนาของท่าน ว่า

*"เออนี่ ! **อาจารย์** ท่านสิงห์ (ขนฺตยาคโม) ท่านลี (ธมฺมธโร) มาสอนให้ผมภาวนา **พุท-โธ พุท-โธ** ให้จิตอยู่ที่**พุทโธ**อารมณ์เดียว ไม่ให้จิตแส่ส่ายไปไหน รู้สึกว่ามันยากเหลือเกิน ไม่สามารถทำให้มันหยุดนิ่งได้*

*เพราะเราก็เป็นผู้ปกครอง บริหารงานการคณะสงฆ์ทั้งประเทศ ยุ่งแต่กิจการงาน พอนั่งภาวนา**พุทโธ**ครั้งใดที่ไร ความคิดก็พุ่งไปคิดอยู่แต่ในงานการบริหารคณะสงฆ์ ไม่สามารถทำให้หยุดคิดได้เลย จะทำให้ไม่คิดนี้มันยาก*

ท่านอาจารย์มีวิธีอื่นบ้างไหม ที่จะทำให้จิตเป็นสมาธิภาวนา ?"

หลวงปู่มั่น นั้น ท่านเป็นผู้รู้จริตอุปนิสัยของคนดีอยู่แล้ว คือ **วิชาปรจิต** ของท่าน**เฉียบคมเป็นพิเศษ** ท่านอ่านใจของ**สมเด็จฯ** ออกหมด และถวายการสอนอย่างได้ผล

หลวงปู่มั่น กราบนมัสการ**สมเด็จฯ** ว่า

*"การนั่งสมาธิภาวนานั้น **ท่านให้คิดได้ แต่ให้มีสติตามรู้** พิจารณาถึงสภาพความเป็นจริง **อนิจลักษณะ** อยู่ตลอดเวลา ..."*

ต่อจากนั้น **หลวงปู่มั่น** ได้ถวายคำอธิบายเพื่อแก้ไขข้อขัดข้องด้านการปฏิบัติสมาธิภาวนาของ**เจ้าประคุณสมเด็จฯ** จนบังเกิดผลดี

(กรุณาอย่าถามผมนะครับ ว่า **หลวงปู่มั่น** ท่านถวายคำอธิบายต่อ**เจ้าประคุณสมเด็จฯ** ว่าอย่างไร และบังเกิดผลดีอย่างไร ผมก็ตอบได้อย่างเต็มที่ว่า 'ผมก็ไม่ทราบครับ' และก็เกิดไม่ทันด้วย – ขออภัยครับ เขียนแก้ง่วงอย่างนั้นเอง)

เป็นอันว่า ท่านเจ้าประคุณ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** ท่านเคยเป็นปฏิปักษ์กับพระสายกรรมฐาน มาบัดนี้ ท่านกลับเป็นมิตรที่ดี ให้ความอุปถัมภ์พระสายกรรมฐานอย่างเต็มที่ สาธุ !

ท่านเคยว่า "พระกรรมฐานเอาแต่นั่งหลับหูหลับตาอยู่ท่าเดียว จะมีประโยชน์มีความหมายอะไร เป็นการหลงโง่ มัวเมางมงาย ไม่เกิดประโยชน์ต่อการศึกษา ต่อการพัฒนา ..."

มาบัดนี้ **ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ** ได้หันมา 'นั่งหลับหูหลับตา' เสียเอง และท่านก็กล่าวว่า *"... ความรู้ในด้านเปรียญธรรมที่เล่าเรียนมามากนั้น ไม่ยังประโยชน์ และความหมายต่อชีวิตเราเลย ยศถาสมณศักดิ์ ก็แก้ทุกข์เราไม่ได้ ช่วยเราไม่ได้ !"*

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์
(ติสฺโส อ้วน)

ที่ท่านเคยบัญชาให้คนไปทำลายรื้อถอนสำนักกรรมฐานต่าง ๆ บัดนี้ ท่านกลับมาให้การสนับสนุน ทำนุบำรุง เป็นอย่างดี ทำให้เกิดวัดป่าคณะธรรมยุตมากมาย และการสอนด้านวิปัสสนาธุระก็แผ่ขยายออกไปอย่างกว้างขวางตราบเท่าทุกวันนี้

สาธุ !

ท่านผู้อ่านครับ ผมขอบอกไว้ตรงนี้เป็นการล่วงหน้าว่า "**การเผยแผ่ธรรมด้านวิปัสสนาธุระ มีความมั่นคงเป็นปึกแผ่นและขยายไปทั่วประเทศ ก็ด้วยการสนับสนุนและการอุปถัมภ์ ของสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ พระองค์นี้**" ดังที่จะนำเสนอเป็นลำดับ ๆ ไป.

๖๔. กำเนิดวงศ์ธรรมยุต

ในหัวข้อนี้ผมขออนุญาตเล่าถึงเรื่องการก่อกำเนิดของคณะสงฆ์**ธรรมยุติกนิกาย** และ พระสาย**ธรรมยุติกนิกาย**ในภาคอิสาน ในสมัยเริ่มแรก นับระยะเวลาประมาณ ๑๐๐ ปี ตั้งแต่สมัยแรกสถาปนา สืบมาจนถึงสมัยของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** เป็นการศึกษาพัฒนาการด้านประวัติศาสตร์เพื่อความเข้าใจที่ดีขึ้น นะครับ

กำเนิดของธรรมยุติกนิกาย น่าจะเริ่มต้นตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๓๖๗ เมื่อ **พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔** ก่อนครองราชย์เสด็จออกทรงผนวชเป็นพระภิกษุที่ **วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษดิ์** มีพระสมณฉายาว่า **'วชิรญาโณ'**

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ขณะทรงศีลสมาทานตามพระราชกิจประจำวัน ทรงฉายเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๐ พระชนมายุ ๖๔ พรรษา ก่อนเสด็จสวรรคต ๑ ปี

เมื่อแรกบวช **ท่านวชิรญาโณ**ทรงสนพระทัยศึกษา**ด้านวิปัสสนาธุระ** ทรงย้ายไปประทับจำพรรษาที่ **วัดราชาธิวาส (วัดสมอราย)** แต่ทรงผิดหวังด้วยทรงเห็นว่า *"เป็นไปด้วย**สัมโมหะ** งมงาย"*

ออกพรรษาแล้วจึงเสด็จกลับมาประทับ ณ **วัดมหาธาตุฯ** ดังเดิม ทรงตั้งต้นเรียน **คันถธุระ** อยู่ ๓ ปี ก็ทรงอ่านพระไตรปิฎกได้แตกฉาน ทรงเห็นว่า**ข้อวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์บางหมู่ในเวลานั้นมีความผิดพลาดบกพร่อง ไม่เป็นไปตามพระธรรมวินัยที่ปรากฏในพระไตรปิฎก** ทรงสลดพระหฤทัยในการที่จะทรงเพศเป็นบรรพชิตต่อไป

พระองค์ทรงอธิษฐานจิตขอให้ได้พบกับพระสงฆ์ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ทำให้ทรงพบพระสงฆ์กลุ่มหนึ่งที่มีวัตรปฏิบัติงดงาม เป็นไปตามพระธรรมวินัยที่เขียนไว้ในพระไตรปิฎก **พระสงฆ์กลุ่มนั้นเป็นชาวรามัญ บวชมาจากเมืองมอญ ในคณะสีมากัลยาณี ซึ่งรับสมณวงศ์มาจากภิกษุลังกาคณะมหาวิหาร และสืบมาจากพระมหินทเถระ อันพระเจ้าอโศกมหาราชทรงส่งให้มาประดิษฐานพระพุทธศาสนาในลังกาทวีปหลังพุทธปรินิพพานมาได้ ๒๐๘ ปี**

มีหลักฐานชัดเจนว่า พระภิกษุชาวรามัญกลุ่มนั้น **มีการบวชสืบต่อกันมานับได้ถึง ๘๘ ชั่วรุ่น โดยไม่มีการขาดตอน**

ทรงพิจารณาตรวจสอบโดยถี่ถ้วนแล้ว เห็นว่าวัตรปฏิบัติของพระชาวรามัญกลุ่มนั้น *"ไม่ห่างไกลจากพุทธบัญญัติ เหมือนอย่างวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์สยามที่พระองค์ทรงพบเห็น"*

พระองค์ทรงเลื่อมใส จึงทรงย้ายไปประทับ ณ **วัดราชาธิวาส (วัดสมอราย)** อีกครั้ง ในปี พ.ศ. ๒๓๗๒ แล้วทรงผนวชใหม่ใน **วงศ์สีมากัลยาณี** นั้น แล้วมีพระภิกษุจำนวนหนึ่งมีความเลื่อมใสได้ถวายตัวเป็นศิษย์บวชตาม *"จึงเกิดเป็นคณะสงฆ์ซึ่งแสวงหาสัมมาปฏิบัติ อันได้นามในภายหลังว่า* ***ธรรมยุติกา*** *แต่นั้นเป็นต้นมา"*

ต่อมาได้มีผู้บรรพชาอุปสมบทตามแนวทางนี้จำนวนมากขึ้น จนกระทั่งเกิดเป็นนิกายหนึ่งมีชื่อภายหลังว่า **ธรรมยุติกนิกาย** หรือ **นิกายสงฆ์คณะธรรมยุติกา** เรียกสั้นว่า **ธรรมยุต** แปลความหมายว่า **ผู้ประกอบด้วยธรรม** หรือ **ชอบด้วยธรรม** หรือ **ยุติตามธรรม**

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ทรงชุดเครื่องราชอิสริยาภรณ์ฝรั่งเศส

ในปี พ.ศ. ๒๓๗๒ **พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓** ทรงตั้ง**ท่านวชิรญาโณภิกขุ** เป็นพระราชาคณะเสมอเจ้าคณะรอง แล้วเชิญเสด็จมาครอง**วัดบวรนิเวศวิหาร** ซึ่งเป็นวัดสร้างใหม่ ทำให้พระองค์ทรงได้อิสรภาพในการปฏิบัติสัทธิพิธีธรรมยุตได้เต็มที่

"ครั้นได้ทรงครองวัดเป็นอิสระโดยส่วนหนึ่งแล้ว ก็ได้จัดการศึกษาปฏิบัติพระธรรมวินัย และทรงตั้งขนบธรรมเนียมต่าง ๆ ไว้เป็นอันมาก ได้มีผู้มาบวชปฏิบัติเป็นธรรมยุตมากขึ้น จนถึงขยายออกไปตั้งสำนักต่าง ๆ ขึ้นโดยลำดับ ..."

ท่านวชิรญาโณภิกขุ ทรงผนวชอยู่ถึง ๒๗ พรรษา จนถึงปี พ.ศ. ๒๓๙๔ จึงทรงลาผนวช เพื่อขึ้นครองราชย์ เป็น**พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔** และได้ทรงทะนุบำรุงบ้านเมืองและพระศาสนาให้เจริญสืบต่อมา จนเสด็จสวรรคตในปี พ.ศ. ๒๔๑๑ เมื่อพระชนมพรรษา ๖๔ พรรษา ทรงครองราชย์อยู่เป็นเวลา ๑๗ ปี

ทั้งหมดนี้เป็นประวัติการสถาปนา **คณะธรรมยุติกนิกาย** หรือ **คณะธรรมยุต** อย่างย่อที่สุด ครับ

๖๕. วงศ์ธรรมยุตภาคอิสาน

สำหรับ **การสถาปนาคณะพระธรรมยุตในภาคอิสาน** เริ่มต้นหลังจาก **พระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔** ทรงขึ้นครองราชย์ในปี พ.ศ. ๒๓๙๔ แล้วไม่นาน ก็มีเจ้าเมืองอุบลฯ ชื่อ **พระพรหมราชวงศ์** (กุทอง สุวรรณกูฏ) ได้เข้ามาราชการในพระนคร มีความศรัทธาในพระสงฆ์คณะธรรมยุต จึงได้เข้าเฝ้ากราบทูลขอพระสงฆ์คณะธรรมยุตออกไปเผยแพร่ที่จังหวัดอุบลฯ

พระองค์ท่านโปรดเกล้าฯ ให้ไปอาราธนานิมนต์ **ท่านพันธุโล (ดี)** พระเถระจากเมืองอุบลฯ **ปุราณสหธรรมิก**ของพระองค์ (พระภิกษุร่วมกลุ่มธรรมยุติกามาตั้งแต่แรก) ออกไปริเริ่มสร้างวัดธรรมยุตให้

ท่านพันธุโล (ดี) รับอาราธนา รวมทั้งพระหลานชายของท่าน คือ **ท่านเทวธัมมี** (ม้าว) กับ **ท่านคุณสัมปันโน** (กำ) พระภิกษุชาวเมืองของ สีทันดร แขวงนครจำปาศักดิ์ ฝั่งประเทศลาว ได้ร่วมเดินทางไปเมืองอุบลฯ ด้วย รวมเป็นพระเถระธรรมยุตชุดเริ่มแรก ๓ องค์

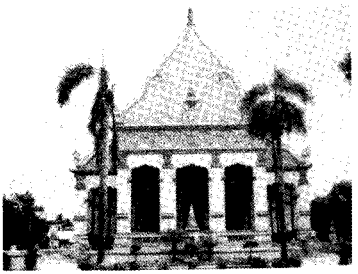

วัดสุปัฏนาราม เมืองอุบลฯ
วัดธรรมยุตวัดแรกของภาคอิสาน

ท่านเจ้าเมือง พร้อมกรมการเมือง ได้สร้าง **วัดสุปัฏนาราม** ขึ้นบริเวณท่าน้ำริมฝั่งแม่น้ำมูล ด้านตะวันตกของตัวเมืองอุบลฯ ให้เป็นสำนักของท่าน **พันธุโล** (ดี) และคณะ ดังนั้น**วัดสุปัฏนาราม เมืองอุบลฯ จึงเป็นวัดธรรมยุตวัดแรก และเป็นการเริ่มต้นคณะธรรมยุตครั้งแรกในภาคอิสาน**

เมื่อได้สร้างวัดตั้งหลักมั่นคงแล้ว **ท่านพันธุโล ท่านเทวธัมมี** และ **ท่านคุณสัมปันโน** ก็ได้ร่วมใจกันอบรมสั่งสอนกุลบุตรได้พอควรแล้ว ได้นำเข้ารับการอุปสมบทในกรุงเทพฯ ระยะเวลา ๓ ปีต่อครั้ง

ต่อมาได้โปรดพระราชทานให้**ท่านพันธุโล** (ดี) เป็นพระอุปัชฌาย์ ทำการบวชกุลบุตรได้เองที่เมืองอุบลฯ และก็ทรงพระราชทานให้ **ท่านคุณสัมปันโน** (กำ) เป็นพระอุปัชฌาย์ ขึ้นทาง**เมืองของ** ฝั่งประเทศลาว ขึ้นอีกแห่งหนึ่ง **ธรรมยุต ทั้งเมืองอุบลฯ ทั้งเมืองของ จึงค่อยเจริญขึ้นโดยลำดับกาล**

นอกจากนี้ ก็มีพระภิกษุชาวเขมร ชื่อ **ท่านธมฺมปาล** ได้นำเอาวงศ์ธรรมยุตไปเผยแผ่ที่**กรุงพนมเปญ กำพูชา** ในเวลาไล่เลี่ยกัน

ดังนั้น วงศ์ธรรมยุติกาเมืองอุบลฯ เมืองสีทันดร ทางฝั่งลาว และกรุงพนมเปญ จึงออกจากวัดบวรนิเวศวิหาร ไปประดิษฐานเผยแผ่ในระยะใกล้เคียงกัน และเกี่ยวข้องใกล้ชิดกันตั้งแต่นั้นมา

ในช่วง ๑๐๐ ปี ตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง นับมาถึงยุคของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** สามารถแบ่งพัฒนาการของคณะธรรมยุตในภาคอิสานออกเป็น ๔ ยุคสมัย ตามลำดับของพระมหาเถระผู้เป็นหัวหน้าคณะธรรมยุต เรียงตามลำดับดังนี้

ยุคที่ ๑ **ท่านพนฺธุโล** (ดี) เป็นพระเถระ

ยุคที่ ๒ **ท่านเทวธมฺมี** (ม้าว) เป็นพระเถระ

ยุคที่ ๓ **ท่านเจ้าคุณพระอริยกวี** (ธมฺมรกฺขิโต อ่อน) และเจ้าพระคุณ **พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** (สิริจนฺโท จันทร์) เป็นพระเถระร่วมกันทั้งสองท่าน

ยุคที่ ๔ **สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** (ติสฺโส อ้วน สมัยเป็น **พระพรหมมุนี**) เป็นพระเถระ

สำหรับประวัติ ปฏิปทา และเหตุการณ์สำคัญในสมัยของพระเถระยุคแรกทั้ง ๔ พระองค์ มีโดยย่อ ดังนี้

ยุคที่ ๑ : สมัยท่านพนฺธุโล (ดี) รวมเวลาประมาณ ๒๐ ปี

ท่านพนฺธุโล (ดี) เป็นชาวเมืองอุบลฯ ภายหลังอุปสมบทแล้วได้เข้ามาเล่าเรียนในกรุงเทพฯ สำนักอยู่ที่**วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษดิ์** ภายหลังมีผู้นำเข้าถวายตัวใน**สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว**แต่ยังทรงผนวช ขณะที่พระองค์เสด็จมาประทับ ณ **วัดบวรนิเวศวิหาร** ได้บวชแปลงเป็นพระธรรมยุตโดยเสด็จแล้วก็ได้เล่าเรียนในสำนักนี้ต่อมา

ท่านพนฺธุโล (ดี) นี้ ถือว่าเป็น **ปุราณสหธรรมิก** คือพระภิกษุร่วมสำนักแห่ง**พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว**

ท่านพนฺธุโล (ดี)
พระเถระผู้สถาปนาคณะธรรมยุตภาคอีสาน

ในระหว่างที่ยังศึกษาพระปริยัติธรรมอยู่นั้น ได้ทูลลาออกไปเมืองอุบลฯ ค้างอยู่ ๑ พรรษา เมื่อกลับได้นำ**ท่านเทวธมฺมี**มาด้วย และได้นำเข้าเฝ้าถวายตัวแล้วได้บวชแปลงเป็นธรรมยุต โดย**ท่านวชิรญาโณ (รัชกาลที่ ๔)** ทรงเป็นพระอุปัชฌาย์ ทำการบวชให้

ท่านเทวธมฺมี (ม้าว) **จึงเป็นสัทธิวิหาริกแห่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** และ**สมเด็จพระสังฆราช** (สา) **เป็นพระกรรมวาจาจารย์**

ถัดนั้นก็มีภิกษุอีกรูปหนึ่ง ชื่อ '**กำ**' เป็นชาว**เมืองของ** คือ **เมืองสีทันดร** ได้เข้ามาถวายตัวอีก เมื่อฝึกฝนอบรมแล้ว ก็ได้อัตติเป็นธรรมยุต มีฉายาว่า '**คุณสมฺปนฺโน**' ท่านผู้นี้ก็เป็น**สัทธิวิหาริกแห่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว**

เมื่อ **ท่านพนฺธุโล ท่านเทวธมฺมี ท่านคุณสมฺปนฺโน** ได้ศึกษาอยู่เป็นหลักแหล่งแล้ว ก็เป็นหนทางให้กุลบุตรชาวภาคอิสาน ได้เข้ามาศึกษาอยู่ใน **สำนักวัดบวรนิเวศฯ** สืบต่อกันมาเรื่อย ๆ

หลังจาก**พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** เสด็จลาผนวช ทรงราชย์แล้วไม่นาน **พระเถระทั้งสามองค์**ก็ได้รับอาราธนาให้ไปเริ่มต้นวงศ์ธรรมยุตที่จังหวัดอุบลฯ ดังกล่าวแล้ว

เมื่อการก่อสร้าง**วัดสุปัฏนาราม**เสร็จแล้ว ก็อาราธนาให้ **ท่านพนฺธุโล** เป็นเจ้าอาวาส **ท่านเทวธมฺมี** เป็นรองเจ้าอาวาส ส่วน**ท่านคุณสมฺปนฺโน (กำ) พระชาวเมืองของ** ก็พำนักอยู่ด้วยกัน ได้ร่วมใจกันพัฒนาสายธรรมยุติให้เจริญสืบต่อมา

ด้านคุณธรรมและข้อวัตรปฏิบัติ "... ***ท่านพันธุโล*** *ผู้นี้ นับว่ามีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบกิจทุกอย่าง ทั้งส่วนที่เป็นประโยชน์แก่ตน ทั้งส่วนที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น เป็นต้นว่า การรักษาไม่ให้ต้องอาบัติ แม้ถึงส่วนเล็กน้อยก็ไม่ให้ต้อง ถ้าต้องก็รีบแสดง และเอื้อในการให้ปัน แม้เพียงอาหารก็แบ่งให้สพรหมจารีแทบทุกวัน ...*

ท่านผู้นี้นับว่าได้นำเอาขนบธรรมเนียมที่ดีออกมาเผยแพร่ให้แก่ปวงชนชาวอุบลฯ มากมาย ปวงชนชาวอุบลฯ ที่ได้ก้าวหน้าในการเล่าเรียนพระปริยัติธรรมและสัมมาปฏิบัติ ตลอดจนรู้หนังสือไทย รู้จักภาษาไทย ศิลปหัตถกรรมบางประการดีกว่าหัวเมืองที่ใกล้เคียง ก็อาศัยท่านผู้นี้เป็นผู้หนึ่งนำมาเผยแพร่

เพราะฉะนั้น บรรดาลูกเจ้าบ้านหลานเจ้าเมือง ตลอดจนกรมการและทวยค้า จึงได้มาเป็นศิษย์เล่าเรียนอยู่ในสำนักของท่านผู้นี้มาก"

ในสมัยของ**ท่านพนฺธุโล (ดี)** มีการสร้างวัดธรรมยุตขึ้นใหม่ ๕ แห่ง คือ

"... ผู้ที่เป็นเจ้าของสร้างวัดธรรมยุตนั้น ก็มักเป็นเจ้าเมือง กรมการชั้นผู้ใหญ่ เช่น ***วัดสุปัฏนาราม*** *ซึ่งเป็นวัดที่หนึ่ง* ***พระพรหมราชวงศ์ (กุทอง สุวรรณกูฏ)*** *เป็นประมุขพาสร้าง*

ในกาลต่อมา ***อุปฮาด (โพธิ ณ อุบล)*** *ก็ได้สร้าง****วัดศรีทอง*** *ขึ้นเป็นวัดที่สอง ได้อาราธนา****ท่านเทวธมฺมี (ม้าว)*** *จากวัดสุปัฏน์ไปเป็นเจ้าอาวาส*

ถัดนั้น ***ราชบุตร (สุ้ย บุตตโรบล)*** *ก็ได้สร้าง****วัดสุทัศน์*** *ขึ้น เป็นวัดที่สาม ได้อาราธนา****ท่านพิลา*** *จากวัดสุปัฏน์ไปเป็นเจ้าอาวาส*

ถัดนั้น ***เจ้าพรหมเทวานุเคราะห์ (หน่อคำ)*** *ก็ได้สร้าง****วัดไชยมงคล*** *ขึ้นเป็นวัดที่สี่ ได้อาราธนา****ท่านสิงห์*** *จากวัดศรีทอง ไปเป็นเจ้าอาวาส*

ถัดนั้น ***พระบำรุงราษฎร์ (จูมมณี สุวรรณกูฏ)*** *เจ้าเมืองพิบูลมังสาหาร ก็ได้สร้าง****วัดสระแก้ว*** *ขึ้นที่เมืองพิบูลมังสาหาร เป็นวัดที่ห้า วัดนี้****ท่านพนฺธุโล (ดี)*** *ออกไปปกครองเอง เพราะพระบำรุงราษฎร์ (จูมมณี) เป็นศิษย์ที่โปรดปรานของท่าน ส่วน****วัดสุปัฏนาราม*** *ท่านก็ไป ๆ มา ๆ ปกครองอยู่*

ถัดนั้น ***พระเรืองไชยชนะ (คำปุน สุวรรณกูฏ)*** *เจ้าเมืองมหาชนะไชย ก็ได้สร้าง****วัดหอก่อง*** *ขึ้นในเมืองนั้น เป็นวัดที่หก ได้อาราธนา****ท่านสีดา*** *จากวัดสุปัฏน์ไปเป็นเจ้าอาวาส*

วัดธรรมยุตได้ปรากฏขึ้นที่เมืองอุบลฯ และเมืองขึ้นของเมืองอุบลฯ ประมาณระยะกาลเพียง ๒๐ ปี ก็ขยายตัวออกได้ถึง ๖ วัด นับเป็นยุคต้นท่านเหล่านี้ที่ได้ออกไปเป็นเจ้าอาวาสอยู่ ณ วัดทั้งปวงนั้น ต่างก็ตั้งใจทำกิจพระศาสนาเต็มความสามารถ เป็นกำลังของผู้เป็นหัวหน้าเป็นอย่างดี จึงได้ผลอันเป็นที่พึงใจตลอดมา"

ในช่วงสุดท้าย **ท่านพนฺธุโล (ดี)** ได้มอบการปกครอง**วัดสุปัฏนาราม** ให้แก่**ท่านสงฺฆรกฺขิโต (พูน)** ที่เป็นสัทธิวิหาริกของท่านคนแรก แล้วองค์ท่านเองได้ไปพักประจำอยู่ที่**อำเภอพิบูลมังสาหาร** และมรณภาพที่นั่น เมื่ออายุประมาณ ๗๐ ปี

ท่านเจ้าประคุณ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** ได้เขียนถึงข้อวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ฝ่ายธรรมยุตในเมืองอุบลฯ ในยุคต้น โดยรวม ว่า **มีการปฏิบัติเยี่ยงพระธุดงคกรรมฐาน เพียงแต่ปฏิบัติอยู่ในวัด ไม่ได้ออกวิเวกตามที่สงบสงัดตามป่าตามเขาเท่านั้น**

"อนึ่ง ปฏิปทาของพระคณะธรรมยุตปูนต้น ตามที่ได้สังเกตเห็นด้วยตนเองบ้าง ตามที่ได้สังเกตเสียงของผู้เก่าเล่าให้ฟังบ้าง ***เป็นปฏิปทาประหนึ่งเป็นพระธุดงค์กรรมฐานแทบทั้งนั้น***

กล่าวคือ ในวันหนึ่ง ๆ กะกาลเป็นส่วน ๆ เช่น กาลนั้นเล่าเรียน กาลนั้นฟังเทศน์ ไหว้พระสวดมนต์ กาลนั้นท่องบ่นสาธยาย กาลนั้นตีระฆังสัญญาณจำวัด กาลนั้นตีระฆังสัญญาณตื่น กาลนั้นหลีกออกสู่วิเวกทำความสงบสงัดใจ ***แม้สถานที่ตั้งของวัดธรรมยุตในปูนโน้น ก็ไม่มีที่จะอยู่ใกล้ชุมชน จึงเห็นว่าเป็นปฏิปทาคล้ายพระธุดงค์กรรมฐานทั้งนั้น****"*

ยุคที่ ๒ : สมัยท่านเทวธมฺมี (ม้าว)

"... ในยุคที่ ๒ ***ท่านเทวธมฺมี (ม้าว)*** *เป็นพระเถระคุ้มครองปกป้องหมู่คณะ และได้รับพระราชทานเป็น****พระอุปัชฌายะ****ต่อมา*

ท่านเทวธมฺมี (ม้าว)
พระเถระผู้นำคณะธรรมยุตในยุคที่ ๒

ท่านเทวธมฺมี *รูปนี้กำเนิดอยู่ในเมืองอุบลฯ คุ้มเหนือ โยมบิดาของท่านเป็นญาติกับโยมบิดาของท่านเจ้าพระคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์**...*"

ท่านเทวธมฺมี บวชเป็นพระที่เมืองอุบลฯ เมื่ออายุ ๒๔ พรรษา ๓ ได้ติดตาม**ท่านพนฺธุโล** (ดี) ไปศึกษาในกรุงเทพฯ ได้เข้าถวายตัวเป็นศิษย์**สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** เมื่อครั้งยังผนวชและครองวัดบวรนิเวศฯ อยู่ ต่อมาได้บวชแปลงเป็นพระสังกัดธรรมยุติกนิกาย **พระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔** ทรงเป็นพระอุปัชฌาย์บวชให้

ท่านเทวธมฺมี ได้ศึกษาด้านปริยัติธรรม มีความรู้ด้านภาษาบาลีดี แต่ไม่เข้าสอบเพื่อเป็นพระมหาเปรียญ เพราะท่านมุ่งเรียน "***เพื่อข้อสัมมาปฏิบัติ ไม่ต้องการเล่าเรียนเพื่อลาภยศ***"

"*ปฏิปทาของท่านผู้นี้ที่ดำเนิน ก็ดำเนินตามรอยของ**ท่านพนฺธุโล** ผู้เป็นอาจารย์ทุกอย่าง เว้นแต่ท่านผู้นี้มีพระคุณมากกว่าพระเดช จึงมีผู้เคารพนับถือมาก ...*

ปฏิปทาสำหรับวันของท่านโดยปกติ คือ ย่ำรุ่งตีระฆังสัญญาณบิณฑบาต กลับจากบิณฑบาตนำทำวัตรเช้าก่อนฉัน เพราะธรรมเนียมของชาวชนบทเขานำอาหาร (กับข้าว) มาส่ง กว่าจะพร้อมกันทำวัตรเช้าแล้วพอดี

เวลา ๘.๓๐ น. บอกปริยัติ ๑๑.๐๐ น. หยุดพักจำวัด ๑๓.๐๐ น. บอกปริยัติธรรมอีก ๑๕.๓๐ น. เลิก สรงน้ำ ๑๖.๓๐ น. ตีระฆังสัญญาณฟังเทศน์ที่ศาลาการเปรียญพร้อมทั้งภิกษุสามเณรและอุบาสกอุบาสิกาทุกวัน

๒๐.๐๐ น. ตีระฆังสัญญาณไหว้พระสวดมนต์ ๒๒.๐๐ น. ตีระฆังสัญญาณเลิกการท่องบ่นสาธยาย แล้วเข้าที่ไหว้พระสวดมนต์ตามกุฏิของตนและจำวัด

ครั้นเวลา ๔.๐๐ น. ตีระฆังสัญญาณตื่น ไหว้พระสวดมนต์ตามกุฏิของตน ๆ อีก แล้วก็ท่องบ่นสาธยายไปจนสว่าง"

*"อนึ่ง ท่านผู้นี้นับว่าหนักในธรรมวินัยและขนบธรรมเนียม เป็นผู้ละเอียดลออมาก... ชอบยกตัวอย่างพระบรมจริยาวัตรที่**พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว**ทรงประพฤติอย่างใดนั้น ให้คณะศิษย์ฟังเสมอ เพื่อให้ถือเป็นเยี่ยง*

***การนวกรรม**ส่วนอื่น เช่น การเพาะปลูกและการก่อสร้าง ส่วนใหญ่ท่านไม่ค่อยสันทัด ไม่เหมือน**ท่านพนฺธุโล** แต่การสร้างตู้หนังสือ สร้างพระพุทธรูปพอใจมาก **พระประธานที่วัดศรีทอง**เดี๋ยวนี้ ท่านก็สร้างด้วยแก่นไม้มันปลา (คือไม้กันเกรา) หน้าตักขนาด ๔ คืบพระสุคต มุ่งให้เท่าองค์สมเด็จพระศาสดา และพอใจ**รวบรวมพระเก่า ๆ** ที่นำมาจากเวียงจันทน์บ้าง ที่อื่นบ้าง*

*พระพุทธรูปเก่าที่ชาวเมืองนิยมนับถือมากมีอยู่ ๑ องค์ เป็นพระยืน เรียกว่า **พระทองทิพย์** คือทองสัมฤทธิ์ สูง ๒ ศอกเศษ เป็นพระที่**เจ้าพรหมเทวานุเคราะห์วงศ์**เชิญมาจากเวียงจันทน์คราวไปตีทัพฮ่อ ครั้ง**พระยามหาอำมาตย์ (ชื่น กัลยาณมิตร)** เป็นแม่ทัพ เมื่อราว พ.ศ. ๒๔๑๘"*

ท่านเทวธมฺมี (ม้าว) ส่งเสริมให้ลูกศิษย์ของท่านเข้าไปเล่าเรียนในกรุงเทพฯ เมืองหลวงอย่างต่อเนื่อง ศิษย์สำคัญของท่าน มี ๑. **พระปลัดผา** วัดเทพศิรินทราวาส ๒. ท่านเจ้าคุณ**พระอริยกวี** (อ่อน) ๓. ท่านเจ้าพระคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** (สิริจนฺโท จันทร์) ๔. **พระพรหมมุนี** (ติสฺโส อ้วน) สมณศักดิ์สุดท้ายคือ **สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ วัดบรมนิวาส**

ท่านเทวธมฺมี (ม้าว) เป็นพระผู้มักน้อย ทางด้านการปฏิบัติภาวนา ท่านยึดการดูลมหายใจเป็นอารมณ์ ที่เรียกว่า **อานาปานสติ** เป็นหลัก ท่านบอกศิษย์อยู่เสมอว่า"***ท่านจะแตกดับเมื่ออายุได้ ๗๒ ปี***" และท่านก็มรณภาพในปี พ.ศ. ๒๔๓๓ เมื่ออายุได้ ๗๒ ปีตามที่ท่านบอกไว้จริงทุกประการ

ในสมัยของ**ท่านเทวธมฺมี (ม้าว)** ได้ขยายวัดธรรมยุตเพิ่มเติมขึ้นอีก

๕ วัด ที่จังหวัดอุบลฯ ๒ วัด ที่นครจำปาศักดิ์ ๑ วัด ยโสธร ๑ วัด และหนองบัวลำภู ๑ วัด แล้วมีการแตกสาขาออกไปอีก

"การขยายวัดในยุคของท่านก็ได้ขยายออกอีก ๕ วัด คือ

เมืองอุบลฯ *มี ๒ วัด ได้แก่**วัดบ้านกลาง** หนึ่ง **วัดบ้านผึ้ง** หนึ่ง ทั้งสองวัดนี้ที่จะเป็นวัดขึ้น เพราะ**ท่านสงฆมรกุขิโต (พูน)** เจ้าอาวาสวัดสุปัฏนาราม ออกไปทำความวิเวกอยู่ ณ ที่สองแห่งนั้น มีความยินดีก่อสร้างขึ้นเลยเป็นวัดมั่นคงมาจนทุกวันนี้*

*และ ได้ขยายออกไปที่**นครจำปาศักดิ์** อีก ๑ วัด คือ **วัดมหามาตยาราม** วัดนี้ **เจ้ายุติธรรมธร** เจ้านครจำปาศักดิ์ และ**พระยามหาอำมาตย์ (หรุ่น ศรีเพ็ญ)** ข้าหลวงใหญ่ประจำภาคอิสาน พร้อมกันสร้าง แล้วได้อาราธนาท่านเจ้าพระคุณ **พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** แต่ยังเป็นเปรียญเมื่อกลับจากกรุงเทพฯ คราวแรกลงไปเป็นเจ้าอาวาส*

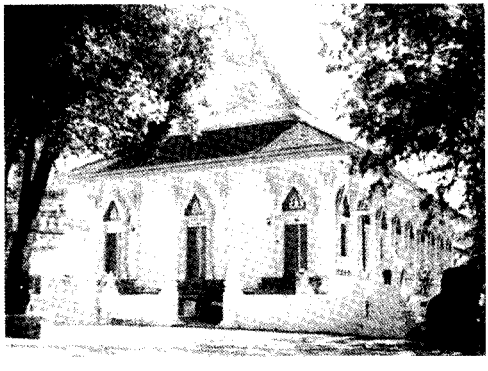

วัดศรีธรรมาราม (วัดสร้างโศก) จ.ยโสธร

*และ ที่**เมืองยโสธร พระสุนทรราชวงศ์ (เหม็น)** ได้สร้าง**วัดสร้างโศก** ขึ้นแห่งหนึ่ง ได้อาราธนา**ท่านเกตุโล (เกต)** เป็นเจ้าอาวาส... กาลต่อมาท่านผู้นี้ก็ได้รับสมณศักดิ์เป็น**พระครูญาณวิสุทธิคุณ** รองเจ้าคณะเมืองยโสธร*

ในกาลต่อมา ส่วนที่เป็น**สาขาของวัดสร่างโศก**นั้น ได้มีขึ้น ๒ วัด คือ **วัดบ้านน้ำคำ** ซึ่งเป็น**แขวงยโสธร**นั้น ๑ และ**วัดศรีมงคลเหนือ** ที่**อำเภอมุกดาหาร จังหวัดนครพนม** ๑

วัดสร่างโศกนี้ ถึงไม่ได้แยกจากอุบลฯ ขึ้นมาตั้ง ก็เป็นวัดขึ้นในยุคนี้ การควบคุมดูแลก็เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอยู่ จึงจัดเป็นวัดในยุคเดียวกัน

วัดมหาชัย หนองบัวลำภู

ท่านธมฺมธีโร (แสง)

ในกาลต่อมา ได้ขยายออกไปที่**เมืองกมุทธาศัย** ซึ่งยุบลงเป็น**อำเภอหนองบัวลำภู** แขวงจังหวัดอุดรธานี หนึ่งวัด คือ **วัดมหาชัย** ...วัดนี้จึงได้เกิดเป็นวัดธรรมยุตที่แรกทางมณฑลอุดร... วัดที่เป็นสาขาแยกไปจาก**วัดมหาชัย**นั้น ทางจังหวัดเลย ๒ วัด คือ**วัดจอมมณี** อำเภอวังสะพุง ๑, **วัดศรีสะอาด** อำเภอกุดป่อง ๑, จังหวัดขอนแก่น ๑ วัด คือ **วัดจันทร์** อำเภอภูเวียง, จังหวัดอุดรธานี นอกจากวัดมหาชัยแล้ว ก็ได้มีขึ้นอีก ๑ วัด คือ **วัดจอมศรี** อำเภอกุมภวาปี"

ท่านธมฺมธีโร (แสง) เป็นเจ้าอาวาส**วัดมหาชัย** และต่อมาได้รับแต่งตั้งให้เป็นพระอุปัชฌาย์ ให้การบรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตรในแถบนั้น สัทธิวิหาริกของท่านที่มีสมณศักดิ์ในสมัยนั้น ได้แก่ ๑. **พระเทพกวี** (พนฺธุโล จูม) **วัดโพธิสมภรณ์ เจ้าคณะมณฑลอุดร** สมณศักดิ์หลังสุดคือ **พระธรรมเจดีย์** ๒. **พระครูอดิศัยคุณาธาร** (อารโก คำ) **วัดศรีสะอาด** เจ้าคณะจังหวัดเลย ๓. **พระครูพิทักษ์คณานุการ** (ธมฺมทินฺโน ศรี) เจ้าคณะแขวงวาปีปทุม อุดรธานี

ยุคที่ ๓ : ยุคท่านเจ้าคุณพระอริยกวี และท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์

พระเถระฝ่ายธรรมยุตที่อยู่ในยุคที่ ๓ มีอยู่ ๒ องค์ คือ **พระอริยกวี (ธมฺมรกฺขิโต อ่อน)** กับ **พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจนฺโท จันทร์)**

*"ท่านทั้งสองนี้กาลกำเนิดน่าจะห่างกันราวรอบหนึ่ง การบวชและการเข้าไปเล่าเรียนในพระนครกรุงเทพฯ ก็ต่างคราวกัน แต่**การออกมาประกอบกิจพระศาสนาทางภาคอิสานร่วมสมัยเดียวกัน** เว้นแต่ตำแหน่งหน้าที่ต่างกัน ..."*
พระอริยกวี มีตำแหน่ง**เจ้าคณะเมือง** (เจ้าคณะจังหวัด) และ **พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** มีตำแหน่ง**เจ้าคณะมณฑล**

พระอริยกวี (ธมฺมรกฺขิโต อ่อน)
เจ้าคณะจังหวัดอุบลฯ
พระเถระฝ่ายธรรมยุต ยุคที่ ๓

ท่านเจ้าคุณ**พระอริยกวี** มีกำเนิดอยู่ในเมืองอุบลฯ บิดาของท่านเป็นกรมการเมือง ตำแหน่ง 'นา' ชื่อ **พันนา** เมื่อมีอายุพอสมควรแล้ว ก็ได้เข้าบรรพชาอุปสมบทอยู่ด้วย**ท่านเทวธมฺมี** ที่ **วัดศรีทอง** ครั้นอายุได้ ๒๔ **ท่านเทวธมฺมี** ก็ได้ส่งเข้าไปเล่าเรียนที่พระนครกรุงเทพฯ สอบได้เปรียญ ๔ ประโยค ในเบื้องต้นได้เป็นพระครูฐานาของ**สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยากรณ์** ภายหลังจึงได้ไปเป็นพระครูเจ้าอาวาสอยู่ที่ **วัดเขมาภิรตาราม** อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี

ปี พ.ศ. ๒๔๓๒ - ๓ ได้รับสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะ ตำแหน่ง **พระอริยกวี** และปีต่อมา ได้ทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้ออกไปเป็น**เจ้าคณะใหญ่เมืองอุบลฯ เป็นคนแรก** สำนักที่**วัดศรีทอง**

"ท่านได้จัดการวางระเบียบการปกครอง คือจัดการให้เป็นหมวดหมู่และทำบัญชีพระสงฆ์ส่งกระทรวง และห้ามลัทธิธรรมเนียมประเพณีบางประการส่วนที่ขัดต่อระเบียบแห่งพระธรรมวินัย เป็นต้นว่า ห้ามไม่ให้พระเกี่ยวข้องในการทำบั้งไฟ เส็งกลอง แข่งเรือ เลี้ยงม้า เป็นอาทิ

*ส่วน**การศึกษาพระปริยัติธรรม** ท่านก็ได้ตั้งการสั่งสอน มีกุลบุตรเข้ามาเล่าเรียนเป็นจำนวนไม่น้อย*

*ส่วน**การนวกรรม** ท่านก็ได้ขยายวัดให้กว้างขวางออกไป ปราบพื้นภูมิให้เรียบราบ ทำเขื่อนเป็นขอบเขตมั่นคง*

*ส่วน**การสัมมาปฏิบัติ** ก็อุตสาหะขยันหมั่นเพียร นำไหว้พระสวดมนต์ไม่ขาด นับว่าดำเนินตามรอยของพระอุปัชฌายะทุกประการ*

ท่านผู้นี้เป็นผู้มีนิสัยซื่อ ๆ กิจทุกอย่างที่กระทำเป็นการตรงไปตรงมาไม่มีเล่ห์เหลี่ยม ถึงกระนั้นท่านก็โอบอุ้มการงานในหน้าที่ของท่านทุกแผนก ให้ก้าวไปสู่คุณเบื้องหน้าโดยควรแก่ภาวะตลอดกาล ปราศจากสิ่งเสียหาย ฯ"

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจนฺโท จันทร์)
เจ้าคณะมณฑลอีสาน
พระเถระฝ่ายธรรมยุต ยุคที่ ๓

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจนฺโท จันทร์) เป็นชาวเมืองอุบลฯ เกิดในปี พ.ศ. ๒๓๙๙ ได้อุปสมบทอยู่ด้วย**ท่านเทวธมฺมี** แห่ง**วัดศรีทอง** แล้วศึกษาพระปริยัติธรรมที่สำนักเรียนในวัดนี้

อายุได้ ๒๔ พระอุปัชฌาย์ได้ส่งให้เข้าไปเรียนในกรุงเทพฯ พำนักอยู่กับ**พระปลัดผา** ณ **วัดเทพศิรินทราวาส** ในระยะแรก แล้วย้ายไปอยู่**วัดบุปผาราม**

กับ**พระศาสนโสภณ** (อ่อน) สมัยที่ยังเป็นเปรียญ

หลังสอบได้เปรียญ ๓ ประโยค ก็กลับเมืองอุบลฯ ทำกิจการช่วยพระอุปัชฌาย์ และเป็นครูสอนพระปริยัติธรรมที่สำนัก**วัดศรีทอง**

ต่อมาก็ได้ไปเป็นเจ้าอาวาส**วัดมหามาตยาราม เมืองนครจำปาศักดิ์** ได้เปิดโรงเรียนสอนพระปริยัติธรรมขึ้นที่นี่

ในพ.ศ. ๒๔๓๓ ได้เดินทางเข้ากรุงเทพฯ เพื่อมารับสมณศักดิ์เป็น **พระครูวิจิตรธรรมภาณี เจ้าคณะใหญ่เมืองนครจำปาศักดิ์** และได้พาคณะศิษย์จากเมืองลาวเข้ามาเล่าเรียนด้วยหลายรูป เมื่อกลับไป**นครจำปาศักดิ์**ในคราวนี้ ได้ตั้งโรงเรียนหนังสือไทยขึ้น ชื่อ **โรงเรียนบูรพาสยามเขตต์** จัดการสอนทั้งภาษาบาลี ทั้งภาษาไทย

ภายหลังที่เสียดินแดนเมืองนครจำปาศักดิ์ให้ฝรั่งเศสแล้ว ท่านก็ได้กลับเข้ามาอยู่ ณ กรุงเทพฯ พักอยู่**วัดพิชยญาติการาม** อยู่ ๑ พรรษา แล้วย้ายไปเป็น**ครูสอนบาลีที่วัดเทพศิรินทร์** ซึ่งเป็น**โรงเรียนสาขามหามกุฏราชวิทยาลัย** ๑ พรรษา ได้เป็น**กรรมการของมหามกุฏราชวิทยาลัย** ด้วย คราวนี้ได้เข้าแปลปริยัติธรรม ได้**ประโยค ๔**

"การที่เข้ามาอยู่กรุงเทพฯ คราวนี้ ได้สะสมหนังสือแบบเรียนทั้งภาษาบาลี ภาษาไทย ได้พอสมควรแล้ว ลุ พ.ศ. ๒๔๓๙ ได้พาคณะศิษย์ที่เป็นเปรียญ ๓ รูป คือ ***พระพรหมมุนี (ติสฺโส อ้วน)*** *๑* ***พระมหาอินทวงฺโส แก้ว*** *๑* ***พระมหาฐิตาโภ ล้อม*** *๑ พระฐานา ๒ คือ* ***พระปลัดหรุ่น*** *๑* ***พระใบฎีกาสา*** *๑ พระอันดับ ๑ คือ****พระเทียบ*** *ออกไปตั้งการสั่งสอนขึ้น ณ* ***วัดสุปัฏนาราม*** *เมืองอุบลฯ"*

ได้จัดตั้งโรงเรียนชื่อ **อุบลวิทยาคม** แบ่งการสอนเป็น ๒ แผนก คือ **แผนกภาษาบาลี** ให้**พระพรหมมุนี (ติสฺโส อ้วน)** และ**พระมหาฐิตาโภ ล้อม** เป็นครูสอน กับ**แผนกภาษาไทย** ให้**พระปลัดหรุ่น พระใบฎีกาสา พระเทียบ** และ**พระศรี** เป็นครูสอน เริ่มต้นมีนักเรียนทั้งสองแผนกจำนวนร้อยเศษ

ปีต่อมา ได้ขยายโรงเรียนไปตั้งที่ **วัดพระเหลา เมืองพนานิคม** ชื่อ

โรงเรียนอุดมวิทยากรณ์

ถึงปี พ.ศ. ๒๔๔๒ ได้รับแต่งตั้งเป็นพระราชาคณะที่ **พระญาณรักขิต** และรับพระราชทานตำแหน่งให้เป็น**ผู้อำนวยการศึกษา จัดการตั้งโรงเรียนวัดให้สอนภาษาไทยขึ้นตลอดหัวเมืองมณฑลภาคอิสาน** จัดทั้งการคณะ จัดทั้งการศึกษา จัดทั้งการพระศาสนา กิจการทุกแผนกก็ก้าวสู่ความเจริญขึ้นโดยลำดับ

ข้อที่ว่าท่านเจ้าคุณ**พระอริยกวี** และท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** ออกไปประกอบกิจพระศาสนาร่วมยุคเดียวกันนั้น คือ ท่านเจ้าคุณ**พระอริยกวี** มีตำแหน่งเป็น**เจ้าคณะเมือง** ส่วนท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** มีตำแหน่งเป็น**เจ้าคณะมณฑล** ร่วมกันบริหารกิจการพระศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสืบมา

*"ในยุค (ที่ ๓)นี้ วัดธรรมยุตได้ขยายออกอีก ๕ วัด คือ **วัดใต้** ๑ **วัดเลียบ** ๑ สองวัดนี้เดิมเป็นมหานิกายมาก่อน **พระปัญญาพิศาลเถร (ธิตปญฺโญ หนู)** ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดปทุมวนารามลำดับที่ ๕ เป็นเจ้าอาวาสอยู่**วัดใต้** และ **พระอาจารย์เสาร์** (กนฺตสีโล) เป็นเจ้าอาวาสอยู่**วัดเลียบ** ทั้งสองท่านนี้เป็นผู้เลื่อมใสในลัทธิธรรมเนียมของคณะธรรมยุต จึงได้เปลี่ยนแปลงเป็นธรรมยุตขึ้น*

*เมื่อเปลี่ยนแปลงเป็นธรรมยุตแล้ว ในปูนต้น **ท่านชยเสโน (สีทา)** จึงออกจาก**วัดศรีทอง** ไปอยู่**วัดใต้** คุ้มครอง**วัดเลียบ** เพราะอยู่ใกล้กัน ภายหลังจึงขยายออกไปตั้ง**วัดบูรพา** ซึ่งเป็นวัดร้างมาก่อน **ท่านชยเสโน (สีทา)** ไปเป็นเจ้าอาวาส ทั้งสามวัดนี้อยู่ในเมือง*

*ต่อมา ราษฎรตำบลคูเมือง อำเภอวารินชำราบ ได้ตั้งขึ้นที่หมู่บ้านนั้นอีกวัดหนึ่ง เรียกว่า**วัดบ้านคูเมือง***

*ต่อแต่นั้นอีกไม่นาน **หลวงสุโภรสุประการ** ซึ่งเป็นโยมบิดาของท่านเจ้าพระคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** ได้ย้ายจากตำบลหนองไหล อำเภอเมือง ไปตั้งภูมิลำเนาอยู่ที่หมู่บ้านหวาง ตำบลคูเมือง อำเภอวารินชำราบ ได้ตั้งขึ้นอีกวัดหนึ่ง เรียกว่า**วัดบ้านหวาง**"*

ในปี พ.ศ. ๒๔๔๖ ท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** แต่ยังเป็น **พระญาณรักขิต เจ้าคณะมณฑลอิสาน** ได้เรียก**พระพรหมมุนี (ติสฺโส อ้วน)** แต่ยังเป็นเปรียญ ซึ่งเป็นศิษย์ที่ท่านไว้วางใจมาปรึกษาว่า "*ถ้าฉันกับเธอประกอบกิจร่วมกันอยู่ในมณฑลนี้ ความเจริญก็จะเป็นไปเท่าส่วนของมณฑลเท่านั้น ถ้าฉันได้มีโอกาสเข้าไปอยู่ในพระนครกรุงเทพฯ ก็จะยังกิจให้กว้างขวางออกไปกว่าที่ร่วมกัน ณ ที่นี้ ดังนั้น* ***ขอให้เธอตั้งใจเอาชีวิตเป็นแดนทำกิจพระศาสนาแทน***"

พ.ศ. ๒๔๔๗ สมัย**รัชการที่ ๕** ทรงโปรดให้ครอง**วัดบรมนิวาส** และโปรดให้**พระพรหมมุนี (ติสฺโส อ้วน)** แต่ยังเป็นเปรียญ ทำหน้าที่**เจ้าคณะมณฑลอิสาน**แทน

พ.ศ. ๒๔๕๒ ได้เลื่อนเป็น**พระราชกวี**

พ.ศ. ๒๔๕๗ สมัย**รัชกาลที่ ๖** ได้เลื่อนเป็น**พระเทพโมลี** แล้วได้แต่งหนังสือ **เทศนาอธิบายทุวิชา** ติติงนโยบายการนำประเทศเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ ๑ ทำให้เป็นที่ขัดเคืองพระราชหฤทัย จึงถูกถอดจากตำแหน่ง ท่านจึงถือโอกาสออกธุดงค์ไปในเขตประเทศพม่า ไปพักจำพรรษาที่**พระธาตุจอมยอง เมืองเชียงตุง** ทำให้มีเวลาทำความเพียรทางใจได้เต็มที่ และ**สำเร็จพระอรหันตภูมิ** ณ สถานที่นั้น

พ.ศ. ๒๔๕๙ ทรงตั้งให้กลับเป็นพระราชาคณะที่ **พระธรรมมหาธีรราชมุนี**, พ.ศ. ๒๔๖๖ ได้เลื่อนเป็น**พระโพธิวงศาจารย์**, พ.ศ. ๒๔๖๘ ได้เลื่อนเป็น **พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** ซึ่งเป็นสมณศักดิ์สุดท้ายขององค์ท่าน

ในช่วงท้าย เมื่อท่านพ้นภาระงานบริหารแล้ว ก็ตั้งหน้าบำเพ็ญสมณกิจ และก่อสร้างปฏิสังขรณ์วัดบรมนิวาสให้เจริญรุ่งเรืองขึ้นเต็มที่ ดังปรากฏอยู่จนทุกวันนี้ แล้วได้ไปสร้าง**วัดสิริจันทรนิมิตร์** ขึ้นที่**ไหล่เขาบ่องาม** ด้านตะวันออกของจังหวัดลพบุรี ได้สร้าง**พระพุทธรูปใหญ่** ทำให้สถานที่นั้นเป็นที่รู้จักกันในนาม **เขาพระงาม** ไป

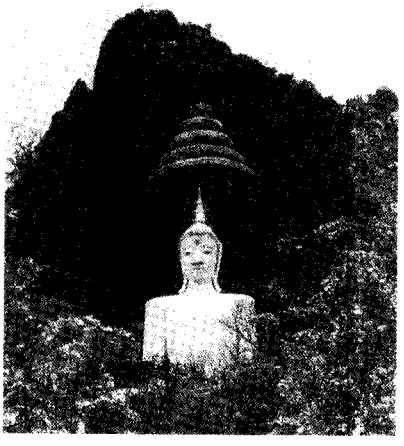

วัดสิริจันทรนิมิต
เขาพระงาม จังหวัดลพบุรี

ที่คลอง ๕ **แขวงเมืองธัญญบุรี** (จังหวัดปทุมธานี)ท่านได้จัดตั้ง**วัดคำพล้อย** ให้เป็นวัดธรรมยุตเป็นหลักฐานมาจนบัดนี้

ครั้งหนึ่งท่านได้ธุดงค์ขึ้นไปถึง**นครลำปาง เจ้าบุญวาศวงศมานิต** เจ้าผู้ปกครองนครลำปาง มีความเลื่อมใสในท่าน และอยากได้วัดธรรมยุตขึ้นในบ้านเมือง จึงได้ปรึกษาหารือกัน ตกลงยก **วัดเชตะวัน** ให้เป็นวัดธรรมยุตขึ้น ระยะแรกให้**พระมหาหมื่น** กับ **พระปลัดฉุย** ช่วยกันปกครอง ต่อมา **พระอุปัชฌายะอภิวงศ์** ซึ่งเป็นศิษย์ของท่านได้เป็นเจ้าอาวาสคุ้มครองต่อมา

ในช่วงท้าย เมื่ออายุของท่านได้ ๗๖ ขณะ อยู่**วัดเจดีย์หลวง** ที่นครเชียงใหม่ ท่านเริ่มมีอาการป่วยกระเสาะกระแสะ จึงกลับเข้ามาจำพรรษาที่ **วัดบรมนิวาส** ดังเดิม

ต่อมา ระหว่างเดือน**พฤศจิกายน** ท่านได้รับนิมนต์ไปเทศน์ที่**วัดสมอคอน จังหวัดลพบุรี** ขณะที่ขึ้นแสดงธรรม หัวเข่าข้างขวาได้กระทบกับหัวเม็ดประตูธรรมาสน์ อาการนั้นได้กระเทือนถึงกระดูกขา **เลยหักอยู่บนธรรมาสน์นั้น** ท่านพูดกับลูกศิษย์ลูกหาด้วยอารมณ์ดีว่า *"เราเป็นนักเทศน์ที่มีชื่อเสียง เมื่อขาหักก็หักอยู่บนธรรมาสน์เพราะขึ้นเทศน์ จะหานักเทศน์ที่ไหนได้ นอกจากเรา"*

"ครั้นลุ วันที่ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๙ เวลา ๑๑.๔๐ น. ท่านก็มรณภาพด้วยอิริยาบถนั่ง ที่ห้องกลางกุฏิหอเขียว วัดบรมนิวาส ด้วยอาการที่สงบปราศจากความกระวนกระวาย คำนวณอายุของท่านโดยปีทางจันทรคติได้ ๗๗ ปี เท่ากับโยมผู้บิดาของท่าน ได้รับพระราชทานโกศพร้อมเครื่องอุปกรณ์ทุกประการ โดยควรแก่ศักดิ์เจ้าคณะรองฝ่ายอรัญญวาสี"

(หมายเหตุ : ประวัตินี้เขียนโดยสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน) ปี พ.ศ. ดูจะไม่ตรงกับในอัตโนประวัติ ของท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ เอง)

*"ก็แหละ ส่วนท่านเจ้าคุณ**พระอริยกวี** ผู้ที่ประกอบกิจพระศาสนาร่วมยุคเดียวกันกับท่านเจ้าพระคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** นี้ ที่อยู่**วัดศรีทอง** เมืองอุบลฯ โน้น **ก็ได้ถึงมรณภาพแต่ปี พ.ศ. ๒๔๔๖** ซึ่งเป็นปีที่ท่านเจ้าพระคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** ทูลลาจากตำแหน่งเจ้าคณะมณฑล เข้ามาอยู่ในพระนครกรุงเทพฯ*

*พอท่านจากอุบลฯ เข้ามาไม่นาน ท่านเจ้าคุณ**พระอริยกวี** ก็อาพาธเป็นไข้พิษ เหลือกำลังแพทย์ที่จะพึงเยียวยา ก็ถึงมรณภาพอยู่**วัดศรีทอง** เมืองอุบลฯ คำนวณอายุของท่านได้ ๕๘ ปี"*

ยุคที่ ๓ ก็เป็นอันยุติลงเพียงเท่านี้.

ยุคที่ ๔ : สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน)

เถรประวัติที่นำเสนอนี้ **สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน)** สมัยดำรงสมณศักดิ์ที่ **พระพรหมมุนี** เป็นผู้เรียบเรียงเอง ดังที่เรียกว่า 'อัตโนประวัติ' ดังนี้

*"ก็แหละ ยุคที่ ๔ จำเดิมแต่ พ.ศ. ๒๔๔๖ มา เมื่อท่านเจ้าพระคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** เข้าไปอยู่ในพระนครกรุงเทพฯ แล้ว และท่านเจ้าคุณ**พระอริยกวี** ก็ล่วงลับไปแล้ว **พระพรหมมุนี (ติสฺโส อ้วน)** ซึ่งเป็นพระเถระที่ ๕ ก็ได้คุ้มครองปกป้องหมู่คณะต่อมาแต่ยังเป็นปริยญ*

***พระพรหมมุนี** ผู้นี้ มีทรวดทรงสันทัดสีขาว ลักษณาการทุกส่วนปกติ*

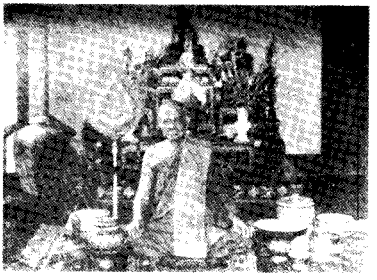

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน) พระเถระฝ่ายธรรมยุต ยุคที่ ๔

ธรรมดา กำเนิดวันเสาร์ เดือน ๔ แรม ๑๑ ค่ำ เวลาจวนรุ่ง ปีเถาะ ตรงกับวันที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๑๐ ที่หมู่บ้านแคน ตำบลดอนมดแดง อำเภอเมืองอุบลฯ ซึ่งห่างจากที่ตั้งจังหวัดไปทางบุรพทิศ ๕๐๐ เส้น (ประมาณ ๒๐ กิโลเมตร)

โยมบิดาเป็นกรมการตำแหน่ง ***เมือง*** *ชื่อ* ***เมืองกลาง*** *โยมมารดาชื่อ* ***บุดสี*** *สกุล* ***แสนทวีสุข***

เมื่ออายุ ๑๙ ปี บวชเป็นสามเณรมหานิกายอยู่ที่วัดตำบลสว่าง อำเภอวารินชำราบ ก่อน แล้วไปแปลงเป็นสามเณรธรรมยุตที่ ***วัดศรีทอง*** *ในเมืองอุบลฯ เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๓๐*

ได้อุปสมบทที่พัทธสีมาวัดศรีทองนั้น ท่านเทวธมฺมี (ม้าว) เป็นพระอุปัชฌายะ ท่านโชติปาโล (ทา) เป็นพระกรรมวาจาจารย์

เมื่ออุปสมบทแล้ว ก็ได้เล่าเรียนพระปริยัติธรรมอยู่ในสำนัก ***วัดศรีทอง*** *นั้น คือได้เล่าเรียนต่อท่านอุปัชฌายะบ้าง ต่อท่านอาจารย์บ้าง ต่อท่านเจ้าพระคุณ* ***พระอุบาลีคุณูปมาจารย์*** *บ้าง"*

"เมื่ออายุย่าง ๒๔ สมความประสงค์ของอุปัชฌายะแล้ว จึงได้เตรียมการเข้ามาตามท่านเจ้าพระคุณ ***พระอุบาลีคุณูปมาจารย์*** *ณ กรุงเทพฯ ซึ่งเวลานั้นท่านพักอยู่ที่* ***วัดพิชยญาติการาม*** *แล้วท่านก็เลยฝากฝังให้เล่าเรียนอยู่ในสำนักเจ้าพระคุณ* ***พระศาสนโศภณ (อหิงฺสโก อ่อน)*** *แต่ยังเป็น* ***พระเมธาธรรมรส*** *ณ* ***วัดพิชยญาติ*** *นั้น*

เวลานั้น ***สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส*** *แต่ยังดำรงพระยศเป็น* ***กรมหมื่น*** *ได้ทรงเริ่มตั้ง* ***โรงเรียนมหามกุฏราชวิทยาลัย*** *ขึ้นที่*

วัดบวรนิเวศวิหาร ด้วยพระบรมราชูปถัมภ์ และได้ขยายให้มีสาขาออกไปตามวัดธรรมยุตที่เป็นวัดสำคัญ

วัดพิชยญาติ ก็เป็นสาขาส่วนหนึ่ง อาศัยเหตุนี้ **พระพรหมมุนี**จึงได้เป็นนักเรียนแห่ง**สาขามหามกุฏราชวิทยาลัยของวัดพิชยญาติ**นั้น ทั้งได้ค่าภัตตาหารจากมหามกุฏราชวิทยาลัยเป็นเดือนละ ๒ บาท **เล่าเรียนอยู่ในสำนักนี้ได้ ๔ ปี สอบบาลีไวยากรณ์ได้**

ลุ พ.ศ. ๒๔๓๘ เมื่อท่านเจ้าพระคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** ได้รับตำแหน่งเป็นครูบาลีภาษาที่**วัดเทพศิรินทราวาส** ท่านก็ขอให้ไปอยู่ด้วย จึงได้ย้ายสังกัดมาเป็นนักเรียนวัดเทพศิรินทราวาส ได้เล่าเรียนในสำนักนี้ ๒ พรรษา สอบไล่ได้เป็นชั้นเปรียญตรีใน พ.ศ. ๒๔๓๙"

"เมื่อท่านเจ้าพระคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** เตรียมการออกไปตั้งโรงเรียนที่เมืองอุบลฯ จึงทูลลากลับออกไปด้วยท่าน ท่านก็ให้คุมเครื่องเล่าเรียนออกไปก่อน

ในเวลานั้น การเดินทางจากพระนครไปอุบลฯ ต้องอาศัยเรือกลไฟไปขึ้นที่เมืองปราจีน แล้วจึงได้อาศัยเกวียนเดินผ่านทาง**เมืองศรีโสภณ** ไปขึ้นที่**ช่องสะเม็ด** ผ่านระหว่าง**สุรินทร์ สังขะ** เข้า**ศรีสะเกษ** จึงถึง**อุบลฯ**

การเดินทางครั้งนี้จัดว่าลำบาก เพราะกันดารน้ำ ด้วยว่าเป็นเดือนมีนาคมต่อเดือนเมษายน... การเดินทางจากพระนครไปอุบลฯ คราวนี้ ๕๐ กว่าวัน จึงถึง"

เมื่อท่านเจ้าพระคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์**ได้ตั้งโรงเรียนขึ้น **พระพรหมมุนี**ได้เป็นครูฝ่ายบาลีภาษา ดังกล่าวแล้วในยุคที่ ๓ นั้น

ครั้นต่อมา ลุ พ.ศ. ๒๔๔๒ ได้เข้ามาในพระนครกรุงเทพฯ กับด้วยท่านเจ้าพระคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** คราวเข้ามารับที่**พระญาณรักขิต** เป็นผู้อำนวยการศึกษามณฑลอิสาน

การเข้ามาคราวนั้นได้พักจำพรรษาอยู่**วัดบวรนิเวศวิหาร**... ออกพรรษาแล้วได้เข้าสอบพระปริยัติธรรมอีก ได้ชั้นเปรียญโท และได้รับพระราชทานรางวัลเป็น

มูลค่า ๘๐ บาท ในเพราะสอบเปรียญได้นั้น แล้วได้กลับออกไปอุบลฯ กับด้วยท่านเจ้าพระคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์**ในศกนั้น

การออกไปคราวนั้น นอกจากทำหน้าที่เป็นครูอย่างเดิมแล้ว ยังได้รับหน้าที่เป็น**ผู้ช่วยเจ้าคณะมณฑล** อีกตำแหน่งหนึ่ง ได้รับพระราชทานค่าพาหนะและค่าอาหารปีละ ๕๐๐ บาท สำหรับเป็นกำลังออกจัดการคณะการศึกษาและการพระศาสนา

ช่วยเจ้าคณะมณฑลอยู่ ๔ ปี ครั้นเจ้าคณะมณฑลทูลลาแล้ว ก็ได้รับตำแหน่ง**ผู้แทนเจ้าคณะมณฑล**อยู่ ๑ ปี แล้วก็ได้เข้ามารับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะที่ **พระศาสนดิลก** และ **เจ้าคณะมณฑลอิสาน** ในวันที่ ๒๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๗ ณ **พระที่นั่งทรงธรรม วัดเบญจมบพิตร** เนื่องในงานฤดูหนาวของวัด ที่เป็นเช่นนี้เพราะเข้ามารับไม่ทันพระราชพิธีฉัตรมงคล

เมื่อเสร็จการแล้ว ก็ได้กลับออกไปจัดกิจพระศาสนาของพระเดชพระคุณอยู่ ณ **วัดสุปัฏน์** เมืองอุบลฯ ตามเดิม

ก็แหละ กิจการที่จัดนั้น ก็จัดตามหลัก ๓ อย่าง คือ **การคณะ การศึกษา** และ **การพระศาสนา**

ส่วนการคณะนั้น ได้แก่ระเบียบการปกครองหมู่คณะ การปกครองนั้นกำหนดพื้นภูมิ คือ **วัด** โดยปริมาณเท่านี้เป็นหนึ่ง**หมวด** เท่านี้เป็นหนึ่ง**แขวง** เท่านี้เป็นหนึ่ง**จังหวัด** รวมเข้าเป็นหนึ่ง**มณฑล** นี้อย่างหนึ่ง **กำหนดบุคคล** คือ พระภิกษุ สามเณร และศิษย์วัด ซึ่งอยู่ในวัดทั้งปวงนั้น ย่อมสังกัดขึ้นต่อพระอธิการ คือ**เจ้าอาวาส** พระอธิการทั้งนั้นรวมขึ้นต่อ**เจ้าคณะแขวง** เจ้าคณะแขวงทั้งนั้นรวมขึ้นต่อ**เจ้าคณะจังหวัด** ปวงเจ้าคณะจังหวัดขึ้นต่อ**เจ้าคณะมณฑล** ระเบียบอันเป็นหลักที่กล่าวมาโดยย่อนี้ชื่อว่า **การคณะ** คือ **การปกครอง**...ฯลฯ...

ส่วนการศึกษา นั้น คือการให้ความรู้แก่กุลบุตร แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ **ภาษาบาลี** ๑ **ภาษาไทย** ๑

*ส่วน**ภาษาบาลี**ครั้งกระโน้น ที่จัดเป็นลำเป็นสันมีอยู่ที่**วัดสุปัฏน์**แห่งเดียว บรรดาภิกษุสามเณรทั้งส่วนใกล้ส่วนไกล ตลอดมณฑลอุดร ผู้ที่ใคร่ต่อการศึกษาก็อุตสาหะมาเล่าเรียน การสอนก็สอนตามแบบมหามกุฏราชวิทยาลัยชั้นต้น...*

***ส่วนมัธยม** ก็ขยายตัวขึ้นทุกจังหวัด ทุกแขวง ตลอดถึงบางตำบล จนมีนักเรียนเข้าสอบทั้งชั้นตรี ชั้นโท ชั้นเอก แม้ถึง**ธรรมศึกษา** ก็ดุจกัน*

*ก็แหละ **ส่วนภาษาไทย** ในปูนต้น เมื่อยังไม่มีธรรมการมณฑล เจ้าคณะมณฑลเป็นผู้อำนวยการเอง ได้ให้พระและฆราวาสผู้ที่มีวุฒิพอสมควร ซึ่งอยู่ในพื้นภูมิอันนั้น เป็นครูบ้าง ได้ขอจากกระทรวงธรรมการไปเป็นครูบ้าง ถึงคราวสอบไล่ เจ้าคณะมณฑลเป็นผู้อำนวยการจัดเอง ต่อเมื่อมี**ธรรมการมณฑล** แล้ว เจ้าคณะมณฑลก็มิได้เป็นในการนี้ ช่วยสนับสนุนในส่วนที่ควรมาโดยลำดับ*

***ส่วนการพระศาสนา** นั้น คือ การอบรมสั่งสอนปวงชนทุกเพศทุกชั้น ให้มีสันดานประกอบด้วยศีลธรรม...*

*นอกจากการพร่ำสอนแล้ว ยังได้**แต่งหนังสือหลายเรื่อง** อาทิ คือเรื่อง '**หลักชูชาติ**' ... เรื่อง '**แว่นใจ**' ... เรื่อง '**สอนหนุ่มน้อย**'... เรื่อง '**สอนนายนาง**' ... เรื่อง '**หลักครู**'... การที่แต่งหนังสือเหล่านี้แล้วพิมพ์แจกจ่าย ก็เพื่ออบรมนิสัยให้น้อมไปในประโยชน์ปัจจุบันและประโยชน์เบื้องหน้าทั้งสิ้น..."*

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๗ ในตำแหน่ง**เจ้าคณะมณฑลนครราชสีมา** ได้รับอาราธนาให้ไปพำนักประจำที่**วัดสุทธจินดา** จังหวัดนครราชสีมา เป็นเหตุให้มีบัญชาให้**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** นำคณะกองทัพธรรมไปเผยแผ่ด้านธรรมปฏิบัติให้กับประชาชนในจังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดใกล้เคียง ดังจะได้นำเสนอต่อไป

๖๖. คณะพระธุดงค์ปักหลักในจังหวัดอุบลราชธานี

ขอพาท่านผู้อ่านกลับไปสู่เรื่องราวของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** และคณะพระธุดงค์กรรมฐานลูกศิษย์ของ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** กันต่อนะครับ

ย้อนกลับไปสู่เหตุการณ์ช่วงหลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๙ และก่อนเข้าพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๗๐ คณะพระเถรสายกรรมฐานเดินทางมาปักหลักในท้องที่จังหวัดอุบลราชธานีเป็นที่เรียบร้อยแล้ว โดยที่**หลวงปู่มั่น** และศิษย์ ปักหลักที่**บ้านหนองขอน** คณะของ **หลวงปู่สิงห์** และ**หลวงปู่พระมหาปิ่น** ปักหลักอยู่ที่**บ้านหัวตะพาน** ทั้งสองจุดนี้อยู่ในท้องที่**อำเภออำนาจเจริญ** (ปัจจุบันคือ อำเภอหัวตะพาน จังหวัดอำนาจเจริญ) แม้ตอนแรกจะถูกต่อต้านหนัก แต่คณะพระกรรมฐานก็ได้แก้ปัญหาเหล่านั้นเรียบร้อยจนสามารถพำนักในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีเป็นที่เรียบร้อย ดังกล่าวแล้ว

น่าเสียดายที่ไม่สามารถหารายละเอียดของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ว่าท่านทำอะไรบ้าง ทราบแต่เพียงว่าท่านก็ยังคงปฏิบัติหน้าที่ครูอาจารย์ในการอบรมสั่งสอนธรรมแก่ศิษย์ที่เป็นพระเถร และทำการสั่งสอนประชาชนให้คลายทิฏฐิที่ยึดถือมาเดิม ๆ ให้หันมาถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และปฏิบัติธรรมในแนวทางที่ถูกต้อง บรรดาพระเถรต่างก็มุ่งบำเพ็ญเพียรตามปกติ

ในสมัยนั้น **หลวงปู่จาม มหาปุญฺโญ** ยังเป็นเด็กวัยรุ่น อายุ ๑๔-๑๕ ปี เป็นผ้าขาวติดตาม**หลวงปู่มั่น** เดินทางจากบ้านเกิดมาที่จังหวัดอุบลราชธานี ได้เข้าบรรพชาเป็นสามเณร อยู่ในสำนัก**หลวงปู่มั่น** นอกจากปฏิบัติรับใช้ครูอาจารย์แล้ว **สามเณรจาม**ยังได้ฝึกสมาธิภาวนาจนเกิดคุณธรรมมหัศจรรย์ในใจขึ้น

หลายอย่าง จนท่านบอกว่า "**ภาวนาเป็นตั้งแต่เป็นเณรอยู่เมืองอุบลฯ**"

เรื่องที่**หลวงปู่จาม**เล่าให้ฟัง ทำให้พวกเรา ศิษย์ลูกศิษย์หลานรุ่นหลัง ได้ทราบบรรยากาศการปกครอง การฝึกการสอนพระเณร ตลอดจนผลของการอบรมด้านสมาธิภาวนาของพระเณร ฯลฯ ได้ค่อนข้างชัดเจน

ผมจึงขออนุญาตนำคำบอกเล่าของ**หลวงปู่จาม** มาเสนอในตอนนี้ ติดต่อกันสัก ๒ – ๓ ตอน ดังนี้

"***ผู้ข้า ฯ*** (หลวงปู่จาม) *อยู่**บ้านหนองขอน** อำเภอหัวตะพาน บวชเป็นผ้าขาวอยู่ ๘ เดือนแต่ก่อนเข้าพรรษา เข้าพรรษา-ออกพรรษาไปแล้วได้ ๘ เดือน เพิ่น**ครูอาจารย์สิงห์** เป็นผู้โกนผมให้ แล้วเพิ่น**ครูอาจารย์มั่น**ญัตติศีล ๘ ให้เสร็จแล้วก็เป็นตาผ้าขาวอุปัฏฐากรับใช้ครูบาอาจารย์อยู่นั่น จนได้เดือน ๕ เมษา จึงได้เดินทางเข้าอุบลฯ ไปบวชอยู่**วัดสุทัศน์ฯ***

ท่านอาจารย์สิงห์ ท่านอาจารย์มหาปิ่น** เป็นผู้พาไปบวช ตามคำของเพิ่น**ครูอาจารย์มั่น

*พระอุปัชฌาย์เป็นพระมหา ๔ ประโยค (พระมหารัฐ รฏฺฐปาโล) เป็นลูกศิษย์ของท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** ..."*

*"เมื่อตอนก่อนจะเข้าพรรษานั้น **ท่านครูอาจารย์มั่น** เพิ่นพาหมู่คณะไปโปรด**ชาวบ้านไผ่ใหญ่** เพราะผู้คนในหมู่บ้านนี้ยังกลัวพระธุดงค์กันอยู่ และยังนับถือผีดอนปู่ตา ผีเหย้าผีเรือน กันอยู่มาก*

*ญาติพี่น้องของเขาที่อยู่**บ้านหนองขอน** ได้รับผลของพระไตรสรณคมน์บ้างแล้ว ก็อยากให้ญาติพี่น้อง**บ้านไผ่ใหญ่**ได้รับผลนั้นบ้าง จึงได้มาขอ**เพิ่นครูอาจารย์มั่น** หมู่พระเณร ไปโปรด*

*แม้เราเป็นเณร ความมุ่งมั่นปฏิบัติสมาธิภาวนา **พุทโธ** ตามอุบายธรรมของ**เพิ่นครูอาจารย์มั่น** ก็ปฏิบัติเชียงเป็นเชียงตาย ไม่ห่วงอาลัยชีวิต อดนอนก็ทำ*

ผ่อนอาหารก็ทำ อิริยาบถ ๓ (ยืน เดิน นั่ง เว้นนอน) ก็ทำ ***เพราะครูอาจารย์เพิ่นเป็นตัวอย่างพาทำ***

ข้อวัตรปฏิบัติแนวทางของพระธุดงค์ ก็ไม่ละเลยไปได้

จะว่า ภาวนาเป็นแต่อยู่บ้านหนองขอน ก็ว่าได้ ..."

หลวงปู่จาม ท่านเล่าถึงผลการปฏิบัติภาวนาที่ท่านได้รู้ได้เห็นตั้งแต่สมัยเป็นเณรหลายอย่าง ล้วนแต่น่าสนใจน่าตื่นเต้นทั้งนั้น ท่านที่สนใจไปค้นหาอ่านเอาในประวัติของท่านเองได้ครับ ไม่ได้นำลงที่นี้ ขออภัยด้วย

หลวงปู่จามเล่าถึงการบวชเป็นสามเณรของท่านต่อไปว่า

*"วันที่ไปบวชนั้น พระอุปัชฌาย์ถาม****ท่านอาจารย์สิงห์****ว่า จะบวชเลยหรือว่าจะบวชแล้วเรียนปริยัติเสียก่อน เพิ่นครูอาจารย์สิงห์ก็ตอบว่า* ***อุปนิสัยของสามเณรหนักไปทางปฏิบัติ****ครับกระผม*

*บวชตอนเกือบค่ำ บวชแล้วก็พักอยู่วัดสุทัศน์คืนหนึ่ง ตื่นเช้าไปบิณฑบาตกลับมาฉันจังหัน ก็ออกไปสมทบ****เพิ่นครูอาจารย์มั่น อยู่นอกเมืองใกล้ค่ายกองทหาร***

ใจมันชอบภาวนา *ครูบาอาจารย์เพิ่นก็พาปฏิบัติ ต่างคนต่างก็ปฏิบัติ เราเป็นเณรก็คอยต้มน้ำร้อนบ้าง ประเคนของนั่นนี่ การปรนนิบัติรับใช้ รับการฝึกอบรม ล้างบาตร เช็ดบาตร มัดบาตร ตากบาตร เก็บบาตร หัดเก็บพับผ้าจีวร สบง อังสะ สังฆาฏิ เก็บผ้าปูนั่ง ตาก บิดผ้าอาบน้ำ ตักน้ำ กรองน้ำ ชงน้ำชา*

เสร็จจากงานของครูบาอาจารย์แล้วก็เป็นงานของตัวเอง อาบน้ำชำระกาย ไหว้พระสวดมนต์ ท่องบ่นภาวนา เดินจงกรม

ตกแล้ง (เย็น) ก็ได้รุกขมูลแสวงหาวิเวกติดตามครูบาอาจารย์ แล้วแต่เพิ่นจะพาไป

ใจจะคิดถึงบ้านไม่มีหรอก เพราะใจมันสงบเยือกเย็นพอทนอยู่ได้

มันกระเทือนสุดก็ตอนที่ครูบาอาจารย์มั่นหนีเข้ากรุงเทพฯ เท่านั้น

... ฯลฯ ...

มันมีความคิดแปลก ๆ ผุดขึ้นมาในระหว่างเริ่มแต่เป็นตาผ้าขาวน้อย จนมาเป็นเณร มองอะไร ดูอะไร ได้ยินได้ฟังอะไร ก็รวมลงเป็น ***ทุกข์*** *ทั้งหมด ทุกข์รอบทิศ เห็นชาวบ้านเขายุ่งยากตรากตรำกับทุ่งนา ทำนาทำไร่ หาอยู่หากินมาใส่ปากท้องตัวเอง ใส่ปากลูกเมีย คุ้ยเขี่ยเสาะหาทรัพย์ ทุกข์แสนทุกข์ ลำบากที่สุด*

ได้คิดบอกสอนตัวเองว่า ชาตินี้ชีวิตนี้ หากไม่ร่ำรวยจะไม่เอาหรอกเมีย

ได้คิดบอกสอนตัวเองว่า จะบวชหาทางพ้นทุกข์ตามแบบอย่างของครูบาอาจารย์แบบนี้ไปจนตายหนีจากกัน

มันคิดของมันเอง ยิ่งได้ยินได้ฟังครูบาอาจารย์เพิ่นเทศน์สอนเรื่องทุกข์ยากลำบาก ภพชาติด้วยแล้ว ใจมันอ่อนมันลง หมดแรงที่จะคิดถึงบ้านถึงเรือน

หากพิจารณาทุกข์ลงได้ในวันใด ใจมันได้กำลัง ยิ่งหมู่ญาติโยมที่เขามาส่งจังหันเขาบอกว่า นิมนต์ผ้าขาวน้อย นิมนต์คุณเณร นิมนต์จัวน้อย อยู่ค้ำวัดค้ำวาค้ำศาสนาเน้อ อย่าได้ออกมาหาทุกข์เด้อ

มันเหมือนกับที่ ***ครูอาจารย์สิงห์*** *เพิ่นเทศน์ว่า ชาวโลกคือ (คล้ายกับ) คนถือคบไฟชูไว้ทางหน้า แล้ววิ่งไป ร้องตะโกนว่า ร้อน ๆ ๆ แต่ไม่ยอมทิ้งคบไฟนั้น วิ่งอยู่อย่างนั้น ไฟยิ่งได้ลมก็ยิ่งมีความร้อนมาก*

เราก็มาเทียบกับตัวเอง เทียบกับชาวโลก เทียบกับสัตว์โลก มันก็เหมือนกันหมด ***เป็นทุกข์แต่ไม่ยอมทิ้ง***"

"เราบวชเณรแล้ว ก็ออกมาสมทบกับหมู่พระเณรอยู่สำนักใกล้ค่ายกองทหาร แล้วจากนั้นก็ย้อนกลับมาอยู่ ***บ้านนาหัวงัว***

อยู่กับ ***เพิ่นครูอาจารย์มั่น*** *ตอนเป็นสามเณร เพิ่นสอนให้ท่องสามเณรสิกขา พิจารณาข้อศีลของตน พร้อมทั้งให้ท่องเสขิยวัตร กุศลกรรมบถ ๑๐ ให้อ่านพระวินัย แนะนำกิจวัตร ข้อวัตร และการถือธุดงค์*

*เราก็ปฏิบัติตามเพื่นว่าเพื่นสอนทุกอย่างทุกอัน อันใดอ่านแล้วศึกษาแล้วติดขัด ก็เข้าหา**เพื่นครูอาจารย์สิงห์ ท่านอาจารย์มหาปิ่น** ให้ช่วยอธิบายแก้ไขแก้ความให้เข้าใจ*

***เพื่นครูอาจารย์มั่น**สอนว่า หนังสือธรรมะหรือหนังสืออันใดก็ตามแต่ที่บันทึกคำขององค์พระพุทธเจ้าไว้แล้วนั้น อย่าไปวางต่ำ อย่าไปวางไว้กับพื้น ต้องเคารพธรรม เคารพสิกขา รักษาหนังสือไว้ให้ดี อย่าให้ถูกไฟเทียน ระวังอย่าให้หนูกัด กราบก่อนอ่าน อ่านแล้วกราบ แล้วเก็บไว้ให้สูง มันจึงจะจำได้เข้าใจได้ง่ายในธรรมปริยัติ*

*ข้อปฏิบัติลึกซึ้งทางธรรมะ **เพื่นครูอาจารย์มั่น**ยังไม่สอนให้ เพื่นเน้นแต่เรื่องศีลของเณร อย่างอื่น **โดยมากเพื่นจะทำให้ดูเป็นตัวอย่าง** การเดินจงกรม การภาวนา การนั่ง การไปมา กิริยาเคลื่อนไหว เราก็ชอบสังเกตดูเพื่นทุกอย่าง เรื่อง**เสขิยวัตร**นี้ จะเอาผิดกับเพื่นไม่ได้เลย ไม่มีช่องเลย เราก็จำไว้ปฏิบัติตามมาตลอด"*

*"เราเป็นเณรบวชใหม่ ได้อยู่ใกล้ชิดกับ**เพื่นครูอาจารย์มั่น** เพราะ**เพื่นครูอาจารย์สิงห์**ถือว่าเป็นตาผ้าขาวของเพื่นครูอาจารย์มั่นมานาน และพ่อออกแม่ออกก็เป็นโยมของ**เพื่นครูอาจารย์เสาร์ เพื่นครูอาจารย์มั่น**จึงให้อยู่ใกล้ชิดกว่าพระเณรคนอื่น ๆ*

*เราก็ผิดสังเกตอยู่อย่างหนึ่ง คือ การอบรมว่าการกับหมู่พระเณรหมู่มากนั้น ที่มีอยู่รวมกัน ที่กำลังติดตามเพื่นครูอาจารย์มั่นมาอีก ทยอยกันมาเป็นหมู่เป็นคณะ **เพื่นครูอาจารย์มั่นจะมอบให้เพื่นครูอาจารย์สิงห์หมด** เข้ากราบเพื่นครูอาจารย์มั่นแล้ว เพื่นก็บอกว่า **ไปหาท่านสิงห์เน้อ - ไปหาท่านสิงห์เน้อ***

ตัวเราเองก็รู้มาว่า หากพระเณรมากมาหุ้มมารุม เพื่นครูอาจารย์มั่นก็จะหาโอกาสช่องทางหนีไปอยู่ทางอื่น ในใจเราก็หวั่นวิตกอยู่

อีกอย่าง หากอยู่ต่อหน้าพระเณร เพื่นก็จะไม่สอนอะไรให้เรานัก แต่

ขณะอยู่ตามลำพังสองคน เพิ่นก็จะบอกจะสอนนั่นนี่ หรือบางครั้งเพิ่นก็จะทำเป็นอ่านหนังสือให้ฟัง หรือหาตัวอย่างมาว่ามาสอนมาแจกแจงให้ฟัง

เราก็อบรมใจของตัวเองอยู่ว่า หากเพิ่นหนีจาก เราจะทำอย่างไร ชีวิตกายใจก็มอบให้เพิ่นแล้ว คิดแต่ว่าเพิ่นคงไม่ละไม่ทิ้งอย่างนี้

พอถึงวัน ก็เป็นอย่างที่เราคิดไว้แล้ว ***ปุ๊บปั๊บเพิ่น*** (หลวงปู่มั่น) ***ก็บอกลาพระเณร มอบภาระทุกอย่างให้เพิ่นครูอาจารย์สิงห์*** *ไม่รู้ว่าเพิ่นเก็บเอาบริขารของเพิ่นในตอนไหน*

ตัวเราเป็นเณรน้อยบวชใหม่ หวังจะอยู่กับเพิ่นผู้เป็นพ่อแม่ครูบาอาจารย์ แล้วเพิ่นก็มาหนีจากไป กลั้นใจไว้มิได้ ตั้งใจไม่ทัน ร้องไห้ โฮ ๆ เลยละวันนั้น

เพิ่นก็ว่า 'อย่าไปฮ้องไห้เณรเอ๋ย ***ให้อยู่กับท่านสิงห์น้อ*** *เราบ่ได้ไปตายดอก ยังจะกลับมาอยู่'*

ว่าเท่านั้นแล้วเพิ่นก็ไปเลย ไม่หันหลังเลย หมู่พระเณรหมู่มากต่างก็เหลอหลา ทำอะไรไม่ถูก เพราะไม่คิดมาก่อนนั่นเอง

หลังจาก ***เพิ่นครูอาจารย์มั่น*** *ธุดงค์ไปกรุงเทพฯ แล้ว ก็อยู่กับ* ***เพิ่นครูอาจารย์สิงห์***

อายุของเราก็ได้ ๑๖ ปีเต็ม เข้า ๑๗ ..."

ข้อความตอนท้าย ๆ นี้ **หลวงปู่จาม**เล่าถึงวันที่**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** มอบภาระงานทุกอย่างให้**หลวงปู่สิงห์** เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบแทน แล้วท่านก็จากคณะไปตามลำพังองค์เดียว ไปจำพรรษาที่**วัดปทุมวนาราม** ที่กรุงเทพฯ ๑ พรรษา ต่อจากนั้นท่านก็ติดตามท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** ขึ้นไปเชียงใหม่ และพักจำพรรษาที่เชียงใหม่นานถึง ๑๒ ปี ดังที่พวกเราทราบกันดีแล้ว

๖๗. หลวงปู่จามพูดถึงครูอาจารย์

หลวงปู่จาม มหาปุญฺโญ ได้เล่าถึงครูบาอาจารย์สายกรรมฐานที่ท่านเคยได้สัมผัสเมื่อสมัยบวชเป็นสามเณรติดตาม**หลวงปู่มั่น** และ **หลวงปู่สิงห์** ตามที่พำนักอยู่เมืองอุบลฯ ดังนี้

*"อยู่กับ**ท่านอาจารย์สิงห์** เพิ่นให้อ่านบุพพสิกขาวรรณา มหาขันธกวรรณา นวโกวาท อุปกรณ์วินัยมุก*

อ่านให้รู้ จำให้ได้ รักษาหนังสือให้ดีเด้อ หนังสือธรรมเป็นของสูง และมาค่าหายาก รักษาให้ดีนะเณรจาม อ่านแล้วเก็บให้ดี อย่าจุดเทียนใกล้หนังสือ วางไว้อยู่ที่สูงเหนือหัวนอน

ถ้าผู้ใดบ่สนใจอ่าน ข้อยบให้ดอก แต่นี่เจ้าเป็นผู้สนใจกว่าคนอื่น ข้อยจั่งให้ไปอ่าน จบแล้วให้เอามาคืน"

เราก็ยกมือไหว้ รับหนังสือจากมือของเพิ่นอาจารย์

*ทุกครั้งไปขอหนังสือกับ**เพิ่นครูอาจารย์สิงห์ ท่านอาจารย์มหาปิ่น** มาอ่าน ท่านต้องย้ำอยู่เสมอ **ให้รักษาหนังสือให้ดี***

*ได้อ่าน**คำโคลงโลกนิติ์** ของ**ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ วัดบรมนิวาส** ครั้งแรก ก็ได้อ่านจากเพิ่นครูอาจารย์สิงห์ หนังสือยังใหม่เอี่ยมอ่อง หนังสือทุกเล่มเพิ่นจะหุ้มปกด้วยกระดาษอีกชั้น ห่อผ้าเอาไว้"*

หลวงปู่จาม พูดถึงท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (จันทร์ สิริจนฺโท)** พระอาจารย์ของหลวงปู่มั่น ว่า

*"ก็ตอนเป็นเณรนี้เองแหละ ฟังเทศน์อบรมของเพิ่นครูอาจารย์มั่น เพิ่นจะยกย่องความเก่ง ความเป็นปราชญ์ ของ**ท่านเจ้าคุณอุบาลีฯ** อยู่เสมอ ๆ ว่าเป็นผู้นำทางพระกรรมฐานในอิสานให้แพร่ขยายกว้างขวาง เป็นนักปราชญ์*

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจนฺโท จันทร์)

เป็นบัณฑิต ...”

“... ไม่ทันหรอก ผู้ข้าฯ ไม่ทันยุคสมัยของ ***ท่านเจ้าคุณอุบาลีฯ*** *หรอก ได้ฟังแต่เรื่องราวของเพื่อน*

ท่านอาจารย์แหวน (สุจิณฺโณ) ***ท่านอาจารย์ตื้อ*** (อจลธมฺโม) *ว่า* ***ท่านฯ*** *ได้พระโสดาบันมาแต่เด่นครจำปาศักดิ์ แล้วแก้ไขตนเองได้เป็นลำดับ* ***ไปได้พระอรหันตภูมิอยู่เชียงตุง*** *แต่มิได้สำเร็จธรรมตอนเป็นท่านเจ้าคุณฯ หรอก ได้ธรรมะตอนเป็น* ***หลวงตาจันทร์ สิริจนฺโท***”

“***ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ*** *เป็นคนบ้านหนองไหล เมืองอุบลฯ เป็นอาจารย์ของ* ***สมเด็จอ้วน ติสฺโส*** *เป็นอาจารย์ของ* ***เพื่นครูอาจารย์เสาร์ เพื่นครูอาจารย์มั่น ครูอาจารย์บุญ*** (ปญฺญาวุโธ)

เจ้าคุณฯ *องค์นี้เก่งหลายอย่าง ปริยัติ ปฏิบัติ ผลปฏิเวธ* ***สำเร็จธรรมะขั้นสูงสุดแล้ว ไม่ได้มาเกิดอีกหรอก***”

“***ท่านเจ้าคุณฯ*** *กับ* ***เพื่นครูอาจารย์มั่น*** *ชอบพอถูกอัธยาศัย ถูกธรรมกันดีมาก เคารพกันมาก อาจจะเป็นเพราะเป็นธรรมถึงธรรมอย่างเดียวกัน จะอยู่ห่างไกลกันแต่ธรรมะถึงกัน เรา ๆ ขี้หมูขี้ไก่ ไม่รู้คุณค่าท่านหรอก*

อยู่จำปาศักดิ์เคยอยู่ อยู่อุบลฯ อยู่วัดสระปทุม อยู่วัดเจดีย์หลวง สุดท้ายอยู่วัดบรมนิวาส กรุงเทพฯ

มรณภาพในท่านั่งสมาธิ มีสติ เป็นอาชาไนยจนลำดับสุดท้าย ..."

*"**ท่านเจ้าคุณอุบาลีฯ** เทศน์เก่ง จำบาทพระคาถาได้แม่น เทศน์ม่วน เทศน์งัน เทศน์ไพเราะ แจ้งชัดทั้งต้น กลาง ปลาย คนฟังอยากนำไปปฏิบัติ ผู้ฟังได้รับผลอาจหาญร่าเริง*

เป็นพระสงฆ์คู่พระทัยของรัชกาลที่ ๕ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๖ ถูกถอดยศของพระ เพราะเพี้ยนไปเทศน์ติเรื่องการจะเข้าร่วมสงครามโลก (ครั้งที่ ๑)

*ทีนี้อยู่มารัชกาลที่ ๖ กลับเดือดร้อนขึ้นภายในเอง จึงขอขมาคารวะอดโทษ**ท่านเจ้าคุณฯ** เพี้ยนก็อโหสิกรรมให้ จึงได้ตั้งใจบำรุงดูแลตอบแทนไถ่โทษ จึงพอได้แต่เป็นมหาราชของเทวดาชั้นล่างในเวลาหลังจากสวรรคตไปแล้ว"*

(ของแถม : เมื่อครั้งพุทธกาล ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ เป็นพี่ชาย เป็นกษัตริย์ครองแคว้นกุรุรัฐ หลวงปู่มั่น เป็นน้องชาย มีตำแหน่งเป็นเสนาบดี และ หลวงปู่เทสก์ เป็นหลานชาย ที่เชื่อฟังเฉพาะเสนาบดีคนเดียว)

(ซ้าย) สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ทรงผนวช พ.ศ. ๒๔๔๗
(ขวา) สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ทรงผนวช พ.ศ. ๒๔๖๐

๖๘. หลวงปู่จามเล่าถึงหลวงปู่มั่น

หลวงปู่จาม เล่าเรื่องเกี่ยวกับ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** รวมทั้ง **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** และครูบาอาจารย์องค์อื่นที่เกี่ยวข้อง ต่อไป ดังนี้

*"**เพิ่นครูอาจารย์มั่น** ได้**ธรรมขั้น ๓*** (พระอนาคามี) *แล้วก็พิจารณาว่ากิจธุระของเพิ่นยังมีอยู่กับหมู่คณะลูกศิษย์ลูกหาพระเณร และการวางแบบนิสัยของคณะธรรมยุตทั้งพระเณรและคฤหัสถ์ชาวบ้านที่มีนิสสัยปัจจัยอยู่โดยเฉพาะฝ่ายปฏิบัติ*

*ออกจาก**ถ้ำเมืองลพบุรี*** (พ.ศ. ๒๔๕๕ หลวงปู่มั่นออกจากถ้ำสาริกา นครนายก แล้วไปพักที่วิเวกที่ **ถ้ำสิงห์โต เขาพระงาม จังหวัดลพบุรี** อยู่ระยะหนึ่ง) *ก็ช่วยแก้ปลดเปลื้องแก่**เจ้าคุณอุบาลีฯ เจ้าคุณอ่ำ*** (หลวงปู่อ่ำ ภทฺราวุโธ อดีตเจ้าอาวาส**วัดเขาพระงาม ลพบุรี** เป็นน้องชายของท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลีฯ**)

เจ้าคุณอุบาลีฯ** ขอนิมนต์* (หลวงปู่มั่น) *ให้เข้ากรุงเทพฯ เอาไปอยู่**วัดสระปทุม (วัดปทุมวนาราม) *ไปช่วยแก้ **เจ้าคุณฯ วัดสระปทุม เจ้าคุณหนูฯ*** (พระปัญญาพิศาลเถร – หลวงปู่หนู จิตปฺโญ อดีตเจ้าอาวาสวัดปทุมวนาราม)

หนีจากกรุงเทพฯ มาอยู่เมืองอุบลฯ มาแก้ไขเอาพระคู่สวดให้เพิ่นแต่เมื่อคราวท่านบวชเป็นพระ

*ออกจากอุบลฯ ก็ติดตามหา**เพิ่นครูอาจารย์เสาร์** อยู่**บ้านห้วยทราย วัดหนองน่อง*** (ถิ่นเกิดของหลวงปู่จาม) *เพิ่นมาคราวแรกมาแถบถิ่นบ้านห้วยทรายนี้ก็สอนนิสัยอุปนิสัยแบบแผนของพระวัดป่าแก่คฤหัสถ์ญาติโยมผู้คนบ้านห้วยทรายนี้ได้หลายคน แล้วจากนั้นเพิ่นก็ไปทางเมืองเลย อุดรธานี หนองคาย แล้วก็กลับมา**บ้านห้วยทราย**นี้อีก มาคราวนี้ เพิ่นไปรับเอาโยมแม่ออกของเพิ่นมาแต่**โขงเจียม** แล้วมาบวชเป็นชีอยู่กับ**เพิ่นครูอาจารย์เสาร์** ให้**เพิ่นครูอาจารย์เสาร์***

สอนธรรมะให้ เพราะว่าโยมแม่ออกของเพิ่นครูอาจารย์มั่นนี้ไม่ค่อยจะฟังพระลูกชายเทศน์สอน แต่พอ**เพิ่นครูอาจารย์เสาร์**สอนเอาอย่างใด คนแม่ก่แม่ชีก็ฟังตามทำตาม ตั้งใจตามทุกอย่างทุกอัน อยู่ปฏิบัติอยู่**วัดหนองน่อง** แล้วย้ายไปอยู่**ถ้ำจำปา บ้านนาคันแท**

หลังจาก**เพิ่นครูอาจารย์มั่น** ได้รู้จักแนวธรรมะ แล้วก็เที่ยวไปเก็บเอาพระเณรที่เป็นลูกศิษย์ลูกหาผู้มีนิสัยปัจจัยได้ญัตติก็มีมาก ได้บวชเข้ามาก็มีมาก เพิ่นเที่ยวไปเที่ยวมาอยู่ทางอิสานเหนือนี้หลายปี ๑๔ - ๑๕ ปี ส่วน**เพิ่นครูอาจารย์เสาร์**นั้นไปเที่ยวสอนเอาทางเมืองอุบลฯ จำปาศักดิ์ ลูกศิษย์ลูกหาของเพิ่นจึงมีหลายทางนั้น

เพิ่นครูอาจารย์เสาร์มาอยู่**ถ้ำจำปา ภูผากูด** ฝั่ง**บ้านนาคันแท** ก็มาสอนเอา**แม่ชีจันทร์** (นามสกุล **แก่นแก้ว**) แม่ออกของเพิ่นครูอาจารย์มั่น กับ**ท่านอาจารย์ทองรัตน์** (กนฺตสีโล) **วัดป่าบ้านวังไฮ** มาอยู่วัดหนองน่อง ก็มาสอนเอา**หลวงปู่ลาด** คนบ้านบาก

เพิ่นครูอาจารย์มั่น ได้แก้ไข**ปฏิจจสมุปบาท ปัจยาการ** ให้กับ**ท่านเจ้าคุณอุบาลีฯ** อยู่**เขาพระงาม เมืองลพบุรี** จนท่านเจ้าคุณอุบาลีฯ, **ท่านเจ้าคุณวัดมณีชลขันธ์ - เจ้าคุณอ่ำ** ได้รู้จักตรงที่ติด เพิ่นครูอาจารย์มั่นตอนนั้นได้**อนาคามี** ส่วนท่านเจ้าคุณอุบาลีฯ ได้**พระโสดาบัน**แต่อายุพรรษาที่ ๑๘ เจ้าคุณผู้น้องชาย (หลวงปู่อ่ำ) ยังเป็นพระปุถุชนอยู่ พอมาได้เพิ่นครูอาจารย์มั่นแก้ไขให้จึงได้**พระโสดาบัน** เพราะเพิ่นครูอาจารย์มั่นนั้นได้อนาคามีในปีนั้นจึง**แนะให้แก้อุปาทานในอนัตตาธรรมได้เป็นชั้นเป็นภูมิ**

ครูบาอาจารย์ขนาดเพิ่นพากันได้**อริยชนขั้นต้น**แล้ว ก็แสนยากลำบากในการแก้ไขตนเอง ศีลบริบูรณ์ สมาธิรักษาจิต ปัญญาแก้ไขอุปาทาน แก้ไขไม่ให้ติดตัวตน อนิจจังแก้ไข ทุกขังแก้ไข อนัตตาของโลกก็แก้ไข แก้โลกได้แล้วมาติดอยู่กับ**สังขารธรรม**

อย่างท่านเจ้าคุณอุบาลีฯ ติดอนัตตาอยู่สิบกว่าปี เพิ่นครูอาจารย์มั่นติดอยู่ ๑๗ ปี *ที่ติดก็เพราะ****องค์ญาณอ่อนแอ กำลังไม่พอ*** *เหมือนกับเทียนไขเล่มเดียว ความสว่างภายในไม่พอ ต้องทุกข์ยากทบไปทวนมา เมื่อศีลบริสุทธิ์แล้วก็ได้* ***กายวิเวก เป็นที่สิ้นไปแห่งกิเลสตัวหยาบ*** *เจริญสมาธิจิตตั้งได้แล้ว มั่นแล้ว ก็ทำ****นิวรณ์****ทั้งหลายได้ เป็น****เสมาธิตั้งมั่น*** *ได้****จิตตวิเวก กิเลสก็สิ้นไปแต่อย่างกลาง*** *เหลือกิเลสอย่างละเอียด เรียกว่า****อุปกิเลส อนุสัยกิเลส*** *ต้องใช้ปัญญาใช้องค์ญาณมาพิจารณาภายนอกภายใน จนเกิดความรู้ความเห็นในความเป็นจริงในประการทั้งปวงได้*

อะไรเป็นจริง ? *ก็****สังขาร****นี้องเป็นของจริง เห็นของจริงตามสภาพของสังขาร ดับกิเลสตัวละเอียดภายใน เรียกว่า* ***อุปธิ*** *สงบสงัดในภายในได้แล้ว เห็นสังขาร รู้เท่าสังขาร* ***สังขารจึงดับ***

คำว่า ***สังขาร*** *ก็คือสรรพสิ่งทั้งหมดล้วนแต่เรียกสังขาร*

*สิ่งที่รู้จัก ภาษาของโลก อย่างนั้นฮ้องชื่อว่าอย่างนั้น อย่างนี้ฮ้องชื่อว่าอย่างนี้ ชื่อนั้น นามนี้ วิชาเลี้ยงรูปกาย อุปกรณ์เลี้ยงรูปกายทั้งหมดเป็น****สังขารโลก*** *เรียนรู้เพื่ออยู่ในโลกนี้ให้เป็น*

*บุญบาปดีชั่ว สุขทุกข์ อย่างใดประการใด ก็เป็น****สังขาร***

รูป *ก็เป็นสังขาร* ***เวทนา*** *ก็เป็นสังขาร* ***สัญญา*** *ก็เป็นสังขาร* ***สังขาร*** *ก็เป็นสังขาร* ***วิญญาณ*** *ก็เป็นสังขาร* ***วิชชา*** *ก็เป็นสังขาร* ***ปฏิจจสมุปบาท*** *ก็เป็นสังขาร* ***อวิชชา*** *ก็เป็นสังขาร กล่าวคือ* ***สมมติและบัญญัติทั้งปวงหมดล้วนเป็นสังขาร*** *มาทางธรรมก็เรียก* ***สังขารธรรม***

สังขารธรรม*ก็สมมติบัญญัตินี้แหละ แต่เป็น****สมมติบัญญัติที่ดับจากการปรุงแต่ง*** *สมมติดับบัญญัติดับ ก็คือสังขารดับ สังขารดับแล้วก็ยังเหลืออยู่คือเก่า (เหมือนเดิม) แต่ส่วนที่เหลือนี้ฮ้องว่า* ***ธรรมธาตุ ธรรมฐิติ ธรรมนิยาม องค์พระธรรมอันบริสุทธิ์***

ความปรุงแต่งของสังขารนั้นอย่างไร ?

ก็เป็นอาการ เป็นอาการที่อาศัยปัจจัย จึงว่า ***ปัจจยาการ*** *แตกอาการออกเป็น* ***อวิชชา, สังขาร, วิญญาณ, นามรูป, อายตนะ, ผัสสะ, เวทนา, ตัณหา, อุปาทาน, ภพ, ชาติ, ชรา, มรณะ*** *เศษเดนของ****อวิชชา*** *ต่อจาก****มรณะ****ไปอีก ก็มี* ***โสกะ, ปริเทวะ, ทุกข์, โทมนัส, อุปายาสะ*** *ตลอดจนปลีกย่อยอื่นอีก*

*แต่เมื่อ****ทวนกระแส****พิจารณา ก็ให้กำหนดว่า เหตุใดต้องแก่ต้องตาย ความโศกเศร้าเสียใจ, การร้องไห้รำพัน, ความคับแค้นใจ, ความแห้งแล้งใจ, ความพลัดพรากไปใด ๆ* ***สิ่งเหล่านี้มีเหตุอย่างใด มีอะไรเป็นปัจจัย ดับไปแล้วมีอะไรเป็นผล***

*เป็นอัตตภาพของมนุสสโลกนี้ เกิดจากอะไร จาก****ภพ, ภพ*** *เป็นผลมาจากความเข้าไปยึดมั่นถือมั่น ความพอใจไม่พอใจ ความชอบใจไม่ชอบใจ ให้จิตยึดเป็น****กามุปาทาน อัตตวาทุปาทาน สีลัพพัตตุปาทาน ทิฐุปาทาน***

*อุปาทาน เกิดเพราะมี****ตัณหา****เป็นเหตุ, ตัณหา มาแต่เวทนา, เวทนามาแต่ผัสสะ รับรู้ทางอายตนะ, มีอายตนะ เพราะไปตั้งอยู่ในนามรูป มีนามมีรูปก็มีวิญญาณ เพราะวิญญาณเป็นสังขาร ไม่รู้สังขารคือ****อวิชชา***

*วิญญาณสังขารอันเป็น****เหตุ****มีอยู่แล้ว แต่ทำไมยังเหลือวิญญาณสังขารที่เป็น****ผล****ของปัจจยาการนี้อยู่ ยิ่งเฉพาะในนามรูปนั้น มีได้ด้วยอาการอย่างใด อันเป็นกรรมอย่างใด อันเป็นผลคือวิบากเป็นอย่างใด แม้การปรุงการแต่งที่ดับไปแล้วก็ให้ผล แม้ที่กำลังเป็นอยู่นี้ เรียกว่าเป็น* ***กรรม 'กมฺมุนา วตฺตตี โลโก, กมฺมุนา วตฺตตี ธมฺโม'***

*ด้วย****วิชชา*** *และตัว****อวิชชา*** *นั่นเองเป็น****กรรม*** *ชื่อว่าเป็น****กรรม*** *ก็ยังหาความเป็นเอกยังไม่ได้ เพราะเป็นสังขารที่เหลืออาการ*

จะชี้ว่า ที่เกิดของอาการก็คือ ***จิต***

เรียกว่า จิตที่ไม่บริสุทธิ์เป็นต้นเป็นเค้าเป็นมูลของปัจจยาการทั้งหมด จึงตั้งขึ้น เกิดก่อ ปรุงแต่งไปตามเหตุตามปัจจัย

*ในอาการทั้งปวงนี้ จิตดำเนินตาม**อริยสัจ**เท่านั้นที่จะรู้เท่าทันได้ และอาศัยกำลังอันแก่กล้าของ**ปัญญาญาณ**เป็นตัวต้นทางดับเหตุ สืบค้นปัจจัย จึงจะเท่าทันด้านจิต*

***การกำหนดพิจารณา ก็ให้ดูในปัจจุบัน** คือ ให้ดูที่**ตัว**นี้อย่างเดียว เพราะธรรมมีอาการดังกล่าวนี้ แม้เป็นโลกเขาสมมติ ก็รวมอยู่แล้วเต็มใน**ตัวของเรา**อยู่นี้*

*เพราะรูปสกลกายนี้ ยังเป็นตัว**อวิชชา**อยู่ตราบใด ก็มีอาการอยู่ตรงนั้น และให้มีอาการต่อ ๆ กันไป ให้เพ่งดูให้รู้เห็นเป็นปัจจุบันทั้ง ๑๓ อาการ ก็พอจะรู้ได้ว่าเป็น**สัญญาอดีต**ทั้งนั้น เป็น**ชาติสมุทัย** เป็น**สังขารธรรม***

*เมื่อวิปัสสนาญาณอันอาศัยสมาธิเป็นบาทเกิดขึ้นแล้ว ชื่อว่า**วิชชาญาณ ญาณจักษุ ปัญญา** นี้เองที่เป็นบาทของ **อาสวักขยญาณ** เกิดขึ้นแล้ว ก็จักสามารถกำจัด**อวิชชา** คือความไม่รู้เท่าสังขารใด ๆ ได้แล้ว สังขารทั้งปวงก็ดับไป ดับก็ดับแต่สังขาร ยังเหลืออยู่แต่ **สังขตธรรม** หรือ**วิสังขาร** เท่านั้น อันเป็นธรรมที่ไม่มีอาการอันใดอีกต่อไป ชื่อว่า **ธรรมวิสุทธิ***

*แต่ก่อนตัวเราเป็น**อวิชชา** เมื่ออวิชชาดับก็เหลือ **วิชชา** ก็ตัวเรานี้แหละที่เป็น**วิชชา** เมื่อเป็น**วิชชา**ก็เป็น **วิมุตติ** เมื่อเป็น**วิมุตติ**ก็เป็น**วิชชา***

*เป็นเช่นนี้ได้แล้วก็เป็นอันพ้นได้จากปัจจยาการ **อาการของโลกสงสาร**นี้ เรียกว่า **หมดอาการไป หมดอาการมา** นั่นเอง*

อันนี้เป็นความเข้าใจของผู้ข้าฯ ตุ๊เฒ่าเผ้าวัดเท่านั้น"

สา.....ธุ ! กราบเท้าขอบพระคุณหลวงปู่ครับ

เชิญท่านผู้อ่านได้พิจารณาเอาเองตามชอบ.

๖๙. หลวงปู่จามเล่าถึงหลวงปู่สิงห์

เกี่ยวกับปฏิปทา และจริยาวัตรของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** พระอาจารย์ของท่านนั้น **หลวงปู่จาม** ได้เล่าให้ฟังดังนี้

"***ท่านครูอาจารย์สิงห์*** *เพิ่นถือการใช้ผ้ารองนั่ง**ผ้านิสีทนะ**ตลอดเป็นวัตร ผ้าปูนั่งของเพิ่นต้องเหน็บไว้ที่เอวตลอด จะนั่งตรงไหนก็ปูแล้วนั่ง*

...ฯลฯ...

ครูอาจารย์สิงห์ *เป็นแบบอย่างของผู้มีขันติ หากเห็นพระเณรผิดพระวินัยนี้ เพิ่นต้องเอาเดี๋ยวนั้นเลย บอกสอนเดี๋ยวนั้นเลย"*

"***ท่านอาจารย์สิงห์*** *เป็นลูกศิษย์ต้นของ**เพิ่นครูอาจารย์มั่น** แต่ก่อนเป็นครูสอนหนังสือ เป็นคนบ้านหนองขอน หัวตะพาน เทศน์ดังชัดเจน ปัญญาไว รู้จักจิตใจของผู้คนพระเณร*

*ชอบเขียนหนังสือ ชอบตั้งปัญหาธรรม ให้อุบายในการข่มใจของพระเณร ชอบสงเคราะห์ดูแลเอาใจใส่พระเณร **เพิ่นครูอาจารย์มั่นวางใจกว่าองค์อื่น***

เคร่งครัดมากในพระวินัย สอนพระเณรก็ให้รักษาวินัยศีลของตนกว่าชีวิต รู้ข่มขู่พระเณรที่หละหลวม

ใช้ไม้สีฟันใหญ่ ฟันห่าง ฉันจังหันได้มาก ชอบผักกับน้ำพริก ชอบรสเผ็ด

ยกย่องออกชื่อพระเณรผู้ขยันการงาน ผู้อดทน ผู้ตั้งใจ ชื่นชมต่อผู้เคารพธรรม เคารพวินัย เคารพการศึกษา

สอนให้ถือเอาแบบอย่างพระพุทธเจ้า พระอรหันต์ ให้รักษาพระศาสนาแบบพระเถรเจ้าทั้งหลายที่พากันรักษามา ทำสังคายนามาเป็นทอด ๆ ไม่ให้หละหลวม ไม่ให้ย่อหย่อน เหยาะแหยะโลเล

ท่านอาจารย์สิงห์*สอนละเอียดดีมาก หัวค่ำให้ไหว้พระสวดมนต์ แผ่เมตตา*

เดินจงกรมภาวนา ค่อนคืนมันสงบดี ให้ลุกขึ้นล้างหน้าล้างตา เดินจงกรม แผ่เมตตา ภาวนา **ใกล้แจ้ง** ตี ๓ ตี ๔ ลุกขึ้นไหว้พระ เดินจงกรม ทำวัตร ปฏิบัติครูบาอาจารย์

พูดประจำอยู่เสมอว่า **"ไม่ภาวนาพ้นทุกข์ไม่ได้** งานของนักบวชคือ**ภาวนา** ศีล สมาธิ ปัญญา สมบูรณ์ได้ด้วยความไม่ประมาท"

"**ท่านอาจารย์มหาปิ่น** เปรียญ ๕ ประโยค จาก**วัดบวรฯ** กรุงเทพฯ เป็นน้องชายแท้ ๆ ของท่านอาจารย์สิงห์ จำบาทคาถาได้เก่ง ได้มาก มักพูดเป็นบาลี **เพิ่นครูอาจารย์มั่น**ชวนให้ออกปฏิบัติ

อยู่เมืองอุบลฯ ก็ได้**ท่านอาจารย์มหาปิ่น** เป็นผู้ชี้แจงแนะนำในความรู้จาก**หนังสือวรรณา ๒ เล่ม** (หมายถึงหนังสือชื่อ บุพพสิกขาวรรณา กับมหาขันธกวรรณา) แปลพหสวดมนต์ให้หายพระให้ฟัง แม้แต่**เพิ่นครูอาจารย์มั่น**ก็เปิดโอกาสให้แสดงบาลี แปลบาลีให้ฟัง

ชี้แจง**กรรมฐาน ๕** ได้ละเอียดว่า กรรมฐาน ๕ เป็น**ฐานของใจ** จึงเรียก**กรรมฐาน** เพราะ**เป็นทางเริ่มต้นที่จะพ้นทุกข์ได้**

มักกล่าวพระนิพนธ์เสมอ ๆ ว่า "ผู้ใดเกิด ผู้ใดแก่ ผู้ใดเจ็บ ผู้ใดตาย ผู้นั้นเป็นใคร **ผู้รู้เกิดแก่เจ็บตาย ผู้นั้นเห็นมรรค**"

"ผู้สมบูรณ์ใน**ศีล** จึงเป็นผู้สมบูรณ์ที่ ๑ ผู้สมบูรณ์ใน**สมาธิ** จึงเป็นผู้สมบูรณ์ที่ ๒ ผู้สมบูรณ์ใน**ปัญญา** จึงเป็นผู้สมบูรณ์ที่ ๓"

ท่านอาจารย์มหาปิ่น ชอบฉันข้าวจ้ำน้ำผึ้ง (ข้าวเหนียวจิ้มน้ำผึ้ง) แต่ **ท่านอาจารย์สิงห์** น้ำพริกต้องเผ็ด

ท่านอาจารย์มหาปิ่น ติดอาหารภาคกลาง ชอบรสหวาน รสส้ม **ท่านอาจารย์สิงห์** ต้องคอยหาน้ำผึ้งไว้ให้"

๗๐. คำบอกเล่าของหลวงปู่กงมา

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๐ ช่วงที่อยู่จังหวัดอุบลฯ นี้เอง **หลวงปู่มั่น** ได้ศิษย์สำคัญเพิ่มขึ้นอีก ๒ องค์ คือ **หลวงปู่กงมา จิรปุณฺโณ** (พระอาจารย์ของหลวงพ่อวิริยังค์ สิรินธโร) กับ **ท่านพ่อลี ธมฺมธโร** ทั้งสามองค์นี้ไปเผยแผ่ธรรมทางฝั่งทะเลภาคตะวันออกของประเทศ โดยเฉพาะที่จังหวัดจันทบุรี ดังที่ท่านผู้อ่านคงทราบเรื่องราวกันพอสมควรแล้ว

หลวงปู่กงมาได้เล่าเรื่องราวที่เกี่ยวกับองค์ท่านเอง รวมถึงการปรารภของ**หลวงปู่มั่น** ที่จะจาริกธุดงค์ไปโปรดเหล่าญาติพี่น้องตามลำพัง และมอบภาระงานทั้งหมดให้กับ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** เป็นผู้รับผิดชอบแทน

เรื่องนี้ **หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร** ได้นำมาเขียนถ่ายทอด ดังต่อไปนี้

เรา (หลวงปู่กงมา) *เมื่อได้ถูกศึกษาธรรมปฏิบัติกับ**ท่าน*** (หลวงปู่มั่น) *ได้รับผลเป็นที่พอใจ และรู้ได้ว่าจะไปปฏิบัติธรรมโดยตนเองในสถานที่ต่างๆ*

*ครั้งนั้นทราบว่า **ท่านอาจารย์มั่น** กำลังเดินทางไปจังหวัดอุบลฯ เราจึงได้พยายามตามหาติดตามท่านไป ในระหว่างทางเราได้พบ**พระลี** (ท่านพ่อลี ธมฺมธโร) ณ ที่**บ้านหนองสองห้อง อำเภอม่วงสามสิบ** (จังหวัดอุบลราชธานี) ท่านก็เป็นพระธุดงค์กรรมฐานเหมือนกัน*

*เราได้อธิบายธรรมปฏิบัติที่ได้ศึกษามาจาก**ท่านอาจารย์มั่น** แล้วก็พากันปฏิบัติจนเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในการปฏิบัตินั้นแล้ว **พระลี**มีความสนใจเป็นอย่างยิ่ง จึงได้ชักชวนให้ร่วมเดินทางไปกับเราเพื่อจะได้ไปพบ**ท่านอาจารย์มั่น***

*"ครั้นออกพรรษา (ปี พ.ศ. ๒๔๖๗) แล้ว **ท่านอาจารย์มั่น**ก็ได้เดินทางไปถึงตัวจังหวัดอุบลฯ*

เรา กับพระลี *ก็ได้ติดตามไปพบ****ท่านอาจารย์มั่น*** *ที่****วัดบูรพา***

พอดีขณะนั้น ***ท่านเจ้าคุณปัญญาพิศาลเถร*** (หลวงปู่หนู จิตปญฺโญ อดีตเจ้าอาวาสวัดปทุมวนาราม กรุงเทพฯ) *ขึ้นมาจากกรุงเทพฯ ได้พักอยู่ที่* ***วัดบูรพา*** *ร่วมกับ****ท่านอาจารย์มั่น***

ท่านอาจารย์มั่น *ได้พิจารณาเห็นว่า* ***เรา กับพระลี ควรจะได้บวชเสียใหม่***

เมื่อตกลงกันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ท่านเจ้าคุณพระปัญญาพิศาลเถร ก็ได้เป็นอุปัชฌาย์ บวชให้เรากับพระลีเป็นพระธรรมยุต"

หลวงปู่กงมา เล่าถึงการประชุมศิษย์ของ**หลวงปู่มั่น** ดังนี้

"คณะสานุศิษย์เก่า ๆ ทั้งหลาย อันมี อาจารย์อุ่น ธมฺมธโร, อาจารย์อ่อน ญาณสิริ, อาจารย์ฝั้น อาจาโร, อาจารย์เกิ่ง อธิมุตฺตโก พร้อมด้วยศิษย์, อาจารย์หลุย จนฺทสาโร, อาจารย์กว่า สุมโน, อาจารย์คูณ, อาจารย์สีลา อิสโร, อาจารย์ดี ฉนฺโน, อาจารย์บุญมา, อาจารย์ทอง อโสโก, อาจารย์บุญส่ง, อาจารย์หล้า, หลวงตาปั่น ฯลฯ ทราบข่าวว่า ***ท่านอาจารย์มั่น*** *เดินทางมาพำนักอยู่ในจังหวัดอุบลฯ ทุกองค์เหล่านั้นก็ได้ติดตามมาในเดือน ๓ เพ็ญ (พ.ศ. ๒๔๙๐ ก่อนเข้าพรรษา)*

*บรรดาศิษย์ทั้งหมด มี****ท่านอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม*** *เป็นต้น ก็ได้ร่วมประชุมอบรมธรรมปฏิบัติอย่างที่เคย ๆ ปฏิบัติกันมา"*

"ในค่ำวันหนึ่ง ***ท่านอาจารย์มั่น*** *ได้เข้าที่ทำสมาธิภาวนา หลังจากนั้นก็ได้ปรารภในใจของท่านว่า*

เราควรจะออกจากหมู่คณะไปแสวงหาสถานที่วิเวก เพื่อจะได้มีโอกาสพิจารณาค้นคว้าในปฏิปทาสัมมาปฏิบัติ ให้ได้รับความเข้าใจชัดเจนและแจ่มแจ้งเข้าไปอีก แล้วจะได้ปฏิปทาอันถูกต้องนั้นฝากไว้แก่สานุศิษย์ในอนาคตต่อไป

เพราะพระธรรมวินัยของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่พระองค์ทรงตรัสไว้ดีแล้ว

นั้น ย่อมมีนิสัยอันสุขุมลุ่มลึกมาก ยากที่จะทำความเข้าใจให้ถูกต้องตามพุทธประสงค์ได้

ผู้ปฏิบัติตามรอยพระบาทพระพุทธองค์ และปฏิปทาที่พระอริยเจ้าได้ดำเนินมาก่อนแล้วนั้น ***เมื่อไม่เข้าใจแจ่มแจ้งแล้ว ย่อมจะเขวไปจากปฏิปทาที่ถูกต้องก็เป็นได้ หรืออาจดำเนินไปโดยผิด ๆ ถูก ๆ***

เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว ผู้ปฏิบัติทั้งหลายก็จะเข้าไม่ถึงศีลธรรม หรืออาจถึงกับบ่วยการ ไม่เป็นประโยชน์แก่ตนของตน

การปฏิบัติพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนา ก็จะมีแต่ความพอกพูนกิเลสให้เจริญงอกงามขึ้นในตนของตนเท่านั้น

อนึ่ง การอยู่กับหมู่คณะ จะต้องมีภาระการปกครอง ซึ่งก็เป็นธรรมดา ตลอดถึงการแนะนำพร่ำสอนฝึกฝนทรมานต่าง ๆ อันทำให้โอกาสและเวลาที่จะค้นคว้าในพระธรรมวินัยไม่เพียงพอ

ถ้าเราปลีกตัวออกไปอยู่ในสถานที่วิเวกซึ่งไม่มีภาระแล้ว ก็จะได้มีโอกาสและเวลาในการค้นคว้ามากขึ้น ผลประโยชน์ในอนาคตก็จะบังเกิดขึ้นมาให้เป็นที่น่าพึงใจ"

เมื่อ**หลวงปู่มั่น** ปรารภในใจอย่างนั้นแล้ว ท่านจึงได้เรียกศิษย์ทั้งหลายมาประชุมกัน

ท่านได้แนะนำศิษย์ให้มีความมั่นคงดำรงอยู่ในข้อวัตรปฏิบัติอย่างที่เคยแนะนำสั่งสอนมาแล้ว

ต่อจากนั้น ***"ก็ได้มอบอำนาจให้แก่ท่านอาจารย์สิงห์ และท่านอาจารย์มหาปิ่น เป็นผู้บริหาร ปกครอง แนะนำพร่ำสอน ตามแนวทางที่ท่านได้แนะนำมาแล้วต่อไป"***

หลังจาก**หลวงปู่มั่น** มอบหมายภาระรับผิดชอบทั้งหมดให้แก่**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** กับ **หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** แล้ว ท่านก็เดินทางไปที่บ้านเกิดที่อำเภอโขงเจียม เพื่อแนะนำย้ำเตือนเกี่ยวกับธรรมปฏิบัติให้กับโยมมารดาที่เป็นแม่ชี แล้วก็อำลาเดินทางเข้ากรุงเทพฯ แล้วติดตามท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจนฺโท จันทร์)** ขึ้นไปพำนักที่จังหวัดเชียงใหม่ต่อไป

ท่านผู้อ่านครับ ผมขอสรุปเรื่องตรงนี้สั้นลัดน้อยครับ ท่านที่ติดตามศึกษาประวัติของ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต พระอาจารย์ใหญ่** คงจำได้ว่า **หลวงปู่มั่น** ท่านบรรลุธรรมชั้น**พระอนาคามี** ในปี พ.ศ. ๒๔๔๕ เมื่อครั้งที่ท่านบำเพ็ญเพียรอยู่องค์เดียว ที่**ถ้ำสาริกา น้ำตกสาริกา จังหวัดนครนายก**

หลังจากนั้นท่านก็กลับอีสาน ไปอยู่ทางภาคอีสานตอนบน แถบจังหวัดหนองคาย อุดรธานี นครพนม เลย สกลนคร เพื่อบรรเลงสั่งสอนศิษย์ที่เป็นพระเณร รวมทั้งเผยแผ่ธรรมปฏิบัติไปสู่ทางบ้าน เป็นเวลาติดต่อกันนานถึง ๑๕ ปี จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๖๙ ท่านจึงได้เดินทางกลับอุบลราชธานี บ้านเกิดตามคำอาราธนาของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ศิษย์อาวุโสของท่าน

หลวงปู่มั่น ได้ระหนักชัดว่า องค์ท่านใกล้ที่จะเสียชีวิต เกิดล้นการบำเพ็ญเพียรไปรับบรรลุถึงขั้น**พระอรหันต์** อันเป็นเป้าหมายสูงสุดตามแนวทางของพระพุทธศาสนา ทั้งนี้เพราะภาระรับผิดชอบต่อการอบรมลูกศิษย์ลูกหา ท่านจึงจำเป็นต้องมีภาระนี้ แล้วออกแสวงหาวิเวกตามลำพังองค์ท่านเอง

ดังนั้น ในปี พ.ศ. ๒๔๗๐ ก่อนเข้าพรรษา **หลวงปู่มั่น**จึงได้มอบหมายให้**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ศิษย์อาวุโสสูงสุด รับภาระแทน แล้วท่านก็เดินทางเข้ากรุงเทพฯ ไปจำพรรษาที่**วัดปทุมวนาราม** ๑ พรรษา ต่อจากนั้นก็ติดตามท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** ไปจังหวัดเชียงใหม่ แล้วปลีกตัวแสวงความวิเวกอยู่ตามป่าเขานานถึง ๑๒ ปี จึงได้รับอาราธนาให้กลับมาโปรดลูกศิษย์ลูกหาส่วนใหญ่ที่รอคอยท่านอยู่ที่ภาคอีสาน

หลวงปู่มั่นพำนักอยู่ที่ภาคอีสานติดต่อกันจนตลอดอายุขัยของท่าน คือท่านมรณภาพในปี พ.ศ. ๒๔๙๒ อายุ ๘๐ ปี

นี่เป็นเรื่องราวโดยสังเขปขององค์**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต พระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนากรรมฐาน.**

ศิษย์อาวุโสบางส่วนที่ติดตามหลวงปู่มั่น

พระอาจารย์วัน อุตฺตโม

หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี

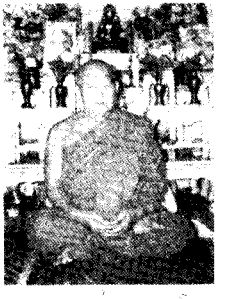

หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต

พระอาจารย์ตื้อ อจลธมฺโม

หลวงปู่ขาว อนีฆธมฺโม

พระอาจารย์[illegible]

พระอาจารย์สีลา อิสฺสโร

พระอาจารย์ดี ฉนฺโน

พระอาจารย์ทอง อโสโก

๗๑. หลวงปู่มั่นประชุมศิษย์ช่วงมาฆบูชา

เราทราบแล้วว่า **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ได้อำลาคณะศิษย์ออกไปบำเพ็ญเพียรที่จังหวัดเชียงใหม่โดยลำพังองค์เดียว และมอบภาระทั้งหมดให้กับ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺยาคโม** เป็นผู้รับผิดชอบแทนต่อไป ในการนี้**หลวงปู่มั่น** ได้นัดประชุมศิษย์ทั้งหมดในช่วงวันมาฆบูชา เพื่อประกาศข่าวดังกล่าวให้ทราบทั่วกัน

หลวงปู่จาม มหาปุญฺโญ ได้เล่าถึงการเตรียมงาน และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในการประชุมนั้นไว้อย่างละเอียด ดังนี้

*"พรรษาแรกของการเป็นเณร อยู่จำพรรษาที่**บ้านนาหัวงัว** มี**เพิ่นครูอาจารย์สิงห์** อาจารย์มหาปิ่น อาจารย์อ่อน อาจารย์กงมา อาจารย์ลี อาจารย์สิมตอนยังเป็นเณร และกะผู้ข้าฯ (สามเณรจาม) อยู่ด้วยกัน ๕-๖ องค์*

*ปีแรกที่ผู้ข้าฯ บวชเป็นเณร อยู่จำพรรษา**บ้านหนองขอน** อำเภอบุ่งเดี่ยวนี้ขาฮ้องอำนาจเจริญ อำเภอหัวตะพาน*

*ใกล้เข้าพรรษาแล้ว ชาวบ้านหัวตะพานมาขอ**เพิ่นครูอาจารย์มั่น**ไปอยู่กับพวกเขา แต่เพิ่นครูอาจารย์มั่นว่าไม่ไป จะจัดให้พระไปอยู่แทน ก็เลยให้**เพิ่นครูอาจารย์สิงห์ไปอยู่กับชาวบ้านหัวตะพาน** ไปอยู่ใกล้ ๆ แถวนั้นอีกเป็นกลุ่ม ๆ หมู่ ๆ*

*ออกพรรษาแล้วปีนั้น **ท่านอาจารย์กงมา ท่านพ่อลี วัดอโศการาม** ก็เข้าไปอยู่ตัดเมืองอุบลฯ **วัดบูรพา** กลับมาจากบวชเป็นพระแล้วก็ออกธุดงค์มาทางยโสธร*

***เพิ่นครูอาจารย์มั่น** เข้าไปพักอยู่**วัดบูรพา** นัดหมายกันเดือนสองแรม ให้มาเตรียมสถานที่จัดงาน**มาฆบูชา เพ็ญเดือนสาม** ให้มาเตรียมที่เตรียมฐานให้พร้อมตั้งแต่เดือนสองแรม*

พวกชาวบ้านก็เตรียมข้าวสารอาหารแห้ง เพราะ**เพิ่นครูอาจารย์สิงห์**ประกาศห้าม **ไม่ให้ใครฆ่าสัตว์มาเป็นอาหารเลี้ยงดูกัน** ให้หามาแต่ตลาด

แต่พอถึงวันงานเท่านั้น ญาติโยมมาแต่เมืองอุบลฯ เอาข้าวสาร อาหารแห้ง พริก เกลือ เครื่องครัว เครื่องฉันของพระเณรยามบ่าย ล้นเหลือ แล้วเสร็จงานแล้วยังได้แจกจ่ายไปตามวัด สายลูกศิษย์ของเพิ่นครูอาจารย์เสาร์ เพิ่นครูอาจารย์มั่น เอามาทำบุญให้ทาน

ทหารจากค่ายก็มา เจ้านายข้าราชการก็หอบเสื่อหอบหมอนมานอนมาฟังเทศน์ เต็มไปหมดในป่าไม้ยางใหญ่

ฝ่ายพระเณร ครูบาอาจารย์ ลูกศิษย์ของเพิ่นครูอาจารย์เสาร์ เพิ่นครูอาจารย์มั่น เมืองอุบลฯ เมืองยโสธร เมืองสกล เมืองนคร(พนม) เมืองเลย เมืองหนองคาย ก็มาประชุมกันเต็มไปหมด กราบกันไปกราบกันมาทั้งวัน

วันขึ้น ๑๒ ค่ำ ๑๓ ค่ำ ๑๔ ค่ำ หยอยกันมาบริเวณที่เตรียมไว้เต็มไปหมด ตึงสะเดียงกางกลดฝ่ายพระ ฝ่ายชาวบ้าน

เป็นที่น่าแปลกอย่างหนึ่ง ตอนที่กางป่าปราบพื้นที่นั้น **มดแดงมดส้ม** ตามต้นไม้น้อยที่ตัดทิ้งถางออกไปนั้น **เต็มไปหมด** จนพูดกันว่าจะอยู่กันไม่ได้ มดแดงจะกัดแข้งกัดขา

เพิ่นครูอาจารย์มั่น พูดกับ**อาจารย์ดี-อัญญาครูดี บ้านม่วงไข่พรรณานิคม** ว่า **'ท่านดี** หน้าที่คุณเด้อเรื่องมดแดงนี่'

อัญญาครูดีเพิ่นรับคำ แล้วก็เรียกชาวบ้านมาพบ 'ให้ไปเอาปลาแดกมาสักไหเด้อ' ชาวบ้านเอาปลาแดกมาแล้ว เพิ่นก็ให้ฉีกผ้าเก่า ชุบน้ำปลาแดกห่อต่อน (ชิ้น) ปลาแดก ใช้ให้คนที่ขึ้นต้นไม้เก่งเอาขึ้นไปมัดไว้ตามง่ามไม้ยางต้นนั้นต้นนี้

สองวันเท่านั้น มดส้มขึ้นไปอยู่บนต้นไม้จนหมด ไม่ลงมาพื้นดินสักตัวเลย ใครจะนอนจะนั่งตรงไหนก็นั่งนอนได้หมด

ครูบาอาจารย์เท่าที่เห็นและจำได้ ก็มีท่านอาจารย์อ่อน อาจารย์อุ่น ธมฺมธโร อาจารย์หล้า วัดบ้านหม้อ อาจารย์สีลา อาจารย์ดี อาจารย์สีโห อาจารย์เกิ่ง อาจารย์กว่า อาจารย์กงแก้ว อาจารย์พร อาจารย์จันทร์ มากหลายจำได้ไม่หมด หมู่นี้เฉพาะที่ไม่ได้ติดตามเพิ่นครูอาจารย์มั่น เพิ่นพากันมาสมทบภายหลัง

ส่วนหมู่ที่ติดตาม (หลวงปู่มั่น) อยู่นั้น ก็เป็นหมู่พระเถรทางเมืองอุบลฯ เมืองยโสธร เมืองนครพนม

มากันมากจนเต็มไปหมดในแถบถิ่นนั้น ป่าไม้ยางกลางทุ่งนา

งานบูชาพระ เพ็ญเดือนสาม เป็นงานปฏิบัติ บิณฑบาตกับชาวบ้านตอนเช้า แล้วก็มานั่งฉัน ชาวบ้านทำบุญให้ทาน

ผ้า ข้าวของบริขารพระเถร ที่เขาวางขายในตลาดตัวเมืองอุบลฯ เมืองยโส(ธร) ขายได้หมด อาหารการกินขนมาเป็นกอง ผ้าผ่อนก็มาก ของทานอย่างอื่นอีกมากมาย **เพิ่นครูอาจารย์สิงห์ อาจารย์ดูลย์** เป็นผู้จัดการแบ่งปันให้พระเถร ตาผ้าขาว แม่ขาวแม่ชี แจกจ่ายไปวัดนั้นวัดนี้

นันจังหันแล้วก็มีเทศน์ธรรมของ**เจ้าคุณเสน จากเมืองอุบลฯ** กลางวันบ่ายอีกก็เป็นของพระที่ได้มหา สมัยนั้นถ้าว่า**พระมหาเปรียญ**ขึ้นเทศน์แล้ว ชาวบ้านนิยมฟัง มานั่งฟัง ใส่กัณฑ์เทศน์กันมาก

ตกค่ำ ไหว้พระสวดมนต์แล้วก็จุดผางประทีป จุดเทียนบูชา พระเถระครูบาอาจารย์สลับกันเทศน์ **ดึกคนง่วงนอนแล้วเพิ่นครูอาจารย์มั่นขึ้นเทศน์** สลับกันไปจนแจ้ง

กลางวันก็มีก้อนขี้เมฆกั้นแสงอาทิตย์ไว้ทั้งวัน นี้ก็น่าแปลก ว่าฝนจะตกก็ไม่ตก

กลางคืน ผู้คนมากขนาดนั้น ไม่มีเสียงรบกวนกันเลย ต่างคนต่างอยู่ คนอดนอนไม่ไหวก็ไปนอนในที่ของตัว หมู่พระเถรครูบาอาจารย์ใครมันดูแล

พอแล้วงานแล้ว วันแรมค่ำสอง ค่ำสาม ก็ทยอยออกไป ลาเพิ่นครู

อาจารย์มั่นไป กลับคืนถิ่นเดิมของตน ทำวัตรขอขมา ก็ลาออกไปเป็นหมู่ ๆ

วัน ๘ ค่ำ วันพระ ตกกลางคืน **เพิ่นครูอาจารย์มั่น** ก็บอกว่า ***'ผมจะออกจากหมู่คณะไปผู้เดียว แสวงหาสถานที่วิเวก เพื่อจะได้มีโอกาสพิจารณาค้นคว้าในปฏิปทาสัมมาปฏิบัติ ให้ได้รับความเข้าใจชัดเจนและแจ่มแจ้งเข้าไปอีกในตนของตนนี้'***

เพิ่นครูอาจารย์มั่นว่าอย่างนี้ แล้วตัวเรา (หลวงปู่จาม) น้ำตาไม่รู้มาจากไหน ตกไหลออกมา แต่ก็เอาจีวรชี้นเช็ด

เพิ่นก็สอนให้โอวาทไปอีกหลายอย่าง มอบพระเณร การดูแลระเบียบต่าง ๆ **ครูบาอาจารย์สิงห์**เป็นผู้ซักถาม และเป็นผู้รับภาระการปกครองดูแลพระเณร ระเบียบการศึกษาปริยัติกับหมู่พระในเมืองอุบลฯ เพราะเพิ่นครูบาอาจารย์มั่นได้ปรึกษากับพระเถระผู้ปกครองในวัดในเมืองไว้แล้ว

จากนั้น**เพิ่นครูอาจารย์มั่น** ก็สอนเรื่องการปฏิบัติในข้อวัตรต่าง ๆ ต้องให้ถูกต้องลงความเดียวกัน การฝึกหัดทรมานภาวนา ระเบียบการสร้างสำนัก การอบรมญาติโยม การรับผู้เข้ามาบวช ระเบียบของแม่ชี การเดินธุดงค์ หลายข้อหลายอย่าง **ครูอาจารย์มหาปิ่น**เป็นผู้เขียนบันทึกชาวเลขเอาไว้

พอตอนเช้าที่เพิ่นครูอาจารย์มั่น แบกกลดแบกบริขารจะไปจากเท่านั้น เราก็เป็นเณรบวชใหม่ร้องไห้ไม่อายใครเลย เพิ่นไม่ให้ใครเดินออกไปส่งเลย ไปรูปเดียวไปเลย ชาวบ้านนิมนต์ให้อยู่ด้วย เพิ่นก็ไม่ฟังคำ ได้แต่บอกว่า 'นั่น ท่านสิงห์อยู่นั่น'

อีกตอนหนึ่ง **หลวงปู่จาม** เล่าว่า

*"พระธุดงคกรรมฐานเกือบสองร้อยทั้งพระเณร แม่ชีอีกก็มาก ชาวบ้านไม่ต้องว่า มากจนไม่มีที่อยู่ พากันมาชุมนุมทำพิธีมาฆบูชาที่**บ้านนาหัวงัว ตำบล***

ไผ่ใหญ่ เมืองยโสธร (สมัยนั้นยังเป็นอำเภออยู่ในท้องที่จังหวัดอุบลราชธานี)

เพิ่นครูอาจารย์สิงห์ เป็นประธาน เป็นผู้จัดการ

ผู้คนก็แห่กันมาร่วมบุญ มีเทศน์ตลอดคืน มีการเทศน์โต้วาที ชี้แจงธรรม เทศน์พุทธประวัติ พระสาวกประวัติ และประวัติโบราณความเป็นมาของคณะธรรมยุต

พระผู้ใหญ่ ครูบาอาจารย์ เทศน์สลับกันไป

*ยุคสมัยนั้นผู้คนนิยมพระมหาเปรียญเทศนาให้ฟัง ได้**ท่านอาจารย์มหาปิ่น**เป็นผู้เทศน์ เป็นขวัญใจชาวบ้าน*

พวกเราเป็นเณรก็พากันปรับที่ถางป่า ขุดตอไม้เล็ก ๆ ผู้คนก็มานั่งมานอนกันเต็มบริเวณวัด รอบนอกป่าไม้ยางอีกก็เต็มไปหมด ทำอาหารเลี้ยงดูพระเณร ผู้คน

อาจารย์สิม (พุทฺธาจาโร) *เพิ่นถือว่าเป็นเณรใหญ่ หัวหน้าเณรทั้งหลาย ไม่ค่อยจะช่วยงานเท่าไร หลบไปคุยกับหมู่พระน้อยหนุ่ม*

เทศนา ๓ ธรรมาสน์ นั้น ผู้คนยิ่งชอบฟังกัน หรือ เทศน์โต้วาทีระหว่างพระวัดบ้านกับพระธุดงค์ ก็ให้สนุกสนานอยู่พอสมควร"

ท่านญาครูดี

หลวงปู่สีโห เขมโก

หลวงปู่จันทร์ เขมปตฺโต

๗๒. เริ่มเผยแผ่ธรรมสู่ประชาชนเป็นทางการ

หลังจาก**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** มอบภาระทุกอย่างให้กับ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** และ **หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** แล้วเดินทางเข้าเมืองหลวง แล้วต่อขึ้นไปแสวงความวิเวกที่จังหวัดเชียงใหม่ ดังกล่าวแล้ว สิทธิ์ขาดในการบริหารและสั่งสอนพระเณรสายวิปัสสนากรรมฐานจึงเป็นของ**หลวงปู่สิงห์** โดยสมบูรณ์

หลวงปู่สิงห์ ได้เข้าไปจำพรรษาในตัวเมืองอุบลฯ และได้ออกทำการอบรมสั่งสอนประชาชนตามที่ต่าง ๆ อย่างจริงจัง ด้วยความยินยอม และสนับสนุนจากทางการบ้านเมือง ไม่มีอุปสรรคขัดขวางเหมือนที่ผ่านมา

ในบันทึกขององค์**หลวงปู่สิงห์** เอง มีดังนี้

*"ออกพรรษา (ปี พ.ศ. ๒๔๖๙) แล้ว ได้อาราธนา**พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ** ให้พาไปโปรดญาติโยมในท้องที่จังหวัดอุบลราชธานี **พระอาจารย์** มีความยินดีพาไป*

มีพระเณรติดตามไป (จากสกลนคร) *รวมทั้งสิ้น ๓๒ รูป*

ได้ทำการสั่งสอนประชาชนญาติโยมในท้องที่อำเภออำนาจเจริญ โดยเฉพาะในหมู่บ้านญาติ ซึ่งเป็นชาติภูมิ (บ้านเกิดของหลวงปู่สิงห์) *ชั่วระยะกาลหนึ่งก่อนถึงกาลจำพรรษา*

พ.ศ. ๒๔๗๐ จำพรรษา ณ วัดสุทัศน์ ในเมืองจังหวัดอุบลราชธานี พร้อมกับพระมหาปิ่น ปญฺญาพโล และหมู่คณะ รวมกันทั้งพระภิกษุทั้งสามเณร ๒๔ รูป

หลวงปู่ฝั้น หลวงปู่พระมหาปิ่น หลวงปู่สิงห์

*ส่วน**พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ** ได้จากไปจำพรรษา ณ **วัดปทุมวนาราม** พระนคร แล้วเลยไปนครเชียงใหม่ กับเจ้าพระคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจนฺโท จันทร์)***

*ออกพรรษาแล้ว **ท่านปลัดขวาอำเภออำนาจเจริญ** ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ และขอให้ไปแสดงพระธรรมเทศนาสั่งสอนประชาชนในท้องที่อำเภออำนาจเจริญ*

ได้ขอหนังสือจากข้าหลวงประจำจังหวัดอุบลราชธานี ได้แล้วได้ออกดำเนินการแสดงธรรมสั่งสอนประชาชนพลเมืองให้ละความชั่ว ประพฤติความดี

ครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่ได้ทำการสั่งสอนประชาชนเป็นทางราชการโดยอาศัยอำนาจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมือง

*เมื่อทำการสั่งสอนประชาชนในท้องที่อำเภออำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานีเสร็จแล้ว ได้อยู่จำพรรษา ณ **ป่าใกล้หมู่บ้านหนองขอน** ซึ่งเป็นชาติภูมิ (บ้านเกิด) เพื่อโปรดญาติโยม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๑"*

๗๓. สามเณรจามอยู่กับหลวงปู่สิงห์

น่าเสียดายที่ไม่อาจหาเรื่องราวของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ในช่วงที่อยู่จังหวัดอุบลฯ ได้ คือไม่มีรายละเอียดว่าท่านทำอะไร ที่ไหน มีกิจกรรมอะไรบ้าง แต่ก็มีเรื่องจากการบอกเล่าของ**หลวงปู่จาม มหาปุญฺโญ** ที่พอจะทำให้พวกเราทราบเรื่องราวบางอย่างได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการเผยแผ่ธรรมไปสู่ประชาชน โดยพระเณรในคณะของ**หลวงปู่สิงห์**

หลวงปู่จาม ได้เล่าเรื่องที่เกิดขึ้นกับตัวท่านเองสมัยเป็นสามเณรอยู่กับ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** หลังจากที่**หลวงปู่มั่น** ได้ปลีกตัวออกจากพระเณรไปแล้ว ดังนี้

*"หลังจาก**เพิ่นครูอาจารย์มั่น**ธุดงค์ไปกรุงเทพฯ แล้ว ก็อยู่กับ**เพิ่นครูอาจารย์สิงห์** อายุของเราก็ได้ ๑๖ ปีเต็ม เข้า ๑๗*

*ไปบิณฑบาต**บ้านแจะละแม** ไปได้เห็นรถยนต์คันแรกในชีวิตก็ไปเห็นอยู่นั่นล่ะ เป็นรถยนต์ ๔ สูบ ของข้าหลวงเมืองอุบลฯ วันนั้นข้าหลวงมาตรวจการณ์บ้านของ**ยายทองสามซ้าว** ครูหมอลำ เป็นผู้สอนคณะหมอลำ หมอแคน ฝึกหัดให้ร้องให้ลำ หมอลำ หมอแคน หมอขวัญ ..."*

"ไปพักอยู่ใกล้ค่ายกองทหาร เข้าไปบิณฑบาตในค่ายทหาร แล้วไปเห็นเครื่องบินครั้งแรกก็อยู่นั่นล่ะ ทหารว่าบินมาแต่โคราชแล้วมาติดขัดอยู่ในค่ายขึ้นยังมิได้ เขากำลังซ่อมเครื่องกันอยู่ โครงเครื่องเป็นเหล็กเบา ผ้าหุ้มเป็นผ้าใบอาบน้ำมัน เครื่องยนต์อยู่ตรงด้านหัว เขาซ่อมกันอยู่ ๒-๓ วัน รอให้อะไหล่มารถไฟมาจากโคราช

พอซ่อมได้แล้วมันก็ขึ้นบินได้ บินไปต้างย่าง-ต้างย่าง เสียงมันดังซ่า ๆ ควันเป็นสายตามก้นมันไป

ก็ไปบิณฑบาตในค่ายทหารนี่หละที่ได้ปลาทูทอด ***ได้กินปลาทูทอดครั้งแรกก็อยู่เมืองอุบลฯ***

*วันนั้นวันเกิดของเมียนายทหารผู้ใหญ่ ไปกับ**ท่านอาจารย์มหาปิ่น** กับพระรูปอื่นอีก ๔ รูปด้วยกัน เมียนายทหารบอกว่า "วันนี้วันเกิดของโยมขออัญญาครูเมตตาให้แนเถิด"*

*ของใส่บาตรวันนั้นพิเศษกว่าวันอื่น มีทั้งคาว หวาน น้ำพริก ผักลวก พอเขาใส่บาตรครบหมดแล้ว**เพิ่นก็ยืนให้พร แต่เพิ่นก็ทำเพียงวันนั้นวันเดียว วันอื่น ๆ ก็เข้าบิณฑบาตก็มิได้ให้พร**"*

(ผมขอแทรก**เรื่องพระให้พรหลังรับบิณฑบาตญาติโยม** เรื่องนี้เคยมีคุณป้าจากอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ถามผมว่า "ทำไมเมื่อใส่บาตร**หลวงปู่มั่น**แล้ว ท่านจะให้โยมทุกคนยืนขึ้นประนมมือรับพร แทนที่จะให้นั่งรับพรเหมือนกับพระในท้องถิ่นที่ปฏิบัติกันอยู่ ?"

ผมตอบไม่ได้ แต่ก็ได้รับเมตตาจาก ท่าน**พระครูพัชรปัญญาพิสุทธิ์** แห่ง**วัดป่าสุทธาวาส สกลนคร** กรุณาตอบให้ทราบว่า "เกี่ยวกับเรื่องนี้ ญาติโยมไม่รู้จักวินัยของพระสงฆ์ ว่าการที่พวกเราไปนั่งประนมมือรับพรนั้นทำให้พระท่านต้องอาบัติ '**ทุกกฏ**' ซึ่งมีพระบาลีห้ามเอาไว้ใน**เสขิยาวัตร หมวดธัมมเทสนาปฏิสังยุต ข้อ ๑๔** ความว่า "**น ธิโต นิสินฺนสฺส อคิลานสฺส ธมฺมํ เทสิสฺสามีติ สิกฺขากรณียา**" แปลว่า "พึงทำความศึกษาว่า **เรายืนอยู่จักไม่แสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ ผู้นั่งอยู่**"

เรื่องนี้ **หลวงปู่มั่น** ท่านป้องกันไม่ให้ท่านต้องอาบัติ '**ทุกกฏ**' ในสิกขาบทข้อดังกล่าว จึงได้ให้ญาติโยม**ยืนประนมมือรับพร**"

เชิญท่านผู้อ่านพิจารณาดู

อ้อ! โปรดสังเกตด้วยว่า หลวงปู่หลวงพ่อสายพระกรรมฐาน ท่านจะไม่ให้พรตอนรับบิณฑบาต ท่านจะไปรวมให้พรครั้งเดียวที่วัดเลย ใช่ไหมครับ ?)

หลวงปู่จาม ได้เมตตาเล่าต่อไปว่า

*"พอถึงวัด เราก็หักแบ่งปลาทูตัวใหญ่นั้นใส่บาตรถวาย**ครูอาจารย์สิงห์** ให้เพิ่นทางหัว เราเอาครึ่งหาง*

เวลานั้นอร่อยมาก กินข้าวมันเข้าอ้ำลำ อ้ำลำ กลืนแล้วพอจะขยอกออกมากินอีก เสร็จแล้วเอาบาตรไปล้าง เอาบาตรเพิ่นครูอาจารย์สิงห์ไปล้าง ไม่เหลือเลย ดูในกระโถนเห็นแต่ก้าง"

พระภิกษุรูปหนุ่ม (แถวบน) กับสามเณร (แถวล่าง) ที่ติดตามหลวงปู่สิงห์ในสมัยนั้น

หลวงปู่เหลา เทสรังสี

อาจารย์กงมา จิรปุญโญ

พระอาจารย์ลี ธมฺมธโร

หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร

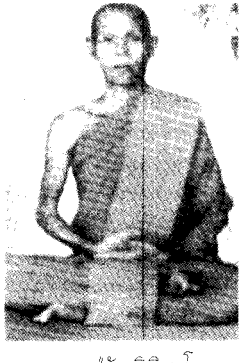

หลวงปู่วัง จิตฺติสาโร

หลวงปู่จาม มหาปุญฺโญ

๗๔. สามเณรจามธุดงค์ครั้งแรก

หลวงปู่จาม ได้เล่าถึงการออกธุดงค์ ติดตาม**หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ** และ**หลวงปู่กงมา จิรปุญฺโญ** ในช่วงที่พักอยู่จังหวัดอุบลฯ ด้วย ดังนี้

*"มีอยู่ครั้งหนึ่ง ปีนั้นแหละ ปีอายุ ๑๗ ปี **หลวงปู่อ่อน** กับ**หลวงปู่กงมา** จะออกวิเวก พร้อมหาที่จะบ่มบาตร เลยขอเณรติดตามธุดงค์กับเพื่นครูอาจารย์สิงห์*

***เพื่นครูอาจารย์สิงห์**เลยถามหมู่เณรด้วยกันหลายองค์ว่า ใครจะไปด้วย แต่ไม่มีใครสมัครใจรับปาก ผู้ข้าฯ ก็เลยรับอาสา*

*เดินทางกลับขึ้นมาจากอุบลฯ มายโสธร หาที่บ่มบาตรและปลีกวิเวก มาได้ที่พักอยู่**ดอนปู่ตา บ้านดอนส้มโฮง อำเภอยโสธร** (สมัยนั้น)*

*เข้าพัก**ดอนปู่ตา**ได้วันแรก วันสอง วันสาม **เจ้าจ้ำ** คนเลี้ยงผีของหมู่บ้านออกมานิมนต์ให้ไปอยู่ที่อื่น เพราะ**ผีกลัว** แต่**ท่านอาจารย์อ่อน**ขอผัดผ่อนว่าขอให้บ่มบาตรเสร็จเสียก่อนจึงจะไป*

เลยบอกขอหม้อดินแตก กับฟืนโหล (หลัว) ไม้ไผ่แห้ง กับชาวบ้านว่าในรุ่งขึ้นจะบ่มบาตร เผาบาตรกันสนิม บาตร ๓ ลูกบ่มพร้อมกันต้องใช้ฟืนมาก

*เห็นแต่ต้นไผ่ ไม้ไผ่ที่ยืนตายเป็นกอ ๆ อยู่รอบ ๆ กับศาลปู่ตา จึงเข้าไปใกล้แล้วขอไม้ไผ่แห้งกับผีปู่ตา ได้ชาวบ้านมาช่วยคนหนึ่งชื่อ**อ้ายจัน** คนสติบ่ค่อยจะสมประดี คนดีเขาไม่มา เขากลัวผีปู่ตากันหมด ได้แต่**อ้ายจัน**มาช่วยล้มไม้ไผ่แห้งเตรียมไว้*

แต่วันต่อมานั้นเป็นวันพระ เลยไม่ได้เผาบ่มบาตร มีญาติโยมผู้เคยทำบุญกับพระธุดงค์ก็ออกมาขอจำศีลสมาทานศีลอยู่ด้วย ๖ คน ผู้ชายอีก ๒ คน เขาเตรียมเครื่องหลับเครื่องนอนของเขามาด้วยตั้งแต่ต่อนมาส่งจังหันเช้า

***ท่านอาจารย์อ่อน**ให้ศีล แล้วเขาก็เสาะหาที่พักปูเสื่อพักกลางวันของเขา*

ไป ตอนกลางวันว่ากันว่าจะนอนเป็นคู่ ๆ แต่พอใกล้ค่ำเข้ามาพวกผู้หญิงก็มานอนรวมกัน หมู่ผู้ชายก็เข้ามาอยู่ใกล้เรา บอกสัญญากันว่า หากมีอะไรแตกต่างให้ร้องหาทันที

ผีปู่ตาอยู่ดอนปู่ตามีอยู่จริง

หัวค่ำ ก็จุดเทียนไหว้พระสวดมนต์ **ท่านอาจารย์อ่อน**พาไหว้ ชาวบ้านเขาก็ไหว้ได้บ้างไม่ได้บ้าง เสร็จแล้วท่านก็อบรมภาวนา เป็นเรื่องทาน เรื่องศีล เรื่องสรณะ จากนั้นก็แยกย้ายกันภาวนา

ตกดึก มีลมแรง พัดอู้ไปอู้มา พอลมเงียบก็ได้ยินเสียงร้อง ก่อย ก่อย แต่เย็นเยียบในความรู้สึก ขนลุกซู่ไปหมด

ทีแรกทางญาติโยมก็เงียบ ลมแรงอีกรอบ เทียนดับหมด เสียงร้องใกล้เข้ามา ใกล้เข้ามา แล้วก็ห่างออกไป และวนเวียนอยู่บริเวณนั้น

เราก็ได้แต่เจริญเมตตา จำสวดมนต์บทไหนได้สวดจนหมด ถูกผิดไม่เข้าใจทนอยู่มิได้ ฝ่ายโยมผู้ชายก็ลุกย้ายที่นอนมาใกล้ ฝ่ายหญิงก็ร้องวี้ดว้าย ถูลู่ถูลากเครื่องนอนเข้ามาใกล้

ท่านอาจารย์อ่อน ท่านอาจารย์กงมา ก็เงียบอยู่

เสียงนั้นกับลมพัดเป็นอยู่เช่นนั้นเกือบสว่างค่อนคืน

พอแจ้งเป็นวันใหม่ พ่อออกญาติโยมหมู่นั้นก็เข้าบ้านแต่เช้า

วันนั้น ฉันจังหันแล้ว **หลวงปู่อ่อน** กับ**หลวงปู่กงมา** ก็ไปเสาะหาที่จะอยู่พักใหม่ สังเกตดูเมื่อเช้า เห็นว่าท่านทั้งสององค์ก็ย้ายที่นอนเข้าใกล้หากัน คงจะเป็นเพราะเหตุการณ์เมื่อคืน หรือจะเป็นเพราะมดปลวกรบกวนก็เป็นได้

ให้เราอยู่เฝ้าบริขาร ตกกลางวัน**อ้ายจัน**มาอยู่ด้วยทั้งวัน เลยพากันตัดไม้ไผ่ต่อจากของเมื่อวันก่อนเป็นกอง ๆ ได้เรียบร้อยแล้วก็เอาบาตรแต่ละลูกเข้าไปในโอ่งดินแตก คว่ำปากลง เอาไม้ไผ่แห้งมาทับเข้า จากนั้นก็จุดไฟเผา

ไม่เคยทำหรอก กลัวบาตรแตกก็กลัว กลัวหลวงปู่อ่อนโกรธให้ก็กลัว

*ถ้าไม่บ่มวันนี้ หากพรุ่งนี้ได้ย้ายที่ไป ก็จะได้หาฟืนหาไม้มาอีก โกรธก็โกรธเถอะ ตัดสินใจเผาทันที แต่เคยได้ยินครูบาอาจารย์เพิ่นพูดคุยกันว่า***เผาอย่าให้ไฟขาด พยายามรักษาฟืนไฟมิให้ขาด** *เผาจนหมดไม้ไผ่กองนั้น บาตร ๓ ลูก ปล่อยให้มันเย็นเอง ตกเย็นมาก็ดับไฟ กลบขี้เถ้าเรียบร้อยแล้วก็เอาบาตรออกผึ่งลม แล้วเอาไปล้าง ล้างเสร็จแล้วปรากฏว่าใช้ได้*

*วันนั้นตกค่ำ**อ้ายจัน**มันก็กลับบ้าน ค่ำลับค่ำลงเหลือแต่เราคนเดียว กลัวสุดขีด ไม่เคยกลัวผี **วันนั้นแหละกลัวสุด ๆ กลัวมาตั้งแต่เมื่อคืนแล้วยิ่งคิดปรุงยิ่งกลัว** ค่ำมืดอาจารย์ทั้งสองก็ไม่มา*

กลัวก็กลัว กลัวพอ ๆ ขี้จะออก เยี่ยวก็จะออก ตอนกลางวันยิ่งฉันน้ำต้มยารากไม้เยอะ กลัวจะอดมิได้

ตายเป็นตาย ถ้าเยี่ยวใส่ที่นอนบริขารก็จะเปียกจะเหม็น

ตัดสินใจลุกออกไป คว้าต้ามกลดไปด้วย ผีมาก็จะทุบจะตี

ลุกออกไปเยี่ยว

*เยี่ยวไปพิจารณาไป กลัวอันใด ใครกลัว กลัวแล้วได้อะไร พิจารณากลับไปกลับมาในร่างกายในจิตใจ สะดุดก็กในกายในใจ **สว่างวาบเดียวในใจเหมือนฟ้าแลบ** ความกลัวหายหมด ไม่เหลืออันใดเลย*

เดินกลับเข้ากลดนั่งภาวนาทำจิตให้สงบ

พอดึกพอดื่น สองอาจารย์จึงจุดโคมไฟมามองแมง มองแมง พอมาใกล้ที่พักยิ่งคุยกันดังขึ้น ๆ พร้อมร้องเรียก 'เณร - เณร - เณรจาม, เณร – เณร – เณร เจ้าอยู่บ่'

'บ่แม่นกลัวจนตายแล้วบ๊ อาจารย์'

'เณร – เณร'

เราก็นั่งภาวนาเฉยอยู่ พอท่านเข้ามาใกล้กลดจึงลุกรับ "ผมบ่ตายดอก ผมภาวนาอยู่"

"บ้อ! ข้อยนึกว่าเจ้าตายแล้ว"

ออกจากมุ้งกลดก็จุดเทียนที่อาบน้ำ ก่อไฟต้มน้ำรากไม้ สองอาจารย์ก็ไปอาบน้ำชำระกาย อาบน้ำเสร็จก็มาบอกว่า "วันพรุ่งนี้ เราฉันจังหันเสร็จก็บ่มบาตร บ่มบาตรเสร็จแล้วจึงไป คืนนี้ให้ตั้งใจเจริญภาวนาเมตตาให้ผีทั้งหลาย"

"ท่านอาจารย์ บาตรผมบ่มแล้วครับ"

"โหย! เจ้าเด็กน้อย เจ้าจะทำอีหยังเป็น มื้ออื่นจังบ่มก็ได้ดอก บ่มเสร็จแล้วจึงไป อยู่นี่ปลับปายะดอก แต่ชาวบ้านเขาไม่ให้อยู่"

หลวงปู่อ่อนไม่เชื่อว่าบ่มบาตรแล้ว พอตกเช้าท่านก็ดูบาตรของตนเปลี่ยนไป **หลวงปู่กงมา**ก็เหมือนกัน

หลวงปู่อ่อน
ถามสิริ

หลวงปู่กงมา
จิรปุญโญ

หลวงปู่อ่อนก็ชื่นชมกับบาตรบ่มใหม่เงางามขึ้นไฮไฟยิบเลย แต่**หลวงปู่กงมา**ชมว่า "**เถรจามเป็นเถรของท่านอาจารย์ใหญ่**" หมายถึงเป็นเถร เป็นตาปะขาว ของ**เพิ่นหลวงปู่มั่น**นั่นเอง

ออกธุดงค์ครั้งแรกของการเป็นเถร หายกลัวผี แต่ยังไม่หายสนิทได้ในใจ บ่มบาตรเป็นใช้ได้ ได้ปฏิบัติวัตถากหลวงปู่อ่อน ท่านอาจารย์กงมา

ไป กลับ ประมาณ ๑๐ วัน ก็เข้าอุบลฯ กลับสำนัก **พอกลับก็ได้ข่าวว่าจะย้ายคณะใหญ่ไปทางจังหวัดขอนแก่น**"

๗๕. สามเณรจามธุดงค์ครั้งที่สอง

สามเณรจาม ออกธุดงค์เป็นครั้งที่สอง ในช่วงที่พักอยู่อุบลฯ

"ออกไปอีกรอบสอง คราวนี้ไปกัน ๕ รูป ***ท่านอาจารย์มหาปิ่น*** *เป็นหัวหน้า* ***ท่านอาจารย์อ่อน ท่านอาจารย์กงมา ท่านอาจารย์ลี*** *กับ* ***ท่านอาจารย์สิม*** *– ตอนนั้นยังเป็นเณร*

โยมเขามานิมนต์เขาจะทำบุญ ก็พากันไปจนถึง ***ยโสธร*** *พักอยู่* ***ป่าช้าบ้านดอนส้มโฮง บ้านกุดมะเฮ็ง*** *ไปถึงวันนั้นก็มีคนตายในหมู่บ้าน ตายมาก่อนแล้วคนหนึ่ง วันรุ่งขึ้นเขาก็หามเอามาเผาพร้อมกัน รวมเป็นผี ๒ คน มาเผาพร้อมกัน*

เย็นนั้น บ่าย ๕ โมง ครูบาอาจารย์เพิ่นก็ไปสวดมนต์บ้าน ทิ้งให้สองเณรอยู่ด้วยกัน !

ตอนที่ยังไม่ค่ำไม่มืดก็อุ่นใจ สบายใจอยู่บ้าง ก็พากันเสาะหายาหม้อยารากไม้มาต้มฉัน ตำรายาต้มของท่านอาจารย์สิม หม้อต้มก็ใช้ไม้ไผ่หามผีปล้องใหญ่ เป็นหม้อต้ม (ต้มด้วยวิธีหลามไฟ) ก็ฉันน้ำยาต้มแต่กลางวันมากแล้วยังต้มไว้รอท่าครูบาอาจารย์อีก ๒ กระบอก

ค่ำมืดก็เข้ากลดของใครของมัน ทำวัตรไหว้พระสวดมนต์แล้วก็นั่งพักอยู่ระยะห่างระหว่างกลดที่พักก็ห่างไกลกัน

ค่ำมืดแล้ว ความเงียบความวังเวง เสียงแมลงแมงไม้ต่าง ๆ ก็ร้องเยือกเย็น พวกนกฮูกนกเค้าก็ตื่นแสงไฟเขาเผาผี อีบิ้งค้างคาวก็มาพึบพับกันอยู่วี้ด ๆ วิ้ง ๆ แมงโม้

ความคิดความแต่ง ขี้ย้านขี้กลัวก็มีมา มือก็เย็นเท้าก็เย็น มองไปทางครูบาอาจารย์ที่เพิ่นไปก็มืดตื้อ ไม่มีวี่แววอะไร มืดกะทุมคุ่มคู

นั่งคิดนั่งปรุงอยู่นั้น กลั้นปัสสาวะอยู่ !

ท่านอาจารย์สิมก็ไม่จุดเทียน อยู่เงียบเฉย ครั้นเราจะร้องหาก็เกรงว่าจะทำลายสมาธิภาวนา หรือจะมาพูดได้ว่าตัวเราเป็นเณรขี้ย้านขี้กลัว ขี้ขลาดตาขาว ก็ได้แต่นั่งทนอยู่

จึงพิจารณาไปอีกว่า ***คราวก่อนนั้นก็กลัวแล้วหายได้*** มาคราวนี้จะไปย้านไปกลัวอะไร คราวก่อนนั้นเราอยู่คนเดียว คราวนี้มีเพื่อนอยู่ด้วย ***จึงตั้งใจได้เลยมุดกลดออกไปปัสสาวะ***

นั่งเบาเสร็จแล้วก็เดินไปที่กองฟอน เอาไม้เขี่ยปลายฟืนที่ยังไหม้ไม่หมดเขี่ยเข้ากลางกองไฟ ทิ้งกิ่งไม้แห้งเข้าไปอีก ไฟก็ลุกสว่าง แต่ซากศพของคนนั้นเผาไหม้หมดแล้ว

ยืนพิจารณา***อสุภะปฏิกูล***อยู่ ตายแล้วก็เป็นดินเป็นเถ้า ไม่เหลืออะไร ว่าเป็นกระดูกก็เป็นดิน ***คนทั้งคนตายแล้วไม่เห็นมีอะไร***

เราสองคนนี้ก็เหมือนกัน อะไรเป็นผี – ไม่มี อะไรจะมาหลอกมาหลอนใครเป็นคนกลัว?

จึงพิจารณาต่อไปว่า ที่กลัวก็จิตของเรานี้เอง ที่มันเป็นบ้าไปเป็นบ้ามาจนกลัวตัวเอง สังขารมันปรุงไปตามกิเลส ใจขาดธรรมจึงเป็นใจของสังขาร ขาดเพราะสติปัญญามีไม่เพียงพอ ธรรมมีย่อมเอาชนะกิเลสได้ เพราะเป็นผู้มีสติปัญญา

เมื่อเราเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งดังนี้แล้วความกลัวหายไปหมด แต่นั้นมาจนเฒ่าจนแก่ ความกลัวผีไม่เคยมีขึ้นในจิตใจ เมื่อพิจารณาตกลงกับใจได้แล้ว

ท่านอาจารย์สิม เพิ่นเห็นไฟลุกสว่างจึงออกมาดู ก็คุยกันเรื่องความกลัว ไม่กลัวผีอยู่สักพัก หมู่คณะครูบาอาจารย์ก็มาถึง มีโยมตามมาส่ง

พอครูบาอาจารย์มาเห็นผู้ข้าฯ กับท่านอาจารย์สิม พากันยืนผิงไฟเตาเผากองฟอนผีอยู่ก็ถามว่า 'เณร หมู่เจ้าบ่ย้านผีหรือ ?'

'ไม่ย้านครับผม'

'เออ ดีแล้ว'

ตอนที่ ๕
เคลื่อนพลสู่ขอนแก่น

พระครูพิศาลอรัญเขต (หลวงปู่จันทร์ เขมิโย)
อดีตเจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น ผู้ขอให้คณะกองทัพธรรมมาทำการเผยแผ่ธรรมปฏิบัติ
ที่จังหวัดขอนแก่น พ.ศ. ๒๔๗๑
สมณศักดิ์หลังสุดคือ พระเทพสิทธาจารย์ เจ้าคณะจังหวัดนครพนม
ชาตะ พ.ศ. ๒๔๒๔ มรณภาพ พ.ศ. ๒๕๑๖

๗๖. นำกองทัพธรรมสู่จังหวัดขอนแก่น

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม อยู่จำพรรษาที่**บ้านหนองขอน** บ้านเกิดของท่าน ในปี พ.ศ. ๒๔๗๑ เพียงพรรษาเดียว ได้รับจดหมายนิมนต์จาก **พระครูพิศาลอรัญเขต (หลวงปู่จันทร์ เขมิโย) เจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น** ให้ไปช่วยเผยแผ่ธรรมปฏิบัติให้กับประชาชนชาวขอนแก่น

หลังจากออกพรรษาแล้ว **หลวงปู่สิงห์** กับคณะศิษย์ ซึ่งได้ตั้งเป็น **กองทัพธรรม** จึงได้เดินทางไปจังหวัดขอนแก่น ไปตั้งสำนักสงฆ์ขึ้นที่**ป่าช้าบ้านเหล่างา** และพำนักที่นั่นเป็นเวลา ๓ ปี ได้จัดแบ่งพระออกเป็นกลุ่ม ๆ ออกทำการเผยแผ่ธรรมไปสู่ประชาชนในท้องที่ต่าง ๆ ได้รับความเลื่อมใสศรัทธาอย่างมาก และได้เกิด**วัดป่า** หรือ**สำนักสงฆ์** สังกัดคณะธรรมยุตขึ้นเป็นจำนวนมาก

ในบันทึกขององค์**หลวงปู่สิงห์**เอง มีเขียนไว้ดังนี้

*"**ออกพรรษา** (ปี พ.ศ. ๒๔๗๑) **แล้ว เดินทางมุ่งสู่จังหวัดขอนแก่น***

*เมื่อไปถึงแล้ว ได้พำนักอยู่ใน**ป่าโคกเหล่างา** ด้านตะวันออกเมืองขอนแก่น ทิศเหนือบ้านโนนทัน ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น*

***พระครูพิศาลอรัญเขต (เขมิโย จันทร์) เจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น วัดศรีจันทร์** ในเมือง ซึ่งเป็นญาติ ได้อนุมัติให้ตั้งเป็นสำนักสงฆ์ขึ้น เรียกว่า **วัดป่าวิเวกธรรม** และได้อยู่จำพรรษา ณ ที่นั้น ๓ พรรษา คือพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๗๒ – ๒๔๗๓ – ๒๔๗๔*

*โดยการรับรองของท่านเจ้าคุณ**พระธรรมเจดีย์ (จูม พนฺธุโล)** ขณะดำรงสมณศักดิ์เป็นที่ **พระญาณดิลก เจ้าคณะมณฑลอุดรธานี, พระครูพิศาล***

อรัญเขต (เขมิโย จันทร์) เจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น *ได้เป็นประธานพาทำการสั่งสอนประชาชนพลเมือง ในท้องที่อำเภอเมือง อำเภอน้ำพอง อำเภอชนบท อำเภอพล ในฤดูกาลนอกพรรษา ตลอดเวลา ๓ ปี*

ในการนี้ ได้มีหนังสือของข้าหลวงประจำจังหวัดขอนแก่นเป็นเครื่องมือ และมีเจ้าอาวาสวัดต่าง ๆ เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ และพระอุปัชฌายะร่วมการด้วย

การทำงานครั้งนี้เรียบร้อยดี และทั่วถึง ประชาชนพลเมืองได้ละความชั่วประพฤติความดี และละมิจฉาทิฏฐิ ประกาศปฏิญาณตนถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะเป็นจำนวนมาก

ครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่ได้รับความร่วมมือทั้งฝ่ายบ้านเมือง ทั้งทางฝ่ายคณะสงฆ์ เป็นทางราชการ"

*"คณะชาวบ้านและชาว**วัดสมศรี บ้านพระคือ** ตำบลพระลับ อำเภอเมือง ได้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในคณะธรรมยุติกา ได้พร้อมใจกันยก **วัดสมศรี** ให้เป็นวัดธรรมยุติกา และพระภิกษุสามเณรในวัดทุกรูปบวชแปลง เป็นพระภิกษุ ๘ รูป สามเณร ๔ รูป*

พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล *ได้อยู่จำพรรษา ณ **วัดสมศรี บ้านพระคือ** เพื่ออบรมสั่งสอนพระภิกษุสามเณรผู้บวชแปลงใหม่เหล่านั้น"*

"ตลอดเวลา ๓ ปีนี้ พระภิกษุสามเณรมีจำนวนมากขึ้นโดยลำดับ พระภิกษุไม่ต่ำกว่า ๕๐ รูป สามเณรไม่ต่ำกว่า ๔๐ รูป ได้แยกย้ายกันจำพรรษาในสำนักสงฆ์วัดป่าใกล้หมู่บ้านต่าง ๆ ในท้องที่อำเภอเมืองโดยมาก ในท้องที่อำเภออื่นมีบ้าง เช่น ท้องที่ในอำเภอน้ำพอง ภูเวียง ชนบท และอำเภอพล แต่เป็นจำนวนน้อย

โดยมากไปพำนักอาศัยทำการสั่งสอนประชาชนในฤดูกาลนอกพรรษา

*ภายหลังจึงมีผู้ศรัทธาจัดการสร้าง**สำนักสงฆ์วัดป่า**ขึ้น แล้วขอพระภิกษุสามเณรฝ่ายวิปัสสนาธุระจากเจ้าคณะจังหวัดออกไปอยู่จำพรรษา บางแห่งก็กลายเป็นวัดถาวรขึ้น บางแห่งก็ร้างไป วัดธรรมยุตในจังหวัดขอนแก่นตั้งขึ้นโดยทำนองนี้เป็นส่วนมาก จึงมีวัดธรรมยุตมากเป็นที่ ๒ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในบัดนี้ (พ.ศ. ๒๕๐๕)"*

บันทึกขององค์**หลวงปู่สิงห์** เล่าถึงเหตุการณ์ ๓ ปี ที่พำนักอยู่ในจังหวัดขอนแก่น มีเพียงแค่นี้ การที่จะทราบถึงเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจึงต้องค้นคว้าเทียบเคียงเอามาจากเรื่องราวทีปรากฏแทรกอยู่ในประวัติ หรือคำบอกเล่าของหลวงปู่ครูบาอาจารย์องค์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังจะนำเสนอในตอนต่อ ๆ ไป

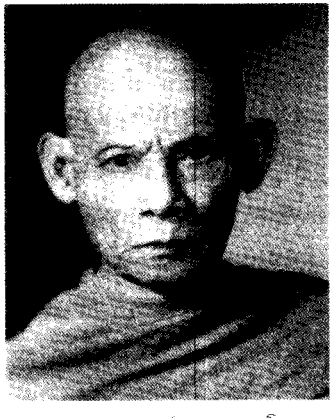

พระธรรมเจดีย์ (จุม พนฺธุโล)
วัดโพธิสมภรณ์ จังหวัดอุดรธานี อดีตเจ้าคณะมณฑลอุดร
ผู้ให้ความอุปถัมภ์คณะกองทัพธรรม

๗๗. หลวงปู่จามเล่าถึงการเดินทาง

สมัยนั้น **หลวงปู่จาม มหาปุญฺโญ** ยังเป็นสามเณรร่วมอยู่ใน**คณะกองทัพธรรม** ภายใต้การนำของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ได้เล่าถึงการเดินทางมาเผยแผ่ธรรมที่จังหวัดขอนแก่น ดังนี้

*"**วัดโคกเหล่างา** (วัดป่าวิเวกธรรมวิทยาราม) เป็นดินโคก เป็นป่าโคก เป็นที่หัวไร่ปลายนาของ**ผู้ใหญ่คำพัน คนบ้านพระลับ***

***ท่านพระครูพิศาลอรัญเขต** ต้องการอยากได้พระธุดงคกรรมฐานไปสอนสมถกรรมฐาน ไปตั้งธรรมยุตอยู่เมืองขอนแก่น จึงได้ทำหนังสือไปทางอุบลฯ*

***เพิ่นครูอาจารย์สิงห์** ก็เข้าปรึกษา**เพิ่นครูอาจารย์มั่น** แล้ว**เพิ่นครูอาจารย์มั่น**ก็มอบให้เพิ่นครูอาจารย์สิงห์คิดอ่านหาช่องทาง*

*จึงออกอุบายเรียกหมู่พระเณรมาทำมาฆบูชาอยู่**บ้านนาหัวงัว** แล้วจากนั้นจึงประกาศแจ้งให้พระเณรทราบว่า 'จะไปแพร่ขยายธรรมยุตอยู่ขอนแก่น ใครจะไปด้วยก็ขอให้อยู่ก่อน แล้วจะได้เคลื่อนย้ายไป ส่วนใครจะไปทีหลังก็ขอให้ไปช่วยเหลือกันให้วงศ์พระกรรมฐานกว้างขวางออกไป'*

*เดินทางจาก**บ้านนาหัวงัว** ออกจังหวัดยโสธรไป ผ่านร้อยเอ็ดมหาสารคาม เข้าเชียงยืน เข้าขอนแก่น พักระหว่างทางอยู่บ้านใดก็บอกสอนให้ชาวบ้านขุดน้ำบ่อเอาไว้ใช้ ขุดแล้วก็ให้ทำหล่อทำขอบ รักษาความสะอาดบริเวณปากบ่อน้ำ*

*ด้วยความเก่งกาจของ**เพิ่นครูอาจารย์สิงห์** ชาวบ้านจึงยอมเคารพนับถืออย่างการขุดบ่อน้ำนี้ เพิ่นบอกได้เลยว่าได้น้ำหรือไม่ได้ น้ำหลายน้ำน้อย*

ขุดตรงนี้น้ำอยู่ลึก ขุดตรงนี้น้ำอยู่ตื้น

ความรู้บังตาบังหูนี้เพิ่นรู้ได้เก่งมาก โดยเฉพาะพระเณรต้องพากันระวังตัวอยู่ตลอด

*แต่เรื่อง**กสิณ** สู้**เพิ่นครูอาจารย์ดี** (ฉนฺโน) ไม่ได้ **ครูอาจารย์ดี**เก่งทางกสิณ อาคมกล้า ตบะแรง ผีย้านผีกลัวมาก*

ท่านอาจารย์ดี (ฉนฺโน) *การก่อสร้าง การปั้น ก็เก่ง คาถาอาคมก็กล้า กสิณก็เก่ง อยู่เมืองขอนแก่น ปราบผีฟ้าผีแถน ผีที่ชาวบ้านนับถือกันอยู่ ปราบของปราบมนต์ดำเดรัจฉานวิชาราบคาบ เรื่องประกอบยารักษาโรค ยาสมุนไพรก็เก่ง พวกไข้มะไม้ไข้ป่า ไข้ซัก แก้เบื่อแก้เมา แก้ถูกของ เก่งกว่าหมู่*

มีอยู่วันหนึ่ง ผู้ข้าฯ นั่งฟังเรื่องเพิ่น ไปธุดงค์เมืองจำปาศักดิ์ พอดีแขกฆ่างัวหนวดคางเคราม่าฆ่างัวอยู่เมืองขอนแก่น มันเป็นไข้ป่า เมียมันเป็นคนบ้านถอระถี ใส่เกวียนมาขอพึ่งขอยาท่านอาจารย์ดี

***ท่านอาจารย์ดี**เพิ่นก็ถามว่า 'จะเอาอย่างใดล่ะจาม ?'*

*'ขอโอกาสให้ทานยาแก่คนไข้ พระพุทธเจ้าไม่ห้ามครับ เพิ่นห้ามแต่อาหารข้าวน้ำ **สงเคราะห์ชีวิตสัตว์โลก**เถอะครับครูอาจารย์'*

'เอ้า ! ถ้าอย่างนั้นก็เอายานี้ฝนให้มันกิน'

เรารับยามาก็ฝนใส่หินน้ำใส่ขันให้มันกิน แล้วให้นอนพัก พอบักแขกนั้นได้กินยาไข้มันก็ดีขึ้น อยู่กินยากับท่านอาจารย์ดีอยู่ ๓ วันมันจึงหายไข้

วันหนึ่งก็ปราบปอบเรียน 'คาถาฝ้ายขึ้นไน' 'คาถาหีใหญ่' เรื่องคนเป็นปอบเมืองขอนแก่นสมัยนั้นเป็นกันมาก รบกวนผู้คนชาวบ้านจนเดือดร้อนกันมาก ดีแต่มีหมู่พระกรรมฐานเข้าไปช่วยเหลือไว้"

*"ไปอยู่ขอนแก่นใหม่ ๆ ได้ญาติโยม**บ้านพระลับ บ้านพระคือ บ้านหนองหิน บ้านโนนทัน** มาคำ้ทำบุญให้ทานบำรุงพระเณร และผู้คนก็สนใจศึกษาใส่ใจธรรมกรรมฐานกับ**ครูอาจารย์ดี**มาก เข้าบวชกันเยอะ*

ไปอยู่ใหม่ ๆ ยังใหม่ต่อชาวบ้าน ความคิดความเห็นของเขา ผู้คนแตกตื่น ตื่นเต้นกับพระจร พระไม่มีวัด พระดงพระป่า ผู้สนใจใส่ใจก็มี ผู้รังเกียจทำตัวเป็นศัตรูก็มีเยอะ ตั้งท่าเบียดเบียนจนถึงขั้นจะทำร้ายพระเณรก็มี

เพิ่นครูอาจารย์สิงห์ว่า "บ่ว่าเลือดตกยางออกอย่างใด ก็บ่ให้พระเณรหรือศรัทธาวัดป่าได้โต้ตอบทำร้ายเขาคืน แม้แต่คำพูดคำจา ให้สงบนิ่งไว้ อย่าโต้ตอบทำเฉยวางเฉยอยู่"

ก็จริงอย่างนั้นทุกวิถีทางที่เขามาเบียดเบียนพระเณรพระธุดงคกรรมฐาน หาว่าบุกรุกตัดไม้ทำลายป่า บุกรุกที่ เป็นพระเถื่อนไม่มีสังกัด สอนผิดแบบไปจากพระธรรมวินัย หลายอย่างหลายประการที่เขาใส่เรื่องใส่ความ

แต่สุดท้ายนานไปก็เงียบ เขาสู้ไม่ได้ ก็เปลี่ยนความคิดความอ่านความเห็น มากราบไหว้บูชา มาศึกษากับพระธุดงคกรรมฐานกันเกือบหมด

คนขอนแก่นยุคนั้นเขาเรียก**ท่านอาจารย์สิงห์**ว่า "**พระมาลัย**" "**พระมาลัยมาโปรดแล้ว**" "**พระมาลัยอิสาน**"

เพราะว่า ผีฟ้า ผีแถน ผีแมนเบื้องบน ผีกะผีปอบ ผีที่ทำร้ายมอมเมาผู้คน หายไป ทิ้งกันไปเป็นหมู่บ้าน-หมู่บ้าน เพราะผู้คน**หันมานับถือพระไตรสรณคมณ์**กันมากขึ้น เข้าใจศาสนากันดีขึ้น

เพิ่นครูอาจารย์ดี ทำหน้าที่ปราบผี กำหราบทิฏฐิหมอผี เป็นหมอยาช่วยรักษาโรคภัยผู้คน บอกยาสมุนไพรให้ ทำน้ำมนต์ให้ เก่งตำรายา เก่งทางกสิณ **เพราะเพิ่นเป็นหมอยาก่อนแล้วมาบวช**

เพิ่นครูอาจารย์สิงห์ เทศนาโปรดชี้แจงให้เข้าใจในระเบียบของพระเณร พระสมถกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐาน ให้เข้าใจในศาสนา เทศน์เน้นย้ำพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ

เพิ่นครูอาจารย์ฝั้น (อาจาโร) **ท่านอาจารย์อ่อน** (ญาณสิริ) ช่วยให้การ

ดูแลควบคุมพระเณร พาพระเณรทำงาน ขุดหัว (ไผ่) โจด ตั้งกุฏิ ห้างร้าน ที่พัก ขุดบ่อน้ำ ปรับพื้นบริเวณวัด ผู้คนชาวบ้านก็แห่กันมาช่วยทำงานในแต่ละวัน

*พวกพระนิกายก็มาบุกรุกทำร้ายไม่ได้ถนัด เพราะผู้คนเข้าวัดป่ากันมากขึ้น อีกอย่างก็เกรงกลัวอำนาจของ**ท่านพระครูวัดศรีจันทร์*** (พระครูพิศาลอรัญเขต – หลวงปู่จันทร์ เขมิโย) *ทางการเขาเห็นดีเห็นงามด้วย ทางข้าหลวงนายอำเภอ*

วัดศรีจันทร์ วัดโคกเหล่างา วัดไชยวัน *หมู่บ้านรอบ ๆ เมืองก็เริ่มตื่นเต้นการสร้างวัด พระเณรก็กระจายกันไปอยู่ตามป่าช้า ดอนปู่ตา พวก**ชาวอำเภอชุมแพ**ก็ส่งคนมาขอพระเณรไปสร้างวัดอยู่ด้วย*

แต่ผู้คนในยุคนั้นสมัยนั้น สอนง่ายว่าง่ายกว่าผู้คนสมัยนี้ เพราะเขาเชื่อแล้วลงใจให้เลย ไม่เหมือนผู้คนยุคสมัยใหม่นี้ มักอวดอ้างการศึกษาเล่าเรียนทางโลกมามาก"

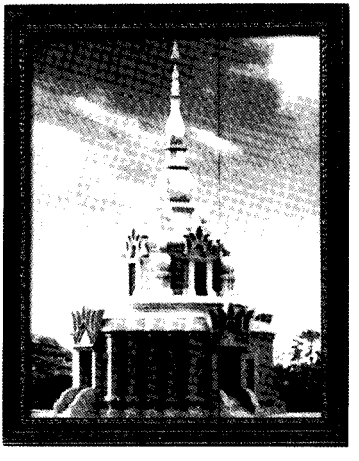

เจดีย์บูรพาจารย์ วัดวิเวกธรรมวิทยาราม
(อดีต สำนักสงฆ์ป่าช้าโคกเหล่างา)
นำสร้างโดย หลวงปู่บุญเพ็ง กปฺปโก เจ้าสำนักองค์ปัจจุบัน
(ภาพถ่าย พ.ศ. ๒๕๕๓)

๗๘. เข้าสมาธิพิจารณา เณรสิม เณรจาม

ตอนนี้อ่านเรื่องที่ **หลวงปู่จาม มหาปุญฺโญ** ได้เมตตาเล่าให้ฟังไปก่อน ผมเห็นว่าเป็นข้อมูลที่น่าสนใจ และหาอ่านหาฟังได้ยาก จึงได้นำมาเสนอไว้ในที่นี้

ในตอนนี้ **หลวงปู่จาม** ท่านได้เล่าถึง **สามเณรสิม วงศ์เข็มมา** (หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร สำนักสงฆ์ถ้ำผาปล่อง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่) กับ**สามเณรจาม ผิวขำ** คือองค์หลวงปู่จาม เมื่อครั้งอยู่ที่**สำนักป่าช้าบ้านเหล่างา** สมัยเริ่มต้นบุกเบิก

*"อยู่**วัดโคกเหล่างา เพิ่นครูอาจารย์สิงห์**ได้เข้าสมาธิจิตพิจารณาดู**ผู้ข้าฯ** กับ**ท่านอาจารย์สิม** ตอนเป็นเณร*

*อยู่ด้วยกันวัดโคกเหล่างา **อาจารย์สิม**เป็นสามเณรใหญ่ เป็นหัวหน้าของเณรทั้งหลาย ฉันจังหันแล้ว ถือเอากาน้ำ ผ้าอาบน้ำ เข้าป่าลึกเข้าไป เพิ่นว่า**ไปภาวนา***

เณรหลายตนด้วยกันเพิ่นหลบไปได้ หลบหายเข้าป่าโจด จนบ่ายจึงออกมา ไม่ค่อยจะทำงานช่วย ออกมาแล้วก็เปาะแปะไปตามเรื่อง แต่ก็ไม่มีใครว่าให้

***ครูอาจารย์สิงห์**บอกว่า '**เณรสิม เณรจาม คืนนี้ข้อยสิพิจารณาตรวจดูเจ้าทั้งสองคน ขอให้ตั้งใจภาวนากำหนดจิตอยู่ที่กุฏิที่พักของใครของมัน แล้วดี ๔ ให้ไปหาข้อยที่กุฏิข้อยเด้อ**'*

เราก็รับปาก

คืนนั้นเราก็ไหว้พระสวดมนต์ เจริญเมตตาไปในทิศต่าง ๆ เสร็จแล้วก็นั่งภาวนาอยู่จนดึก จึงนอนพัก

ตื่นขึ้นมาตี ๓ กว่า ก็ลุกล้างหน้าล้างตา ไหว้พระ แล้วก็กำหนดนั่งภาวนา

*ตี ๔ กว่า ๆ ก็ไปเรียก**ท่านอาจารย์สิม** เพิ่นก็ตื่นลุกมารอท่าอยู่ พากันไปอยู่รอบ ๆ กุฏิที่เพิ่นครูอาจารย์สิงห์พักอยู่ พากันเดินจงกรมอยู่ ใกล้แจ้งแล้วเพิ่นก็กระแอมให้สัญญาณ ก็พากันขึ้นไปกราบไหว้ เพิ่นก็ออกมาจากห้อง นั่งลงแล้วก็ว่า*

*'**เณรสิม** เจ้าเป็นผู้ปฏิบัติตามแบบอย่างของพระพุทธเจ้า บุญเก่าของเจ้าก็มากพออยู่ มากจนเป็น**กุศลธรรม เป็นแรงกุศลส่งจิตใจของเจ้าได้ในชาตินี้ชีวิตนี้** ให้เจ้าตั้งใจของเจ้าของให้ดีเด้อ'*

*'**เณรจาม**ขี้โรค ข้อยตรวจตราดูแล้วยืดยาว เกิดมาตายมามากหลายเหลือเกิน เจ้าเคยเป็นพ่อค้าควาย มีหมู่ควายหลาย ลานเต็มไปหมดเลย **อุปนิสัยของเจ้าเป็นผู้เอาแบบอย่างของพระพุทธเจ้า ทั้งเอาแบบและผู้เดินตามแบบต่อไปข้างหน้าของเจ้าอีกก็ยืดยาว สุดแท้แต่บุญพาวาสนาส่ง**' ..."*

(**หลวงปู่สิม** มรณภาพเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๕ ณ สำนักสงฆ์ถ้ำผาปล่อง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ อายุ ๘๓ ปี อายุพรรษา ๖๓ ท่านบรรลุพระอรหันต์สำเร็จกิจแล้ว ไม่กลับมาเกิดอีก พระอรหันตธาตุของท่านงดงามมาก

ส่วน **หลวงปู่จาม** ท่านปรารถนาพุทธภูมิ บำเพ็ญบารมีเพื่อเป็นพระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่ง ท่านพำนักประจำที่วัดป่าวิเวกวัฒนาราม บ้านห้วยทราย อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร ท่านเกิดวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๔๕๓ ถึงปีปัจจุบัน คือ พ.ศ. ๒๕๕๔ ท่านมีอายุ ๑๐๑ ปี ใครยังไม่เคยไปกราบท่าน ควรจะหาโอกาสไปกราบให้ได้นะครับ)

*"... (**หลวงปู่สิงห์** พูดกับสามเณรทั้งสอง ต่อไปว่า)... '**แต่ข้อยเห็นว่าพวกเจ้าจุดเทียนเล่มใหญ่อยู่กันคนละทาง ห่างไกลกัน** ให้พวกเจ้าถ่าเบิง (คอยดู) เน้อ นี่หละข้อยได้เบิ่งแล้วเมื่อคืนนี้'*

แล้วจากนั้น ***เพิ่นครูอาจารย์สิงห์****ก็ว่า 'นี่หละ เกิดตายไปมาในโลกนี้ เที่ยวไปทั่วหมดแผ่นดินแผ่นน้ำ ต่อไปภายหน้า พวกเจ้าจะไปอยู่ที่ใดก็ตาม ขอให้มีพระธรรม ขอให้มีพระวินัย เป็นหลักของจิตใจไว้* ***เพราะทางแห่งความสุขก็มีอยู่ทางเดียวเท่านี้****'...''*

หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร
สำนักสงฆ์ถ้ำผาปล่อง
อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่

หลวงปู่จาม มหาปุญฺโญ
วัดป่าวิเวกวัฒนาราม บ้านห้วยทราย
อ.คำชะอี จ.มุกดาหาร

หลวงปู่จาม เล่าถึง**หลวงปู่สิงห์** พระอาจารย์ของท่านต่อไปว่า

*"****เพิ่นครูอาจารย์สิงห์*** *ได้พิจารณาตัวเพิ่นเองอยู่หลายปี จึงได้รู้จักปฏิปทาของตน อันนี้เพิ่นเล่าให้หมู่พระเณรฟังตอนหัวค่ำเพิ่นอบรมธรรมะพระวินัยให้กับหมู่พระเณร*

*เพิ่นเล่าว่า เมื่อเข้าสมาธิ ได้นิมิต****เห็นภาพของพระโพธิสัตว์ตนหนึ่ง มีห้าวมหาพรหมอยู่ขวา เทพบุตรกายสีเขียวถือดอกบัวขาวอยู่ทางซ้าย พระเถราจารย์องค์หนึ่งกายผิวทองคำนั่งลอยอยู่หัวกลางอากาศ***

*พระโพธิสัตว์ก็ร้องถามเราว่า 'จะเอาภูมิ****อรหันตภูมิ*** *หรือจะถือเอา****พุทธภูมิ****' ****ท่านอาจารย์สิงห์****ก็ว่า 'สุดแท้แต่ธรรมเถิด'*

*แล้วภาพนั้นก็หายไป เพิ่นว่า****เป็นอยู่อย่างนี้ได้ ๓ คืนมาแล้ว***

เพิ่นเล่าจบ แล้วก็ถามพระเณรหมู่ใหญ่แวดล้อมเพิ่นอยู่ 'ไผจะว่าจังได๋?'

ก็ไม่มีพระเณรองค์ใดได้พูดขึ้นสักองค์ แล้วเพิ่นก็ชี้แจงเรื่องธรรมะอย่างอื่นต่อไป"

๗๙. สามเณรวัดโคกเหล่างา

ตอนนี้จะนำคำบอกเล่าของ**หลวงปู่จาม มหาปุญฺโญ** ลงเสนอติดต่อกันหลายตอนต่อเนื่องไปจนหมด จึงค่อยนำเรื่องราวที่ปรากฏในประวัติของครูบาอาจารย์องค์อื่นมาเสนอต่อไป

หลวงปู่จาม เล่าถึงสามเณรสมัยเริ่มแรกของการสร้าง**วัดโคกเหล่างา** หรือ**วัดป่าวิเวกธรรมวิทยาราม** ในปัจจุบัน ดังนี้

"อยู่ขอนแก่น เป็นเณรมีอยู่หลายรูปด้วยกัน ***ท่านอาจารย์สิม อาจารย์วัง ผู้ข้าฯ*** *หลายเณร* ***ท่านอาจารย์สิงห์*** *ใช้ให้ขุดหัวไฝโจดคนละ ๖ หัวต่อวัน ไปสร้าง****วัดใหม่โคกป่าโจด*** *ฉันจังหันแล้วขุดให้ได้ ๓ หัว ตอนบ่ายอีก ๓ หัว หัวหนึ่งก็ได้ตารางเมตร ขุดแล้วเอาไม้ คานงัดขึ้น เคาะดินออก แห้งแล้วก็เผา ทำอยู่นานจนได้บริเวณสะอาดกว้างขวาง*

ท่านอาจารย์สิม (หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร) *เป็นเณรใหญ่กว่าหมู่เพื่อน มักหลบเข้าป่าไปจนบ่ายค่ำจึงออกมา*

อาจารย์วัง (จิตฺตสาโร) *กับผู้ข้าฯ ช่วยกันงัดช่วยกันขุดขึ้น* ***เพิ่นหลวงปู่ฝั้น****มาช่วยขนไปกองรวมกันไว้*

เสร็จจากการขุดกอไฝโจดแล้วก็ไปขุดบ่อน้ำ บ่อแรก บ่อสองไม่ได้น้ำ ขุดบ่อสามได้น้ำซึมไหลออกมาแต่ไม่พอใช้

ท่านอาจารย์สิงห์*ไปขอถังน้ำจาก****ท่านพระครูวัดศรีจันทร์*** (พระครูพิศาลอรัญเขต) *ท่านให้มาเอาไปตั้งริมบ่อไว้ ต้องพากันตักตอนกลางคืน ตักใส่จนเต็มถัง แล้วก็ปิดฝาใส่กุญแจไว้ ถ้าไม่ใส่กุญแจ ชาวบ้านเขามาตักน้ำเอาในถัง* ***ยิ่งพวกสาว ๆ มาตักน้ำ ยิ่งดื้อ สาวเมืองขอนแก่นดื้อซน มัก*** (ชอบ)***หยอกเย้าพระเณร***

สมัยนั้นขอนแก่นแล้ง หาน้ำจะกินจะใช้ก็ไม่มี ตกหน้าแล้งน้ำแห้งมาเดี๋ยวนี้รัฐบาลทำเขื่อน น้ำจึงไม่ขาดแคลน ใต้ดินน้ำมีทั่วไป

ทุกข์หลาย (ลำบากมาก) *มือนี้แตก จะปั้นข้าวกินก็มิได้ ข้าวก็ติดมือ ไปบิณฑบาตมาก็ต้องมาแบ่งข้าวให้แม่ชี แม่ชีก็หลายคน แบ่งปันกันพอได้อิ่มไปวัน ๆ ลำบากมากการเป็นอยู่ใช้สอย*

*ผู้ข้าฯ เป็นเณรของ**ท่านอาจารย์สิงห์** มีอะไรเพิ่นก็เรียกใช้เรียกหา ให้ทำนั่นทำนี่เราก็ทำ ขี้เกียจขี้คร้านไม่เป็นล่ะ*

โดน ๆ ที (นาน ๆ ครั้ง) ***เพิ่นครูอาจารย์สิงห์****สั่งเอาไอติมเสียบไม้มาเลี้ยง พระมาเลี้ยงเณร เลี้ยงผู้คนตอนสวย* (ตอนกลางวัน) ได้กินไอติมครั้งแรกก็อยู่ ***วัดโคกเหล่างา***

เป็นเด็กน้อยกำลังอยู่กำลังกิน คนหนึ่งเพิ่นให้ ๓ แท่ง ฉันกันเสร็จแล้ว ก็ทำงานต่อ ถางป่าขุดหัวโจด ปลูกกุฏิ ทำทางจงกรม

หมู่พระภิกษุครูบาอาจารย์ ท่านอาจารย์ฝั้น (อาจาโร) ***เพิ่นหลวงปู่ดี*** (ฉนฺโน) ***ขยันในการทำงาน แข็งแรง ทำงานไว ได้ระเบียบ ได้แบบอย่าง***

ถ้าวันไหนได้พักผ่อนก็ได้หลบ (เข้าที่) *ภาวนา*

*บางครั้ง**ท่านอาจารย์ดี**พาไปเลาะ* (ถากถาง) *ดอนผีปู่ตา ลักขโมย* (เรื้อถอน) *ศาลผีของเขาชาวบ้าน 'เอาเลยเณร! เอาเลยเณร! จุดไฟเผามันเลย' **ท่านอาจารย์ดี** ท่านนั่งเพ่ง**เตโชกสิณ** ปราบผีจนผีหนีหาย*

ชาวบ้านไม่พอใจมาว่าให้ก็มี คนเลิกถือผีก็มีมาก

หน้าที่สอนเป็นของท่านอาจารย์สิงห์ หน้าที่ปราบไสยศาสตร์ เดรัจฉานวิชา เป็นของท่านอาจารย์ดี หน้าที่ดูแลพระเณร ท่านอาจารย์อ่อน ท่านหลวงปู่ฝั้น ท่านหลวงปู่หลุย

อยู่ได้เกือบ ๒ ปีที่ขอนแก่น มาป่วยเหน็บชาเสียก่อน"

(เรื่องการป่วย และบุพกรรมของสามเณรจาม จะนำไปกล่าวอีกตอนต่างหาก)

*"เป็นเณรอยู่ขอนแก่น **เณรสิม**เป็นหัวหน้า **เณรอุ่น** **เณรแวด** **เณรเปื้อง** **เณรบุญมา** **เณรวัง** **เณรอินทร์** **บุญมี**เมืองน้ำพอง **บุญมี**เมืองอุบล*

๑๓ – ๑๔ เณรด้วยกัน ไปทางใดสาวชอบมอง สาวก็มัก (ชอบ) *ร้องหยอกหมู่เณรทั้งหลาย*

'เณรผู้ไท ผิวขาว สาวมันชอบ' (หมายถึงสามเณรจาม เพราะท่านเป็นชาวผู้ไท)

เณรวัง เณรอุ่น ไปเผลอตัวอย่างไรไม่รู้ถูกสาวกอด ทีนี้ไปไหนต้องมีพระไปด้วย อาจารย์อ่อน อาจารย์ฝั้น คอยดูแลพระเณรหนุ่มน้อย ช่วยเพิ่น ครูอาจารย์สิงห์"

หลวงปู่จาม ได้เล่าถึงสาว ๆ เมืองขอนแก่นสมัยนั้นตอนหนึ่งว่า

"*อายุ ๑๘ ปี อยู่ขอนแก่น* ***บ้านหนองขาม หนองโจด***

ตอนเช้าเข้าหมู่บ้านบิณฑบาต มีสามสาว กำลังเป็นสาวอายุ ๑๗-๑๘ ปี มาแย่งกันใส่บาตรให้เรา มาทุกวัน ทั้งสามคนแย่งกันใส่ก่อน ใครได้ใส่แล้วกะ (ก็) *จับแขนเราเขย่าพร้อมเรียก 'อ้ายเณร อ้ายเณร!'* (อ้าย หมายถึง พี่)

บางวันจับแขน บางวันจับมือ บางวันจับบาตรเขย่า ผู้สาวเมืองขอนแก่นดื้อแท้ ๆ ล่ะยุคสมัยนั้น ไม่รู้เหตุผลอะไรที่เขามาทำอย่างนั้น

ได้แต่ ***ท่านอาจารย์อ่อน*** *ว่าให้เราสอนเขาว่าอย่าทำแบบนี้ มันเป็นบาปเป็นกรรม*

แต่ ***เพิ่นครูอาจารย์สิงห์*** *ก็ไม่ว่าอะไร ได้แต่บอกว่า 'ให้ตั้งใจสำรวมระวัง ตั้งใจรักษาศีลของตนใหม่ให้สะอาดบริสุทธิ์ ตั้งใจเอาใหม่...'*

โห! อาหารที่เขาเอามาใส่บาตรให้เรา ดีกว่าอาหารที่เขาใส่ให้เก่ครูบาอาจารย์เฉพาะใส่ให้เราฉันอิ่ม ๓ องค์ ๔ องค์ ของคนเดียวนะ

ผู้ข้าฯ อยู่นั้น ได้ ๓ สาวนั้นหละใส่บาตรให้ฉัน !"

๘๐. พูดถึงครูอาจารย์วัดบ้านเหล่างา

หลวงปู่จาม มหาปุญฺโญ ได้พูดถึงครูอาจารย์ของท่านสมัยอยู่ที่**สำนักสงฆ์บ้านโคกเหล่างา** ให้ลูกศิษย์ลูกหาฟัง ดังนี้

"***ท่านอาจารย์สิงห์*** *เกิดก่อน****ท่านอาจารย์มหาปิ่น*** *อยู่ ๓ ปี แต่พรรษาห่างกันอยู่ ๕ ปี*

ท่านอาจารย์มหาปิ่น *เรียนหนังสือได้ประโยคห้า จึง****ติดนิสัยปริยัติ*** *ต้องมาแก้นิสัยนี้อยู่หลายปีจึงภาวนาเป็น เทศน์เก่ง อ้างบาลี อ้างที่มา แจกแจงเหตุผลของตำราที่มาได้ดีแม่นยำกว่าท่านอาจารย์สิงห์*

*แต่****ท่านอาจารย์สิงห์*** *เทศน์แก้เหตุผลการปฏิบัติได้ดีกว่า พูดเก่งกว่าไหวพริบปฏิภาณดี แก้ปัญหาได้ว่องไว แก้ใจของผู้ติดขัดการภาวนาได้ดี แก้นิสัยมิจฉาทิฏฐิให้กับชาวบ้านได้ดี มีอานุภาพภายใน ผู้คนเชื่อฟัง*

ท่าน*สอนเน้นให้ตั้งใจในข้อวัตรภายในภายนอก ให้มุ่งประโยชน์ให้ข้อปฏิบัติ หวังดีต่อประเทศชาติ พระศาสนา*

*หากคราวใดได้แสดงธรรม เทศน์ธรรมคู่กัน ท่านจะให้****ท่านอาจารย์มหาปิ่น****แสดงก่อน แล้วท่านก็จะแสดงแก้ธรรมให้กระจ่างในการปฏิบัติ พระเณรผู้คน* ***ก็เข้าใจปริยัติหนังสือของท่านอาจารย์มหาปิ่น แล้วก็นำไปปฏิบัติได้ตามอุบายของท่านอาจารย์สิงห์***

ท่านอาจารย์มหาปิ่น*เคารพตำรับตำรามาก เก็บอย่างดี ไม่ให้วางในที่ต่ำหรือวางทิ้งทั่วไป*

*ส่วน****ท่านอาจารย์สิงห์****เคารพข้อวัตร มิให้ประมาทในข้อวัตร ถือเอาแบบอย่างของ****เพื่นครูอาจารย์มั่น*** *ได้เกือบหมด หากมีใครทำผิดเพี้ยนก็จะบอกทันที ไม่ค้างเอาไว้"*

"**ท่านอาจารย์สิงห์**เคยเป็นครูมูล ครูประโยคมัธยม อยู่**โรงเรียนวัดสร่างโศกเกษมศิลป์** เป็นครูสอนหนังสืออยู่ ๔ ปี **เพิ่นครูอาจารย์มั่น**เสาะหาเห็น แล้วก็ชักชวนให้มาฝึกหัดปฏิบัติ

เพิ่น (หลวงปู่สิงห์) สอนอบรมพระเณรว่า 'เราได้ดีเพราะ**เทวทูตสูตร ชราสูตร** เป็นปฐมแต่ต้นออกปฏิบัติ ครั้นพอตั้งใจของตนไว้ได้แล้วก็ได้ **กายคตาสูตร** เกิดได้ภายในของตน จึงได้ตัดสินใจตาม**ท่านอาจารย์ใหญ่** (หลวงปู่มั่น) ออกมาปฏิบัติจนวันนี้ **ถ้ายังเป็นพระสูตร ก็อยู่ในตำรับตำรา แต่ถ้าเราเอามาปฏิบัติในภายใน น้อมเข้าหาภายในนี้ก็เป็นปฏิบัติ เรียกว่าปฏิบัติตามปริยัติ ส่วนผลนั้นก็จักตามมามีเองดอก'

ท่านอาจารย์ฝั้น เรียนถาม**เพิ่นครูอาจารย์สิงห์**ว่า '**กายคตา** เป็นของสาธารณทั่วไปหรือครับ ?'

'**ทั่วไป แต่ชัดเจนในอาการใดอาการหนึ่งเฉพาะตรงกับนิสัยสันดานที่ตนเองเคยอบรมต่อหลายภพต่อหลายชาติ** ของผมนี้ **หทยं** คือ หัวใจ มันชัดเจนก็เป็นอาการ**กายคตา**สำหรับพิจารณาของผมมาโดยตลอด'

อันนี้มันตรงกับที่**ท่านอาจารย์ดี** (ฉนฺโน) เล่าให้หมู่พระเณรฟังว่า '**ครูบาอาจารย์สิงห์เป็นคนหัวใจใหญ่ ภายในหัวใจมีซองหัวใจบรรจุน้ำเลี้ยงหัวใจสีขาวไม่ขุ่นข้น**'

ครูอาจารย์สิงห์ เก่งในอุบายการเทศน์สอนผู้คน ให้ตั้งใจในการปฏิบัติพระศาสนา ให้ละทิ้งประเพณีอันไร้สาระ

ผู้คนเคารพศรัทธาต่อ**เพิ่น**มาก และ**ในยุคนั้น คนเขารู้จักเพิ่นครูอาจารย์สิงห์ มากกว่ารู้จักเพิ่นครูอาจารย์มั่น เพิ่นครูอาจารย์เสาร์**

(หลวงปู่สิงห์) เป็นผู้มีอำนาจ พระเณรเกรงกลัวมาก ผู้ข้าฯ ไม่กลัวเพิ่นมีอะไรก็เข้าหา เข้าเล่าให้เพิ่นฟังได้ตลอด เพราะเวลาเพิ่นแก้ปัญหาให้ เราก็ได้ปัญญาได้ความรู้ดีมาก"

หลวงปู่จาม ได้พูดถึงครูบาอาจารย์ผู้ใหญ่องค์อื่นๆ ดังนี้

*"อยู่ขอนแก่น **สมเด็จอ้วน ติสฺโส วัดบรมนิวาส** ส่งโทรเลขชวเลขมาหาท่านอาจารย์สิงห์ ไม่มีใครอ่านได้ ต้องไปเรียก**ท่านอาจารย์หลุย** (จนฺทสาโร) มาอ่านให้หมู่พระเณรฟัง*

***ท่านอาจารย์หลุย**อ่านได้คล่อง รู้เรื่องว่า **สมเด็จฯ** จะให้เพิ่นครูอาจารย์สิงห์ไปเผยแพร่ธรรมยุตทางโคราช*

***ท่านอาจารย์หลุย** ได้หลายวิชา วิชาอ่านก็เก่ง วิชาเขียนก็เก่ง วิชานับก็คล่องแคล่ว บวกลบคูณหาร วิชาช่างใครก็สู้ไม่ได้ เวลาเพิ่นนับไม้ซำระ นับไม้สีฟัน กางนิ้วมือออกก็นับทีละห้า วิชาปั้นก็เก่ง วิชาก่อสร้างนวกรรมไม่มีใครเทียบได้หรอกสมัยนั้น*

เสียอยู่วิชาเดียว คือ วิชาพูด อื๊อ๊ะ... เออ... นะ...อื้ออ้า... แต่เทศน์ธรรมของเพิ่นก็เจกธรรมดีมากอยู่องค์หนึ่ง

*เรื่องการทำงาน ต้องยกให้**ท่านอาจารย์ฝั้น** (อาจาโร) ขยันที่สุดออกหน้าพระเณรทำงาน เป็นคนทำงานไว ไม่เหนื่อยง่าย อันใดหนักต้องเรียกท่านอาจารย์ฝั้นมายกมาหาม แบกเสากุฏิตั้งลงหลุมได้คนเดียว ตอกตะปูไม่เกิน ๒ ที ตะปูหายเข้าไปในเนื้อไม้จำลิบ เป็นช่างจัดวางโครงกุฏิ โครงสร้าง วางแปลนเก่ง ตัดไม้ต่อไม้ไม่มีผิด **เพิ่นครูอาจารย์ฝั้น**เก่งทางนี้*

*เรื่องปราบผี ต้องยกให้**ท่านอาจารย์ดี** (ฉนฺโน) พอเพิ่นครูอาจารย์สิงห์มาถึงขอนแก่นแล้วรู้ว่าชาวบ้านยังคงนับถือผีกันอยู่มาก จึงได้มีจดหมายไปนิมนต์ให้**ท่านอาจารย์ดี**ขึ้นมาช่วยปราบผี กสิณปราบผีอาคมเพิ่นแรง ตำรายาสมุนไพรก็ได้หลายตำรา ช่วยเหลือผู้คนชาวบ้านได้มาก ป่วยทางจิตป่วยทางกาย **ท่านอาจารย์ดี**ช่วยสงเคราะห์ได้..."*

"***เรื่องปัจจัย ๔*** *ก็ได้**ท่านพระครูพิศาลอรัญเขต พระครูพิเศษสุตคุณ** ส่งมาให้จาก**วัดศรีจันทร์** เวลาจะบวชพระเณรก็ไปบวชกับ**พระครูวัดศรีจันทร์สององค์นี้***

*ข้าวสารอาหารแห้ง ของขบของฉัน ข้าวของเครื่องใช้ เครื่องมือทำงาน หลายอันหลายอย่าง **ท่านพระครูวัดศรีจันทร์** (หลวงปู่จันทร์ เขมิโย) จัดส่งออกไป*

*ไปอยู่ใหม่ ๆ ลำบากเรื่องน้ำใช้ เมืองขอนแก่นยุคนั้นแห้งแล้ง ขุดน้ำลึกเท่าใดก็ไม่ได้น้ำ ไปได้**น้ำสร้างกกเม็ก**บ่อเดียว ทั้งพระเณร ทั้งผู้คน มาแย่งกันใช้*

*นี่นี้**ท่านพระครูวัดศรีจันทร์**เพิ่นให้คนเอาแทงค์น้ำออกไปให้ พระเณรก็ต้องตักน้ำตอนกลางคืน กลางวัน หัวค่ำ ตอนเช้า ปล่อยให้ชาวบ้านเขาตักเอาไปใช้ กลางคืนพระเณรตักใส่แทงค์ใส่ถังไว้ อ้าว!...พระเณรตักไว้ ชาวบ้านเขามาตักในถังน้ำเอาไปใช้ ทีนี้ก็ใส่กุญแจ เขาเอาไม่ได้*

ส่วนมากเป็นสาวสำน้อย (สาววัยรุ่น) ... สาวเมืองขอนแก่นนี้ดื้อกว่าที่อื่น พระเณรจะตักน้ำเข้าใกล้บ่อน้ำไม่ได้ เพราะเขายืนล้อมบ่อน้ำไว้อยู่ พระเณรก็ต้องกลับเข้าวัด

***ท่านพระครูวัดศรีจันทร์** เก็บเงินเหรียญไว้ได้ ๓ บาตรใบขนาดใหญ่ ๙ นิ้วกว่า ได้เงินแล้วก็สร้างอุโบสถ เราเป็นเณรด้วยกันหลายองค์ไปด้วยกัน ท่านมักถามปัญหาธรรมกับพระเณรอยู่เสมอ*

วันอุโบสถจึงได้เข้าไปฟังโอวาทธรรมของเพิ่น เรื่องการศึกษา การปกครองของพระเณร เรื่องธรรมวินัย เรื่องทางการบ้านการเมือง เรื่องการอบรมชาวบ้านให้เข้าใจในระเบียบของพระกัมมัฏฐาน"

๘๑. บุพกรรมของสามเณรจาม

ท่านผู้อ่านครับ **หลวงปู่จาม มหาปุญฺโญ** ท่านเคยเป็น **ผ้าขาว** ติดตาม **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** มาจากบ้านเกิดที่**บ้านห้วยทราย อำเภอคำชะอี จังหวัดนครพนม** (สมัยนั้น) เดินทางมายังจังหวัดอุบลราชธานี ได้บวชเป็นสามเณรอุปัฏฐากหลวงปู่มั่น จนต่อมาเป็นสามเณรติดตามหลวงปู่สิงห์ ดังที่นำเสนอมาแล้ว

สามเณรจาม ผิวขำ มีใจมุ่งมั่นที่จะบวชเป็นพระภิกษุ แต่ด้วยบุพกรรมคือกรรมเก่าของท่าน ทำให้ท่านต้องประสพอุบัติเหตุตกกระไดกุฏิ ล้มป่วยเป็นอัมพาต ต้องกลับไปรักษาตัวอยู่ที่บ้านเกิดอยู่หลายปีจึงหาย และสามารถกลับมาอุปสมบทเป็นพระภิกษุตามหลังเพื่อนสามเณรรุ่นเดียวกัน

หลวงปู่จาม ได้เมตตาเล่าถึงเหตุการณ์ในครั้งนั้นให้ฟังดังนี้

*"อยู่**โคกเหล่างา**นั่นแหละ ทำกุฏิให้พระเณรอยู่ แล้ว (เสร็จ) เป็นหลัง ๆ แล้วให้ขึ้นอยู่ตามลำดับพรรษา ไปอยู่ใหม่ ๆ ก็ปักกลดกันอยู่ตามร่มเงาไม้ ตามเหง้าไม้โจดกอที่มันใหญ่*

พอกุฏิผู้ข้าฯ แล้วเสร็จ ก็ขึ้นอยู่ได้แค่ ๖ วัน

*วันที่ ๗ ขณะขึ้นกระไดนั้น มือเราก็ดึงแม่กระได ทำให้กระไดหงายมาทางคน กระไดก็พลิก เลยล้มลงทั้งคนทั้งกระได **กระดูกสันหลังกลางหลังไปกระแทกเอากับตอไม้ชาด**ที่เขาตัดตอจำดินเอามาทำเป็นเสากุฏิ ก็เริ่มเจ็บหลังแต่วันนั้นมา ปลายมือปลายเท้าก็มึนชา แรก ๆ ก็พอไปบิณฑบาตได้ หลายวันเข้าก็ลุกไม่ได้*

*พระเณรเอาเข้ามาส่งอยู่**วัดศรีจันทร์** ให้หมอมาดูแลรักษา แต่ก็อยู่ได้ไม่นาน ขอให้พระที่มาเรียนหนังสือเขียนจดหมายแจ้งมาบ้าน ให้พ่อออกไปรับ"*

"ปีที่กลับมาแต่ขอนแก่น ปีนั้นอายุเข้า ๒๐ ปี หวังจะบวชพระแล้วดีใจอยู่ แต่ก็มาตกกระไดกุฏิป่วยเป็นเหน็บชา มึนชาตามมือตามเท้า ปวดมึนสันหลัง ปวดตามกระดูกข้อต่อ ที่สุดจนเดินไม่ได้

เริ่มป่วยก่อนจะเข้าพรรษา ป่วยหนัก พ่อออก (โยมบิดา) ไปรับ ***ท่านอาจารย์สิม****ก็บวชพระ แล้วก็เข้าพรรษา* ***ตัวเราก็ตั้งใจไว้ว่าตกแล้งนี้อายุครบบวช คงจะได้เป็นพระแล้วหละ*** *ดีใจอุ่นใจอยู่ สุขใจอยู่ ตั้งใจว่าพอจะบวชพระจึงจะแจ้งให้พ่อออกแม่ออก ญาติพี่น้อง ได้รู้ว่าอยู่ทิศทางใด*

แต่สุดท้ายก็สู้กรรมไม่ได้ ป่วยแล้วก็กลับมาอยู่บ้าน เสวยวิบากกรรมของตน

พ่อออกเอาเกวียนไปรับมารักษาอยู่ ๓ ปี จึงทุเลาขึ้น

*กินยาต้มยาหม้อเครื่องดำ เป็นตำหรับยาของ****ท่านอาจารย์ฝั้น ท่านอาจารย์ดี*** *เพิ่นบอกไว้ว่าให้ใช้เครื่องยาดำ มีอ้อยดำ ข้าวดำ ซ่านดำ เยี่ยวโคดำ อย่างอื่นอีกแต่ล้วนเป็นของดำทั้งหมด กินมาก กินต่างน้ำ ..."*

"นอนป่วยอยู่ ๓ ปีกว่า กระดิกกระเดี้ยตึง (หลวงปู่ใช้คำว่า **ตึง** *จริง ๆ) ตัวไม่ได้ พ่อออก แม่ออก พี่น้อง ต้องคอยป้อนข้าวป้อนน้ำ เสีย (เท) ขี้เสียเยี่ยว ทำบาปให้พ่อแม่พี่น้องอยู่หลายปี ปล้ำลุกปลุกนั่งอยู่อย่างนั้น*

*เป็นบุญอย่างที่****ท่านอาจารย์ฝั้น*** *มาอยู่จำพรรษาอยู่****วัดหนองน่อง*** *มาแต่งยาหม้อดำรักษาให้ ให้กำลังใจ หลายอย่าง ..."*

"บุพกรรมของการป่วยคราวนี้ บวชพระแล้วพิจารณาดูว่าเป็นโทษมาจากกรรมอันใด จึงรู้ได้ว่า ***เป็นเศษของบาปกรรมที่ใช้ยางน่องชุบลูกธนูทำสงครามกับพวกพม่าในยุคสมัยกรุงศรีฯ*** *กับ* ***บุพกรรมที่ฆ่ากษัตริย์ ๕๐๐ องค์เมืองลิจฉวี ในยุคที่เกิดเป็นพันธุลเสนาบดีของพระเจ้าปเสนทิโกศล เมื่อครั้งต้น ๆ พุทธกาล***"

เรื่องราวเกี่ยวกับ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** สมัยนำกองทัพธรรมมาเผยแผ่ที่จังหวัดขอนแก่น จากคำบอกเล่าของ**หลวงปู่จาม มหาปุณฺโญ** ก็สิ้นสุดลงเพียงแค่นี้ เรื่องที่เหลือนอกจากนั้นก็เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับองค์หลวงปู่จามโดยตรง ท่านผู้อ่านสามารถไปหาอ่านได้ไม่ยากนัก น่าสนใจ น่าทึ่ง และน่าเคารพศรัทธาเป็นที่สุด ครับ

ศิษย์ขอกราบเท้าขอบพระคุณ**หลวงปู่จาม** ที่เมตตาเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ให้ลูกศิษย์ลูกหาได้ฟัง และได้คัดลอกนำมาเสนอในหนังสือเล่มนี้ **กราบเท้าขอบพระคุณหลวงปู่อย่างสูงสุดครับ.**

๘๒. จากวัดบ้านเหล่างาสู่วัดวิเวกธรรมวิทยาราม

ก็ขอหยุดคำบอกเล่าของ **หลวงปู่จาม มหาปุญฺโญ** อดีต**สามเณรจาม ผิวขำ** ไว้แค่นี้ก่อน ขอเชิญท่านผู้อ่านมารับทราบเรื่องราวของ **สำนักป่าช้าบ้านโคกเหล่างา** ในสมัยของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ได้พัฒนามาเป็น**วัดวิเวกธรรมวิทยาราม**ในปัจจุบัน อย่างย่อ ๆ

ข้อเขียนที่นำมาเสนอนี้เป็นของ **คุณดำรง ภู่ระย้า** แห่ง**นิตยสารโลกทิพย์** ได้สรุปเรื่องราวของวัดไว้ดังนี้

*"อดีตที่ผ่านมา **ป่าช้าบ้านเหล่างา** เป็นป่าใหญ่ที่นำศพคนตายมาฝังและเผา ไม่มีผู้คนสัญจรไปมา เพราะชาวบ้านขยาดกลัวคำว่า **ป่าช้า** จึงไม่มีใครเข้าใกล้*

*แต่เดิมชาวบ้านเรียกพื้นที่ดังกล่าวว่า '**โคกเหล่างา**' เป็นที่หัวไร่ปลายนาของ**ผู้ใหญ่คำพัน** แห่ง**บ้านพระลับ***

*เมื่อ**ท่านพระครูพิศาลอรัญเขต** ได้มาดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาส **วัดศรีจันทร์** นามเดิมท่านว่า **จันทร์ เขมิโย ป.๓** ก็เป็นญาติกับ**ท่านพระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม** จึงได้นิมนต์ให้มาช่วยทางด้านอบรมจิต เรียกว่า **สมถกรรมฐาน** และ **วิปัสสนากรรมฐาน** ให้หลั่งไหลเข้าสู่จิตใจญาติโยม*

*เมื่อ**ท่านพระอาจารย์สิงห์**รับนิมนต์ ก็เดินทางมายังจังหวัดขอนแก่นและได้ตั้ง**กองบัญชาการแห่งกองทัพธรรม**ขึ้นที่นี่*

*ความจริงแล้ว ผู้เขียน (คุณดำรง ภู่ระย้า) ได้ทราบว่า ป่าช้าดั้งเดิมนั้น มิได้อยู่ภายในบริเวณ**วัดป่าวิเวกธรรม** หรือที่ท่านผู้อ่านรู้จักว่า **วัดป่าบ้านเหล่างา***

*แต่ป่าช้าจริง ๆ นั้น อยู่ในบริเวณที่ตั้งเรือนจำ และกินเนื้อที่มาถึง**ศูนย์วัณโรคจังหวัดขอนแก่น***

*เมื่อ**ท่านพระอาจารย์สิงห์**มาอยู่ ก็ได้ทำความสะอาดบริเวณที่ตั้งสำนักสงฆ์ แลดูสะอาด มองงามตา ทำให้เกิดความร่มเย็นแก่ผู้พบเห็น*

ต่อมาพื้นที่ดังกล่าวทั่วบริเวณนั้น ได้มีบรรดาราษฎรไปปลูกบ้านพักอาศัย มีเหย้ามีเรือนกันมากขึ้น สาเหตุเพราะพระป่าพระกรรมฐาน แม้ท่านจะอยู่แห่งหนตำบลใด ก็จะยังความสุขความเจริญมาสู่สถานที่

*อีกประการหนึ่ง **กองทัพธรรม ในสายหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ท่านชอบอยู่ป่าช้ามาก เนื่องจากความวิเวก ไม่มีผู้คนพลุกพล่าน สะดวกและเหมาะแก่การบำเพ็ญภาวนา*

*อย่างไรก็ตาม สถานที่ดังกล่าวนี้ ทางการได้เปลี่ยนนามจาก **ป่าช้าบ้านเหล่างา** มาเป็น **วัดป่าวิเวกธรรมวิทยาราม** ก็เนื่องจากพุทธสถานแห่งนี้เป็นที่รวมจิตใจของญาติโยมชาวเมืองขอนแก่น ให้มาทำภาวนารักษาศีลกันมากขึ้น*

*เวลานั้นก็มีชาวบ้านจาก**บ้านพระคือ บ้านหนองหิน บ้านพระลับ** เป็นต้น ได้มาบำรุงให้เกิดความเจริญมาโดยลำดับ*

***วัดป่าวิเวกธรรม** อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น อดีตเคยเป็นที่รวมครูบาอาจารย์องค์สำคัญ ๆ มากมาย จนกลายเป็นวัดป่าพระกรรมฐานตราบเท่าทุกวันนี้"*

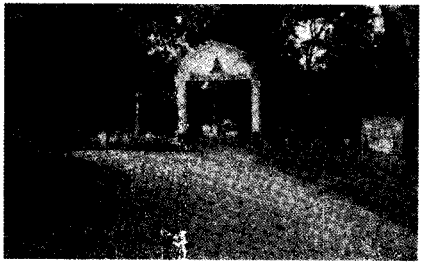

ประตูทางเข้าวัดป่าวิเวกธรรมวิทยาราม
ถนนศรีจันทร์ อ.เมือง จ.ขอนแก่น

๘๓. ปักหลักสร้างวัดที่ป่าช้าบ้านเหล่างา

เป็นที่น่าเสียดายที่บันทึกขององค์**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ไม่ได้บอกถึงรายละเอียดของเหตุการณ์ในประวัติชีวิตของท่าน ท่านบันทึกเพียงรวม ๆ ว่า ปีใดไปพักจำพรรษาที่ใด มีพระเณรร่วมจำพรรษากับท่านกี่องค์ ดังที่นำเสนอในตอนที่ผ่านมาแล้ว

ด้วยเหตุนี้ การจะทราบถึงเหตุการณ์ในแต่ละช่วงตอนจึงต้องไปเก็บรวบรวมจากประวัติชีวิตของพระเถระองค์อื่น ๆ ที่เป็นศิษย์ของหลวงปู่สิงห์ และหลวงปู่พระมหาปิ่น เช่น จากประวัติของ**หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร, หลวงปู่เทสก์ เทสฺรงฺสี, หลวงปู่ฝั้น อาจาโร, หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ, หลวงปู่สาม อกิญฺจโน, หลวงปู่จาม มหาปุญฺโญ** เป็นต้น แล้วนำเรื่องราวเหล่านั้นมาปะติดปะต่อพอให้เห็นเหตุการณ์ที่เป็นไปในช่วงนั้น ๆ ได้ ดังเช่นที่ผมกำลังทำอยู่ในขณะนี้ครับ

ในประวัติของ**หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร** แห่ง**สำนักสงฆ์ถ้ำผาปล่อง** อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ได้เล่าถึงการเคลื่อนย้าย**กองทัพธรรม** มาจากจังหวัดอุบลราชธานี มาเผยแผ่ธรรมที่จังหวัดขอนแก่น ในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๗๐ – ๒๔๗๑

ในช่วงนั้น **หลวงปู่สิม** ยังเป็น**สามเณรสิม วงศ์เข็มมา** ติดตามองค์หลวงปู่สิงห์ และหลวงปู่พระมหาปิ่น และท่านได้ร่วมเดินธุดงค์มาจากจังหวัดอุบลราชธานี มาจังหวัดขอนแก่น ร่วมกับ**กองทัพธรรม**ในครั้งนั้นด้วย

สามเณรสิม วงศ์เข็มมา ได้เข้าพิธีอุปสมบทในปี พ.ศ. ๒๔๗๒ เมื่ออายุครบ ๒๐ ปีเต็ม ณ พระอุโบสถ**วัดศรีจันทราวาส** ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยมีท่านเจ้าคุณ**พระเทพสิทธาจารย์ (จันทร์ เขมิโย)** เมื่อครั้งยังดำรงสมณศักดิ์ที่**พระครูพิศาลอรัญเขต เจ้าคณะธรรมยุตจังหวัด**

ขอนแก่น เป็นพระอุปัชฌาย์ และมี**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** เป็นพระกรรมวาจาจารย์ **พระปลัดดวงจันทร์** เป็นพระอนุสาวนาจารย์ ได้รับฉายาว่า '**พุทฺธาจาโร**'

หลังจากอุปสมบทแล้ว **พระสิม พุทฺธาจาโร** หรือ**หลวงปู่สิม** ของพวกเราก็กลับไปจำพรรษาที่**สำนักสงฆ์ป่าช้าบ้านเหล่างา** อยู่กับ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** พระอาจารย์ของท่านดังเดิม

หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร

พระโสภณวิสุทธิคุณ (หลวงปู่บุญเพ็ง กปฺปโก)

ผมขออนุญาตพักคำบอกเล่าของ**หลวงปู่สิม** ไว้ก่อน โดยจะยกคำบอกเล่าของ **พระโสภณวิสุทธิคุณ (หลวงปู่บุญเพ็ง กปฺปโก)** พระเถระผู้ครอง**วัดป่าวิเวกธรรมวิทยาราม** องค์ปัจจุบัน (เจ้าอาวาสลำดับที่ ๔) ได้เมตตาเล่าถึงสภาพของวัดในสมัยเริ่มแรก ดังนี้

"... ***วัดป่าวิเวกธรรมฯ*** *เดิมเป็นป่าช้า ชาวบ้านเรียกว่า****ป่าช้าบ้านเหล่างา*** *หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม มาสร้างไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๑ ครูบาอาจารย์สายกรรมฐานที่มีชื่อเสียงหลายองค์ล้วนแต่เคยมาพักอยู่วัดนี้*

*ตรงกันข้ามกับวัดจะเป็น****โรงพยาบาลศูนย์ขอนแก่น*** *ซึ่งจะมีคนไข้จากจังหวัดใกล้เคียงกับจังหวัดขอนแก่นเข้ารับการรักษา เมื่อเสียชีวิตลง ญาติที่ไม่สามารถนำศพกลับไปยังบ้านเกิดได้ ก็จะนำมาฝังในวัดนี้*

บางครั้งมีศพจำนวนมาก การฝังก็ไม่เรียบร้อย สุนัขก็จะคุ้ยศพ ลากเศษอวัยวะออกมา ...

บางครั้ง พระลงศาลาฉัน สุนัขก็จะลากอวัยวะศพผ่านไป เป็นที่อุจาดตา ..."

หลวงปู่บุญเพ็ง ได้เมตตาเล่าต่อไปว่า เมื่อท่านมาอยู่ปกครองวัดเป็นเจ้าอาวาสแล้ว ท่านได้พยายามรวบรวมปัจจัยจากลูกศิษย์ลูกหาในกรุงเทพฯ ก่อสร้างเมรุเผาศพขึ้นมา ทำให้ปัญหาเรื่องการฝังศพดังกล่าวลุล่วงไปได้ และบริเวณป่าช้าก็ใช้ประโยชน์น้อยลง

พอดีกับ**วิทยาลัยเทคนิคฯ** ซึ่งตั้งอยู่ตรงข้ามกับวัด ขาดแคลนสถานที่ที่จะก่อสร้างสนามฟุตบอล จึงมาขอความเมตตาจากหลวงปู่ ซึ่งท่านก็เมตตาอนุญาต ด้วยเห็นแก่เยาวชนซึ่งต้องการสถานที่ออกกำลังกาย ท่านว่า *"ดีกว่าให้เขาไปติดยาเสพติด"*

ดังนั้น *"ในปัจจุบัน มุมด้านตะวันออกของวัดจึงมีสนามฟุตบอลอยู่ เด็กที่มาเล่นฟุตบอลส่วนใหญ่คงไม่ทราบว่าข้างใต้นั้นมีซากศพกองอยู่จำนวนมาก"*

ครูบาอาจารย์เล่าว่า ในสมัยของ**หลวงปู่สิงห์** นำ**คณะกองทัพธรรม**มาอยู่ครั้งแรกนั้น ป่าช้าแห่งนี้เป็นที่ฝังศพเวลามีผู้ป่วยตายด้วยโรคระบาด ซึ่งมีครั้งละจำนวนมาก ๆ จึงพบสภาพที่สยดสยอง และพบซากศพเน่าเปื่อยน่าสลดสังเวชอยู่เป็นประจำ ซึ่ง**หลวงปู่สิงห์**ก็ได้ใช้ซากศพเหล่านั้นเป็น 'ครู' สอนกรรมฐานให้แก่บรรดาศิษย์พระเณรของท่าน

หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร ได้เมตตาเล่าถึงประสบการณ์ในพรรษาแรกของท่านที่มาพำนักที่**ป่าช้าบ้านเหล่างา** ว่า

มีอยู่วันหนึ่ง ฝนต้นฤดูกาลตกลงมาอย่างหนัก ชาวบ้านร้านตลาดออกมารองน้ำฝนและเล่นน้ำฝนกัน เกิดฟ้าผ่าเปรี้ยงลงมาที่ท่อรองน้ำ เป็นผลให้มีคนตาย ๒-๓ คน เขาก็เอาศพมาฝังที่ป่าช้าอย่างกะทันหัน

พอฝังไปได้ ๓-๔ วัน **หลวงปู่สิงห์**ก็ออกอุบายพาพระเณรไปขุดศพขึ้นมา ...

หลวงปู่สิม ได้เล่าด้วยเสียงกลั้วหัวเราะว่า

*"ขุดขึ้นมาใส่กองไฟ เขี่ยวอื๋อเลยละ เขียวเหมือน**เทา** สภาพศพกำลังเน่า หนังตอนนั้นยังเหนียวอยู่ ยังไม่แตก"*

(**เทา** คือสาหร่ายน้ำจืดชนิดหนึ่ง สีเขียวอมเทา)

พูดง่าย ๆ ว่า ศพกำลังขึ้นอืด บวมเป่งจวนจะปะทุแตกอยู่รอมมะร่อ !

หลวงปู่สิม เล่าต่อด้วยน้ำเสียงเรียบ ๆ ว่า

*"เหม็นไม่ต้องบอกละ เต็มจมูกทุกองค์ ได้**อสุภะ**กันหมด ถ้าได้สักศพเอามาเผาที่**ถ้ำผาปล่อง** เณรน้อยน่ากลัวจะไม่ยอมอยู่ละ !"*

"**นี่แหละร่างกาย**" **หลวงปู่** พูดด้วยน้ำเสียงราบเรียบ ปราศจากความรู้สึกรัก-ชัง โดยสิ้นเชิงว่า "***บางคราวบางสมัยมันก็ต้องดม ครูบาอาจารย์เพิ่นทำ เราจะหลบไปทางอื่นก็ไม่ได้ ก็ต้องดมไปด้วยกัน***"

"ศพที่เก็บไว้ ๔-๕ วันก่อนจะเผานั้น ถ้าสมณะนักบวชเรายังไม่เคยเห็นก็อาจจะไม่รู้สึกอะไร

แต่ผู้ที่เคยดูศพอย่างนั้นมาแล้วจะนึกได้ว่า พอเปิดฝาโลงเท่านั้นแหละจะเห็นน้ำท่วมเอ่อขึ้นมาตั้งครึ่งโลง

แมลงวันไม่รู้ว่ามาจากไหน ไม่ต้องมีใครเชื้อเชิญละ มาจับสบงจีวรเต็มไปหมด

เวลาไปชักบังสุกุลเสร็จ ดมซากศพเสียไม่รู้ว่ากี่ลมหายใจ

*อันกลิ่นเหม็น **อสุภะ** ของน้ำเหลืองน้ำหนองคนเรานั้น มันไม่เหมือนเนื้อสัตว์อย่างอื่น มันเหม็น ... เหม็นเหมือนแบบ ...ที่ไม่ชอบนะ*

คือร่างกายมนุษย์คนเรามันก็จะดูชอบกัน มันดูดกันได้ ดูดเอากลิ่นเหม็นเข้ามาอยู่ในคนที่ไม่เหม็น เลยเหม็นไปด้วยกัน

*นี่แหละร่างกายนั้น พระพุทธองค์ท่านจึงทรงสอนให้กำหนดเป็น**อสุภกรรมฐาน** อย่าไปเห็นว่า **รูป** นั้นสวยงาม ไม่ว่ารูปหญิง รูปชาย ให้เข้าใจว่าเป็นอันเดียวกัน ไม่มีใครสวยใครงามกว่ากัน ...*

สมมติโลก** ว่าสวยว่างาม **สมมติธรรม** มันไม่มีสวยงาม **อสุภ มรณ

ทั้งนั้น

ถึงมันจะยังไม่ตายตอนเด็กตอนหนุ่มก็เถอะ ไม่นานละ เดี๋ยวมันก็ทยอยตายไปทีละคนสองคน หมดไปสิ้นไป ไม่เหลือ ..."

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม ท่านถือว่า **การไปเยี่ยมป่าช้า**เป็นอุบายธรรมข้อหนึ่ง จัดอยู่ใน **ธุดงควัตร ๑๓** ซึ่งหลวงปู่สิม ผู้เป็นศิษย์ ได้อธิบายดังนี้

*"**โสสานิกังคะ** ไปเยี่ยมป่าช้า ไปนอนป่าช้า เป็นธุดงควัตรข้อหนึ่ง ที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ เป็นอุบายภาวนา*

*ผู้ภาวนาในทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะผู้มาบวชเรียนแล้ว ให้เอาใจออกห่างจากอารมณ์ที่ว่าสวยว่างามให้ได้ ให้มาเห็นว่าร่างกายคนเราเป็น **ก้อนอสุภกรรมฐาน***

คล้ายกับว่าเราเดินไปเห็นคนเขาถ่ายอุจจาระไว้ข้างทาง คือบางคนเขาไม่ไปใกล

*ถ้าเราเห็น เราก็ว่าเป็น **อสุภะ** คือว่า **ไม่งาม***

*แท้จริงมันไปจากคนเรา ตัวเราด้วย เมื่อถ่ายออกไปแล้วก็ว่าเป็นปฏิกูลอยู่ในท้องของเราก็ว่าเป็นของดิบของดี เพราะเราไม่พิจารณา **ถ้าพิจารณาแล้วมันเต็มไปด้วยก้อนอสุภะทั้งนั้น**"*

ที่**สำนักสงฆ์ป่าช้าบ้านเหล่างา** จังหวัดขอนแก่นนี้เอง **หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร** สมัยที่ยังเป็นพระหนุ่มบวชใหม่ ได้มีโอกาสปฏิบัติธรรมอย่างใกล้ชิดกับ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** เป็นเวลานาน ๓-๔ ปี

ทั้งมีโอกาสมักคุ้นกับพระกรรมฐานองค์สำคัญ ๆ หลายองค์ เช่น หลวงปู่เทสก์ เทสรงสี, หลวงปู่ฝั้น อาจาโร, หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ, ท่านพ่อลี ธมฺมธโร, หลวงปู่กงมา จิรปุญฺโญ, พระอาจารย์กว่า สุมโน เป็นต้น ซึ่งล้วนแต่เป็นศิษย์ของ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ทั้งนั้น.

๘๔. จัดพระแยกไปตั้งวัดสอนธรรมประชาชน

ภารกิจหลักที่**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** พร้อมด้วย**คณะกองทัพธรรม** ได้รับนิมนต์จากทางการจังหวัดขอนแก่น ก็เพื่อให้**เผยแผ่ธรรมด้วยการอบรมสั่งสอนประชาชนให้ละเลิกการบูชาเชื่อถือภูตผีปีศาจต่าง ๆ แล้วหันมายึดพระไตรสรณคมน์ ตามแนวทางของพระพุทธศาสนา**

เมื่อ**คณะกองทัพธรรม**มาพร้อมกันที่จังหวัดขอนแก่น และเริ่มต้นปักหลักที่**ป่าช้าบ้านเหล่างา**เรียบร้อยแล้ว **หลวงปู่สิงห์**ก็ได้จัดพระเณรออกเป็นคณะเล็ก ๆ คณะละ ๕-๖ องค์ แยกย้ายกันไปหาที่สงบสงัดเพื่อก่อตั้งวัดป่าสายพระธรรมยุตตามที่ได้รับอาราธนาจากชาวบ้าน และกระจายกันออกไปอบรมสั่งสอนประชาชนตามแนวทางที่**หลวงปู่สิงห์**ได้มอบหมายให้

ผมขอยกข้อความที่บันทึกไว้ในประวัติของ **หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** ศิษย์สำคัญองค์หนึ่งของ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** มานำเสนอในตอนนี้

ขอย้อนไปกล่าวถึงช่วงที่**คณะกองทัพธรรม**ประชุมกันที่จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อจะเดินทางมาเผยแผ่ธรรมยังจังหวัดขอนแก่น ภายหลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๗๑ โดยแยกย้ายกันออกเดินธุดงค์เป็นคณะย่อย ๆ ต่างคณะต่างไป มีจุดหมายไปพบกันที่จังหวัดขอนแก่นก่อนเข้าพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๗๒ นั้น องค์**หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** ได้แยกเดินทางออกไปทางจังหวัดนครพนม แล้วไปบ้านเกิดของท่านที่อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร เพื่อทำบุญอุทิศให้ญาติ ต่อจากนั้นจึงเดินทางไปสมทบกับคณะของ**หลวงปู่สิงห์** ที่จังหวัดขอนแก่น ตามที่นัดหมายกันไว้

ข้อความที่บันทึกไว้ในประวัติของ**หลวงปู่ฝั้น** เกี่ยวกับการแบ่งสายให้พระแยกย้ายกันไปตั้งวัดและอบรมสั่งสอนประชาชนในจังหวัดขอนแก่น มีดังนี้

หลวงปู่ฝั้น ได้ขึ้นรถไฟที่**สถานีน้ำพอง** ไปลงที่**สถานีขอนแก่น** แล้วเดินทางไปพบ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** และ**หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** ที่**ป่าช้าบ้านเหล่างา** ซึ่งอยู่ในตัวเมืองขอนแก่น

คณะกองทัพธรรมในขณะนั้นมี**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** เป็นหัวหน้า **หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** เป็นรองหัวหน้า มีพระกรรมฐานมาชุมนุมกัน ทั้งหมดจำนวน ๗๐ รูป มี**หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร** ซึ่งบวชเป็นพระใหม่ร่วมอยู่ด้วย

เมื่อคณะพระกรรมฐานได้เดินทางมาถึงครบหมดทุกชุดแล้ว ก็ได้ **มอบหมายให้แยกย้ายกันออกไปตั้งวัดป่าสายธรรมยุตตามหมู่บ้านที่มีสถานที่เป็นป่า มีความสงบร่มเย็นเงียบสงัด เพื่อมุ่งปฏิบัติธรรมบำเพ็ญภาวนาแสวงความวิเวก พร้อมกับเผยแผ่ธรรมไปสู่ประชาชนให้เลิกนับถือภูตผีต่าง ๆ แล้วหันมาเข้าถึงพระไตรสรณคมน์เป็นสรณะต่อไป**

ต่อจากนั้น คณะพระกรรมฐาน **กองทัพธรรม** ก็ได้แยกย้ายกันออกไปตั้งวัด และไปจำพรรษาในท้องที่ต่าง ๆ ในจังหวัดขอนแก่น โดยแบ่งออกเป็นหลายสาย

ในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๗๒ พระคณะพระกรรมฐานแยกย้ายกันจำพรรษาในที่ต่าง ๆ ดังนี้

*ที่**วัดป่าบ้านเหล่างา*** (ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง) *ซึ่งเป็นศูนย์บัญชาการอยู่ในตัวเมืองขอนแก่น มี **พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม, พระอาจารย์ภูมี ธิตธมฺโม, พระอาจารย์กงมา จิรปุญฺโญ, พระอาจารย์หลุย จนฺทสาโร** และ **พระอาจารย์สิม พุทฺธาจาโร** ซึ่งอุปสมบทในปีนั้น ได้มาจำพรรษาอยู่ด้วย*

พระอาจารย์มหาปิ่น ปญฺญาพโล, พระอาจารย์อ่อน ญาณสิริ, *จำพรรษาที่**บ้านพระคือ*** *ตำบลพระคือ อำเภอเมืองขอนแก่น*

พระอาจารย์เกิ่ง อธิมุตฺตโก *จำพรรษาที่**วัดป่าชัยวัน*** *บ้านสีฐาน ตำบลพระลับ อำเภอเมือง*

พระอาจารย์สีลา อิสฺสโร *จำพรรษาที่**วัดป่าบ้านคำไฮ** ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง*

พระอาจารย์ดี ฉนฺโน *จำพรรษาที่ **วัดป่าบ้านโคกโจด** ตำบลพระลับ อำเภอเมือง*

พระอาจารย์อุ่น ธมฺมธโร *จำพรรษาที่ **วัดป่าบ้านทุ่ม** อำเภอเมือง*

พระอาจารย์ซามา อจฺจุตฺโต *จำพรรษาที่ **วัดป่าบ้านยางคำ** อำเภอเมือง*

พระอาจารย์นิน มหนฺตปญฺโญ *จำพรรษาที่ **วัดป่าสุมนามัย** อำเภอบ้านไผ่*

*สำหรับองค์**หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** ได้มาริเริ่มสร้างวัดและจำพรรษาที่ **วัดป่าบ้านผือ** ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองขอนแก่น ในปี พ.ศ. ๒๔๗๒ ท่านมีอายุได้ ๓๐ ปีพอดี เป็นพรรษาที่ ๕ ในธรรมยุติกนิกาย"*

พระอาจารย์ภูมี จิตฺตธมฺโม

พระอาจารย์ซามา อจฺจุตฺโต

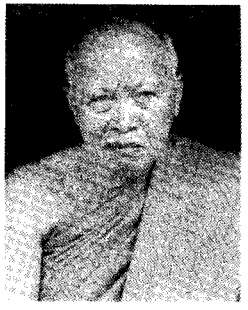

พระอาจารย์นิน มหนฺตปญฺโญ

*"เมื่อออกพรรษาแล้ว พระคณาจารย์ฝ่ายวิปัสสนาธุระทุกรูป มี**พระครูพิศาลอรัญเขต** เจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น พร้อมด้วยเจ้าคณะอำเภอเมือง เจ้าคณะตำบล ออกเทศนาสั่งสอนราษฎรในท้องที่อำเภอเมืองให้ละมิจฉาทิฏฐิ เลิกจากการถือภูตผีปีศาจ แล้วให้ตั้งอยู่ในพระไตรสรณคมน์ ทุกปี ตลอด ๓ ปี มีประชาชนนิยมนับถือมากขึ้นโดยลำดับ"*

๘๕. ความยากลำบากในการเริ่มตั้งวัดป่า

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม ได้จัดแบ่งพระลูกศิษย์ในกองทัพธรรมออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ กลุ่มละ ๕-๖ องค์ ให้พระที่มีอาวุโสพรรษาสูงในแต่ละกลุ่มเป็นหัวหน้า แยกกันไปเป็นสาย ๆ ออกธุดงค์ไปยังที่ต่าง ๆ เพื่ออบรมสั่งสอนประชาชน เมื่อพบสถานที่สงัดวิเวกเหมาะแก่การบำเพ็ญภาวนา ก็จะพักปักกลดบำเพ็ญความเพียร ณ สถานที่นั้น ๆ

สถานที่วิเวกที่ไม่ห่างไกลหมู่บ้าน ส่วนใหญ่จะเป็นเขตป่าช้า หรือตามป่า**ดอนปู่ตา** ซึ่งเป็นพื้นที่รกชัฏ ชาวบ้านมีความหวาดกลัวไม่ค่อยกล้าเข้าไป พระธุดงค์ท่านจะเลือกสถานที่เช่นนี้เป็นที่พักปักกลด นอกจากอาศัยเป็นที่บำเพ็ญเพียรภาวนาแล้ว ยังถือโอกาสสงเคราะห์ประชาชนในละแวกนั้น ด้วยการออกโปรดสัตว์บิณฑบาต อบรมสั่งสอนชาวบ้านให้รู้จักทำบุญสุนทาน ตลอดจนแนะนำการปฏิบัติสมาธิภาวนาตามแนวทางพระพุทธศาสนาด้วย

อุปสรรคสำคัญที่พระธุดงค์แต่ละคณะไปพบ ได้แก่ การถูกต่อต้านจากประชาชนบางกลุ่ม และที่สำคัญยิ่งได้แก่เรื่องความเชื่อของประชาชนเกี่ยวกับการนับถือภูตผีปีศาจต่าง ๆ เป็นความเชื่อที่ฝังลึกมานานจนยากที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้

ปัญหาที่พระธุดงค์แต่ละคณะไปประสบพบเห็น ส่วนใหญ่จะคล้ายคลึงกัน ต่างกันที่ความรุนแรงของปัญหาในแต่ละท้องถิ่นที่มีความมากน้อยกว่ากัน

ผมขออนุญาตยกตัวอย่างที่คณะของ**หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** ไปพบเห็นมาในการพยายามริเริ่มตั้งวัดที่**ดอนปู่ตา**แห่งหนึ่ง ในเขตอำเภอเมืองขอนแก่น นำมาเสนอเป็นกรณีตัวอย่างในตอนนี้

ก่อนเข้าพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๗๒ **หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** พร้อมคณะ ได้รับมอบหมายจาก**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ให้ไปเผยแผ่ธรรมแก่ประชาชน และหาทางสร้างวัดป่าที่ **บ้านผือ** ตำบลโนนทัน อำเภอเมืองขอนแก่น

ปีนั้น**หลวงปู่ฝั้น**ยังเป็นพระหนุ่ม อายุ ๓๐ ปี พรรษา ๕ ได้รับมอบหมายภารกิจที่สำคัญยิ่งประการหนึ่ง

หลวงปู่สุวจน์ สุวโจ ศิษย์สำคัญของ**หลวงปู่ฝั้น** ได้บันทึกเรื่องราวและเหตุการณ์ในครั้งนั้นไว้อย่างละเอียด ดังต่อไปนี้

*"**พระอาจารย์ฝั้น** ออกเดินทางไป**บ้านผือ** ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ได้ไปพักปักกลดที่**ดอนปู่ตา** มี**ศาลเจ้าปู่ตา**หลังเล็ก ๆ ทรุดโทรม รกรุงรัง ชาวบ้านสร้างไว้เซ่นสรวงตามความเชื่อว่าเป็นของศักดิ์สิทธิ์ คุ้มครองภัยให้หมู่บ้าน*

*ปีหนึ่ง ๆ พอถึงฤดูกาลที่กำหนด ชาวบ้านจะช่วยกันจัดหาสัตว์สี่เท้า สองเท้า ข้าวปลา สุรา อาหาร มีการฆ่าสัตว์ ๒ เท้า ๔ เท้า เอามาทำพลีกรรม เซ่นสรวง**เจ้าพ่อปู่ตา** เป็นประจำ*

บางครอบครัวที่ประสบการเจ็บป่วย หรือทุกข์ภัย ก็มาบวงสรวงเซ่นไหว้ ขอความช่วยเหลืออยู่เป็นประจำ

*ชาวบ้านกลุ่มหนึ่งเดินทางมาพบ **หลวงปู่ฝั้น** และคณะ มาพักปักกลด บริเวณ**ศาลเจ้าพ่อปู่ตา** ก็ไม่พอใจ แสดงอาการโกรธเคือง แล้วไปตามผู้ใหญ่บ้าน ให้มาขับไล่*

*ผู้ใหญ่บ้าน กับลูกบ้านชาย ๔ คน ได้พากันออกมาดู เห็นพระคณะของ**หลวงปู่ฝั้น**มาพักอยู่ที่นั่นจริง ก็เกิดความไม่พอใจ ได้กล่าวคำพูดที่รุนแรงออกมา 'พระอะไรมาอยู่อย่างนี้ วัดมีทำไมไม่ไปอยู่ ที่นี่ไม่ใช่ที่อยู่ของพระ' คนหนึ่งตะโกนออกมาว่า 'เอาปืนมายิงให้มันตายเสีย'*

*อีกคนร้องรับด้วยเสียงดังว่า 'เอา**สากมอง**ตีหัวให้มันแตกก็แล้วกัน'* (**สากมอง** คือสากที่ใช้ตำข้าวเปลือก) *อีกเสียงหนึ่งประสานขึ้นมาว่า 'พวกเราช่วยกันเอาก้อนดินขว้างให้มันออกไปเสียจากที่นี่'*

พวกเขาแสดงอาการโกรธเกรี้ยวเป็นอย่างยิ่ง

***ผู้ใหญ่บ้าน** ซึ่งดูจะสุขุมกว่าเพื่อน ร้องห้ามลูกบ้านของตนว่า 'พวกเราควรเข้าไปถามดูเสียก่อน จะเป็นพระจริงหรือพระปลอม จะเป็นพระร้ายหรือพระดี พวกเราก็จะได้รู้'*

*ลูกบ้านพอใจในคำพูดของผู้ใหญ่บ้าน จึงถอยห่างออกมา แล้วผู้ใหญ่บ้านเข้าไปนั่งใกล้กับ**หลวงปู่ฝั้น** แล้วถามอย่างวางอำนาจว่า '**ท่านมาอยู่ที่นี่ทำไม ท่านต้องการอะไรที่นี่** ?'*

'อาตมาได้เดินออกธุดงค์รุกขมูลกรรมฐาน ต้องการอยู่สถานที่เงียบสงัดเพื่อปฏิบัติอบรมจิต ตามแบบฉบับเยี่ยงอย่างพระธุดงคกรรมฐานแต่สมัยก่อน

*อาตมาได้มาเห็นสถานที่ตรงนี้ เป็นที่วิเวกเงียบสงัดดี ไม่มีใครกล้ามาเที่ยวพลุกพล่าน จึงได้ตกลงใจพักที่นี่ **โยมเห็นว่าพวกอาตมาพักอยู่ที่นี่ไม่ดีอย่างไรเล่า ?**' **หลวงปู่**ตอบ พร้อมทั้งถามคำถามกลับคืน*

*ผู้ใหญ่บ้านพูดว่า 'ไม่ได้ซีท่าน ประเดี๋ยว**เจ้าพ่อปู่ตา**เคืองเอา เข้าไปอาละวาดในหมู่บ้าน ทำความเดือดร้อนให้แก่พวกผมและชาวบ้าน เพราะไม่ห้ามปราม ปล่อยให้พวกท่านมาอยู่ที่นี่ เป็นการไม่ดีอย่างนี้ซีท่าน พวกผมจึงไม่ต้องการให้คณะท่านอาจารย์พักที่นี่ครับ'*

หลวงปู่** พูดอธิบายให้เขาฟังว่า "โยมคิดมากไปเอง ความจริงพวกอาตมากับ**เจ้าพ่อปู่ตา** เข้ากันได้ อยู่ด้วยกันได้ **ตากับหลานทำไมจะอยู่ด้วยกันไม่ได้ ?

พวกอาตมาก็เสมือนลูกหลานของท่าน นับถือได้แต่พวกโยมหรือพวกอาตมานับถือด้วยไม่ได้หรือ ?

อาตมาได้มาพักอยู่ที่นี่ ได้ทำความเพียร สวดมนต์ไหว้พระ นั่งทำสมาธิภาวนาทุกวันเวลา ได้แผ่เมตตาจิต อุทิศบุญกุศลให้กับท่าน

เมื่อท่านเจ้าพ่อได้รับส่วนบุญกุศลแล้ว ท่านก็อนุโมทนา ท่านก็คงจะได้รับความสุข พ้นไปจากทุกข์ จากภัย จากเวร จากอันตรายทั้งหลายทั้งปวง ดังนี้ท่านคงดีใจ คงไม่ทำความเดือดร้อนให้แก่พวกญาติโยมชาวบ้านดอก เพราะท่านมีความสุขกายสบายจิตจากผลบุญที่พวกอาตมาได้แผ่อุทิศส่งไปให้ โยมทั้งหลายจงพากันเข้าใจตามนี้ จึงจะถูก

พวกอาตมามาพักอยู่ที่นี่ ได้พากันชำระปัดกวาด ทำความสะอาดเตียนร่มรื่นไปหมด ดูซิโยม ! แต่ก่อนเมื่อพวกอาตมายังไม่ได้มาอยู่ กับที่พวกอาตมามาอยู่นี้ เทียบกันแล้วเป็นอย่างไรเล่า ?"

*เมื่อผู้ใหญ่บ้านและพรรคพวกได้ฟังคำชี้แจงของ**หลวงปู่ฝั้น** ก็เริ่มประจักษ์ความจริงตามเหตุผลที่ท่านพูดให้ฟัง ต่างก็เริ่มเอะใจ เพราะไม่เคยเห็น ไม่เคยได้ยิน พระองค์ไหนจะชี้แจงเหตุผลที่ชัดเจนอย่างนี้มาก่อนเลย*

*ขณะเดียวกัน ก็นึกอยากจะลองภูมิความรู้ของ**หลวงปู่** จึงได้คิดข้อธรรมตั้งปัญหาถาม **หลวงปู่**ก็ได้ตอบปัญหานั้นอย่างว่องไว มีคำอธิบายชัดเจน สมเหตุสมผล พร้อมทั้งข้ออุปมาอุปมัยเปรียบเทียบให้เข้าใจทุกแง่ทุกมุม อย่างคล่องแคล่วองอาจ จนเป็นที่พอใจของผู้ฟังเป็นอย่างยิ่ง*

ผู้ใหญ่บ้านถึงกับได้ลั่นปากพูดออกมาว่า "น่าเลื่อมใสจริง ๆ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์เที่ยวไปโปรดสัตว์แสดงธรรมสั่งสอนเมื่อสมัยก่อนฉันใด เดี๋ยวนี้ท่านพระอาจารย์ก็ได้พาคณะมาเที่ยวแสดงธรรมสั่งสอนโปรดพวกเราฉันนั้น"

ส่วนพวกลูกบ้านที่ออกมายืนอยู่ห่าง ๆ ก็ได้ขยับเข้ามานั่งใกล้ ๆ ทุกคน มีความพอใจ และแสดงท่าทางเลื่อมใสท่านมาก ชวนกันก้มกราบ แล้วขอตัวกลับเข้าไปในหมู่บ้าน

คณะของผู้ใหญ่บ้านได้ไปขนเอาหมอน เสื่อสาดอาสนะ น้ำฉัน น้ำใช้ พร้อมจัดทำที่พักถวายท่าน

จากนั้นมา ชาวบ้านก็ได้มาทำบุญใส่บาตร ออกไปฟังเทศน์และปฏิบัติธรรม จำศีลภาวนาทุกวัน ๆ ทำให้พวกเขาเกิดศรัทธาเลื่อมใสในองค์**หลวงปู่ฝั้น**มาก

คณะศรัทธา**ชาวบ้านผือ** ได้พร้อมใจกันนิมนต์ให้**หลวงปู่ฝั้น** และคณะอยู่จำพรรษา แต่**หลวงปู่**เห็นว่าสถานที่ตรงนั้นไม่เหมาะที่จะอยู่จำพรรษา เพราะอยู่ติดกับ**ลำน้ำชี** หน้าฝนน้ำจะท่วม

ชาวบ้านได้กราบเรียนท่านว่า ใกล้กันนั้นมี**ดอนป่าช้า**อยู่แห่งหนึ่ง น้ำไม่ท่วม เหมาะสำหรับเป็นสถานที่พักจำพรรษาอย่างยิ่ง

หลวงปู่ฝั้นรับนิมนต์ จึงตกลงจำพรรษาที่**ดอนป่าช้าบ้านผือ** ตำบลโนนทัน อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เป็นพรรษาที่ ๕ ของท่าน ในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๗๒ ท่านอายุได้ ๓๐ ปี ดังกล่าวมาแล้ว

หลวงปู่ฝั้นได้กราบเรียนเหตุการณ์ต่าง ๆ ให้ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ทราบอยู่ตลอดเวลา พร้อมทั้งได้รับคำแนะนำปรึกษาและช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

พระป่าสายอื่น ๆ ก็ได้รับการปฏิบัติในทำนองนี้เช่นกัน ในยุคนั้น พระใน**กองทัพธรรม**ของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** จึงสามารถก่อตั้งวัดป่าในที่ต่าง ๆ ได้จำนวนหลายวัด และสามารถเผยแผ่ธรรมไปสู่ประชาชนชาวจังหวัดขอนแก่นได้อย่างกว้างขวาง

ทางจังหวัดได้ให้การสนับสนุน ถึงกับถือเป็นเรื่องสำคัญในการรณรงค์ให้ชาวบ้านละเลิกการนับถือภูตผีปีศาจ หันมายึดพระไตรสรณคมน์เป็นที่พึ่งอย่างได้ผลดี.

๘๖. ผีปู่ตาอาละวาดก่อกวนชาวบ้าน

ในตอนนี้จะกล่าวเป็นตัวอย่างอุทาหรณ์เรื่องการเคารพกราบไหว้และบูชาผีสาง รวมทั้งการช่วยให้พวกชาวบ้านเลิกละเรื่องเหล่านี้ ซึ่งพระธุดงค์ต้องใช้ความอดทน ความมีเหตุผล รวมทั้งพลังจิตเข้มแข็งที่ได้จากการฝึกฝนด้านการปฏิบัติภาวนา ตลอดจนการอบรมสั่งสอนที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากครูบาอาจารย์ คือ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล, หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** และ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** มาอย่างต่อเนื่อง

ก็ขอยกกรณีของ**หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** และคณะ ต่อจากตอนที่แล้วดังต่อไปนี้

ในกลางพรรษาปีนั้น (พ.ศ. ๒๔๗๒) **มีชาวบ้านอีกกลุ่มหนึ่ง ยังไม่ได้รับการฝึกอบรมปฏิบัติ รับพระไตรสรณคมน์** พวกเขายังมีทิฏฐิผิด เชื่อถือและนับถือผิด ยังถือฤกษ์ วันเดือนปีร้าย ถือพระภูมิเจ้าที่ ภูตผีปีศาจ ทำการเซ่นสรวงบูชาที่ตนเข้าใจว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ชาวบ้านกลุ่มนี้ ถูก**ผีเจ้าปู่ตา**มาเข้าสิง อาละวาดก่อกวนคนในกลางบ้านบ่อย ๆ เข้าสิงคนนั้น ออกจากคนนั้น ไปเข้าคนโน้น ออกจากคนโน้นมาเข้าคนนี้ ดูวุ่นวายไปทั้งหมู่บ้าน

ทำให้ผู้คนล้มตายไปแล้วก็มี ที่ยังไม่ตายก็มี ทำให้ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อนด้วยผีที่เข้ามาอาละวาดเบียดเบียน อยู่ไม่เป็นสุข

ตรงกันข้าม สำหรับในกลุ่มผู้มีศรัทธา มีความเลื่อมใส รับและเคารพเชื่อถือ ตั้งอยู่ในคุณพระรัตนตรัย ไม่ถือมงคลภายนอก ถือแต่คุณพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่งที่ระลึก ได้เข้าวัดฟังธรรม จำศีล ภาวนา ทำบุญ

ทำทานเป็นประจำ **ไม่มีปัญหาถูกผีเจ้าปู่ตามาอาละวาดแต่อย่างใด**

คนกลุ่มหลังเห็นผีเข้าไปอาละวาดเบียดเบียนชาวบ้านอีกกลุ่มหนึ่ง จึงไปกราบเรียน**หลวงปู่ฝั้น** ว่า

"เวลานี้พวกผีปีศาจเข้าไปอาละวาดก่อกวนชาวบ้านมาก พวกดิฉันและลูก ๆ เกรงว่าจะถูกผีเข้าเจ้าสิงเหมือนกับพวกนั้น

พวกดิฉันขอความเมตตาจากพระอาจารย์ กรุณาได้เป็นที่พึ่งแก่พวกดิฉันและลูก ๆ หลาน ๆ ด้วย"

หลวงปู่จึงพูดให้ธรรมะ เป็นการให้กำลังใจโยมว่า

"พวกเราอย่าพากันกลัวเลย ไม่เป็นอะไรดอก ไม่ต้องกลัว ***ให้พากันตั้งใจน้อมนึกระลึกถึงคุณพระพุทธเจ้า คุณพระธรรม คุณพระสงฆ์ เอามาเป็นที่พึ่งที่นับถือ***

แล้วให้บริกรรมภาวนาว่า พุทโธ ธัมโม สังโฆ, พุทโธ ธัมโม สังโฆ, พุทโธ ธัมโม สังโฆ ๓ จบ แล้วให้ระลึก พุทโธ พุทโธ พุทโธ ... คำเดียว ให้ระลึกนึกในใจตลอดไป ทุกวันทุกคืน ยืน เดิน นั่ง นอน ดังนี้

*ทำดังนี้แล้ว ผีเจ้าพ่อ ผีปู่ตา ผีโหงผีห่า จะมาทำอะไรเราไม่ได้ดอก กลัวทำไม เราได้**คุณพระ**มาเป็นที่พึ่งแล้ว*

พุทโธ *เป็นองค์คุณของพระพุทธเจ้า*

พุทธานุภาเวนะ *คุณพระพุทธเจ้า มีคุณานุภาพมาก พระองค์ทรงชนะข้าศึกศัตรู หมู่ปัจจามิตรคิดเบียดเบียน กระทำร้ายอะไรเราไม่ได้*

ธัมโม *เป็นองค์คุณของพระธรรม อันนำมาซึ่งความเป็นธรรมอันศักดิ์สิทธิ์*

ธัมมานุภาเวนะ *คุณของพระธรรม มีคุณานุภาพมาก ย่อมคุ้มครองปกปักพิทักษ์รักษาผู้ปฏิบัติให้พ้นจากทุกข์ จากภยันตรายทั้งปวงได้*

สังโฆ *เป็นองค์คุณของพระอริยสงฆ์ ผู้ทรงคุณอันศักดิ์สิทธิ์วิเศษ*

ผู้ควรกราบไหว้สักการบูชา เป็นเนื้อนาบุญของสัตว์โลก ไม่มีที่ไหนอื่นอีกแล้วจะเหนือกว่า

สังฆานุภาเวนะ *คุณของพระอริยสงฆ์ สาวกของพระพุทธเจ้านั้น มีคุณานุภาพมาก ถ้าผู้ใดน้อมระลึกกราบไหว้ เคารพปฏิบัติอยู่เสมอแล้ว ก็สามารถคุ้มครองและป้องกันทุกข์ อุปัทวันตรายทั้งหลายทั้งปวงทุกสิ่งได้*

นี่คุณพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สรณะของเรา ที่พึ่งของเรามีเท่านี้ เราต้องระลึกถึงพระองค์ เมื่อเข้าถึงพระองค์แล้วจึงจะพึ่งพระองค์ได้ ถ้าไม่ถึงก็พึ่งไม่ได้

ถ้าเราระลึก เคารพ กราบไหว้บูชา ระลึกภาวนาทุกวันเวลาอยู่อย่างนี้ ให้เรียกผีมากินว่า ผีเอ๋ย จงมากินเถิด จ้างให้ก็ไม่กล้ามากินดอก ...ฯลฯ..."

เมื่อโยมได้ฟังธรรมของ**หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** แสดงจบลงแล้ว ทำให้พวกเขาเกิดเพิ่มกำลังใจ มีความเลื่อมใสเป็นอย่างยิ่ง

พากันกำหนดจดจำ แล้วตั้งใจระลึกนึกถึง ท่องบริกรรมภาวนาตลอดวันเวลามิได้ขาด

ก็ปรากฏว่า พวกภูตผีที่ก่อกวนเบียดเบียน ไม่กล้าเข้ามากล้ำกรายทำอันตรายแก่พวกชาวบ้านกลุ่มที่เข้าวัดปฏิบัติภาวนานั้นเลย

ส่วนชาวบ้านอีกกลุ่ม ที่ถูกผีอาละวาดเข้าสิงเป็นประจำ ได้ออกปากถามผีขณะที่เข้าสิงคนอยู่ว่า **ทำไมท่านปู่ตาไม่ไปเข้าสิงคนที่อยู่ทางโน้นบ้าง ?**

ผีเจ้าปู่ตาในร่างคน ตอบว่า

"... เข้าไปใกล้เขาไม่ได้ ข้าไม่กล้าไป ข้าจะกล้าไปได้อย่างไร เพราะในบ้านของพวกเขาเหล่านั้น ***เห็นมีแต่พระนั่งเป็นแถวเต็มไปหมด***"

ความจริงคนในหมู่บ้านนั้น ไม่มีใครมีพระพุทธรูปไว้ในบ้านสักองค์แม้แต่

คนเดียว เป็นแต่เพียงพวกเขาเหล่านั้นมีจิตใจเลื่อมใส ได้เคารพปฏิบัติกราบไหว้ รำลึกนึกบริกรรมภาวนาเท่านั้น **ทำให้ผีเจ้าปู่ตามองเห็นพระนั่งอยู่เต็มบ้านไปหมด**

พวกชาวบ้านกลุ่มที่นับถือผี ไม่นับถือพระ เมื่อถูกผีปู่ตาก่อกวน ก็ได้ประชุมปรึกษาหารือกัน แล้วตกลง**เก็บเงินเอามาจ้างหมอผี** ให้มาทำพิธีขับไล่ผีให้หมดไปจากหมู่บ้าน

เมื่อที่ประชุมตกลงใจพร้อมกันแล้ว จึงได้ไปติดต่อว่าจ้างหมอผี

หมอผีบอกว่า การจะให้เขาไปไล่ผีออกจากหมู่บ้านนั้น รับรองทำได้ไม่ยาก แต่ต้องเอาเงินมาจ่ายให้เรียบร้อยเสียก่อน จึงจะไปทำการขับไล่ผีให้

ถ้าไม่เอาเงินมาให้เสียก่อน เมื่อเราได้ทำการขับไล่ผีให้ออกไปแล้ว เดี๋ยวภายหลังจะเก็บเงินจากชาวบ้านไม่ได้ ไม่มีใครยอมจ่ายให้ ดังนั้น เพื่อความแน่ใจ จึงต้องให้จ่ายเงินค่าจ้างให้เรียบร้อยเสียก่อน

เมื่อหมอผีว่าอย่างนั้น ซึ่งทุกคนก็ได้ยินและทราบกันหมดแล้ว จึงได้แต่งตั้งตัวแทนให้เดินเก็บเงินจากชาวบ้านทุกหลังคาเรือน ถ้าบ้านหลังใดไม่ยอมจ่ายเงิน ก็จะไม่ทำพิธีขับไล่และป้องกันผีให้กับบ้านหลังนั้น

สำหรับชาวบ้าน**ฝ่ายที่เคารพนับถือพระ** ละจากการนับถือผี ก็ไม่ยอมจ่ายเงิน ได้ชวนกันไปกราบเรียน**หลวงปู่ฝั้น** ว่า

เวลานี้คณะกรรมการหมู่บ้าน ได้ประชุมกันและตกลงเก็บเงินชาวบ้านทุกหลังคาเรือน เพื่อเอาไปจ้างหมอผี ให้มาขับไล่และป้องกันผี ที่เข้ามาอาละวาดอยู่ในหมู่บ้าน ให้หมดไป ถ้าใครไม่ออกเงินเขาจะไม่ป้องกันและขับไล่ผีออกจากเรือนหลังนั้นให้

"ขอโอกาสพ่อแม่ครูบาอาจารย์ พวกดิฉันสมควรจะออกเงินค่าขับไล่คุ้มครองป้องกันผีให้กับพวกเขาไหม ? หรือพ่อแม่ครูบาอาจารย์จะให้พวกดิฉันทำอย่างไรดี ?"

เมื่อ**หลวงปู่ฝั้น**ฟังคำถามแล้ว ท่านยิ้ม ๆ หัวเราะน้อย ๆ แล้วพูดว่า

"ถ้าหากว่าเขาเรี่ยไรเก็บเงินเอาสร้างสาธารณประโยชน์ เช่น กุฏิ วิหาร ศาลาการเปรียญ โรงเรียนประชาบาล โรงพยาบาลสาธารณสุข หรือขุดสระขุดบ่อน้ำ ทำถนนหนทาง เหล่านี้ ก็ควรให้

แต่ถ้าเขาเก็บเงินไปเป็นค่าจ้างไล่ผี ก็อย่าให้ *เพราะพวกเราไม่ได้นับถือผี พวกเราไม่ได้เซ่นสรวงซุบเลี้ยงผี*

พวกเราเคารพนับถือ ไหว้กราบ บูชา แต่พระเท่านั้น เราพึ่งพระ ไม่ได้พึ่งผี

ผีไม่มีอยู่ในบ้านเรือนของพวกเรา เราจะไปพึ่งอะไรผี ผีให้เราพึ่งอะไรไม่ได้สักอย่าง

เขาว่าขี้ร้าย (ขี้เหร่) ก็เหมือนผี เลวก็เหมือนผี สกปรกก็เหมือนผี โง่ก็เหมือนผี ขี้เกียจขี้คร้านก็เหมือนผี

ผีไม่ใช่เป็นของดี สิ่งใดที่ไม่ดีแล้วเขาก็เอามาเปรียบเทียบกับผีทั้งนั้น

อาตมาจึงพูดได้ว่า ***ผีเป็นสิ่งไม่ดี*** *สิ่งที่ไม่ดีเราไม่ควรเอามาเป็นที่พึ่งมิใช่หรือ หรือพวกโยมจะว่าอย่างไร ?*

ใครต้องการสิ่งที่ไม่ดีบ้าง ทุกคนไม่ต้องการไม่ใช่หรือของไม่ดี ?

พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ทั้งสามอย่างนี้เป็นที่เลิศ ที่ประเสริฐ พวกเราเรียกว่า ***คุณพระรัตนตรัย***

ผู้ที่เลื่อมใสกราบไหว้บูชา แล้วตั้งจิตระลึกนึกภาวนาเอาเป็นที่พึ่งของตนอย่างที่เรียกว่า ***พระไตรสรณคมน์***

บุคคลใด จะเป็นผู้หญิงหรือชายก็ตาม จะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ก็ตาม มีความเคารพกราบไหว้ สักการบูชา ด้วยศรัทธาความเลื่อมใสในคุณพระรัตนตรัย ผู้นั้นแล ***จิตได้ที่พึ่งอันเกษม ที่พึ่งอันเป็นมงคลสูงสุด***

พวกเราทั้งหลาย ได้ที่พึ่งเช่นนี้แล้ว ย่อมพ้นไปจากทุกข์ทั้งปวง ดังนี้

พากันเข้าใจใหม่พวกเราทั้งหลาย เรื่องมันเป็นอย่างนี้ ญาติโยมทั้งหลายเข้าใจหรือยัง นี่แหละที่พึ่งของเรามีเท่านี้ พากันเข้าใจไว้

นัตถิ เม สรณัง อัญญัง	*ที่พึ่งอื่นของเราไม่มี*
พุทโธ เม สรณัง วรัง	*พระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งอันประเสริฐของพวกเรา*
นัตถิ เม สรณัง อัญญัง	*ที่พึ่งอื่นของเราไม่มี*
ธัมโม เม สรณัง วรัง	*พระธรรมเป็นที่พึ่งอันประเสริฐของพวกเรา*
นัตถิ เม สรณัง อัญญัง	*ที่พึ่งอื่นของเราไม่มี*
สังโฆ เม สรณัง วรัง	*พระสงฆ์เป็นที่พึ่งอันประเสริฐของเรา*

นัตถิ *แปลว่า ไม่มี ท่านปฏิเสธหมด พึ่งอะไรไม่ได้สักอย่างในไตรโลก คือ* ***กามโลก รูปโลก อรูปโลก***

ถ้าเรามีคุณพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ไว้ที่ใจของเราบริบูรณ์เต็มที่ เราจะไปอยู่โลกไหนก็ไปได้ เพราะเรามีที่พึ่งที่อาศัย ที่ไปที่อยู่ แล้ว เราจะไปจะอยู่ก็มีความสุข

เราจะพึ่งอะไรก็พึ่งได้ เมื่อเรามีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ไว้ในใจของเราอย่างล้นฝั่งอยู่เสมอ ไม่บกพร่อง เราจะพึ่งโลกไหนก็พึ่งได้โดยแท้ ไม่ต้องสงสัย

เมื่อพวกเราท่านทั้งหลาย ได้สดับโอวาทานุศาสนีแล้ว ให้พากันกำหนดจดจำไว้ในใจ นำเอาไปปฏิบัติตาม อย่าพากันมีความประมาท

ดังได้แสดงมาด้วยประการ ฉะนี้"

เมื่อ**หลวงปู่ฝั้น**ได้แสดงธรรม ชี้แนะพร่ำสอนจบลงแล้ว ญาติโยมทุกคนที่นั่งฟัง เกิดความปีติ ปลื้มในใจ เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง **จึงได้พากันเลิกละสละทิ้งการนับถือพระภูมิเจ้าที่ ภูตผีปีศาจ ที่พวกเขา**

เคยเชื่อนับถือมาแต่เก่าก่อนนมนาน จนหมดสิ้น ได้สมาทานถือศีล รับพระไตรสรณคมน์ ตั้งแต่บัดนั้นมา

หลวงปู่ฝั้น อาจาโร
วัดป่าอุดมสมพร
อ.พรรณานิคม จ.สกลนคร

เรื่องราวเกี่ยวกับ**หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** กับ**ชาวบ้านผือ** ตำบลพระลับ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ยังมีที่น่าสนใจอีกมาก ผมขอตัดตอนจบลงเพียงแค่นี้ก็แล้วกัน นะครับ

โดยสรุป **หลวงปู่ฝั้น** อยู่จำพรรษาที่**บ้านผือ** ติดต่อกันอยู่ ๒ พรรษา ในปี พ.ศ. ๒๔๗๒-๒๔๗๓ ท่านยินดีในที่วิเวก สงัด ขจัดเสียซึ่งความคลุกคลี และทั้งได้ตั้งใจเทศน์ธรรม แนะนำพร่ำสอนแก่พุทธบริษัท ทั้งคฤหัสถ์และนักบวช จนตลอดทั้งสองพรรษา ประชาชนได้หลั่งไหลเข้าวัด ฟังธรรม จำศีล เจริญภาวนา เพิ่มจำนวนมากขึ้น ๆ ทุกวัน ๆ

ท่านสอนให้ชาวบ้านเลิกละการทรงเจ้าเข้าผี ตลอดถึงการเซ่นสรวงสักการะพระภูมิเจ้าที่ ภูตผีปีศาจ หักไม้ ดูหมอ ถือฤกษ์ถือยาม เป็นความเห็นผิด ไม่ถูกต้องตามธรรมทางพระพุทธศาสนา ให้นำมาซึ่งทุกข์โทษ ไม่เกิดประโยชน์แก่ผู้กระทำ

ญาติโยมโดยส่วนมากที่ได้ฟังเทศน์อบรมธรรม ที่**หลวงปู่**ได้พร่ำสอน แล้วก็พากันเลิกละจากทางผิด ตั้งจิตระลึกนึกน้อมไหว้กราบเคารพนับถือในคุณพระรัตนตรัย เอามาเป็นที่พึ่งของตนทุก ๆ คน ตั้งแต่นั้นมา

เมื่อสิ้นพรรษาที่สอง **หลวงปู่ฝั้น** และคณะ ได้อำลาญาติโยม**บ้านผือ** ออกธุดงค์ไปทางอำเภอน้ำพอง **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ก็ได้จัดพระธุดงค์ชุดใหม่ไปรับช่วงอยู่จำพรรษา และอบรมสั่งสอนชาว**บ้านผือ**สืบเนื่องต่อไป.

๘๗. เห็นพระกรรมฐานเป็นตัวเสนียดทำฝนแล้ง

ความจริงแล้วผมควรจะนำเสนอเรื่องนี้ก่อนเรื่องของ**หลวงปู่ฝั้น** ถ้าหากพิจารณาตามลำดับเหตุการณ์เกิดขึ้นก่อนหลัง แต่ผมมาอ่านเจอเรื่องนี้หลังจากเขียนเรื่อง**หลวงปู่ฝั้น**จบไปแล้ว ด้วยความเชื่อว่าท่านผู้อ่านที่ติดตามมาโดยตลอดคงจะไม่ถึงกับสับสน ผมจึงคงเรื่องนี้ไว้ในตอนนี้ (เพราะขี้เกียจกลับไปแก้ไขต้นฉบับครับ)

ครูบาอาจารย์สายกรรมฐานแทบทุกองค์มักจะได้รับการต้อนรับจากชาวบ้านในท้องถิ่นในลักษณะ**ต่อต้าน-ขัดขวาง** จากบุคคลกลุ่มหนึ่งเสมอในช่วงแรก ๆ บ้างก็รุนแรงมาก บ้างก็น้อย แต่ด้วยความอดทน ความเมตตาและด้วยได้รับการฝึกฝนอบรมมาดีด้วยท่านเหล่านั้นเป็น 'ศิษย์มีครู' การต่อต้านจึงค่อย ๆ ซาลงไป หันมาเป็นความเลื่อมใสศรัทธา แล้วให้การอุปัฏฐากพระสายกรรมฐานในที่สุด

ทางด้าน**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** และคณะ ก็ไม่มีการละเว้น ไม่ว่าท่านจะไปพักบำเพ็ญที่ใด มักจะถูกประชาชนกลุ่มหนึ่งออกมาขัดขวางต่อต้านในช่วงต้นแทบจะเสมอไปทุกครั้ง การมาริเริ่มปักหลักในท้องที่จังหวัดขอนแก่นก็เช่นเดียวกัน

หลวงปู่สิงห์เอง ไม่เคยกล่าวถึงเรื่องร้าย ๆ เหล่านี้ในการบันทึกประวัติของท่าน แต่ผมอ่านพบใน '**อัตโนประวัติ**' ของ **หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ** พระเถระองค์หนึ่งที่ร่วมอยู่ใน**กองทัพธรรม**

หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ เป็นชาวอำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕ เคยเป็นสามเณรติดตาม**หลวงปู่ดูลย์ อตุโล** และหลังจากอุปสมบท

ในสังกัดมหานิกายแล้ว ก็ได้เข้าถวายตัวเป็นศิษย์กรรมฐานของ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** แล้วญัตติเป็นพระธรรมยุตในปี พ.ศ. ๒๔๖๖ และได้มาเข้าร่วมกับ**กองทัพธรรม** กับ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ในปี พ.ศ. ๒๔๗๑ เป็นพระเถระสำคัญองค์หนึ่งในสายพระป่า เมื่อ**หลวงปู่สิงห์** มรณภาพในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ **หลวงปู่อ่อน** ก็ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาส**วัดป่าสาลวัน** จังหวัดนครราชสีมา เป็นองค์ต่อมา หลังสุดท่านไปก่อตั้ง**วัดป่านิโครธาราม** บ้านหนองบัวบาน ต. หมากหญ้า อ. หนองวัวซอ จ. อุดรธานี แล้วจำพรรษาอยู่ที่วัดแห่งนี้ตราบมรณภาพในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ อายุ ๘๐ ปี พรรษา ๕๗ เป็นพระอริยสงฆ์ที่มีชื่อเสียงมากที่สุดองค์หนึ่งในสายของ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต**

หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ

พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร

บันทึกของ**หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ** เกี่ยวกับการเดินทางของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** กับคณะกองทัพธรรม มาเผยแผ่ธรรมที่จังหวัดขอนแก่น ในระยะเริ่มต้น ดังต่อไปนี้

*"ถึง พ.ศ. ๒๔๗๑ **ท่าน*** (หลวงปู่มั่น) *ให้ข้าพเจ้า* (หลวงปู่อ่อน) *กับ**ท่านอาจารย์ฝั้น** ไปอยู่กับ**ท่านอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม** และ**ท่านอาจารย์มหาปิ่น ปญฺญาพโล** เพื่อช่วยในการเผยแผ่พระศาสนา ข้าพเจ้าได้เป็นคณาจารย์สอนหมู่ช่วยครูบาอาจารย์มาแต่บัดนั้นมาจนถึงบัดนี้*

ข้าพเจ้าไม่ได้ปริยัติธรรม เป็นแต่รู้จากครูบาอาจารย์สอนและภาวนาเกิดรู้ขึ้นเล็ก ๆ น้อย ๆ เท่านั้น พอสอนหมู่ช่วยพระอาจารย์ได้บ้างเท่านั้นแล"

"ข้างแรมของเดือน ๓ (พ.ศ. ๒๔๗๑) นั้น ***พระอาจารย์สิงห์*** *และ* ***พระอาจารย์มหาปิ่น*** *จึงได้นำหมู่ศิษย์ทั้งหลาย มีข้าพเจ้าด้วย ไปเที่ยววิเวก****จังหวัดขอนแก่น*** *เพื่อเยี่ยมท่าน****พระครูพิศาลอรัญเขต (จันทร์ เขมิโย)*** *ญาติของท่านด้วย ไปถึงรุกขมูล****ป่าช้าบ้านเหล่างา*** *อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น*

เดือน ๓ แรม ๖ ค่ำ ข้าพเจ้าพักแรมอยู่ที่รุกขมูลกับพระอาจารย์ทั้งสอง ได้ ๔ วัน แล้วได้ขอลาท่านไปเยี่ยมแม่ออกข้าพเจ้า ที่ได้บวชเป็นแม่ขาวไว้ที่ ***บ้านดอนเงิน*** *อำเภอกุมภวาปี เป็นบ้านเดิมของข้าพเจ้า*

เมื่อท่านอาจารย์ทั้งสองได้อนุญาตแล้ว ข้าพเจ้าเดินทางไป ๓ คืน ถึงบ้านสอนแม่ออกให้รู้จักภาวนาและศีลธรรม

*เดือน ๖ ของ พ.ศ. ๒๔๗๑ ข้าพเจ้าได้ลาแม่ออก กลับถึง****พระอาจารย์สิงห์*** *ท่านได้นำหมู่ศิษย์ไปพักรุกขมูล****โคกป่าช้าเหล่างา*** *ทิศตะวันออกเมืองขอนแก่น*

*ข้าพเจ้าได้พักอยู่กับ****พระอาจารย์สิงห์*** *ฟังเสียงพวกโยมคนเมืองขอนแก่นไม่เคยเห็นพระกรรมฐาน* ***ตื่นแต้นกล่าวร้ายติเตียนกันไปสารพัดต่าง ๆ นานา***

มิใช่เขาตื่นแต้นไปทางกลัว ทางเลื่อมใส ดังพวกชาวเมืองราชคฤห์ตื่นแต้นคราวได้เห็นพระพุทธเจ้าออกบรรพชาใหม่ ไปเที่ยวบิณฑบาต นั้น

พวกโยมเมืองขอนแก่นพากันตื่นแต้นอย่างเห็นพระกรรมฐานเป็นสัตว์ *เรียกพวกพระกรรมฐานว่า* ***พวกบักเหลือง***

คำว่า ***บักเหลือง*** *นี้ เขาว่าพระกรรมฐานทั้งหลายเป็นงูจงอาง อีหล้าคางเหลือง*

ฉะนั้น จึงมีคนเขาออกมาดูพวกพระกรรมฐาน เขาจำเป็นต้องมีมือถือ

ไม้ค้อน (ท่อนไม้เพื่อเป็นอาวุธ) *กันมาแทบทุกคน*

เมื่อมาถึงหมู่พวกข้าพเจ้าแล้ว ถือค้อนเดินไปมาเที่ยวดูพระเณรที่พากันพักอยู่ตามร่มไม้ และร้านที่เอากิ่งไม้แอ้มและมุงนั้นไป ๆ มา ๆ แล้วก็ยืนเอาไม้ค้อนค้ำเอวยืนดูกันอยู่ก็มีพอควร

แล้วก็พากันกลับบ้าน เสียงร้องว่าเห็นแล้วพวกบักเหลือง พวกอีหล้า คางเหลือง พวกมันมาแห่น (แทะ) *หัวผีหล่อน* (หัวกะโหลก) *อยู่**ป่าช้าบ้านแหล่งา***

*มันเป็นพวก**แม่แล้ง*** (ผีชนิดหนึ่ง ชาวอิสานถือว่าเป็นตัวเสนียด ทำให้ฟ้าฝนไม่ตก ต้องให้หมอผีทำพิธีขับไล่ ฟ้าฝนจึงจะตกต้องตามฤดูกาล) *ไปอยู่ที่ไหนฝนฟ้าไม่ตกเลย*

จงให้มันหนี ถ้าพวกบักเหลืองไม่หนีภายในสามสี่วันนี้ ต้องได้ถูกเหง้าไม้ไผ่ ค้อนไม้สะแก ไปฟาดหัวมัน ดังนี้ ไปต่าง ๆ นานา

*จากนี้ไปก็มี **เขียนหนังสือปักฉลากบอกให้หนี** ถ้าไม่หนีก็จะเอาลูกทองแดงมายิงบูชาละ ดังนี้เป็นต้น*

*ไปบิณฑบาตไม่มีใครยินดีใส่บาตรให้ฉัน จน**พระอาจารย์สิงห์**ภาวนา **คาถาอุณหัสสวิชัย** ว่าแรง ๆ ไปเลยว่า '**ตาบอด-ตาบอด หูหนวก-หูหนวก ปากกืก ปากกืก ...**' (กืก คือ เป็นใบ้) ไปตามทางบิณฑบาตนั้นแหละ ทั้งมีแยกกันไปบิณฑบาตตามตรอก ตามบันไดเรือนไปเลย จึงพอได้ฉันบ้าง*

*ทั้ง**พระอาจารย์**ก็มีการประชุมลูกศิษย์ วันสองวันต่อครั้งก็มี ท่านให้โอวาทแก่พวกลูกศิษย์ได้มีความอบอุ่นใจ ไม่ให้มีความหวาดกลัวอยู่เสมอ*

แต่ตัวข้าพเจ้า (หลวงปู่อ่อน) *ก็ได้อาศัยพิจารณากำหนดจิตตั้งอยู่ในคำสอนของพระพุทธเจ้าว่า **ธมฺโม หเว รกฺขติ ธมฺมจาริงฺ*** (ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม) *นี้อยู่เรื่อยไป"*

นี่คือชาวคณะจังหวัดขอนแก่นส่วนหนึ่งที่ให้การต้อนรับการมาของพระกรรมฐาน**คณะกองทัพธรรม** ที่นำโดย**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม.**

๘๘. มอบภาระหลวงปู่อ่อน ไปตั้งสำนัก

เรื่องของ**หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ** เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงถึงคณะของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ถูกขับไล่ ถูกลองดี ถูกลองภูมิ และทดสอบต่าง ๆ นานา และที่สำคัญเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องภูตผีปีศาจทั้งหลายที่เชื่อถือฝังแน่นอยู่ในจิตใจประชาชน ตามที่เรียนมาแล้วในตอนต้น

บันทึกของ**หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ** ที่มีต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวท่านเอง มีดังนี้

"ครั้นอยู่มาวันหนึ่ง ***พระอาจารย์สิงห์*** *ได้เรียกข้าพเจ้า (หลวงปู่อ่อน) เข้าไปหาที่วิเวกตามร้านร่มไม้ในป่าช้า ข้าพเจ้าตามท่านไปถึงร่มไม้ดีบนมีเครือไม้คลุมปลายไม้*

*ท่านมานั่ง แล้ว****พระอาจารย์สิงห์*** *ได้พูดถึงเรื่องเหลวไหลของ****ท่านครูดี*** *(ท่านญาครูดี คนละองค์กับหลวงปู่ดี ฉนฺโน) ที่ท่านได้ขอร้องให้ไปจัดที่พัก****ดอนปู่ตาบ้านโสกแสง บ้านหนองขาม บ้านหนองโจด ริมหนองซองแมว*** *ด้วยอาศัย****โยมหมอลำก้อน บ้านหนองโจด*** *พร้อมด้วย****โยมบ้านหนองขาม*** *มีศรัทธามาขอนิมนต์ขอพระจากพระอาจารย์สิงห์ไปจัดสำนักขึ้น* ***พระอาจารย์สิงห์*** *จึงให้****ท่านครูดี*** *พร้อมด้วยหมู่ ไป*

พวกโยมหมอลำก้อน *ได้นำ****หมู่โยมบ้านหนองขาม*** *ไปทำร้านรุกขมูลให้พวก****ท่านครูดี*** *พร้อมด้วยหมู่ ในบ้านดอนปู่ตานั้นยังไม่เสร็จดี* ***พวกโยมบ้านโสกแสง*** *ซึ่งเป็นบ้านเขาไปตั้งอยู่ก่อนบ้านหนองโจด บ้านหนองขาม* ***เขาไม่ยอมให้ตั้งสำนัก*** *เขาแบกปืน ถือดาบ ถือไม้ค้อน ออกไป และดุด่าเอาพวกหมอลำก้อนและโยมบ้านหนองขาม และ****ท่านครูดี*** *พร้อมด้วยหมู่ จนท่านอยู่ไม่ได้ ได้นำหมู่*

*หนีกลับคืนมาหาท่าน**พระอาจารย์สิงห์** เรียนท่านว่า ไม่ไหว เขาจะฆ่าตาย ดังนี้ เป็นต้น*

*ต่อไป **พวกโยมบ้านโสกแสง** ใช้อำนาจบังคับ**โยมหมอลำก้อน** ทำลายร้านให้หมด และให้ปลูกต้นไม้แทนให้**ผีปู่ตา**เสร็จ แล้วบังคับพวกหมอลำก้อนว่า **ไม่ให้ทำอีกเป็นอันขาด** แล้วก็ให้ยุติกันไป*

พระอาญาครูดี
วัดป่าบ้านม่วงไข่ อ.พรรณานิคม จ.สกลนคร

***พระอาจารย์สิงห์**ได้ปรารภเรื่องนี้ ท่านมีการตำหนิ**ท่านครูดี**ว่า ใจน้อย ขี้ขลาด ไม่เชื่อคำสอนท่าน ยังกลัวตายอยู่ ดังนี้เป็นต้น*

แล้วท่าน** (หลวงปู่สิงห์) **ขอให้ข้าพเจ้า** (หลวงปู่อ่อน) **ไปนำพวกหมอลำก้อนจัด** (ตั้งสำนัก) **ขึ้นอีกให้ได้

'ถ้าท่านไม่ไปจัดสำนักขึ้นในที่นั้นให้ได้อีกแห่งหนึ่งแล้ว ที่จำพรรษาของหมู่พวกเราไม่พอกันอยู่เลย ถ้าจะหาจัดบ้านอื่นขึ้น ก็ไม่มีใครเขาเกิดศรัทธาความเลื่อมใสมาติดต่อพวกเราพอจะได้จัดสำนักขึ้นได้'

พระอาจารย์สิงห์**ท่านพูดอย่างนี้ ข้าพเจ้าพิจารณาดูในเวลาท่านพูดกับข้าพเจ้าอยู่นั้น รู้สึกว่าท่านมีหวังประโยชน์ ๒ อย่าง **เพื่อแก้คนชาวเมือง

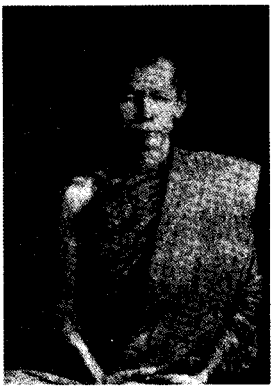

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม

ขอนแก่น (ให้เลิกถือภูตถือผี) ***และหวังประโยชน์แก่หมู่ศิษย์*** (พระเณร) ***จริง ๆ เพื่อให้คนขอนแก่นรู้จักพระกรรมฐาน*** *ขึ้นดังนี้*

ข้าพเจ้าจึงขอโอกาสปรารภเรื่องจะไปจัดสำนักขึ้นว่า

*'**บ้านโสกแสง**เขาไม่มีความเลื่อมใส จนเกิดการขู่เข็ญรังควาน**ท่านครูดี** และ**พวกหมอลำก้อน** จนได้เลิกสร้างสำนักกันมาแล้วอย่างนั้น หากเกล้าไปนำเขาจัดขึ้นอีก พวกคน**ชาวบ้านโสกแสง**เขาเกิดมารังควานเกล้า จนถึงเกิดฟ้องร้องเข้าถึงโรงถึงศาล ท่านอาจารย์จะคิดช่วยเกล้าอย่างไร'*

พระอาจารย์สิงห์ *ท่านพูดรับรองข้าพเจ้าว่า 'เมื่อเรื่องทั้งปวงเกิดขึ้นเกี่ยวกับจัดสำนักนี้ **ผมขอเอาคอผมรับประกันท่าน** เมื่อคอผมยังไม่ขาดจากตัวผมแล้วตราบใด ผมไม่ยอมให้ท่านรับความยุ่งยากรับโทษอันใดเลย'*

*ข้าพเจ้าเห็นว่า**ท่านอาจารย์**มีใจประสงค์ให้เราไปจริง ๆ จึงพูดรับรองการไปของเรา จนถึงกับเอาคอประกันรับรองอย่างนี้ ข้าพเจ้าจึงได้เรียนการไปของข้าพเจ้าว่า*

'เมื่อเกล้าไป ถ้ามันเกิดได้มีการได้โต้กันกับเขาอย่างไร เกล้าจะจดบันทึกคำพูดเกล้าและคำพูดของเขา ส่งมาถวายพระอาจารย์ตรวจดูให้รู้ไปทุกวัน'

พระอาจารย์สิงห์*ท่านก็ยิ่งยินดี แล้วเลิกพูดกัน."*

๘๙. วิธีการของหลวงปู่อ่อน

เมื่อ**หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ** รับคำกับ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ยินดีไปจัดตั้งสำนักสงฆ์ที่ **บ้านโสกแสง** ตามที่ได้รับมอบหมายภารกิจแล้ว ท่านก็พาคณะออกเดินทางในไม่ช้า

บันทึกของ**หลวงปู่อ่อน** มีดังนี้

"วันหลังก็ได้เดินทางไป ทางเกือบ ๓๐๐ เส้น (ประมาณ ๑๒ กิโลเมตร) *จวนเที่ยงจึงถึง**บ้านหนองโจด บ้านหมอลำก้อน** ให้คนไปบอกหมอลำก้อนออกมาหา หมอลำก้อนไม่อยู่ ไปหากิน จนค่ำแกจึงมาหา พูดกันเรื่องจะจัดสำนักขึ้น **หมอลำก้อน** กับ**พวกโยมบ้านหนองขาม** มาพูดด้วย พูดแบบไม่ให้มีทางที่จะตั้งขึ้นได้เลย พูดไปทางใดพวกหมอลำก้อนก็ว่า ถูก**บ้านโสกแสง**เขาใช้อำนาจขวางไว้หมดเลย*

ข้าพเจ้า (หลวงปู่อ่อน) *จึงคิดว่า 'เราต้องใช้ศีลธรรมในพระพุทธศาสนาเข้าบุกลองดู **พรุ่งนี้เราไปบิณฑบาตบ้านโสกแสง** เชิญคนใคร ๆ มาพูดด้วยกันดูละ'*

พูดคุยกับหมอลำก้อนอยู่ประมาณ ๓ ทุ่ม หมอลำก้อนก็ลาเลิกกันไป

*ตื่นเช้า ข้าพเจ้าพร้อมหมู่ผ่านบ้าน ตรงไปบ้านผู้ใหญ่บ้าน และบ้านทายกใครต่อใครเขามาใส่บาตร ... ผู้ใหญ่บ้านให้ผู้ช่วย ทายก กับ**จ้ำ*** (หมอผี) *ผู้ปฏิบัติผีด้วย พร้อมกัน ๕ คน นำจังหันออกไปถวาย*

*พอฉันจังหันเสร็จ พวกโยมก็รับประทานอาหารเสร็จ เสร็จแล้วพูดกันไปจนถึงบ่าย ๑ โมงกว่า **พวกโยมบ้านโสกแสงพูดว่า ไม่ยอมให้ตั้ง*** (สำนัก) ***เป็นเด็ดขาดเลย***

ตัวข้าพเจ้าจึงถามดู 'ฟากดอนปู่ตาไปทางทิศใต้ มีบ้านอะไร ?'

*หมอลำก้อนบอกว่า 'มี**บ้านกุดกว้าง**' ดังนี้*

ข้าพเจ้าจึงพูดอีกว่า 'ถ้าพวกโยมไม่ยินดีมีศรัทธาให้ตั้งสำนักวัดลงใน ***ดอนปู่ตา*** *ของพวกโยมแล้ว พวกอาตมาขอเวลาเดินทางไปหาที่วิเวก ที่ตั้งสำนักที่ใกล้เคียง* ***บ้านกุดกว้าง*** *ดูละ'*

พวกข้าพเจ้าเตรียมตัวเดินทาง มี ***หมอลำก้อน โยมจารย์นวน บ้านหนองขาม*** *เป็นต้น เอาของนำส่ง*

แท้จริงข้าพเจ้าอยากเห็น ***ดอนปู่ตา*** *ว่าเป็น* ***โนน*** *(ที่เนิน) ที่เหมาะสมพอจะตั้งเป็นสำนักได้หรือไม่ มันจะเป็นที่วิเวกของผู้ปฏิบัติหรือไม่ ถ้าตั้งสำนักลงไม่ได้จริง ก็พอได้ไปพูดเรียน* ***พระอาจารย์สิงห์*** *ท่านทราบ พอไม่ให้ท่านเสียใจว่าตัวข้าพเจ้านี้เหลวที่สุด นี้หนึ่ง ข้าพเจ้าถึงถามหาบ้านทางที่จะได้เดินผ่านดอนปู่ตาไป*

เมื่อพวกข้าพเจ้าออกเดินทางไป ***พวกโยมบ้านโสกแสง*** *ก็พากันเดินกลับบ้าน เขาเดินไปตาเขามองดูพวกข้าพเจ้า เขาเห็นเดินไปทาง* ***ดอนปู่ตา*** *ของเขา เขาพร้อมกันวิ่งไปบอกคนในบ้านเขา พวกคนในบ้าน มี* ***ทิดพร*** *เป็นหัวหน้า วิ่งมือถือไม้ค้อน ถือดาบ วิ่งออกหน้าของหมู่เขามา*

แต่ข้าพเจ้ากับ ***โยมจารย์นวน*** *ถึงดอนปู่ตาก่อน และได้เดินไปดูที่ผีปู่ตาเขาแล้ว* ***ทิดพร*** *จึงวิ่งไปถึงตีนดอน เดินเข้าไปตามทาง*

เข้าไปถึงริม มองเข้าไปดูเห็นเขาทำที่เตือนที่หน้าหอปู่ตาเขานั้นแล้ว

ข้าพเจ้าจึงถามแก (ทิดพร) ว่า 'โยมถือดาบมาทำไม ?'

ทิดพร *แกนั่งลง วางดาบและด้ามขวานแล้วยกมือประนม และพูดว่า 'มาหาท่านนี้แหละ เพราะมีธุระนิมนต์ท่านออกไปข้างนอกหาพวกผมที่พากันมารออยู่นอกตีนดอนนั้นเดี๋ยวนี้'*

ข้าพเจ้าจึงถาม ***ทิดพร*** *ว่า 'มีธุระอะไรกัน อาตมาเข้ามาไหว้ปู่ตานี้มันผิดอย่างนั้นหรือ ?'*

ทิดพร *พูดว่า 'ผิดนั้นแหละขอรับ'*

*ข้าพเจ้าจึงพูดต่อไปว่า 'พระมาไหว้**เจ้าปู่**มีผิด ! พวกโยมมีประกาศไว้ที่ไหน ที่บ้านหรือที่ศาลอำเภอที่ไหนไม่เห็นมี อาตมาไม่รู้ไม่เห็น ก็จำเป็นได้เข้ามาไหว้แล้ว ดังอาตมาเคยไปไหว้ที่เขาบ้านอื่นเมืองอื่น เขายกหอไว้ตามต้นโพธิ์ในวัดหรือในดอนระหว่างหมู่บ้านและกลางเมือง ตามหนองตามคลองต่าง ๆ มาในบ้านอื่นเมืองอื่นเขาก็ไม่เห็นว่าพระคนใดได้เคยไปไหว้ปู่ตา เขาก็ไม่เคยตู่ว่าผิดกันเลย มีแต่เขาว่าดีซ้ำอีก*

*อาตมาได้เคยไปไหว้ปู่ตามา จึงได้เข้ามาไหว้**ปู่ตา**ของพวกโยมนี้ ดังเคยได้ไหว้มานั้น*

เมื่ออาตมาไหว้ปู่ตาของบ้านโสกแสงนี้ ก็เท่ากับเป็นปู่ตาของอาตมาด้วย

*เพราะปู่ ๆ ตา ๆ นี้ ก็ต้องหมายเอาคนแก่กว่า คนเป็นส่วนมากที่สมควรเรียกว่าเป็น **ปู่ตา** ของคนผู้อายุอ่อนกว่า ดังนี้*

***ตาปู่** ของพวกโยมนี้ ท่านเป็นผู้มีอายุมาก อายุหมดจนท่านตายไปจากความเป็นมนุษย์ไปแล้ว อย่างอาตมาก็จำต้องเรียกท่านว่า **ปู่** อยู่ดี นี้แหละอาตมาจึงเข้ามาไหว้ท่าน*

*หากพวกโยมเห็นกันว่าอาตมาไหว้ตาปู่นี้ผิด แล้วก็ให้**พ่อออก** (คำที่พระใช้เรียกโยมผู้ชาย เช่นเดียวกับเรียกโยมผู้หญิงว่า **แม่ออก**) ไปเรียกกันเข้ามาพูดกับอาตมาในที่นี้ และอาตมาไม่ออกไปดอก*

*ถ้าอาตมาจะออกจากที่นี้ไป ก็จะออกเดินทางไป**บ้านกุดกว้าง** ว่าไกลหรือใกล้กลัวจะไปไม่ถึง อาตมาว่าดังนี้ และพ่อออกจะว่าอย่างไร ?'*

ตาทิดพรจึงบอกว่า 'ถ้าอย่างนั้น ผมจะไปเรียกเฒ่าแก่พี่น้องผมเข้ามาพูดกับท่านในที่นี้'

ท่านผู้อ่านครับ ถ้าเป็นการชกมวย ก็ได้ยินเสียงระฆังตีหมดยกที่ ๑ เป๊ง ! ตาทิดพร ผู้นำชาวบ้าน ล่าถอยกลับไป แน่นอน หลวงปู่อ่อน ของพวกเรา ได้คะแนนนำเล็กน้อยในยกแรกนี้

เชิญติดตามยกที่สองต่อไปครับ !

๙๐. ผู้ใหญ่บ้าน และคณะรับพระไตรสรณคมน์

เพียงอ่านชื่อหัวเรื่อง ท่านผู้อ่านก็พอจะคาดผลในยกนี้ได้ว่า **หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ** จะต้องเป็นต่ออย่างแน่นอน เชิญติดตามเรื่องต่อไปครับ

*"แล้ว**ทิดพร**ก็ถือดาบถือด้ามขวานที่ถือมาเดินกลับออกไปบอกหมู่ของแก ให้เข้ามาหาข้าพเจ้า ที่เดิน* (จงกรม) *อยู่หน้า**หอปู่ตา**นั้น*

*แต่**ทิดพร** และหมู่คนหนุ่มทั้งหลาย เลยพากันกลับบ้านทำกิจการของเขาไปหมด คงมีแต่**ผู้ใหญ่บ้าน ทายกวัด เฒ่าจ้ำผี** กับอีกรวมกันเป็น ๙ คน เดินเข้าไปหาข้าพเจ้า*

*พวก**ทิดพร**ที่พากันกลับบ้านแล้ว เห็นจะจนคำพูดของข้าพเจ้าที่พูดกันไปแล้วนั้น จึงได้พากันกลับบ้าน ก็ไม่รู้ เพราะข้าพเจ้าพูดไม่ให้มีทางเอาผิดได้*

ข้าพเจ้าถามว่า 'พวกพ่อออกคือใครบ้าง ?'

***ผู้ใหญ่บ้าน**แกจึงบอกชื่อว่า เขาเป็นผู้ใหญ่บ้าน* (ชื่อ) **จารย์เบ้า** *ส่วนคนนั้นชื่อนั้น ๆ ไปจนหมด* (**จารย์** หมายถึง คนเคยบวชพระมาหลายพรรษา)

ข้าพเจ้าจึงกล่าวต่อไปว่า 'ดีแล้ว พ่อออกผู้ใหญ่บ้าน ตลอดจนพวกพ่อออกทั้งหลายที่เดินเข้ามานี้ คนชื่ออะไรที่เขาเดินไปบอกพวกพ่อออกมาหาอาตมานี้ เขาว่าอาตมามาไหว้ปู่ตา (ของ) *พ่อออกบ้านโสกแสงนี้ ว่ามันผิด*

มันผิดอะไร ? ผิดตาปู่หรือข้อประกาศห้ามของพวกโยมชาวบ้าน (ที่) *ได้มีประกาศห้ามกันไว้ว่า ตาปู่นี้ห้ามมิให้พระมาไหว้กัน ดังนี้ ประการใด ?*

อาตมาขอทราบ เพราะอาตมาไม่เคยได้ยินว่าพระหรือคนใครไปไหว้ตาปู่ไหนว่ามันผิด ดังอาตมามาแล้ว มานี้สักทีเลย อาตมาเพิ่งมาได้ยินว่าไหว้ตาปู่ผิดวันนี้เอง !'

โยมผู้ใหญ่บ้านแกพูดว่า 'ผมก็ยังไม่เคยได้ยินว่า ใครไหว้ปู่ตาว่ามันผิด ดังท่านอาจารย์พูดนี้ ก็ยังไม่เคยได้ยินมาคือกันกับท่านอาจารย์อีกนั้นแหละ

หิดพร*มันมาพูดกันกับท่านอาจารย์นั้น มันไม่เข้าใจคำพูดของท่านอาจารย์ มันพูดผิดไปกระมัง พวกผมรออยู่ข้างนอกก็ได้ยินมันพูด พวกผมก็เข้าใจว่ามันพูดผิดอยู่เหมือนกัน'*

*ข้าพเจ้าจึงพิจารณาคำพูดของพวกผู้ใหญ่ ตลอดถึงใจเขาว่า****พากันกลัวผีปู่ตาอย่างไม่มีที่เปรียบเลย***

ข้าพเจ้าจึงนึกขึ้นในใจว่า ***หากจะตั้งสำนักลงในดอนนี้ ต้องตั้งลงได้แน่***

ข้าพเจ้าจึงมองพิจารณาดูดอน ข้าพเจ้าไม่ชอบป่าไม้ห่าง ๆ พื้นที่ก็เป็นโนนสูงขึ้นจากพื้นดินธรรมดาเล็กน้อย ดอนก็ไม่กว้างใหญ่ ***ถ้าไม่ใช่ท่านอาจารย์สิงห์ให้ไปสร้างขึ้น ข้าพเจ้าก็จะไม่ไปจัดขึ้น*** *เพราะไม่เหมาะสม*

แต่นี่เป็นเพราะท่านอาจารย์สั่งให้ไปจัดขึ้น ข้าพเจ้าจะต้องคิดหาทางจัดตั้งสำนักขึ้นให้ได้"

ลำดับต่อจากนั้นไป **หลวงปู่อ่อน ฌาณสิริ** จึงได้พูดเป็นการประวิงเวลาไว้เพื่อว่าจะต้องไม่ออกเดินทางไป**บ้านกุดกว้าง** ตามที่ท่านอ้างไว้

หลวงปู่อ่อน พูดกับคณะผู้ใหญ่บ้านอยู่จนถึงบ่าย ๕ โมง (๑๗.๐๐ น.) จึงได้ถามผู้ใหญ่บ้านว่า *'จะพอตกลงให้อาตมาเดินทางต่อไป****บ้านกุดกว้าง*** *ได้แล้วหรือยัง ?'*

โยมผู้ใหญ่บ้านพูดว่า *'ไป****บ้านกุดกว้าง****ไม่ถึงดอกวันนี้ มันค่ำแล้ว ทั้งพวกผมก็กลัว****เจ้าปู่****จะไปต้องสิงพวกหมู่ผมมากอยู่แล้วที่ท่านอาจารย์เข้ามาดูนี้*

*เพราะแต่ก่อนมา พวกผมไม่เคยมีพระธรรมเจ้ามาดู****หอปู่ตา****ของพวกผมเลย เพิ่งมาเห็นท่านอาจารย์เข้ามานี้แหละ พวกผมจึงมีความกลัวมาก*

พวกผมจึงขอไหว้วอนท่านอาจารย์คิดช่วยเหลือแก้ไขความกลัวของพวกผมนี้ ไม่ให้มีภัยแก่หมู่พวกผมนี้ด้วย'

ข้าพเจ้าจึงเห็นรู้แน่สมจริงดังว่า ***พวกผู้ใหญ่บ้านมีใจกลัวผีตาปู่อย่างไม่มีที่เปรียบเลย*** *ข้าพเจ้าจึงพูดว่า 'ถ้าอย่างนั้น เชิญผู้ใหญ่บ้านออกไปพูดกันริมดอน ที่ใดมันกว้างขวางนั่งกันได้ดี จะว่ากันไปอย่างไรก็จึงค่อยว่ากันไปจนหมดเรื่องกันหมด'*

แล้วข้าพเจ้าก็เดินออกหน้าไป มองเห็นต้นเครือตระคอมใหญ่ต้นหนึ่งร่มดี จึงพาหมู่และพวกโยมผู้ใหญ่บ้านไปพักใต้ร่มคอมนั้น พูดกันไปจนค่ำเลย พวกผู้ใหญ่บ้านก็ไม่ตกลงหายกลัว

ข้าพเจ้าจึงให้หมู่จัดที่นอน กางมุ้งกลดกันเสร็จ แล้วพูดกันไปจนถึง ๔ ทุ่ม พวกผู้ใหญ่บ้านก็ไม่ตกลงหายกลัวเลย ***ข้าพเจ้าจึงบอกให้รับพระไตรสรณคมน์***

พวกผู้ใหญ่บ้านก็บอกว่า 'พวกผมจำได้อยู่ ***พุทธัง ธัมมัง สังฆัง*** *ผีก็ยังมาเข้าพวกผมได้อยู่ ท่านอาจารย์ให้พวกผมรับ****พระไตรสรณคมน์*** *ก็จะให้รับ****พุทธัง ธัมมัง สังฆัง*** *มิใช่หรือ ? พวกผมได้อยู่แล้ว หากรับกับท่านอาจารย์ไป ผีก็จะเข้าพวกผมได้อยู่คือเก่า* (เหมือนเดิม) *นั้นแหละ'*

*ข้าพเจ้าคิดหาธรรมมาอธิบายให้พวกผู้ใหญ่บ้านได้ตกลงรับ****พระไตรสรณคมน์*** *ไปจนถึง ๗ ทุ่ม* (ตี ๑) *พวกผู้ใหญ่บ้านจึงขอให้ข้าพเจ้ารับเอาสัญญาของเขาไว้ว่า*

*'ถ้า****ผีตาปู่****ไปเข้าพวกผมขากลับบ้านนี้ก็ดี หรือเวลาต่อไปก็ดี ขอให้ท่านอาจารย์ไปช่วยพวกผมได้ทุกคราวไป พวกผมจึงจะรับ'*

ข้าพเจ้ามีความดีใจรับรอง พวกผู้ใหญ่บ้านพร้อมหมู่จึงตกลงรับพระไตรสรณคมน์กัน

กินเวลาที่ข้าพเจ้าสอนพระไตรสรณคมน์ และสอนวิธีปฏิบัติไตรสรณคมน์เกือบถึง ๘ ทุ่ม (ตี ๒) ***พวกผู้ใหญ่บ้านจึงพากันกลับบ้านได้***

๙๑. ตาปู่ญาครูโกก เมืองขอนแก่น

เช้าวันรุ่งขึ้น ข้อขัดแย้งเรื่องการจัดตั้งสำนัก หรือที่พักสงฆ์ ณ **ดอนปู่ตาของหมู่บ้านโสกแสง** ก็ประสบความสำเร็จไปได้ระดับหนึ่ง อย่างง่ายดาย เรื่องมีดังนี้

*"**ตื่นเช้า** มองดูอากาศฝนจะตก เมื่อข้าพเจ้า (หลวงปู่อ่อน) ออกจากมุ้งกลดมา ก็มองเห็น**โยมจารย์นวน** (ผู้ใหญ่บ้าน) **บ้านหนองขาม** พร้อมด้วยหมู่ ๕ คน มายืนอยู่ เมื่อถามว่าพากันมาทำอะไร **โยมจารย์นวน**บอกข้าพเจ้าว่า*

*"พวกผมว่าจะพากันมาถางป่าทำวัดขึ้นที่นี่เหละ เพราะพวกผมพิจารณาดู ท่านอาจารย์มาพูดคราวนี้ **พวกผมเห็นว่าจะสร้างวัดขึ้นได้แน่** พวกผมจึงได้เตรียมกันมาเพื่อจะถางป่ากัน ท่านอาจารย์จะว่าอย่างไรกัน ?"*

*ข้าพเจ้าก็เลยตามใจพวก**โยมจารย์นวน** จึงได้บอกเขาว่า "ถ้า**โยมบ้านโสกแสง**เขาออกมาส่งจังหัน เขามาเห็น เขาคัดค้านพวกโยมไม่ให้ถางป่าก็ดี **ให้พวกโยมหยุดกันเสีย**"*

*พวกโยมรับคำ แล้วก็ได้พากันถางป่ากันไป จนตะวันขึ้นพอไปบิณฑบาต ข้าพเจ้าก็นำหมู่ไปบิณฑบาต พอไปรอบบ้านแล้วกลับออกมา ฝนก็เริ่มตกรีบเดินมาให้ถึงที่ แล้ว**พวกโยมบ้านโสกแสง**ก็ได้พากันนำจังหันมาส่ง จึงได้จัดอาหารลงในบาตร เสร็จแล้วพวกโยมก็รีบกลับ พากันบุกฝนกลับบ้านกันหมด **ไม่เห็นพวกโยมบ้านโสกแสงว่าโยมบ้านหนองขามที่พากันถางป่านั้นแต่ประการใดเลย***

*เมื่อฉันจังหันเสร็จ ฝนก็ค่อยอ่อนเบาลงแต่ไม่หยุด **พวกโยมบ้านหนองขาม** และ **โยมหมอลำก้อน บ้านหนองโจด** พร้อมด้วยหมู่ ก็พากันรับเศษอาหารที่พวกพระฉันเสร็จแล้ว จึงให้พวกโยมไปเอาไม้มายกปะรำมุงไว้เครื่องบริขาร เสร็จแล้วได้นำพวกโยมจัดยกร่างศาลากุฏิขึ้น ได้ร่างกุฏิ ๕ หลัง ศาลา ๑ หลัง ครัวไฟ ๑ หลัง*

ฝนตกอยู่ ๕ วันจึงหยุด !

จำวัดอยู่นั้นไปคืนที่ ๓ ***ฝันเห็นพระมีฐานะของท่านว่าเป็นสังฆราช*** *ท่านเห็นข้าพเจ้าไปไหว้ ท่านมีความยินดี ท่านออกอุทานให้พรว่า* ***ให้อยู่เป็นสุข ให้อยู่ไปด้วยความสะดวกตามความชอบใจ***

วันหลัง ข้าพเจ้าจึงถาม ***โยมจารย์นวน*** *ว่า 'ตาปู่นี้เขาเรียกให้ชื่อว่าอย่างไร ?'*

โยมจารย์นวน *บอกว่า 'เขาเรียกกันว่า* ***ผีญาครูโกก ตาปู่หลักเมือง*** *อยู่ในเมืองขอนแก่นนั้นเขาเรียกว่า* ***ตาปู่ญาครูโกก***'

โยมจารย์นวน *บอกว่าดังนี้ ข้าพเจ้าจึงดีใจเพื่อจะได้เอาเป็นอุบายแก้* ***พวกโยมบ้านโสกแสง*** *ทั้งนึกว่าเราฝันนี้เห็นจะเป็นเรื่อง* ***ตาปู่*** *ก็อาจเป็นได้ ดังนี้*

จึงนำพวกหมู่และโยมจัดสำนักไป ๕ วัน ฝนจึงหยุด ไปถึงวันที่ ๖ ***พวกโยมบ้านโสกแสง*** *จึงพากันออกมาดู มาว่าให้ข้าพเจ้าทำร่างกุฏิและศาลาโรงไฟขึ้นได้ ๗ หลังนั้นว่า 'ท่านอาจารย์ว่าจะไม่ทำวัดขึ้นในที่นี้ ทำไมจึงทำกุฏิศาลาขึ้นเป็นภายหลังอย่างนี้ ?'*

ข้าพเจ้าจึงตอบพวกโยมบ้านโสกแสง มีผู้ใหญ่บ้านเป็นต้น ว่า 'พ่อออกผู้ใหญ่ แท้จริงอาตมาก็ว่าจะไม่ทำวัดขึ้นในที่นี้อย่างอาตมาว่าได้พูดกับพ่อออกนั้น แท้จริงอาตมานอนหลับไป ฝันเห็น ***ท่านหลวงปู่โกก*** *มาพูดว่า มีความยินดีที่อาตมามาพักกับท่าน ท่านได้ขอให้อาตมาช่วยจัดหอขึ้นถวาย ๑ หลัง ท่านว่าหอที่พวกโยมทำขึ้นให้ท่านมันเล็กไป นอนก็ไม่หมดขาหมดหัวท่านเลย ท่านว่าอย่างนั้น*

ท่านจึงได้สั่งให้อาตมาจัดขึ้นให้ใหญ่ เท่าที่อาตมาได้จัดทำร่างไว้นี้เป็นอย่างน้อย หากจะทำได้ใหญ่เท่าไรยิ่งดี ***ให้ทำให้ได้ ๑๑ หลัง*** *เพราะหมู่ท่านมาก* ***ท่านปู่*** *พูดขออาตมาให้ทำถวายท่านดังนี้* ***อาตมาจึงขอให้โยมบ้านโสกแสงได้พากันมาสร้างด้วย ก็จะเป็นบุญไม่น้อยเลย ทั้งท่านปู่ก็จะมีความเมตตาอำนวย***

ความสุขทุกประการให้แก่พวกญาติโยมด้วย ดังนี้

*พวกโยมผู้ใหญ่บ้านพากันหัวเราะคำตอบของข้าพเจ้า แล้วได้พากันถามเอาความจริงกับข้าพเจ้าว่า '**ตาปู่** มาเข้าฝันบอกท่านอาจารย์จริง ๆ หรือ ? ถ้าเป็นความจริง **พวกผมก็จะสร้าง ๑ หลัง** ให้ได้ละ'*

ข้าพเจ้าก็บอกว่า 'ฝันจริง ๆ นั้นแหละพ่อออก'

พวกผู้ใหญ่บ้านโสกแสงก็เลยได้พากันตกลงสร้างกุฏิให้หลังหนึ่ง เขายกเอาเรือนไฟที่เขารื้อไว้แต่นานมา ยก ๒ วันก็เสร็จกันเลย

*ข้าพเจ้าเอาของ (บริขาร) ขึ้นไปนอน เขามาเห็นเข้าเลยต่อว่า ถามว่า 'ท่านอาจารย์ว่าจะให้พวกผมสร้างให้**ตาปู่** เหตุไรท่านจึงขึ้นนอนเอง ?'*

*จึงตอบโยมผู้ใหญ่บ้านเขาว่า 'อาตมาได้ขอโอกาสกับ**ท่านปู่**แล้วว่าขออย่าให้เกล้านอนร่วมเถอะ เพราะเกล้าเกรงเป็นการประมาท กลัวจะเป็นโทษ **ท่านปู่**ว่าไม่เป็นไร คุณลูกผู้มีใจรักปู่ ได้ช่วยทำกุฏิอันปู่ชัดข้อง และมีความต้องการที่สุดขึ้นให้ปู่ให้เป็นที่พอใจเป็นอย่างยิ่ง ทั้งได้ไปบิณฑบาตมาให้ปู่ได้ฉันทุกวัน ปู่ทิ้งหลานไม่ได้แล้ว **ต้องให้นอนกับปู่ให้ได้ทีเดียว***

*ท่านว่ากับอาตมาเช่นนี้ อาตมาก็จำเป็น จึงได้ขึ้นนอนบนกุฏิกับ**ท่านปู่** อย่างนี้'*

*พวกญาติโยมผู้ใหญ่บ้านได้ยิน พากันหัวเราะ แล้วถามข้าพเจ้าว่า '**ท่านปู่**เมื่ออยู่กับท่าน ท่านอยู่อย่างไรเล่า ?'*

*ข้าพเจ้าจึงตอบเขาไปว่า '**ท่านปู่**ท่านเลยอยู่ตามใจชอบของท่าน ท่านอยากนอนอยู่บนขื่อท่านก็นอน ท่านอยากนอนในมุ้งกลดอยู่กับอาตมาท่านก็นอน เพราะท่านเป็นพระเหมือนกับอาตมา ท่านอยากอยู่อยากนอนอย่างไร ท่านก็อยู่ตามสบายของท่าน'*

พวกโยมผู้ใหญ่บ้านพากันหัวเราะ แล้วก็หยุดกันไป."

๙๒. ถูกขับจากพวกที่ไม่เลื่อมใส

เป็นอันว่า**หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ** สามารถตั้งที่พักสงฆ์ที่**ดอนปู่ตา บ้านโสกแสง** ได้ตามที่ได้รับมอบหมายจาก**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** แต่ยังไม่ถือว่าสำเร็จ เพราะการต่อต้านจากบุคคลกลุ่มหนึ่งยังยืดเยื้อและเพิ่มความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ จนกลายเป็นหนังเรื่องยาวอีกหลายตอน

ในตอนนี้กลุ่มต่อต้านเป็นผู้ที่เคยบวชเรียนมาก่อน มีคำนำหน้าที่ชาวบ้านเรียกขานกันว่า '**จารย์**' และ '**ทิด**' พยายามหาแง่มุมด้านกฎหมาย เกี่ยวกับ**การปกครองคณะสงฆ์** มาเล่นงานคณะของ**หลวงปู่อ่อน** ต่อไป ดังนี้

"***ครั้นต่อมา*** *มีพวกมิจฉาทิฏฐิอันมี****จารย์สังข์*** *เรียนธรรมแต่เป็นพระสอบนักธรรมเอกได้ สอบเปรียญประโยค ๓ ตก เป็นหัวหน้า*

ทิดพร ทิดช่วง ทิดเรือง *กับอีก ๒ คน เป็นหัวหน้าหมู่ของ****พวกบ้านโสกแสง*** *ที่ไม่เลื่อมใสพระกรรมฐาน ทั้งไม่รู้เรื่องพระกรรมฐานเลย*

ตอนค่ำมืดวันนั้น เป็นวันที่ ๗ ที่ข้าพเจ้าพักอยู่นั้น จารย์สังข์ได้นำหมู่มาโจทก์ไล่ ทั้งฟ้องหาว่าสร้างวัดไม่ได้ขออนุญาต ว่าผิดการปกครองคณะสงฆ์ หาว่าสร้างวัดไม่มีทายกใดได้ถวายที่ดินก่อนจึงสร้างวัดลง ทั้ง ๓ ข้อนี้ว่าผิดหมด ลงท้ายเขาว่าให้ข้าพเจ้าหยุดการก่อสร้างต่อไป *ดังนี้*

ข้าพเจ้าจึงอยากรู้ชื่อคนที่เขามา ถามว่าชื่อเขาว่าอย่างไรหนอ ***ผู้ใหญ่บ้าน-จารย์เบ้า*** *จึงบอกว่า*

'***จารย์สังข์*** *เขาเรียน ม.๘ สอบนักธรรมเอกได้ สอบเปรียญ ๓ สอบตกเลยสึกออกมามีครอบครัวเสีย พวกผมเห็นว่าเป็นผู้มีความรู้ จึงได้เชิญเขามาพูดธรรมะกับท่านอาจารย์ เพื่อพวกผมจะได้ฟังได้เข้าใจกัน นี่แหละขอรับ'

*ข้าพเจ้าจึงพูดด้วยความยินดีกับ**จารย์สังข์**ว่า*

*'**โยมจารย์สังข์** อาตมาขอแสดงความยินดีกับโยมผู้มีอุตสาหะ ได้เล่าเรียนธรรมของพระพุทธเจ้า เพื่อเป็นการบูชาคุณของท่าน เป็นอย่างยิ่งด้วยหนา*

*แต่อาตมาขอถาม**โยมจารย์**ว่า สำหรับท่านผู้รู้ตั้งกฎปกครองสงฆ์ทั้งหลายนั้น ท่านตั้งขึ้นเพื่อรักษาพระศาสนาให้เจริญ หรือท่านตั้งเพื่อทำลายพระศาสนาให้เสื่อม ประการใด ?'*

***จารย์สังข์**ตอบว่า 'ท่านก็ตั้งเพื่อรักษาศาสนาให้เจริญ มิใช่ท่านตั้งเพื่อทำลายพระศาสนา'*

*ข้าพเจ้าจึง**ได้หลักพูดแก้จารย์สังข์**ต่อไปว่า*

*'ทุกวันนี้ พระอุปัชฌาย์สอน**อนุศาสน์** กิจที่ควรทำ ข้อหนึ่งว่า **รุกฺขมูเลเสนาสนํ นิสฺสาย ปพฺพชา ตสฺสเต ยาวชีวํ อุตฺสาโห กรณีโย***

*คำนี้ **จารย์สังข์**บวชมาจนสอบนักธรรมได้ ได้ทำตามอุปัชฌาย์สอนนั้นมาแล้วหรือยัง ?*

*หรือท่านองค์อื่น นอกจากโยมจารย์ ที่ได้บวชกันมาแล้วสึกไปก็ดี หรือเป็นพระทั้งหลายอยู่ทุกวันนี้ก็ดี ได้ออก**ปฏิบัติรุกขมูล**ตามอุปัชฌาย์สอนหรือไม่ มิใช่มีแต่บวชรับ **อามะ ภันเต** หลอกพระอุปัชฌาย์กันทั้งนั้น*

*อย่างตัวจารย์นี้ บวชมาก็บวชรับ **อามะ ภันเต** หลอกพระอุปัชฌาย์อีกคนมิใช่หรือ ?'*

*คนมาทั้งหลาย กับ**จารย์สังข์** มีผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น ก็พากันหัวเราะกันขึ้น*

ข้าพเจ้าจึงพูดต่อว่า

*'นี่ละ **โยมจารย์สังข์** พระมหาเถระทั้งหลายท่านตั้งข้อกฎหมายบังคับทุกข้อทั้งหลายมานั้น ท่านบังคับผู้ประทุษร้ายพระพุทธศาสนา ให้กลับมาประพฤติปฏิบัติพระศาสนาดอก*

*ถูกอย่าง**โยมจารย์สังข์**ว่า ท่านตั้งข้อกฎรักษาพระศาสนานั้นแหละ*

นี้ก็อาตมาเป็นผู้ปฏิบัติพระศาสนาตามอุปัชฌาย์สอน ตั้งแต่วันบวชมาว่า ***รุกฺขมูเลเสนาสนํ ฯ*** ให้อนุศาสน์แก่อาตมาบวชมานั้น

เมื่ออาตมามาปฏิบัติตามคำสอนนั้น มันจะมีผิดอะไรกันอีกเล่า ?

เมื่ออาตมาได้มาปฏิบัติตามคำอุปัชฌาย์สอนแล้วว่าเป็นผิด อย่างโยมจารย์ว่าอาตมาผิดอยู่เดี๋ยวนี้ ก็คำสอนพระอุปัชฌาย์โกหก สอนหาเรื่องไล่ลูกศิษย์ของตนก็แย่กันเท่านั้นเองแหละ !

แท้จริงท่านไม่สอนหาเรื่องนะ ท่านสอนจริง ๆ เพราะพระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสรู้ ก็ได้ตรัสรู้ใน **รุกขมูล – ร่มเงาของต้นโพธิ** ใคร ๆ ก็รู้กันดีอยู่แล้ว

ท่านบวชพระสาวกทั้งหลาย ก็**บวชให้อยู่ในป่า** โยมจารย์สังข์คงรู้ดีอยู่แล้ว

เหตุนั้น พวกอาตมาได้มานำพาพวกญาติโยมทำที่พักรุกขมูลขึ้นในที่ดอนปู่ตานี้ ก็ไม่ผิด

อาตมายังไม่ได้ยินว่า พวกท่านพระเถระองค์ใดตั้งกฎข้อห้ามพระทั้งหลายว่า ไม่ให้ออกธุดงค์รุกขมูลกันที่ใดมีเลย หรือออกธุดงค์แล้ว เมื่อจะตั้งที่พักอยู่จำพรรษาถูกต้องตามพระวินัยอนุญาตแล้ว ว่าให้มี**ตูบ** หรือกระท่อมมุงหลังคามีฝาแอ้ม แล้วมีประตูเปิดปิดได้ จึงให้พระอยู่จำพรรษาได้

ไม่เห็นว่าต้องขออนุญาตก่อนแล้วจึงทำที่พักได้ ดังนี้ อาตมายังไม่เคยได้ยินหนังสือประกาศสักทีเลย **โยมจารย์สังข์**เคยได้ยินมาไหมเล่า ?'

จารย์สังข์ตอบว่า 'ไม่เคยได้ยินมาขอรับ'

ข้าพเจ้าจึงพูดต่อไปว่า

'ถ้าเช่นนั้น คำที่โยมจารย์ว่า อาตมาได้นำพาพวกโยมจัดทำที่พักขึ้นในที่นี้ว่ามันผิด ก็โยมจารย์แต่บวชอยู่ ยังไม่เคยออกธุดงค์รุกขมูล ไม่รู้เรื่องก็เลยเอาความไม่รู้เรื่องนั้นมาโทษอาตมาว่าผิดไปด้วยกับความไม่รู้ของตนอย่างนั้น อาตมาว่า ***ใช้ไม่ได้แล้วอย่างนี้***'

จารย์สังข์เลยหมดเสียงไปเรื่องสร้างที่พักไม่ได้ขออนุญาต

แต่ ... จารย์สังข์แกพูดไป ***เรื่องตัดไม้*** *มาทำกระท่อม ว่า* ***ผิดกฎหมายป่าไม้*** *อีก คือ ปี พ.ศ. ๒๔๗๑ นั้น ไม้ที่มีภาษีนั้นมี* ***ไม้สาระ*** *เพียง ๑๖ ต้นเท่านั้น*

ข้าพเจ้าพูดแก้เรื่องนี้กับแกว่า "เรื่องจารย์สังข์พูดไป ***เรื่องตัดไม้ผิด*** *นี้ เป็นเรื่องของญาติโยม ไม่ใช่เรื่องของอาตมา อาตมาไม่ได้ตัดไม้สักต้นเลย เพราะพระวินัยพระพุทธเจ้าห้ามไม่ให้อาตมาตัดต้นไม้* ***อาตมาเพียงแต่ผู้รับอยู่เสนาสนะที่พวกโยมจัดขึ้น เท่านั้น***

จารย์สังข์ก็หมดเรื่องอีก"

เป็นอันว่า ข้อกล่าวหาของ**จารย์สังข์**ทั้งสามข้อ ที่ยกขึ้นมาโจทก์ **หลวงปู่อ่อน** นั้น ท่านก็แก้ได้สำเร็จด้วยเหตุผล แก้ไปทีละเปลาะทีละประเด็น

ยังมีประเด็นสำคัญเกี่ยวกับ **ความเชื่อเรื่องภูตผี** ของชาวบ้าน และเรื่องอื่น ๆ อีก ที่คณะของ**จารย์สังข์** ยกมาเป็นประเด็นขับไล่**หลวงปู่** ก็ต้องติดตามตอนต่อไปครับ.

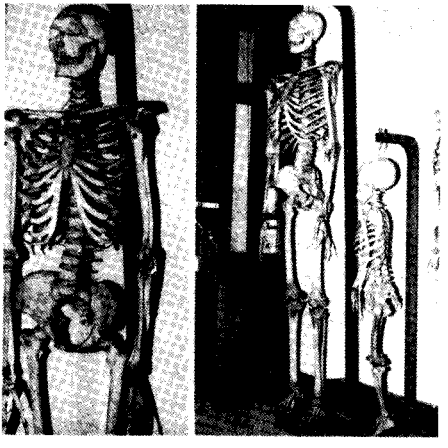

๙๓. ข้อกล่าวหาเรื่องทำลายผีปู่ตา

แม้**หลวงปู่อ่อน ฌาณสิริ** จะได้แก้ข้อกล่าวหาเกี่ยวกับเรื่องตั้งสำนักไม่ถูกต้องไปเรียบร้อยแล้วก็ตาม คณะของ**จารย์สังข์**ก็ยังไม่ลดละกลับยกประเด็น **ทำลายผีปู่ตา ทำให้ผีโกรธเคือง** ขึ้นมาเป็นเหตุเพื่อขับไล่คณะของ**หลวงปู่อ่อน** ต่อไป

*"**เรื่องทำลายผีปู่ตา** ข้าพเจ้าให้ **จารย์สังข์** ผูกบาลีผีดูว่า 'คำว่า **ผี ๆ** นั้น คำบาลีของพระพุทธเจ้าว่าอย่างไร **จารย์สังข์**จึงได้พากันถือผีว่าเป็นของจริง และถือว่าเป็นของศักดิ์สิทธิ์ ถือว่าเป็นของพึ่งเจ็บพึ่งไข้ได้ เป็นการแน่นอนใจอันแท้จริง ?'*

***จารย์สังข์**แกว่า 'บาลีก็ว่า **มหาภูต** มีอยู่อย่างนี้แหละ'*

*ข้าพเจ้าจึงพูดต่อไปว่า '**มหาภูต** นี้ ก็หมายถึง **มหาภูตรูป – มหาภูตธาตุ** คือ ธาตุทั้ง ๔ - ดิน น้ำ ไฟ ลม ได้แก่ **ตัวของคนเรานี้** ช้างตัวใหญ่ ๆ ก็ขึ้นขี่คอมันได้ ภูเขาอันใหญ่และแผ่นดินอันใหญ่ ๆ ก็ขุดทุบตีมันได้ ไม่มีแผ่นดิน ภูเขา ที่ไหนมาด่าต่อว่าให้คนได้*

*ทั้งดิน น้ำ ไฟ ลม เป็นตัวของบุคคลนี้ มันเป็น**มหาภูตรูป** มันเป็น**ภูต** อันใหญ่ เอาอะไรใส่ไม่มีเต็ม ข้าวเต็มเล้าเต็มฉางใส่มันก็ไม่เต็มท้องคน สัตว์ทั้งหลาย มีวัว ควาย ปู ปลา หมู เป็ด ไก่ เหล่านี้ เป็นต้น ผลไม้ ยอดไม้ เป็นต้น สารพัดขนเข้ามาใส่ท้องคน ก็ไม่มีเต็มสักที*

*จึงว่า **มหาภูต – ธาตุทั้ง ๔** นี้ มันเป็น**ผีใหญ่** ผีกินปู กินปลา กินหมู กินไก่ สารพัดสัตว์ และผลไม้ ยอดไม้ ก็มิใช่คนเรานี้หรือที่เป็น **ผีใหญ่**'*

*โยมจารย์สังข์ตอบว่า 'ถ้าจะว่ามาแต่ต้น เหมือนท่านอาจารย์ว่า **มหาภูตรูป มหาภูตธาตุ** อย่างนั้นมามันก็ถูกแล้วขอรับ'*

ข้าพเจ้าจึงอธิบายต่อไปว่า ถ้า **ผี** ได้แก่ **ตัวเรา** แล้วเช่นนั้น พระองค์จึงวางศีลธรรมเป็นศาสนา ไว้ให้พวกเราเรียนรู้เพื่อได้ปฏิบัติศีลธรรมกันชำระ **ผี** ของตน ๆ ให้จืดจางไปจากตัวของพวกเรา กลับตัวกลายเป็น**มนุษย์ธรรม** เป็น**มนุษย์เทโว** จนถึงเป็น**มนุษย์พรหม** มาเป็น**มนุษย์อริโย**

ดังอาตมาได้พานำพวกญาติโยมจัดสำนักขึ้น เพื่อเป็นการนำพาญาติโยมปฏิบัติศีลธรรม ชำระ**ผี**ของตน ๆ ให้กลับเป็น**มนุษย์เทโว**ขึ้น เป็นต้น จะไม่ดีกว่าพวกญาติโยมกลัวตาย พากันมาปลูกตูบ (กระต๊อบ) เล็ก ๆ เอาแกลบ(รวง)ข้าวลีบมัดเป็นรูปช้าง รูปวัว ต่าง ๆ มาไว้ แล้วพากันมาไหว้วอนขอความอยู่เย็นเป็นสุขอยู่นี้หรือ ?

โยมจารย์สังข์เรียนธรรมมา ตามพระองค์สอนที่จารย์สังข์รู้มา ไหว้ผีอย่างนี้หรือ พระองค์ว่าดีประการใด ดังนี้

ดัง **เขมาเขมะสรณสูตร** พระองค์แสดงไว้ว่า **มนุสฺสา ภยตชฺชิตา** แปลว่า พวกมนุษย์หลงกลัวความตาย พากันหาที่พึ่งต่าง ๆ มีพากันไหว้ภูเขา หักดอกไม้บูชา มัดไม้เป็นรูปต่าง ๆ บูชา ไหว้วอนขอความอยู่เย็นเป็นสุขต่าง ๆ

บางพวกก็ปลูกตูบเล็ก ๆ ไว้บนจอมปลวก ร่มไม้ใหญ่ ปลูกไว้ข้างธาตุเจดีย์ ริมสระหัวบ้าน หรือเรือนต่าง ๆ มัดไม้เป็นรูปช้าง รูปม้า รูปวัว รูปควาย เอาแกลบข้าวลีบ เอาขี้เถ้าใส่ แล้วมีฆ่าเป็ด ฆ่าไก่ ฆ่าหมู จนถึงฆ่าวัวควาย เช่นสรวงบูชาเอาดอกไม้ ขอความอยู่เย็นเป็นสุข ขอการเพาะปลูกพืชทั้งหลายให้งอกงาม เป็นหมากเป็นผล ให้ร่ำรวยต่างกันไป

ของมันไม่เมืออยู่เดิม อาศัยคนไปยกตูบยกหอขึ้น สมมติให้เป็นให้มีขึ้น มันเลยมีขึ้นจริงตามสมมตินั้น ให้เป็นสุนสั่นเต้น

เมื่อมันมีขึ้น มันก็เลยกลับต้องสิงสู่คนพวกไปสมมติขึ้นนั้น ให้เป็นทุกข์จะตายขึ้นบ้าง จากนี้ก็ให้เป็นเจ็บเป็นไข้ เจ็บท้องชักจะตายลงทันที ต่าง ๆ นานาไปก็มี

ความมุ่งหวังของผู้ไปสมมติขึ้นนั้น ไม่มีความสุขความสำราญเลย ตรงกันข้าม ยิ่งกลับมาให้เป็นทุกข์เป็นไข้ เป็นทุกข์ด้วยผีที่สมมติขึ้นนั้นเข้ามาสิง

สู่ใจไม่หยุดหย่อน ด้วยพากันเลี้ยงไม่ถูกบ้าง ด้วยการปฏิบัติอยู่กินทำการไปมากันไม่ถูกบ้าง มีคนใครไปทำลายดงดอนที่พากันไปสมมติขึ้นอยู่นั้นบ้าง ผีนั้นจึงเข้ามาสิงสู่ให้เป็นเจ็บเป็นไข้ เป็นทุกข์ เพิ่มความทุกข์ความเจ็บไข้ด้วย

รูปร่างกายของคนเราเป็นของไม่เป็นเพียง**ตัวทุกข์** อยู่โดยธรรมชาติแล้ว กลับทำให้**เพิ่มทุกข์**มากขึ้น มันจะดีอะไรกัน ?

พระองค์ก็ติเตียนบอกไว้แล้วว่า พวกที่รักตัวกลัวตาย มีการนับถือไหว้วอนกันไปต่าง ๆ อย่างนั้น **เนตๆ โข สรณๆ เขมๆ** ไม่ใช่สรณะอันเกษม ไม่ใช่สรณะอันอุดม ให้พ้นทุกข์ได้เลย มีแต่พวกได้นับถือคุณพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์สามรัตนะนี้แหละ เป็นตัวพ้นทุกข์ เพราะได้สรณะอันเกษม อันอุดม พ้นทุกข์ได้จริง ๆ

นี้ก็เรื่อง**ตาปู่ของโยมบ้านโสกแสง**นี้ ก็ชื่อว่า **ตาปู่ญาครูโกก ญาครู ญาครู** คำนี้ ก็เป็นชื่อของพระ พวกโยมก็พากันสมมติเอาพระให้เป็นผี เป็นตัวประมาทพระ ก็เป็นโทษแก่ผู้สมมติ อาตมาว่า หากท่าน**หลวงปู่ญาครูโกก** ท่านยังมีชีวิตเป็นพระอยู่ ใคร ๆ ไปเรียกท่านเป็น **ผี** ท่านก็จะโกรธเอาเสียใหญ่ละ

เหตุนั้น อาตมารู้อย่างนั้น จึงได้นำพาพวกโยมผู้เลื่อมใสทำการถากถางหญ้าและป่าไม้เล็กออกให้เตียน ยกหอ คือ กุฏิ หรือ ตูบ ศาลา ทั้งหลายขึ้นเพื่อเป็นการถวายบูชาคุณของ**ท่านปู่ญาครูโกก** อาตมาว่าเป็นการดีที่สุดแล้ว มิใช่หรือจารย์สังข์ ?

ทั้งอาตมาก็ได้ไปบิณฑบาตมาบูชาความดีของท่าน ให้ท่านได้ฉันทุกวันอีกด้วย จะไม่ดีกว่าหรือ

แต่ก่อน ๖ วัน ๗ วัน จึงได้ฉันข้าวทีหนึ่ง ก็พากันว่าได้ปฏิบัติดีพอแล้ว ๗ วันจึงให้ท่านปู่ได้ฉันข้าวทีหนึ่ง ถ้าเป็นพวกเรา ๗ วันจึงได้กินข้าวกันทีหนึ่ง จะไม่ตายกันแล้วหรือ หรือว่าอย่างไร ?

*โยมจารย์สังข์หมดเสียงเลย แกพูดออกปากกับหมู่แกว่า "ว่าอย่างไรหมู่ กันหมดความขัดข้องและหายสงสัยแล้ว มาได้ฟังท่านอาจารย์อธิบายมานี้มัน**ถูกศีลธรรม** ดังกันได้เรียนมาทุกอย่าง แล้วกันไม่มีความจะพูดกับท่านต่อไปอีกแล้ว" ดังนี้*

*โยมพวกหมู่จารย์สังข์ มี**ทิดพร** และ**ทิดช่วง** เป็นต้น พูดกันซุบซิบ ๆ อยู่หน่อยหนึ่ง จารย์สังข์จึงพูดกับข้าพเจ้าอีกว่า "หมู่ของผมยังขัดข้อง ไม่ตกลงใจยอมเห็นตามที่ท่านอาจารย์อธิบายให้ฟังมาแล้วนี้ แต่วันนี้ดึกแล้ว หมดเวลา พวกผมขอลากลับบ้าน"*

ผู้ใหญ่บ้าน พร้อมด้วยหมู่ ก็ได้กราบลากลับบ้านกัน

***เช้าวันใหม่** ตอนฉันจังหัน **จารย์สังข์** ได้นำหมู่เล็กน้อยออกมาพูดกับข้าพเจ้าอีก ตอนแรกแกพูดชมว่า "ท่านอาจารย์ได้มาจัดสำนักขึ้นในที่นี้เพื่ออยู่โปรดพวกผมนั้น พวกผมมีความยินดีปานได้แก้วอันหาค่ามิได้ ที่ได้ท่านอาจารย์มาอยู่นี้*

แต่หมู่พวกผมเขายังมีใจมืดมนอยู่มาก เขาไม่มีความพอใจกับท่านอาจารย์เทศน์สอนเลย

ผมอยู่กันกับหมู่เขา เขายกเอาผมให้เป็นหัวหน้า ถ้าผมไม่ช่วยเขา ไม่ตามเขาบ้าง เขาก็จะฆ่าผม จำเป็นผมต้องช่วยเขา พูดแทนเขาไปบ้างแหละ ท่านอาจารย์อย่าได้ถือผมเลย"

*ข้าพเจ้าจึงพูดว่า "การถือไม่ถือนี้ อาตมาก็ปล่อยวางเป็นธรรมดาอยู่ แต่ว่าอาตมาก็อาศัย**โยมจารย์**ผู้รู้ในธรรมนั้นแหละ ช่วยกันแก้พวกหมู่ญาติโยม ช่วยให้เขารู้เขาเห็นตามที่อาตมาอธิบายให้ฟัง"*

*จารย์สังข์ก็รับคำข้าพเจ้า แต่แกกลับพูดว่า "**ผมพูดแทนท่านอาจารย์ไม่ได้แล้ว ผมพูดเขาจะฆ่าผมทีเดียวเลย**"*

...

๙๔. ขอบคุณพวกที่คุกคามเอาชีวิต

เรื่องการตั้งสำนักของ**หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ** ยิ่งเขม็งเกลียวและเผ็ดร้อนมากยิ่งขึ้น บันทึกของหลวงปู่มีต่อไป ดังนี้

*"**อยู่ต่อจนถึงวัน ๙ ค่ำ** ตอนประมาณ ๒ ทุ่ม ข้าพเจ้าเดินจงกรมอยู่ได้ยินเสียงร้องคุกคามมาทาง**บ้านโสกแสง** ข้าพเจ้าฟังดูได้ยินเสียงว่า*

*"พระตัวดี หัวดื้อ พูดเอาแต่ความตัว **ให้หนีเด้อ !** ไม่หนีวันนี้ จะถูกค้อนทุบหัวให้แตก หรือมีดฉะนั้นให้ถึงตาย **ถ้ากลัวตาย ให้หนีเดี๋ยวนี้!**"*

เสียงอึกทึกครึกโครม ข้าพเจ้ามองดูเห็นแสงตะเกียงเจ้าพายุสว่างพ้นป่ามา จึงนึกจะคิดหาอุบายแก้ไขกันอย่างไร

*เมื่อมันมากันรูปนี้แล้ว **ข้าพเจ้าจึงนึกถึงคุณพระรัตนตรัยอันตนได้ปฏิบัติอยู่ และบุญอันตนได้ปฏิบัติมาตั้งแต่บวชเป็นสามเณร จนบัดนี้***

เหมือนอย่างเคยปฏิบัติมา และปลอดภัยมาแต่หนหลังอย่างไร ข้าพเจ้าก็ได้ระลึกอย่างนั้น

ระลึกจบดีแล้วมีความดีใจ มีใจกล้า เบิกบาน ไม่สะทกสะท้านต่อเหตุการณ์ ไม่มีนึกกลัวต่อเรื่องที่เขาร้องขู่เข็ญคุกคามมานั้นเลย จนเขามาถึงมีพวกถือตะเกียงขึ้นบนศาลา อีกพวกหนึ่ง จำนวนมาก ไม่ขึ้นบนศาลา พากันยืนอยู่ติดศาลาห่างจากข้าพเจ้านั่งไปประมาณ ๒ วา

*ข้าพเจ้าห่มจีวรดีแล้วเดินไป และ**ระลึกหาตัวปัญญาความรู้ที่เป็นอุบายรักษาใจตัว** ขึ้นว่า "พระองค์สอนเราให้รู้ และให้ละโลภ โกรธ หลง ดีแล้วละที่เขามานี้ เราต้องให้เข้าใจว่า **เขามาบอกให้เราเห็นตัวโลภ โกรธ หลง อันมีอยู่ในใจเราให้เห็นชัด เพื่อเราจะได้แก้ ได้ละ ให้มันหมดไปจากใจเราให้พ้นทุกข์ดอก***

ดีมาก เราขอขอบคุณเขา ผู้มาบอกของอันเรายังหาไม่เห็น ให้เราได้เห็นชัดเต็มที่ พวกนี้มันจะมาบอกให้เราเห็น โลภ โกรธ หลง อันมีอยู่ในใจเราให้เราเห็นมากเท่าไร เราก็จะได้รู้ได้เห็นในเวลามีคนมาบอกให้รู้นี้เอง'

ดังนี้แล้ว ก็ระลึกหวนถึงการมาตั้งสำนัก ก็รู้ได้ว่า ตนสร้างอุทิศต่อคุณพระรัตนตรัย เป็นบุญอันใหญ่อยู่แล้ว ***เราจะไปมีใจหวาดหวั่นต่อความตายอยู่อย่างไร !***

พอดีเขามาถึง พวกคนเฒ่าถือตะเกียง มี ***จารย์สังข์*** *เป็นต้น ขึ้นบนศาลาที่ข้าพเจ้าเคยนั่งต้อนรับเขา ข้าพเจ้าก็ไปนั่งรับเขาตามธรรมเนียมพระ*

จารย์สังข์ *และผู้เฒ่า มี* ***ผู้ใหญ่บ้าน-จารย์เบ้า*** *เป็นต้น กราบข้าพเจ้าเสร็จแล้วก็พากันนั่ง*

จารย์สังข์ *จึงพูดขึ้นว่า 'ท่านอาจารย์จะอยู่ในวัดที่ท่านจัดขึ้นนี้จริงหรือครับ ?'*

ข้าพเจ้าจึงตอบจารย์สังข์ว่า 'อาตมาก็ยังไม่ตกลงใจว่าจะอยู่ในสำนักนี้เป็นแน่นอนตอก รอฟังเหตุผลในการอยู่สำนักนี้ได้มีความสบาย อาตมาก็อาจจำพรรษาในสำนักนี้ อาศัยบิณฑบาตกับพวกญาติโยมนี้แหละ'

จารย์สังข์จึงว่า 'เรื่องท่านอาจารย์จะอยู่ในวัดนี้ต่อไปไม่ได้นะครับ ***เพราะพวกผมในบ้านโสกแสงไม่พอใจให้ท่านอยู่*** *ตามตกลงในหมู่บ้านพวกผมว่าอยากให้ท่านอาจารย์เตรียมตัวหนีในวันมื้ออื่นนี้ (พรุ่งนี้) แหละ ท่านอาจารย์จะว่าอย่างไร ?'*

*ข้าพเจ้าจึงพูดขึ้นว่า 'ก็นั่นแหละโยมจารย์สังข์ อาตมาจึงว่าในการอยู่การไปของอาตมานั้น จึงว่า****รอดูเหตุการณ์ไปก่อน*** *ก็พอดีโยมจารย์มาพูด*

ดังนั้น เรื่องให้อาตมาหนี ด้วยหมู่ของพวกโยมจารย์ไม่เห็นดีในการที่อาตมามาอยู่นี้ ***ไม่เห็นดีอย่างไร อาตมาขอรู้เรื่อง***

ไม่เห็นดีที่อาตมาอยู่ จะเป็นเหตุพอสมควรให้อาตมาหนีได้ไหม ขอให้โยมจารย์พูดให้อาตมาฟังไปลองดู

ถ้าอาตมาเพียงแต่ได้ยินโยมจารย์สังข์มาพูดนี้ว่า ***หมู่พวกผมนี้ไม่เห็นดีให้ท่านหนี*** *เท่านี้ อาตมาหนีไปก็เท่ากับเอาภัยใส่ตัวอาตมาให้เป็นทุกข์เท่านั้น*

ด้วยอาตมาหนีเพราะพวกโยมบ้านโสกแสงไล่ไปจากบ้านโสกแสงนี้ ไปอยู่ที่ไหนอีกเขาจะสงสัยในอาตมา ว่าพระองค์นี้เห็นจะเป็นผีปอบกินคน หรือเป็นพระไม่บริสุทธิ์ หรือเป็นโทษอะไรมาแล้ว พวกโยมบ้านโสกแสงจึงได้ขับไล่หนีมาอย่างนี้ เราจะรับท่านอยู่กันได้อย่างไร

อาตมาจะไปบ้านใดเมืองใด เขาก็จะไล่อาตมาไปอย่างพวกโยมบ้านโสกแสงไล่อาตมาอยู่เดี๋ยวนี้ท่านั้น

อันพวกโยมไม่เห็นดี ไม่อยากให้อาตมาอยู่ในที่นี้ มีเรื่องอะไรจึงไม่เห็นดี อาตมาขอทราบด้วย'

จารย์สังข์จึงพูดขึ้นว่า 'เขาว่าท่านอาจารย์มาอยู่นี้ ***เจ้าปู่มะเหสัก*** *กลัวท่านอยู่ไม่ได้ ได้หนีไป เมื่อ****เจ้าปู่มะเหสัก****บินไปแล้ว ไม่มีอันใดมาคุ้มครองปกปักรักษาแล้ว ผู้คนใคร ๆ ก็ต้องตายพร้อมบ้านกันหมด เขาจึงให้ท่านหนีไปจากที่นี้ ไปวันมื้ออื่นนี้ (พรุ่งนี้)*'

ข้าพเจ้าจึงพูดกับโยมจารย์สังข์ว่า 'ใครช่างมีตาทิพย์รู้เห็นท่านเจ้าปู่อยู่หรือไม่อยู่ได้ดีแท้

ท่านเจ้าปู่*มาเข้าฝันอาตมา มานอนอยู่นี้คืนที่ ๓ ฝันว่า****ท่านเจ้าปู่****ขออาตมาให้ช่วยปลูกหอให้ใหญ่เท่าที่อาตมาได้นำพวกโยมยกขึ้นนี้ให้ได้ ๑๑ หลัง พร้อมศาลา ๑ หลัง โรงไฟ ๑ หลัง ตลอดทั้งโรงน้ำและส้วมถ่ายด้วย ดังนี้*

*อาตมาก็เข้าใจว่า****ท่านปู่****อยู่ที่อาตมายกถวายนี้ จึงว่าใครมีญาณรู้ ได้รู้ได้เห็นท่านปู่กลัวอาตมาอยู่ไม่ได้ หนีไป เมื่อท่านหนีไป เวลานี้ท่านไปอยู่ที่ไหน ?*

แล้วท่านเป็นพระเหมือนกับอาตมา ชื่อท่านก็ว่า ***ญาครูโกก*** *เป็นพระเหมือนกันกับอาตมาอยู่แล้ว จะกลัวอาตมาผู้เป็นพระเหมือนกันอย่างไร อาตมาไม่เห็นด้วย*'

จารย์สังข์จึงพูดขึ้นว่า 'ท่านอาจารย์พูดนี้ก็ถูกแล้ว แต่หมู่พวกผมจะเห็นกันว่าอย่างไร ผมขอถามพวกหมู่ของผมดูก่อน'

แล้วแกก็ร้องเรียกขึ้นว่า 'หมู่พวกเรา ใครจะเห็นกันว่าอย่างไร เมื่อพากันมาได้ยินท่านอาจารย์พูดดังนี้พร้อมกันแล้ว

คือ ***ท่านอาจารย์ท่านต้องการเหตุผลให้เป็นการเพียงพอสมควรพอหนีท่านจึงจะหนีไปจากที่นี้ได้***

พวกเราจะมีเหตุผลอันใด มาพูดให้ท่านเห็นเป็นการสมควร ก็ให้พากันว่าขึ้นมาลองดู'

มีคนหนึ่งพูดขึ้นมาจากข้างล่างว่า เหตุก็มีอยู่ว่า คือ ข้าพเจ้าฝันว่า ***เจ้าปู่อยู่ที่นี้ไม่ได้ เพราะกลัวพระองค์นี้ ท่านมีธรรมแก่ เจ้าปู่กลัว อยู่ไม่ได้ จึงได้หนีไปอยู่ตีนเขาภูเพ็ง ละหมู่พวกเราทิ้งเสียแล้ว***

เมื่อหมู่บ้านของพวกเราไม่มี ***เจ้าปู่ตา****รักษาแล้ว ผีตัวอื่นก็จะมากินคนลูกเล็กเด็กแดงพวกเราตายหมดเท่านั้นเอง*

จึงให้พระองค์นี้หนีมื้อนี้ *(วันนี้)* ***หรือมื้ออื่นนี้ ให้ได้ทีเดียว***

ทั้งพระองค์นี้พูดเอาแต่ความเห็นของตัวคนเดียวนี้มาตั้งแต่ตั้งวัดลงในที่นี้ ก็ไม่มีใครมาร่วมรู้ด้วยเลย มาข่มเหงคนเขาทั้งบ้าน ตั้งวัดด้วยตนเอง จะควรให้มันอยู่ไปทำไม

นี้แหละเหตุผล มันจะเห็นเป็นการเพียงพอไหม ถ้ามันยังไม่เป็นการเพียงพออยู่ แล้วมันจะให้เอาไม้ค้อนฟาดหัวมันอย่างนั้นหรือ มันจึงจะเห็นว่าเป็นการสมควร หรือเพียงพอประการใด'

เหตุเขาด่าตั้งแต่เขาเดินมา จนได้พูดกัน ข้าพเจ้าก็ยกคืนให้เป็นของเขา เขาด่าข้าพเจ้า ยังไม่เอามาพิจารณาเพื่อตอบเขาอยู่ก่อน เพราะอยากรู้นิสัยคนบ้านโสกแสง และคนเมืองขอนแก่นให้แน่ชัด

พอรู้ใจเขาแน่นอนแล้ว ข้าพเจ้าจึงว่า

'โยมก็เอาความฝันขึ้นเป็นเหตุผล อาตมาที่จะได้นำพา**พวกญาติโยมบ้านหนองโจด บ้านหนองขาม** และ**พวกโยมผู้ใหญ่บ้านโสกแสง** ผู้มีศรัทธาตั้งหลายคนด้วย มาช่วยกันสร้างสำนักขึ้น

อาตมาก็ได้ฝันก่อนเหมือนกัน ดังอาตมาได้พูดให้โยมฟังมาแล้วนั้น แต่วันหลัง (วันก่อน) เหตุนั้น อาตมาจึงได้นำพวกโยมสร้างขึ้น

อาตมาฝัน กับโยมฝัน ใครจะแน่กว่ากันประการใด ?'

จารย์สังข์ตอบขึ้นว่า 'ถ้าจะว่า พระนั้นแหละฝันจะจริงกว่า เพราะพระมีศีลธรรม ทั้งพระอยู่ด้วยความไม่มีการงานให้เป็นการบอบบี้ให้แก่ร่างกายเหมือนพวกโยม'

ดังนี้ ข้าพเจ้าจึงพูดว่า 'อาตมาจะขอพูดไปให้ฟังอีกก่อน พวกที่ดุอาตมาอยู่ข้างล่างทั้งหลายนั้น ก็ขอให้ฟังอาตมาไปอีกก่อน

คือ การอยู่และการไปจากที่นี้ เมื่ออาตมาพูดเรื่องที่จะพูดต่อไปนี้จบแล้ว ก็จะพูดเรื่องการอยู่การไปของอาตมาให้พวกญาติโยมทั้งหลายทราบต่อเมื่อภายหลัง

อันอาตมาฝันนี้ อาตมาว่า**เป็นความจริง** อาตมาจึงได้ตกลงใจ ได้นำพาพวกญาติโยมผู้มีใจศรัทธาสร้างสำนักนี้ขึ้น ดังพวกญาติโยมทั้งหลายได้เห็นกันอยู่นี้

เพราะ**ท่านเจ้าปู่**มาเข้านิมิตฝันอาตมาอย่างไร อาตมาก็ได้นำพาญาติโยมจัดทำหอขึ้นถวายท่าน

จึงมีพวกโยมบางพวกเข้าใจผิด เข้าใจว่าอาตมาทำลายในที่นี้ มันไม่ใช่แล้ว

เพราะ **ตูบหอ** พวกโยมทำขึ้นเล็ก ๆ ถวาย**ท่านหลวงปู่โกก**นี้ อาตมาก็ยังรักษาไว้ดีอยู่ อาตมาไม่ได้ทำลายประการใดเลย

ลานวัดของท่านเตียนอยู่เล็ก ๆ นั้น อาตมาก็ได้ให้พวกญาติโยมถางให้เตียนกว้างขวางออกไปได้มากกว่าเก่าอีก

ทุกอย่าง อาตมาได้นำพวกโยมบูรณะ ได้เพิ่มเติมขึ้นก็ได้มากอยู่ ก็จะ

ให้อาตมาทำดีขนาดไหนอีกเล่า

ถ้าอาตมาได้หนีจากที่นี้ไปจริง ดังที่โยมบางพวกอยากให้หนีบาดนี้ (เดี๋ยวนี้)นั้น อาตมาได้เคยเห็นมานับว่าทุกแห่งเลย

อันดอนปู่ตานี้ ดอนศาลาเจ้านี้ เมื่อพระใดไปตั้งสำนัก หรือทำลายตูบและรูปดอนเดิมให้เสียรูปไปแล้ว พระผู้ทำไม่อยู่รักษา ได้หนีไปอื่นดังนั้น เคยเห็นเจ้าปู่โกกใหญ่ทำให้คนบ้านนั้นล้มตายกันใหญ่ จนได้แตกบ้านไปอยู่ที่อื่น ก็ยังนำไปเบียดเบียนให้ตายอยู่ก็มี ที่อาตมาเคยเห็นมา

เหตุนั้น เมื่ออาตมาได้นำพาพวกโยมสร้างสำนักนี้ขึ้น หากอาตมาหนีไป ดังพวกโยมบางพวกอยากให้หนีนั้น อาตมายังมีความกลัวจะมีความเดือดร้อน

พวกญาติโยมบ้านโสกแสงกลัวเจ้าปู่โกกอยู่แล้ว ท่านอาจโกรธให้ที่พวกญาติโยมทำการเบียดเบียนพระดังอาตมาทั้งหลายนั้น

และอีกประการหนึ่ง ก็ เมื่ออาตมาได้จัดสำนักขึ้น ก็เนื่องจาก ***โยมหมอลำก้อน*** *ได้ไปขอพระกับ* ***อาจารย์ใหญ่*** *(หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม) ของอาตมาให้มาอยู่เพื่อโปรดหมอลำก้อน เป็นต้น ตลอดคนอื่น ๆ ผู้มีใจเลื่อมใสศรัทธา*

พระอาจารย์ของอาตมาจึงให้ ***ญาครูดี*** *มากับ* ***โยมหมอลำก้อน*** *แล้ว ก่อนอาตมาได้มานี้*

ท่านญาครูดี *ไม่มีความสามารถ จัดสำนักขึ้นไม่สำเร็จ ได้กลับคืนมากราบบอกท่านอาจารย์ว่า จัดขึ้นไม่ได้ ดังนี้*

ก็พอดีอาตมากลับมาจากเที่ยวธุดงค์ ***พระอาจารย์*** *(หลวงปู่สิงห์) ท่านจึงได้จัดให้อาตมานำพวกญาติโยม* ***มีโยมหมอลำก้อน*** *ตลอดโยมอื่น* ***บ้านหนองโจด*** *และ* ***บ้านหนองขาม*** *มี* ***ผู้ใหญ่บ้าน-จารย์เบ้า*** *และสารวัตร เป็นต้น ได้พากันมาจัดสร้างขึ้นจนจวนจะสำเร็จอยู่แล้วนี้*

เมื่ออาตมาหนีไป ตามพวกโยมที่อยากให้หนี เช่นนั้น อาตมากลัวความผิดด้วยอาตมาผู้นำสร้างหนีไป

พวกโยมผู้มีศรัทธาทั้งหลายโกรธให้อาตมา ว่าพูดไม่สำเร็จ และไม่มีความจริง ฟ้องร้องอาตมาก็ได้ เพราะได้สละของมาทำ มีหญ้ามุงหญ้าคา ไม้ไผ่ทำฟากปูพื้น และสานฝาแอ้มมากมาย ทั้งเสียเวลาก็หลายวันมาแล้ว ด้วยทุกอย่างจึงสมควรฟ้องร้องอาตมาได้ อาตมาก็ไม่มีหนทางแก้ตัวได้เลย

ถึงพวกโยมผู้ไม่พอใจในเรื่องจัดสร้างสำนักขึ้น จะถืออภิสิทธิ์ของตนมา ***ม้าง*** *(รื้อถอน) ในสิ่งปลูกสร้างที่เขามีศรัทธาได้ยกขึ้นนี้ ก็ไม่ได้อยู่อีกนั่นแหละ*

*มีอยู่แต่เขาผู้สร้างจะ****ม้าง****ของเขาเองเท่านั้นแหละ คนนอกนั้นจะมารื้อของเขาไม่ได้เลย เขาฟ้องได้หมดนั่นแหละ*

เหตุนั้น ในเรื่องหนีนี้ อาตมาขอบอกว่าอาตมายังหนีไม่ได้ดอก

*และการที่อาตมาได้มาครั้งนี้ มี****พระอาจารย์ใหญ่ของอาตมา*** *(หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม) พร้อมด้วย****เจ้าคณะจังหวัด – ท่านพระครูพิศาลอรัญเขต*** *(หลวงปู่จันทร์ เขมิโย) ได้สั่งให้อาตมามานำพวกญาติโยมผู้มีศรัทธาสร้างที่พักขึ้นตามคำขอของ****โยมหมอลำก้อน*** *ได้ไปขอพระกับพระอาจารย์ของอาตมาให้มาโปรดญาติโยม นั้น*

เมื่ออาตมาจะได้หนีไปจากสำนักนี้จริงแล้ว อาตมาก็จำต้องเขียนรายงานบอกความขัดข้องของพวกญาติโยมบางพวกไม่เห็นดีให้อยู่ ไปให้ท่านผู้ใหญ่ทั้งสองของอาตมาให้ท่านทราบเพื่อพิจารณา

แล้วให้ท่านสั่งมาว่า ให้อาตมาหนี หรือให้อยู่ ประการใดแล้วก่อน จึงจะรู้เรื่องหนีไปของอาตมาให้เป็นการแน่นอนลงได้"

เรื่องยังไม่จบ ก็ต้องตามตอนต่อไปครับ.

๙๕. จัดการพวกที่ยังโกรธแค้น

เรื่องการตั้งสำนักของ**หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ** ดำเนินต่อไป ดังนี้

*"**พวกเขายืนอยู่ข้างล่าง** เขาได้ยินข้าพเจ้าพูดมาทั้งหลายนั้นจนจบเรื่องลงนี้ มันยิ่งโกรธ ยิ่งด่า จะเอาพร้าตีหัวฟันหัวเป็นการใหญ่ เพราะเขาว่าข้าพเจ้าพูดเอาแต่ความตัว ไม่ฟังเหตุผลคนอื่น ไม่เอาคำพูดของใครเลย*

*ตัวข้าพเจ้าได้ยินเสียงเขาพูดอยู่ข้างล่าง เขาโกรธให้ข้าพเจ้ามาก จึงได้**เอาใจพิจารณา**คำพูดของเขา และของตนที่พูดมาทั้งหลายนั้น เห็นว่าตนได้วางความเห็นไว้เป็นหลักแน่นหนาพอสมควรดีแล้ว จึงได้**ไปเอาเรื่องพวกที่อยู่ข้างล่าง** ที่เขาโกรธให้นั้น เพื่อเป็นการแก้ให้เขาสงบลง*

แต่ว่า ก่อนจะไป ข้าพเจ้าได้ระลึกในใจถวายชีวิตบูชาพระรัตนตรัย อันตัวข้าพเจ้าได้ตั้งใจปฏิบัติมา ให้ใจได้ถวายให้จริงดิ่งลงแน่นอนก่อนใจตกลง เห็นว่าภัยมันจะเกิดขึ้นในเราได้ก็เพราะธรรมอันเหลือความสามารถ กุศลเราได้ตั้งใจปฏิบัติมาในคุณพระรัตนตรัย มาแก้ไม่หลุดนั้นแหละ มาบันดาลให้คนหมู่นี้ฆ่าตีหรือกระทำสิ่งใดเราได้ ดังตัวข้าพเจ้าได้ระลึกได้ปลอดภัยมาแล้วแต่ก่อนทุกคราวมาแล้ว จึงหวนไปเอาเรื่อง

*ข้าพเจ้าจึงถามขึ้นว่า 'พ่อออก**จารย์เบ้า** หรือโยม**จารย์สังข์** อันพวกใครที่ยืนอยู่ข้างล่างทั้งหลาย พากันพูดอวดดีอยู่นี้ **เป็นคนบ้านโสกแสงเราหรือ** หรือเป็นคนบ้านใดกันนี่?'*

โยมผู้ใหญ่บ้าน และโยมจารย์สังข์ บอกข้าพเจ้าว่า ไม่รู้ เพราะเขาอยู่ไกล ทั้งอยู่ที่มืดด้วย มองไม่เห็น ดังนี้

ข้าพเจ้าจึงพูดต่อไปว่า 'โยมว่าไม่รู้ไม่เห็น ก็ว่าไม่รู้ไม่เห็นกัน แต่อาตมา

รู้อยู่นะ คือ โยมผู้ยืนอยู่ข้างหน้าหมู่ในแสงสว่างเห็นตัวอยู่นั้นคือ ***โยมทิดพร ผู้ที่ถือขวานวิ่งตามอาตมาวันที่อาตมาได้มาถึงดอนนี้วันแรกนั้น ก็เป็น ทิดพร คนนั้นแหละ***

โยมทิดพร อาตมาจะบอกให้รู้นะ อาตมาเองก็เป็นพระคนเกิดที่บ้านดอนเงิน อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี

อาตมาอยู่ในความปกครองเจ้าจอมเมืองไทยของพวกเรา และอยู่ในความปกครองของพวกเจ้านายทั้งหลาย เหมือนกับพวกพระทั้งหลายอยู่กันตามบ้านเมืองขอนแก่นนี้แหละ

เหตุนั้น พวกโยมจะทำอาตมาอย่างไร ก็ให้พากันทำไปตามชอบใจเถอะ ไม่เอาแต่ปากพูดจาฟันหัวตีหัวเปล่า ๆ เลย จะฟันจะตีอาตมาเอาเลยก็ได้

อาตมาได้บวช ปฏิบัติคุณพระไตรสรณคมน์ ได้อุทิศชีวิตถวายพรหมจรรย์มอบไว้แก่คุณพระไตรสรณคมน์ทุกประการ จึงสามารถนั่งอธิบาย ทนต่อความดุความว่าของพวกโยมอยู่นี้เองแหละ

แต่ (ถ้า) พวกโยมทำร้ายอาตมา ตลอดหมู่ของอาตมา ให้ถึงตาย หรือเพียงให้เจ็บ ประการใดก็ดี พวกโยมจะได้ถูกพวกเจ้านายมาเอาตัวพวกโยมไปลงโทษเหมือนทำตัวอาตมาและหมู่ของอาตมา เหมือนกันฉะนั้น

เพราะอาตมาไปอยู่ที่ใด ไม่เคยได้มีผิดพาลกับใคร ๆ มาเลย พออาตมาจะได้มีความสงสัยว่า คนที่อาตมาผิดกับเขานั้นได้ตามมากระทำดังนี้ ไม่พึงมี

แต่อาตมาอยู่ที่นี้แหละ เพื่ออุปัฏฐากท่านเจ้าปู่ อันอาตมาเห็นว่าไม่เป็นที่ของบุคคลใดมาหวงแหนว่าเป็นที่ของตนไว้เลย ได้บังเกิดมีพวก ***โยมบ้านโสกแสงพวกหนึ่ง*** *มี* ***โยมทิดพร*** *เป็นต้น มีความเข้าใจผิด ได้มีความไม่พอใจ มาหาเรื่องว่า อาตมาข่มเหงยกวัดอยู่เอง พูดเอาแต่ความตัวคนเดียว อยากฆ่าอยากฟัน ตีหัวมัน ว่าต่าง ๆ นานาอยู่เดี๋ยวนี้แหละ*

เหตุนี้ เรื่องคำพูดเช่นนี้ หากพวกโยมไม่หยุดกันเวลานี้แล้ว อาตมาก็จะเขียนรายงานไปแจ้งเรียนต่อเจ้านายในเมืองขอนแก่น ผู้ท่านรักษาชาติพระศาสนาดูละ

*เพราะอาตมามาอยู่นี้ ไม่เคยก่อกรรมกับพวกญาติโยมใด ๆ เลย เรียกคนแม่คนแก่ผู้ชายผู้หญิง ก็เรียก**พ่อออก แม่ออก** เหมือนกันกับอาตมาเรียกแม่ผู้อาตมาได้เกิดด้วยเหมือนกัน*

ก็ด้วยอาตมาได้ข้าว ได้อาหาร กับพวกพ่อออก แม่ออก ได้ทำบุญมาฉันเลี้ยงชีวิตของอาตมาให้เป็นอยู่ เหมือนดังพ่อแม่อาตมาผู้ที่อาตมาได้เกิดด้วยเลี้ยงอาตมาให้มีชีวิตใหญ่มาเหมือนกัน นั้น

*พระองค์ได้สอนว่า ใครได้เลี้ยงชีวิตให้เป็นอยู่ ถ้าเป็นผู้ชายให้เรียกเป็น **พ่อออก** ถ้าเป็นผู้หญิงให้เรียกเป็น **แม่ออก** อาตมาได้เรียกอย่างพระองค์นั้นสอนมา*

ก็จะให้อาตมาเคารพนับถือญาติโยมไปถึงไหนอีกกันเล่า พวกโยมก็ยังจะมาหาเรื่องเกลียดชังใส่อาตมาอยู่

จึงว่าอาตมาจะได้ร้องเรียนให้ท่านเจ้านายทราบดูแน่ละ ต่อไปหากไม่หยุดกัน

แล้วโยมจารย์สังข์จะว่าอย่างไรกันเรื่องนี้ ถ้าอาตมาเรียนไปถึงท่านเจ้านายจะมีผิดไหมดังนี้

จารย์สังข์จึงว่า 'มันก็ผิดนั้นละซอรับ แต่ผมขอกับท่านอาจารย์ไว้ก่อน'

แล้วแกจึงร้องเรียกลงไปหาพวกทิดพร ที่ยืนอยู่ข้างล่างนั้น ว่า

'พวกเราที่ยืนอยู่ข้างล่างนั้น ใครพูดกับพระไม่เป็น ให้หยุดเสีย ให้ขึ้นมาบนศาลาพักหมู่อยู่นี้ หรือจะพากันกลับบ้านเสียก็ได้

พระกับโยมฟ้องร้องกัน โยมร้อยคนพันคนก็สู้พระองค์เดียวไม่ได้เลย

เพราะพวกเจ้านายท่านเชื่อคำพระ ด้วยพระท่านพูดมีศีลธรรม พวกเจ้านายจึงได้เชื่อท่านมากกว่าโยม'

จารย์สังข์พูดกับเขาดังนั้น พวกอยู่ข้างล่างจึงได้เตรียมพากันกลับบ้านกันหมด"

๙๖. ถามปัญหาสอบภูมิปัญญา

เมื่อ**ทิดพร** และพรรคพวกพากันกลับบ้านไปแล้ว **จารย์สังข์**ก็ลงมือถามปัญหาธรรมะ เป็นการลองภูมิปัญญาภูมิธรรมของ**หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ** ซึ่งเป็นพระป่า เที่ยวธุดงค์ตามป่าตามเขา ไม่น่าจะตอบปัญหาธรรมทางปริยัติได้

คำถามปัญหามีหลายประการ ผมขอเลือกมาเสนอเพียงบางส่วนเท่านั้น ดังต่อไปนี้

*" ... (เมื่อทิดพรและพวก) กลับบ้านกันหมดไปแล้ว จารย์สังข์จึงถามปัญหาข้าพเจ้าว่า '**ใหญ่** ยิ่งกว่าใหญ่ที่สุดในโลก ได้แก่อะไร ?'*

*ข้าพเจ้าตอบว่า '**ปัญญาความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า** จนโลกใหญ่ ๆ ไม่ทับไม่ครอบพระองค์ได้ ท่านจึงไปอยู่พระนิพพานอยู่บนโลกอย่างนั้นได้'*

จารย์สังข์ก็รับว่า 'ถูกละ'

*และถามอีกว่า '**มืด** กว่าสิ่งใดในโลก ได้แก่อะไร ?'*

*ข้าพเจ้าตอบว่า 'ได้แก่ **อวิชชา** หรือ **โมหะ** หัวใจคนเรามืดไม่รู้จักสังขาร จึงให้สังขารมันทับจนได้เป็นทาสของ **ตัณหา** กันอยู่หมดทั้งโลกกัน ดังนี้'*

จารย์สังข์ก็รับว่า 'ถูกละ'

*และถามอีกว่า '**หนัก** ที่สุดในโลก ได้แก่อะไร ?'*

*ข้าพเจ้าตอบว่า 'ได้แก่ **โทสะ** ความไม่รู้เท่าทันขันธ์ ๕'*

จารย์สังข์ก็รับว่า 'ถูกละ'

*และถามอีกว่า '**ร้อน** กว่าอะไรที่สุดในโลก ได้แก่อะไร ?'*

*ข้าพเจ้าตอบว่า 'ได้แก่ **โมหะ** ความไม่รู้เท่าราคะ โทสะ โมหะ อันเป็นไฟของหัวใจหลง เป็นธรรมชาติของร้อน มันจึงเผาผลาญเอาใจคน สัตว์ ให้ร้อนเป็นมหันตทุกข์ใหญ่ในโลกนี้ ดังนี้'*

จารย์สังข์รับว่า 'ถูกละ'

ก็พอดีเวลาจะเข้าถึง ๗ ทุ่ม (ตี ๑) จารย์สังข์ก็ได้ชวนหมู่กลับบ้าน

จากนี้ไปก็ไม่มีเรื่องอะไรอีก

จบเรื่องเบื้องต้นแต่เท่านี้"

ยังครับท่านผู้อ่าน ! ความจริงแล้วเป็นเพียงการอย่าคึกไปชั่วคราวเท่านั้น ยังมีต่ออีก ๒ ตอนครับ.

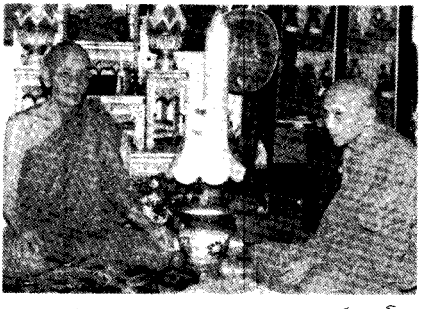

หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ กับหลวงปู่ดูลย์ อตุโล

หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ กับหลวงปู่ขาว อนาลโย

๙๗. หลวงปู่สิงห์ให้คำชม

เหตุการณ์ที่**สำนักป่าบ้านโสกแสง** ที่**หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ** ได้พาญาติโยมจัดตั้งขึ้นมา น่าจะเป็นที่เรียบร้อย จน**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** จัดให้**ท่านญาครูดี** มาอยู่แทน แต่เหตุการณ์ก็ยังไม่สงบ เชิญอ่านบันทึกของ**หลวงปู่อ่อน** ต่อไป ดังนี้

"ตอนเช้าวัน ๑๐ ค่ำ *พวกผู้ใหญ่บ้านจึงมาพูดกับข้าพเจ้า (หลวงปู่อ่อน) ว่า พวกจารย์สังข์ และผู้ใหญ่บ้าน ถูกพวกหมู่เขาโจษและโกรธให้เป็นการใหญ่ เนื่องแต่ที่ข้าพเจ้าไปอยู่นำพวกผู้ใหญ่บ้านสร้างที่พักขึ้น*

ทั้งเขาโกรธพวกผู้ใหญ่บ้าน และทายกวัด เฒ่าจ้ำผี ที่พากันรับไตรสรณคมน์กับข้าพเจ้าไป

เขาว่า พวกผู้ใหญ่บ้านต้องพึ่งพวกเขา เขาจะปลดผู้ใหญ่บ้านออก และปลดเฒ่าจ้ำผีออกให้หมดเลย

นอกจากนี้ พวกเขาเตรียมกันออกมาไล่ข้าพเจ้าหนี เขาบังคับไม่ให้ผู้ใหญ่บ้านพูดต้านทานห้ามปรามเป็นอันขาด

ถ้าพวกผู้ใหญ่บ้านยังขืนมีปากเสียงห้ามเขา เขาจะลงมือจับไปมอบให้ทางการเลย

ผู้ใหญ่บ้านพูดให้ข้าพเจ้าฟังดังนี้

*ข้าพเจ้าได้พาพวกโยมจัดที่พักอยู่ ๑๔ วัน ก็เสร็จเรียบร้อย และรอฟังเรื่องราวของพวกโยมบ้านโสกแสงต่อไปอีก ๑๐ วัน เห็นว่าเรื่องสงบอยู่ จึงได้ลาพวกญาติโยมทั้งหลายนำหมู่กลับไปกราบ**พระอาจารย์สิงห์** ที่สำนักรุกขมูล **โคกป่าช้าเหล่างา** เพื่อฟังดูเรื่องของข้าพเจ้าที่ได้เขียนเนื้อความที่ได้โต้กับโยม*

บ้านโสกแสงส่งไปให้ท่านอาจารย์ทราบทุกวัน ไม่เห็นท่านตอบให้ทราบสักที จึงอยากทราบเรื่องกับท่าน

เมื่อไปถึงก็ไปกราบท่าน แล้วท่านจึงพูดชมความสามารถของข้าพเจ้าในที่ประชุมใหญ่ แล้วท่านจึงพูดเรื่องข้อความต่าง ๆ ที่ได้ส่งไปกราบเรียนท่าน

พระอาจารย์สิงห์บอกว่า ท่านได้ไปพูดกับพวกเจ้านาย มีเจ้าเมืองเป็นต้น ไว้เรียบร้อยดีแล้ว

ท่านพระอาจารย์สิงห์ ก็ได้จัดท่านญาครูดี พร้อมพระเณร ไปอยู่สำนักที่จัดขึ้นที่บ้านโสกแสงแทนข้าพเจ้าเป็นการเรียบร้อย

จากนี้ไปไม่กี่วัน **พระอาจารย์สิงห์** ก็ได้นำไปจัดกุฏิขึ้นที่**ป่าช้าบ้านดอนยาง** ซึ่งเป็นบ้านญาติของท่านพระอาจารย์สิงห์

ข้าพเจ้าจัดขึ้นได้กุฏิ ๙ หลังเสร็จ ส่วนศาลาและสิ่งอื่น ๆ พวกโยมจัดไว้เสร็จแล้วแต่สมัยพระอาจารย์สิงห์นำหมู่มาพักอยู่แถบเมืองขอนแก่นทีแรกโน้น

พอจัดกุฏิขึ้นเสร็จแล้ว ก็กลับมากราบท่านอีก

อยู่ไม่นานวัน ฝนห่าใหญ่ได้ตกลงเป็นทีแรกที่เมืองขอนแก่น น้ำเต็มไปหมดเลย

พวกโยม**บ้านโสกแสง**ไปจับปลาที่ทำนบที่พวกเจ้านายทำไว้เพื่อเอาน้ำมาใช้ในเมืองขอนแก่น ทำนบนั้นอยู่ใกล้บ้านโสกแสง

เมื่อเขาไปจับปลากัน มีคนแก่คนหนึ่งป่วยชักลงทันที เลือดแตกออกปากออกจมูกออกหู พวกจารย์สังข์กับหิดพรช่วยกันรักษาไม่หาย ตาย

เลยเหตุนี้แหละ พวกจารย์สังข์ เป็นต้น เลยเข้าใจว่าผีตาปู่โกกทำเรื่องข้าพเจ้าไปจัดสำนักขึ้นที่ดอนนั้น จึงพร้อมกันมาไล่ญาครูดีหนี ถ้าไม่หนีเขาจะฟ้องโรงศาล ดังนี้"

๙๘. นำเรื่องฟ้องร้องถึงศาล

ตอนนี้จัดเป็น 'ยกสุดท้าย' เป็นการแพ้ชนะเด็ดขาด ดังบันทึกของ **หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ** ดังต่อไปนี้

*"**ท่านญาครูดี** กลับเขาได้หนีไปอีกละ พวกโยมหมอลำก้อนจึงไปกราบเรียน**พระอาจารย์สิงห์**ให้ทราบ*

***พระอาจารย์สิงห์**จึงขอให้ข้าพเจ้า (หลวงปู่อ่อน) ไปพิจารณาเรื่องจารย์สังข์เขาจะฟ้องร้องอีก*

*ข้าพเจ้าไปถึง พวกจารย์สังข์เขามาพูดร้องขอว่า **ให้หนี ๑** และ**ขอให้ยกวัดออกไปจากดอนปู่ตานี้ให้ได้ ๑***

ข้าพเจ้าพูดบอกเขาว่า

'การจะให้พระหนีจากสำนักนี้ขัดข้องหลายอย่าง เวลานี้ก็จวนจะเข้าพรรษาอยู่แล้ว จะไปจัดสำนักที่ไหนไม่ทันเสียแล้ว ทั้งสำนักสงฆ์นี้ก็มีพวกญาติโยมหลายคนพากันมาจัดสำนักขึ้นทั้งสามหมู่บ้าน

*ถ้าหมู่พวกอาตมาหนีไป ก็จะเป็นโทษถึง**ปาราชิก**ก็เป็นได้ เพราะพูดมุสาให้โยมจัดสำนักถวายว่าตนจะอยู่แล้วไม่อยู่ ของและอุปกรณ์ที่เอามาสร้างขึ้นนี้คิดเป็นเงินราคาหลายบาท พระไม่อยู่ให้ก็เป็นการหลอกลวง พระเป็นโทษอย่างหนัก **หนีไม่ได้แล้ว***

ส่วนจะให้ย้ายสำนักไปตั้งที่อื่นก็จะย้ายไปที่ใดได้ เวลานี้ก็เดือนข้างแรมจวนกับการเข้าพรรษาอยู่แล้ว ผู้คนก็ลงทำนาหมดแล้ว จะเอาใครมาช่วยยกกันไปได้

หรือพวกโยมจารย์สังข์จะยกเองก็ได้ แต่ให้ทันวันเข้าพรรษา อาตมาจึงจะให้ยกไป'

จารย์สังข์จึงว่า 'พวกผมไม่รับยกแล้ว เพราะพวกผมไม่ได้ทำกัน ให้พวกเขาทำนั้นแหละมายก'

ข้าพเจ้าจึงมองดูพวกหมอลำก้อน เป็นต้น ที่เป็นพวกมาตั้งสำนักขึ้น และบอกจารย์สังข์ว่า 'ขอให้โยมไปบอกเขามายกให้ด้วย'

จารย์สังข์แกก็ไม่รับไปบอกอีก ข้าพเจ้าจึงบอกว่า **'ถ้าเช่นนั้นสำนักนี้ก็คงตั้งอยู่นี้ต่อไปเท่านั้นเอง'**

จารย์สังข์จึงพูดว่า 'ถ้าท่านอาจารย์ไม่นำพวกโยมของท่านที่ได้พากันมายกสำนักนี้ขึ้น ไม่มายกหนีไปจากที่นี้จริงแล้ว **พวกผมก็จะฟ้องต่อพวกเจ้านาย** เท่านั้นแหละ'

ข้าพเจ้าขอห้ามพวกจารย์สังข์ด้วยอุบายใดก็ไม่ฟัง วันหลังพวกจารย์สังข์ก็พากันมาพูดท้าทายกับข้าพเจ้าว่า

'พวกผมมีนามีวัวมีควายมากพอจะขายสู้ความกับท่านจนหมดเงินหมดของทั้งหลายนี้ พวกผมจะฟ้องท่านจนถึง ๓ ศาลในจังหวัดนี้ พวกผมนี้แพ้หรือชนะก็จะหยุดกันดอก' ดังนี้

ข้าพเจ้าก็ได้ขอร้องว่า 'อย่าฟ้องอาตมาเลย อาตมายอมตัวกับพวกโยม จนได้เรียกพวกโยมว่า **พ่อออก ๆ** เรียกเหมือนเป็นพ่ออาตมา ก็จะไม่สงสารอาตมาผู้เป็นพระ ทั้งเป็นผู้จน ๆ อย่างนี้หรือ

อะไรก็ไม่มีสู้ความกับโยม เพราะได้ขอทานข้าว อาหาร กับพวกโยมมาเลี้ยงชีวิตของอาตมาให้เป็นอยู่ไปทุกวันนี้เสียด้วย ก็จะไม่มีความสงสารอาตมาบ้างหรือ ?'

พวกจารย์สังข์ก็ไม่ฟังเสียง ได้พากันเดินลงศาลาวัดอาตมา แล้วก็พากันเดินเข้าไปในเมือง เพื่อ**ฟ้องศาลนายอำเภอ**

นายอำเภอถามพวกจารย์สังข์ จารย์สังข์ก็บอกตามเรื่องที่ได้พูดกันมา

นายอำเภอดุใหญ่ว่า 'เอาผีมาขึ้นศาล ศาลนี้ไม่ใช่ศาลผี ทั้งกฎหมายชำระผีเจ้าแผ่นดินก็ไม่ได้ตั้ง ไม่มีจะเอากฎหมายไหนมาชำระให้ได้แล้ว'

ท่านนายอำเภอสั่งเสมียนไปเอาโซ่มา จะจับพวกนี้ มันเอาผีมาขึ้นศาลเรา ดังนี้

*พวกจารย์สังข์ก็ได้วิ่งลงศาล แตกกันหนีไปขึ้น***ศาลเจ้าเมือง**

ท่านเจ้าเมือง*ได้สั่งสอนให้ออกจากการนับถือผี ท่านว่าท่านได้ส่งให้ข้าพเจ้าออกไปขับผีให้ดีแล้ว ถ้าสิ่งใดขาดเขินท่านจะจัดมาถวายข้าพเจ้า ให้ไปเอากับท่าน*

ท่านเจ้าเมืองบอกให้พวกจารย์สังข์ลงจากศาลของท่านไป

*จารย์สังข์ก็ได้พาหมู่ไป****ศาลยุติธรรม*** *ฟ้องต่อผู้พิพากษา*

ท่านผู้พิพากษา*ก็โทษพวกจารย์สังข์ว่า* ***เอาผีขึ้นศาลยุติธรรมของท่าน*** *ท่านให้เสมียนเอาโซ่มาจะจับอีก*

*ท่านบอกพวกจารย์สังข์เอาเงินมาแปง (จ่ายค่าปรับ) ศาลยุติธรรมของท่านอีก ๕๐๐ บาท เพราะหาว่า****ประมาทศาลยุติธรรม***

*พวกจารย์สังข์ก็ได้วิ่งหนีกันอีก พากันไปร้องขอให้****เจ้าคณะจังหวัดท่านพระครูพิศาลอรัญเขต*** *ให้ไล่ข้าพเจ้าหนีให้ได้*

ท่านพระครูพิศาล ฯ *ท่านบอกว่า 'ฉันส่งพระไปสอนพวกเธอ****ละผี****ดีแล้ว มันจะยุ่งอะไร ?'*

*พวกจารย์สังข์เขาพักเวลาอีก ๓ วัน เขาไปฟ้อง****นายป่าไม้*** *เรื่องตัดไม้มาทำกระท่อม*

นายกรมป่าไม้*ออกไปสืบสวนดู* ***ท่านอาจารย์สิงห์*** *กับ****ท่านอาจารย์มหาปิ่น*** *ก็ออกไปด้วย*

วันนายป่าไม้ออกไปนั้น นายป่าไม้ท่านว่า ***พวกจารย์สังข์ฟ้องผิด ไม้เป็นกิ่งไปฟ้องว่าไม้เป็นต้น*** *นายป่าไม้จึงว่าพวกจารย์สังข์ฟ้องผิด ทำให้ท่านเสียเวลา*

นายป่าไม้จะจับเขาอีก ทั้งนายป่าไม้หาว่าพวกจารย์สังข์นี้ ***เบียดเบียนพระพุทธศาสนา*** *ทำให้พระยุ่งยาก พวกนายป่าไม้จึงจะจับเอาจริง ๆ*

พวกจารย์สังข์ก็ได้ขอร้องไม่ให้นายป่าไม้จับ จนถึงกับร้องไห้

นายป่าไม้ก็อนุญาตให้ไม้ ๔ ต้นใหญ่ ๆ มาทำกุฏิและศาลาวัดนั้นให้ถาวรขึ้น

พวกจารย์สังข์รับรองคำนายป่าไม้ ท่านจึงให้หยุดเรื่องกันไป

เรื่องสำนักบ้านโสกแสงหมดเท่านี้"

สาธุ ! ผมเขียนไปลุ้นไป มาถึงตอนนี้ค่อยหายใจปลอดโปร่งขึ้น

แต่ ...ยังครับ ท่านผู้อ่านเชื่อไหมว่า **'บาปกรรมมีจริง'**

บันทึกของ**หลวงปู่อ่อน** มีแถมท้ายอีกว่า

*"ต่อจากนี้ไป ทาง**ทิดพร** เป็นไข้ ๗ วันตาย*

***จารย์สังข์** เอาทิดพรไปทิ้ง กลับมาได้ ๕ วันตาย*

***ทิดเรือง** เอาจารย์สังข์ไปทิ้ง กลับมาเป็นไข้ ๗ วันตาย*

***ทิดช่วง** กับอีกคนหนึ่งหัวหน้าเขา ได้นำดอกไม้ธูปเทียน เป็นต้น วิ่งไปขอขมาข้าพเจ้า และไม่ตาย ดังนี้แหละ*

***ท่านญาครูดี** กลับมาในเวลา**พระอาจารย์สิงห์** และ**พระอาจารย์มหาปิ่น** ออกไปคราวป่าไม้ออกไปตรวจไม้เขาฟ้องนั้น*

*พระอาจารย์เลยสั่งให้**ญาครูดี**จำพรรษาในสำนักนั้น*

*ส่วนตัวข้าพเจ้า (หลวงปู่อ่อน) พระอาจารย์สิงห์ให้ไปจำพรรษา**สำนักป่าบ้านพระคือ..."***

๙๙. บาปกรรมที่ประทุษร้ายพระ

ในบรรดาพระธุดงคกรรมฐานที่ได้รับมอบหมายจาก**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ให้ออกเผยแผ่ธรรมสู่ประชาชนในท้องที่ต่าง ๆ ของจังหวัดขอนแก่น ในสมัยนั้น แต่ละองค์มักจะประสบเหตุการณ์ต่อต้านในรูปแบบต่าง ๆ แทบทั้งสิ้น สาเหตุหลัก เพราะพระคุณเจ้าเหล่านั้นสอนให้ประชาชนเลิกเชื่อถืองมงายกับเรื่องภูตผีปีศาจ และเรื่องไสยศาสตร์ต่าง ๆ แล้วหันมาถือพระไตรสรณคมน์ ให้รู้จักทำบุญและปฏิบัติธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา

ในตอนนี้ ผมจะขอยกการณีของพระเดชพระคุณ**หลวงปู่สีโห เขมโก** ที่ถูกคนปองร้ายลอบยิงมานำเสนอเป็นอุทาหรณ์อีกเรื่องหนึ่ง

หลวงปู่สีโห เขมโก เป็นศิษย์อาวุโสองค์หนึ่งในสายของ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** และร่วมอยู่ใน**กองทัพธรรม** ของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ที่มาเผยแผ่ธรรมที่จังหวัดขอนแก่นครั้งนี้ด้วย

หลวงปู่สีโห เขมโก ท่านเป็นพระศักดิ์สิทธิ์ มีพลังจิตสูง และปฏิบัติเคร่งครัดมาก ท่านเป็นชาวจังหวัดมหาสารคาม ได้เข้าร่วมกองทัพธรรมทั้งเมื่ออยู่ที่จังหวัดขอนแก่น และเมื่อย้ายไปอยู่ที่จังหวัดนครราชสีมาในภายหลัง

หลวงปู่สีโห ได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาส**วัดป่าวิเวกธรรม** หรือ**วัดป่าบ้านเหล่างา** จังหวัดขอนแก่น เป็นองค์ที่ ๒ ต่อจาก**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ในช่วงท้ายท่านไปเป็นเจ้าอาวาส **วัดป่าศรีไพรวัน** ตำบลเหนือเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

เรื่องราวที่**หลวงปู่สีโห** และคณะ ถูกประทุษร้าย มีย่อ ๆ ดังนี้

หลวงปู่สีโห เขมโก พร้อมด้วยพระเณรจำนวนหนึ่ง ได้รับมอบหมายจาก

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม ให้ออกไปเผยแผ่ธรรมแก่ประชาชนในเขต**อำเภอมัญจาคีรี** จังหวัดขอนแก่น

คณะของ**หลวงปู่สีโห** ได้ไปพักปักกลดที่ป่าช้าแห่งหนึ่งนอกตัวอำเภอ ได้ออกแสดงธรรมเทศนาโปรดชาวบ้านในละแวกใกล้เคียง ท่านสอนให้เลิกละการกราบไหว้บูชา และเซ่นสรวงภูตผีปีศาจต่าง ๆ ที่เชื่อถือกันมานาน

หลวงปู่ ได้ยกเหตุผลมาแสดงให้ประชาชนได้เห็นประจักษ์ชัดว่า การนับถือผีสางนั้นไม่เกิดประโยชน์อันใด ผีสางไม่สามารถนำพาเราไปสู่ทางแห่งความสุขสงบได้

ชาวบ้านกลุ่มที่เชื่อฟังต่างก็ปฏิบัติตามคำสอนของท่าน ซึ่งก็ประจักษ์ผลดีอย่างน่าอัศจรรย์ ได้พากันมายึดพระไตรสรณคมน์ คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และปฏิบัติศีล สมาธิ ภาวนา ตามคำสอนของท่านเป็นจำนวนมาก

หลวงปู่สีโหอบรมชาวบ้านอย่างได้ผลดี ถึงกับพากันรื้อถอน **ศาลปู่ตา** ที่ชาวบ้านปลูกขึ้นเพื่อให้เป็นที่อาศัยของภูตผีทิ้งเสีย จะได้เลิกงมงายในเรื่องเหล่านี้กัน

แต่...ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยก็มีเป็นธรรมดา พวกเขาเห็นว่า**หลวงปู่สีโห** และคณะ เป็นต้นเหตุให้มีการทำลายสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่พวกเขาเคารพนับถือ จึงได้คบคิดกันวางแผนที่จะฆ่า**หลวงปู่สีโห** และคณะสงฆ์ผู้ติดตามนั้นเสีย

เมื่อตกลงกันดีแล้ว ชาย ๕ คน ได้นำอาวุธปืนแอบเข้าไปใกล้ ๆ กับกลดที่ **หลวงปู่** กำลังนั่งทำสมาธิอยู่ แล้วทุกคนต่างหันปากกระบอกปืนไปยังท่าน เตรียมที่จะลั่นไกขึ้นพร้อมกัน

เมื่อหัวหน้าให้สัญญาณนัดหมาย ทั้ง ๕ คนก็ลั่นไกปืนขึ้นพร้อมกัน !

แต่ ... คนทั้งห้าตกใจสุดขีด ที่ไกปืนไม่ลั่นแม้แต่กระบอกเดียว

ช่างอัศจรรย์อย่างเหลือเชื่อ!

เมื่อคิดฆ่าพระไม่เป็นผล ต่างคนต่างก็วิ่งหนี

แต่แล้ว... อัศจรรย์ยิ่ง ! ทุกคนต่างยืนขาแข็ง ก้าวขาไม่ออก เหมือนมีอะไรมาจับขาตรึงไว้กับที่ ขาทั้งสองข้างของแต่ละคนเหมือนจะเป็นอัมพาตไปเสียแล้ว

ชายทั้งห้า ได้สำนึก ต่างทรุดตัวลงกราบ**หลวงปู่** พร้อมกันโดยอัตโนมัติ พร้อมกับละล่ำละลักยอมรับสารภาพจนหมดสิ้น

หลวงปู่ ไม่ได้โกรธเคือง หรือกล่าวตำหนิพวกเขาประการใด ท่านแผ่กระแสเมตตาให้ พร้อมกับกล่าวยกย่องสรรเสริญที่พวกเขากล้ารับผิด และจะกลับตัวกลับใจประพฤติดี อยู่ในศีลในธรรมต่อไป

หลวงปู่ อนุโมทนา ให้อโหสิ และอบรมด้วยธรรมะให้เห็นบาปบุญคุณโทษ

พวกเขาต่างก็มีใจปีติ มีความศรัทธาเลื่อมใสต่อ**หลวงปู่** ต่างพร้อมใจกันรับพระไตรสรณคมน์เป็นที่พึ่งที่ระลึก และปฏิญาณตนรับใช้พระสงฆ์ในคณะด้วยความเต็มใจยิ่ง

หลวงปู่สีโห เขมโก

เรื่องนี้ผมไม่ได้หลับตานั่งเทียนเขียนนะครับ ผมสรุปมาจากประวัติส่วนหนึ่งของท่าน**หลวงปู่สีโห เขมโก** จริง ๆ

หลวงปู่สีโห ท่านเป็นคนจังหวัดมหาสารคาม ได้ท่องธุดงค์ไปหลายแห่ง ในช่วงท้ายท่านมาครอง**วัดป่าศรีไพรวัน** ตำบลเหนือเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด

ผมเคยพาคณะไปทอดกฐินที่**วัดป่าศรีไพรวัน** มาแล้วครับ มีเรื่องเล่ายาว แต่ไม่เกี่ยวกับเรื่องที่กำลังเขียน จึงของด.

๑๐๐. ประทุษร้ายพระด้วยยาพิษ

เมื่อยกเรื่องราวของ**หลวงปู่สีโห**ถูกประทุษร้ายแล้ว ผมขอแถมเรื่องที่ **หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** ถูกประทุษร้าย แถมอีกเรื่องหนึ่ง เรื่องนี้ถึงขั้นล้มตายไปหลายคน ครับ

ทั้ง**หลวงปู่สีโห** และ**หลวงปู่ฝั้น** เป็นพระเถระยุคเดียวกัน ต่างร่วมอยู่ในคณะกองทัพธรรมของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ด้วยกัน

เรื่องของ**หลวงปู่ฝั้น**นั้น มีย่อ ๆ ว่า ท่านได้รับมอบหมายจาก**หลวงปู่สิงห์** ให้ไปเผยแผ่ธรรมใน**เขตอำเภอชนบท** จังหวัดขอนแก่น

คณะของท่านได้ไปปักกลดพักอยู่ในป่าช้าใกล้**บ้านเก่าโก** อำเภอชนบท แล้วออกสอนธรรมให้กับประชาชนในบริเวณใกล้เคียง จนมีผู้เลื่อมใสศรัทธาจำนวนมาก

ในท้องที่**อำเภอชนบท** สมัยนั้น **ผู้คงวิชา**มีมาก เช่น ยาสั่ง ยาเบื่อที่มีพิษร้ายกาจ และคุณไสยอันเป็นวิชาดำมากมาย

พระธุดงคกรรมฐานที่ไปในท้องถิ่นแถวนี้มักจะถูกลองดี เป็นการทดลองวิชาอยู่เรื่อย

วันหนึ่ง ขณะที่**หลวงปู่ฝั้น** และพระลูกคณะ ออกบิณฑบาตในหมู่บ้าน ได้มีผู้แอบเอายาพิษผสมอาหารแล้วห่อใบตองอย่างเรียบร้อย นำมาใส่ในบาตรพระแต่ละองค์

เมื่อกลับถึงที่พัก **หลวงปู่ฝั้น** บอกให้พระเณรแก้ห่อใบตองนั้นออก แล้วบอกว่า **อาหารในห่อใบตองนั้นถูกโรยยาพิษ** ซึ่งก็เป็นความจริงตามนั้น

หลวงปู่ฝั้น ท่านก็ไม่ได้โกรธเคืองอะไร ท่านแผ่เมตตาและอโหสิกรรมให้

แต่ ... ด้วยวิบากกรรมที่พวกเขาก่อขึ้น หลังจากนั้น ๕ วัน ผู้คิดร้าย

ทั้ง ๕ คน ก็พากันตาย**ด้วยโรคประหลาด** ซึ่งไม่มีเค้าบอกอาการล่วงหน้าเลย !

หลวงปู่ฝั้น อาจาโร

ด้วยเหตุดังกล่าว บรรดาญาติ ๆ ของผู้ตาย ต่างโกรธแค้นหลวงปู่ฝั้นและคณะพระธุดงค์ โดยกล่าวหาว่าท่านเป็นต้นเหตุให้คนทั้งห้านั้นตาย ได้พากันมาด่าทอ และขับไล่คณะของหลวงปู่

เมื่อ**หลวงปู่** และคณะ เข้าไปบิณฑบาตในหมู่บ้าน ก็พากันตามด่าด้วยถ้อยคำหยาบคาย

หลังจากนั้นอีกไม่กี่วัน คณะของชาวบ้านกลุ่มนั้นได้ชวนกันไปหาปลาในแม่น้ำ โดยลงเรือลำเดียวกันไป

ด้วยเหตุผลใดไม่ทราบ บุคคลเหล่านั้นพากันจมน้ำตายหมด **เพราะเรือล่ม** แล้วถูกน้ำไหลแรงพัดไป ก็จบชีวิตด้วยกันทุกคน !

นี้ผมเขียนเล่าเอาแต่ใจความย่อ ๆ รายละเอียดมีมากกว่านี้

เรื่องนี้ ก็แสดงให้เห็นว่า **'บาปกรรมเห็นทันตา'** และ **'การปฏิบัติหน้าที่ของวิญญาณผู้รักษาพระศาสนา'** ว่าเขาทำหน้าที่อย่างเที่ยงธรรมที่สุด

ขอให้เชื่อเถอะครับ อย่าไปริอ่านทดลองเลย !

๑๐๑. กลลวงการจับผี ปราบผี

ภารกิจหลักของ**คณะกองทัพธรรม** ภายใต้การนำของ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ในการเผยแผ่ธรรมในจังหวัดขอนแก่น ตามที่ได้รับนิมนต์ ก็คือ การอบรมประชาชนให้ละเลิกเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องภูตเรื่องผี แล้วหันมาเข้าถึงพระรัตนตรัย เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจ ดังได้กล่าวมาแล้ว

เมื่อประชาชนเชื่อผีบูชาผี ก็จำเป็นต้องมีบุคคลที่ทำหน้าที่จัดการหรือให้บริการที่เกี่ยวข้องกับผี เช่น เป็นสื่อกลางระหว่างคนกับผี ประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับผี อันเชิญผี เลี้ยงผี ปราบผีและวิญญาณที่ชั่วร้าย เป็นต้น

เรื่องที่ผมจะนำเสนอต่อไปนี้ เป็นเรื่อง**การทำพิธีจับผี** เป็นตัวอย่างหนึ่งที่ทำกันในสมัยนั้น

เรื่องนี้เขียนโดย **พ.อ. ปิ่น มุทุกันต์** อดีตอธิบดีกรมการศาสนา และนักเขียน นักบรรยายธรรมชื่อดังในช่วง ๕๐ กว่าปีที่ผ่านมา

พ.อ. ปิ่น หรือ **ท่านมหาปิ่น มุทุกันต์** เคยเป็นสามเณรน้อยอุปัฏฐาก **หลวงปู่ดูลย์ อตุโล** สมัยที่ท่านพักจำพรรษาที่**วัดสุทัศนาราม** จังหวัดอุบลราชธานี ก่อนที่ท่านจะออกธุดงค์ติดตาม**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต**

หลวงปู่ดูลย์ พิจารณาเห็นแววของสามเณรรูปนี้ สมควรสนับสนุนให้มีความก้าวหน้า จึงได้นำไปฝากให้อยู่ในความดูแลของท่าน**พระมหาเฉย ยโส** (ภายหลังมีสมณศักดิ์ที่ **พระเทพปัญญากวี**) อดีตเจ้าอาวาส**วัดสัมพันธวงศาวาส** กรุงเทพฯ

สามเณรปิ่น มีความก้าวหน้าในการศึกษาด้านปริยัติมาโดยลำดับ จนสอบได้เปรียญธรรม ๗ ประโยค แล้วลาสิกขาออกไปรับราชการเป็น **อนุศาสนาจารย์ในกองทัพบก** ได้เลื่อนยศเป็นถึง **นายพันเอก** ต่อมาได้ย้ายโอนไปรับราชการที่กระทรวงศึกษาธิการ ได้เลื่อนตำแหน่งเป็นถึง**อธิบดีกรมการศาสนา**

พ.อ. ปิ่น มุทุกันต์ เป็นนักปาฐกถาฝีปากเอก นักเผยแพร่ธรรมะชื่อดัง และมีผลงานเขียนมากมาย เป็นที่รู้จักดีในสังคมสมัยนั้น

พ.อ. ปิ่น ท่านเป็นลูกศิษย์ของทั้ง หลวงปู่ดูลย์ และหลวงปู่สิงห์

ผมคงไม่ต้องย้อนไปกล่าวถึงความสัมพันธ์อันลึกซึ้งของหลวงปู่ทั้งสององค์นี้อีกนะครับ ท่านเป็นสหายในทางธรรมที่เกื้อกูลกันมาโดยตลอด และสามารถกล่าวได้ว่า ศิษย์ของหลวงปู่ดูลย์ ก็คือศิษย์ของหลวงปู่สิงห์เช่นเดียวกัน

กล่าวถึงบทความของ **พ.อ. ปิ่น มุทุกันต์** ที่ผมนำมาเสนอนี้ เป็นประสบการณ์ที่ท่านได้พบเห็นโดยตรง ในสมัยที่ท่านยังเป็นหนุ่มน้อยก่อนบวช ก็คงราว ๆ ปี พ.ศ. ๒๔๖๐ ช่วงปลาย ถึง ๒๔๗๐ ช่วงต้น

บทความนี้เขียนในปี พ.ศ. ๒๔๘๑ ผมได้รับความอนุเคราะห์มาจาก **คุณรักพงษ์ แซ่โซว** อีกต่อหนึ่ง กล่าวถึง**วิธีการจับผี** ที่เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๗๐ กว่า ๆ อ่านแล้วโปรดพิจารณาเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ที่ปรากฏขึ้นในสังคมบางแห่งของประเทศเราในสมัยปัจจุบัน ที่เคยปรากฏทางสื่อหนังสือพิมพ์และสื่อโทรทัศน์ เมื่อไม่นานมานี้

เรื่องการจับผี ในบทความของ **พ.อ. ปิ่น มุทุกันต์** มีดังนี้ครับ

"... *ครั้งหนึ่ง เมื่อข้าพเจ้าเป็นเด็กหนุ่มน้อย* ***มีคนทำตัวเป็นผู้วิเศษมารับจ้างจับผีออกจากบ้านคน***

วิธีทำ เขาใช้หม้อดินขนาดหม้อหุงข้าวกินสองคนอิ่ม ใส่ข้าวสุกปั้นไว้ในนั้นปั้นหนึ่ง แล้วเอาผ้าขาวปิดปากหม้อไว้ มีสายสิญจน์วงรอบบริเวณที่ตั้งหม้อห้ามคนเข้าไปในวงสายสิญจน์

ครั้นแล้ว เขาเองก็ทำพิธีเรียกผีออกมาจากใต้พื้นดินบ้าง บนหลังคาบ้านบ้าง ตามมุมรั้วมุมเรือนบ้าง แล้วก็ทำท่าจับผียัดใส่ลงในหม้อ ผีบางตัวไม่ยอมให้ตาแกจับกุมโดยละม่อม ถึงกับปลุกปล้ำกันหกล้มหกลุกก็มี

*ครั้นทำอยู่นานพอสมควรแล้ว แกก็บอกว่า**จับผีได้หมดแล้ว** บรรดาผีที่เข้ามาแอบแฝงอยู่ในบ้านถูกควบคุมตัวไว้ในหม้อหมดเรียบร้อย*

และ เพื่อสร้างศรัทธาให้แก่เจ้าของบ้าน แกจะเสกน้ำมนต์เทลงไปในหม้อประมาณสักครึ่งแก้ว สักครู่หนึ่งจึงบอกให้พวกเราตะแคงหูฟัง

ทุกคนต่างตกตะลึง รวมทั้งข้าพเจ้าด้วย เพราะเราได้ยินเสียงผีเดินอยู่ในหม้อสับสนอลหม่าน !

หมอผีก็บอกว่า ผีถูกน้ำมนต์เข้าก็ดิ้นรนใหญ่ !

*หลังจากนั้น เขาก็**ทำพิธีเผาผี** โดยเอาหม้อผีใบนั้นตั้งลงในกองไฟช่วยกันขนฟืนมาเผาอย่างไม่ปรานี ครั้นไฟมอดหมดแล้ว แกก็ให้พวกเราดูภายในหม้ออีกเหละ*

ประหลาดอะไรอย่างนั้น ในหม้อนั้น นอกจากขี้เถ้าข้าวสุกปั้นแล้วยังมีกระดูกชิ้นเล็ก ๆ อยู่มากมาย

*แกบอกว่า **กระดูกผี !***

นายคนนี้หากินทางจับผีอยู่นาน ได้เงินชาวบ้านมากอยู่ แกวางตัวเป็นผู้พิชิตผีใหญ่โต

*แต่ ... ในโอกาสเดียวกันนั้น ก็มี**พ่อหนุ่มน้อยคนหนึ่ง**คอยจับหมอผีอยู่ตลอดเวลา เพราะไม่เชื่อว่าแกจับผีได้จริง*

จนกระทั่งวันหนึ่ง ขณะที่หมอผีกำลังทำการจับผีมาให้คน ๆ หนึ่ง แกบอกผีตัวนั้นดื้อมาก ต้องไล่ตะครุบกันนาน และออกไปไกลจากหม้อผีมาก

พ่อหนุ่มได้โอกาสเหมาะ จึงแอบเปิดผ้ายันต์ปิดปากหม้อออกดู เห็นมีข้าวปั้นอยู่ ๒ – ๓ ปั้น จึงบิออกดู

เวรกรรม ! แกเอาปูเป็น ๆ มาใส่ไว้ในข้าวปั้น

ความมุ่งหมายก็เพื่อจะแสดงให้คนดู คือตอนราดน้ำมนต์ลงไป ข้าวปั้นละลายออก ปูก็ไต่หม้อ คนตะแคงหูฟังได้ยินเสียงปูเดินคิดว่าผี ขนลุกขนพอง

และเมื่อเผาแล้ว กระดูกที่เห็นก็คือ ***กระดูกปูนี่เอง***

โดยไม่รอช้า พ่อหนุ่มก็เก็บเอาปูออกจากในหม้อจนหมด แล้วปิดยันต์ไว้ตามเดิม

วันนั้น มันเป็นเคราะห์กรรมของหมอผี หลังจากแกอวดอ้างว่าได้จับผีใส่หม้อหมดแล้ว ก็เทน้ำมนต์ลงในหม้อตามเคย หวังจะให้ผีเดินให้คนฟัง

แต่แล้ว ***เงียบ !*** *ผีไม่เดินสักหน่อย*

แกบอกว่า "วันนี้เสกน้ำมนต์แรงไปหน่อย พอถูกผีเข้ามันเลยเป็นง่อยหมด"

ปล่อยให้แกอวดอิทธิฤทธิ์จนพอใจแล้ว หมอผีน้อยจึงควักเอาปูนาที่ซ่อนไว้ออกมา และบอกแก่ใคร ๆ ว่า ***ถูกหมอผีหลอก***

ตาหมอผีหน้าซีดเผือดเป็นไก่ต้ม พอหายตะลึงก็รีบเผ่นหนีประชาทัณฑ์อย่างไม่คิดชีวิต"

พันเอกปิ่น มุทุกันต์ และภริยา

ท่านผู้อ่านลองพิจารณาดูก็แล้วกันครับ ผมเคยดูข่าวหรือรายการสารคดีทางโทรทัศน์เมื่อไม่นานมานี้ ก็เห็นมีพิธีไล่จับผีกันทั้งหมู่บ้าน ในชนบทอิสานแห่งหนึ่ง นี่ผ่านมา ๗๐ – ๘๐ ปีแล้ว ในสังคมไทยก็ยังมีเรื่องเช่นนี้อยู่อีก น่าสนุกจัง !

๑๐๒. หลวงปู่สามปราบผีปลอม

ผมขอยกเรื่องของ **หลวงปู่สาม อกิญฺจโน** ในตอนที่เกี่ยวกับการอบรมสั่งสอนให้ชาวขอนแก่นเลิกละการกราบไหว้ผี ตามที่ได้รับมอบหมายภาระนี้จาก **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** พระเถระผู้นำ**กองทัพธรรม** ในสมัยนั้น

หลวงปู่สาม อกิญฺจโน เป็นชาวจังหวัดสุรินทร์ เป็นศิษย์อาวุโสองค์หนึ่งของ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** และท่านก็เป็นศิษย์กรรมฐานของทั้ง**หลวงปู่ดูลย์ อตุโล** และ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม**ด้วย

หลวงปู่สาม ได้ร่วมเดินธุดงค์มายังจังหวัดขอนแก่นกับ**คณะกองทัพธรรม** และท่านได้แยกไปพำนักที่ **สำนักบ้านโนนรัง** บ้าง และที่ **เสนาสนะป่าใหญ่อำเภอน้ำพอง** บ้าง บางช่วงก็เข้ามาในตัวเมืองขอนแก่นเพื่อมากราบขอคำแนะนำจาก **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ที่**สำนักป่าช้าบ้านเหล่างา** พักอยู่ราว ๕ – ๖ วัน ก็ลาไปหาที่วิเวกตามถ้ำ ตามป่า สถานที่สงบสงัด เพื่อบำเพ็ญสมณธรรมตามจริตของท่าน เมื่อมีญาติโยมมากราบเพื่อขอธรรมะและแนวทางปฏิบัติ ท่านก็แนะนำและสงเคราะห์ไปตามควร

ชาวบ้านในขอนแก่นในสมัยกระโน้น ก็เช่นเดียวกับชาวบ้านในถิ่นอื่นทั่วไป คือมีการเชื่อถือเรื่องภูตผีปีศาจ ดังที่กล่าวมาแล้ว ดังนั้น คณะของ**หลวงปู่สิงห์** และ**หลวงปู่สาม** นอกจากจะเผยแผ่ธรรมปฏิบัติให้แก่ประชาชนแล้ว ยังได้ดำเนินการเสมือน 'ขบวนการปราบผี' ไปด้วย

มีบ่อยครั้งที่**หลวงปู่สิงห์** ได้มอบหมายให้ **หลวงปู่สาม** ไปทำการ 'ปราบผี' ตามที่ชาวบ้านมานิมนต์ ท่านจึงต้องมี **'อาวุธสำคัญ'** เพื่อใช้ปราบผีด้วย ไม่เช่นนั้นจะทำงานไม่บรรลุผล

อาวุธที่หลวงปู่สามใช้ปราบผี ก็คือพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

นั่นคือ พระที่จะทำการปราบผีนั้นจำเป็นต้องรู้จริงในด้านพระธรรม มีอุบายแยบยลในการแสดงธรรมอย่างเข้าถึงจิตใจชาวบ้าน มีใจหนักแน่น มีเมตตา และที่สำคัญต้องมีพลังจิตมั่นคงอยู่ในสมาธิและฌานชั้นสูงอีกด้วย

หลวงปู่สาม อกิญฺจโน
วัดป่าไตรวิเวก ต.นาบัว อ.เมือง จ.สุรินทร์

ในกรณีของ **หลวงปู่สาม** นั้น พอบ้านใดถูกผีเข้า เมื่อได้รับนิมนต์ท่านจะเทศน์อธิบายถึงเหตุผล แล้วพาให้หันเข้าในพระพุทธศาสนา ยึดถือในพระรัตนตรัยเป็นสรณะที่พึ่งทางใจ

หลวงปู่ จะแสดงธรรมให้ชาวบ้านเห็นประจักษ์ว่า **พระธรรมคำสอนของพระบรมศาสดานั้น ประเสริฐเหนือสิ่งอื่นใด** จนชาวบ้านที่หลงงมงายอยู่กับความเชื่อในเรื่องภูตผีปีศาจ พากันหันมายึดถือในพระรัตนตรัยเป็นสรณะที่พึ่ง และมีความเคารพศรัทธาในท่าน**หลวงปู่สิงห์** และ**หลวงปู่สาม** ตลอดจนครูบาอาจารย์ในสายกรรมฐานมากยิ่งขึ้น

การเผยแผ่ธรรมของ**หลวงปู่สาม** และพระสงฆ์ใน**คณะกองทัพธรรม** ยังความโกรธแค้นมาสู่ผู้สูญเสียผลประโยชน์เป็นอย่างมาก ทำให้บรรดา**หมอผี** และบริวารผู้หากินเกี่ยวกับผี มีความคิดที่จะกำจัดบรรดาพระสงฆ์สายวิปัสสนาด้วยถือตัวว่าเป็นผู้เรืองคาถาอาคม มีฤทธิ์ในทางไสยเวท ที่สามารถใช้กำจัดฝ่ายตรงข้ามได้

เมื่อความโกรธแค้นเพาะตัวขึ้นมา แผนการที่จะทำลาย**หลวงปู่สาม** และคณะ จึงถูกวาดวางแผนขึ้น

วันหนึ่ง ชาวบ้านคนหนึ่งซึ่งเป็นลูกน้องของหมอผีผู้หนึ่ง ได้มาหา **หลวงปู่สาม** นิมนต์ท่านให้ไปช่วยไล่ผี โดยบอกว่าญาติของตนถูกผีเข้า

เมื่อ**หลวงปู่สาม**ไปถึง ก็ปรากฏว่าชาวบ้านที่ถูกผีเข้านั้น ได้ลุกขึ้นเลบลิ้น ปลิ้นตา และชี้หน้าหลวงปู่ พร้อมกับกล่าวคำอาฆาตมาดร้ายเอาไว้ว่า ตนเองเป็นเจ้าแห่งผีทั้งหลาย **หลวงปู่สาม** และคณะ จะต้องได้รับอันตรายอย่างรุนแรง

หลวงปู่สาม เมื่อเห็นเหตุการณ์อย่างนั้น ท่านพิจารณาอย่างถี่ถ้วน ก็รู้ได้ว่าเป็นแผนการของหมอผี ที่ต้องการทำลายศรัทธาของชาวบ้านที่มีต่อพระพุทธศาสนา ให้กลับมายึดมั่นในผีสางดังเดิม

หลวงปู่สาม รู้ได้ทันทีว่าเป็น **'ผีปลอม'** จึงปล่อยให้แสดงฤทธิ์จอมปลอมต่อไปจนกระทั่งชายผู้นั้นเหนื่อย

เมื่อเขาหยุดพักเหนื่อยแล้ว ท่านจึงบอกว่า ทำไมจึงต้องแสดงท่าหลอกหลอนท่านให้เหน็ดเหนื่อยเช่นนี้ด้วย ตัวของท่านเองไม่ใช่องค์พระศาสดา เป็นแต่เพียงผู้นำคำสอนของพระพุทธเจ้ามาประกาศให้ประชาชนรู้ว่าคำสอนของพระองค์นั้นประเสริฐเลิศล้ำเพียงใด

คำสอนของพระพุทธองค์นั้น ผู้ปฏิบัติตามจะพบความสุขความเจริญ โดยไม่ต้องมีผู้ใดมาบีบบังคับให้ต้องทำอย่างนั้นอย่างนี้ คือเป็นผู้มีอิสระเป็นนายของตน และไม่ต้องมานั่งหลอกลวงใครเพื่อทำมาหากินอย่างที่พวกเขาทำอยู่นี้

หลวงปู่สาม ได้อบรมเขาต่อไปว่า การเชื่อถือในเรื่องของภูตผีปีศาจนั้นมีใช่สิ่งดี เมื่อเรามีโชคดี มีลาภ มียศ ก็เกิดจากความขยันหมั่นเพียรประกอบกิจการงานด้วยตัวของเขาเอง แต่กลับบอกว่าเป็นเพราะ**ผีบันดาลให้**

ถ้าหากเราประสบความวิบากเข้า เรากลับไม่คิดว่าผีนั้นนำความวิบัติมาให้ กลับไปอ้อนวอนขอร้องให้ผีช่วย ทำไมจึงไม่ช่วยตัวเอง ผีจะมาช่วยเราได้อย่างไร

"ถ้าหากผีสามารถบันดาลสิ่งต่าง ๆ ให้ได้ ทำไมไม่นั่งเฉย ๆ นิ่ง ๆ ให้

ผีบันดาลอาหารให้ บันดาลสิ่งที่เราต้องการให้ และผีจะป้อนข้าวได้ไหม ถ้าผีทำให้ได้ จงหยุดความอาฆาตโกรธแค้น หยุดกระทำทุกสิ่งทุกอย่าง นั่งนิ่ง ๆ สักวันหนึ่ง หากผีบันดาลให้อิ่มได้ บันดาลทุกสิ่งทุกอย่างให้ได้แล้ว ก็จงเชื่อผีต่อไป และเราก็จะไม่ขอแนะนำให้เชื่อในพระพุทธองค์ต่อไป"

ตกลงชายคนนั้นก็ยอมนั่งอยู่นิ่ง ๆ เพราะตนเองก็ต้องการพิสูจน์เรื่องผีเรื่องธรรม เช่นกัน

เมื่อได้นั่งนิ่ง ๆ ในชั่วโมงแรก ก็รู้สึกอึดอัดรำคาญใจ แต่ก็ยังทนนั่งเฉยอยู่ เมื่อพิจารณาทบทวนตามคำสอนของ**หลวงปู่สาม** ก็เริ่มเห็นเหตุเห็นผล และรู้สึกคล้อยตาม ความอึดอัดรำคาญใจก็ค่อยเบาบางลง จนกลายเป็นความสบายใจเข้ามาแทนที่

คำพูดคำสอนของ**หลวงปู่สาม** ก็ผุดขึ้นมาในความคิดทีละน้อย ๆ ในที่สุดก็ต้องขอยอมแพ้ ก้มกราบหลวงปู่ พร้อมทั้งให้คำปฏิญาณว่าจะเลิกเชื่อถือหมอผี เลิกเชื่อเรื่องภูตผีปีศาจ และหันมายึดถือคุณพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง

นอกจากนี้ บรรดาพรรคพวกเขาอีกหลายคน ที่ได้ฟังธรรมของ**หลวงปู่สาม**ในครั้งนั้นด้วย ต่างก็ปฏิญาณตนเข้าถึงพระรัตนตรัยตั้งแต่วันนั้น

ฝ่าย**หมอผี** เมื่อรู้ว่าบรรดาลูกน้องของตนหันมากราบไหว้และเคารพนับถือ**หลวงปู่สาม** ก็มีความโกรธแค้น จึงเตรียมมีดหมอและอาคมขลัง เพื่อจะมาทำร้ายเอาชีวิตของ**หลวงปู่สาม**

พอมาถึงหน้า **หลวงปู่สาม** หมอผีกลับยืนนิ่งงันอยู่ **หลวงปู่**บอกให้นั่งลง หมอผีก็นั่งลงเหมือนกับคนไม่มีชีวิตจิตใจ

ชาวบ้านบางคนบอกว่า *"หมอผีถูกหลวงปู่สามสะกดจิต !"*

หลวงปู่สาม ได้แสดงธรรมของพระพุทธองค์ให้ฟัง ทำให้หมอผีเกิดความเลื่อมใสศรัทธา ทิ้งความเชื่อเดิม หันมาเข้าถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ

ต่อมา หมอผีผู้นั้นได้บวชเป็นชีปะขาว ออกปฏิบัติธรรมภาวนาอยู่ในที่วิเวกแต่เพียงผู้เดียว

๑๐๓. พระมหาปิ่นถูกท้าประลองปัญญา

อุปสรรคสำคัญยิ่งอีกประการหนึ่งในการเผยแผ่ธรรมของพระกรรมฐานใน**คณะกองทัพธรรม** ได้แก่การขัดขวางจาก **'พระเจ้าถิ่น'** เนื่องด้วยประชาชนส่วนหนึ่งหันไปเลื่อมใสศรัทธาพระคณะกรรมฐานกันมากขึ้น อันหมายถึง 'ลาภสักการะ' ที่เคยได้เคยมีของพระเหล่านั้นต้องเสื่อมถอยลงด้วย ความไม่พอใจจึงเกิดมีขึ้น และบางที่บางถิ่นก็กลายเป็นการคุกคามขู่เข็ญ และอาฆาตมาดร้าย ก็มีมาก

ในกรณีที่พระผู้บวชเรียนนาน มั่นใจในความรู้ทางธรรมของตนสูง ออกมาท้าทายประลองวิชาทางธรรมกัน ก็มีตัวอย่างให้นำมากล่าวถึงได้มากหลายกรณี

ในที่นี้ผมจะขอยกกรณีของ **หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** ที่ถูกพระเจ้าถิ่น คือ **ท่านอัญญาสีลา** ท้าประลองภูมิปัญญา ที่**บ้านพระคือ** ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

เรื่องนี้ผมคัดลอกมาจากข้อเขียนของท่านผู้ใช้นามปากกาว่า **'นิรุตติ'** ที่ได้เขียนประวัติของ**หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** ในนิตยสารโลกทิพย์ ฉบับที่ ๓๙ เดือนสิงหาคม ๒๕๒๗ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

"ท่านพระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม *ได้ให้พระน้องชาย คือ* ***ท่านพระอาจารย์มหาปิ่น ปญฺญาพโล*** *เดินธุดงค์หาความวิเวก และเผยแพร่ธรรม ที่* ***บ้านพระคือ***

ท่านอาจารย์มหาปิ่น *และคณะ ได้เข้าไปพักปักกลดในป่าช้านอกหมู่บ้าน สถานที่แห่งนี้มีต้นไม้ใหญ่ขึ้นอยู่หนาแน่น เป็นโคกเปลี่ยว ผู้คนเกรงกลัว*

เมื่อไปถึง ก็ได้เปิดอบรมพระกรรมฐาน แสดงธรรมให้บรรดาญาติโยมผู้เข้ามานมัสการ ได้รับความเลื่อมใสศรัทธาเป็นอย่างดี จนกิตติศัพท์ความดีเด่นนี้แผ่ขยายออกไปยังหมู่บ้านใกล้เคียง ทำให้มีผู้มาทำบุญและฟังธรรมมากขึ้นเรื่อย ๆ นับเป็นข่าวใหญ่ข่าวดีในท้องถิ่นนั้น

ในแถบถิ่นนี้มีพระอาจารย์ที่มีชื่อเสียงอยู่ ๒ องค์เป็นเจ้าถิ่น ได้ยินข่าวนี้เข้าก็เกิดความไม่พอใจ ที่พระธุดงค์กลุ่มนี้มาอยู่ไม่นานก็สามารถเรียกศรัทธาจากประชาชนได้มาก

เมื่อคิดเช่นนี้ อาจารย์องค์หนึ่งมีชื่อว่า **'ท่านอัญญาสีลา'** ก็ได้ประกาศแก่ญาติโยมว่า 'เราจะไปไล่ปัญหาให้มหาปิ่นจนแต้มในคราวนี้ ขอให้ชาวบ้านที่อยู่ในบ้านพระคือทั้งหมดไปฟังกัน'

เมื่อ**ท่านอัญญาสีลา**ประกาศไปเช่นนั้น ต่างก็ได้แพร่ข่าวกระจายกันออกไปในหมู่บ้านพระคือและใกล้เคียง ตลอดหมู่บ้านที่ห่างออกไปว่า 'คำประกาศจะมีการปะทะคารม ระหว่างพระอาจารย์ใหญ่แห่งปฐพี และท่านพระอาจารย์มหาปิ่นผู้จรมาแต่ไกล ขอเชิญไปฟังกันให้พร้อมเพรียง'

การที่ได้ประกาศนี้มีการกำหนดวันล่วงหน้า ๑๕ วันทีเดียว บรรดาประชาชนแตกตื่นพากันมาอย่างเนืองแน่น บริเวณป่าช้าแห่งนั้นที่เคยสงบเงียบ ผู้คนไม่กล้าเข้าไป เพราะความกลัว มาบัดนี้ บริเวณป่าช้าได้ต้อนรับประชาชนเป็นจำนวนพันเลยทีเดียว

เมื่อถึงวันกำหนด **อาจารย์ใหญ่อัญญาสีลา** จึงพร้อมด้วยลูกวัด ทั้งพระทั้งเณร ก็ได้พากันขี่ช้างดังกับว่า**กำลังออกไปทำศึก**

ท่านเดินทางจากวัดด้วยช้าง มาเข้าสู่ที่ประชุมตามที่ประกาศไว้

ส่วน**ท่านพระอาจารย์พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** ท่านได้ให้ญาติโยมจัดสถานที่ สร้างธรรมาสน์ติดไว้กับต้นไม้ เพราะท่านได้กำหนดรู้ด้วย**ญาณ** ว่า **ท่านอัญญาสีลา** ต้องขี่ช้างมาหา

ขณะนั้น นาทีแห่งความระทึกใจก็มาถึง เมื่อขบวนแห่ของช้างที่นำด้วย **พระอัญญาสีลา**มาถึงบริเวณ

บรรดาพวกที่มีความเลื่อมใสในองค์**พระมหาปิ่น** ต่างก็หวั่นเกรงไปว่าจะสู้คารมธรรมกับ **อัญญาสีลา**ไม่ได้

เมื่อช้างเข้าเทียบที่ที่จัดไว้ต้อนรับแล้ว **ท่านพระอาจารย์มหาปิ่น** ก็ได้ขึ้นไปรออยู่บนธรรมาสน์ที่สร้างไว้บนต้นไม้ รอการมาของ**ท่านอัญญาสีลาพระอาจารย์ใหญ่**

ถ้าจะพูดถึงบรรยากาศในตอนนั้นแล้ว มันรู้สึกออกจะคึกคักเป็นอันมาก ยิ่งชาวบ้านต่างก็อึกทึกตื่นเต้นเป็นที่สุด เพราะในช่วงชีวิตหนึ่ง น้อยคนนักที่จะได้พบเรื่องเช่นนี้สักครั้งหนึ่ง ทุกคนต่างก็ตั้งหน้ารอคอยเวลาอันน่าระทึกด้วยความกระวนกระวายใจ

ท่านพระอัญญาสีลา ยังนั่งเป็นสง่าอยู่บนหลังช้าง ไม่ยอมลงมายังพื้นดิน ฝ่าย**ท่านพระอาจารย์พระมหาปิ่น** ที่ได้ขึ้นไปนั่งรออยู่บนธรรมาสน์บนต้นไม้ เมื่อเผชิญกันซึ่งหน้าเช่นนั้น ก็เริ่มกล่าวทักทายเป็นการต้อนรับขึ้นว่า **'การขึ้นช้างมานี้ เป็นอาบัติอะไร ?'**

คำถามประโยคแรกนี้ทำให้**ท่านอัญญาสีลา**ตกตะลึง ถึงกับหน้าแดง เพราะคาดไม่ถึงว่าจะถูกถามเอาซึ่ง ๆ หน้าก่อนเช่นนี้

ท่านคิดจะล้างอายด้วยการสวนตอบออกไปว่า 'นี่...ท่านอย่ามาตู่กัน เราจะมาพูดธรรมะกัน ไม่ใช่ว่าจะมาถามว่าเป็นอาบัติอะไรกันนะ'

ท่านพระอาจารย์มหาปิ่นได้สวนกลับไปว่า 'ก่อนที่เราจะพูดกัน **มันจะต้องเป็นผู้บริสุทธิ์ด้วยกัน** จึงจะพูดกันได้ เพราะเราเป็น**พระสงฆ์**ด้วยกัน'

ฝ่าย**ท่านอัญญาสีลา** ก็ถามกลับไปว่า 'เราไม่บริสุทธิ์ที่ตรงไหน ?'

ท่านอาจารย์มหาปิ่น ตอบคล้ายกับชี้ความโง่กลับไปว่า 'อ้าว ! ท่านเองก็ยังไม่รู้หรือ **ท่านไม่บริสุทธิ์ตรงขึ้นช้าง** นะซิ'

ท่านอัญญาสีลา *ไม่ยอมลดละ ถามคำถามใหม่เป็นการกลบเกลื่อนไปว่า 'เราจะขอถามท่านสักคำได้ไหม ?'*

'ได้... เมื่อท่านจะถามก็ถามมาได้เลย'

ท่านอัญญา *ได้ช่อง จึงถามไปว่า* ***'คนตายแล้วไปเกิดที่ไหน ?'***

'อ้อ ! ท่านยังไม่รู้ แล้วท่านคิดว่าคนตายแล้วไปเกิดที่ไหนล่ะ ?'

ท่านอัญญาสีลา *ตอบไปด้วยทิฏฐิว่า 'อ้าว ! ก็ผมไม่รู้ละซิจึงต้องถาม'*

ท่านอาจารย์มหาปิ่น *มองดูพระคู่ประชันกับท่านที่นั่งอยู่บนหลังช้างแล้ว ก็อดที่จะสงสารในความด้อยปัญญาไม่ได้ ท่านจึงพูดตอบออกไปว่า* ***'ท่านอัญญาสีลา*** *ท่านเล่าเรียนมาขนาดนี้แล้ว ก็ยังไม่รู้ว่าคนตายแล้วไปอยู่ที่ไหน แล้วท่านจะบวชเรียนมาทำไม ?*

*หาก****ท่านอัญญา*** *ไม่รู้จริง ๆ ละก็ ผมจะบอกให้เอาบุญ คือ*

คนมีจิตใจเศร้าหมอง ก็ไปนรก

คนที่มีจิตใจผ่องใส บริสุทธิ์ ก็ไปสวรรค์เท่านั้นเอง

ส่วนพระที่เป็นอาบัตินั้น ต้องไปนรกแน่นอน !...'

ท่านอัญญาสีลา *รู้สึกโกรธจนหน้าแดง ตัวสั่น ตอบทุกอย่างก็แพ้หมด ถามก็ไม่เข้าเรื่อง ได้รวบรวมสติตั้งคำถามใหม่ ถามออกไปด้วยเสียงกร้าวและดังยิ่งขึ้นว่า 'นี่ท่านมหาปิ่น นิพพานอยู่ที่ไหน ?'*

'อ้าว ! ***นิพพานก็อยู่ที่ตัวเราเอง*** *นะซี'* ***พระอาจารย์มหาปิ่น*** *ตอบ*

'หือ ! ... อยู่ที่ตัวของเราได้อย่างไรล่ะ ?' ***ท่านอัญญาสีลา*** *ซักต่อ*

ท่านอาจารย์มหาปิ่น *ได้ตอบด้วยการถามสวนกลับไปว่า* ***'ก็พระพุทธเจ้าตรัสรู้ที่ไหน ?'***

ท่านอัญญาสีลา *ตอบด้วยความมั่นใจว่า 'ก็ตรัสรู้ใต้ต้นโพธิ์นะซิ ใคร ๆ ก็รู้'*

ท่านพระอาจารย์มหาปิ่น *รู้สึกสงสารที่****ท่านอัญญา*** *ตอบปัญหาธรรม

*อย่างเด็ก ๆ จึงกล่าวตอบด้วยน้ำเสียงเมตตาว่า 'นี่ ! **ท่านอัญญาสีลา พระพุทธเจ้าท่านตรัสรู้ที่ใจของพระองค์เอง** จะบอกให้เอาบุญ'*

*รู้สึกหมดคำที่จะถาม ไม่มีคำใดที่จะตอบ **ท่านอัญญาสีลา - พระอาจารย์ใหญ่** เกิดความละอายใจ มองซ้ายมองขวาหาที่พึ่งไม่ได้ เห็นแต่ประชาชนเรือนพันต่างก็เพ่งมองมาที่ท่านเป็นตาเดียว ท่านคงตระหนักดีว่า 'ความรู้ของตูไม่เท่ากับสะเก็ดกระพี้ของท่านพระมหาปิ่น ยังรนมาหาเรื่องให้อับอายขายหน้า ...'*

ความอับอายแทบจะมุดแผ่นดินหนี ท้าทำหันรีหันขวาง แล้วก็รีบไสช้างฝ่าปลวแดดอันร้อนระอุหนีไปชนิดฝุ่นตลบไล่หลังไปทีเดียว

ประชาชนบางคนได้ตะโกนขอร้องให้ท่านมาอยู่เจรจากันต่อก็ไม่เป็นผล เพราะท่านไม่ยอมฟังใครอีกแล้ว

*เหตุการณ์ต่อจากนั้น **ท่านอัญญาสีลา** ต้องเก็บตัวเงียบ ๆ อยู่ภายในวัด ปล่อยให้กาลเวลาเยียวยารักษาใจของท่านเองต่อไป*

*ในส่วนของ**ท่านพระอาจารย์มหาปิ่น** ก็ได้ใช้โอกาสนั้นแสดงธรรมอบรมผู้คนที่มารวมตัวเป็นจำนวนพันคน นับเป็นโอกาสที่หายากยิ่ง*

นอกจากเทศน์ธรรมแล้ว ท่านยังให้ทุกคนฝึกปฏิบัติภาวนา ทุกคนต่างปฏิบัติอย่างสงบเงียบ ตั้งอกตั้งใจ การอบรมสั่งสอนในวันนั้นนับว่าได้ผลดี ท่านให้ธรรมะที่มีเหตุมีผลฟังแล้วเข้าใจชัดเจน ต่างคนต่างรู้สึกว่าเทศน์ของท่านมหาปิ่นในครั้งนั้นจับจิตจับใจยิ่งนัก

*นับแต่วันนั้นมา กิตติศัพท์ของ **ท่านอาจารย์พระมหาปิ่น** ก็ขจรกระจายไปอย่างรวดเร็ว ผู้คนให้ความเคารพศรัทธาในวงกว้างมากยิ่งขึ้น"*

ทั้งหมดนี้เป็นข้อเขียนของคุณ **'นิรุตติ'** จากแหล่งอ้างอิงที่ระบุไว้ในตอนต้นแล้ว ผมนำเอาเนื้อเรื่องมาทั้งหมด เพียงแต่ปรับเปลี่ยนสำนวนภาษาเล็กน้อยเท่านั้น.

๑๐๔. ช่วยศิษย์ถอนพิษศรกามเทพ

นำเสนอเรื่องผีเรื่องสาง และปัญหาต่าง ๆ ติดต่อกันมาหลายตอน ตอนนี้เปลี่ยนไปอ่านเรื่องเบา ๆ เรื่องของพระหนุ่ม กับหญิงสาวกันบ้างสักตอน

เป็นเรื่องของ **หลวงปู่หลุย จนฺทสาโร** แห่งวัดถ้ำผาบิ้ง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย สมัยยังเป็นพระธุดงค์หนุ่ม ก่อนเข้าร่วม**คณะกองทัพธรรม** ท่านประสบปัญหา **'ศรรักปักอก'** โดยกะทันหัน และรุนแรง ได้**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ช่วยแก้ไขได้ทันการ ทำให้รอดพ้นจากพิษของศรนั้นได้อย่างหวุดหวิด

เรื่องราวตามที่จั่วหัวข้างบน เกิดขึ้นหลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๗๓ ตอนที่ **หลวงปู่หลุย** ยังเป็นพระหนุ่มอายุ ๒๙ ปี พรรษา ๖ ในขณะที่ **หลวงปู่สิงห์** ผู้เป็นพระอาจารย์ มีอายุ ๔๑ ปี พรรษา ๒๔

ท่านผู้อ่านคงทราบแล้วว่า พระคุณเจ้า**หลวงปู่หลุย จนฺทสาโร** ท่านมาจากตระกูลเศรษฐีแห่งจังหวัดเลย มีมรดกทรัพย์สินล้นเหลือ ท่านสามารถใช้ชีวิตราวกับเจ้าชายก็ได้ แต่ท่านกลับไม่แยแสต่อทรัพย์ศฤงคารเหล่านั้น กลับออกบวชมอบกายถวายชีวิตต่อพระศาสนาจนตลอดชีวิต

เหตุการณ์เกี่ยวกับเรื่อง **'ศรรัก'** นี้ อยู่ในช่วงตอนหนึ่งของประวัติ **หลวงปู่หลุย** ที่เรียบเรียงโดย**คุณหญิงสุรีย์พันธุ์ มณีวัต** แล้วผมก็นำไปเขียนอีกครั้งใน **'หนังสือชุดบูรพาจารย์ เล่ม ๘ : หลวงปู่หลุย จนฺทสาโร'** ท่านผู้อ่านหลายท่านคงได้อ่านกันเรียบร้อยแล้ว และผมก็ขอยกนำมาเสนอ ณ ที่นี้อีกครั้งหนึ่ง (เพราะขี้เกียจเขียนใหม่ครับ)

เริ่มต้นเรื่องในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๗๓ หลวงปู่ผู้เป็นสหายธรรม ๓ องค์ คือ **หลวงปู่หลุย จนฺทสาโร หลวงปู่ชอบ ฐานสโม** และ**หลวงปู่ขาว อนาลโย** ได้พักจำพรรษาด้วยกันที่**วัดป่าหนองวัวซอ** อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี เมื่อออกพรรษาแล้วหลวงปู่ทั้งสามองค์ก็แยกย้ายกันไปบำเพ็ญเพียรตามอัธยาศัยของ

แต่ละองค์

*"ทางด้าน**หลวงปู่หลุย** ท่านเดินธุดงค์กลับไปจังหวัดเลย บ้านเกิดของท่าน เพื่อไปเยี่ยมมารดา และญาติพี่น้อง ที่ท่านได้จากไปหลายปี ไม่เคยส่งข่าวคราว จนเป็นที่สงสัยกันว่าท่านอาจมรณภาพแล้วก็ได้*

***หลวงปู่หลุย** พักอยู่ที่จังหวัดเลยระยะหนึ่ง ก็ได้ธุดงค์ต่อมาทางจังหวัดเพชรบูรณ์ แล้วมาที่**อำเภอหล่มสัก** ด้วยโยมมารดาของท่านมีพื้นเพภูมิลำเนาอยู่ที่นั่น จึงยังมีบ้านญาติ บ้านพี่บ้านน้อง คนคุ้นเคย อยู่มาก*

*เมื่อมาถึง**หล่มสัก** ก็ทราบว่า บ้านญาติคนหนึ่งมีงานศพ นิมนต์พระไปสวดมนต์ แล้วองค์**หลวงปู่หลุย**ก็ได้รับนิมนต์ไปด้วย*

หลวงปู่หลุย**เล่าให้ศิษย์ฟังภายหลังว่า **ท่านไม่เคยคิดเลยว่าการแวะเยี่ยมญาติและสวดมนต์ในครั้งนั้น จะทำให้ท่านถึงกับซวนเซลงแทบจะล้มลงทั้งยืน

หลวงปู่ท่านถูกศรกามเทพปักที่กลางอกเข้าอย่างจัง ทำให้ซวนเซล้มอย่างไม่มีสติสตังเลยทีเดียว !

*โชคดี **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** พระผู้ใหญ่ ได้รับนิมนต์ไปในงานด้วย ท่านคงสังเกตเห็นความผิดปกติบางอย่างของ**หลวงปู่หลุย** – พระหนุ่ม หรือ **ท่านอาจกำหนดจิตทราบเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นก็ได้** จึงได้เข้าไปประคองไว้ได้ทัน ไม่เช่นนั้น **หลวงปู่หลุย**คงเป็นลมล้มตึงลงจริง ๆ !*

*ที่แปลกยิ่งอีกอย่าง คือ **'ทางฝ่ายหญิงสาวที่นั่งอยู่อีกด้านหนึ่ง ก็เป็นลมไปเช่นกัน !'***

หลวงปู่หลุย** เล่าให้ลูกศิษย์ฟังว่า คงจะเป็นอำนาจความเกี่ยวข้องแต่บุพชาติที่มาบังคับให้เกิดความรู้สึกเช่นนั้น ท่านบอกว่า **'ในหัวอกเหมือนจะมีอะไรที่เกิดจากหนหลัง แล้วหวนกลับมาเกิดอีก'

*ท่านเล่าว่า **หลวงปู่สิงห์** ได้อธิบายให้ท่านฟังภายหลังว่า การครั้งนี้เป็นนิมิตเนื่องจากบุพเพสันนิวาส ซึ่งตัวท่านและหญิงสาวผู้นั้นเคยเป็นเนื้อคู่*

เกี่ยวข้องกันมาช้านาน เคยบำเพ็ญบารมีคู่กันมาโดยเฉพาะ"

สาระสำคัญของเรื่องก็มีเพียงเท่านี้

ผมขออนุญาตเขียนเพิ่มเติมอีกนิดว่า **หลวงปู่หลุย** เคยเล่าให้เฉพาะศิษย์ผู้ใกล้ชิด (คุณหญิงสุรีย์พันธุ์ มณีวัต) ฟังว่า วันนั้นท่านกำลังสวดมนต์อยู่ ระหว่างหยุดพักการสวด เจ้าบ้านก็นำน้ำปานะมาถวายพระแก้วคอแห้ง บังเอิญท่านชำเลืองมองไปในหมู่แขกที่กำลังนั่งฟังสวดมนต์อยู่

เพียงสบตาเท่านั้น ท่านก็รู้สึกแปล็บเข้าไปในหัวใจ !

เหมือนสายฟ้าฟาด แทบจะไม่สมประดี !

หลวงปู่ เล่าว่า เพียงตาพบแว้บเดียว ไม่เข้าใจว่าทำไมถึงเป็นเช่นนั้น ท่านงุนงงแทบเป็นลม ... ที่แปลกยิ่ง ทางฝ่ายหญิงที่นั่งอยู่อีกฝั่ง **ก็เป็นลมไปด้วย !**

หลวงปู่หลุย ในช่วงนั้น รู้สึกว่าท่านมาถึงทางสองแพร่ง **'หัวอกแทบระเบิด'** ความคิดด้านหนึ่งอยากไปหาหญิงสาว **ตามหาหัวใจของตนให้พบ** แต่ความคิดอีกด้านหนึ่ง ก็คิดมุ่งมั่นว่า **จะต้องบำเพ็ญเพศพรหมจรรย์ต่อไป**

หลวงปู่สิงห์ ท่านคงหยั่งรู้ใจของพระภิกษุหนุ่ม ที่จะกลายเป็นศิษย์ของท่านในเวลาต่อมา ท่านจึงรีบเข้าประคอง และพาตัว**หลวงปู่หลุย** ออกจากบริเวณงาน แล้วพาตัวออกจากหล่มสักไปโดยเร็วที่สุด

หลวงปู่หลุย เล่าย้อนหลังถึงเหตุการณ์ครั้งนั้นว่า **'ไม่ใช่เป็นการพาตัวมาอย่างธรรมดา แต่เป็นการควบคุมนักโทษ ผู้หนีออกจากมารที่รบกวนหัวใจแต่โดยเร็ว'**

หลวงปู่สิงห์ ได้พา**หลวงปู่หลุย** เที่ยววิเวกมาตามป่าตามเขา และเร่งทำตบะความเพียรอย่างหนัก ให้ท่านพยายามอดนอน อดอาหาร เพื่อผ่อนคลาย

ความนึกคิดถึงมาตุคาม (สตรีเพศ) ให้เร่งภาวนา **พุทโธ – พุทโธ** อย่างถี่ยิบ และนั่งข่มขันธ์เพื่อตัดกระแสความคิดนั้นออกจากใจให้ได้

นับว่าโชคดีของ**หลวงปู่หลุย** และเป็นบุญของพวกเรา เหล่าศิษย์ลูกศิษย์หลาน ที่องค์**หลวงปู่สิงห์** ได้มีญาณหยั่งรู้ถึงเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น และให้ความช่วยเหลือได้ทันการ ทำให้มี **หลวงปู่หลุย จนฺทสาโร** ให้พวกเรารุ่นหลังได้กราบไหว้ และระลึกถึงตราบเท่าทุกวันนี้

หลวงปู่สิงห์ ได้พา**หลวงปู่หลุย** มาที่ขอนแก่น และเข้าร่วมอยู่ใน **คณะกองทัพธรรม** ตั้งแต่บัดนั้น ท่านได้จำพรรษาที่ **สำนักป่าช้าบ้านเหล่างา** และก็ได้ติดตาม**หลวงปู่สิงห์** ไปพักจำพรรษาที่**วัดป่าสาลวัน** จังหวัดนครราชสีมา ในเวลาต่อมา.

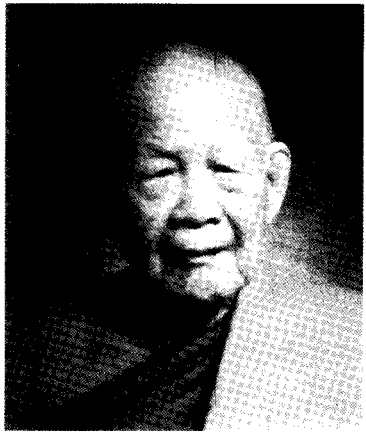

หลวงปู่หลุย จนฺทสาโร
วัดถ้ำผาบิ้ง อ.วังสะพุง จ.เลย

๑๐๕. หลวงปู่หลุยเขียนถึงหลวงปู่สิงห์

ท่านที่เคยอ่านประวัติของ **หลวงปู่หลุย จนฺทสาโร** มาแล้ว จะทราบดีว่าท่านเป็นคนละเอียดลออ ชอบเขียนบันทึกเหตุการณ์และเรื่องราวต่าง ๆ ไว้เสมอ เวลาท่านอยู่กับครูอาจารย์องค์ใด ท่านมักจะจดบันทึกเรื่องราวของพระอาจารย์องค์นั้นไว้ด้วยเสมอ บันทึกของหลวงปู่จึงเป็นมรดกธรรมที่ท่านทิ้งไว้ให้ลูกหลานรุ่นหลังได้รู้เรื่องราวต่าง ๆ ในสมัยของท่านได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

เมื่อคราวที่ **หลวงปู่หลุย** มาพักจำพรรษาอยู่ที่วัดป่าบ้านเหล่างา และเข้าร่วม**กองทัพธรรม** ในปี พ.ศ. ๒๔๗๔ แล้ว ท่านก็ได้เขียนบันทึกเกี่ยวกับ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** และ**หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** ครูอาจารย์ของท่านไว้ในโอกาสต่าง ๆ ด้วยเช่นกัน

บันทึกของ **หลวงปู่หลุย** ที่ระบุว่าเขียนในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ เกี่ยวกับพระอาจารย์ทั้งสององค์ของท่าน มีดังนี้

***"ท่านพระอาจารย์สิงห์** เกิดปีฉลู วันจันทร์ เดือน ๓ อายุ ๔๔ ปี พรรษา ๒๓ ออกบวชอายุ ๒๑ นับในครรภ์ ๑๐ เดือน*

***อาจารย์มหาปิ่น** เกิดปีมะโรง เดือน ๔ วันพฤหัสบดี อายุ ๔๑ พรรษา ๑๘ ป.ธ. ๕"*

ท่านเขียนเกี่ยวกับนิสัยของ**หลวงปู่สิงห์** ดังนี้

***"ท่านสิงห์** นิสัยเทศน์อธิบายธรรมดี ใจคอกว้างขวางดี เป็นคนสุขุม รักษาความสงบ เยือกเย็นดี เป็นคนหวังดีในศาสนาดี ชอบสันโดษ จิตอุทิศดีในศาสนา จิตอุทิศเฉพาะข้อปฏิบัติ น้ำใจเด็ดเดี่ยว ยกธรรมาธิษฐานล้วน"*

อีกแห่งหนึ่ง เป็นบันทึกเชิงวิจารณ์ ท่านบันทึกว่า

*"**ท่านอาจารย์สิงห์** กาย วาจา ใจ เป็นอาชาไนย ลักษณะเป็นคนว่องไว ไหวพริบดี น้ำใจเด็ดเดี่ยว ทรมานคนได้ทุก ๆ ชั้น ทั้งอุบายละเอียด เป็นคนราคจริต เป็นนักพูด ชอบคิดอุบายธรรมต่าง ๆ ชอบมีหมู่เพื่อนมาก **นิสัยพระโมคคัลลาน์** มีความรู้ทั้งสมถะ และวิปัสสนา*

ข้อวัตรดีทั้งภายในและภายนอก ชอบโอ่โถง อดิเรกลาภมาก ไม่เอาแง่เอางอนแก่พุทธบริษัท ปัญญาเป็นคนทรมานคน เพ่งประโยชน์ใหญ่ในศาสนา กาย วาจา ใจ ปลาบปลื้มมาก มักพูดตามความรู้ความเห็นของตน มักทรมานคนหนุ่ม ๆ น้อย ๆ บริษัทของท่าน

เป็นคนแก่นสารในท่ามกลางบริษัท รู้จักชาติของคนที่จะดีหรือชั่ว ไม่กลัวต่อความตาย รู้จักเหตุผล อดีต อนาคต ปัจจุบัน

เป็นคนมั่นในสัมมาปฏิบัติ ฉลาดพูด ฉลาดพลิกจิตสมถวิปัสสนา"

ผมขอสารภาพว่า บันทึกของ**หลวงปู่หลุย** ข้างต้น ผมอ่านแล้วไม่ค่อยเข้าใจ จึงไม่กล้าเขียนอะไรอีก เชิญท่านผู้อ่านพิจารณาเอาก็แล้วกันครับ.

หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล และหลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม

๑๐๖. หลวงปู่สิงห์หัดเสือเดินจงกรม

เรื่องนี้เป็นเรื่อง 'มหัศจรรย์ทางจิต' อย่างหนึ่งขององค์หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม ซึ่ง หลวงปู่หลุย จนฺทสาโร เล่าให้ลูกศิษย์ลูกหาฟัง และคุณ**หญิงสุรีย์พันธุ์มณีวัต** ได้นำมาเขียนในหนังสือ **'จันทสาโรบูชา'** ซึ่งเป็นประวัติของหลวงปู่หลุย ดังนี้

*"ความอัศจรรย์ที่**หลวงปู่** (หลวงปู่หลุย) ท่านชอบเล่ามากที่สุดก็คือเรื่องที่**พระอาจารย์สิงห์** อาจารย์องค์ลำดับแรก ๆ ของท่าน ซึ่งท่านไปจำพรรษาอยู่ด้วยที่**วัดป่าบ้านเหล่างา** หรือ **วัดป่าวิเวกธรรม** ที่จังหวัดขอนแก่น นั้น*

*ท่านได้เล่าถึงว่า เมื่อเวลาท่าน**พระอาจารย์สิงห์**เดินจงกรมในป่า ด้วยจิตท่านนั้นอ่อน แผ่เมตตาไปโดยไม่มีประมาณ ถึงกับว่า เมื่อมีเสือมานั่งอยู่ใกล้ทางจงกรม ท่านแผ่เมตตาให้จนจิตของเสือนั้นอ่อนรวมลงเป็นมิตรสนิทต่อท่าน **ท่านหัดให้เสือเดินจงกรมตามท่านไปได้***

*ความนี้ แม้แต่ภายหลัง **ท่านพระอาจารย์มั่น**ก็กล่าวยกย่อง**ท่านพระอาจารย์สิงห์** กรณีนี้เสมอ*

*ท่านถึงกล่าวว่า **สัตว์นั้น สุดท้ายย่อมทำให้อ่อนได้ด้วยเมตตา ไม่ใช่ใช้กำลังอำนาจที่จะเอาชนะกัน***

มนุษย์สมัยนี้เอาชนะกันด้วยกำลัง จึงมีการฆ่าฟันกันตาย โกรธขึ้งหึงสาพยาบาทซึ่งกันและกัน พยาบาทแล้วก็เคียดแค้นกัน ก่อเวรก่อกรรมไม่มีที่สิ้นสุด"

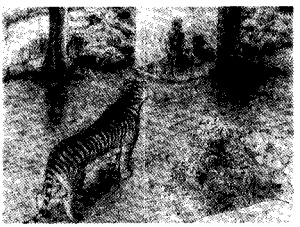

๑๐๗. คุณลักษณะพิเศษของหลวงปู่สิงห์

ในหัวข้อนี้ผมขออนุญาตเขียนถึงคุณลักษณะและความสามารถขององค์**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** บางประการ ในฐานะที่ท่านเป็น**อาจารย์ใหญ่ของพระป่า** เป็น**แม่ทัพใหญ่แห่งกองทัพธรรม** ท่านจึงมีบุคลิกลักษณะที่เป็นผู้นำ และมีความสามารถสูง เป็นที่ยอมรับนับถือ และเลื่อมใสศรัทธา ทั้งจากบรรดาพระเณร และประชาชนทั่วไปเป็นอย่างสูง

ผมขอสรุปถึงบุคลิก และความสามารถของ**หลวงปู่สิงห์** จากข้อมูลที่ได้รับมาจากทั้งการอ่านหนังสือ และที่ได้ฟังมาจากครูบาอาจารย์ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

๑. **ความสามารถในการแสดงธรรม อธิบายธรรม** ท่านทำได้อย่างชัดเจน แจ่มแจ้ง เหมาะกับผู้ฟัง ไม่ว่าผู้ฟังจะเป็นพระ เณร หรือฆราวาสญาติโยม ว่ากันว่า เวลา**หลวงปู่สิงห์**แสดงธรรม พอท่านขึ้นต้น **นะโม** เท่านั้น ทุกคนจะเงียบกริบ ตั้งอกตั้งใจฟัง ทุกคนสงบนิ่งราวกับถูกสะกด ไม่มีการไหวติงหรือไอกระแอมเลย ตั้งแต่เริ่มต้นเทศน์จนกระทั่งจบ

๒. ทราบจากครูบาอาจารย์ว่า เวลามีการจัดงานต่าง ๆ ในยุคนั้น นอกจากจะมีหมอลำ และการละเล่นบันเทิงต่าง ๆ ตามปกติแล้ว มักจะมีการแสดงธรรมในตอนค่ำด้วย และ**องค์หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** จะได้รับนิมนต์บ่อย ๆ

ธรรมาสน์เทศน์ของ**หลวงปู่สิงห์** จะเป็นยกร้านสูงเหมือนเวทีหมอลำ ประชาชนสามารถมองเห็นได้รอบด้าน การละเล่นต่าง ๆ จะยังไม่เริ่ม ทุกคนในงานจะมาฟังเทศน์ของ**หลวงปู่สิงห์** ก่อน เมื่อเทศน์จบการละเล่นต่าง ๆ จึงจะเริ่มได้

ครูบาอาจารย์เล่าว่า ในสมัยนั้นไม่มีเครื่องขยายเสียง แต่เสียงของ**หลวงปู่สิงห์** ก็ดังกังวาน ชัดเจน สะกดคนฟังเป็นพัน ๆ ให้นิ่งเงียบได้ เสียงจึงก้องดังไปทั่วบริเวณ และเสียงของท่านมีอำนาจมาก

๓. จากบันทึกของ**หลวงปู่หลุย จนฺทสาโร** ที่เขียนไว้ว่า " ...หลวงปู่สิงห์ ... **ทรมาน**คนได้ทุก ๆชั้น ... มัก**ทรมาน**คนหนุ่ม ๆ น้อย ๆ บริษัทของท่าน" ดังนี้

ที่ว่า **ทรมาน**คน นั้น หมายถึง การสั่งสอนอบรม การฝึกหัด การดัดนิสัย เป็นต้น ซึ่ง **หลวงปู่สิงห์** ท่านสามารถฝึก สอน อบรม ลูกศิษย์ลูกหา ไม่ว่าเป็นพระเณร หรือฆราวาส ญาติโยม ถ้าท่านลงมือสอนแล้ว ย่อมบังเกิดผลดี เพราะนอกจากท่านจะมีอุบายการสอนที่แยบยลแล้ว ทานยัง ... "รู้จัก**ชาติ**ของคนที่จะดีหรือชั่ว ... รู้จักเหตุผล อดีต อนาคต ปัจจุบัน..." คือท่านมีญาณรู้มองคนออก สามารถรู้ถึงอุปนิสัยใจคอ ชาติกำเนิด ล่วงรู้ถึง อดีต ปัจจุบัน และอนาคต ของบุคคลนั้น ๆ ท่านจึงสามารถสอนคนได้ถูกต้อง เหมาะสม กับบุคคลนั้น ๆ ทำให้การสอน การอบรม ได้ผลดีทุกราย

๔. **หลวงปู่สิงห์** ท่านเป็นพระเถระที่มีพลังจิตแก่กล้า ท่านเก่งเรื่องการปราบภูตผีปีศาจ ปราบพวกไสยศาสตร์ พวกหมอผีที่มีอาคมแก่กล้า พวกมิจฉาทิฏฐิ ที่ใช้ความสามารถไปในทางที่ไม่ถูกต้อง ตลอดจนพวกที่ใช้พลังจิต อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ซึ่งท่านเผชิญเรื่องเหล่านี้มามากต่อมาก ตรงนี้กระมัง ที่ **หลวงปู่หลุย** ท่านเขียนว่า **หลวงปู่สิงห์ท่านมีนิสัยพระโมคคัลลาน์** น่าจะหมายความว่า ท่านมีฤทธิ์ เสมือนหนึ่งพระโมคคัลลาน์ พระอัครสาวกผู้มีฤทธิ์

กล่าวโดยสรุป ด้วยความเป็นพระเถระผู้นำ หรือแม่ทัพที่มีความสามารถสูง การเผยแผ่ธรรมของ**คณะกองทัพธรรม** ในจังหวัดขอนแก่น ตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๔๗๒ – ๒๔๗๕ รวมระยะเวลา ๓ ปี จึงประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี

ท่านเจ้าคุณ**พระอริยคุณาธาร (เส็ง ปุสฺโส)** พระเถระที่ร่วมอยู่ใน**คณะกองทัพธรรม** ในครั้งนั้นด้วย ได้เขียนสรุปผลงานของ**หลวงปู่สิงห์** ขณะที่พำนักอยู่ในจังหวัดขอนแก่น ๓ ปี ดังนี้

"ตลอดเวลา ๓ ปีนี้ พระภิกษุสามเณรมีจำนวนมากขึ้นโดยลำดับ พระภิกษุไม่ต่ำกว่า ๕๐ รูป สามเณรไม่ต่ำกว่า ๔๐ รูป ได้แยกย้ายกันจำพรรษาในสำนักสงฆ์วัดป่าใกล้หมู่บ้านต่าง ๆ ในท้องที่อำเภอเมืองโดยมาก ในท้องที่อำเภออื่นก็มีบ้าง เช่น ท้องที่ในอำเภอน้ำพอง ภูเวียง ชนบท และอำเภอพล แต่เป็นจำนวนน้อย โดยมากไปพำนักอาศัยทำการสั่งสอนประชาชนในฤดูกาลนอกพรรษา

*ภายหลังจึงมีผู้ศรัทธาจัดการสร้าง**สำนักสงฆ์วัดป่า**ขึ้น แล้วขอพระภิกษุสามเณรฝ่ายวิปัสสนาธุระจากเจ้าคณะจังหวัดออกไปอยู่จำพรรษา บางแห่งก็กลายเป็นวัดถาวรขึ้น บางแห่งก็ร้างไป*

วัดธรรมยุตในจังหวัดขอนแก่นตั้งขึ้นโดยทำนองนี้เป็นส่วนมาก จึงมีวัดธรรมยุตมากเป็นที่ ๒ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในบัดนี้ (พ.ศ. ๒๕๐๕)"

ปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ที่อยู่ในเครื่องหมายวงเล็บข้างต้นนั้น เป็นปีที่ท่านเจ้าคุณ**พระอริยคุณาธาร** เขียนบันทึกนี้ ภายหลังจากที่**หลวงปู่สิงห์** ท่านมรณภาพแล้ว ๑ ปี กล่าวคือ ท่านมรณภาพเมื่อวันที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๔

และที่ระบุว่า จังหวัดขอนแก่น 'มีวัดธรรมยุตมากเป็นที่ ๒ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในบัดนี้...' นั้น ก็จะมีข้อสงสัยตามมาว่า แล้วจังหวัดไหนมี**วัดธรรมยุตมากเป็นอันดับ ๑** ในภาคอิสาน ในยุคนั้น ?

ผมเองก็สงสัย แต่ไม่อยากเดาส่งเดช ก็ขอท่านผู้รู้ทั้งหลายช่วยเมตตาตอบข้อข้องใจนี้ด้วยครับ จะเป็นพระคุณอย่างสูง.

ตอนที่ ๖
ย้ายแดนไปนครราชสีมา

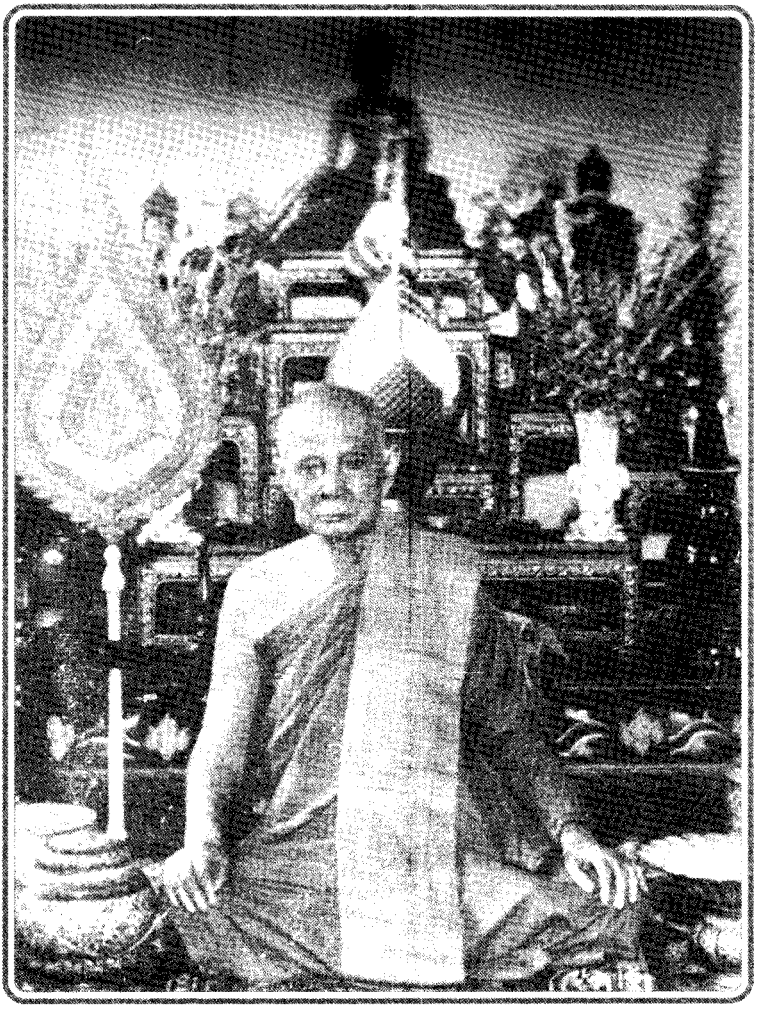

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน)

๑๐๘. รับบัญชาไปเผยแผ่ธรรมที่นครราชสีมา

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** และคณะศิษย์ในสาย**กองทัพธรรม** ได้รับบัญชาจาก**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน)** ให้เดินทางไปเผยแผ่ธรรมสู่ประชาชนในจังหวัดนครราชสีมา ท่านจึงได้ไปสร้าง**วัดป่าสาลวัน** เพื่อให้เป็นศูนย์รวมของพระสงฆ์สายวิปัสสนาธุระ และใช้เป็นศูนย์บัญชาการของ**คณะกองทัพธรรม** แล้ว**หลวงปู่สิงห์** พักประจำอยู่ที่วัดแห่งนี้ติดต่อกันนานถึง ๕ ปี ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๕ – ๒๔๗๙

ผมจะนำเสนอบันทึกขององค์**หลวงปู่สิงห์** ก่อน ซึ่งท่านบันทึกเหตุการณ์โดยรวม ๆ ส่วนเรื่องราวและเหตุการณ์สำคัญในแต่ละเรื่องนั้น ผมจะนำเสนอเป็นลำดับไป เท่าที่จะสามารถสืบเสาะค้นหามาได้

บันทึกส่วนตัวของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** มีดังต่อไปนี้

*"พ.ศ. ๒๔๗๕ เจ้าพระคุณ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสสมหาเถระ อ้วน)** ขณะดำรงสมณศักดิ์เป็นที่พระธรรมปาโมกข์ เจ้าคณะมณฑลนครราชสีมา ได้เห็นเจ้าพระคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** (สิริจนฺโท จันทร์) ป่วยหนัก บังเกิดมีความสลดสังเวชใจ เห็นภัยในวัฏสงสาร ใคร่แสวงหาที่พึ่ง*

*ได้ตกลงใจไปรับ (หลวงปู่สิงห์) จากจังหวัดขอนแก่น ให้มาทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนา**ฝ่ายวิปัสสนาธุระ** ในความอำนวยการของท่าน ณ จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งอยู่ในความปกครองของท่าน*

*ครานี้ **เจ้าพระคุณสมเด็จ ฯ ได้อนุมัติให้ตั้งสำนักสงฆ์วัดป่าขึ้นได้** **หลวงชาญนิคม** กับพวก จึงรับบัญชา**เจ้าพระคุณสมเด็จ ฯ** สร้าง**วัดป่าสาลวัน**ขึ้นเป็นวัดแรก พอให้เป็นตัวอย่าง*

เจ้าพระคุณสมเด็จ ฯ ก็ได้ออกมาบำเพ็ญภาวนาเป็นครั้งคราว ในเวลาว่างการคณะ

(องค์หลวงปู่สิงห์) ได้อยู่จำพรรษาที่**วัดป่าสาลวัน** ในระยะแรกสร้างวัด ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึง ๒๔๗๙ รวมเวลา ๕ ปี"

ทั้งหมดนี้เป็นการบันทึกเหตุการณ์โดยรวม ดังกล่าวแล้ว สำหรับในตอนต่อ ๆ ไป จะได้นำเสนอรายละเอียดของเรื่องราวและเหตุการณ์เป็นเรื่อง ๆ เท่าที่สืบค้นหาได้ เป็นลำดับ ๆ ไป

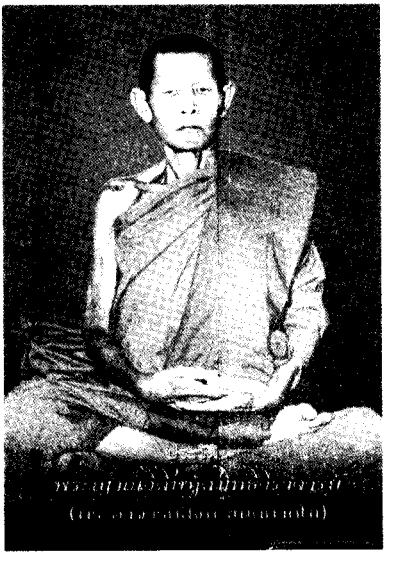

๑๐๙. สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน)

ช่วงที่**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** และคณะกองทัพธรรม ปฏิบัติภารกิจพระศาสนาอยู่ที่จังหวัดขอนแก่นอยู่นั้น **สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน)** ได้ย้ายจากจังหวัดอุบลราชธานี มาพำนักอยู่ที่**วัดสุทธจินดา** ในตัวเมืองจังหวัดนครราชสีมา ดำรงสมณศักดิ์ที่ **พระธรรมปาโมกข์** ตำแหน่ง **เจ้าคณะมณฑลนครราชสีมา** ปกครองดูแลพระสงฆ์ภาคอิสานตอนล่างทั้งหมด นอกจากนี้ท่านยัง**รักษาการเจ้าคณะมณฑลอุดร** ซึ่งปกครองดูแลภาคอิสานตอนบนทั้งหมด นั่นคือ องค์ท่านรับภาระปกครองกิจการพระศาสนาครอบคลุมพื้นที่ภาคอิสานทั่วทั้งภาค

ในตอนนี้ผมจะขอนำเสนอประวัติของเจ้าพระคุณ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** โดยย่อที่สุด คือ เสนอในรูปของ **ปฏิทินชีวิต และลำดับตำแหน่งบริหาร** ขององค์ท่าน ก่อนที่จะไปติดตามเรื่องของหลวงปู่สิงห์ กันต่อไป

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน) เป็นชาวจังหวัดอุบลราชธานี มีอาชีพรับราชการเป็นกรมการเมืองตำแหน่ง **เมืองกลาง** มารดาชื่อ **บุดสี** นามสกุล **แสนทวีสุข** เกิดวันเสาร์ เดือน ๔ แรม ๑๓ ค่ำ เวลาจวนรุ่ง ปีเถาะ ตรงกับวันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๑๐ ที่หมู่บ้านแคน ตำบลดอนมดแดง อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

ประวัติชีวิต และตำแหน่งบริหาร ของท่าน มีดังนี้

พ.ศ. ๒๔๒๙ : อายุ ๑๙ ปี บรรพชาเป็นสามเณรมหานิกาย แล้วแปลงเป็นสามเณรธรรมยุต พำนักที่**วัดศรีทอง** ในเมืองอุบลฯ

พ.ศ. ๒๔๓๐ : อุปสมบทเป็นพระภิกษุ พักจำพรรษาที่**วัดศรีทอง** เมืองอุบลฯ **ท่านเทวธมฺมี (ม้าว)** เป็นพระอุปัชฌาย์ **ท่านโชติปาโล (ทา)** เป็นพระกรรมวาจาจารย์ ศึกษาพระปริยัติธรรมชั้นต้นกับพระอุปัชฌาย์ กับ**ท่านสงฺฆรกฺขิโต (พูน)** และกับ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจนฺโท จันทร์)** เมื่อยังเป็นเปรียญ

พ.ศ. ๒๔๓๓ : อายุ ๒๔ ปี ติดตามท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** เข้ากรุงเทพฯ พักที่**วัดพิชยญาติการาม** ฝั่งธนบุรี สอบบาลีธรรมได้

พ.ศ. ๒๔๓๘ : ย้ายตามท่านเจ้าคุณพระอุบาลี ฯ ซึ่งไปเป็นครูสอนบาลี ที่ **วัดเทพศิรินทราวาส** สอบได้ชั้น**เปรียญตรี**

พ.ศ. ๒๔๔๑ : เดินทางกลับอุบลฯ ช่วยท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลี ฯ** ในการตั้งโรงเรียนนักธรรม และโรงเรียนสอนหนังสือไทย ได้เป็นครูฝ่ายบาลีธรรม

พ.ศ. ๒๔๔๒ : เดินทางเข้ากรุงเทพ ฯ กับท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลี ฯ** คราวที่ท่านเจ้าคุณ ฯ เข้ารับสมณศักดิ์ที่ **พระญาณรักขิต** ผู้อำนวยการศึกษามณฑลอิสาน พำนักที่**วัดบวรนิเวศวิหาร** เข้าเรียนบาลี สอบได้ชั้น**เปรียญโท** แล้วเดินทางกลับอุบล ฯ พร้อมท่านเจ้าคุณ **พระอุบาลี ฯ** และได้รับแต่งตั้งเป็น**ผู้ช่วยเจ้าคณะมณฑลอิสาน** ๔ ปี (พ.ศ. ๒๔๔๒ – ๒๔๔๖) เมื่อท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลี ฯ** เดินทางกลับกรุงเทพฯ จึงเป็น**ผู้รักษาการเจ้าคณะมณฑลอิสาน** เป็นเวลา ๑ ปี (๒๔๔๗)

พ.ศ. ๒๔๔๗ : ๒๔ ธันวาคม เลื่อนสมณศักดิ์เป็น**พระศาสนดิลก** ตำแหน่ง **เจ้าคณะมณฑลอิสาน** พำนักที่ **วัดสุปัฏนาราม** ในเมืองอุบลฯ

สมัยรัชกาลที่ ๖

พ.ศ. ๒๔๕๕ : ๑๐ พฤศจิกายน เข้ารับเลื่อนสมณศักดิ์เป็นที่ **พระราชมุนี** และทรงตั้งให้เป็น**เจ้าคณะธรรมยุตสำหรับภาคอิสาน** อีกตำแหน่งหนึ่ง

พ.ศ. ๒๔๖๔ : ๒๔ กันยายน เลื่อนสมณศักดิ์เป็นที่ **พระเทพเมธี** ระหว่างนี้ทางการได้แยก**มณฑลอิสาน** ออกเป็น ๒ มณฑล คือ **มณฑลอุบลฯ** กับ **มณฑลร้อยเอ็ด** องค์ท่านคงดำรงตำแหน่ง**เจ้าคณะมณฑลอุบลฯ** และรั้งตำแหน่ง**เจ้าคณะมณฑลร้อยเอ็ด** ด้วย ต่อมาจึงได้แต่งตั้งให้ **พระศาสนดิลก (ชิตเสโน เสน)** เป็น**เจ้าคณะมณฑลร้อยเอ็ด**

พ.ศ. ๒๔๖๖ : ทรงโปรดให้**เจ้าคณะมณฑลอุบลฯ** รักษาการ**เจ้าคณะมณฑลอุดรฯ** อีกตำแหน่ง

พ.ศ. ๒๔๖๘ : ๙ พฤศจิกายน เลื่อนสมณศักดิ์เป็นที่ **พระโพธิวงศาจารย์**

สมัยรัชกาลที่ ๗

ในต้นรัชกาล ทางการได้รวม**มณฑลอุบลฯ มณฑลร้อยเอ็ด** และ**มณฑลนครราชสีมา** เข้าเป็นมณฑลเดียวกัน คือ **มณฑลนครราชสีมา** ส่วน**พระศาสนดิลก** (ชิตเสโน เสน) **เจ้าคณะมณฑลร้อยเอ็ด** ทรงโปรดให้เป็น**เจ้าคณะมณฑลอุดรฯ** ซึ่งต่อมาได้ลาออก เนื่องจากมีปัญหาด้านสุขภาพ **พระโพธิวงศาจารย์** (ติสฺโส อ้วน) จึงเป็นผู้รักษาการ**เจ้าคณะมณฑลอุดรฯ** อีกตำแหน่งหนึ่ง จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๗๓ **พระญาณดิลก** (พนฺธุโล จูม) จึงได้รับแต่งตั้งเป็น**เจ้าคณะมณฑลอุดรฯ**

พ.ศ. ๒๔๗๐ : ย้ายจากอุบลฯ มาพักจำพรรษาที่ **วัดสุทธจินดา** ในจังหวัดนครราชสีมา เป็น**เจ้าอาวาสองค์แรก** และย้ายที่ทำการมณฑล

จากวัดสุปัฏนาราม เมืองอุบลฯ มาที่นี่

พ.ศ. ๒๔๗๒ : ๖ พฤศจิกายน ทรงตั้งให้เป็นที่ **พระธรรมปาโมกข์**

พ.ศ. ๒๔๗๕ : ๑๙ กรกฎาคม ได้รับโปรดเกล้าฯ ให้เข้ามาเป็นเจ้าอาวาส **วัดบรมนิวาส** กรุงเทพฯ เมื่อ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** (สิริจนฺโท จันทร์) มรณภาพ และทรงแต่งตั้งให้เป็น**เจ้าคณะรองหนกลาง** ปีนั้นท่านอายุได้ ๗๗ ปี

... ฯลฯ ...

พ.ศ. ๒๔๙๙ : วันพฤหัส ที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๙ เวลา ๑๘.๔๕ น. มรณภาพ รวมสิริอายุ ๘๙ ปี พรรษา ๖๘.

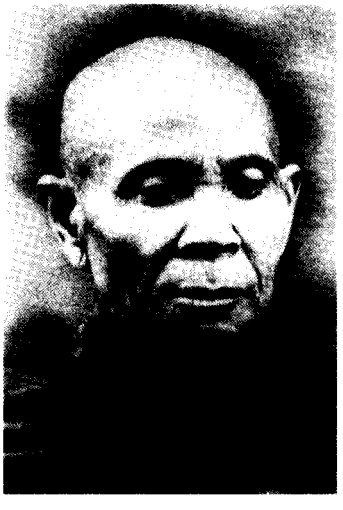

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน)

๑๑๐. วัดสุทธจินดา นครราชสีมา

สมควรจะเขียนถึง**วัดสุทธจินดา** ในเมืองนครราชสีมา เพราะเป็นวัดที่สร้างขึ้นเพื่อ **สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน)** โดยตรง สมัยที่ท่านดำรงตำแหน่ง**เจ้าคณะมณฑลนครราชสีมา** มีประวัติการก่อสร้างวัดย่อ ๆ ดังนี้

วัดสุทธจินดา วัดธรรมยุตวัดแรกของจังหวัดนครราชสีมา เริ่มก่อสร้างใน พ.ศ. ๒๔๖๗ เพื่อให้**เป็นที่พำนักของเจ้าคณะมณฑล**

การก่อสร้างวัด เริ่มต้นด้วยคณะข้าราชการ ทหาร พลเรือน และพ่อค้าคฤหบดี ซึ่งนำโดย **พระยาเพ็ชรปาณี (ดั่น รักตประจิตร)** สมุหเทศาภิบาลมณฑล ได้ปรึกษากันว่า

*"เมืองนครราชสีมาเป็นเมืองใหญ่ เป็นหัวเมืองเอกในภาคอิสาน การพระศาสนายังไม่เจริญรุ่งเรืองเหมือนบางมณฑลที่เจริญแล้ว โดยที่**เจ้าคณะมณฑลมิได้สถิตอยู่ที่มณฑล ควรที่จะอาราธนาเจ้าคณะมณฑลให้สถิตอยู่ประจำเมือง***

*ครั้นดำริเรื่องนี้แล้ว ต่างก็เห็นพร้อมกันว่า ควรจะรวม**วัดหน้าท่อ** กับ**วัดบรมจินดา** อันตั้งอยู่หน้าศาลารัฐบาล ให้เป็นวัดเดียวกัน และสร้างสรรค์ขึ้นเป็นวัดใหญ่ให้งดงาม ควรเป็นศรีสง่าแก่บ้านเมือง และ**เป็นที่สถิตอยู่ของเจ้าคณะมณฑล***"

ครั้นปรึกษากันตกลงแล้ว ก็มีการบอกไปกราบทูล **พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหลวงชินวรสิริวัฒน์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า** ประทับอยู่ที่**วัดบวรนิเวศวิหาร**

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า ก็ทรงอนุโมทนาประทานอนุมัติให้จัดการตามประสงค์ และทรงประทานนามวัดที่จะสร้างขึ้นใหม่นี้ว่า **"วัดสุทธจินดา"**

สิ่งก่อสร้างที่สำคัญก่อนเจ้าคณะมณฑลจะมาพำนัก ได้แก่ *"พระอุโบสถ ๑ กำแพงหน้าวัด ๑ หอสมุด ๑ สำหรับอาคารหอสมุด ต่อมาภายหลังได้เปิดสาขาหอสมุดแห่งชาติขึ้นที่วัดสุทธจินดา ณ วันที่ ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๘"*

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน) สมัยที่ยังเป็น **พระโพธิวงศาจารย์ เจ้าคณะมณฑลนครราชสีมา** ที่ยังพำนักที่**วัดสุปัฏนาราม** ในเมืองอุบลฯ จึงได้รับอาราธนาให้มาพำนักที่ **วัดสุทธจินดา** นครราชสีมา ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๐ เป็นต้นมา

และ **ที่ทำการเจ้าคณะมณฑลนครราชสีมา** จึงได้ย้ายมาอยู่ที่จังหวัดนครราชสีมาซึ่งเป็น **ที่ทำการมณฑล** ด้วย.

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวรสิริวัฒน์
สมเด็จพระสังฆราชเจ้าองค์ที่ ๑๑

๑๑๑. รับบัญชาให้เดินทางเข้านครราชสีมา

ตอนนี้ขอเชิญท่านผู้อ่านกลับมาสู่เรื่องของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** กันต่อนะครับ ขอจับเหตุการณ์ในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ขณะที่**หลวงปู่สิงห์** และ**คณะกองทัพธรรม** ยังเผยแผ่ธรรมทางวิปัสสนาธุระอยู่ที่จังหวัดขอนแก่น

เหตุการณ์ตอนนั้นคือ **สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน)** ครั้งดำรงสมณศักดิ์ที่ **พระธรรมปาโมกข์ เจ้าคณะมณฑลนครราชสีมา** พำนักอยู่ที่ **วัดสุทธจินดา** นครราชสีมา ได้มีบัญชาเมื่อวันที่ ๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ ให้พระกรรมฐานที่ชุมนุมอยู่ในจังหวัดขอนแก่น ซึ่งนำโดย**พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม** และ **พระอาจารย์มหาปิ่น ปญฺญาพโล** เดินทางไปที่นครราชสีมา เพื่อร่วมกับข้าราชการให้การอบรมสั่งสอนประชาชนให้เข้าใจในพระพุทธศาสนา

สำหรับเหตุผลสำคัญที่ สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ มีบัญชาเช่นนั้น เชื่อว่าด้วยเหตุผลสำคัญ ๒ ประการ

ประการแรก สมเด็จฯ ท่านต้องการกำลังของพระสงฆ์สายพระกรรมฐานภายใต้การนำของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ให้มาช่วยเผยแผ่ธรรมไปสู่ประชาชนชาวจังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดใกล้เคียง ด้วย**สมเด็จฯ** ท่านเคยเห็นผลงานของพระสายกรรมฐานแล้วว่า สามารถอบรมธรรมให้กับประชาชนอย่างได้ผล

ประการที่สอง มาในระยะนี้ **สมเด็จฯ** ท่านเห็นคุณค่าของการภาวนา องค์ท่านต้องการปฏิบัติสมาธิภาวนาให้ได้ผล จึงต้องการพระสายกรรมฐานมาอยู่ใกล้ ๆ เพื่อจะได้ให้การแนะนำองค์ท่านด้วย

ในบันทึกของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ได้เขียนไว้ว่า

*"พ.ศ. ๒๔๗๕ เจ้าพระคุณ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสสมหาเถระ อ้วน)** ขณะดำรงสมณศักดิ์เป็นที่ **พระธรรมปาโมกข์ เจ้าคณะมณฑลนครราชสีมา** ได้เห็นเจ้าพระคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจนฺโท จันทร์)** ป่วยหนัก บังเกิดมีความสลดสังเวชใจ เห็นภัยในวัฏสงสาร ใคร่แสวงหาที่พึ่ง ได้ตกลงใจไปรับจากจังหวัดขอนแก่น ให้มาทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระในความอำนวยการของท่าน ณ จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งอยู่ในความปกครองของท่าน"*

ท่านเจ้าพระคุณ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน)** ได้ส่งโทรเลขไปก่อน แต่ยังไม่ได้มีการตอบรับจาก **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** จึงได้เดินทางไปรับตัวที่จังหวัดขอนแก่นด้วยองค์ท่านเอง ด้วยเหตุผลว่า เดินทางไปตรวจราชการในช่วงนั้นพอดี

หลวงปู่จาม มหาปุญฺโญ สมัยยังเป็นสามเณรอุปัฏฐาก**หลวงปู่สิงห์** อยู่ ได้เล่าถึงเรื่องโทรเลขว่า

*"อยู่ขอนแก่น สมเด็จอ้วน ติสฺโส วัดบรมนิวาส ส่งโทรเลขชวนเลขมาหาท่านอาจารย์สิงห์ ไม่มีใครอ่านได้ ต้องไปเรียกท่าน**อาจารย์หลุย** (หลวงปู่หลุย จนฺทสาโร) มาอ่านให้หมู่พระเณรฟัง*

***ท่านอาจารย์หลุย** อ่านได้คล่อง รู้เรื่องว่า **สมเด็จฯ จะให้เพิ่นครูอาจารย์สิงห์ไปเผยแพร่ธรรมยุตทางโคราช**"*

ในตอนนั้น **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** กับ**หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** และพระเณรจำนวนหนึ่ง กำลังออกเผยแพร่ธรรมอยู่ในเขตอำเภอน้ำพอง จึงยังไม่ทราบเรื่องโทรเลข

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ ท่านไม่รอคำตอบรับจากโทรเลข องค์ท่านได้เดินทางไปขอนแก่นเพื่อรับตัวหลวงปู่สิงห์ และคณะ ด้วยองค์ท่านเอง

ในบันทึกของ **หลวงปู่สุวัจน์ สุวโจ** ได้เขียนเล่าเหตุการณ์ช่วงนี้ ดังนี้

*"ที่คณะพระกรรมฐาน มี**ท่านพระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม (เจ้าคุณพระญาณวิศิษฏ์)** เป็นหัวหน้า ได้นำคณะพระกรรมฐานมาเผยแพร่อบรมสั่งสอนประชาชนชาวจังหวัดนครราชสีมา ก็ด้วยคำสั่งของ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์***

*สมัยนั้น **สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** (ติสสมหาเถระ อ้วน) เมื่อยังเป็นที่**พระพรหมมุนี** ตำแหน่งเจ้าคณะมณฑลอิสาน ย้ายจากเมืองอุบลฯ มาเป็นเจ้าอาวาส**วัดสุทธจินดา** ในเมืองจังหวัดนครราชสีมา*

ท่านพระอาจารย์ฝั้น (หลวงปู่ฝั้น อาจาโร) *เคยเล่าให้ผู้เขียน* (หลวงปู่สุวัจน์) *ฟังว่า **สมเด็จฯ** ท่านคงว้าเหว่ เนื่องจากเมื่อก่อน **ท่านเจ้าคุณสมเด็จฯ** ท่านอยู่**วัดสุปัฏฯ** เมืองอุบลฯ เคยมีลูกศิษย์ลูกหา ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิตจากทุกทิศทาง ห้อมล้อมด้วยความเคารพนับถือ ผู้ใกล้ชิดสนิทสนมเป็นอันมาก*

ท่านย้ายมาอยู่นครราชสีมาใหม่ๆ คงมีคนและลูกศิษย์ลูกหาน้อย จึงเป็นเหตุให้ท่านระลึกถึงพระอาจารย์สิงห์ และ พระอาจารย์มหาปิ่น

***พระอาจารย์สิงห์** กับ **พระอาจารย์มหาปิ่น** เป็นพระคณาจารย์มีคนเลื่อมใสเคารพนับถือ มีชื่อเสียงโด่งดังมาก ได้พาพระลูกศิษย์ของท่านเป็นจำนวนมาก กำลังออกเผยแพร่พร่ำสอนอบรมธรรมปฏิบัติกรรมฐานอยู่ในท้องที่จังหวัดขอนแก่น*

***สมเด็จฯ** จึงหาวิธีออกอุบายเดินทางไปตรวจการคณะสงฆ์จังหวัดขอนแก่น เพื่อจะได้ไปพบกับ**พระอาจารย์สิงห์** ซึ่งเป็น**สัทธิงวิหาริกของสมเด็จฯ** ท่าน* (หลวงปู่สิงห์เป็นศิษย์เพราะ สมเด็จฯ ท่านเป็นพระอุปัชฌาย์บวชให้)

*เมื่อสมเด็จฯ มาถึงจังหวัดขอนแก่นแล้ว ท่านได้ถามหา**พระอาจารย์สิงห์** และ**พระอาจารย์มหาปิ่น** แล้วมีบัญชาว่าท่านต้องการพบตัว*

เวลานั้น หลวงปู่สิงห์ และคณะ กำลังเผยแพร่ธรรมอยู่ในเขตอำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

เมื่อ**ท่านพระอาจารย์สิงห์** ได้เข้าพบตามคำบัญชาแล้ว **สมเด็จฯ** จึงมีคำสั่งให้**พระอาจารย์สิงห์** และ**พระอาจารย์มหาปิ่น** พาคณะพระกรรมฐานไปช่วยทางจังหวัดนครราชสีมา

พระอาจารย์สิงห์ ซึ่งเป็นหัวหน้าคณะ จึงได้พาลูกศิษย์พระกรรมฐานพร้อมด้วยบริษัทบริวารจำนวนมาก ออกเดินทางมาเผยแพร่ฝึกหัดปฏิบัติภาวนากรรมฐาน อบรมสั่งสอนประชาชนชาวนครราชสีมา

ครั้งแรกมาพักที่ **วัดสุทธจินดา** ในเมืองนครราชสีมา **คุณหลวงชาญนิคมเขต** ผู้บังคับกองตำรวจกองเมืองนครราชสีมา มีศรัทธายกที่ดินถวายเป็นสำนักพระกรรมฐาน อยู่หลังกองช่างกลรถไฟนครราชสีมา ซึ่งก็คือ **วัดป่าสาลวัน** ทุกวันนี้

หลังจากรับถวายที่ดินของ**คุณหลวงชาญฯ** เรียบร้อยแล้ว **เจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาวีรวงศ์** ได้พา**พระอาจารย์สิงห์ พระอาจารย์มหาปิ่น** และ**พระอาจารย์ฝั้น** ไปเยี่ยม**ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจนฺโท จันทร์) วัดบรมนิวาส** กรุงเทพฯ เพราะได้ทราบข่าวว่า**ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ** ชาหัก **หลวงปู่สิงห์** และคณะ พักที่**วัดบรมนิวาส** ตั้งแต่เดือน ๓ จนถึงเดือน ๖ (กุมภาพันธ์ – พฤษภาคม ๒๔๗๕) จึงได้กลับจังหวัดนครราชสีมา"

หลวงปู่หลุย จนฺทสาโร

หลวงปู่จาม มหาปุญฺโญ

หลวงปู่สุวัจน์ สุวโจ

๑๑๒. สามเดือนที่วัดบรมนิวาส

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม กลายเป็นศิษย์ที่**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** (ติสฺโส อ้วน) ไว้วางใจ เมื่อเดินทางถึงจังหวัดนครราชสีมาตอนต้นเดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๗๕ ทำพิธีรับถวายที่ดินเพื่อก่อสร้างวัดสายกรรมฐาน (วัดป่าสาลวัน) แล้ว เจ้าพระคุณสมเด็จฯ ก็พาศิษย์ มี**หลวงปู่สิงห์ หลวงปู่พระมหาปิ่น** พร้อมด้วย **หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** ซึ่งยังเป็นพระหนุ่ม เดินทางเข้ากรุงเทพฯ เพื่อกราบเยี่ยมอาการป่วยของท่านเจ้าพระคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** (สิริจนฺโท จันทร์) ที่ **วัดบรมนิวาส**

จากตอนที่ผ่านมา ได้กล่าวแล้วว่าคณะของ**หลวงปู่สิงห์** พักอยู่ที่ **วัดบรมนิวาส** เป็นเวลา ๓ เดือน แล้วจึงเดินทางกลับจังหวัดนครราชสีมา

ในช่วง ๓ เดือนที่**วัดบรมนิวาส** นี้ **หลวงปู่สิงห์** ได้มีโอกาสถวายการอบรมเรื่องสมาธิภาวนาแด่องค์**สมเด็จฯ** ซึ่งตอนนี้องค์ท่านให้ความสนใจต่อการฝึกสมาธิภาวนาเจริญพระกรรมฐานค่อนข้างจริงจัง รวมทั้งสนใจเรียนรู้ธรรมเนียมข้อวัตรปฏิบัติของพระป่า สาย**หลวงปู่เสาร์ กนฺตสีโล** และ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต**

เป็นต้นว่า **สมเด็จฯ** ท่านเรียนรู้เรื่องการฉันในบาตร การบิณฑบาต การสะพายบาตรแบบพระป่า เป็นต้น

ทำให้สมเด็จฯ ท่านมีความเข้าใจพระป่าดียิ่งขึ้น เลิกรังเกียจเดียดฉันท์ กลับกลายมาเป็นศรัทธาชื่นชอบ และเห็นด้วยกับแนวทางปฏิบัติพระกรรมฐาน ซึ่งองค์ท่านเองก็ตั้งใจฝึกสมาธิภาวนา รวมทั้งให้ความสนับสนุนแนวทางปฏิบัติของพระสายกรรมฐานอย่างแท้จริง ทำให้พระสายกรรมฐานได้มีการปักหลักปักฐานได้มั่นคงยิ่งขึ้น ทั้งนี้ก็ด้วยการสนับสนุนอย่างจริงจังของเจ้าพระคุณ**สมเด็จฯ** พระองค์นี้เอง

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนไม่สามารถหารายละเอียดถึงเรื่องราวและเหตุการณ์ในช่วงที่คณะของ**หลวงปู่สิงห์** พักอยู่ที่**วัดบรมนิวาส**นี้ได้ แต่ก็มีบันทึกส่วนหนึ่งอยู่ในประวัติของ**หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** ที่**หลวงปู่สุวัจน์ สุวโจ** เป็นผู้เขียนไว้ดังนี้

"**ผู้เขียน** (หลวงปู่สุวัจน์) ได้ฟังจาก**พระอาจารย์ฝั้น** เล่าให้ฟังว่า ตลอดเวลาที่**ท่าน** (หลวงปู่ฝั้น) พักอยู่ที่**วัดบรมนิวาส** กรุงเทพฯ ครานั้น มีแต่ท่านองค์เดียวต้องออกจากที่พักแต่เช้า ๆ ต้องไปปฏิบัติ**พระอาจารย์สิงห์ พระอาจารย์มหาปิ่น** และ**สมเด็จฯ**

ถวายน้ำ ถวายไม้สีฟัน และยาสีฟัน ถวายผ้าเช็ดตัว เห็นและล้างกระโถน ทำความสะอาด เก็บที่นอนหมอนมุ้ง เอาบาตร อาสนะ กระโถนออกไปปูแดดตั้งไว้ที่โรงฉัน

เสร็จแล้วกลับ เสร็จจากการปฏิบัติ**พระอาจารย์สิงห์** แล้ว ก็ไปปฏิบัติ**อาจารย์พระมหาปิ่น** และ**สมเด็จฯ** ดังกล่าวแล้ว

ปฏิบัติอย่างนี้ทุกวัน ๆ ก่อนออกรับบิณฑบาต ถวาย**พระอาจารย์สิงห์ พระอาจารย์มหาปิ่น** และ**สมเด็จฯ** ด้วย

สมเด็จฯ ท่านไม่เคยสะพายบาตร **พระอาจารย์ฝั้น** ถวายแนะวิธีสะพายบาตร วิธีเปิดฝาบาตร ปิดฝาบาตร เวลาอาหารในบาตรสมเด็จฯ เต็ม ท่านก็รีบถ่ายเอาอาหารออกด้วยเกรงว่าสมเด็จฯ จะหนัก

เวลากลับจากบิณฑบาต ท่านก็จัดบาตร จัดอาหารใส่บาตร นำอาหารที่ท่านเคยฉันถวาย เอาอาหารที่ท่านไม่ฉันออก เพราะไม่ถูกกับธาตุขันธ์ท่าน

เมื่อครูอาจารย์ท่านฉันเสร็จแล้ว ท่านต้องล้าง เช็ดบาตรทั้ง ๔ ใบ คือรวมทั้งของท่านเองด้วย เสร็จแล้วนำเอาไปเก็บไว้

ที่กล่าวมานี้ กล่าวเฉพาะเวลาที่ท่านพักอยู่ที่วัดบรมนิวาส เสมือนท่านยังเป็นพระนวกะบวชใหม่

ท่านได้ไปอยู่ที่ไหน กับพระอาจารย์องค์ใด ท่านปฏิบัติตั้งอยู่เป็นจริยานุวัตรอันดีงามประจำนิสัยขององค์ท่านตลอดไป"

ในบันทึกของ**หลวงปู่สุวัจน์ สุวโจ** ที่เขียนเกี่ยวกับ**หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** ด้วยกล่าว แสดงให้เห็นว่า**หลวงปู่ฝั้น** เป็นพระอาจารย์ที่มีส่วนสำคัญใน**การเชื่อมประสานความเข้าใจอันดีระหว่างสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ กับพระสายกรรมฐาน** ที่เคยมีข้อขัดแย้งหมางใจที่มีระหว่างกัน คลายหายไปได้ ดังเช่น

"**ท่านพระอาจารย์ฝั้น** ท่านมี**น้ำมันผึ้ง** [illegible] **ขี้ผึ้งบริสุทธิ์** [illegible] ไปให้ท่านก็พากันติดใจไปอีก

[illegible] **สมเด็จฯ** [illegible]

สมเด็จฯ [illegible]

สมเด็จฯ [illegible] **ท่านพระอาจารย์ฝั้น** [illegible]

[illegible] เจตนาว่า

[illegible] ท่านพระอาจารย์ฝั้นได้ตอบสนองว่า [illegible]

[illegible] **สมเด็จฯ** ว่า [illegible] สั่งสอนชาวบ้านแล้ว [illegible] พากันเคารพนับถือว่าเป็นคุณค่าอันประเสริฐยิ่งนัก ถึงว่าคำสรรเสริญเยินยอของชาวโลกเสียหลายร้อยหลายพันเท่า

จากคำตอบตรงนั้นแหละ **สมเด็จฯ** มีความพอใจมาก ตรัสว่า "เออ ! ฉันก็คิดเห็นอย่างนี้ จึงได้ว่ากล่าวไปอย่างนั้น ***แต่ต่อนี้ไป ฉันจะไม่ดุด่าว่าพวกเธอและใคร ๆ อีกแล้วนะ บอกพวกคณะกรรมฐานของพวกเธอให้ทราบด้วย ฉันจะไม่ใช้อารมณ์โมโหโทโสกับพวกเธออีกนะ ตั้งแต่นี้อีกต่อไป*** ..."

พระมหาเถระ นี้หมายถึง **สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** (ติสฺโส อ้วน) แห่ง **วัดบรมนิวาส**

ผมขออนุญาตคัดลอกคำถาม-ตอบปัญหาดังกล่าวมาเสนอ เพื่อท่านผู้อ่านใช้พิจารณาดังนี้

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน)

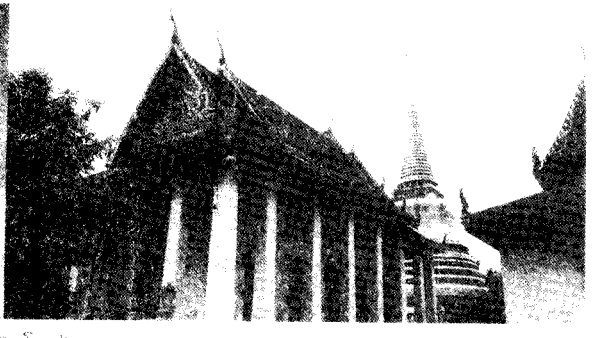

วัดบรมนิวาส กรุงเทพมหานคร

"โอกาสว่าง ๆ ***พระมหาเถระ****ส่งพระมาอาราธนานิมนต์****ท่านอาจารย์มั่น*** *ไปหา เพื่อสัมโมทนียกถาเฉพาะ โดยปราศจากผู้คนพระเณรไปเกี่ยวข้อง*

พระมหาเถระ*ถามประโยคแรกว่า ท่านชอบอยู่แต่ผู้เดียวในป่าในเขา ไม่ชอบเกี่ยวข้องกังวลกับพระเณรตลอดมราวาส* ***เมื่อเกิดปัญหาขึ้นมาท่านไปศึกษากับใครจึงจะผ่านปัญหานั้น ๆ ได้?***

แม้ผมเอง อยู่ในพระนครที่เต็มไปด้วยนักปราชญ์เจ้าตำรับตำรา พอช่วยปัดเป่าข้อข้องใจได้บ้าง ยังเกิดความงงงันอั้นตู้ไปได้ ไม่มีใครสามารถช่วยแก้ปัญหาให้ตกไปได้

ยิ่งท่านอยู่เฉพาะองค์เดียวเป็นส่วนมาก ตามที่ทราบเรื่องตลอดมา ***เวลาเกิดปัญหาขึ้นมา ท่านศึกษาปรารภกับใคร หรือท่านจัดการกับปัญหานั้น ๆ ด้วยวิธีใด*** *นิมนต์อธิบายให้ผมฟังด้วย*

ท่าน (หลวงปู่มั่น) เล่าว่า ท่านกราบเรียนด้วยความอาจหาญเต็มที่ ไม่มีสะทกสะท้านเลย เพราะได้ศึกษาจาก**หลักธรรมชาติ** อย่างนั้น จึงกราบเรียน**ท่าน** (สมเด็จฯ) ว่า

'ขอประทานโอกาส เกล้าฯ ฟังธรรมและศึกษาธรรมอยู่ทั้งกลางวันกลางคืน ไม่มีอิริยาบถต่าง ๆ นอกจากหลับไปเสียเท่านั้น พอตื่นขึ้นมา**ใจกับธรรม**ก็เข้าสัมผัสกันทันที

ขึ้นชื่อว่า **ปัญหา** แล้ว กระผมไม่มีเวลาที่หัวใจจะว่างอยู่เปล่า ๆ เลย มีแต่การถกเถียงโต้ตอบกันอยู่ทำนองนั้น ปัญหาเก่าตกไป ปัญหาใหม่เกิดขึ้นมา **การถอดถอนกิเลสก็เป็นไปในระยะเดียวกันกับปัญหาแต่ละข้อตกไป**

ปัญหาใหม่เกิดขึ้นมา ก็เท่ากับรบกันกับกิเลสใหม่ ปัญหาทั้งใกล้ทั้งไกล ทั้งวงกว้างวงแคบ ทั้งวงในวงนอก ทั้งลึกทั้งตื้น ทั้งหยาบทั้งละเอียด ล้วนเกิดขึ้นและปะทะกันที่หัวใจ **ใจเป็นสถานที่รบข้าศึกทั้งมวล และเป็นที่ปลดเปลื้องกิเลสทั้งปวง**

ในขณะที่ปัญหาแต่ละข้อตกไป ที่จะมีเวลาไปคิดว่าปัญหาเกิดขึ้นเฉพาะหน้าเรา เกล้าฯ มิได้สนใจคิดให้เสียเวลายิ่งไปกว่าจะตั้งท่าฆ่าฟันห้ำหั่นกันกับปัญหาซึ่งเป็นฉากของกิเลสแฝงมาพร้อม ให้สะบั้นหั่นแหลกกันลงไปเป็นทอด ๆ และถอดถอนกิเลสออกได้เป็นพัก ๆ เท่านั้น **จึงไม่วิตกกังวลกับหมู่คณะ ว่าจะมาช่วยแก้ไขปลดเปลื้องกิเลสออกจากใจได้รวดเร็วยิ่งกว่าสติปัญญาที่ผลิตและซ้อมอยู่กับตนตลอดเวลา**

คำว่า **อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งของตน** นั้น เกล้าฯ ได้ประจักษ์ใจตัวเองขณะปัญหาแต่ละข้อเกิดขึ้น และสามารถแก้ไขกันลงได้ทันท่วงทีด้วยอุบายวิธีของสติปัญญาที่เกิดกับตนโดยเฉพาะ มิได้ไปเที่ยวค้นคว้ามาจากตำราหรือคัมภีร์ใดในเวลานั้น **แต่ ธรรม คือสติปัญญาในหลักธรรมชาติ หากผุดออกรับออกรบและแก้ไขกันไปในตัว และผ่านพ้นไปได้โดยลำดับไม่อับจน**

แม้จะมีอยู่บ้างที่เป็นปัญหาลึกลับและสลับซับซ้อน ที่จำต้องพิจารณากัน

อย่างละเอียดลออและกินเวลานานหน่อย แต่ก็ไม่พ้นกำลังของสติปัญญาที่เคยใช้ได้ผลมาแล้วไปได้ จำต้องทลายลงในเวลาหนึ่งจนได้

ด้วยเหตุดังที่กราบเรียนมา เกล้าฯ จึงมิได้สนใจใฝ่ฝันในการอยู่กับหมู่คณะ เพื่ออาศัยเวลาเกิดปัญหาจะได้ช่วยแก้ไข แต่สนใจใยดีต่อการอยู่คนเดียว

ความเป็นผู้เดียวเปลี่ยวกายเปลี่ยวใจ เป็นสิ่งที่พอใจแล้วสำหรับเกล้าฯ ผู้มีวาสนาน้อย แม้ถึงคราวเป็นคราวตายก็อยู่ง่ายตายสะดวก ไม่พะรุงพะรังห่วงหน้าห่วงหลัง สิ้นลมแล้วก็สิ้นเรื่องไปพร้อม ๆ กัน

ต้องขอประทานโทษ ที่เรียนตามความโง่ของตนจนเกินไป ไม่มีความแยบคายแสดงออกพอเป็นที่น่าฟังบ้างเลย

ท่าน (หลวงปู่มั่น) ว่า **พระมหาเถระ** (สมเด็จฯ) ฟังท่านกราบเรียนอย่างสนใจ และเลื่อมใสในธรรมที่เล่าถวายเป็นอย่างยิ่ง พร้อมกับอนุโมทนาว่า ***เป็นผู้สามารถสมกับชอบอยู่ในป่าในเขาคนเดียวจริง ๆ***

ธรรมที่แสดงออก **ท่าน** (สมเด็จฯ) ว่า จะไปเที่ยวค้นหาดูในคัมภีร์ไม่มีวันเจอ เพราะ***ธรรมในคัมภีร์ กับธรรมที่เกิดจากใจ อันเป็นธรรมในหลักธรรมชาติต่างกันอยู่มาก***

แม้ธรรมในคัมภีร์ที่จารึกมาจากพระโอษฐ์ของพระพุทธเจ้าว่าเป็นธรรมบริสุทธิ์ เพราะผู้จารึกเป็นคนจริง คือเป็นผู้บริสุทธิ์เหมือนพระองค์

แต่พอตกมานาน ๆ ผู้จารึกต่อ ๆ มา อาจไม่เป็นผู้บริสุทธิ์อย่างแท้จริงเหมือนรุ่นแรก ธรรมจึงอาจลดคุณภาพลงตามส่วนของผู้จารึกให้เป็นไป

ฉะนั้น ธรรมในคัมภีร์ กับธรรมที่เกิดจากใจอย่างสด ๆ ร้อน ๆ จึงน่าจะต่างกัน แม้เป็นธรรมด้วยกัน

ผมหายสงสัยในข้อที่ถามท่านด้วยความโง่ของตนแล้ว แต่ความโง่ชนิดนี้ทำให้เกิดประโยชน์ได้ดี เพราะถ้าไม่ถามแบบโง่ ๆ ก็จะไม่ได้ฟังอุบายแบบ

ฉลาดแหลมคมจากท่าน หรือจะเรียกว่า **ถ่ายความโง่เขลาออกไป ไล่ความฉลาดเข้ามา** ก็ไม่ผิด

ผมยังสงสัยอยู่อีกเป็นบางข้อ คือ ที่ว่าพระสาวกท่านทูลลาพระศาสดาออกไปบำเพ็ญอยู่ในที่ต่าง ๆ เวลาเกิดปัญหาขึ้นมาก็กลับมาเฝ้าทูลถาม เพื่อทรงช่วยชี้แจงปัญหานั้น ๆ จนเป็นที่เข้าใจ แล้วทูลลาออกบำเพ็ญตามอัธยาศัย **นั้นเป็นปัญหาประเภทใด พระสาวกจึงไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยตัวเอง ต้องมาทูลถามให้พระองค์ทรงช่วยชี้แจงแก้ไข ?'**

หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต

ท่าน (หลวงปู่มั่น) กราบเรียนว่า 'เมื่อมีผู้ช่วยให้เกิดผลรวดเร็วโดยไม่ต้องเสียเวลานาน นิสัยคนเราที่ชอบหวังพึ่งผู้อื่น ย่อมจะต้องดำเนินตามทางลัด ด้วยความแน่ใจว่าต้องดีกว่าตัวเองพยายามไปโดยลำพัง

นอกจากทางไกลไปมาลำบากจริง ๆ ก็จำต้องตะเกียกตะกายไปด้วยกำลังสติปัญญาของตน แม้จะช้าบ้างก็ทนเอา

เพราะพระพุทธเจ้า ผู้ทรงรู้เห็นโดยตลอดทั่วถึง ทรงแก้ปัญหาข้อข้องใจย่อมทำให้เกิดความกระจ่างแจ้งชัด และได้ผลรวดเร็ว ผิดกับที่แก้ไขโดยลำพังเป็นไหน ๆ

ดังนั้น บรรดาสาวกที่มีปัญหาข้องใจ จึงต้องมาทูลถามให้ทรงเมตตาแก้ไข เพื่อผ่านไปได้อย่างรวดเร็วสมปรารถนา

แม้กระผมเอง ถ้าพระองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ และอยู่ในฐานะจะพอไปเฝ้าได้ ***ก็ต้องไป*** *และทูลถามปัญหาให้สมใจที่หิวกระหายมานาน ไม่ต้องมาถูกใครคีบคลานให้ลำบากและเสียเวลา ดังที่เป็นมา*

เพราะการวินิจฉัยโดยลำพังตัวเองเป็นการลำบากมาก แต่ต้องทำเพราะไม่มีที่พึ่ง นอกจากตัวต้องเป็นที่พึ่งของตัว ดังที่เรียนแล้ว

ความมีครูอาจารย์สั่งสอนโดยถูกต้องแม่นยำคอยให้อุบาย ทำให้ผู้ปฏิบัติตามดำเนินไปโดยสะดวกราบรื่นและถึงเร็ว ผิดกับการดำเนินไปแบบลุ่มเดาโดยลำพังตนเองอยู่มาก

ทั้งนี้ เกล้าฯ เห็นโทษในตัวเกล้าฯ เอง แต่ก็จำเป็นเพราะไม่มีอาจารย์คอยให้อุบายสั่งสอนในสมัยนั้น ทำไปแบบด้นเดาและล้มลุกคลุกคลาน ผิดมากกว่าถูก

แต่สำคัญที่ความหมายมั่นปั้นมือ เป็นเจตนาที่เด็ดเดี่ยวอาจหาญมาก ไม่ยอมลดละล่าถอย จึงพอมีทางทำให้สิ่งที่เคยขรุขระมาโดยลำดับ ค่อย ๆ กลับกลายคลายตัวออกทีละน้อย พอให้ความราบเรื่นชื่นใจ ได้มีโอกาสคืบคลานและเดินได้เป็นลำดับมา พอได้ลืมตาดูโลกดูธรรมได้เต็มตาเต็มใจ ดังที่เรียนให้ทราบตลอดมา"

ปัญหาการสนทนาธรรมระหว่าง**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** กับ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ยังมีอีกมากมายหลายประเด็น **ท่านหลวงตาพระมหาบัวฯ** ท่านยกตัวอย่างมาเพียงเท่านี้ ผมก็สามารถคัดลอกมาเสนอเพียงนี้เช่นกัน คงให้ข้อคิดและความเข้าใจแก่ท่านผู้อ่านได้เป็นอย่างดี นะครับ.

๑๑๔. ช่วยศิษย์ถอนพิษศรรักครั้งที่สอง

ผมเคยเสนอเรื่องทำนองนี้มาครั้งหนึ่งแล้ว ตอนที่**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ช่วยเหลือศิษย์ คือ **หลวงปู่หลุย จนฺทสาโร** ให้รอดพ้นจากพิษศรรัก ที่อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ท่านผู้อ่านคงจำได้

ครั้งนี้เป็นครั้งที่ ๒ เป็นกรณีของ**หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** เมื่อครั้งติดตาม **สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน)** มาพำนักที่**วัดบรมนิวาส** ในครั้งนี้นี่เอง

ตอนนั้น **หลวงปู่ฝั้น** ยังเป็นพระภิกษุหนุ่ม อายุ ๓๓ ปี อายุพรรษาในธรรมยุติกนิกาย ๗ พรรษา เป็นการเดินทางมากรุงเทพฯ ครั้งแรกของท่าน

เหตุการณ์มีดังนี้

อ้อ ! ลืมบอกไป ข้อความทั้งหมดนี้เป็นบันทึกของ**หลวงปู่สุวัจน์ สุวโจ** เขียนตามที่ได้ฟังมาจากองค์**หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** โดยตรงครับ

พระปัญญาพิศาลเถร (หลวงปู่หนู จิตปญฺโญ)
เจ้าอาวาสลำดับที่ ๕ วัดปทุมวนาราม

*"วันหนึ่ง **ท่านพระอาจารย์สิงห์** ได้พา**พระอาจารย์ฝั้น** ผู้เป็นศิษย์ ไปฟัง เทศน์**ท่านเจ้าคุณพระปัญญาพิศาลเถร** (หนู) ที่**วัดปทุมวนาราม***

ในสมัยนั้นรถยนต์หายาก ต้องย่ำไปด้วยเท้า ในระหว่างทางที่กำลังเดินไป ***ได้พบกับหญิงสาวคนหนึ่ง เดินสวนทางมา***

พอได้เห็นหน้าเท่านั้นแหละ ทั้ง ๆ ที่ไม่เคยรู้จักมักคุ้นกันมาก่อน ไม่ทราบว่าเขามีชื่อเรียงเสียงใด พ่อแม่ เรือนชานบ้านช่อง วงศ์วานว่านกอ ของแม่สาวคนนั้น ก็ไม่รู้ว่าอยู่ไหน

ชั่วขณะที่เห็นหน้าเท่านั้น ทำให้ท่านรู้สึกเสียวปลาบที่หัวใจทันที รู้สึกรักใคร่พอใจในตัวแม่สาวคนนั้นชนิดวางไม่ลง

ท่าน (หลวงปู่ฝั้น) พยายามหาอุบายมาพิจารณาแก้ไขความรู้สึกเช่นนั้น อย่างไร ก็ไม่เป็นผล

อุบาย ***สติ ปัญญา สมถะ วิปัสสนา*** *ที่เคยอบรมฝึกฝนมาชนิดที่ว่าโชกโชนพอตัวแล้ว ไม่รู้ว่าสิ่งเหล่านั้นกลับกลายหายหน้าไปไหนหมด*

รู้สึกว่า เจ้าความรักความใคร่นี้ มันมิได้เลือกกาล สถานที่ หรือเลือกคนเลว ดี มี จน แต่อย่างใด มันข่มเหงหัวใจของสัตว์ทั้งหลาย โดยมิได้เลือกหน้าว่าเป็นใคร ชนชั้นวรรณะไหน ไม่มียกเว้นทั้งสิ้น

หลวงปู่ฝั้น อาจาโร

พระอาจารย์ฝั้น *ท่านยังมีสติรู้สึกสำนึกตัวอยู่เสมอ มิได้ประมาท ขณะเดียวกัน ท่านก็พยายามสลัดความรู้สึกเช่นนั้นให้หมดไป แต่สลัดอย่างไร ก็สลัดไม่หลุด*

ท่านได้เตือนตัวท่านเองว่า 'เราจำต้องขจัดอารมณ์อันเป็นหลุมรักอันกว้างใหญ่และลึกมากนี้เสีย แต่เป็นเรื่องยากมากสำหรับสัตว์โลกผู้มีอวิชชา ตัณหา อุปาทาน กรรม ภพ จะสามารถข้ามไปให้พ้นได้'

พระอาจารย์ฝั้น *ยังนึกเห็นหน้าแม่สาวคนนั้นอยู่ตลอดเวลาที่เดินทางกลับ*

วัดบรมนิวาส

*เมื่อกลับถึงวัด ท่านก็ได้กราบเรียน**ท่านพระอาจารย์สิงห์** เรื่องจิตของท่านได้หลงไปตกนรก ขุมน้ำแสบน้ำเค็ม ให้ท่านทราบ เผื่อท่านจะได้คิดหาอุบายวิธีแก้ไขให้*

พระอาจารย์สิงห์ได้แนะนำให้ท่านพระอาจารย์ฝั้น เข้าไปพักทำความเพียรภาวนาอยู่ในวิหารคด ในบริเวณโบสถ์วัดบรมนิวาส

*ท่านก็ปฏิบัติตามที่พระอาจารย์บอก ท่านได้เข้าไปเก็บตัวอยู่ปฏิบัติประกอบความเพียร ทำสมาธิภาวนา ตั้งสติ นึกระลึกรู้ตัวอย่างแน่นหนา พิจารณา**กายาอสุภกรรมฐาน** ตั้งจิตมั่นคง ดำรงสติแน่วแน่ด้วยความเพียรพยายามให้ติดต่อเนื่องกันไปมิให้พลั้งเผลอ ทั้งกลางวันกลางคืน ยืน เดิน นั่ง นอน*

*เจริญทั้ง**สมถะ** และ**วิปัสสนาภาวนา** สัมพันธ์กันไป เพื่อชิงชัยกับ**กิเลส** ที่มักยึด**เบญจขันธ์**เป็นที่อาศัยหลบซ่อน เสมือนเป็นเกราะป้อมปราการที่กิเลสได้พึ่งอาศัย ยากที่ใครในโลกจะเข้าไปทำลายมันได้*

เราจะใช้ความเพียรและความอดทนอันเป็นตบะ มาเพ่งแผดเผาเกราะป้อมปราการของมัน (หมายถึง เบญจขันธ์ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ) ให้พังทลายเป็นจุณวิจุณในคราวครั้งนี้ ให้สิ้นซากไป

ท่านอาจารย์ฝั้น *ท่านเก็บตัวปฏิบัติอยู่ในวิหารคดนั้น ๗ วัน จิตใจค่อยสงบ สบาย มีความเบากายเบาใจ สว่างไสวในกายในจิต จะนึกคิดสิ่งใดปรุโปร่ง*

จึงได้รู้เรื่อง**แม่หญิงสาวคนนั้น**

อ้อ ! อย่างนี้เอง **เป็นบุพเพสันนิวาส** คือ เคยครองเรือนครองรักสมัครสังวาสร่วมกันมาแล้วในอดีตชาติ จึงให้ได้เกิดความรู้สึกมีอารมณ์มากระทบกระทือนใจเช่นนั้น

บัดนี้ เราได้เห็นได้รู้จักแล้วเจ้า **สังขาร** เอ๋ย เจ้าได้ **อวิชชา** มาเป็นปัจจัยอาศัย เป็นเกราะหุ้มห่อหลบซ่อนตัวของเจ้าเป็นอย่างดี

เราจักต้องทำลายเกราะของเจ้า คือ **อวิชชา** ด้วยอาวุธ ๓ วิถี คือ **สัจจญาณ วิถีปนาวุธ, กิจญาณ วิถีปนาวุธ** และ**กตญาณ วิถีปนาวุธ** ให้หมดสิ้น

เจ้าจะไม่มีโอกาสได้พบกับเราอีกแล้ว การพบกันครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้าย เจ้า**สังขาร**เอ๋ย ! เจ้าจงไปอยู่อย่างผู้สิ้นเหตุปัจจัยเถิด

ในที่สุด **พระอาจารย์ฝั้น** ก็สามารถเอาชนะความรู้สึกนึกคิดที่จิตปรุงแต่งอันเนื่องมาจากการพบเนื้อคู่ในอดีตชาติของท่านนั้นไปได้ เลิกนึก เลิกคิดอีกต่อไป

ท่านต้องใช้เวลาบำเพ็ญเพียรเก็บตัวอยู่ถึง ๗ วัน"

ท่านผู้อ่านครับ เรื่องราวข้างต้นนี้ มีปรากฏอยู่ใน**ซุ้มประวัติ**รอบพระเจดีย์ของท่าน ที่ **วัดป่าอุดมสมพร** อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร อยู่ใน**ซุ้มที่ ๓๔** มีคำบรรยายว่า

"พระอาจารย์สิงห์ พาไปนมัสการ**พระปัญญาพิศาลเถร** (หนู จิตปญฺโญ) ***วัดปทุมวนาราม*** พบหญิงสาวคนหนึ่งเดินสวนทางมา เกิดอารมณ์วางไม่ลง เจริญอสุภแก้ไขอยู่ ๗ วัน จิตจึงสงบ และได้รู้ว่าหญิงนั้นเคยมีบุพเพสันนิวาสร่วมกันมาในอดีตชาติ"

๑๑๕. ระลึกย้อนก่อนมาสร้างวัดป่าสาลวัน

ช่วง ๓ เดือนเศษ (กุมภาพันธ์ – พฤษภาคม ๒๔๗๕) ที่ **หลวงปู่สิงห์ หลวงปู่พระมหาปิ่น** และ **หลวงปู่ฝั้น** ติดตาม**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** ไปพักที่ **วัดบรมนิวาส** กรุงเทพฯ นั้น ทางจังหวัดนครราชสีมาก็เริ่มต้นก่อสร้าง **วัดป่าสาลวัน** กันอย่างเร่งรีบ เตรียมพร้อมให้คณะพระกรรมฐานที่จะมาจำนวนมาก ได้พักจำพรรษาในปีนั้นได้ทัน

เอกสารเรื่อง **การสร้างวัดป่าสาลวัน** ที่ผมมี เป็นฉบับที่พิมพ์ปี พ.ศ. ๒๕๐๔ **หลวงปู่สิงห์** ได้เขียน **คำปรารภ** ในการสร้างวัด ด้วยการกล่าวถึง **การระลึกเหตุการณ์ย้อนหลังก่อนที่จะมาสร้างวัดป่าสาลวัน** มีเนื้อหาดังนี้

*"**เรื่องประวัติศาสตร์การสร้างวัดป่าสาลวัน** และ **เรื่องงานพระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระ** ที่พิมพ์ในสมุดนี้ **ข้าพเจ้า** พิจารณาเห็นว่าเป็นประโยชน์ จึงอนุมัติให้พิมพ์ไว้*

*เมื่อพูดถึงวันนี้ ทำให้**หวนระลึกถึงเหตุผลเบื้องต้นที่จูงใจให้ข้าพเจ้าฯ สนใจและออกเที่ยวธุดงค์เจริญสมถกัมมัฏฐาน วิปัสสนากัมมัฏฐาน จนได้มาอยู่วัดป่าสาลวัน** นี้ จะลำดับมาเล่าดังต่อไปนี้*

***ก่อนจะออกเดินธุดงค์** ได้คำนึงถึงพระพุทธศาสนาว่า หมดเขตสมัยมรรคผลวิเศษแล้วหรือ หรือว่าหนทางปฏิบัติดีปฏิบัติชอบในพระพุทธศาสนายังมีอยู่*

*ภายในพรรษาปีนั้น ได้ทราบข่าว**พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ**ว่าเป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ จึงได้ศึกษากับท่าน ได้ความเข้าใจชัดว่า **หนทางปฏิบัติดีปฏิบัติ***

ชอบมีอยู่ *จึงตกลงใจออกเดินธุดงค์เจริญสมถกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐาน ตั้งแต่บัดนั้นมาตราบเท่าถึงปัจจุบัน*

ครั้งหนึ่ง *ไปอยู่จำพรรษาใน**ถ้ำผาบิ้ง** บ้านนาแก ตำบลหนองหอย (ปัจจุบันเรียกตำบลนาทราย) อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย*

คืนวันหนึ่ง ข้าพเจ้าทอดกายลงนอน มีอาการเคลิ้มคล้ายจะหลับ แต่ไม่หลับ

*ปรากฏเห็นคน เหมือนกำนันตำบลหนองหอย พร้อมด้วยอุบาสกอุบาสิกา หลายคนในตำบลนั้น มานั่งล้อม แล้วอาราธนาว่า **ขอให้อยู่จำพรรษาในถ้ำนี้ตลอดไตรมาส***

ข้าพเจ้าได้ถามว่า อาตมามาอยู่ในถ้ำนี้มีประโยชน์ดีหรือ กำนันตอบว่า มีประโยชน์ดี พระภิกษุบางองค์มาอยู่ในถ้ำนี้มีทิฏฐิมานะมาก

ปรากฏเพียงเท่านี้แล้วก็หายไป

ข้าพเจ้าเข้าใจว่า คงเป็นเทพยดามาอาราธนา จึงตกลงใจอยู่จำพรรษาในถ้ำนั้นตลอดไตรมาส

ภายในพรรษา *กลางวันวันหนึ่ง หลังจากบิณฑบาต จังหันแล้ว ได้เดินจงกรม ทำวัตรไหว้พระ เจริญสมาธิภาวนา เสร็จแล้วจำวัตร*

*ตื่นขึ้นเวลาบ่าย ได้ยินเสียงดังในถ้ำคล้ายคนโยนก้อนหินทีละก้อน ๆ จำนวนมาก เสียงไม่ขาดระยะ เข้าใจว่า**เป็นเสียงกระทำของเทพยดา***

จึงลุกขึ้นเดินเข้าไปในถ้ำ แล้วประกาศแก่เทพยดาว่า

*'ดูก่อน เทพยดาทั้งหลาย ข้าพเจ้าได้มาอยู่ใน**ถ้ำผาบิ้ง**นี้ มิได้มีความมุ่งมาดปรารถนาทรัพย์สมบัติพัสถาน ข้าวของเงินทอง สิ่งของสารพัดทั้งปวง สักสิ่งสักอย่าง*

มีเจตนามุ่งต่อการประพฤติปฏิบัติพระพุทธศาสนา ฝ่ายวิปัสสนาธุระ

แต่อย่างเดียว

เพราะฉะนั้น ขอเทพยดาเจ้าทุกถ้วนหน้า จงช่วยอุปการะ ให้ความอุปถัมภ์และสนับสนุน ***พระวิปัสสนาธุระ*** *(ปฏิบัติสัทธรรม) ให้เจริญรุ่งเรือง*

เพราะพระพุทธศาสนาในปัจจุบันนี้ ***ฝ่ายพระปริยัติสัทธรรม*** *เจริญรุ่งเรืองมากแล้ว แต่****ฝ่ายพระวิปัสสนาธุระ*** *ยังไม่เจริญรุ่งเรือง*

หากเทพยดาเจ้าเห็นชอบตามที่ข้าพเจ้าประกาศนี้ ขอให้สงบเสียงที่เกิดขึ้นในถ้ำ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป"

ได้สังเกตดูเสียงก็สงบไปตั้งแต่วันนั้น จนตลอดไตรมาส

ออกพรรษาแล้ว *ได้ไปหา****พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ*** *ขออาราธนาให้เป็นหัวหน้านำหมู่คณะเผยแผ่พระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระ ท่านก็ยินดีรับ*

*ได้กระทำการเผยแผ่ในท้องที่****จังหวัดอุบลราชธานี****เป็นแห่งแรก ครั้งนั้นไม่ได้ตั้งสำนักอาศัย*

พระอาจารย์ *(หลวงปู่มั่น) ได้จากไปจำพรรษากรุงเทพฯ แล้วไปภาคเหนือกับเจ้าพระคุณ****พระอุบาลีคุณูปมาจารย์*** *(สิริจันทเถระ จันทร์)*

*ส่วนข้าพเจ้า ได้ออกจากอุบลฯ ไปทำการเผยแผ่ในท้องที่****จังหวัดขอนแก่น*** *ด้วยความเห็นชอบและอุปถัมภ์ของ****พระครูพิศาลอรัญเขต*** *(เขมิโย จันทร์)* ***เจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น****ครั้งนั้น*

ได้ตั้งสำนักสงฆ์อาศัยในป่า เป็นสำนักสงฆ์ฝ่ายอรัญญวาสีขึ้นหลายแห่ง ***นายหา บุญมาชัย*** *(ต่อมาเป็นพระภิกษุ)* ***นายอำเภอ*** *ได้อาราธนาให้แต่งหนังสือ* ***พระไตรสรณคมน์ และสมาธิวิธี*** *เพื่ออาศัยเป็นหลักในการปฏิบัติ*

ข้าพเจ้าได้เรียบเรียงและพิมพ์เป็นเล่มเล็ก ๆ แจกแก่ผู้ปฏิบัติ รู้สึกว่าเป็นประโยชน์ดี มีผู้สนใจปฏิบัติกันมากขึ้น

*พ.ศ. ๒๔๗๕ เจ้าพระคุณ****สมเด็จพระมหาวีรวงศ์*** *(ติสฺสเถระ อ้วน)*

เจ้าคณะมณฑลนครราชสีมา *บัญชาสั่งข้าพเจ้าพร้อมคณะสานุศิษย์มาอยู่* ***นครราชสีมา*** *ให้ทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระในความอำนวยการของท่าน*

ท่านได้อนุญาตให้ตั้งสำนักสงฆ์ฝ่ายอรัญญวาสีขึ้นได้

คุณหลวงชาญนิคม รับบัญชาสร้างวัดป่าสาลวันขึ้นเป็นวัดแรกพอให้เป็นตัวอย่าง

จากนั้นมา ก็มีผู้ศรัทธาสร้างสำนักสงฆ์ฝ่ายอรัญญวาสีเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ"

ก็จบคำปรารภในการสร้าง**วัดป่าสาลวัน** ขององค์**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** เพียงนี้

สำหรับประวัติการสร้าง**วัดป่าสาลวัน** วัดฝ่ายวิปัสสนาธุระวัดแรกของจังหวัดนครราชสีมา ขอนำไปเสนอในตอนต่อไปครับ.

ประวัติวัดป่าสาลวัน

ประวัติพระวิปัสสนาจารย์

วิธีปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา

ธรรมบรรยายยามยากบางบท

นายชาญนิคม (เกสร รัตนกร)

พิมพ์จำหน่ายเป็นพุทธบูชา

ในงานฉลองสมณศักดิ์พระครูสิริวิมลธรรม

วัดป่าสาลวัน

จังหวัดนครราชสีมา

วันที่ ๓ - ๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๔

---

๑๑๖. ประวัติการสร้างวัดป่าสาลวัน

ประวัติการสร้างวัดป่าสาลวัน ที่ผมมีอยู่นี้ จัดพิมพ์ในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ มีความยาว ๑๖ หน้า เขียนโดย **หลวงชาญนิคม** ท่านเจ้าของที่ดิน และผู้นำในการสร้าง**วัดป่าสาลวัน** ถวายแก่คณะสงฆ์ฝ่ายวิปัสสนาธุระ เป็นวัดแรกในจังหวัดนครราชสีมา

ผมเห็นว่าเอกสารนี้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ฉบับหนึ่ง จึงต้องการอนุรักษ์สาระและข้อความเดิมไว้ แต่ด้วยความเหมาะสมในการนำเสนอ ผมจึงขอปรับแต่งเล็กน้อย เกี่ยวกับการสะกดการันต์ศัพท์บางคำ และการปรับแบ่งย่อหน้าและวรรคตอนให้กระชับและอ่านง่ายขึ้น

ด้วยความชอบส่วนตัว ผมชอบอ่านชื่อผู้บริจาคทำบุญ ผมมักอ่านครบแทบทุกชื่อด้วยความปีติ ศรัทธา ชื่นชม และอนุโมทนายินดีกับท่านผู้ใจบุญนั้นด้วย ดังนั้น ผมจึงชอบคัดลอกชื่อผู้ร่วมทำบุญไว้ในหนังสือของผมด้วยเสมอ ๆ เพื่อเป็นเกียรติประวัติ และเพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ร่วมอนุโมทนาด้วย

บันทึกการสร้างวัดของ**คุณหลวงชาญนิคม** นี้ ผมขอแบ่งเป็นตอนย่อย ๓ – ๔ ตอน เพื่อสะดวกในการอ่านและการนำเสนอ ขอเริ่มตอนแรก ดังนี้

"เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๔ ***ข้าพเจ้า*** (หลวงชาญนิคม) *พร้อมด้วยบุตร ภรรยา ได้สร้างวัดให้เป็นสำนักสงฆ์วัดหนึ่ง ท่านเจ้าคุณ****พระพรหมมุนี*** *(ติสสเถระ)* ***เจ้าคณะมณฑลนครราชสีมา*** *ให้นามว่า* ***วัดป่าสาลวัน*** *เพราะบริเวณสร้างวัดนี้ โดยมากเป็นป่าไม้เต็งรัง*

และที่อันนี้เป็นที่ดินสวนของข้าพเจ้า พื้นดินเป็นทรายภูมิฐานสูงกลาง ทิศเหนือติดทางเกวียน ทิศใต้จดนาหนองรี ทิศตะวันออกจดหนองแกช้าง ทิศตะวันตกจดทางหลวง

ด้านกว้าง ๗ เส้น ๑๐ วา ด้านยาว ๑๐ เส้น รวมเนื้อที่ ๗๕ ไร่ ราคา ๘๐๐ บาท ห่างหมู่บ้านประมาณ ๓๐ – ๔๐ เส้น ห่างสถานีรถไฟโคราช ๓๐ เส้นเศษ (๑ กิโลเมตรเศษ)

มูลเหตุที่สร้างวัดนี้ เป็นความดำริของเจ้าพระคุณ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** ในครั้งเป็นเจ้าคุณ**พระพรหมมุนี เจ้าคณะมณฑลนครราชสีมา** แสวงหาที่ดินที่จะสร้างวัดอรัญญวาสีสำหรับพระฝ่ายวิปัสสนาธุระอยู่อาศัย เพื่อบำเพ็ญวิปัสสนาธุระมิให้เสื่อม

ท่านพยายามหาที่มาหลายปีแล้ว ไม่มีที่ใดเหมาะสม ครั้นมา พ.ศ. นี้ (๒๔๗๔) ท่านได้ไปอาราธนา**ท่านพระอาจารย์สิงห์** และ **พระมหาปิ่น** และพระอื่น ๆ อีก รวม ๖ – ๗ รูป ล้วนเป็นพระวิปัสสนาทั้งสิ้น มาจากขอนแก่น

เมื่อ**พระอาจารย์สิงห์**มาถึงโคราชแล้ว ท่านเจ้าคุณ**พระพรหมมุนี** ได้นำไปปักกลดโปรดสัตว์ที่ **ป่าช้าที่ ๓** ซึ่งอยู่ทิศตะวันตกที่ดินของข้าพเจ้า คนละฟากทางหลวง

ท่านเจ้าพระคุณ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** (ติสฺโส อ้วน) ไปร่วมอยู่ในป่าช้านั้นด้วย มีคนเลื่อมใสศรัทธาไปทำบุญกันมาก

ข้าพเจ้า และบุตร ภรรยา ได้ช่วยปัดกวาดสถานที่สำหรับพระอยู่อาศัยด้วย และหมั่นไปเสมอแทบทุกวัน

ข้าพเจ้า (หลวงชาญนิคม) ได้ทราบความประสงค์ของท่านเจ้าพระคุณ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** (ติสฺโส อ้วน) ที่จะหาที่สร้างวัดดังกล่าวแล้ว ข้าพเจ้าก็บังเกิดความเลื่อมใสศรัทธาขึ้นในขณะนั้น และข้าพเจ้าก็มีอุปนิสัยชอบไปในทางวิปัสสนาธุระอยู่ด้วย

ปรึกษาบุตร ภรรยา ต่างก็มีความร่วมใจกันในอันที่จะถวายที่ดินสร้างวัด จึงได้นำความกราบเรียนท่านเจ้าพระคุณสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน)

ว่าข้าพเจ้าพร้อมด้วยบุตร ภรรยา มีใจเลื่อมใสศรัทธาที่จะถวายที่ดินของข้าพเจ้า แล้วจะก่อสร้างให้เป็นสำนักสงฆ์ตามความประสงค์ของท่าน

*ครั้นแล้วข้าพเจ้าก็นำ***ท่าน** *และ***พระอาจารย์สิงห์** *พร้อมด้วยสงฆ์ ตรวจดูที่ดินของข้าพเจ้า*

*ท่านเจ้าพระคุณ***สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** *(ติสฺโส อ้วน) และสงฆ์ ตรวจดูแล้วว่า* ***ที่อันนี้ถูกต้อง เหมาะแก่การสร้างวัดอรัญญวาสี เพราะไม่ไกลไม่ใกล้หมู่บ้าน ถูกต้องตามพระวินัย*** *ก็เป็นอันตกลง*

*แล้วก็กะที่ที่จะปลูกศาลาการเปรียญ และที่จะปลูกกุฏิ และที่จะขุดบ่อน้ำ ส่วนโบสถ์จะปลูกกลาง***แกซ้าง** *เพราะเป็นหนองใหญ่ มีน้ำตลอดปี*

กุฏิ และที่อาศัยของพระภิกษุสามเณร จะทำเป็นกำมะลอก่อน พอให้มีฝาและประตูปิดเปิดได้ พอให้พระได้อาศัยให้ทันในพรรษานี้ (ปี พ.ศ. ๒๔๗๕) ซึ่งมีเวลาอยู่อีก ๕ เดือนเท่านั้น

ข้าพเจ้าก็รับจะจัดทำให้ตามความประสงค์ของท่านทุกประการ เพราะเวลานั้นข้าพเจ้ามีกำลังกายกำลังทรัพย์พร้อมมูล พอจะทำได้โดยไม่ต้องเบียดเบียนตนและผู้อื่น"

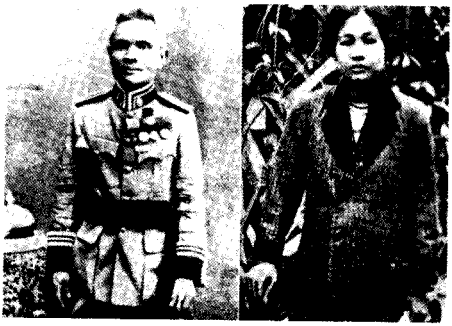

นายพันตำรวจตรี หลวงชาญนิคม (ทอง จันทรศร)
นางชาญนิคม (เกสร จันทรศร)

๑๑๗. ลงมือก่อสร้างวัด

ต้นเหตุการสร้าง**วัดป่าสาลวัน** ของ **หลวงชาญนิคม** ตอนที่ ๒ มีดังนี้

เมื่อข้าพเจ้าได้ทราบความประสงค์ และรายการต่างๆ แล้ว ข้าพเจ้าจึงลงมือเขียนแผนผัง ตัดถนนใหญ่น้อยในเขตวัด ๓๐ กว่าสาย

ตามงานที่ข้าพเจ้าทำนี้ ข้าพเจ้าใช้ผ้านุ่งของข้าพเจ้าซึ่งมี ๒ ผืน ชุดหนึ่งไว้ทองงาน ส่วนอีกชุดหนึ่งไว้ซักผ้า

การทำงานแต่ละชุดๆ ไป บางวันก็มีชาวบ้านผู้มีศรัทธามาช่วย มี***ผู้ใหญ่ถัง นายสมบูรณ์ นางเทศ นางเป๊ะ และลูกหลานบ้านกองพระทราย นายชิน นายตัด นางจาก นางสาย*** เป็นต้น

การสร้างกุฏิ จัดแบ่งออกเป็น ๔ หมู่ หมู่หนึ่งๆ มีกุฏิ ๘ หลัง หมู่หนึ่งๆ มีกุฏิหมู่ละ ๗ ถึง ๘ หลัง นอกนั้นเป็นกุฏิเดี่ยว รวมทั้งกุฏิรายในวัดนี้ กุฏิหลังแรกที่พระอุปัชฌาย์เดียว เพื่อสะดวกแก่การสั่งสอนอบรมเพียงผู้เดียว

ศาลาการเปรียญ กับ***กุฏิ*** ข้าพเจ้าจะสร้างให้เป็นการถาวรนี้เอง จึงได้เรียกการงานมามาก

คือ ***ศาลาการเปรียญ*** กว้าง ๑๐ ศอก ยาว ๒๔ ศอก ใต้ถุนสูง ๓ ศอก มีระเบียงยื่นออก ๔ ด้าน ๆ ละ ๖ ศอก พื้นสูงจากดิน ๒ ศอก พื้นระเบียงเตี้ยลง ๑๕ นิ้ว มีบันไดขึ้นลงทั้ง ๔ ด้าน หลังคามุงสังกะสี เสาไม้เต็งรัง เครื่องบนและเครื่องล่างและพื้นใช้ไม้เต็งรัง ราคา ๑,๖๘๔ บาท

กุฏิเจ้าอาวาส ใช้ไม้จริง หลังคามุงสังกะสี กว้าง ๗ คืบ ยาว ๑๒ คืบ ด้วยคืบพระสุคต ตามแบบพุทธานุญาต มีมุขยื่นออกอีก ๔ ศอกเป็นพิเศษ ห้องมีหน้ามุขสูง ๒ เมตร ราคา ๒๐๐ บาท

ส่วนกุฏินอกนั้น ข้าพเจ้าจัดการทำเอง จึงได้ซื้อเสาไม้แก่นล่อนมา

๗๕ ต้น จ้างนายช่างมาทำเป็นประจำเดือน ส่วนลูกมือใช้คนสวนลูกจ้างของข้าพเจ้า ๗ คน ทำเป็นประจำ

กุฏิขนาดใหญ่ ทำเป็น ๒ ห้อง มีหน้ามุข มีชาน สูง กว้าง ยาว ตามพระวินัย คือ กว้าง ๗ คืบพระสุคต ยาว ๑๒ คืบพระสุคต

นายอินทร์ เจ้าของนาหนองรี ให้ที่ดินชุดสระน้ำข้างหน้าวัด วัดนี้เป็นภูมิประเทศเหมาะดีมาก และอากาศก็เหมาะปลอดโปร่งดีมาก และปราศจากการรบกวนแห่งเสียงต่าง ๆ และบุคคลภายนอก และได้จัดการขุดสระไปพร้อม **นายแดง** พนักงานขับรถ กับ **นายเห็งเจียว** เป็นผู้จัดการ

กับ **หลวงนราภักดี** ให้ที่ดินทางทิศตะวันออก เพื่อทำถนนเข้าวัด

ขณะที่**ข้าพเจ้า** (หลวงชานุนิคม) กำลังลงมือสร้างกุฏิอยู่นี้ มีพระสงฆ์จีนเป็นลูกศิษย์พระอาจารย์สิงห์ เดินทางมาจากที่ต่าง ๆ หมู่ละ ๕ – ๗ – ๑๒ รูปบ้าง

คราวนี้การก่อสร้างก็ต้องเร่งมือ และได้จ้างช่างเพิ่มขึ้นอีก เพื่อให้ทันพระที่มาได้อยู่อาศัย ถ้ากุฏิหลังไหนเสร็จแล้ว พระขึ้นอยู่ทีเดียว ส่วนพระนอกนั้นต้องไปกางกลดอยู่โคนต้นไม้

คราวนี้เมื่อมีพระมาก ชาวบ้านต่างก็มีศรัทธาอยาก**จะมีส่วนสร้างกุฏิบ้าง** ต่างก็มาหาข้าพเจ้า และแสดงความประสงค์ให้ข้าพเจ้าทราบ

ข้าพเจ้าจึงชี้แจงแก่ผู้ที่มีศรัทธาทราบว่า **วัดเป็นศาสนาของผู้มีศรัทธาย่อมมีส่วนเป็นเจ้าของด้วยกันทุกคน ข้าพเจ้าเป็นแต่ผู้นำคนหนึ่งเท่านั้น ถ้าท่านทั้งหลายมีศรัทธาแล้วข้าพเจ้าก็ยินดี**

คราวนี้ท่านผู้มีศรัทธาเหล่านั้น ขอให้ข้าพเจ้าจัดการสร้างกุฏิให้ เมื่อข้าพเจ้ารับรองแล้ว เขาเหล่านั้นก็มอบเงินให้ตามมูลค่าที่ต้องซื้อไม้ แต่ส่วนการขนไม้จากโรงไม้ และช่างทำ ค่าตะปู และค่าจากมุงหลังคา เสาเหล่านี้เป็นหน้าที่ของข้าพเจ้า

ต้องออกเงินและจัดการให้ทั้งสิ้น

เสา ๗๕ ต้นไม่พอ ต้องซื้อใหม่อีก ๔๕ ต้น ตกลงที่กะไว้ชั้นแรกว่ากุฏิจะทำกำมะลอก่อนนั้น เมื่อมีผู้ช่วยออกเงินค่าไม้ช่วยเหลือเช่นนี้ จึงสร้างเป็นกุฏิถาวรทีเดียว

เมื่อกุฏิหลังไหนของใครแล้วเสร็จ ผู้เป็นเจ้าของกุฏิก็นำ**เครื่องไทยทานบริขาร** เช่น เสื่อ หมอน มุ้ง ตุ่มน้ำ ถ้วยแก้ว กาน้ำ และไทยทานอื่น ๆ แล้วแต่ศรัทธาจะหามา แล้วก็นำไปถวายพระผู้อยู่ครองพร้อมกันในคราวเดียวกันกับถวายกุฏิให้เป็นของสงฆ์ไปทีเดียว

แต่กุฏิเล็กที่ทำเป็นห้องเดียว **กุฏิขนาดเล็ก**นี้ ราคาหลังละ ๓๐ บาท รวมกุฏิขนาดเล็กมี ๒๘ หลัง มีรายชื่อเจ้าของกุฏิอยู่พร้อม

กุฏิขนาดเล็กของข้าพเจ้า มีอยู่ ๑๒ หลัง

ส่วน**กุฏิขนาดใหญ่** ของข้าพเจ้ามีอยู่ ๔ หลัง ของ**นายแดง**พนักงานขับรถไฟ ๑ หลัง ของ**นายมี นายตา** ร่วมทุนกัน ๑ หลัง ของ**นางสวย** ๑ หลัง ของ**นายชื่น** ๑ หลัง ของ**กำนันทา** ๑ หลัง ของ**ขุนสวัสดิ์ – นางแดง และบุตร** ๑ หลัง รวม ๑๐ หลัง ราคาหลังละ ๑๐๐ บาท

การก่อสร้าง**ศาลาการเปรียญ** แล้วเสร็จในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ ทันเข้าพรรษาพอดี ได้ถวายผ้าอาบน้ำฝนและดอกไม้ธูปเทียน

ในต้นปีสร้างวัดนี้ (พ.ศ. ๒๔๗๕) **มีพระภิกษุจำพรรษา ๓๘ รูป สามเณร ๑๒ รูป รวมเป็น ๕๐ รูป พอดีกับกุฏิ**

ศาลาการเปรียญ **นายแดง** ช่วย ๖๐ บาท **หลวงนราฯ** ช่วย ๓๐ บาท

ส่วน**ท่านพระมหาปิ่น** กับสงฆ์รวม ๑๐ รูป สามเณร ๔ รูป เจ้าคณะมณฑลให้ไปจำพรรษาอยู่ที่**ป่าช้าที่ ๒ นายสิบเอกอำคา** ทหาร กับพวก รับเป็นธุระทำที่พักถวายพอกับจำนวนพระเณร

จึงรวมพระคณะวิปัสสนาธุระในพรรษานี้ พระ ๔๘ รูป สามเณร ๑๖ รูป รวม ๖๔ รูป"

สำนักสงฆ์ที่**หลวงปู่พระมหาปิ่น** ไปพักจำพรรษานี้ ต่อมาได้พัฒนาเป็นวัดชื่อ **วัดป่าศรัทธารวม** อยู่ที่ตำบลหัวทะเล อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เป็นวัดฝ่ายวิปัสสนากรรมฐานวัดที่สอง ต่อจากวัดป่าสาลวัน

ท่านผู้อ่านครับ ผมคัดลอกเรื่องการสร้างวัดแบบนี้มีความสุขใจอย่างยิ่ง รู้สึกปีติและศรัทธากับผู้สร้างเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งพวกเราก็ได้กระทำอย่างนี้ คือ เริ่มต้นสร้างวัดกรรมฐานมาหลายแห่ง และทำมาจนบัดนี้.

และ...เชื่อไหมครับ ในจำนวนชื่อผู้ร่วมสร้าง**วัดป่าสาลวัน** ในยุคเริ่มแรกนี้ มีชื่อ**คุณปู่**ของผมรวมอยู่ด้วย บอกให้ก็ได้ว่าคุณพ่อของผมเป็น**คนโคราช**ครับผม.

โบสถ์น้ำ วัดป่าสาลวัน สมัยเริ่มแรก

๑๑๘. สร้างวัดป่าแห่งที่สอง : วัดป่าศรัทธารวม

เรื่องนี้ก็เป็นบันทึกของ **หลวงชาญนิคม** มีดังนี้

"ในพรรษาแรกนี้ (พ.ศ. ๒๔๗๕) **นางแจ้ง** บุตรสาวของ**นางบู่** ซึ่งเป็นภรรยาเถ้าแก่ใหญ่ในบ้านประตูชุมพล มีศรัทธาแก่กล้า ได้มาแสดงความประสงค์อยากจะทอดกฐินใน**วัดป่าสาลวัน** เพราะมีความเลื่อมใสในพระวิปัสสนาธุระซึ่งจำพรรษาอยู่นี้ เพราะเดิมยังไม่เคยก่อสร้างการกุศลเลย และจะทอดไตรทั้งวัด **ข้าพเจ้า** (หลวงชาญนิคม) ก็ยอมให้ทอดกฐินตามความเจตนาของนางแจ้ง

ครั้นวันทอดกฐิน ตรงกับวันที่ ๒๓ ตุลาคม (พ.ศ. ๒๔๗๕) งานพระบรมรูปทรงม้ารัชกาลที่ ๕ ข้าพเจ้าได้จัดการรับรองทางวัด คือ มีการแข่งเรือที่**หนองแกช้าง** เป็นการเพิ่มพูนในงานทอดกฐิน ประกอบกฐินมีการชบวนแห่เอิกเกริกครึกครื้น มีผู้เข้ามาเที่ยวมาชมวัดมากมาย

ครั้นปีที่สอง พ.ศ. ๒๔๗๖ **นางทองเพียร** เจ้าของยี่ห้อ**ซินฮวดหลี** เป็นผู้มีศรัทธาทอดกฐิน และมีประชาชนเป็นอันมากมีศรัทธาอันแก่กล้าเลื่อมใสในจตนาไปบำเพ็ญกุศลใน**วัดป่าสาลวัน**

ข้าพเจ้าผู้ก่อสร้างวัด มีความสุขเป็นล้นพ้น และการก่อสร้าง**วัดป่าสาลวัน**นี้ ข้าพเจ้าได้พยายามโดยเต็มสติกำลัง สร้างสำเร็จแล้วก็ตั้งใจอุปถัมภ์พระภิกษุสงฆ์สามเณรตามสติกำลังความสามารถของข้าพเจ้ามิได้ขาด และสิ่งที่ก่อสร้างไปแล้ว ถ้ายังไม่เหมาะหรือทรุดโทรม ก็พยายามแก้ไขให้ดี และตั้งใจจะจัดการให้ดี

วันพระ หรือ **วันธรรมสวนะ** ข้าพเจ้าและภรรยาก็ได้ไปสมาทานอุโบสถ

ศีล และฟังเทศน์เป็นประจำ และชักชวนผู้อื่นให้มีความเลื่อมใส เข้าวัดฟังธรรม

และใน**วันธรรมสวนะ ท่านพระอาจารย์สิงห์**ก็นัดประชุมธรรมสากัจฉา โดย**ท่านเจ้าคุณญาณดิลก** (พิมพ์ ธมฺมธโร ภายหลังเป็น พระธรรมปิฎก และสุดท้ายคือ สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ วัดพระศรีมหาธาตุ บางเขน กรุงเทพฯ) กับ **พระครูปลัด** (พระครูปลัดสัมพิพัฒน์วิริยาจารย์ – ใช้) **วัดสุทธจินดา** มาฟังทุกวันตลอดพรรษา

มีพระสงฆ์จากวัดต่าง ๆ และสาธุชนผู้ใคร่ต่อการปฏิบัติมาฟังเป็นจำนวนมาก ตลอดพรรษานั้น นับว่าเป็นกุสโลบายขยายการเผยแผ่วิปัสสนาธุระได้เป็นอย่างดี

(**ท่านหลวงตาพระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน** เล่าให้ฟังว่า ตอนนั้นท่านเป็นพระบวชได้ ๒ - ๓ พรรษา พักอยู่**วัดสุทธจินดา** ไปฟังเทศน์**หลวงปู่สิงห์** หลายครั้ง แต่ยังฟังไม่รู้เรื่องนัก)

ในปีที่ ๒ (พ.ศ. ๒๔๗๖) มีประชาชนพลเมืองเกิดศรัทธาปสาทะมากขึ้น จึงขออาราธนา พระภิกษุสามเณรในวัดป่าสาลวันอันเป็นศิษย์ของ**ท่านอาจารย์สิงห์** ไปแนะนำพร่ำสอนตามตำบล อำเภอต่าง ๆ ในเขตจังหวัดนครราชสีมา โดยอาศัยบารมีของ**เจ้าคณะมณฑล** องค์อุปถัมภ์ได้เป็นผู้แนะนำและสนับสนุน

และ**ท่านเจ้าคุณพระญาณดิลก** (พิมพ์ ธมฺมธโร) ก็ได้เอาใจใส่ส่งเสริมวัดป่าสาลวัน คือท่านได้มาทำความสงบที่วัดป่าสาลวันอยู่เสมอ ๆ คราวละ ๗ วัน และท่านได้ทรมานกิเลส ๑๕ วันฉันหนหนึ่ง เหมือนกับพระเณรที่วัดป่าสาลวัน ซึ่งเป็นนโยบายส่งเสริมพระวิปัสสนาธุระช่วยท่าน**พระอาจารย์สิงห์** และ**ท่านมหาปิ่น**

และ **วัดป่าช้าที่ ๒** ซึ่ง**ท่านพระมหาปิ่น** เป็นสมภารอยู่นั้น ได้มีผู้ศรัทธาสร้างกุฏิและศาลาการเปรียญให้ถาวรขึ้นในปีที่ ๒ คือ **พระบุรคาม ปลัดจังหวัดนครราชสีมา** และ **พ.อ. หลวงขยันสำรวจพล พ.อ. หลวงไล่พลรบ พ.อ. หลวงศรีมหายุทธ** และท่านผู้มีศรัทธาอื่นอีกหลายท่าน น่าเลื่อมใสอนุโมทนายิ่ง"

ดังกราบเรียนมาแล้วว่า วัดป่าช้าที่ ๒ ที่ตำบลหัวทะเล ซึ่ง**หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** ได้ริเริ่มทำการก่อตั้งและเป็นเจ้าอาวาสองค์แรกนี้ ต่อมาได้ชื่อ **วัดป่าศรัทธารวม** ดังในปัจจุบัน

เจ้าอาวาส**วัดป่าศรัทธารวม** องค์ต่อมาคือ **หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** ซึ่งพำนักที่วัดป่าแห่งนี้ติดต่อกันนานถึง ๑๒ ปี ระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๔๘๖ ก่อนจะไปพำนักเป็นการถาวรที่**จังหวัดสกลนคร** บ้านเกิดของท่าน

ภายในวัดป่าศรัทธารวม ต.หัวทะเล อ.เมือง จ.นครราชสีมา

๑๑๙. ความผูกพันของสมเด็จฯ ต่อวัดป่าสาลวัน

เรื่องนี้เขียนเกี่ยวกับองค์**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน)** ที่มีความผูกพันต่อวัดป่าสาลวัน วัดกรรมฐานที่ก่อตั้งด้วยความดำริขององค์ท่าน

ท่านผู้อ่านคงจำได้ว่า **สมเด็จฯ** พระองค์นี้ท่านเคยเป็นปฏิปักษ์ขัดขวางแนวทางของพระธุดงคกรรมฐานมาก่อน ด้วยองค์ท่านเจริญก้าวหน้ามาจากการศึกษาทางปริยัติธรรม ท่านจึงไม่เชื่อว่าการไปนั่งหลับตาเรียนรู้ธรรมในป่าในเขาจะเป็นไปได้ ดังที่เสนอมาแล้ว

มาบัดนี้ **สมเด็จฯ** ท่านเปลี่ยนทัศนคติ และเห็นด้วยกับวิธีการของพระธุดงคกรรมฐาน องค์ท่านเองก็เริ่มฝึกกรรมฐานอย่างจริงจัง รวมทั้งให้ความสนับสนุนการสร้างวัดกรรมฐานแห่งแรกในจังหวัดนครราชสีมา ดังนั้นองค์ท่านจึงมีความผูกพันกับ**วัดป่าสาลวัน**แห่งนี้มาก

เนื้อหาที่นำเสนอนี้ ยังเป็นบันทึกของ**หลวงชาญนิคม**อยู่ ดังต่อไปนี้

"*อนึ่ง ส่วนท่านเจ้าคุณ**พระพรหมมุนี*** (สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ - ติสฺโส อ้วน) ***เจ้าคณะมณฑล*** *ผู้มีความประสงค์อันแรงกล้าในการที่ท่านจะทะนุบำรุงพระวิปัสสนาธุระ* ***ท่านก็ได้มาพักประจำอยู่วัดป่าสาลวันเสมอ ๆ***

และอีกประการหนึ่ง ***ท่านเจ้าคุณฯ*** *ชอบในภูมิสถานที่ ๆ ท่านมาพัก คือก่อนที่จะปลูกกุฏิที่ท่านมาพักนี้ ในที่นั้น**มีต้นรังอยู่คู่หนึ่ง*** *ต้นรังคู่นี้มีกิ่งก้านสาขางามร่มดี*

ท่านอธิบายว่า ***พระพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพานที่ป่าสาลวัน เมืองกุสินารา มีต้นรังคู่อย่างนี้ เป็นของหายาก***

และ ท่านว่า ***ท่านจะตายอยู่ในร่มรังคู่นี้ ตามอย่างพระพุทธเจ้า และ***

ขอให้ปลูกกุฏิให้ท่านได้อาศัยสักหลังหนึ่ง

*ข้าพเจ้าก็ได้จัดปลูกกุฏิถวายทานตามความประสงค์ของท่าน คือ เป็นกุฏิของ**ขุนสวัสดิ์ – นางแดง***

*เมื่อมีกุฏิที่พักแล้ว ท่านได้ไปพักอยู่ที่วัดป่าสาลวันอยู่เสมอ ๆ และคราวใดที่ท่านพักสงบอยู่ที่วัดนี้ **ท่านเจ้าคุณฯ ได้สั่งท่านพระอาจารย์สิงห์ทุกคราวว่า ถ้าได้ทราบว่าท่านเจ้าคุณฯ ป่วยอยู่ในที่ใดแล้ว หรือสถานที่ใดก็ตาม ขอให้ท่านอาจารย์สิงห์รีบไปรับเอาท่านมาอยู่ในกุฏิใต้ต้นรังคู่นี้ อย่าทันให้ตายอยู่ในที่อื่น***

*ท่านพระอาจารย์สิงห์ก็ทราบอยู่แล้ว แต่ที่ท่านไม่ได้ปฏิบัติตามความประสงค์ของท่านเจ้าคุณ**พระพรหมมุนี (สมเด็จพระมหาวีรวงศ์)** นั้น **เพราะทางการไม่ยอมอนุญาต***

ในช่วงสุดท้ายของชีวิต **สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน)** พำนักที่ **วัดบรมนิวาส** กรุงเทพฯ ท่านอาพาธเนื่องด้วยโรคชรา เริ่มกำเริบตั้งแต่วันอาทิตย์ที่ ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๘ เป็นต้นมา จนกระทั่งมรณภาพเมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๒๖ มกราคม พ.ศ ๒๔๙๙ เวลา ๑๘.๔๕ น. รวมสิริอายุได้ ๘๙ ปี พรรษา ที่ ๖๘

กุฏิสงฆ์ และหอกลอง วัดป่าสาลวัน

๑๒๐. วิบากกรรมของคุณหลวงฯ

หลวงชาญนิคม ผู้ถวายที่ดินและสร้างวัดป่าสาลวัน ต้องประสบเคราะห์ภัยทางการเมือง ในคราวเกิดเหตุการณ์**กบฏบวรเดช** ในปี พ.ศ. ๒๔๗๖ ต้องถูกจำคุกอยู่หลายปี แต่งานบุญงานกุศลของคุณหลวงไม่มีเสื่อมถอย ท่านยังเดินหน้าทำบุญทำกุศลเต็มที่ต่อเนื่องไปจนวาระสุดท้ายของชีวิต

ผมขอคัดลอกบันทึกของ**หลวงชาญนิคม** มาเสนอต่อ แล้วผมจะเขียนเรื่อง**กบฏบวรเดช** อย่างย่อ ๆ เป็นการปิดท้ายตอน ดังนี้

"***ท่านอาจารย์สิงห์ พระอาจารย์มหาปิ่น*** *ทั้งสององค์นี้ท่านเป็นพี่น้องกัน ข้าพเจ้ามีความนับถือท่านเป็นอาจารย์ ได้รับความรู้ทางธรรม และชอบใจข้อปฏิบัติของท่านและศิษยานุศิษย์ของท่าน*

*กับมี**อุบาสิกา**เป็น**ชี** ๑๕ – ๑๖ คน มาอาศัยอยู่ ข้าพเจ้าได้จัดให้มีที่อาศัยอยู่เป็นหมู่ คือปลูกเรือนให้อยู่ในสวนของข้าพเจ้า ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือติดเขตรถไฟ คนละฟากทางกับเขตวัด ๕ หลัง*

*การปลูกให้ชีอยู่นี้ ได้มีผู้ศรัทธาช่วยเหลือ มี**กำนันนิน และลูก นางทองสุก คมนามูล** ๑ หลัง **นางป๊อก** ๑ หลัง **ขุนสุรจิตร์ นายอำเภอเมือง** ได้ปลูกเรือน ๓ ห้อง หลังคามุงสังกะสี ๑ หลัง*

*นอกจากนางชีแล้ว ยังมี**อุบาสก**ที่ถือเพศเป็น**ขาว**ก็หลายคน ข้าพเจ้าจัดให้อยู่ในบริเวณวัดเพื่อช่วยเหลือพระ นับว่าเป็นการพร้อมมูลทุกอย่าง*

พระเณรเป็นคนเลี้ยงง่าย บิณฑบาต ถือธุดงควัตรฉันหนเดียว (ฉันรวม)

*ครั้นเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๕ (อายุ ๖๐ ปี) รับพระราชทานเบี้ยบำนาญ ได้ย้ายครอบครัวไปอยู่บ้านสวน เป็นบ้านส่วนตัวอยู่ข้าง**วัดสมอราย***

ได้มีโอกาสดูแลช่วยเหลือรักษาวัดมากขึ้น จนนับว่าเสร็จตามโครงการ จึงปรารถนา **จะทำการฉลองวัดตามความนิยม** เพราะผู้มีศรัทธาได้ร่วมก่อสร้าง ก็อยากจะจัดการฉลองเสียให้เสร็จ

แต่ยังทำไม่ทัน เพราะข้าพเจ้าจำต้องจัดการสถานที่อยู่อาศัยส่วนตัวให้เป็นที่เรียบร้อยเสียก่อน

ครั้นต่อมา เดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ ได้มีเหตุใหญ่หลวงเนื่องด้วยการเมืองเกิดขึ้นที่จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งข้าพเจ้ายังตกอยู่ในข่ายแห่งเหตุนั้นด้วย

ข้าพเจ้าผู้หนึ่งต้องถูกจับตัวส่งฟ้องศาลพิเศษ และส่งตัวไปขังไว้เรือนจำมหันตโทษ (บางขวาง) จังหวัดนนทบุรี ตลอดมา จนศาลพิเศษพิพากษาลงโทษ ๑๖ ปี

การครั้งนี้ ข้าพเจ้ามิได้โทษใครเป็นผู้ทำให้ มันเป็นผลกรรมของข้าพเจ้าโดยแท้ จึงไม่มีอะไรดีไปกว่าที่ข้าพเจ้าจะทนรับผลของกรรมไปจนกว่าจะถึงที่สุด

แม้ในระหว่างที่ข้าพเจ้ามาต้องขังอยู่ในบางขวางนี้ การศาสนา ภรรยาของข้าพเจ้าและบุตร ก็คงจัดการบำรุงวัด พระภิกษุสามเณร เป็นปกติอยู่มิได้บกพร่อง

ข้าพเจ้าต้องขังอยู่ในเรือนจำมหันตโทษ ๗ ปีเศษ แล้วย้ายไปอยู่เกาะตะรุเตา ๒ ปีเศษ จนถึง พ.ศ. ๒๔๘๖ จึงหมดกรรมพันเวร ได้กลับมายังจังหวัดนครราชสีมา

ซึ่งนับว่าเป็นบุญเป็นกุศลยังคุ้มครองข้าพเจ้า ได้มีชีวิตกลับมาเห็นวัดวาอาราม และสิ่งที่ได้ก่อสร้าง พระเจ้าพระสงฆ์ ยังคงอยู่ปกติดังเดิม แต่ที่ชำรุดทรุดโทรมไปบ้างเป็นธรรมดา และที่ก่อสร้างเพิ่มเติมขึ้นอีกก็มี

ที่ชำรุดผุพัง เช่น โบสถ์ (สิมน้ำ) กุฏิขนาดเล็ก เป็นต้น

*สิ่งที่ก่อสร้างขึ้นใหม่ มี**ถังน้ำฝน** ก่อด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก จุน้ำได้มาก ๑ ถัง ซึ่งบรรดาผู้มีศรัทธาช่วยเหลือออกเงินและบอกบุญ*

***คุณนายทองมี คุณป้าพันธ์** เป็นต้น บอกบุญไปในที่ต่าง ๆ และ **นายหรั่ง บ้านท่าช้าง** มีศรัทธาให้ทรายทั้งหมดจนพอ กับ**นายแดง พนักงานขับรถไฟ** ให้กระดานทำแบบทั้งหมด **ท่านพระครูปลัด** เป็นพระครูปลัดของท่านเจ้าคุณพระพรหมมุนี วัดสุทธจินดา เป็นนายช่างผู้ทำ มีพระสงฆ์ สามเณรช่วย ๓ เดือน จนเสร็จเรียบร้อย*

***คุณนายไข่ กับบุตรสาว** สร้างกุฏิขนาดใหญ่ หลังคามุงสังกะสี ถวายหลังหนึ่ง **นายเอี่ยม** บ้านสี่แยกสวนหมาก ปลูกกุฏิใหญ่หลังคามุงสังกะสี ๑ หลัง **คณะพวกรถไฟ**สร้างถวาย ๑ หลัง **นางแสง**สร้างกุฏิใหญ่ ๑ หลัง **ชีสมบุญ**สร้างกุฏิใหญ่ ๑ หลัง*

***คุณป้าสายบัว**สร้าง**หอระฆัง**ขนาดใหญ่ พร้อมกับระฆัง ๑ หอ กับ **พระชนู**สร้างกุฏิใหญ่ถวาย หลังคามุงสังกะสี ๑ หลัง*

***พ.อ. คุณพระศรีวิชัยฯ** ปลูกเรือนอยู่แล้วถวายเป็นสงฆ์ ๑ หลัง กับผู้มีศรัทธาสร้างกุฏิเล็ก หลังคามุงสังกะสี ๕ หลัง **ร.ท. ทองพล** ๑ หลัง **ร.อ. หลวงทหารฯ** ๑ หลัง*

*กับ **คุณวัน คมนามูล** เป็นต้นศรัทธาบอกบุญ **ทำการขยายศาลาการเปรียญ** ออกไปอีก ๒ ห้อง พร้อมเฉลียงตามรูปเดิม และทำลูกกรงรอบระเบียงศาลา และทำเพดานศาลาเพิ่มเสร็จ เพราะศาลาการเปรียญไม่พอในคราวมีงานใหญ่*

การสร้างกุฏิ หอระฆัง ขยายศาลาการเปรียญเพิ่มเติมตอนหลังดังกล่าว ข้าพเจ้ารู้สึกปีติยินดี และขออนุโมทนาในบุญกุศลที่ท่านผู้มีศรัทธาได้ก่อสร้างเป็นอย่างยิ่ง และขอแสดงไว้ในที่นี้เป็นอย่างสูงด้วย"

ผมคัดลอกบันทึกการสร้าง**วัดป่าสาลวัน** ของ **หลวงชาญนิคม** ด้วยความปีติอิ่มใจ จึงคัดลอกมาทุกตัวอักษร ด้วยไม่อยากให้มีตกหล่นเลย

รูปเหมือนหลวงปู่ใหญ่มหาเถร
หลวงปู่ขัน และหลวงปู่ศิริ
ยอดปัญญาพิเศษ

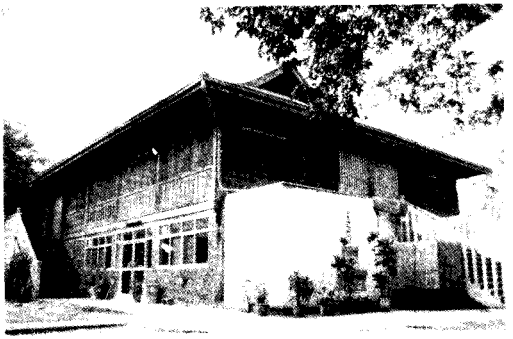

ศาลาบำเพ็ญบุญและพักผ่อน

บรรยากาศภายในวัดหลังฉัน

หากไม่สบอัธยาศัยท่านผู้อ่านบ้างก็ต้องกราบขออภัย เพราะผมศรัทธาและชื่นชม
เกี่ยวกับเรื่องงานบุญเช่นนี้จริง ๆ

อ้อ! เรื่อง **'กบฏบวรเดช'** ที่สัญญาไว้แต่แรก ขอยกไปตอนหน้า
ก็แล้วกันนะครับ.

๑๒๑. เหตุการณ์กบฏบวรเดช ปี ๒๔๗๖

จากตอนที่แล้วได้พูดถึงว่า เหตุการณ์ที่เรียกว่า **'กบฏบวรเดช'** ในปี พ.ศ. ๒๔๗๖ ส่งผลให้**หลวงชาญนิคม** นายตำรวจใหญ่แห่งโคราช ผู้ถวายที่ดินและสร้างวัดป่าสาลวัน ต้องถูกจำคุกในข้อหากบฏเป็นเวลาร่วม ๑๐ ปี ดังที่เล่ามาแล้ว

ย้อนกล่าวถึงเหตุการณ์นี้ต้องย้อนไปถึงการที่ **'คณะราษฎร'** นำโดย **พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา** ทำการยึดอำนาจเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็นระบอบใหม่ที่เรียกว่า **'ประชาธิปไตย'** ณ วัน**พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗** แห่งราชวงศ์จักรี ขณะนั้นเสด็จประทับอยู่ที่พระราชวังไกลกังวล หัวหิน ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับแรกเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้วเราก็ถือเอาวันนั้นเป็นวันชาติ ของบ้านเมืองมาจนกระทั่งทุกวันนี้ ไม่เคยเปลี่ยนแปลงไปเลยแม้แต่น้อย

ตามรัฐธรรมนูญ ได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นครั้งแรก แล้วมีการจัดตั้งรัฐบาล โดยมี**พระยามโนปกรณ์นิติธาดา** เป็นนายกรัฐมนตรี คนแรกของประเทศ แต่อย่างไรก็ตามประเทศไทยก็ไม่เคยมีรัฐธรรมนูญฉบับใดที่ถูกยกเลิกไปเร็วเท่ากับรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ซึ่งถูกยกเลิกไปเพียงแค่ ๑ ปี ๓ เดือน ๒๐ วัน เท่านั้น

เหตุการณ์รัฐประหารมีต้นเหตุมาจากการที่**คณะราษฎร** ได้เสนอ **'สมุดปกเหลือง'** ของ **หลวงประดิษฐ์มนูธรรม** (ดร. ปรีดี พนมยงค์) เป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

แผนพัฒนาดังกล่าว ได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ในทางไม่เห็นด้วยอย่างกว้างขวาง เห็นว่าออกในแนวสังคมนิยมจัด มีลักษณะเป็นคอมมิวนิสม์ รวมทั้งมีข้อโต้แย้งในเรื่องพระเกียรติยศและพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ ส่งผลให้แผนฯ

ดังกล่าวต้องเลิกล้มไป และเป็นเหตุให้**หลวงประดิษฐ์มนูธรรม** ต้องเดินทางออกนอกประเทศ ไปอยู่ที่ฝรั่งเศส

เหตุการณ์นี้ทำให้**คณะราษฎร์** และฝ่ายทหารไม่พอใจ จึงนำไปสู่การรัฐประหารโค่นล้มรัฐบาล**พระยามโนปกรณ์นิติธาดา** เมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๖ แล้ว **พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา** ก็ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีจัดตั้งรัฐบาลใหม่ แล้วมีการออกกฎหมายล้างมลทินให้**หลวงประดิษฐ์มนูธรรม**

เหตุการณ์เบื้องหลังน่าจะมีอะไรที่ซับซ้อนมาก ผมนำมาเล่าเฉพาะเรื่องสำคัญ ๆ ที่เป็นที่รู้กันในหมู่ประชาชนทั่วไปนะครับ

เป็นธรรมดา ผลจากการเปลี่ยนแปลงทั้งหลาย ย่อมมีทั้งผู้ได้รับประโยชน์และผู้เสียประโยชน์ ที่เห็นชัดเจนคือ บรรดานายพล และทหารหลายนาย ซึ่งรวมทั้ง **พลเอก พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบวรเดช** ถูกปลดออกจากราชการ ยังความไม่พอใจให้เกิดขึ้นในหมู่ทหาร แล้วนำไปสู่การรัฐประหาร แต่ไม่สำเร็จ จึงกลายเป็น **'กบฏบวรเดช'** ขึ้นในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ นั่นเอง

คณะรัฐประหาร ที่ต้องกลายเป็นกบฏ ที่เรียกภายหลังว่า **กบฏบวรเดช** นี้ มีแกนนำอยู่ที่จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมี**พระองค์เจ้าบวรเดช**เป็นหัวหน้า ได้วางแผนนำทหารจากหัวเมืองเข้าบุกยึดเมืองหลวง โดยหวังความสนับสนุนจากทหารในกรุงเทพฯ เรียกแผนการรัฐประหารครั้งนั้นว่า **'แผนล้อมกวาง'** และเรียกชื่อคณะผู้ก่อการว่า **'คณะกู้บ้านเมือง'**

การรัฐประหารเริ่มต้นโดย**คณะกู้บ้านเมือง** นำทัพ**ทหารโคราช** (กองพันทหารราบที่ ๑๕, กองพันทหารราบที่ ๑๖, กองพันทหารม้าที่ ๔, กองพันทหารปืนใหญ่ที่ ๓ และกองพันทหารปืนใหญ่ที่ ๔) **ทหารเพชรบุรี** (กองพันทหารราบที่ ๑๔) **ทหารอุตร** (กองพันทหารราบที่ ๑๘) เดินทางมุ่งสู่กรุงเทพฯ โดยมีการเจรจากับ**ทหารกรุงเทพฯ** ที่ขึ้นชอบ**พันเอก พระยาศรีสิทธิสงคราม** ที่เป็นฝ่ายวางเฉยไม่ให้ร่วมมือกับฝ่ายรัฐบาล

แต่ฝ่ายทหารแตกกันเอง คือ **ทหารกรุงเทพ** ต้องการให้**พันเอกพระยาศรีสิทธิสงคราม** เป็นหัวหน้าคณะรัฐประหาร แต่ท**หารโคราช**ยืนยันให้**พระองค์เจ้าบวรเดช** เป็นหัวหน้า ดังนั้น ทหารกรุงเทพ จึงหันไปสนับสนุนรัฐบาลแล้วกลายเป็นทหารรบกับทหารเอง

การปะทะยิงกันครั้งแรก เกิดขึ้นที่**อำเภอปากช่อง** จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๖ ซึ่งถือเป็นวันเริ่มต้นกบฏ ได้มีการจับคนของรัฐบาลเป็นชเลยที่โคราช แล้วคณะผู้ก่อการได้เคลื่อนกำลังมาทางดอนเมือง ยึดพื้นที่ตอนเหนือของกรุงเทพฯ เอาไว้

มีการเปิดเผยในภายหลังว่า ความจริงแล้วคณะผู้ก่อการมีแผนจะดำเนินการในวันที่ ๑๐ ตุลาคม โดยจะลงมืออย่างรวดเร็ว แต่มีเหตุต้องให้เลื่อนการปฏิบัติออกไป ๑ วัน เป็นวันที่ ๑๑ ตุลาคม ทำให้ฝ่ายรัฐบาลมีเวลาตั้งตัวและโต้กลับได้ทันท่วงที

ความจริงอีกประการหนึ่งคือ แผนปฏิบัติการลับของคณะผู้ก่อการเกิดรั่วและรู้ไปถึงรัฐบาลก่อนการปฏิบัติ ๒ วัน คือ เมื่อ**พระยาพหลพลพยุหเสนา** นายกรัฐมนตรี อยู่ในระหว่างตรวจเยี่ยมมณฑลทหารราชบุรี จู่ ๆ ก็มีทหารนักบินชื่อ**ขุนไสวมัณยากาศ** นำเครื่องบินลงจอด และยื่นจดหมายให้แก่**สมุหเทศาภิบาลมณฑล** แจ้งว่าเป็นสาส์นจาก**พระองค์เจ้าบวรเดช**

พระยาพหลพลพยุหเสนา เห็นเหตุการณ์ดังกล่าวด้วยตนเอง ก็เดาออกว่าเป็นสาส์นมาชวนให้ร่วมมือก่อการรัฐประหาร จึงรีบเดินทางกลับกรุงเทพฯ แล้ววางแผนรับมือทันที

ฝ่ายรัฐบาลได้แต่งตั้ง **พันโท หลวงพิบูลสงคราม** (ยศภายหลังคือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม) เป็นผู้บัญชาการกองกำลังผสม บรรทุกกองกำลัง พร้อมด้วย

รถถัง และอาวุธหนัก ไปทางรถไฟ ไปปักหลักตรึงกำลังไว้ที่สถานีรถไฟบางซื่อ

กองทหารนครสวรรค์ ที่ยกมาช่วยฝ่ายก่อการ ถูกฝ่ายรัฐบาลสกัดไว้ที่ **สถานีโคกกระเทียม** จังหวัดลพบุรี ถูกตีถอยร่นกลับคืน มีเพียง**พระยาเสนาสงคราม** แม่กอง ได้หนีเล็ดลอดมาร่วมกับฝ่ายก่อการได้

กองทหารเพชรบุรี ถูกทหารฝ่ายรัฐบาลที่ราชบุรีสกัดกั้นไว้ที่**สถานีบ้านน้อย** (สถานีเขาย้อย) ไม่สามารถจะผ่านมาร่วมกับฝ่ายก่อการได้

กองทหารปราจีนบุรี ประเมินเห็นว่าฝ่ายก่อการไม่สามารถเอาชนะฝ่ายรัฐบาลได้ จึงหันเข้าร่วมกับฝ่ายรัฐบาล ทำการปราบปรามฝ่ายก่อการจนเกิดการสูญเสียอย่างมาก

ฝ่ายรัฐบาลได้ส่ง **พันตรี หลวงเสรีเริงฤทธิ์** เป็นตัวแทนเข้าเจรจาให้คณะก่อการเลิกรากลับไป โดยรัฐบาลจะขอพระราชทานอภัยโทษให้ แต่ฝ่ายก่อการไม่ยอม กลับจับตัวพันตรี หลวงเสรีเริงฤทธิ์ ไว้เป็นตัวประกัน พร้อมทั้งยื่นข้อเรียกร้อง ๖ ข้อ รวมทั้งการขอนิรโทษกรรมให้กับตนเอง

ทางฝ่ายรัฐบาลไม่ยอม ทางฝ่ายก่อการจึงเคลื่อนพลยึดพื้นที่**ดอนเมือง**และ**บางเขน** แล้วปักหลักต่อสู้อย่างเหนียวแน่นจนถึงวันที่ ๑๔ ตุลาคม ณ **สถานีรถไฟหลักสี่** มีกำลังทหาร ๕ กองพันจากนครราชสีมา สามารถตีกำลังฝ่ายรัฐบาลถอยร่น จนเข้ายึด**คลองบางเขน**ไว้ได้

รุ่งขึ้น วันที่ ๑๕ ตุลาคม ฝ่ายรัฐบาลได้หนุนกำลังพร้อมอาวุธหนักนำขึ้นรถไฟ รุกไล่ฝ่ายก่อการซึ่งเป็นรองทั้งกำลังพลและกำลังอาวุธอย่างเทียบกันไม่ติด ทางฝ่ายก่อการจึงต้องถอยกลับ

เมื่อเห็นว่าเพลี่ยงพล้ำ ฝ่ายก่อการได้ใช้หัวรถจักรเปล่า พุ่งชนรถไฟของฝ่ายรัฐบาล ทำให้เกิดความเสียหายและมีทหารฝ่ายรัฐบาลตายจำนวนหนึ่ง

ฝ่ายก่อการประเมินดูแล้วว่า ไม่มีทางสู้กับฝ่ายรัฐบาล จึงสั่งให้ถอยทัพ

ไปทางรถไฟ กลับไปยึดช่องแคบ**สถานีปากช่อง** นครราชสีมา เตรียมการต่อสู้กับฝ่ายรัฐบาล รวมทั้งได้ทำการระเบิดทำลายสะพานและรางรถไฟเสียหายหลายแห่ง เพื่อเป็นการประวิงเวลาการติดตามรุกไล่จากทหารฝ่ายรัฐบาล

ฝ่ายก่อการถูกกำลังฝ่ายรัฐบาลติดตามปราบปรามถึง**สถานีหินลับทับกวาง และปากช่อง** ฝ่ายก่อการเสียหายหนัก จนฝ่ายรัฐบาลปราบปรามได้ในที่สุด

หัวหน้าฝ่ายก่อการ คือ **พลเอก พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบวรเดช** และพระชายา ได้หลบหนีขึ้นเครื่องบินไปยัง**เมืองไซ่ง่อน** เมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๔๗๖ แล้วต่อไปอยู่ที่**ประเทศกัมพูชา** (กลับคืนเมืองไทยในปี พ.ศ. ๒๔๙๑)

ทางฝ่ายก่อการรัฐประหารจึงกลายเป็น**ฝ่ายกบฏ** ถูกจับกุมคุมขังมีจำนวนเป็นร้อย มีทั้งทหารและพลเรือนผู้เกี่ยวข้อง ถูกตัดสินให้จำคุกที่เรือนจำบางขวาง บางคนมีโทษถึงประหารชีวิต

ต่อมา วันที่ ๑๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๖ (สมัยนั้นการเริ่มต้นปีใหม่ของไทยยังถือเอาวันสงกรานต์เป็นวันขึ้นปีใหม่อยู่ ถ้านับตามปฏิทินปัจจุบันจึงน่าจะเป็นปี พ.ศ. ๒๔๗๗) **พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗** ทรงสละราชสมบัติ แล้วเสด็จพระราชดำเนินออกนอกประเทศไปพร้อมกับ **สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี** เพื่อไปรักษาพระเนตรที่ประเทศอังกฤษ และทรงพำนักอยู่ที่นั้นจนตลอดพระชนมายุ

ด้วยเหตุการณ์สละราชสมบัติและพระราชพิธีเสวยราชย์ รัชกาลที่ ๘ จึงทำให้มีการอภัยโทษแก่นักโทษเหล่านั้น ผู้ที่ต้องโทษประหารชีวิตก็ลดเป็นจำคุกตลอดชีวิต และผู้ที่ต้องโทษจำคุกก็ได้รับการลดโทษลงตามส่วน

พ.ศ. ๒๔๘๒ นักโทษการเมืองจากเหตุการณ์**กบฏบวรเดช** พร้อมทั้งนักโทษการเมืองอีกจำนวนหนึ่งจากเหตุการณ์**กบฏนายสิบ** (ซึ่งเกิดขึ้นภายหลัง) ได้ถูกส่งไปกักขังที่นิคมฝึกอาชีพเกาะตะรุเตา จังหวัดสตูล

พ.ศ. ๒๔๘๗ ในสมัยของรัฐบาลประชาธิปัตย์ ซึ่งมี**นายควง อภัยวงศ์** เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีการออกกฎหมายนิรโทษกรรม นักโทษการณีกบฏบวรเดช ทั้งหมดจึงได้รับการปล่อยตัวเป็นอิสระ

ก็เป็นอันพ้นทุกข์พ้นโศกกันไปนะครับ

จากเหตุการณ์กบฏบวรเดชในครั้งนั้น ได้มีการเสียหายล้มตายกันทั้งสองฝ่าย โดยเฉพาะฝ่ายกบฏเสียหายหนัก ทางฝ่ายรัฐบาลได้สูญเสียกำลังพลไป ๑๗ นาย มียศตั้งแต่นายพันเอกลงมา

ทางรัฐบาลได้ก่อตั้งอนุสาวรีย์เป็นที่ระลึกแก่ผู้เสียชีวิตในครั้งนั้นขึ้นที่ **วงเวียนหลักสี่** บางเขน ทำพิธีเปิดเมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๙ มีชื่อเป็นทางการว่า **'อนุสาวรีย์พิทักษ์รัฐธรรมนูญ'** แต่เป็นที่รู้จักกันทั่วไปว่า **'อนุสาวรีย์ปราบกบฏ'** หรือ **'อนุสาวรีย์หลักสี่'** ในปัจจุบัน

ที่สรรหามาเล่าก็จบลงด้วยประการฉะนี้แล.

บูรพาจารย์เจดีย์ วัดป่าสาลวัน

๑๒๒. เมื่อคุณหลวงฯ พ้นวิบาก

บันทึกของ**หลวงชาญนิคม** ตอนต่อไป ได้กล่าวถึงพระเถระซึ่งเป็นพระภิกษุจาก**วัดป่าสาลวัน** ได้แยกย้ายกันไปเผยแผ่ธรรมในที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ ซึ่งล้วนแต่เป็นพระมหาเถระ หรือครูบาอาจารย์ที่มีชื่อเสียง ที่พวกเรารู้จักเป็นอย่างดีแทบทุกองค์ แต่ผมจะขอข้ามบันทึกในส่วนนี้ไปก่อน ไว้นำเสนอในโอกาสที่สมควรต่อไป

คุณหลวงชาญนิคม และครอบครัวได้อำลาจังหวัดนครราชสีมา กลับไปอยู่ที่จังหวัดอุดรธานี บ้านเกิด เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๖ หลังจากพ้นโทษเนื่องจากเหตุการณ์กบฏบวรเดชนั้นแล้ว ในปีนั้นท่านมีอายุประมาณ ๗๐ ปี

บันทึกของ**คุณหลวงฯ** อีกฉบับหนึ่ง ได้เขียนถึงการพ้นวิบากกรรมของท่าน ดังนี้

"... ตามปกติแล้ว (คุณหลวงชาญฯ และครอบครัว) *ก็ได้พร้อมใจกันตั้งหน้าบำเพ็ญกุศลสร้างวัดวาอารามอยู่ด้วยศรัทธาปสาทะในพระพุทธศาสนา แต่มามีเหตุต้องพลัดพรากจากกันให้ได้ไปรับโทษทุกข์ดังกล่าวแล้ว มันเป็นกรรมเวรของข้าพเจ้าแต่ผู้เดียว แต่ผลกรรมมีอำนาจแผ่ครอบไปถึงผู้อื่นที่เกี่ยวข้องให้พลอยลำบากด้วย*

*ฉะนั้น การที่ข้าพเจ้าได้**ทำเหตุดี** ดังที่บรรยายมาแล้ว ก็หวังว่าผลของกรรมดีที่ได้ประพฤติมาแล้ว คงจะตามสนองให้เป็นแน่นอน จะเร็วหรือช้านั้นสุดแท้แต่กำลังของกรรม*

ดูเถิด ตามคำพิพากษาลงโทษ ๑๖ ปี ต้องถูกถอดจากยศบรรดาศักดิ์ เรียกเครื่องราชอิสริยาภรณ์ พร้อมกับเบี้ยบำนาญที่พระราชทานเลี้ยงชีพนั้นคืน

*แต่เดชะบุญที่ข้าพเจ้าได้สร้างสมมา จึงได้รับอภัยโทษหลายครั้ง เช่น คราว**พระราชพิธีเสวยราชย์รัชกาลที่ ๘** บ้าง ได้รับวันลดเพราะทำความชอบใน*

เรือนจำบ้าง จึงถูกขังจริง ๙ ปี ๖ เดือน ได้พ้นโทษเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๖

กรรม คือการกระทำทั้งฝ่ายดีและฝ่ายชั่ว บางชนิดให้ผลเร็ว บางชนิดให้ผลช้า สุดแล้วแต่กำลังของกรรม ดังพุทธภาษิตว่า **'กมฺมุนา วตฺตตี โลโก'** สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม

ครั้นข้าพเจ้าพ้นจากกรรมเลวกรรมชั่วให้ผลแล้ว กรรมดีก็ต้องให้ผลแทนหมุนเวียนกันไปจนกว่าอริยมรรคจะมาตัด

วันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๖ ข้าพเจ้าได้อพยพครอบครัวจากจังหวัดนครราชสีมา ไปตั้งภูมิลำเนาอยู่จังหวัดอุดรธานี มีลักษณะเหมือนตายแล้วเกิดใหม่ด้วยนามกาย โดยมิได้นึกมิได้ฝัน

ภายหลังในระหว่างที่อยู่ในจังหวัดอุดรธานี ได้มีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี วันที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๙ ว่า ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ **พระราชทานบรรดาศักดิ์คืนให้นายทอง จันทรศร เป็นหลวงชาญนิคม** แล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ **พระราชทานยศคืนให้หลวงชาญนิคม (ทอง จันทรศร) เป็นนายพันตำรวจตรี** แล้วทรงกรุณาโปรดเกล้าฯ **พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย คืนให้นายพันตำรวจตรี หลวงชาญนิคม (ทอง จันทรศร) ครั้นต่อมาก็ได้คืนเบี้ยบำนาญให้ตามเดิม**

นับแต่นั้นมาข้าพเจ้าก็ได้รับพระราชทานเบี้ยบำนาญเลี้ยงชีพ และมีความสุขตลอดมาจนบัดนี้

ทั้งนี้ นับว่าเป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าฯ หาที่สุดมิได้

ผล ที่ข้าพเจ้าได้รับนี้ ไม่ใช่เป็นของใหม่ **เป็นของเก่า** หรือ ของเดิมของข้าพเจ้าโดยแท้จริง และ**เป็นธรรม** สมจริงดังที่เจ้าประคุณ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺสเถระ) สังฆนายกประเทศไทยองค์แรก** ได้กรุณาแนะสอนสั้น ๆ ครั้งสุดท้าย ขณะที่ข้าพเจ้ายังต้องขังอยู่บางขวาง ว่า

'อโถ สุจิณฺณสฺส ผลํ น นสฺสติ' ผลแห่งเหตุที่ได้ประพฤติไว้ดีแล้ว ย่อมไม่สูญไปเลย

ท่านเปรียบเหมือนช่างไม้ที่ได้ผึกฝนได้ดีแล้ว จนต่อตู้โต๊ะได้แล้ว ถึงจะไม่ได้ทำการช่าง ความเป็นนายช่างที่ดีก็ยังเก็บความดีอยู่ตามสภาพ

คำสอนของเจ้าประคุณสมเด็จฯ ยังตรึงใจของข้าพเจ้าอยู่ ข้าพเจ้าจึงได้เทิดทูลพระคุณของท่านไว้เป็นที่สูงสุด"

คุณหลวงชาญฯ ได้เขียนขอบพระคุณ**หลวงปู่สิงห์** ด้วยว่า

*"ท่านเจ้าคุณ**พระญาณวิศิษฏ์** (ท่านพระอาจารย์สิงห์) เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดปราจีนบุรี-นครนายก (ในเวลาต่อมา) ซึ่งเป็นอาจารย์ที่เคารพนับถือ ทั้งได้กรุณาส่งเสริมการก่อสร้าง**วัดป่าสาลวัน** พร้อมกับเป็นครูเป็นอาจารย์อบรมสั่งสอนธรรมปฏิบัติ สมถกัมมัฏฐาน วิปัสสนากัมมัฏฐาน ฝ่ายวิปัสสนาธุระ แก่พระสงฆ์ สามเณร อุบาสกอุบาสิกา แก่ผู้มีความเลื่อมใสศรัทธาใครในการปฏิบัติ*

จนพระสงฆ์ศิษยานุศิษย์ของท่าน จนรอบรู้ในธรรมปฏิบัติ จนมีความสามารถสั่งสอนบุคคลอื่น ได้ ไปเผยแพร่ศาสนธรรม ในที่ต่าง ๆ หลายสาขา

*นับว่าท่านได้ทำประโยชน์ ต่ออายุพระพุทธศาสนาโดยมากมาย และกับทั้ง**ท่านเจ้าคุณฯ** (หลวงปู่สิงห์) ได้มีความเมตตากรุณาแก่ข้าพเจ้าและครอบครัวของข้าพเจ้ามาแล้วนั้น*

ข้าพเจ้าขอแสดงความขอบพระคุณท่านโดยความเคารพในที่นี้เป็นอย่างสูงด้วย"

*"ขออำนาจแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย และบุญกุศลสำเร็จมาจากการสร้าง**วัดป่าสาลวัน** และบุญกุศลที่ข้าพเจ้าประกอบอบรมอยู่ ณ บัดนี้ด้วย*

จงเป็นปัจจัยป้องกัน และบำบัดอุปสรรค อุปัตทวันตราย และภัยพิบัติทั้งปวง และจงประสิทธิ์ส่งเสริมอิฏฐวิบูลผล ทั้งทางโลกและทางธรรมแก่ท่านผู้มีศรัทธาปสาทะในพระพุทธศาสนา ทั้งผู้บริจาคทรัพย์สร้างวัดนี้ และผู้มีจิตเอื้อเฟื้อช่วยเหลือด้วยกำลังกาย กำลังความคิด ทั่วทุกท่าน ตลอดเพื่อนร่วมทุกข์

และขอให้ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นที่รักเคารพยิ่ง จงเจริญตลอดกาลนาน

ขอสรรพสัตว์ทั้งหลายจงอย่ามีภัย อย่ามีเวร อย่าเบียดเบียนกัน จงพ้นจากความทุกข์ มีความสุข สุขสมบัติยิ่ง ทุกเมื่อเทอญ"

สาธุ ! สาธุ ! สาธุ !

ท่านผู้อ่านที่เคารพ ผมมีความสุขใจ ปีติยิ่ง ที่ได้คัดลอก **ประวัติการสร้างวัดป่าสาลวัน** ของ **หลวงชาญนิคม** มานำเสนอใหม่แทบทุกตัวอักษร หากเยิ่นเย้อไปบ้าง ก็ต้องกราบขออภัยด้วย

ที่ว่าสุขใจ เพราะผมและครอบครัวมีความคุ้นเคยกับวัดนี้ ไปบ่อยสมัยที่ **หลวงพ่อพุธ ฐานิโย** ยังดำรงขันธ์อยู่ ส่วนใหญ่เราจะไป**นั่งหลับตา** น้อมรับการอบรมจิตจากท่าน

แม้ทุกวันนี้ เมื่อ **หลวงพ่อเพิ่ม กิตฺติวฑฺฒโน** เป็นเจ้าอาวาส พวกเราก็ยังไปอยู่ แม้ความบ่อยจะลดลงไปบ้างก็ตาม

หลวงชาญนิคม (อายุ ๗๗)

นางชาญนิคม (อายุ ๗๐)

๑๒๓. พระวัดป่าสาลวัน ออกเผยแผ่ธรรม

เรื่องราวที่นำเสนอในตอนนี้ ยังคงเป็นบันทึกของ**หลวงชาญนิคม**อยู่ ซึ่งผมได้ข้ามมา และตั้งใจครั้งแรกว่าจะนำไปเสนอในภายหลัง แต่เมื่อมาคิดอีกที เห็นว่าน่าจะนำเสนอบันทึกนี้ให้ต่อเนื่องกันไปให้จบเลย แล้วจึงค่อยไปเริ่มเรื่องของ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** กันใหม่ คงไม่ทำให้ท่านผู้อ่านสับสนจนเกินไปนะครับ

ในบันทึกของ**หลวงชาญนิคม** ไม่ได้ระบุวันเดือนปีที่เขียน แต่เมื่อพิจารณาจากถ้อยคำที่ใช้ โดยเฉพาะเมื่อเขียนถึง**หลวงปู่สิงห์** นั้น **คุณหลวงฯ** จะใช้สมณศักดิ์ของหลวงปู่ว่า **'ท่านเจ้าคุณพระญาณวิศิษฏ์'** อีกแห่งก็ใช้ตำแหน่งบริหารของท่านว่า **'เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดปราจีนบุรี – นครนายก'**

ถ้าดูตามประวัติ **หลวงปู่สิงห์** ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญที่ **พระญาณวิศิษฏ์สมิทธิวีราจารย์** เมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ และท่านดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะจังหวัดในระหว่างที่ท่านพักจำพรรษาที่**วัดป่าทรงคุณ** จังหวัดปราจีนบุรี เป็นครั้งที่สอง ในปีพ.ศ. ๒๔๙๑ – ๒๕๐๒ รวมเวลา ๘ ปี

เมื่อพิจารณาจากสองจุดดังกล่าว คือ ปีที่ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ (พ.ศ. ๒๕๐๐) และปีที่ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยเจ้าคณะจังหวัด (๒๔๙๑ – ๒๕๐๒) ก็อนุมานได้ว่า**คุณหลวงชาญฯ** เขียนบันทึก**การสร้างวัดป่าสาลวัน** ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๐ – ๒๕๐๒ ขณะที่**คุณหลวงฯ** พักอยู่ที่จังหวัดอุดรธานี มีอายุระหว่าง ๘๔ – ๘๖ ปี

ที่ผมต้องสันนิษฐานปี พ.ศ. ว่าอยู่ในราวปี ๒๕๐๐ – ๒๕๐๒ นั้น ก็หมายความว่า**วัดป่าสาลวัน**ก่อตั้งมาได้ประมาณ ๒๕ ปีแล้ว มีความเป็นปึกแผ่นมั่นคง พระเณรจากวัดป่าสาลวันในยุคแรกได้เป็นครูอาจารย์สายกรรมฐานที่มี

ชื่อเสียงหลายองค์ การเผยแผ่ธรรมจึงทำได้อย่างกว้างขวางทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ดังปรากฏในบันทึกของ**หลวงชาญนิคม** ดังต่อไปนี้

"อนึ่ง ข้าพเจ้า (หลวงชาญนิคม) ได้ทราบด้วยความปีติยินดีเป็นอย่างยิ่งว่า

พระภิกษุสงฆ์และสามเณรคณะวิปัสสนาธุระสำนักวัดป่าสาลวัน ซึ่งท่านพระอาจารย์สิงห์ ได้อบรมสั่งสอนอุบาสกอุบาสิกา ให้มีศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ได้ศึกษาอบรมจนมีความรู้ธรรมปฏิบัติ แล้วแนะสอนผู้อื่นได้เป็นจำนวนมากมาย

ทางมณฑลคณะสงฆ์ได้จัดให้ออกไปเผยแพร่ศาสนธรรม ประจำอยู่ในตำบล อำเภอ และจังหวัดต่าง ๆ หลายสาขา ทั้งมณฑลชั้นนอกชั้นใน ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคอิสาน คือ

(หมายเหตุ : ข้อความต่อไปนี้ ในส่วนหน้า ที่เป็นตัวเอน คงไว้ตามต้นฉบับเดิม ส่วนข้อความในวงเล็บ ผมเขียนเพิ่มเติมเกี่ยวกับชื่อ สมณศักดิ์ สมณฉายา วัดที่ท่านพำนักเป็นแห่งสุดท้าย และปีมรณภาพ เป็นต้น)

๑. พระอาจารย์เทศ *อยู่จังหวัดภูเก็ต ภาคใต้* (พระราชนิโรธรังสี คัมภีรปัญญาวิศิษฏ์ – หลวงปู่เทสก์ เทสฺรงฺสี วัดหินหมากเป้ง อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย มรณภาพวันที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๓๗ อายุ ๙๒ ปี ๗ เดือน ๒๑ วัน พรรษา ๗๑)

๒. พระอาจารย์กงมา *อยู่จังหวัดจันทบุรี แล้วไปอยู่วัดดอยธรรมเจดีย์ สกลนคร* (หลวงปู่กงมา จิรปุญฺโญ วัดดอยธรรมเจดีย์ ตำบลตองโขบ อำเภอโคกศรีสุพรรณ จังหวัดสกลนคร มรณภาพวันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๐๕ อายุ ๖๑ ปี ๑๑ เดือน ๑๑ วัน)

๓. พระอาจารย์ฝั้น *อยู่วัดถ้ำผาขามบนเขา อำเภอพรรณานิคม*

(หลวงปู่ฝั้น อาจาโร วัดป่าอุดมสมพร ตำบลพรรณา อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร มรณภาพเมื่อวันที่ ๔ มกราคม ๒๕๒๐ อายุ ๗๗ ปี ๔ เดือน ๑๕ วัน พรรษา ๕๒)

๔. พระอาจารย์คำดี *อยู่วัดถ้ำผาปู่เขานิมิตร์ จังหวัดเลย* (พระครูญาณทัสสี – หลวงปู่คำดี ปภาโส วัดถ้ำผาปู่ ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย มรณภาพวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๒๗ อายุ ๘๓ ปี พรรษาในธรรมยุต ๕๗)

๕. พระอาจารย์ลี *อยู่วัดบางปิ้ง จังหวัดสมุทรปราการ* (พระสุทธิธรรมรังสีคัมภีรเมธาจารย์ – ท่านพ่อลี ธมฺมธโร วัดอโศการาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ มรณภาพวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๐๔ อายุ ๕๕ ปี ๓ เดือน ๖ วัน พรรษา ๓๔)

๖. *พระอาจารย์ซามา* *อยู่วัดบ้านยางคำ จังหวัดขอนแก่น* (หลวงปู่ซามา อจุตฺโต วัดป่าอัมพวัน อำเภอเมือง จังหวัดเลย มรณภาพแล้ว)

๗. พระอาจารย์ฉิม *ไปอยู่วัดป่าสันติธรรม บ้านในเมืองเชียงใหม่* (พระญาณสิทธาจารย์ – หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร วัดถ้ำผาปล่อง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ มรณภาพวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๓๕ อายุ ๘๒ ปี ๙ เดือน ๑๙ วัน พรรษา ๖๓)

๘. พระอาจารย์คำ *อยู่วัดป่ามุกดาหาร* (หลวงปู่คำ ยสฺสกุลปุตฺโต วัดศรีจำปาชนบท อำเภอพังโคน จังหวัดสกลนคร)

๙. พระอาจารย์สีโห *อยู่วัดป่าทรงคุณ จังหวัดปราจีนบุรี* (หลวงปู่สีโห เขมโก วัดป่าศรีไพรวัน ตำบลเหนือเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด มรณภาพแล้ว)

๑๐. พระอาจารย์ภูมมี *อยู่วัดโนนพระนิเวศ จังหวัดอุดรธานี* (พระครูวินัยธร – หลวงปู่ภูมี จิตธมฺโม วัดป่าโนนนิเวศ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี มรณภาพแล้ว)

๑๑. พระอาจารย์กว่า *อยู่วัดบ้านภู่ พรรณานิคม* (หลวงปู่กว่า สุมโน

วัดป่ากลางโนนภู่ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร มรณภาพแล้ว)

๑๒. พระอาจารย์แดง *อยู่วัดป่าประชานิยม อำเภอในจังหวัดกาฬสินธุ์* (พระสุธรรมคณาจารย์ –พระอาจารย์แดง ธมฺมรกฺขิโต วัดประชานิยม จังหวัดกาฬสินธุ์)

๑๓. พระอาจารย์บุญสิงห์ *อยู่วัดสร่างโศก อำเภอยโสธร* (พระครูพิศาลศีลคุณ วัดศรีธรรมาราม – วัดสร่างโศก อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร)

๑๔. พระอาจารย์เกิ่ง *วัดป่าสามผง ท่าบ่อ อำเภอศรีสงคราม* (หลวงปู่เกิ่ง อธิมุตฺตโก วัดโพธิ์ชัย อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม)

๑๕. พระอาจารย์หลุย *อยู่วัดป่าจังหวัดเชียงราย* (หลวงปู่หลุย จนฺทสาโร วัดถ้ำผาบิ้ง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย มรณภาพวันจันทร์ที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๓๒ อายุ ๘๘ ปี ๑๐ เดือน ๑๔ วัน พรรษา ๖๔)

๑๖. พระอาจารย์ชอบ *อยู่วัดถ้ำเขาเมืองเลย* (หลวงปู่ชอบ ฉานสโม วัดป่าสัมมานุสรณ์ บ้านโคกมน ตำบลผาน้อย อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย มรณภาพวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๓๘ อายุ ๙๓ ปี ๑๑ เดือน ๒๗ วัน พรรษา ๗๐)

๑๗. หลวงตาคง *อยู่วัดท่าช้าง นครราชสีมา* (พระวินัยรักขิต – หลวงปู่คง จกฺกวโร วัดป่าจักราช อำเภอจักราช นครราชสีมา มรณภาพปี พ.ศ. ๒๕๕๑)

๑๘. พระอาจารย์วิริยังค์ *อยู่วัดป่าอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี* (พระธรรมเจติยาจารย์ – หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินธโร วัดธรรมมงคล สุขุมวิท ๑๐๑/๑ เขตพระโขนง กรุงเทพฯ เกิดวันที่ ๗ มกราคม ๒๔๖๓ ปัจจุบัน พ.ศ. ๒๕๕๔ อายุ ๙๑ ปี)

๑๙. หลวงตาแดง *อยู่วัดบ้านใหม่ลำโรง นครราชสีมา*

๒๐. พระอาจารย์คูณ *อยู่วัดป่าสารคาม* (พระอาจารย์คูณ อธิมุตฺตโก มรณภาพ พ.ศ. ๒๔๘๗)

๒๑. หลวงตาบุญ *อยู่กิ่งชวน อำเภอจัตุรัส*

๒๒. พระอาจารย์อ่อน *ได้ไปตั้งวัดอยู่ในจังหวัดนครราชสีมาหลายสาขา แล้วไปอยู่จังหวัดจันทบุรีเป็นบางคราว เวลานี้ไปสร้างวัดอยู่บ้านหนองบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี* (หลวงปู่อ่อน ถาณสิริ วัดป่านิโครธาราม บ้านหนองบัวบาน ตำบลหมากหญ้า อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี มรณภาพ วันพุธที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๒๔ อายุ ๘๐ ปี พรรษา ๕๗)

ท่านพระอาจารย์สิงห์ *ก็มิได้ไปประจำอยู่ที่วัดป่าสาลวันแห่งเดียว ได้จาริกไปอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ หลายแห่ง นานบ้าง เร็วบ้าง เช่น จังหวัดเพชรบุรี ราชบุรี และปราจีนบุรี เป็นต้น*

นอกจากตำบลที่กล่าวมานี้ ***พระวิปัสสนาธุระคณะวัดป่าสาลวัน ก็ได้แยกย้ายไปอยู่ในที่ต่าง ๆ เผยแพร่ศาสนธรรมในที่ต่าง ๆ ทั่วราชอาณาจักรไทย ประเทศที่ใกล้เคียง เช่น พม่า เขมร ลาว เป็นต้น สมตามความประสงค์ของท่านเจ้าคุณพระพรหมมุนี เจ้าคณะมณฑลนครราชสีมา (สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ – ติสฺโส อ้วน) ได้ตั้งปณิธานไว้ทุกประการ"***

หลวงปู่สิงห์ รูปเหมือนหลวงปู่เสาร์, หลวงปู่มั่น และหลวงปู่สิงห์ ที่วัดป่าสาลวัน

๑๒๔. หลวงปู่เทสก์เล่าถึงสมเด็จฯ กับหลวงปู่สิงห์

จบบันทึกการสร้าง**วัดป่าสาลวัน** ของ**หลวงชาญนิคม** ไปเรียบร้อยแล้ว ก่อนจะไปต่อเรื่องของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** โดยตรง ผมขอนำบันทึกของ **หลวงปู่เทสก์ เทสฺรงฺสี** ที่เขียนถึง**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน)** ผู้เป็นพระอุปัชฌาย์-อาจารย์ กับ**หลวงปู่สิงห์** ผู้เป็นศิษย์

หลวงปู่เทสก์ เทสฺรงฺสี ในฐานะเป็นศิษย์ของ**หลวงปู่สิงห์** อีกที ได้บันทึกย้อนหลังไปถึงเหตุการณ์สมัยที่**หลวงปู่สิงห์** ยังอยู่ที่อุบลฯ แล้วถูก**สมเด็จฯ** ท่านขัดขวางการเผยแผ่ธรรมของคณะกองทัพธรรมสายพระกรรมฐาน ต่อมาจนย้ายมาอยู่ที่ขอนแก่น แล้วต่อไปถึงนครราชสีมา โดยเขียนเล่าย่อ ๆ เฉพาะเหตุการณ์ที่**หลวงปู่เทสก์** ท่านมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย ดังนี้

*"ท่านเจ้าคุณ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** (ติสฺโส อ้วน) ไม่พอใจในการที่ **พระยาตรังคะภูมาภิบาล** ให้หนังสือเอกสิทธิ์แก่**ท่านอาจารย์สิงห์** และ **มหาปิ่น** ที่ว่า **ให้ประชาชนทุกตำบลไปฟังเทศน์กัมมัฏฐาน แล้วถือพระไตรสรณคมน์***

*เจ้าคุณ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** (ติสฺโส อ้วน) จึงออกประกาศว่า ไม่ให้ **พระกัมมัฏฐานตั้งวัดป่า** เว้นไว้แต่เจ้าหน้าที่และเจ้าคณะท้องถิ่นเห็นชอบด้วย*

ประกาศทั่วหมดทั้งภาคอิสาน

***ท่านพระอาจารย์สิงห์** กับคณะ พอมาถึงขอนแก่น ก็เข้าหานายอำเภอและเจ้าคณะจังหวัด ปรึกษากันในการที่จะตั้งวัดป่า ทุกฝ่ายก็เห็นดีด้วย จึงตกลงกันตั้ง**วัดป่าโคกเหล่างา** (วัดวิเวกธรรมวิทยาราม ในปัจจุบัน)*

พอออกพรรษาแล้ว (หลวงปู่สิงห์ และคณะ) ก็เที่ยวเทศนาอบรมประชาชนให้ตั้งอยู่ในพระไตรสรณคมน์ อีกเช่นเดิม

คราวนี้ เจ้าคณะจังหวัด และผู้ใหญ่เป็นหัวหน้าไปด้วย ***คราวนี้ได้ผลยิ่งกว่าที่ประกาศอยู่ที่เมืองอุบลฯ***

ผู้เขียน *(หลวงปู่เทสก์) คิดถึงสหธรรมิกหมู่เพื่อนที่เคยฝึกอบรมมาด้วยกัน เราห่างไกลจากหมู่มา ๒ ปี เมื่อไปพบ****ท่านอาจารย์เสาร์****ที่เมืองสกลนคร แล้วได้จำพรรษาที่บ้านนาทราย ตำบลหนองหญ้า จังหวัดสกลนคร*

*ออกพรรษาแล้ว (หลวงปู่เทสก์) ลา****ท่านอาจารย์เสาร์****ไปหาเพื่อนที่จังหวัดขอนแก่น พอดีหมู่เพื่อนกำลังอบรมสั่งสอนประชาชนอยู่ มีคนมาฟังเทศน์ – เช้าไตรสรณคมน์ เป็นหมู่ ๆ นับเป็นจำนวนร้อย ๆ พัน ๆ*

ก่อนเข้าพรรษา ***เจ้าคุณสมเด็จฯ*** *ได้เรียก****พระอาจารย์สิงห์ อาจารย์มหาปิ่น*** *พร้อมด้วยคณะ และผู้เขียน (หลวงปู่เทสก์) ด้วย ลงไปที่โคราช*

อาจารย์สิงห์ *ได้เสนอรายงานที่เทศนาอบรมประชาชนได้ผลดีอย่างนี้ ๆ ท่านเลยชมใหญ่ ต่อหน้าเจ้าคณะต่าง ๆ ซึ่งไปรวมรับเสด็จอยู่ ณ ที่นั้น ว่า*

'เราควรจะเอาเยี่ยงอย่างกัมมัฏฐาน ตรวจเยี่ยมราชการ นอนป่า เที่ยวบิณฑบาตฉัน อย่างนี้ถูกต้องตามพุทธประสงค์โดยแท้'

ในแล้งนั้น ***พระวัดบ้านพระคือ โดยมี อาจารย์มี เป็นต้น ได้พากันญัตติธรรมยุตทั้งหมดวัด***

อาจารย์สิงห์ *และ* ***พระมหาปิ่น*** *พร้อมด้วยคณะ ออกเผยแพร่พระไตรสรณคมน์ โดยมีเจ้าคณะเป็นหัวหน้า*

*อยู่เมืองขอนแก่น ๓ พรรษา เจ้าคุณ****สมเด็จพระมหาวีรวงศ์*** *เมื่อเจ้าคุณ****พระอุบาลีคุณูปมาจารย์*** *มรณภาพไป ก็ว้าเหว่สลดสังเวชในตน ไม่มีใครเป็นที่ปรึกษาทางด้านกิจการงานและการศีลธรรม จึงได้ความสลดสังเวชมาก*

จึงเรียกท่านอาจารย์สิงห์ พร้อมด้วยอาจารย์ท่านมหาปิ่น ลงไปโคราช *เพื่อปรึกษาหารือในการที่จะ****ตั้งวงศ์กัมมัฏฐาน*** *ณ ที่นั้น*

แท้จริง ***ท่านอาจารย์สิงห์*** *นี้ เป็น****สัทธิวิหาริก* – อันเตวาสิก**** *ของท่านเจ้าคุณ****สมเด็จพระมหาวีรวงศ์*** *(ติสฺโส อ้วน) องค์แรกทีเดียว*

เมื่อลงไปโคราชแล้ว ***หลวงชาญนิคม*** *ก็ถวายสวน ๗๐ กว่าไร่ เพื่อสร้างสำนักสงฆ์ ที่ใกล้****หัวรถไฟ****โคราชนั่นเอง* (ต่อมาคือวัดป่าสาลวัน)

*อยู่ไปพักหนึ่งแล้ว ท่านเจ้าคุณ****สมเด็จพระมหาวีรวงศ์*** *(ติสฺโส อ้วน) จึงได้นำ****ท่านอาจารย์สิงห์*** *ไปที่****วัดบรมนิวาส*** *(กรุงเทพฯ) ทั้งพระเณรและฆราวาสมาศึกษากัมมัฏฐานกับท่านอาจารย์สิงห์ เป็นอันมาก*

*แล้ว****ท่าน*** (อาจารย์สิงห์) *กลับมาจำพรรษาที่วัดป่าสาลวัน โคราช อีกที*

ส่วน ***อาจารย์มหาปิ่น*** *จำพรรษาที่****สุสานหนองโสน*** (ต่อมาเป็นวัดป่าศรัทธารวม) *บ้านศีรษะทะเล กับ****ผู้เขียน*** (หลวงปู่เทสก์) และ ***อาจารย์ฝั้น อาจารย์ภูมี อาจารย์หลุย อาจารย์กงมา*** *ด้วย"*

ข้อความทั้งหมดนี้มาจากหนังสือชื่อ **'วงศ์ธรรมยุตในภาคอิสาน'** เป็นหนังสือของ **หลวงปู่เทสก์ เทสฺรงฺสี** เขียนเล่าถึงยุคต้นของพระในธรรมยุติกนิกาย เป็นบันทึกขนาดเล่มบาง ๆ น่าสนใจมาก.

หมายเหตุ : ***สัทธิวิหาริก** *หรือ* **สัทธิงวิหาริก** คือ ศิษย์ที่เกิดจากการอุปสมบท คืออุปสมบทต่อพระอุปัชฌาย์องค์ใด ก็เป็น**สัทธิวิหาริก** ของ**พระอุปัชฌาย์**องค์นั้น **อันเตวาสิก** หมายถึง **ศิษย์** จากการเล่าเรียน หรือจากการอาศัยในสำนัก **หลวงปู่สิงห์** จึงเป็นทั้ง**สัทธิวิหาริก** และ**อันเตวาสิก** ของ**ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ** ในทางกลับกัน **ท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ** จึงเป็นทั้ง**พระอุปัชฌาย์** และ**พระอาจารย์** ของหลวงปู่สิงห์

๑๒๕. กลับนครราชสีมา และตั้งวัด

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม และคณะ ได้ติดตาม**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสฺโส อ้วน)** เข้ากรุงเทพฯ ไปพักที่**วัดบรมนิวาส** ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๗๔ และเดินทางกลับจังหวัดนครราชสีมา ต้นเดือนพฤษภาคม ๒๔๗๕ **รวมเวลาที่พักในกรุงเทพฯ ๓ เดือนเศษ**

ท่านผู้อ่านอาจงง และสงสัยว่าผมนับระยะเวลาผิด ใช่ไหมครับ ? ขอยืนยันว่า ที่ว่า 'จากเดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๗๔ ถึง ต้นเดือนพฤษภาคม ๒๔๗๕ รวมเป็นเวลา ๓ เดือนเศษ' นี้ เป็นการนับระยะเวลาที่ถูกต้องแล้วครับ กลับงงยิ่งขึ้นใช่ไหมครับ ?

คือยังงี้ เมื่อก่อน ประเทศไทยเราถือเอา**เดือนเมษายน**เป็นเดือนขึ้นต้นปีใหม่ แล้วมาเปลี่ยนเป็น**เดือนมกราคม** ตามแบบสากล เมื่อปี **พ.ศ. ๒๔๘๔** นี้เอง

ลองไล่ดูซีครับ ปี พ.ศ. ๒๔๘๓ จึงมีแค่ ๙ เดือน เท่านั้น คือ เมษายน – ธันวาคม ๒๔๘๓ พอมกราคม ก็เริ่มปีใหม่ พ.ศ. ๒๔๘๔ ตามระบบสากล

เอาละครับ ท่านใดยังงง ผมคงปล่อยให้ท่านยังงงต่อไปก็แล้วกัน

บันทึกขององค์**หลวงปู่สิงห์** มีปรากฏในหนังสือ **'พระปฏิบัติสัทธรรม เล่ม ๒'** เป็นหนังสือที่ท่านเขียนเอง ได้กล่าวถึงการกลับนครราชสีมาครั้งนั้น ว่า

*"ครั้นเมื่อวันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๔๗๕ กลับจากจังหวัดพระนคร ถึงจังหวัดนครราชสีมาแล้ว เจ้าพระคุณ**พระพรหมมุนี (ติสฺโส อ้วน)** ไปพัก**วัดสุทธจินดา** **พระอาจารย์สิงห์ พระมหาปิ่น** ไปพักที่ **วัดป่าสาลวัน** ซึ่ง**คุณหลวง**

๑. ท่านอาจารย์ภูมมี จิตธมฺโม พร้อมด้วยพระภิกษุ ๕ รูป สามเณร ๒ รูป เผยแพร่พระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระ อยู่จำพรรษาที่สำนักสงฆ์**วัดป่าท่าช้าง** กิ่งอำเภอท่าช้าง จังหวัดนครราชสีมา

๒. พระอาจารย์อ่อน ญาณสิริ พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร พระอาจารย์กงมา จิรปุญฺโญ ให้ไปเผยแพร่พระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระ ในเขต**อำเภอสีคิ้ว** จังหวัดนครราชสีมา นายอำเภอมีความเลื่อมใส อาราธนาไปพักสำนักสงฆ์**วัดป่าสว่างอารมณ์ บ้านใหม่สำโรง** อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา

๓. พระอาจารย์ลี ธมฺมธโร พร้อมทั้งพวก ไปเผยแพร่พระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระที่**อำเภอโชคชัย ขุนอำนาจฯ** นายอำเภอ มีศรัทธาเลื่อมใสมาก ได้อาราธนาให้ท่านพักที่สำนักสงฆ์**วัดป่าธรรมิการาม** อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา

๔. พระอาจารย์บุญ พระอาจารย์พรหม พรหฺมสโร ไปเผยแพร่พระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระที่**กิ่งอำเภอบำเหน็จณรงค์** ท่านพักจำพรรษาอยู่ที่สำนักสงฆ์**วัดป่าสำราญจิตร** ตำบลบ้านชวน กิ่งอำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ

๕. พระอาจารย์คำตา พร้อมพระภิกษุ ๕ รูป สามเณร ๒ รูป ไปเผยแพร่พระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระที่**อำเภอปักธงชัย** ท่านพักจำพรรษาที่สำนักสงฆ์**วัดป่าเวฬุวัน** อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา

เมื่อ**พระอาจารย์คำตา**จากไปแล้ว ก็มี**พระอาจารย์ตู้** เป็นผู้ปกครองสืบต่อมา

๖. พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม พร้อมด้วยพระภิกษุ ๕ รูป สามเณร ๒ รูป ไปเผยแพร่พระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระที่**อำเภอจัตุรัส** จังหวัดชัยภูมิ ท่านพักที่สำนักสงฆ์**วัดป่าสุวรรณไพโรจน์** อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ

ต่อมา คณะสงฆ์ได้ให้**พระอาจารย์ทองอยู่ จิตธมฺโม** ปกครองวัดสืบต่อมา และได้ขอพระบรมราชานุญาตสร้างอุโบสถ ผูกพัทธสีมา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๒

๗. พระอาจารย์ภุมมี จิตธมฺโม *พร้อมด้วยพระภิกษุ ๕ รูป สามเณร ๒ รูป ไปเผยแพร่พระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระ**อำเภอจักราช** ท่านพักอยู่ที่สำนักสงฆ์วัดป่าจักราช* อำเภอจักราช จังหวัดนครราชสีมา*

*ต่อมา คณะสงฆ์ได้จัดให้**พระอาจารย์สำราญ** ปกครองอยู่สำนักสงฆ์วัดป่าจักราช ได้รับสมณศักดิ์ เป็นฐานานุกรมของ**เจ้าคุณพระธรรมปิฎก** เจ้าคณะธรรมยุต ภาค ๓-๔-๕ มีนามว่า **พระครูธรรมธรสำราญ** และได้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตวิสุงคามสีมา สร้างอุโบสถ เสร็จแล้วผูกพัทธสีมา เมื่อวันที่ ๒-๓-๔-๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๓"*

หมายเหตุ: **วัดป่าจักราช** เป็นวัดที่ **ท่านหลวงตาพระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน** มาพักจำพรรษาที่ ๘ ท่านได้ธรรมกรรมฐานครั้งแรกที่วัดนี้ และขณะนี้กำลังก่อสร้าง**เจดีย์บูรพาจารย์**อยู่

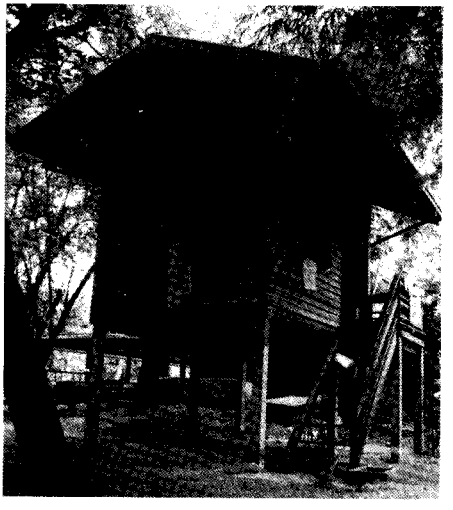

กุฏิสงฆ์ในวัดป่าสาลวัน

๑๒๖. เตือนสติหลวงปู่คำดี ปภาโส

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม เป็นพระอาจารย์กรรมฐานที่เอาใจใส่ดูแลศิษย์อย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการทำความเพียรด้านสมาธิภาวนา

ตั้งแต่สมัยที่อยู่กับ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** พระอาจารย์ใหญ่ นั้น **หลวงปู่สิงห์**ได้รับมอบหมายให้ตรวจตราดูการปฏิบัติของพระเณรในสำนัก ซึ่งท่านจะ**ส่งใจ**ไปดูในแต่ละคืนว่า พระเณรองค์ใดตั้งใจปฏิบัติดีหรือย่อหย่อนอย่างไร แล้วกราบเรียนให้**หลวงปู่มั่น**ทราบ เพื่อจะได้ให้อุบายธรรม ตักเตือน หรือชี้แนะพระเณรแต่ละรายได้ถูกต้องและทันท่วงที ผลการตรวจตราของ**หลวงปู่สิงห์** ก็ตรงกับความเป็นจริงทุกราย โดยที่ท่านไม่ต้องเดินไปดูให้เห็นกับตา จึงทำให้พระเณรเกรงกลัวการมี 'ตาทิพย์' และ 'การรู้ใจ – ดักใจคน' ของ**หลวงปู่สิงห์**มาก ต้องตื่นกลัว ระวังตัวตลอดเวลา

เมื่อ**หลวงปู่สิงห์** ได้รับมอบหมายให้มาเป็นครูอาจารย์ต้องปกครองพระเณรจำนวนมากแทน**หลวงปู่มั่น** ท่านก็ไม่ปล่อยปละละเลยในเรื่องดังกล่าว ท่านมักจะ 'ส่งใจ' ไปสอดส่องดูแลพระเณรในปกครองของท่านอยู่เสมอ เรื่องนี้บรรดาพระเณรลูกศิษย์ของท่านต่างก็ทราบกันดี

ยิ่งกว่านั้น แม้ลูกศิษย์ลูกหาที่แยกตัวไปปฏิบัติในสถานที่อื่น ท่านก็ยังสามารถติดตามรู้เรื่องราวความเป็นไปของลูกศิษย์ท่านเหล่านั้นได้ ถ้าท่านประสงค์จะรู้ ท่านจึงสามารถให้การแนะนำตักเตือนได้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง

ในตอนนี้ ผมจะขอยกกรณีของ**หลวงปู่คำดี ปภาโส** แห่งสำนักสงฆ์**ถ้ำผาปู่** อำเภอเมือง จังหวัดเลย มาเป็นตัวอย่าง

หลวงปู่คำดี ปภาโส เป็นศิษย์อาวุโสท่านหนึ่ง ติดตาม**หลวงปู่สิงห์**มาจากขอนแก่นมาอยู่**วัดป่าสาลวัน** ระยะหนึ่ง แล้วกราบลาออกธุดงค์ไปยังที่ต่าง ๆ และธุดงค์กลับไปพักที่บ้านเกิดของท่านเองในจังหวัดขอนแก่น

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๖ **หลวงปู่คำดี** เกิดความสับสนในใจ กำลังคิดที่จะสึกหาลาเพศกลับไปเป็นฆราวาส

ทั้ง ๆ ที่**หลวงปู่สิงห์** ท่านพำนักอยู่ที่**วัดป่าสาลวัน** นครราชสีมา สามารถล่วงรู้เรื่องราวของ**หลวงปู่คำดี** ได้ดี จึงเดินทางไปขอนแก่นเพื่อให้สติหลวงปู่คำดีโดยเฉพาะ ทำให้**หลวงปู่คำดี**เลิกความคิดที่จะลาสิกขา ปฏิญาณตนขอบวชมอบกายถวายชีวิตให้พระศาสนาจนตลอดชีวิต ทำให้พวกเราศิษย์ลูกศิษย์หลานได้มี**หลวงปู่คำดี ปภาโส**ให้ได้กราบไหว้มาตราบเท่าทุกวันนี้

หลวงปู่คำดี ปภาโส หรือ **พระครูญาณทัสสี** เป็นชาวขอนแก่น เกิด พ.ศ. ๒๔๔๕ ท่านบวชเป็นพระมหานิกายอยู่ ๔ พรรษา จึงได้ญัตติเป็นพระธรรมยุตเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๑ แล้วพักอยู่กับพระอุปัชฌาย์ที่ **วัดศรีจันทราวาส** ในเมืองขอนแก่น

หลวงปู่คำดี ปรารถนาจะออกธุดงค์ ได้อธิษฐานจิต *"ถ้าหากข้าพเจ้าจะได้ออกธุดงค์กรรมฐานแล้ว ขอจงให้ข้าพเจ้าได้พบพระผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบมาโปรดข้าพเจ้าด้วยเถิด"*

ในปีนั้นเอง พระกรรมฐาน ๒ องค์ คือ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** กับ **หลวงปู่พระมหาปิ่น ปณฺณาพโล** พร้อมคณะ เดินทางจากอุบลราชธานีมาตั้งสำนักสงฆ์ฝ่ายวิปัสสนาธุระที่**ป่าช้าบ้านเหล่างา** (วัดป่าวิเวกธรรมวิทยาราม ในปัจจุบัน) ในจังหวัดขอนแก่น

หลวงปู่คำดีจึงได้เข้าถวายตัวเป็นศิษย์กรรมฐานกับ**หลวงปู่สิงห์** อยู่ปฏิบัติภาวนาที่**สำนักป่าช้าบ้านเหล่างา** ๓ – ๔ เดือน แล้วได้รับอนุญาตให้ออกธุดงค์ร่วมกับพระองค์อื่น ๆ

ระเบียบการทั้งปวงไว้ในพระพุทธศาสนา เป็นอเนกปริยาย ให้พุทธบริษัททั้งหลาย ได้ตั้งใจประพฤติปฏิบัติตาม

กล่าวโดยย่อ พระองค์ทรงสั่งสอนให้บำเพ็ญศีล บำเพ็ญสมาธิ บำเพ็ญปัญญา ให้ถึงพร้อมบริบูรณ์ด้วยความไม่ประมาท ด้วยวิธีเจริญสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน กระทำในใจให้เป็นไปในกระแสหนทางแห่งอริยมรรค อริยผล จนกว่าจะเอาตนพ้นจากทุกข์ในวัฏฏสงสารได้จริง ๆ เมื่อยังไม่พ้นจากทุกข์อยู่ตราบใด ก็ให้อุตสาหพยายาม กระทำความเพียรอยู่อย่างนั้น ***ยาวชีวं*** *ตราบเท่าสิ้นชีวิต*

ก็แลเมื่อพระพุทธองค์ ทรงตั้งน้ำพระทัยมุ่งหวังประโยชน์ถึงเพียงนี้ จึงสมควรยิ่งนักที่พวกเราเหล่าพุทธบริษัท จะพึงปฏิบัติตามโดยไม่ประมาท"

หลวงปู่ทั้งสององค์ ได้เขียนถึง**พระภิกษุสามเณร** ว่า

*"บัดนี้จะว่าด้วย****พระภิกษุสามเณร*** *ผู้มุ่งมาเพื่อบำเพ็ญสมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน ต่อเป็นลำดับไป*

*ว่าด้วย****เจตนาของพระภิกษุสามเณร*** *ผู้มุ่งมาต้องเป็นผู้หวังดีจริง ๆ คือเป็นผู้หวังพ้นจากความทุกข์ และหวังเพื่อบำเพ็ญกิจของพระพุทธศาสนา จึงต้องสละความห่วงความอาลัย ในฆราวาสเหย้าเรือน ตลอดจนสละชีวิตเลือดเนื้อเพื่อทรมานตนให้พ้นจากทุกข์ในวัฏฏสงสาร จึงต้องประกอบข้อปฏิบัติในพระพุทธศาสนาด้วยความเป็นผู้ไม่ห่วงหน้าห่วงหลัง เช่น ไม่ห่วงบ้านเกิดเมืองนอน และญาติวงศ์พี่น้องของตน เป็นต้น ในเวลาที่เข้ามาอยู่ในหมู่ในคณะสงฆ์แล้ว ก็ต้องเป็นผู้ยอมสารภาพ ประพฤติตามระเบียบธรรมวินัยที่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ไม่ทำความโต้แย้งหรือทุ่มเถียงกันด้วยธรรมวินัย ต้องเป็นผู้ศึกษาธรรมวินัยด้วยความเคารพ ..."*

ถ้าหนังสือไม่หนาเกินไป ผมจะนำเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ลงไว้ในตอนท้าย ให้ได้อ่านกันเต็ม ๆ ครับ.

๑๒๘. วัดป่าสาลวันทำให้บ้านเมืองสงบสุข

หลังจากก่อตั้ง**วัดป่าสาลวัน**แล้ว **หลวงปู่สิงห์ ขนฺยาคโม**ได้พักจำพรรษาติดต่อกัน ๕ ปี ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๕ – ๒๔๗๙ แล้วจึงย้ายไปจำพรรษาที่อื่น แต่ยังคงไปมาที่วัดป่าสาลวันอยู่ และในช่วงสุดท้ายท่านได้กลับมาอยู่ที่วัดป่าสาลวันอีก จนถึงกาลมรณภาพในปี พ.ศ. ๒๕๐๔

วัดป่าสาลวัน ตั้งแต่เริ่มต้น ได้กลายเป็นศูนย์กลางของพระภิกษุสายวิปัสสนาธุระ ครูบาอาจารย์กรรมฐานองค์สำคัญ ๆ ต่างมารวมกันที่วัดป่าสาลวันแทบทุกองค์

หลวงพ่อพุธ ฐานิโย อดีตเจ้าอาวาสวัดป่าสาลวัน องค์ที่ ๔ เคยเล่าถึงบรรยากาศโดยทั่วไปของวัดป่าสาลวันในสมัยของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ว่า

*"เดิมทีบริเวณที่**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม**จะมาสร้างเป็นวัดนี้ แต่ก่อนเป็นป่ารก และในป่านี้มีต้นไม้ที่เป็นมงคลอยู่ต้นหนึ่ง และมีความสำคัญในทางพระพุทธศาสนา คือ **ต้นสาละ***

*เมื่อ**หลวงปู่สิงห์**ได้ร่วมกันก่อสร้างที่พักสงฆ์เรียบร้อยแล้ว จึงได้ชื่อว่า **วัดป่าสาลวัน***

ภายหลังจากที่หลวงปู่สิงห์สร้างวัดป่าสาลวันแล้ว โคราชก็เป็นศูนย์กลางของเหล่าบรรดาพุทธบริษัทที่มาอบรมธรรมกันมาก

ถ้าพูดถึงเรื่องความเข้าอกเข้าใจในทางพระพุทธศาสนาแล้ว โคราชเจริญรุ่งเรืองมาก เพราะสมัยนั้นมีพระผู้ใหญ่ฝ่ายปฏิบัติมารวมกันมากที่สุด

ความโด่งดังในทางด้านวิปัสสนากรรมฐานนี้ ดึงดูดจิตใจบรรดาผู้ใคร่

ในทางธรรมจากสารทิศต่าง ๆ พากันมาถวายตัวเป็นศิษย์มากเป็นเงาตามตัว

ชาวบ้านชาวเมืองก็อยู่กันอย่างมีความสุข ทำมาหากินกัน เป็นเมืองที่สมบูรณ์ เจริญทางด้านจิตใจ และทางด้านการค้าการงานต่าง ๆ

ความเอารัดเอาเปรียบกันไม่มีมากเหมือนอย่างในปัจจุบันนี้นะ เพราะไม่มีใครกล้าทำบาปกรรม มีความเคารพยำเกรงครูบาอาจารย์

ถ้าใครทำความผิดละเมิดบาปกรรมนี่ ถ้าครูบาอาจารย์พบเห็น ท่านจะพูดกล่าวตักเตือนทันที พระภิกษุสงฆ์กับประชาชนชาวบ้านจึงมีความใกล้ชิดกันมากกว่าทุกวันนี้

ครูบาอาจารย์ผู้ใหญ่ โดยเฉพาะองค์หลวงปู่สิงห์นี้ ท่านรู้วาระจิตคนรู้ว่าคนนั้นทำผิดมาแล้ว ท่านก็ว่ากล่าวตักเตือนด้วยเมตตา เหมือนเตือนลูกเตือนหลาน คนจึงเคารพยำเกรงท่าน

นี่ ท่านมีญาณหยั่งรู้ถึงขนาดนี้ คนสมัยนั้นจึงเป็นคนดี มีสัจจะไม่กล้าทำบาป ถ้าทำลงไปแล้วพระอาจารย์ท่านรู้หมด

สมัยนั้น คนที่หลงผิดก็มีมาก คนที่มีความทิฏฐินี้ ยก**ความหัวดื้อหัวรั้น**ให้เป็นที่หนึ่งเลย อาจเป็นเพราะว่าเขาไม่เคยมี**ที่พึ่งแห่งความดี**มาก่อน นิสัยของความดื้อรั้นจึงเอาแต่ความคิดของตัวเอง จึงมีขึ้นทุกแห่ง การตัดสินใจก็เป็นไปผิด ๆ

เรื่องนี้ **หลวงปู่สิงห์**ต้องทำงานหนัก บางครั้งท่านก็ต้องแสดงฤทธิ์ให้เห็น ใช้อำนาจจิตทรมานพวกมิจฉาทิฏฐิหลายครั้งหลายหน จนเกิดความเชื่อถือเลื่อมใสอย่างกว้างขวางทั่วไป

บางคนบวชนุ่งขาวห่มขาวเลยก็มี บางคนกลายมาเป็นพระที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบไปเลยก็มีนะ

ยิ่งพวกนักเลงนี้ ท่านเคยพูดว่าชอบมาก เพราะพวกนี้ถ้าหากว่าได้บวชเข้ามาจริง ๆ แล้ว การประพฤติปฏิบัติจะได้ผลรวดเร็ว

คือ คนที่มีจิตใจเข้มแข็งนี้ เมื่อมาภาวนาจิตใจมันเด็ดขาด เอาเป็นเอาตาย พวกนี้เขาไม่กลัวอะไร ผี สัตว์ อะไรนี่เขาไม่กลัว พอปฏิบัติไป ๆ จิตใจท่านก็เกิดอ่อนลงไปในทางธรรม

พรหมวิหารสี่ *ที่ตนไม่เคยมีก็เกิดขึ้น ค่อย ๆ ขัดเกลาไปเรื่อย ๆ ธรรมะที่เกิดจากความรู้ความเข้าใจก็แนบแน่น*

*จิตใจที่แข็งกระด้างนั้น ถูกตัว**วิปัสสนาปัญญา**กลั่นกรองความผิดถูกถูกแยกออกไป ในที่สุดธรรมล้วน ๆ เกิด ฝังจิตฝังใจจนกลายเป็น**ผู้ทรงศีล สมาธิ ปัญญา**ไป*

ญาณทัสนะ *คือความรู้ความเห็นที่ท่านได้รับกับจิตใจมาก่อน ก็สามารถนำออกมาอบรมสั่งสอนบุคคลผู้หลงผิดทั้งหลาย ให้กลับตัวเป็นคนดีต่อไป*

*เรื่องอย่างนี้ **ในสมัยพุทธกาล** พระพุทธองค์ก็เคยประสบพบมาเหมือนกันนะ คนดื้อนี่มีมานานแล้ว*

แต่ถ้าเคยดื้อ แล้วกลับมาเป็นคนดี นี่ โอ! มันวิเศษยิ่งกว่าอันใดอีกนะ

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม เป็นลูกศิษย์ของหลวงปู่มั่นองค์เดียว ที่มีบารมีธรรมมากที่สุด

ท่านสามารถใช้สติปัญญาแยกแยะอุบายธรรม แนะนำศิษย์รุ่นน้องให้ได้รับอุบายการภาวนาอย่างได้ผล

ท่านจึงเป็นที่ยอมรับของบรรดาพระอาจารย์ฝ่ายปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และศรัทธาญาติโยมทั่วไป

*ความเป็นจริงแล้ว เกี่ยวกับ**ประวัติอันงดงามของท่าน**นั้นมีมาก แต่ขาดการรวบรวมไว้เป็นหลักฐาน นอกจากจะรู้แล้วนำมาปะติดปะต่อจากบรรดาลูกศิษย์เป็นบางองค์เท่านั้น*

ดังนั้น อรรถธรรมที่ท่านได้สละกาย วาจา ใจ ออกมาจากฆราวาสเข้าสู่

*เพศแห่งสมณะเจ้านั้น ท่านสามารถรวบรวมสติปัญญาค้นคว้าหาธรรม จนเป็นผลสำเร็จด้วยความตั้งจิตตั้งใจอย่างมั่นคง ไม่หวั่นไหวต่ออุปสรรคอันใด จนเกิด**อภิญญาณ**ได้ในทุกรูปแบบ*

การอบรมสั่งสอนก็เป็นไปในรูปแบบต่าง ๆ สุดแต่ว่าศิษย์องค์ใดมีจริตอย่างไร

ธรรมะของท่านจึงมีทั้งอ่อนน้อม ละมุนละไม เข้มแข็ง เผ็ดร้อน อนุโลม ปฏิโลม อย่างนี้เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพราะเกิดจากอำนาจจิตที่ท่านได้อบรมมาแล้วทั้งสิ้น"

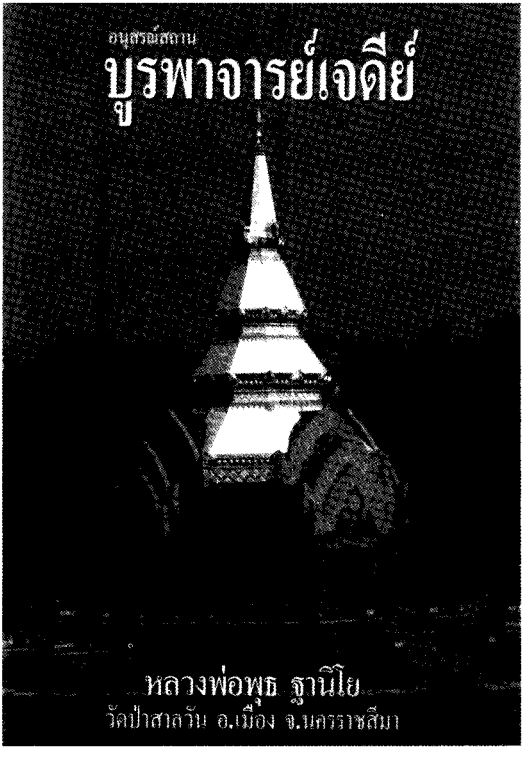

ตอนที่ ๗
แผ่สาขาออกกว้างไกล

พระญาณวิศิษฏ์สมิทธิวีราจารย์
(หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม)

๑๒๙. ตั้งวัดป่า ๒ แห่งที่ปราจีนบุรี

เหตุการณ์ในหัวข้อนี้ มีในบันทึกขององค์**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ที่ผมสามารถนำมาอ้างอิงได้ ๒ แหล่ง

แหล่งแรก ในหนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ หลวงปู่สิงห์ ได้บันทึกประวัติของท่านในส่วนนี้ไว้ ดังนี้

*"...ได้อยู่จำพรรษาใน**วัดป่าสาลวัน**ในระยะแรกสร้างวัด ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึง ๒๔๗๙ รวมเวลา ๕ ปี*

*พ.ศ. ๒๔๘๐ ท่านเจ้าคุณ**พระปราจีนมุนี** ได้กราบเรียนเจ้าพระคุณสมเด็จฯ (สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ – ติสฺโส อ้วน) ขอไปช่วยตั้ง**วัดป่าทรงคุณ**ดงพระราม ปราจีนบุรี ได้ไปช่วยจัดการครั้งแรก ๑ เดือน และได้ไปช่วยจัดการปฏิสังขรณ์**วัดปากพอก** ซึ่งร้างมา ๕ ปีแล้ว ให้กลับคืนสู่สภาพเป็นวัดมีพระสงฆ์อยู่ประจำ*

(ไปอยู่ปราจีนบุรี ๓ เดือน) ... *วัดทั้ง ๒ แห่งนี้เป็นผลสำเร็จดังความประสงค์ของท่านเจ้าคุณ**พระปราจีนมุนี**"*

การไปปราจีนบุรีครั้งแรกนี้ **หลวงปู่สิงห์** ท่านไปแบบพระธุดงค์ ซึ่งมี**หลวงปู่พระมหาปิ่น** กับพระเณรจำนวนหนึ่งร่วมเดินทางไปด้วย

หลวงปู่สิงห์ และคณะ พักอยู่ที่ปราจีนบุรี ๓ เดือนเศษ

(**หมายเหตุ** ถ้าจะดูเฉพาะเลขปี พ.ศ. อาจจะสับสนเมื่อท่านอ่านข้อความในย่อหน้าต่อไป ทั้งนี้เพราะ ในสมัยนั้นปีใหม่ของไทยเริ่มต้นที่เดือนเมษายนเป็นเดือนแรกของปี มาเปลี่ยนเป็นเดือนมกราคมตามระบบสากล ในปีพ.ศ. ๒๔๘๔ ทีนี้ในเหตุการณ์ คือ **หลวงปู่สิงห์** ท่านมาปราจีนบุรีใน**เดือนมีนาคม** ๒๔๘๐ ต่อจากนั้น **เดือนมิถุนายน** ๒๔๘๑ ท่านก็เดินทางเข้ากรุงเทพฯ แม้เป็นคนละปี พ.ศ. ก็จริง แต่คิดระยะเวลาได้แค่ ๓ เดือนเศษเท่านั้น คือ มีนาคม ๒๔๘๐ นี้ ๑ เดือน+ เมษายน พฤษภาคม ถึงต้นเดือนมิถุนายน ๒๔๘๑ อีก ๒ เดือนเศษ รวมเบ็ดเสร็จเป็นเวลา ๓ เดือนเศษ ด้วยประการฉะนี้ ครับ)

หลวงปู่สิงห์ และคณะพักอยู่ที่ปราจีนบุรี ๓ เดือนเศษ ต่อจากนั้น เดือนมิถุนายน ๒๔๘๑ จึงเดินทางเข้ากรุงเทพฯ ไปพักจำพรรษาที่**วัดบรมนิวาส** ๑ พรรษา

บันทึกของ**หลวงปู่สิงห์** มีดังนี้

*"ครั้นถึง**เดือนมิถุนายน** ได้ไปอยู่กับ**ท่านเจ้าพระคุณสมเด็จฯ** ณ **วัดบรมนิวาส พระนคร** เจ้าพระคุณสมเด็จฯ บัญชาสั่งให้ช่วยทำการ**สั่งสอนพุทธบริษัทให้ฝึกหัดนั่งทำสมาธิภาวนา** ได้ปฏิบัติตามบัญชาตลอดไตรมาส*

*ภายในพรรษาปีนี้ (พ.ศ. ๒๔๘๑) ท่านเจ้าคุณ**พระมหารัชชมังคลาจารย์ (นิฺทเทสโก เทศ)** วัดสัมพันธวงศ์ พระนคร ได้ขอร้องให้ไปช่วยสั่งสอนพุทธบริษัทฝึกหัดนั่งสมาธิภาวนาที่วัดของท่าน ก็ได้ไปช่วยตามความประสงค์"*

ในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๘๑ นี้เอง พระภิกษุสามเณร และฆราวาสในกรุงเทพฯ เริ่มมีการปฏิบัติสมาธิภาวนากันจริงจัง ซึ่งทำการสอนโดย **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** พระอาจารย์ฝ่ายวิปัสสนาธุระโดยตรง

และ ในพรรษาปีต่อมา คือ พ.ศ. ๒๔๘๒ เจ้าพระคุณสมเด็จฯ ก็มีบัญชาให้ **หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** มาพักจำพรรษาที่**วัดบรมนิวาส** เพื่อทำการอบรมสมาธิภาวนาให้แก่พระเณร และฆราวาสผู้สนใจ ให้ต่อเนื่องจากที่ **หลวงปู่สิงห์** ได้ริเริ่มเอาไว้

จากนั้นเป็นต้นมา **การปฏิบัติด้านสมาธิภาวนา** ก็ได้รับความสนใจจากพระเณร และพุทธศาสนิกชน ในกรุงเทพฯ กันแพร่หลาย และมีการฝึกภาคปฏิบัติกันอย่างจริงจังมากขึ้น มีครูบาอาจารย์สายพระป่าได้รับอาราธนามาเป็นครูสอนโดยตรง เช่น **หลวงปู่ฝั้น อาจาโร , ท่านพ่อลี ธมฺมธโร** เป็นต้น

สำหรับบันทึก **แหล่งที่สอง** ที่เขียนถึงเหตุการณ์ที่คณะของ**หลวงปู่สิงห์** มาพำนักที่ปราจีนบุรี ในครั้งแรกนี้ ก็เป็นข้อเขียนของ**หลวงปู่สิงห์** ด้วยเช่นกัน ข้อเขียนนี้อยู่ในเอกสารชื่อ **งานเผยแผ่พระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระ**

(น่าจะเขียนในปี พ.ศ. ๒๕๐๔) โดยเขียนถึงพระฝ่ายวิปัสสนาออกไปเผยแผ่ธรรมในที่ต่าง ๆ แยกเป็นภาคและจังหวัด ซึ่งในส่วนของ**หลวงปู่สิงห์** เขียนไว้ดังนี้

"... ***ภาค ๒ จังหวัดปราจีนบุรี***

๑. พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม *ไปเผยแพร่พระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระในภาค ๒ จังหวัดปราจีนบุรี ก่อนแต่เมื่อยังไม่ตั้ง* ***สำนักวัดป่าทรงคุณ*** *ใน* ***ดงพระราม*** *จังหวัดปราจีนบุรี และได้ไปช่วยแก้ไข* ***วัดปากพอก*** *ที่เลิกร้างให้กลับเป็นวัดดี มีพระคณะธรรมยุตอยู่ประจำตลอดจนทุกวันนี้*

๒. พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล *ไปเผยแพร่พระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระ* ***ภาค ๒ จังหวัดปราจีนบุรี*** *อีก ท่านพักอยู่ที่* ***สำนักสงฆ์วัดป่าทรงคุณ*** *ตำบลดงพระราม อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี ๕ พรรษา (พ.ศ. ๒๔๘๓ – ๒๔๘๗)*

เมื่อกลับจากจังหวัดปราจีนบุรีแล้ว ***ท่านป่วย*** *ได้นำไปพยาบาลรักษาตัวที่* ***วัดป่าแสนสำราญ*** *อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ๒ พรรษา ไม่หาย ได้ถึงมรณภาพเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๙"*

การตั้ง**วัดป่าทรงคุณ** ที่จังหวัดปราจีนบุรี มีเหตุการณ์ที่แสดงถึง **'พลังจิต'** ของ**หลวงปู่สิงห์** ที่น่าตื่นเต้นมาก ผมขอยกยอดนำไปเสนอในตอนหน้าครับ.

๑๓๐. ปราบนักเลงเมืองปราจีน

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม **เป็นพระที่มีพลังจิต มีอิทธิฤทธิ์ มีอภิญญา ตามที่พวกเราทราบกันดี**

แต่ในบันทึกประวัติชีวิตของท่าน ท่านไม่เคยเขียนถึงเรื่องดังกล่าวเลย แม้แต่ครั้งเดียว หรือแม้แต่นิดเดียว

เรื่องที่เขียนถ่ายทอด และเล่าสืบต่อกันมา จึงมาจากลูกศิษย์ลูกหาของท่านเป็นผู้บอกเล่าสืบทอดกันต่อ ๆ มา

อย่างเหตุการณ์เมื่อครั้งสร้าง**วัดป่าทรงคุณ** ที่จะนำเสนอต่อไปนี้ ก็เขียนโดย **คุณดำรง ภู่ระย้า** นักเขียนสารคดีธรรมที่มีชื่อเสียงแห่งนิตยสารโลกทิพย์ที่พวกเรานำจะรู้จัก

อย่ากระนั้นเลย ผมขอคัดลอกข้อเขียนของ **คุณดำรง ภู่ระย้า** ที่เขียนไว้ใน**นิตยสารโลกทิพย์ ฉบับที่ ๒๔ ประจำเดือนมกราคม ๒๕๒๗** ดังต่อไปนี้

*"... **พระอาจารย์สิงห์** และ **พระอาจารย์มหาปิ่น** ได้รับคำสั่งสอนอบรมบ่มนิสัยมาจากพระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนากรรมฐาน คือ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** มาเป็นอย่างดี และได้รับความไว้วางใจในการเผยแพร่ธรรมเป็นอย่างยิ่ง*

ความมั่นใจดังนี้แหละ **ท่าน**จึงออกเที่ยวธุดงค์ผ่านไปยังถิ่นต่าง ๆ อบรมธรรมปฏิบัติแก่บรรดาญาติโยมที่ห่างไกลความเจริญ ไปอย่างกว้างขวาง

ต่อมา **พระอาจารย์สิงห์ พระอาจารย์มหาปิ่น** และบรรดาพระอาจารย์ฝ่ายปฏิบัติต่าง ๆ หลายท่าน เดินธุดงค์ผ่านมาถึงจังหวัดปราจีนบุรี

ท่านพระอาจารย์สิงห์** ได้มาเปิดสำนักปฏิบัติธรรมขึ้นแห่งหนึ่งในบริเวณป่าช้า ซึ่งเรียกว่า**ป่ามะม่วง (เอกสารจาก**วัดป่าทรงคุณ** เขียนไว้ว่า ครั้งแรกคณะของหลวงปู่สิงห์พักที่**สวนมะม่วงของอาจารย์พร บันลือคุณ**)

การมาพักปฏิบัติธรรมที่นี่ ท่านได้นำธรรมปฏิบัติมาเผยแพร่ให้ชาวบ้านทั่วไปได้ฝึกทำสมาธิภาวนาจนบังเกิดผลดี ได้รับความเลื่อมใสศรัทธาเป็นอย่างมาก

ชื่อเสียงในการอบรมสั่งสอนและการแสดงธรรมเทศนาของท่านลึกซึ้งจับใจ ฟังแล้วเข้าใจง่าย มีเหตุผลชัดเจนทุกคำทุกประโยค ยิ่งเพิ่มความเคารพและศรัทธามากขึ้น

*กิตติศัพท์ของ**พระอาจารย์สิงห์** และคณะ จรุงไปไกล ผู้คนที่ทราบข่าวต่างก็พากันมารับการฝึกสมาธิภาวนากับท่านเป็นอย่างมาก*

ส่วนด้านพระธรรมเทศนาที่ท่านแสดงนั้น เมื่อประชาชนนำไปประพฤติปฏิบัติตาม ก็เข้าใจในพระพุทธศาสนา เข้าใจเหตุเข้าใจผล ตลอดจนความเป็นไปในสังคมและในชีวิตประจำวัน

ในขณะเดียวกัน ก็มีคนกลุ่มหนึ่งที่มีอิทธิพลจ้องคอยเอารัดเอาเปรียบประชาชน เห็นว่าคำสอนของท่านเป็นปฏิปักษ์ขัดขวางผลประโยชน์และการทำมาหากินของพวกเขา

*เพราะคำสอนของท่านทำให้ประชาชนรู้เล่ห์กลหลอกลวงของพวกเขา การหากินบนหลังคนอย่างแต่ก่อน ก็ทำได้ยากขึ้น การมาอยู่เผยแพร่ธรรมของ**พระอาจารย์สิงห์** และคณะ จึงสร้างความไม่พอใจให้แก่ 'คนเลวบางคน' เป็นยิ่งนัก*

ในที่สุด 'นักเลงโต'ในถิ่นนั้นก็ได้ว่าจ้างมือปืนให้มาสังหารท่าน

*เหตุการณ์เกิดขึ้นในตอนค่ำวันหนึ่ง ขณะที่**ท่านพระอาจารย์สิงห์**กำลังเดินจงกรมตามกิจวัตรปกติของท่าน*

มือปืนที่ได้รับการว่าจ้างก็แอบมาทางด้านหลังท่าน เข้าประชิดในระยะใกล้ชนิดที่เรียกว่า ระยะยิงเผาขน ยกปืนขึ้นเล็งหมายเอาชีวิตท่าน ...

แต่...การมาของมือปืน ไม่สามารถจะรอดพ้นความมีหูทิพย์ ตาทิพย์

ของท่านไปได้

อีกอย่างหนึ่ง ความดีที่ท่านสั่งสมมาหลายภพหลายชาติ ทำให้มีเทวดาเฝ้าอารักขาและคอยคุ้มครองท่าน

ในชั่ววินาทีแห่งความเป็นความตายนั้น ปรากฏเป็นพายุกระโชกแรงขึ้นอย่างฉับพลัน ต้นไม้ต่างแกว่งไกวไหวเอน ถึงกับหักโค่นลงไปเป็นจำนวนมาก เฉพาะในบริเวณนั้น

แผ่นดินในบริเวณป่าช้าก็สั่นสะเทือนเลื่อนลั่น ดังกับวิญญาณคนตายทับถมในป่าช้ามานานแสนนาน ต่างนัดกันลุกขึ้นมาพร้อม ๆ กัน หมายกระชากร่างของมือปืนใจบาปให้ลงนรกไปทั้งเป็น

มือปืนตกตะลึงกับเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด ปืนหล่นลงจากมือ ยืนตัวสั่นขาก็ก้าวไม่ออก เหมือนมีมือยักษ์มาจับยึดขาทั้งสองไว้ อยากจะวิ่งหนีแต่ก็หนีไม่ได้ ได้แต่ยืนตัวสั่นด้วยอาการกลัวอย่างสุดขีด

อำนาจจิตอันแก่กล้าของพระอาจารย์สิงห์ ได้สะกดบุคคลใจหมิ่นหินชาติคนนั้นไว้อย่างสิ้นเชิง

เมื่อเหตุการณ์ผ่านไปสักพัก ***พระอาจารย์สิงห์****ก็ค่อยคลายอำนาจสะกดลง มือปืนเริ่มมีสติสัมปชัญญะ เริ่มสำนึกในความผิดของตน ค่อย ๆ ย่องเข้าไปหาท่านในระยะใกล้พอสมควร แล้วย่อตัวลงก้มลงกราบ พร้อมกับพูดจาละล่ำละลักขออโหสิและสารภาพผิดว่า*

ตัวเขาเองได้รับจ้างจากนักเลงโตประจำถิ่นคนหนึ่ง ให้มาฆ่าพระอาจารย์โดยเขาให้เงิน ๑,๐๐๐ บาท

พร้อมกันนั้น ก็ได้เปิดเผยให้ทราบตัวผู้จ้างฆ่า และให้ฆ่าท่านด้วยเหตุผลอะไร สารภาพให้พระอาจารย์ทราบจนหมดสิ้น

พระอาจารย์สิงห์ *ไม่ได้แสดงอาการโกรธเคือง แต่ให้การอบรมสั่งสอนเป็นการให้สติเขาด้วยความเมตตา ความว่า*

'คนที่ทำบาปกรรมเช่นฆ่ามนุษย์และสัตว์นั้น เมื่อถึงคราวตายก็จะไปสู่นรกอเวจี ต้องทนทุกขเวทนาอย่างแสนสาหัส และจะไม่ได้ผุดได้เกิดมาเป็นมนุษย์อีกจนนับภพนับชาติไม่ได้ จะต้องถูกจองจำอยู่ในเปลวเพลิงมหานรก

ยิ่งการฆ่าพระสงฆ์องค์เจ้าที่ท่านมีศีลมีธรรมด้วยแล้ว บาปกรรมนั้นจะทับทวีคูณเป็นร้อยเป็นพันเท่า

ถ้าแม้ยังไม่ตายไปจากมนุษย์ ก็จะถูกเจ้าหน้าที่บ้านเมืองจับไปจองจำในคุกในตะราง ได้รับทุกขเวทนาอย่างยิ่ง

เมื่อเราทำผิดไปแล้ว ผู้ที่อยู่ข้างหลัง ได้แก่ บิดา มารดา และบุตร ภรรยา จะได้รับความทุกข์ ความเสียใจ มากแค่ไหน เพราะเขาได้ขาดผู้นำ คือตัวของเขาเอง ที่พอจะเป็นหลักประกันในการทำมาหากินเลี้ยงครอบครัว

พระพุทธเจ้าทรงเมตตาสอนมนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่ดี ประเสริฐ มิให้เบียดเบียนซึ่งกันและกัน

ถ้าเธอไปฆ่าคนอื่นตาย สักวันหนึ่งญาติพี่น้องของผู้ตายก็ย่อมหาทางมาแก้แค้นฆ่าเธอเช่นกัน แล้วเธอจะอยู่เป็นสุขไหม มิต้องแก้แค้นกันอย่างไม่จบไม่สิ้นหรือ

เธอจะต้องเป็นทุกข์ จะกินจะนอนก็ไม่เป็นสุข คอยระแวงระวังกลัวเขาจะตามมาฆ่าเธออยู่ตลอดเวลา ...'

ต่อจากนั้น พระอาจารย์สิงห์ ก็สอนให้เขารับพระไตรสรณคมน์ และมีศีล ๕ ประจำใจ

ท่านอธิบายสาระของศีลห้าอย่างย่อ ๆ ว่า

ข้อ ๑. ไม่ให้ฆ่าสัตว์ มนุษย์ สิ่งที่มีชีวิต ควรจะเลี่ยงแม้กระทั่ง มด ปลวก ยุง ก็ไม่ควรทำ

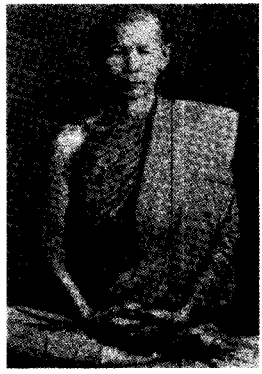

ข้อ ๒. ไม่ให้ลักเล็กขโมยน้อย ไปถึงเที่ยวปล้นสะดมในทรัพย์สิ่งของที่เขาหวงห้าม มันเป็นโทษ

ข้อ ๓. ไม่ให้ผิดศีลผิดธรรมในเรื่องลูกเขาเมียใคร ลูกใคร ผัวใคร เมียใคร เขาก็รักเขาก็หวง ท่านจึงห้าม มันเป็นโทษ

ข้อ ๔. ไม่ให้พูดจาเหลวไหล พูดปดมดเท็จ โกหกหลอกลวง ทั้งแก่ตนเองและเก่ผู้อื่น มันเป็นโทษ

ข้อ ๕. ไม่ให้ดื่มสุราเมรัย กัญชา ยาฝิ่น เมื่อเสพเข้าไปแล้ว ทำให้ขาดสติไปก่อกรรมทำโทษน้อยใหญ่ มันไม่ดี มันเป็นโทษ

*เมื่อ**ท่านพระอาจารย์สิงห์**ให้โอวาทพอสมควรแล้ว ท่านก็ปล่อยตัวมือปืนผู้นั้นไป*

เขารู้สึกดีใจจนน้ำตาไหล กราบลาท่านด้วยความศรัทธาและสำนึกบุญคุณในความเมตตาของท่าน

เหตุการณ์ร้ายในคืนนั้นก็ผ่านพ้นไปด้วยดี”

๑๓๑. นักเลงใหญ่สร้างวัดถวาย เพื่อไถ่บาป

"เช้าวันใหม่ เมื่อได้เวลาออกบิณฑบาต ***พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม พระอาจารย์มหาปิ่น ปญฺญาพโล*** *พร้อมด้วยพระเณรก็เที่ยวโคจรบิณฑบาตเข้าไปยังหมู่บ้าน ด้วยอาการสำรวมตามปกติ*

คณะพระธุดงค์เดินเป็นแถวเรียงตามลำดับอาวุโส โปรดสัตว์ไปตามบ้านเรือนโดยลำดับ ไปจนถึงบ้านของนักเลงโตผู้จ้างมือปืนให้ไปสังหารท่านเมื่อคืนนี้ ***พระอาจารย์สิงห์*** *มิได้มีเจตนาจะไปแก้แค้น หรือมีใจคิดพยาบาทแต่อย่างใด ตรงกันข้าม ท่านไปด้วยจิตเจตนาหวังมาโปรดให้นักเลงใหญ่ได้พิจารณาถึงบาปบุญคุณโทษ เผื่อจะได้กลับใจประพฤติตนเป็นคนดีต่อไป*

คณะพระธุดงค์มายืนแถวอยู่หน้าบ้านด้วยอาการสงบนิ่ง

ในเวลาเดียวกัน หัวหน้านักเลงใหญ่มองเห็น ***พระอาจารย์สิงห์*** *และพระเณรมายืนอยู่หน้าบ้านก็ตกใจว่า เอ๊ะ ! ...มือปืนฝีมือดีทำงานพลาดเสียแล้ว อุตส่าห์จ้างเสียเงินไปตั้งหนึ่งพันบาท ไม่ใช่น้อยเลย (ในสมัยนั้น)*

เราให้ไปฆ่าพระองค์นี้ แล้วทำไมจึงรอดพ้นมายืนอยู่หน้าบ้านของเราได้ ยิ่งคิดก็ยิ่งตกใจกลัว

ขณะเดียวกัน คนในบ้านก็พลอยวิ่งกันชุลมุนวุ่นวาย คล้ายกับจะวิ่งหนีภัยอะไรสักอย่าง แต่ก็ไม่รู้จะหลบหนีไปทิศไหนดี ได้แต่วิ่งสวนกันไปสวนกันมาจนดูสับสนไปหมด

ว่ากันว่า ความอัศจรรย์ทั้งหลายนี้ ***เกิดจากอำนาจจิตของพระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม ที่เพ่งเข้าไปในบ้าน*** *เพื่อเป็นการทรมานสั่งสอน หวังแก้นิสัย*

ความโฉดช้านั้นเสียก่อน ด้วยการบังคับให้วิ่งวุ่นไปมาเท่านั้น

เหตุการณ์สับสนวุ่นวายบนบ้านเกิดขึ้นสักพักใหญ่ ๆ ต่อจากนั้นก็ค่อย ๆ สงบลง ราวกับว่า**พระอาจารย์สิงห์ได้คลายกระแสจิตออกมาให้ผ่อนคลายลง**

ดูเหมือนพ่อนักเลงใหญ่จะได้สติเป็นคนแรก จึงเดินไปหยิบขันข้าวและอาหารที่เตรียมไว้เพื่อใส่บาตร แล้วลงจากบ้านตรงมายังคณะพระธุดงค์

เขาลดตัวลงนั่ง จบขันข้าว แล้วบรรจงใส่บาตร**พระอาจารย์สิงห์** และคณะด้วยอาการที่นอบน้อมเป็นอย่างยิ่ง

ฝ่ายลูก เมีย ที่อยู่บนบ้านต่างก็ทำตาม ลงมาใส่บาตรพระด้วยอาการนอบน้อมเช่นกัน

ชาวบ้านที่มองดูต่างก็รู้สึกว่า พวกสมาชิกในบ้านนั้นพากันใส่บาตรด้วยอาการงง ๆ ดูเลื่อนลอยชอบกล

พระอาจารย์มหาปิ่น ปญฺญาพโล เห็นว่าการทรมานครอบครัวนี้เป็นเวลาพอสมควรแล้ว จึงกระซิบเตือน**พระอาจารย์สิงห์** พระพี่ชาย ว่า... "ได้เวลาแล้วครับ"

พระอาจารย์สิงห์ได้คลายพลังจิตที่สะกดไว้นั้นออกจนหมดสิ้น เพียงมีสติกำหนดอยู่ในอารมณ์วิปัสสนาเท่านั้น

เมื่อคลายฤทธิ์อำนาจทางใจออกแล้ว หัวหน้านักเลงโตกับภรรยาและบุตรต่างก็ก้มลงกราบแทบเท้า เพราะขณะนี้ได้ระลึกถึงความผิดอันร้ายแรงของตนที่คิดฆ่าพระผู้มีคุณวิเศษล้ำเลิศ โดยตนเองโง่ไปอย่างไม่น่าให้อภัย และได้หลงในอำนาจบาตรใหญ่ที่เคยใช้มาจนเป็นนิสัย

ชาวบ้านที่กำลังรอใส่บาตรอยู่ เมื่อเห็นผู้มีอิทธิพลยิ่งใหญ่ที่ไม่เคยนอบน้อมต่อผู้ใด แม้แต่พระสงฆ์องค์เจ้ามาก่อน

แต่บัดนี้ ผู้ที่พวกเขาเกรงกลัวในความเกี่ยวระรานชาวบ้านอยู่เป็นนิจ

มาสยบลงสู่แทบเท้าของ**พระอาจารย์สิงห์** และพระเณรสายกรรมฐานทุกองค์

ชาวบ้านต่างก็เกิดอัศจรรย์ใจ ระคนกับปีติอย่างหลากล้น จึงต่างยกมืออนุโมทนาในการกลับจิตกลับใจของผู้ยิ่งใหญ่ได้ นับว่าเป็นมงคลแก่ชาวบ้านป่ามะม่วง และหมู่บ้านข้างเคียงเป็นอย่างยิ่ง

ภายหลังกลับสู่สำนักในป่าช้าแล้ว เย็นวันนั้น เจ้าพ่อผู้มีอิทธิพล และบรรดาชาวบ้าน ได้ชักชวนกันมายังบริเวณป่าช้าที่ ๆ **พระอาจารย์สิงห์** และคณะปักกลดอยู่

เมื่อมากันแล้วก็ได้นั่งอย่างสงบ ไม่มีปฏิกิริยาอันใดให้เป็นที่ติเตียนจากพระอาจารย์

พระอาจารย์สิงห์เห็นว่ามากันพร้อมแล้ว จึงกล่าวแสดงธรรมพอเป็นคติและอบรมศีลธรรมแก่ทุกคนว่า

'พระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต เคยอบรมสั่งสอน ซึ่งได้น้อมนำพระธรรมของพระพุทธเจ้า กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า **การเกิดมาเป็นมนุษย์นั้น เป็นมงคลอันสูงสุด**

แต่มนุษย์เราที่เกิดมา จิตใจถูกเปลี่ยนแปรไปด้วยอำนาจของกิเลส

คำว่า **กิเลส** คือ **ตัวทุกข์** หรือ **ตัวบาป**

คำว่า **มงคล** คือ **ตัวบุญ ตัวกุศล** มงคลจะเกิดขึ้นได้เต็มเปี่ยม ก็ต้องทำคุณงามความดี มีความเมตตากรุณาต่อคนและสัตว์ อย่างนี้ เป็นต้น

จิตใจของพวกเราทั้งหลาย เมื่อมาถูกกิเลส คือตัวบาปมาเปลี่ยนแปลงแล้ว มันจะพาตัวเรา จิตใจเรา จมลงไปสู่ความชั่วร้าย

เมื่อกิเลส ตัณหา เข้าครอบงำจิตใจ เรานาน เลยพาตัวเองคิดว่าตัวดี มีคุณวิเศษ มีความเจริญ เพราะความหลงผิด ดังแบบที่ว่าเที่ยวคดโกง จี้ ปล้น บังคับด้วยกำลัง เอาเปรียบ รีดไถสมบัติของผู้อื่นมาเป็นสมบัติของตน

แล้วเข้าใจว่าตนเองร่ำรวย เป็นคนที่มีมงคล เข้าใจว่าตัวเองฉลาด มีบุญมาก มีวาสนามาก

แต่ความจริงแล้ว พระพุทธเจ้าไม่เคยสรรเสริญบุคคลจำพวกนี้ เพราะที่คิดว่ามงคลเช่นนี้นั้นเป็นความชั่ว คิดชั่วทุกลมหายใจ ไม่คลายจิตใจมาทางความดีเลย

พระพุทธองค์ทรงสอนมนุษย์ให้ประพฤติตนเป็นคนดี รักษาจิตใจให้มีศีลธรรม

ศีล *คือความคิดในแง่ต่าง ๆ อันเป็นไปด้วยความมีสติ รู้สิ่งที่ควร หรือไม่ควรทำ เป็นความระวังในการแสดงออกทั้งทางกาย ทางวาจา ทางใจ ให้อยู่ในกรอบของศีลธรรม ในกรอบของความดีงาม ไม่คะนองกาย วาจา ใจ ของผู้มีศีลธรรม*

ศีล *กับ* ***มนุษย์*** *จะต้องมีอยู่ควบคู่กัน ศีลคือความเย็นอกเย็นใจ*

มนุษย์ผู้ไร้ศีล คือความร้อน เป็นเพลิงนรก คอยเผาผลาญจิตใจ

*ทุกวันนี้มนุษย์เข้าใจกันผิด ๆ หมด เพราะไม่แยก****ศีล****ให้ถูกต้อง หลงเข้าใจว่าเป็นเสมือนสินค้า ก็มี จึงมีแต่ความทุกข์ความเดือดร้อนกันไปทั่ว*

เที่ยวเบียดเบียนข่มเหงกัน เที่ยวระรานเข่นฆ่า จนเดือดร้อนไปทุกหย่อมหญ้า

นี่เป็นเพราะความไม่รู้ว่า อะไรเป็นศีลอย่างแท้จริง ไม่พากันรักษาศีล เห็นศีลเป็นสินค้า เป็นทรัพย์สิน ที่มีอยู่กับตัวแล้วไม่ปลอดภัย จึงพากันไม่รักษาศีล

ครูบาอาจารย์สอนให้พวกเรามี ***ศีล สมาธิ ปัญญา*** *ให้รู้จักสวดมนต์ ภาวนา กระทำทุกวัน ๆ ทำให้เป็นนิจ สติปัญญาอันแหลมคมจะหาวิธีออกจากหมู่พาลที่ท่านเรียกว่า* ***กิเลส ตัณหา อุปาทาน*** *ได้อย่างสวัสดี*

*หลังจากได้รับฟังธรรมโอวาทแล้ว ทุกคนในที่นั้นต่างก็ชื่นชมยินดีซาบซึ้งในเมตตาคุณที่****พระอาจารย์สิงห์****แสดงโปรดด้วยความสงสารพวกตน บางคน*

ถึงกับปลื้มปีติจนน้ำตาไหล

ส่วนเจ้าพ่อผู้ยิ่งใหญ่ เมื่อได้รับฟังธรรมะในคืนนั้นแล้ว ก็เกิดปีติในใจเป็นอย่างยิ่ง เกิดความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระอาจารย์อย่างบริสุทธิ์ใจ จึงได้ ***กราบฝากตัวเป็นศิษย์ของพระอาจารย์สิงห์*** *ในคืนนั้นเอง*

พร้อมกันนั้นก็ได้ปวารณาและชักชวนชาวบ้านทุกคน ***สร้างสำนักสงฆ์ถวายพระอาจารย์สิงห์*** *เพื่อให้เป็นที่พำนักของพระสงฆ์อย่างถาวรต่อไป*

พระอาจารย์สิงห์*ก็อนุโมทนาตามคำปวารณาของพวกเขา*
สำนักสงฆ์ในป่าช้าแห่งนั้น ก็ได้กลายมาเป็น ***วัดป่าทรงคุณ*** *ในเวลาต่อมา"*

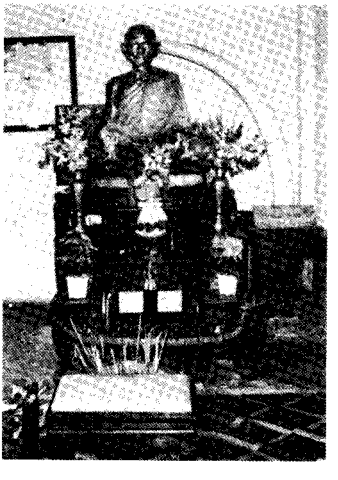

รูปหล่อหลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม
ประดิษฐานที่วัดป่าทรงคุณ จ.ปราจีนบุรี

๑๓๒. วัดป่าทรงคุณ เมืองปราจีนฯ

ในตอนที่ผ่านมาได้กล่าวถึงเรื่องราวของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** กับการสร้าง**วัดป่าทรงคุณ** ที่จังหวัดปราจีนบุรี

ความจริงแล้วผมควรจะเดินทางไปเอาข้อมูลที่วัดป่าทรงคุณโดยตรง เพราะอยู่แค่จังหวัดปราจีนบุรี ใกล้ ๆ กรุงเทพฯ แค่นี้เอง แต่ผมมีข้อจำกัดส่วนตัวที่ต้องดูแลคนป่วยที่บ้านที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้เลย ต้องมีคนอยู่ด้วยตลอด ๒๔ ชั่วโมง คืออยู่ด้วยตลอดเวลา

เหตุการณ์นี้เป็นมาตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. ๒๕๔๖ หลังจากงานบุญใหญ่เสร็จ คือหลังจากงานฉลอง**มณฑปอนุสรณ์บูรพาจารย์สายกรรมฐาน วัดป่าอาจารย์มั่น (ภูริทตฺโต)** บ้านแม่กอย ต. เวียง อ. พร้าว จ. เชียงใหม่

ดังนั้น หลังจากงานบุญใหญ่เสร็จสิ้นแล้ว ผมจึงไม่สามารถเดินทางไปต่างจังหวัดได้ ความจริงแล้วไปได้แค่ปีละครั้งตอนงานทอดกฐินที่คณะเราจัดขึ้นเท่านั้น คือต้องหาลูกหลานที่ไว้ใจมาช่วยดูแลคนป่วยแทน

เพื่อตัดปัญหา ผมจึงงดเดินทางไปต่างจังหวัดดังกล่าว และนี่คือข้อจำกัดในการเขียนหนังสือของผม ซึ่งจำเป็นต้องขอสารภาพและขอความเห็นใจจากท่านผู้อ่านด้วยครับ

ก็ย้อนกลับมาเรื่องราวของ **วัดป่าทรงคุณ** เพื่อจะบอกว่าการเขียนถึงวัดนี้เป็นการเขียนตามเอกสารที่มี และเอาสารดังกล่าวเป็นเรื่องราวของ**วัดป่าทรงคุณ** ที่อยู่ในหนังสือ **'พลังชีวิต'** ฉบับประจำเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๐ เขียนโดยผู้ใช้นามปากกาว่า **'เวชยันต์'**

ดังนั้น เรื่อง**วัดป่าทรงคุณ** ที่นำเสนอนี้ จึงเป็นข้อมูลตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๐ ซึ่งอะไร ๆ หลายอย่างน่าจะเปลี่ยนไปมากแล้ว

จึงโปรดเข้าใจตามนี้ด้วยครับ

วัดป่าทรงคุณ ที่**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** เริ่มต้นสร้างขึ้นนี้ ตั้งอยู่เลขที่ ๑๔๐ หมู่ ๓ ต. ดงพระราม อ. เมือง จ. ปราจีนบุรี ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของ **ค่ายจักรพงษ์ มณฑลทหารบกที่ ๒** อยู่ห่างจากถนนใหญ่สายนครนายก – ปราจีนฯ ประมาณ ๕๐๐ เมตร เท่านั้น

ท่านเจ้าอาวาสเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๐ ก็คือ **พระครูรักขิตศีลคุณ** ไม่ทราบว่าในปีปัจจุบัน คือ พ.ศ. ๒๕๕๔ ท่านจะยังเป็นเจ้าอาวาสอยู่หรือไม่ ผมไม่มีข้อมูลครับ

ความเป็นมาของวัด ดูมีบางอย่างไม่ตรงกับตอนที่ผ่านมาอยู่บ้าง ท่านผู้อ่านก็เปรียบเทียบเอาเองนะครับ ผมจะเขียนตามเอกสารที่มี

วัดป่าทรงคุณ เกิดจากการปรารภของท่านเจ้าคุณ**พระปราจีนมุนี** อยากจะให้มีพระฝ่ายวิปัสสนาทางภาคตะวันออกบ้าง จึงได้ไปกราบ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** วัดบรมนิวาส กรุงเทพฯ

ท่านสมเด็จฯ จึงมีบัญชาว่า ให้**พระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต** นำหมู่คณะมาที่นี่ ท่านอาจารย์มั่น ตอบว่า "ท่านชอบอยู่ตามถ้ำมากกว่า ขอให้**ท่านสิงห์**ไปแทน"

(**หลวงปู่มั่น** กลับจากเชียงใหม่ในปี พ.ศ. ๒๔๘๑ ไปแวะพักที่ **วัดบรมนิวาส** กรุงเทพฯ ระยะสั้น ๆ แล้วเดินทางด้วยรถไฟไปอุดรธานี โดยแวะพักระหว่างทางที่วัดป่าสาลวัน นครราชสีมา ระยะหนึ่ง เพื่อโปรดญาติโยมในจังหวัดนั้น เข้าใจว่าท่านผู้อ่านคงทราบเรื่องนี้ดีแล้วนะครับ)

ต่อมา **สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** จึงบัญชาให้**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** จาก **วัดป่าสาลวัน** นครราชสีมา พร้อมคณะ เดินทางไปที่ปราจีนบุรี

หลวงปู่สิงห์ และคณะ มาพักปักกลดอยู่ที่**ดงพระราม** สมัยนั้นเป็นป่ารกพอสมควร

ต่อมา พวกชาวบ้านได้นิมนต์**คณะหลวงปู่สิงห์**เข้าไปพำนักในสวนมะม่วง ท่านก็เมตตาสั่งสอนชาวบ้านแถบนั้นให้ทำวัตรสวดมนต์ ทำสมาธิภาวนา และแสดงธรรมสั่งสอน

ประชาชนให้ความเลื่อมใสศรัทธามาก จึงร่วมกันซื้อสวนมะม่วงจากเจ้าของเดิม (ที่ตั้งวัดปัจจุบัน) และสร้างกุฏิหลังเล็ก ๆ พอหลบแดดหลบฝนได้ แล้วนิมนต์**หลวงปู่สิงห์** และคณะ เข้ามาพำนักอยู่ประจำ โดยปวารณาขอสร้างเป็นวัดต่อไป

จนถึงวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๐ ก็ได้รับอนุญาตให้สร้างเป็นวัดได้ตามกฎหมาย โดยท่านเจ้าคุณ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** ได้ประทานนามว่า **'วัดป่าทรงคุณ'**

เรื่องหลวงปู่สิงห์ผจญมาร ในเอกสารดังกล่าว บรรยายไว้ว่า

วันหนึ่ง ขณะที่**หลวงปู่สิงห์** เดินจงกรมอยู่ เวลาประมาณ ๑๙ น. เศษ ได้มีผู้ร้าย ๕ คน ซ่อนตัวอยู่ในป่าไม้ข้างทางที่ท่านเดินจงกรม

พอ**หลวงปู่สิงห์**เดินเข้ามาใกล้จวนถึงตัว คนร้ายเหล่านั้นก็ยืนขึ้นยกปืนประทับบ่าหวังจะสังหาร

พอยกปืนขึ้นประทับบ่าเท่านั้น ชายเหล่านั้นก็ไม่สามารถทำอะไรได้ จะเหนี่ยวไกปืนก็ไม่ได้ ได้แต่ยืนตัวแข็งที่ออยู่อย่างนั้น

ส่วน**หลวงปู่สิงห์** ก็ยังคงเดินจงกรมกลับไปกลับมาอย่างปกติ แต่ท่านก็รู้อยู่ในจิตแล้วว่า มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้น

ด้วยความเมตตา ท่านจึงแผ่เมตตาให้พวกเขารู้สึกตัว เขาเหล่านั้นจึงได้สติ แล้วเดินเข้ามากราบลงที่เท้าท่าน พูดว่า *'ลูกทั้ง ๕ คนนี้ กราบขอขมาโทษ'*

พร้อมกับสารภาพว่า *'พวกผมทั้ง ๕ คนนี้คิดชั่ว จะฆ่าให้ท่านอาจารย์ตาย เพราะไม่ปรารถนาจะให้มีวัดเกิดขึ้นบริเวณนี้ ต่อแต่นี้ไปพวกผมจะไม่ขอคิดทำชั่วอีกแล้ว พวกผมยินดีจะช่วยเหลือทุกอย่างในการสร้างวัดต่อไป'*

หลวงปู่สิงห์ ได้พูดให้สติพวกเขาว่า *'อาตมาอโหสิกรรมให้ท่านทั้งหลาย ต่อไปนี้เราไม่มีเวรกรรมต่อกัน กรรมใดที่พวกท่านทั้งหลายก่อขึ้น แต่ไม่เป็นผลสำเร็จ กรรมอันนี้ถือว่าไม่มีผล เมื่อพวกโยมพากันกลับตัวกลับใจประพฤติดี ก็นับว่าเป็นบุคคลที่สมควรได้รับการสรรเสริญ อาตมาขออนุโมทนาด้วย ...'*

ต่อจากนั้น**หลวงปู่สิงห์** ก็ให้ศีลให้พร พวกเขารู้สึกปีติยินดีเป็นอย่างยิ่ง แล้วพากันลากลับบ้าน

ตั้งแต่นั้นมา ชายทั้งห้าต่างก็ขวนขวายช่วยเหลือกิจการงานวัดเป็นอย่างดี และร่วมก่อสร้างวัดจนเป็น **วัดป่าทรงคุณ** ในปัจจุบัน

ท่านผู้เขียนได้เขียนถึงเหตุการณ์ต่อไปว่า **หลวงปู่สิงห์** ก็ได้สร้างวัดให้เจริญเรื่อยมา บางครั้งท่านก็ไปจำพรรษาที่**วัดป่าสาลวัน** จ. นครราชสีมา

ต่อมาภายหลัง ที่**วัดป่าทรงคุณ** เกิดเหตุการณ์ไม่สงบ เกิดการแตกแยกขึ้นภายในวัด ทำให้ประชาชนเสื่อมศรัทธา จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๙๑ คณะอุบาสกอุบาสิกาได้พร้อมใจกันไปอาราธนา**หลวงปู่สิงห์** กลับมาครอง**วัดป่าทรงคุณ** เหมือนเดิม

มาระยะหลัง **หลวงปู่สิงห์** เริ่มป่วยกระเสาะกระแสะ ต้องนำตัวเข้ารักษาที่**โรงพยาบาลพระมงกุฎฯ** กรุงเทพฯ แล้วทางวัดป่าสาลวันได้รับท่านกลับไปยังจังหวัดนครราชสีมา และท่านได้มรณภาพที่วัดป่าสาลวัน ใน พ.ศ. ๒๕๐๔

เอาเป็นว่า พวกเราได้รู้เรื่องราวของ**หลวงปู่สิงห์**ล่วงหน้ากันแล้ว สำหรับรายละเอียด ผมค่อย ๆ นำเสนอตามลำดับไปครับ

เกี่ยวกับบรรยากาศและสิ่งก่อสร้างภายในวัด ผมขออนุญาตผ่านเลยไป

อย่างไรก็ตาม เชื่อว่า บรรยากาศน่าจะเงียบสงบเหมือนกับวัดป่าทั่วไปนะครับ

มี**มรดกธรรมของหลวงปู่สิงห์** ที่ถือว่ามีความศักดิ์สิทธิ์มากอยู่ ๒ อย่าง ที่จะขอเขียนถึง ดังนี้

องค์หลวงพ่อดำ ซึ่งมีพระนามว่า **หลวงพ่อพระศรีสรรเพชญ์** เป็นพระพุทธรูปหล่อด้วยปูน พุทธลักษณะสมัยเชียงแสน ประดิษฐานอยู่ในมณฑป ขนาดกว้าง ๑๒ เมตร ยาว ๑๒ เมตร ชาวบ้านให้ความศรัทธามาก ถือเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่ประชาชนไปกราบไหว้ขอพรเพื่อให้ประสบผลสำเร็จในสิ่งต่าง ๆ อยู่เสมอ

หลวงพ่อดำ องค์นี้ หลวงปู่สิงห์ได้หล่อไว้ในบริเวณป่ามะม่วง ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๙๙ ได้จัดสร้างมณฑปขึ้น แล้วจัดการย้ายองค์ท่านมาประดิษฐานภายในมณฑป

ทางวัดได้ขอรถยกของทหารมาทำการยก แต่รถยกกลับไปติดหล่ม ต้องไปหารถลากมาลากถึง ๓ คัน ต่างก็ติดหล่มทั้งหมด จึงได้ไปกราบเรียน **หลวงปู่สิงห์** และท่านได้บอกให้จัดดอกไม้ ธูป เทียน ไปกราบอัญเชิญท่าน ทางวัดก็ได้ทำตาม

ปรากฏว่า ใช้รถจี๊ปคันเล็ก ๆ คันเดียว มาลากรถลากและรถยกขึ้นจากหล่มได้ และอัญเชิญ**หลวงพ่อ**เข้าประดิษฐานภายในมณฑปได้สำเร็จ

เรื่องอภินิหาร ความศักดิ์สิทธิ์ของ**หลวงพ่อดำ** เป็นที่กล่าวขานกันมาก ผมขอละเว้นไว้ให้ท่านที่สนใจหาโอกาสไปกราบขอพรด้วยตัวท่านเองก็แล้วกันครับ

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำวัดอีกอย่างหนึ่ง คือ **รูปหล่อหลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ที่ประดิษฐานอยู่ที่**วิหาร** อยู่ข้าง**หอสมุดศีลคุณ** มีความศักดิ์สิทธิ์มาก เป็นที่เลื่อมใสของบุคคลทั่วไป ที่มักจะมากราบขอพรให้สำเร็จในสิ่งที่ประสงค์

ท่านพระครูรักขิตสีลคุณ เจ้าอาวาส เล่าให้คุณ **'เวชยันต์'** ผู้เขียนฟังว่า *'ใครอยากสอบได้ก็มาบนท่าน ใครไม่อยากเป็นทหารก็มาบน หรือ*

ใครอยากเป็นทหาร สอบเลื่อนชั้น สอบเป็นครู สอบเป็นตำรวจ ก็มาบนท่าน เขาก็แก้บนเป๊ปซี่กัน บางคนก็มาบนเป๊ปซี่ ๑ ลัง เปิดไว้ ๑ ขวดตั้งถวายท่านไว้ ***ท่านอาจารย์สิงห์****สมัยที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ ท่านชอบฉันเป๊ปซี่เป็นประจำ เรียกว่าฉันแทนน้ำ ...'*

ท่านผู้อ่านที่เคารพ ผมขอออกความเห็นสักหน่อยครับ คือ ผมได้รับการสอนจากครูบาอาจารย์สายกรรมฐานว่า เราไม่ควรไป **'บน'** การ**บน**ไม่ใช่วิธีการของศาสนาพุทธ ชาวพุทธไม่ควรทำ

เราสามารถ**กราบอธิษฐานขอพร**ได้ การจะสำเร็จ – ไม่สำเร็จ อยู่ที่บุญบารมีของเรา ถ้าเรามีบุญบารมีพอ พระพุทธรูป หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้นท่านก็ช่วย**เสริม**ให้สำเร็จเร็วขึ้นได้ ความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับตัวเราเป็นสำคัญ

ถ้าเชื่อตามคำสอนนี้ โปรดอย่าไป 'ติดสินบน' หลวงปู่หลวงพ่อที่เราเคารพศรัทธาเลย ใช้วิธี **อธิษฐานขอพร** น่าจะเหมาะกว่านะครับ ถึงจะสำเร็จหรือไม่ก็ตาม ขอให้เรา**ทำบุญทำกุศล**โดยสม่ำเสมอก็แล้วกัน

อ้อ ! เกือบลืมไป ที่**วัดป่าทรงคุณ** ก็มี**พระบรมสารีริกธาตุ, พระธาตุของหลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล, พระธาตุของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** และ**พระธาตุของหลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ประดิษฐานอยู่ที่**ศาลาการเปรียญ** เช่นเดียวกันกับที่**วัดป่าสาลวัน** นครราชสีมา ครับผม.

๑๓๓. จำพรรษาและสอนสมาธิภาวนาที่กรุงเทพฯ

ขั้นต้นผมขอทำความเข้าใจเรื่องการนับปี พ.ศ. อีกครั้งนะครับ เพื่อจะได้ไม่สับสนกัน

กล่าวคือ ก่อนปี พ.ศ. ๒๔๘๔ ประเทศไทยของเราถือวันที่ ๑ เมษายนเป็นวันเริ่มต้นปีใหม่ ดังนั้น การนับรอบปีของไทยจึงเป็นเดือนเมษายน ถึงเดือนมีนาคม คือ เมษายนเป็นเดือนแรกของปี และมีนาคมเป็นเดือนสุดท้ายของปี ตรงนี้เองจึงทำให้การนับปีของเรามีความสับสนพอสมควร

เมื่อเข้าใจตามนี้แล้ว ก็เชิญกลับไปสู่เรื่องของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** กันต่อไปครับ

เดือนมีนาคม ๒๔๘๐ **หลวงปู่สิงห์** และคณะ เดินธุดงค์มาจังหวัดปราจีนบุรี พัก ๑ เดือน แล้วก่อตั้ง**วัดป่าทรงคุณ** ได้สำเร็จ ต่อจากนั้นก็มอบหมายให้ **หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** อยู่ดูแลวัดและให้การอบรมสั่งสอนประชาชน

เดือนเมษายน – มิถุนายน ๒๔๘๑ **หลวงปู่สิงห์** กับพระเณรจำนวนหนึ่งธุดงค์ไปที่อำเภอศรีมหาโพธิ พักอยู่ ๒ เดือนเศษ ได้ทำการปฏิสังขรณ์ **วัดปากพอก** จากที่ถูกทิ้งร้างมา ๕ ปี ให้กลับคืนสู่สภาพเป็นวัดมีพระสงฆ์อยู่ประจำ

รวมเวลาที่**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** และคณะ ธุดงค์มาพักที่จังหวัดปราจีนบุรีครั้งแรกนี้เป็นเวลา ๓ เดือนเศษ ตั้งแต่เดือนมีนาคม ๒๔๘๐ ถึงมิถุนายน ๒๔๘๑ (อย่าลืมว่าเมษายนเป็นเดือนเริ่มต้นปีใหม่นะครับ)

ได้ก่อตั้ง**วัดป่าทรงคุณ** และได้ปฏิสังขรณ์**วัดปากพอก** ตามที่กล่าวมา

หลวงปู่สิงห์ เขียนบันทึกไว้ว่า *"ทั้ง ๒ แห่งนี้เป็นผลสำเร็จดังความประสงค์ของท่านเจ้าคุณ**พระปราจีนมุนี**"*

ต่อจากนั้น **หลวงปู่สิงห์** และคณะ ก็ออกเดินทางจากปราจีนบุรี ไปกรุงเทพฯ ไปพักจำพรรษาที่วัดบรมนิวาส ซึ่ง**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** (ติสฺโส อ้วน) เป็นเจ้าอาวาส ในขณะนั้น

(สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ ได้รับโปรดเกล้าจาก**พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗** ให้เป็นเจ้าอาวาส**วัดบรมนิวาส** ในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ต่อจาก **พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** ที่มรณภาพเมื่อ ๑๙ กรกฎาคม ๒๔๗๕ อายุ ๗๗ ปี)

บันทึกของ**หลวงปู่สิงห์** มีดังนี้

*"ครั้นถึงเดือนมิถุนายน (๒๔๘๑) ได้ไปอยู่กับ**ท่านเจ้าพระคุณสมเด็จฯ** ณ **วัดบรมนิวาส** พระนคร เจ้าพระคุณสมเด็จฯ มีบัญชาสั่งให้ช่วยทำการสั่งสอนพุทธบริษัทให้**ฝึกหัดนั่งทำสมาธิภาวนา** ได้ปฏิบัติตามบัญชาตลอดไตรมาส*

*ภายในพรรษาปีนี้ ท่านเจ้าคุณ**พระมหารัชชมังคลาจารย์ (นิสฺเทสโก เทศ) วัดสัมพันธวงศ์** พระนคร ได้ขอร้องให้ไปช่วยสั่งสอนพุทธบริษัทฝึกหัดนั่งสมาธิภาวนาที่วัดของท่าน ก็ได้ไปช่วยตามความประสงค์"*

การอบรมด้านสมาธิภาวนาของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ที่จัดให้แก่พระเณรและฆราวาสที่สนใจ ที่**วัดบรมนิวาส** และที่**วัดสัมพันธวงศ์** ในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๘๑ ได้รับความสนใจและได้ผลดี

ดังนั้น ในพรรษาปีต่อมา คือ ปี พ.ศ. ๒๔๘๒ **สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** จึงมีบัญชาให้**หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** มาจำพรรษาที่**วัดบรมนิวาส** และทำการสอนด้านสมาธิภาวนาต่อจากที่หลวงปู่สิงห์ ได้ทำมาแล้ว

หลังจากนั้น การฝึกสมาธิภาวนาตามแบบฉบับของ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** หรือตามแบบพระป่า ที่**หลวงปู่สิงห์** กับ**หลวงปู่พระมหาปิ่น** นำมาเผยแพร่ จึงเป็นที่สนใจแพร่หลายในกรุงเทพฯ ครูบาอาจารย์ที่ให้การฝึกอบรมสมาธิภาวนาต่อมา ก็ได้แก่ **ท่านพ่อลี ธมฺมธโร หลวงปู่ฝั้น อาจาโร หลวงปู่ทอง อโสโก** เป็นต้น

ในตอนท้ายของตอนนี้ ผมขอถือโอกาสเขียนถึงประวัติการเผยแผ่ด้านสมาธิภาวนาในสายพระป่า หรือสาย**พุท – โธ** ตามแนวของ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต พระอาจารย์ใหญ่** และกล่าวถึง**การบรรลุธรรม**ในช่วงแรกของการปฏิบัติในสายนี้พอสังเขป

ขอเรียนกับท่านผู้อ่านว่า ข้อมูลที่นำเสนอนี้ เป็นผลจากการติดตามศึกษาค้นคว้า และการสรุปตามความคิดเห็นของผมเอง (นายปฐม นิคมานนท์) อาจมีความผิดพลาดคลาดเคลื่อนได้ ก็กราบท่านผู้รู้ช่วยพิจารณาและช่วยให้คำชี้แนะกับ 'ศิษย์ผู้เขลา' นี้ด้วยครับ

ผมขอเริ่มต้นที่ปี พ.ศ. ๒๔๕๕ – ๒๔๕๖ เมื่อ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ได้ไปบำเพ็ญเพียรที่**ถ้ำสาริกา** ใกล้น้ำตกสาริกา จังหวัดนครนายก ทำให้ท่านบรรลุธรรมขั้น ๓ คือ **พระอนาคามี**

จิตของท่านมีความสว่างไสวเจิดจ้าอยู่ ได้เกิดญาณรู้ธรรมอย่างแจ่มแจ้ง แต่ก็ยังมีความห่วงกังวลบางอย่างอยู่ ไม่สามารถพิจารณาธรรมให้ยิ่งขึ้นไปได้ เมื่อตรวจดูภพชาติย้อนหลังก็พบว่าท่านเคย**ปรารถนาพระสัมมาสัมโพธิญาณ** หรือที่เรียกว่า **'ปรารถนาพุทธภูมิ'** คือปรารถนาที่จะเป็นพระพุทธเจ้า มาก่อน ซึ่งจะต้องสร้างบารมีไปอีกนานชั่วกัปชั่วกัลป์

เมื่อพบความจริงเช่นนั้น ท่านจึงอธิษฐานจิต**วางความปรารถนาเดิม แล้วตั้งความปรารถนาใหม่** ขอเป็นเพียง **พระอรหันตสาวก** หรือที่เรียกว่า **'ปรารถนาสาวกภูมิ'** หรือ **'ปรารถนาอรหันตภูมิ'** เป็นการย่นระยะทาง สามารถบำเพ็ญเพียรสร้างบารมีให้จบสิ้นในชาติปัจจุบัน

วันต่อมา **หลวงปู่มั่น** ได้ระลึกถึง **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** พระอาจารย์ของท่าน เมื่อส่งจิตไปตรวจสอบดู ก็พบว่า**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ท่านเคยอธิษฐานจิต **'ปรารถนาพระปัจเจกโพธิญาณ'** คือปรารถนาเป็น**พระปัจเจกพุทธเจ้า** ซึ่งจะต้องบำเพ็ญสร้างบารมีต่อไปอีกหลายกัปหลายกัลป์

ด้วยความกตัญญูยิ่ง อีก ๓ ปีต่อมา คือ พ.ศ. ๒๔๕๙ **หลวงปู่มั่น**ได้ธุดงค์ไปพักจำพรรษาอยู่กับ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ที่**ถ้ำภูผากูด** บ้านหนองสูง อำเภอคำชะอี จังหวัดนครพนม (ปัจจุบันอยู่ในจังหวัดมุกดาหาร) ได้หาโอกาสให้สติหลวงปู่ใหญ่เสาร์ ให้วาง**การปรารภพระปัจเจกโพธิ**

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ ได้ทำตามที่ลูกศิษย์แนะนำ ทำให้การปฏิบัติธรรมของท่านมีความก้าวหน้าต่อไปจนกระทั่ง**บรรลุ** หมดความสงสัยในพระธรรม คือ **สำเร็จเป็นพระอรหันต์** ภายในพรรษานั้น

จากการศึกษาค้นคว้ามานานปี ผมจึงมั่นใจว่า **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** พระอาจารย์ของหลวงปู่มั่น **สำเร็จเป็นพระอรหันต์องค์แรกในสายพระป่าในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๕๙ ที่ถ้ำภูผากูด บ้านหนองสูง อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร**

ขอย้อนกลับมาทางองค์**หลวงปู่มั่น** อีก เมื่อท่านออกจาก**ถ้ำสาริกา** นครนายก ในปี พ.ศ. ๒๔๕๖ ท่านได้ธุดงค์ไปพักอยู่ที่**ถ้ำสิงห์โต เขาพระงาม** อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี อยู่ระยะหนึ่ง

คืนหนึ่ง เวลา ๔ ทุ่มเศษ (วันขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๘) ได้ส่งจิตไปกราบท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** (สิริจนฺโท จันทร์) ที่**วัดบรมนิวาส** กรุงเทพฯ ได้เห็นว่าท่านเจ้าคุณฯ กำลังนั่งสมาธิพิจารณาธรรมข้อ **ปฏิจจสมุปปบาท** พิจารณาทบทวนกลับไปกลับมา

หลวงปู่มั่นเข้าใจสิ่งที่ท่านเจ้าคุณฯ กำลังพิจารณานั้นชัดเจนทุกอย่างตลอดจนรู้ว่าการพิจารณาของท่านเจ้าคุณฯ มีส่วนติดขัดอยู่บางประการ ไม่สามารถ

ก้าวต่อไปได้

วันต่อมา เมื่อ**ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ** ได้มาที่**เขาพระงาม** สถานที่ที่ท่านโปรดและมาเป็นประจำอยู่แล้ว เมื่อได้โอกาส หลวงปู่มั่นได้กราบเรียนถามเรื่องที่ท่านเจ้าคุณฯ กำลังพิจารณาในสมาธิคืนนั้น ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ ยอมรับว่าเป็นจริงทุกประการ และขอให้หลวงปู่มั่นช่วยชี้แนะสิ่งที่ยังติดขัดอยู่ หลวงปู่มั่นก็ได้ถวายคำอธิบายจนเข้าใจชัดเจน

ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ ถึงกับอุทานว่า *"อ้อ ! เราเข้าใจแล้ว ท่านมั่นรู้ใจผมดีมาก ผมพยายามพิจารณาเรื่องนี้มานาน แต่ยังไม่แจ่มแจ้ง พึ่งจะมาแจ่มแจ้งเวลานี้เอง"*

ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ ได้ประกาศให้พระเณรทั้งหลายทราบว่า ***"ท่านอาจารย์มั่นเป็นอาจารย์กรรมฐานที่มีความสามารถที่สุดในยุคนี้*** *ถ้าใครต้องการจะศึกษาธรรมปฏิบัติแล้ว จงไปศึกษากับพระอาจารย์มั่นเถิด เธอทั้งหลายจะได้ธรรมปฏิบัติอันลึกซึ้งจากท่านอาจารย์มั่น"*

จากนั้น บรรดาภิกษุสามเณรที่ใครในธรรมปฏิบัติจึงได้หาโอกาสไปศึกษาธรรมกับหลวงปู่มั่นเป็นจำนวนมาก และท่านเองต้องรับภาระหนักในการสอนพระเณรอยู่ถึง ๑๔ ปี มีลูกศิษย์ลูกหาสายกรรมฐานมากมาย

ทางฝ่ายท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** *ที่***วัดบรมนิวาส** กรุงเทพฯ โดยพื้นฐานแล้ว ท่านใฝ่ใจในการปฏิบัติด้านสมาธิภาวนา แต่ด้วยภาระงานบริหารของท่านมีมาก จึงไม่สามารถทำสมาธิภาวนาได้ต่อเนื่อง

ต่อมา ในปี พ.ศ. ๒๔๖๕ **ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ** ได้เทศน์ให้พระสติ**พระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖** เกี่ยวกับการนำประเทศเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ ๑ เป็นการขัดนโยบายของประเทศ **ท่านเจ้าคุณฯ** จึงถูกถอดจากตำแหน่ง ทำให้ท่านว่างจากภาระ จึงได้ลาจากงานแล้วธุดงค์เข้าไปประเทศพม่า ไปจำพรรษาอยู่บนเขา ที่วัด**พระธาตุจอมยอง** ในเขตเมืองเชียงตุง

ท่านเจ้าคุณฯ ได้บันทึกเหตุการณ์ในช่วงนั้นว่า

"... ในพรรษานี้ ***ได้เจริญสมถวิปัสสนาอย่างพอใจเป็นที่วิเวกสำราญจริง***

... อัตโนไปเที่ยวครั้งนี้ก็นับว่าเป็นคุณประโยชน์ส่วนตัว และประโยชน์ส่วนญาติ คือผู้ที่ได้พบได้เห็น และเป็นประโยชน์ส่วนพุทธศาสนา ตามกำลังสามารถ

*เล่าให้ฟังเพียงย่อ ๆ การไปเที่ยว****เมืองเชียงตุง*** *คือ* ***ไปก็เป็นสุข มาก็เป็นสุข อยู่ที่ไหนก็เป็นสุข เพราะอัตโนปฏิบัติถึงพระพุทธคุณบทที่ว่า สุคโต"***

หลวงปู่จาม มหาปุญฺโญ ได้ยืนยันเกี่ยวกับ**การบรรลุธรรม** ของ**ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีฯ** ว่า

*"... ผู้ข้าฯ ไม่ทันยุคสมัยของ****ท่านเจ้าคุณอุบาลีฯ*** *หรอก ได้ฟังแต่เรื่องราวของเพื่น*

ท่านอาจารย์แหวน ท่านอาจารย์ตื้อ *ว่า* ***ท่าน*** (เจ้าคุณพระอุบาลีฯ) *ได้พระโสดาบันมาแต่นครจำปาศักดิ์ แล้วแก้ไขตนเองได้เป็นลำดับ* ***ไปได้พระอรหันตภูมิอยู่เชียงตุง*** *แต่มิได้สำเร็จตอนเป็นท่านเจ้าคุณฯ หรอก ได้ธรรมะตอนเป็น****หลวงตาจันทร์ สิริจนฺโท****"*

สรุปว่า ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ บรรลุอรหันตภูมิที่บนเขาวัดพระธาตุจอมยอง เมืองเชียงตุง ในประเทศพม่า ในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๔ เมื่อท่านอายุ ๖๖ ปี พรรษา ๔๖

สำหรับองค์หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต พระอาจารย์ใหญ่ นั้น ผมเขียนถึงหลายครั้งแล้ว ขอสรุปว่าท่านบรรลุอรหัตตผลที่ถ้ำดอกคำ ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๗๖ เมื่อท่านมีอายุ ๖๓ ปี อายุพรรษา ๔๑

สำหรับพระลูกศิษย์ของหลวงปู่มั่น ที่บรรลุพระอรหัตตผลในยุคแรก ๆ สมัยที่**หลวงปู่มั่น**ยังดำรงขันธ์อยู่ (หลวงปู่มั่นมรณภาพในปี พ.ศ. ๒๔๙๒)

องค์แรกน่าจะเป็น **หลวงปู่พรหม จิรปุญฺโญ** บรรลุแถวตำบลโหล่งขอด อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ สำหรับปี พ.ศ. นั้น ผมขอตรวจสอบให้แน่นอนก่อน

องค์ที่สอง ได้แก่**หลวงปู่ขาว อนาลโย** บรรลุธรรมขณะบำเพ็ญเพียรที่ **วัดร้างทุ่งกุย** ตำบลโหล่งขอด อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๔ - ๒๔๘๕ เมื่อท่านอายุ ๕๒ - ๕๓ ปี พรรษา ๑๖ - ๑๗ (ขณะนี้คณะเราได้จัดซื้อที่ดินบริเวณที่ท่านบรรลุธรรมจากเอกชนเรียบร้อยแล้ว กำลังก่อสร้าง**อนุสรณ์สถานการบรรลุธรรมของหลวงปู่ขาว อนาลโย** อยู่ครับ)

องค์ที่สาม ได้แก่**หลวงปู่ชอบ ฐานสโม** บรรลุในเขตประเทศพม่า ในปี พ.ศ. ๒๔๘๗ เมื่ออายุ ๔๓ พรรษา ๒๐

ขอเรียนท่านผู้อ่านว่า บูรพาจารย์ทุกองค์ที่มีรูปหล่อประดิษฐานอยู่ใน **พระมหาธาตุมณฑปอนุสรณ์บูรพาจารย์ วัดป่าอาจารย์มั่น (ภูริทตฺโต)** บ้านแม่กอย ต. เวียง อ. พร้าว จ. เชียงใหม่ นั้น ล้วนเป็นพระอรหันต์ทุกองค์ อัฐิของแต่ละองค์ได้แปรเป็นพระธาตุที่สวยงามยิ่ง และทุกองค์นี้ล้วนแต่เคยพำนักและรับคำสอนจากหลวงปู่มั่น ที่ **วัดป่าอาจารย์มั่น** แห่งนี้ ครับผม

ถ้าอยากจะกราบพระอรหันต์ให้มากกว่านี้ ก็ขอเชิญได้ที่ **พระธุตังคเจดีย์** อยู่ในบริเวณ **วัดอโศการาม** อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ครับผม

สำหรับศิษย์**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ หลวงปู่มั่น** ที่ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน ที่พวกเราต่างก็รู้แน่ชัดแล้ว คือ **ท่านหลวงตาพระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน** ท่านบรรลุที่ **วัดดอยธรรมเจดีย์** อำเภอโคกศรีสุพรรณ จังหวัดสกลนคร ในปี พ.ศ. ๒๔๙๓ หลังจากที่หลวงปู่มั่นมรณภาพแล้ว ๑ ปี

พระสายป่าองค์อื่น ๆ ที่ท่านบรรลุแล้วและยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน มีหลายองค์ครับ แต่ผมไม่ขอบอก เพราะพ่อแม่ครูอาจารย์ท่านเหล่านั้น **'ไม่ใช่ปลาตาย ที่ต้องโฆษณาเร่ขาย'** สำหรับท่านที่สนใจจริง ๆ ก็สามารถเสาะหาได้เอง

หลวงปู่เสาร์ กนฺตสีโล

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์
(จันทร์ สิริจนฺโท)

หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต

หลวงปู่พรหม จิรปุญฺโญ

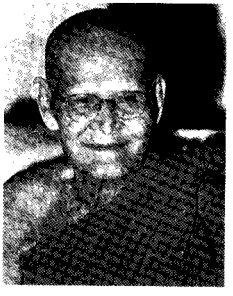

หลวงปู่ขาว อนาลโย

หลวงปู่ชอบ ฐานสโม

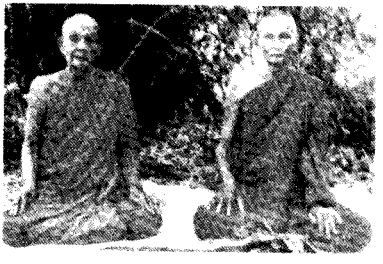

หลวงปู่ดูลย์ อตุโล
หลวงปู่สาม อกิญฺจโน

หลวงตาพระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน
สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชฯ
(พ.ศ. ๒๕๑๗)

เอาละครับ ที่เขียนมาก็เพ้อเจ้อมากแล้ว และออกนอกเส้นทางไปไกล หากไม่เหมาะไม่ควร หรือผิดพลาดประการใด ผมขอกราบเท้าขอขมาโทษพ่อแม่ครูอาจารย์ทุกพระองค์ด้วยครับ.

๑๓๔. หลวงปู่มั่นตอบปัญหาเรื่องศีล

จากที่กล่าวมาในตอนที่แล้วว่า ในปี พ.ศ. ๒๔๘๑ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** เดินทางจากจังหวัดปราจีนบุรี มาจำพรรษาที่ **วัดบรมนิวาส** กรุงเทพฯ ๑ พรรษา ให้การสอนด้านสมาธิภาวนาแก่พระเณร และฆราวาสผู้สนใจ ตามบัญชาของ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์**

ปี พ.ศ. ๒๔๘๒ **หลวงปู่สิงห์** กลับไปจำพรรษาที่**วัดป่าสาลวัน** นครราชสีมา ดังเดิม ขณะเดียวกัน**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** ได้มีบัญชาให้ **หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** มาพักจำพรรษาที่**วัดบรมนิวาส** เพื่อทำการสอนสมาธิภาวนา ต่อจากที่**หลวงปู่สิงห์** ได้เริ่มต้นไว้

ดังนั้น ในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๘๒ **หลวงปู่สิงห์** จำพรรษาที่**วัดป่าสาลวัน** นครราชสีมา สลับกันกับ**หลวงปู่พระมหาปิ่น** มาจำพรรษาที่**วัดบรมนิวาส** กรุงเทพฯ

ช่วงเดือนพฤษภาคม – มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๒ ได้มีเหตุการณ์สำคัญในวงการพระกรรมฐาน คือ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** พระอาจารย์ใหญ่ รับอาราธนาให้เดินทางจากเชียงใหม่ เพื่อมาพำนักที่จังหวัดอุดรธานี ท่านเดินทางด้วยขบวนรถไฟ แล้วแวะพักชั่วคราวที่**วัดบรมนิวาส** ตามบัญชาของ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** ต่อจากนั้นจึงเดินทางไปจังหวัดอุดรธานี และแวะพักชั่วคราวที่**วัดป่าสาลวัน** นครราชสีมา ตามคำอาราธนา

ช่วงที่หลวงปู่มั่น แวะพักชั่วคราวทั้งสองแห่ง ได้มีผู้สนใจกราบเรียนถามปัญหาธรรมท่านเป็นจำนวนมาก คำถามที่น่าสนใจประการหนึ่ง คือ **ปัญหาเรื่องศีล และการรักษาศีล** ดังที่**ท่านหลวงตาพระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน** ได้เขียนเล่าให้ฟัง ดังต่อไปนี้

*"พอรถไฟถึงกรุงเทพฯ เข้าพัก**วัดบรมนิวาส**ตามคำสั่งทางโทรเลขของ **สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** ที่บอกว่าให้ท่านไปพักที่**วัดบรมฯ** ก่อนเดินทางไปอุดรฯ*

ในระยะที่พักอยู่ที่นั้น ปรากฏว่ามีคนถามปัญหากับท่านมาก มีปัญหาบางรายที่แปลกกว่าปัญหาทั้งหลาย จึงได้นำมาลง มีใจความว่า

*'ได้ทราบว่า **ท่าน** (หลวงปู่มั่น) รักษาศีลองค์เดียว มิได้รักษาถึง ๒๒๗ องค์ เหมือนพระทั้งหลายที่รักษากันใช่ไหม ?'*

***หลวงปู่มั่น**ตอบรับว่า 'ใช่ อาตมารักษาเพียงอันเดียว'*

เขาถามต่อไปว่า 'ที่ท่านรักษาเพียงอันเดียวนั้นคืออะไร ?'

*ท่านตอบว่า 'คือ **ใจ**'*

เขาถามว่า 'ส่วน ๒๒๗ นั้น ท่านไม่ได้รักษาหรือ ?'

*ท่านตอบว่า '**อาตมารักษาใจไม่ให้คิด พูด ทำ ในทางผิด อันเป็นการล่วงเกินข้อห้ามที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้** จะเป็น ๒๒๗ หรือมากกว่านั้นก็ตาม บรรดาที่เป็นข้อบัญญัติห้าม อาตมาก็เย็นใจว่าตนมิได้ทำผิดต่อพุทธบัญญัติ*

ส่วนท่านผู้ใดจะว่าอาตมารักษาศีล ๒๒๗ หรือไม่นั้น สุดแต่ผู้นั้นจะคิด จะพูดเอาตามความคิดของตน

เฉพาะอาตมา ได้รักษาใจ อันเป็นประธานของ กาย วาจา อย่างเข้มงวดกวดขันตลอดมา นับแต่เริ่มอุปสมบท'

*ถามต่อไปว่า **'การรักษาศีล ต้องรักษาใจด้วยหรือ ?'***

*ท่านตอบว่า 'ถ้าไม่รักษา**ใจ** จะรักษาอะไรจึงจะเป็นศีลเป็นธรรมที่ดีงามได้ นอกจากคนที่ตายแล้วเท่านั้นจะไม่ต้องรักษาใจ แม้กาย วาจา ก็ไม่ต้องรักษา*

*แต่ความเป็นเช่นนั้นของคนตาย นักปราชญ์ท่านไม่ได้เรียกว่าเขามีศีล เพราะไม่มี**เจตนา**เป็นเครื่องส่อแสดงออก ถ้าเป็น**ศีล**ได้ ควรเรียกเพียงว่าศีลคนตาย ซึ่งไม่สำเร็จประโยชน์ตามคำเรียกแต่อย่างใด*

*ส่วนอาตมามิใช่คนตาย จะรักษาศีลแบบคนตายนั้นไม่ได้ **ต้องรักษาใจให้เป็นศีลเป็นธรรม สมกับใจเป็นผู้ทรงไว้ทั้งบุญทั้งบาปอย่างตายตัว'***

เขาถามว่า 'ได้ยินในตำราว่าไว้ว่า **รักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย เรียกว่าศีล** จึงเข้าใจว่าการรักษาศีลไม่จำต้องรักษาใจก็ได้ จึงได้เรียนถามอย่างนั้น'

ท่านตอบว่า 'ที่ว่ารักษากาย วาจา ให้เรียบร้อยเป็นศีลนั้น ก็ถูก แต่ก่อนกาย วาจา จะเรียบร้อยเป็นศีลได้นั้น ต้นเหตุเป็นมาจากอะไร ถ้าไม่เป็นมาจาก**ใจ** ผู้เป็นนายบังคับกาย วาจา ให้เป็นไปในทางที่ถูก

เมื่อเป็นมาจาก**ใจ** ใจจะควรปฏิบัติอย่างไรต่อตัวเองบ้าง จึงจะควรเป็นผู้ควบคุมกาย วาจา ให้เป็นศีลเป็นธรรมที่น่าอบอุ่นแก่ตนเอง และน่าเคารพเลื่อมใสแก่ผู้อื่นได้

ไม่เพียงแต่ศีลธรรมที่จำต้องอาศัย**ใจ**เป็นผู้คอยควบคุมรักษาเลย แม้กิจการอื่น ๆ จำต้องอาศัยใจเป็นผู้ควบคุมดูแลอยู่โดยดี การงานนั้น ๆ จึงจะเป็นที่เรียบร้อยไม่ผิดพลาด และทรงคุณภาพโดยสมบูรณ์ตามชนิดของมัน

การรักษาโรค เขายังค้นหาสมุฏฐานของมัน จะควรรักษาอย่างไรจึงจะหายได้เท่าที่ควร ไม่เป็นโรคเรื้อรังต่อไป

การรักษาศีลธรรม ไม่มีใจเป็นตัวประธานพาให้เป็นไป ผลก็คือความเป็นผู้มีศีลด่างพร้อย ศีลขาด ศีลทะลุ ความเป็นผู้มีธรรมที่น่าสลดสังเวช ธรรมพาอยู่ธรรมพาไปอย่างไม่มีจุดหมาย ธรรมบอ ธรรมบ้า ธรรมแตก ซึ่งล้วนเป็นจุดที่ศาสนาจะพลอยได้รับเคราะห์กรรมไปด้วยอย่างแยกไม่ออก ไม่เป็นศีลธรรมอันน่าอบอุ่นแก่ผู้รักษา และไม่น่าเลื่อมใสแก่ผู้อื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องบ้างเลย

อาตมาไม่ได้ศึกษาเล่าเรียนมาก บวชแล้วอาจารย์พาเที่ยวและอยู่ตามป่าตามเขา เรียนไปกับเสียงนกเสียงกา เสียงสัตว์ป่าชนิดต่าง ๆ ตามทัศนียภาพที่มีอยู่ตามธรรมชาติของมันอย่างนั้นเอง ไม่ค่อยได้เรียนในคัมภีร์ใบลานพอจะมีความรู้แตกฉานทางศีลธรรม

การตอบปัญหาจึงเป็นไปตามนิสัยของผู้ศึกษาธรรมเถื่อน ๆ รู้สึกจนปัญญาที่ไม่สามารถค้นหาธรรมที่ไพเราะเหมาะสมมาอธิบายให้ท่านผู้สนใจฟังอย่างภูมิใจได้ ฯลฯ

๑๓๕. ตอบปัญหาธรรมที่วัดป่าสาลวัน

พักที่**วัดบรมนิวาส** กรุงเทพฯ พอสมควรแล้ว **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ก็ออกเดินทางมาแวะพักที่โคราช ตามคำอาราธนาของศรัทธาชาวนครราชสีมา พักที่**วัดป่าสาลวัน** ซึ่ง **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** พร้อมด้วยพระเณรสายวิปัสสนาธุระรอรับท่านอยู่ที่นั่น

ขณะพักอยู่ที่**วัดป่าสาลวัน** ก็มีท่านผู้สนใจมาถามปัญหาธรรมกับท่านจำนวนหลายราย

ท่านหลวงตาพระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน ได้เขียนเล่าว่า

"การตอบปัญหาสำคัญปัญหาหนึ่ง ที่ เป็นเชิงหยั่งหาความจริงในท่านว่ามีความจริงมากน้อยเพียงไร สมคำเล่าลือของประชาชนหรือหาไม่ เจ้าของปัญหาก็ลูกศิษย์กรรมฐานเพื่อมุ่งหาความจริงอยู่อย่างเต็มใจจริง ๆ

เริ่มต้นปัญหาว่า 'เท่าที่ท่านอาจารย์มาโคราชคราวนี้ เป็นการมาเพื่ออนุเคราะห์ประชาชนตามคำนิมนต์เพียงอย่างเดียว ***หรือยังมีหวังเพื่อมรรคผลนิพพานอยู่ด้วย*** *ในการรับนิมนต์คราวนี้'*

หลวงปู่มั่น*ท่านตอบว่า* ***'... อาตมาไม่หิว อาตมาไม่หลง จึงไม่หาอะไรให้ยุ่งไป อันเป็นการก่อทุกข์ใส่ตัว***

คนหิวอยู่เป็นปกติสุขไม่ได้ จึงวิ่งหาโน่นหานี่ เจออะไรก็คว้าติดมือมาโดยไม่คำนึงว่าผิดหรือถูก ครั้นแล้วสิ่งที่คว้ามาก็มาเผาตัวเองให้ร้อนยิ่งกว่าไฟ

อาตมาไม่หลง จึงไม่แสวงหาอะไร คนที่หลงจึงต้องแสวงหา ถ้าไม่หลงก็ไม่ต้องหา

จะหาไปให้ลำบากทำไม อะไร ๆ ก็มีอยู่กับตัวเองอย่างสมบูรณ์อยู่แล้ว จะตื่นเงาและตะครุบเงาไปทำไม เพราะรู้แล้วว่าเงาไม่ใช่ตัวจริง

ตัวจริงคือ **สัจจะทั้งสี่** ก็มีอยู่ในกายในใจอย่างสมบูรณ์แล้ว และรู้จนหมดสิ้นแล้ว จะหาอะไรกันอีกถ้าไม่หลง

ชีวิตลมหายใจยังมี และผู้มุ่งประโยชน์กับเรายังมี ก็สงเคราะห์กันไปอย่างนั้นเอง

หาคนดีมีธรรมในใจนี้หายากยิ่งกว่าหาเพชรนิลจินดาเป็นไหน ๆ ได้คนเป็นคนเพียงคนเดียว ย่อมมีคุณค่ามากกว่าได้เงินเป็นล้าน ๆ เพราะเงินล้าน ๆ ไม่สามารถทำความร่มเย็นให้แก่โลกได้อย่างถึงใจ เหมือนได้คนดีมาทำประโยชน์

คนดีแม้เพียงคนเดียว ยังสามารถทำความร่มเย็นให้แก่โลกได้มากมายและยั่งยืน เช่นพระพุทธเจ้า และพระสาวกทั้งหลาย เป็นตัวอย่าง

คนดีแต่ละคนมีคุณค่ามากกว่าเงินเป็นก่ายกอง และเห็นคุณค่าแห่งความดีของตนที่จะทำต่อไป มากกว่าเงิน แม้จะจนก็ยอม ขอแต่ให้ตัวดีและโลกมีความสุข

แต่คนโง่ชอบเงินมากกว่าคนดีและความดี ขอแต่ได้เงิน แม้ตัวจะเป็นอย่างไรไม่สนใจคิด ถึงจะชั่วช้าลามก หรือแสนโสมมเพียงไรก็ตาม ขนาดนายยมบาลเกลียดกลัว ไม่อยากนับเข้าบัญชีผู้ต้องหา กลัวจะไปทำลายสัตว์นรกด้วยกันให้เดือดร้อนฉิบหาย ก็ไม่ว่า ขอแต่ได้เงินก็เป็นที่พอใจ ส่วนจะผิดถูกประการใด ถ้าบาปมีค่อยคิดบัญชีกันเอง โดยเขาไม่ยุ่งเกี่ยว

คนดีกับคนชั่ว และสมบัติเงินทอง กับ ธรรม คือคุณงามความดี ผิดกันอย่างนี้แล

ใครมีหูมีตาก็รีบคิดเสียแต่บัดนี้ อย่าทันให้สายเกินไป จะหมดหนทางเลือกเฟ้น

การให้ผลก็ต่างกัน สุดแต่กรรมของตนจะอำนวย จะทักท้วงหรือคัดค้านไม่ได้ กรรมอำนวยให้อย่างใดต้องยอมรับเอาอย่างนั้น

*ฉะนั้น สัตว์โลกจึงต่างกัน ทั้งภพกำเนิด รูปร่างลักษณะ จริต นิสัย สุข ทุกข์ อันเป็นสมบัติประจำตัวแต่ละราย แบ่งหนักแบ่งเบากันไม่ได้ ใครมีอย่างไร ก็หอบหิ้วไปเอง ดีชั่ว สุขทุกข์ ก็ยอมรับ ไม่มีอำนาจปฏิเสธได้ เพราะไม่ใช่แค่กฎหมาย แต่เป็น**กฎแห่งกรรม หรือกฎของตัวเองที่ทำขึ้น** มิใช่กฎของใครไปทำให้ ตัวทำเอาเอง*

ถามอาตมาเพื่ออะไรอย่างนั้น ?'

*การตอบปัญหาของ**หลวงปู่มั่น**คราวนี้เข้มข้นพอดู รู้สึกว่าถึงใจและจำไม่ลืม*

เขาตอบท่านว่า 'ขอประทานโทษ พวกกระผมเคยได้ยินกิตติศัพท์กิตติคุณท่านอาจารย์โด่งดังมานานแล้ว

*ไม่ว่าครูอาจารย์ หรือพระเณรองค์ใด ตลอดฆราวาส ใครพูดถึงอาจารย์ล้วนพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า **อาจารย์มิใช่พระธรรมดา** ดังนี้ จึงกระหายอยากฟังเมตตาธรรมท่าน*

แล้วได้เรียนถามไปตามความอยากความหิว แต่ไม่มีความฉลาดรอบคอบในการถาม ซึ่งอาจจะทำความกระเทือนแก่ท่านอยู่บ้าง

กระผมก็สนใจปฏิบัติมานานพอสมควร จิตใจนับว่าได้รับความเย็นประจักษ์เรื่อยมา ไม่เสียชาติที่เกิดมาพบพระศาสนา และยังได้กราบไหว้ครูอาจารย์ผู้ศักดิ์สิทธิ์วิเศษด้วยการปฏิบัติและคุณธรรม

แม้ปัญหาธรรมที่เรียนถามวันนี้ ก็ได้รับความแจ้งชัดเกินคาดหมาย วันนี้ เป็นหายสงสัยเด็ดขาดตามภูมิของคนยังมีกิเลส ที่ยังอยู่ก็ตัวเองเท่านั้นจะสามารถปฏิบัติให้ได้ถึงมากน้อยเพียงใด'

หลวงปู่มั่น**ตอบซ้ำว่า 'โยมถามมาอย่างนั้น อาตมาก็ต้องตอบไปอย่างนั้น* ***เพราะอาตมาไม่หิวไม่หลง จะให้อาตมาไปหาอะไรอีก

อาตมาเคยหิวเคยหลงมาพอแล้ว ครั้งปฏิบัติที่ยังไม่รู้เรื่องราวอะไรโน้น อาตมาแทบตายอยู่ในป่าในเขาคนเดียว ไม่มีใครไปเห็น

จนพอลืมหูลืมตาได้บ้าง จึงมีคนนั้นไปหา คนนี้ไปหา แล้วร่ำลือกันว่าวิเศษอย่างนั้นอย่างนี้

ขณะอาตมาสลบสามหน รอดตายครั้งนั้น ไม่เห็นใครทราบและร่ำลือบ้าง จนเลยขั้นสลบและขั้นตายมาแล้ว จึงมาเล่าลือกันหาประโยชน์อะไร

อยากได้ของดีที่มีอยู่กับตัวเราทุกคน ก็พากันปฏิบัติเอา ทำเอา

เมื่อเวลาตายแล้วจึงพากันวุ่นวาย หานิมนต์พระมาให้ทำบุญ กุสลามาติกา นั่นไม่ใช่เกาถูกที่คันนะ จะว่าไม่บอก ต้องรีบเกาให้ถูกที่คันเสียแต่บัดนี้ โรคคันจะได้หาย

คือ **เร่งทำความดีเสียแต่บัดนี้ จะได้หายห่วงหายหวงกับอะไร ๆ ที่เป็นสมบัติของโลก มิใช่สมบัติอันแท้จริงของเรา แต่พากันจับจองเอาแต่ชื่อของมันเปล่า ๆ ตัวจริงไม่มีใครเหลียวแล**

สมบัติในโลก เราแสวงหามาเป็นความสุขแก่ตัวก็พอหาได้ จะแสวงหามาเป็นไฟเผาตัวก็ทำให้ฉิบหายได้จริง ๆ ข้อนี้ขึ้นอยู่กับความฉลาดความโง่เขลาของผู้แสวงหาแต่ละราย

ท่านผู้พ้นทุกข์ไปได้ด้วยความอุตส่าห์สร้างความดีใส่ตน จนกลายเป็นสรณะของพวกเรา จะเข้าใจว่าท่านไม่เคยมีสมบัติเงินทองเครื่องหวงแหนอย่างนั้นหรือ เข้าใจว่าเป็นคนร่ำรวยสวยงามเฉพาะสมัยของพวกเราเท่านั้นหรือ จึงพากันรักพากันหวงจนไม่รู้จักเป็นจักตาย

บ้านเมืองเราสมัยนี้ไม่มีป่าช้าสำหรับฝังหรือเผาคนตายอย่างนั้นหรือ จึงสำคัญว่าตนจะไม่ตาย และพากันประมาทจนลืมเนื้อลืมตัว กลัวแต่จะไม่ได้กินได้นอน กลัวแต่จะไม่ได้เพลิดไม่ได้เพลิน ประหนึ่งโลกจะดับสูญจากไปในเดี๋ยวนี้ จึงพากันรีบตักตวงเอาแต่ความไม่เป็นท่าใส่ตนแทบหาบไม่ไหว

อันสิ่งเหล่านี้ แม้แต่สัตว์เขาก็มิได้เหมือนมนุษย์เรา อย่าสำคัญตนว่า

หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต

เก่งกาจสามารถฉลาดรู้ยิ่งกว่าเขาเลย ถึงกับสร้างความมืดมิดปิดตาทับถมตัวเอง จนไม่มีวันสร่างซา

เมื่อถึงเวลาจนตรอก อาจจนยิ่งกว่าสัตว์ใครจะไปทราบได้ ถ้าไม่เตรียมทราบไว้เสียแต่บัดนี้ ซึ่งอยู่ในฐานะที่ควร

อาตมาต้องขออภัยด้วยถ้าพูดหยาบคายไป แต่คำพูดที่สั่งสอนให้คนละชั่วทำดียังจัดเป็นคำหยาบคายอยู่ แล้วโลกเราก็จะถึงคราวหมดสิ้นศาสนา เพราะไม่มีผู้ยอมรับความจริง

การทำบาปหยาบคายมีมาประจำตนแทบทุกคน ทั้งให้ผลเป็นทุกข์ ตนยังไม่อาจรู้ได้และตำหนิมันบ้าง พอมีทางคิดแก้ไข แต่กลับตำหนิคำสั่งสอนว่าหยาบคาย นับว่าเป็นโรคที่หมดหวัง"

..."

หลวงปู่มั่น พักที่นครราชสีมาพอสมควร แล้วออกเดินทางต่อไปจังหวัดอุดรธานี

๑๓๖. สร้างวัดป่าที่อำเภอจัตุรัส ชัยภูมิ

ขอเชิญกลับมาสู่เรื่องของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** กันต่อครับ โดยขอเริ่มที่บันทึกขององค์หลวงปู่เอง ดังนี้

"พ.ศ. ๒๔๘๑ ถึง ๒๔๘๓ ได้กลับมาอยู่ประจำ ณ วัดป่าสาลวัน อีก ได้สอนพุทธบริษัทฝึกหัดนั่งสมาธิภาวนาเป็นประจำ

ออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๘๓ แล้ว ***คณะวัดหนองบัวใหญ่*** *อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ ได้มาอาราธนาไปจัดการสร้างสำนักสงฆ์ขึ้นที่* ***บ้านหนองบัวใหญ่*** *ได้ไปจัดการสร้างวัดขึ้น ๑ วัด ให้ชื่อ* ***วัดป่าไพโรจน์*** *ได้ไปสร้างศาลาการเปรียญ ๑ หลัง กว้าง ๖ วา ยาว ๙ วา เสาไม้เต็งรัง พื้นกระดาน มุงหญ้าคา สำเร็จภายใน ๕ เดือน มีพระภิกษุ ๕ รูป สามเณร ๓ รูป อยู่จำพรรษา"*

เป็นที่ทราบในหมู่ศิษย์ว่า การสร้างวัดป่าที่อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิของ**หลวงปู่สิงห์** ในปี พ.ศ. ๒๔๘๓ นี้ มิได้เป็นไปด้วยความสะดวกสบายดังในบันทึกของท่าน หากแต่มีอุปสรรคใหญ่ขัดขวางเช่นเดียวกันกับการสร้างวัดป่าแห่งอื่น ๆ และ**หลวงปู่สิงห์** ได้ใช้บารมีธรรมแก้ปัญหานั้นให้ผ่านไปได้ด้วยดี

เรื่องราวการสร้างวัดป่าที่อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งนำโดย**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** มีดังต่อไปนี้

หลังออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๘๓ หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม ได้นำพระสงฆ์ ๕ รูป และสามเณร ๓ รูป ออกวิเวกธุดงค์ไปทางอำเภอจัตุรัส จังหวัด

ชัยภูมิ ได้ไปพักปักกลดที่บริเวณป่าช้าแห่งหนึ่ง ที่มีสภาพรกร้างปกคลุมไปด้วยต้นไม้จนดูเป็นป่าทึบ อยู่ภายนอกหมู่บ้าน

เพียงวันแรกที่คณะของ**หลวงปู่สิงห์**ไปพักปักกลดอยู่ ก็ถูกชาวบ้านเกือบทั้งหมู่บ้านที่ได้รับการเสี้ยมสอนไว้ก่อนแสดงอาการไม่พอใจ และออกมาคัดค้านไม่อยากให้พระธุดงค์กรรมฐานมาพักปักกลดและสร้างวัดในบริเวณนั้น

คนที่เข้ามาต้อนรับกราบไหว้คณะพระธุดงค์ มีเพียงคนแก่คนเฒ่าจำนวนไม่กี่คนเท่านั้น

กลุ่มชาวบ้านที่ออกมาต่อต้านถึงกับประกาศว่า ถ้าคณะพระธุดงค์ไม่ออกไปอาจจะมีการฆ่ากันให้ตาย และมีการกล่าวคำขู่ต่าง ๆ นานา

หลวงปู่สิงห์ เคยผจญเหตุร้าย ๆ เช่นนี้ หรือยิ่งกว่านี้ มามากต่อมากแล้ว ท่านจึงไม่รู้สึกหวั่นไหวต่อคำขู่อาฆาตนั้น แต่กลับเมตตาสงสารพวกเขา ที่เห็นว่าพวกเขาเริ่มทำบาป *'ถูกพระยายมราชจดชื่อเอาไว้แล้ว'*

ด้วยจิตเมตตา **หลวงปู่** จึงมีภาระที่จะทำให้พวกเขาเหล่านั้นคลายจากความเห็นผิด และหาทางฉุดดึงให้พวกเขาขึ้นมาจากขุมนรกให้พ้น

ตอนกลางคืน ท่านเข้าที่ทำสมาธิ กำหนดจิตพิจารณาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ท่านก็ทราบด้วยญาณ ว่า **'อุปสรรคทุกอย่างจะคลี่คลายลงอย่างสิ้นเชิง'**

รุ่งเช้า **หลวงปู่สิงห์** ได้ส่งข่าวให้ชาวบ้านมาประชุมกัน เพื่อจะได้พูดคุยกันให้รู้เรื่องกันในครั้งเดียวไปเลย

เมื่อถึงเวลานัดหมายในตอนบ่าย ชาวบ้านก็พากันออกมาพร้อมกับอาวุธนานาชนิด นับตั้งแต่ท่อนไม้ มีด พร้า ดาบ ไปจนกระทั่งปืน แสดงอาการโกรธเคืองพระกรรมฐานชุดนั้นออกมาอย่างชัดเจน

ก็เหมือนกับที่กล่าวมา มีคนแก่คนเฒ่าเพียงไม่กี่คนที่เข้ามากราบพระแล้วนั่งพับเพียบด้วยอาการสงบเสี่ยม

คนส่วนใหญ่ยังคงยืนรวมกลุ่มอยู่ในระยะห่าง ด้วยสีหน้าถมึงทึงไม่เป็นมิตร รวมทั้งมีเสียงตะโกนคัดค้านไม่ให้ตั้ง**วัดป่า**ขึ้น ณ ที่นั้น ***'ถ้าหากมีการสร้างวัดป่าขึ้น พวกเราจะฆ่าท่าน'***

หลวงปู่สิงห์ และพระเณร นั่งรอพวกชาวบ้านอยู่ก่อนแล้ว ทุกองค์นั่งเรียงตามลำดับอาวุโสพรรษา หลวงปู่สิงห์นั่งสงบนิ่งอยู่หัวแถว พระเณรนอกนั้นต่างนั่งหลับตาทำสมาธิกันทุกองค์

หลวงปู่สิงห์เพ่งพลังจิตส่งกระแสเมตตาไปยังประชาชนที่กำลังโกรธแค้นกลุ่มนั้น

ชั่วเวลาไม่กี่นาที เสียงตะโกนขับไล่นั้นก็ค่อย ๆ เงียบลง จนกลายเป็นเงียบสนิท ไม่มีใครส่งเสียงอะไรเลย คนเหล่านั้นต่างค่อย ๆ วางอาวุธลง เดินขยับเข้ามาใกล้ด้วยอาการอันสงบ อยู่ในอาการที่พร้อมจะรับฟังว่าพระท่านจะพูดว่าอะไร

เมื่อทุกคนนั่งลงเรียบร้อยดีแล้ว **หลวงปู่สิงห์** ก็พูดด้วยเสียงเรียบขรึมเสียงมีอำนาจและดังฟังชัดเจน ว่า *"ให้ทุกคนนั่งคุกเข่าลง พนมมือขึ้น แล้วพากันกราบช้า ๆ ๓ ครั้ง ครั้งแรกกราบพระพุทธเจ้า ครั้งสองกราบพระธรรมคำสอน ครั้งสามกราบพระอริยสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้า ..."*

ท่านผู้อ่านคงไม่แปลกใจใช่ไหมครับ ถึงคนเป็นจำนวนพัน **หลวงปู่สิงห์** ท่านก็เคยสะกดให้นิ่งเงียบมาแล้ว พลังจิตของท่านแรงมาก

ต่อจากนั้น **หลวงปู่สิงห์** ก็ให้ธรรมะเตือนสติอย่างสั้น ๆ ว่าด้วยคุณพระพุทธเจ้า คุณพระธรรม คุณพระสงฆ์ และว่าด้วยเรื่องบุญเรื่องบาป ด้วยคำพูดอย่างง่าย ๆ

ชาวบ้านเหล่านั้นต่างนั่งฟังด้วยอาการอันสงบ บางคนถึงกับน้ำตาไหลด้วยความปีติและซาบซึ้งในเมตตาของหลวงปู่

ผู้เป็นหัวหน้าได้กล่าวขอขมาหลวงปู่ ว่าที่พวกเขากระทำลงไปนั้น ทำไปด้วยความโง่เขลา ด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ขอหลวงปู่และพระเณรงดเว้นโทษให้พวกเขาด้วย และด้วยความศรัทธานี้ พวกเขาขอ**เข้าถึงพระไตรสรณคมน์** ตามที่หลวงปู่ได้เมตตาสั่งสอน

หลวงปู่ ได้นำชาวบ้านเข้าถึงพระไตรสรณคมน์ ด้วยคำพูดและวิธีการง่าย ๆ

"... แบบเข้าถึงพระไตรสรณคมน์มีกำหนดไว้อย่างชัดเจนมาแล้วตั้งแต่สมัยพุทธกาล ก่อนอื่นเราต้องรักษาความสัตย์ความจริงในพระไตรสรณคมน์อย่างยิ่ง

*ขั้นแรก ใน**ทางกาย** ให้นั่งคุกเข่า ประนมมือ กราบด้วยแบญจางคประดิษฐ์ ๓ ครั้ง ระลึกในใจว่า เวลานี้เป็นเวลารักษาความสัตย์ความจริง คือ ร่างกายนั่งคุกเข่า ประนมมือ อยู่บัดนี้ พึงทราบว่าเป็นร่างกายที่จะประกาศตนถึงพระไตรสรณคมน์จริง ๆ*

*ต่อมา **วาจา** ที่กล่าวถึงคุณพระพุทธเจ้า คุณพระธรรม คุณพระสงฆ์ ในกาลบัดนี้ พึงทราบว่า **เป็นวาจาที่ได้ประกาศตนถึงพระไตรสรณคมน์จริง ๆ***

*ต่อมา **น้ำใจ** ที่น้อมถึงคุณพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ พึงทราบว่า **เป็นน้ำใจจริง***

*พึงตั้งเป็นความสัตย์อธิษฐานไว้ในใจว่า **ข้าพเจ้าขอนับถือเอาคุณพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ทั้งสามนี้เป็นสรณะ ที่พึ่ง ที่ระลึก ที่นับถือของข้าพเจ้า ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไปตราบเท่าสิ้นชีวิต ..."***

เป็นเหตุการณ์ที่น่าอัศจรรย์ยิ่งในบ่ายวันนั้น ที่กลุ่มชาวบ้านออกมาด้วยอาการโกรธแค้นอาฆาตมาดร้าย บัดนี้กลายเป็นความรู้สึกสงบเย็นและเลื่อมใสศรัทธาต่อพระอาจารย์สิงห์ และต่อคณะพระกรรมฐาน

ชาวบ้านได้พร้อมใจกันอาราธนาให้**หลวงปู่สิงห์** และคณะ พักอยู่ที่นั้นนาน ๆ พร้อมทั้งร่วมใจกันสร้างสำนักสงฆ์ถาวร เพื่อให้พระเณรสายกรรมฐานได้พำนักอยู่เป็นประจำ

หลวงปู่สิงห์ ได้อยู่ฉลองศรัทธาชาวบ้านระยะเวลาหนึ่ง แล้วมอบหมายให้พระภิกษุผู้ติดตามรูปหนึ่งเป็นหัวหน้าคณะ เป็นผู้ดูแลสำนักสงฆ์ที่ตั้งขึ้นใหม่ และคอยให้การอบรมสั่งสอนชาวบ้านต่อไป

สำนักสงฆ์ที่ตั้งขึ้นใหม่นี้ได้พัฒนาต่อมาจนเป็นวัดถาวร ชื่อ **วัดป่าสุวรรณไพโรจน์** ตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านชวน อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ

อย่างไรก็ตาม ผมขอสารภาพว่าไม่สามารถเดินทางไปตรวจสอบข้อมูลในพื้นที่จริงได้ ด้วยข้อจำกัดส่วนตัวที่กล่าวแล้ว ข้อมูลที่นำเสนอจึงอาจมีความคลาดเคลื่อนได้ กราบท่านผู้รู้ช่วยตรวจสอบและช่วยบอกกล่าวแก้ไขด้วยครับ.

๑๓๗. ตัดใจปรารถนาพุทธภูมิ

หลังจากเริ่มต้นก่อตั้ง**วัดป่าไพโรจน์** ที่บ้านหนองบัวใหญ่ อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ แล้ว **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ได้พักอยู่ที่นั่นเพื่ออบรมธรรมะให้แก่ประชาชน จนถึง *"พ.ศ. ๒๔๘๔ เดือนมิถุนายน กลับจากชัยภูมิ ไปอยู่**วัดป่าสาลวัน** และจำพรรษาที่นั่น"*

ถ้านับรวมเวลาดู **หลวงปู่สิงห์** พักที่**วัดป่าไพโรจน์** ประมาณ ๘ เดือน ก็กลับไปจำพรรษาที่**วัดป่าสาลวัน**

ตอนนี้ถือเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญมากในชีวิตสมณะของหลวงปู่ ผมจะพยายามเขียนลำดับเหตุการณ์ให้เข้าใจง่าย แต่ไม่ทราบว่าจะทำได้แค่ไหน ลองดูครับ

ขอย้อนกลับไปปี พ.ศ. ๒๔๖๓ เมื่อยี่สิบปีที่ผ่านมา หลวงปู่สิงห์ อายุ ๓๑ ปี ได้พักจำพรรษาที่ ๑๑ ของท่านที่**ถ้ำผาบิ้ง** อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ท่านเร่งความเพียรตลอดพรรษา ได้เกิดอัศจรรย์ในจิต จนสามารถรู้แจ้งในธรรม มีความอาจหาญมุ่งมั่นที่จะออกเผยแผ่ธรรมสู่ประชาชน

เพื่ออธิบายให้ชัดเจนขึ้น ผมขอยกบันทึกของท่านเจ้าคุณ**พระอริยคุณาธาร** (พระมหาเส็ง ปุสฺโส) แห่ง**วัดเขาสวนกวาง** อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ผู้เรียบเรียง**ประวัติหลวงปู่สิงห์** มาเพื่อความเข้าใจ ซึ่ง**พระอริยคุณาธาร** ได้เขียนเล่าถึงเหตุการณ์เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๓ ดังนี้

*"... ความตอนนี้ **ท่าน** (หลวงปู่สิงห์) เคยเล่าให้**ผู้เขียนประวัติ** (พระอริยคุณาธาร) ฟังว่า นอกจาก**ความรู้**ดังกล่าวแล้ว โอภาส คือแสงสว่างแจ่มจ้าของดวงจิตก็มีอยู่ด้วย ทำให้รู้เห็นเหตุการณ์ปัจจุบันได้ถูกต้องแม่นยำ ใครจะมาหา มาดี หรือมาร้ายอย่างไร ก็รู้เห็นล่วงหน้าอย่างถูกต้อง*

*นอกจาก **ความรู้** และ**โอภาส** แล้ว ก็ปรากฏชัดว่า **กิเลสทั้งปวงได้หายหน้าไป** จึงทำให้ท่านเข้าใจว่า **ได้สำเร็จพระอรหัตตผล** จึงตกลงใจทำการฟื้นฟูทำนุบำรุง และเผยแผ่พระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระสืบไป"*

สรุปว่า ในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๖๓ นั้น **หลวงปู่สิงห์**เกิดความมั่นใจว่าท่านบรรลุธรรมแล้ว จึงไปอาราธนา**หลวงปู่มั่น** ให้ทำการ "ฟื้นฟูพระพุทธศาสนา" ดังกล่าว

ต่อจากนั้น **หลวงปู่สิงห์** ก็ได้ออกธุดงค์ติดตาม**หลวงปู่มั่น**ไปหลายที่ จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๗๐ ทั้งพระอาจารย์และศิษย์ ทั้งสององค์ พร้อมด้วยพระเณรติดตาม ได้เดินทางกลับไปที่จังหวัดอุบลราชธานี

แล้ว**หลวงปู่มั่น** ก็มอบหมายภาระทุกอย่างให้**หลวงปู่สิงห์** แล้ว**หลวงปู่มั่น**-ก็ธุดงค์เข้ากรุงเทพฯ เพียงลำพังองค์เดียว และติดตามท่านเจ้าคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** (สิริจนฺโท จันทร์) ขึ้นไปแสวงวิเวกที่เชียงใหม่ในปี พ.ศ. ๒๔๗๑ – ๒๔๘๒ รวม ๑๒ ปี ซึ่งหวังว่าท่านผู้อ่านคงทราบดีแล้ว

ทางด้าน **หลวงปู่สิงห์** ของพวกเรา ท่านก็ตั้งใจปฏิบัติภาระที่ได้รับมอบหมายจากพระอาจารย์ ด้วยการเป็นผู้นำ **คณะกองทัพธรรม** ออกเผยแผ่ธรรมสายวิปัสสนาธุระ สู่ประชาชนอย่างมอบกายถวายชีวิตตั้งแต่นั้นมา

คณะกองทัพธรรม ไปปักหลักอยู่ที่**ขอนแก่น** ๓ ปี แล้วได้รับคำบัญชาจาก**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** (ติสฺโส อ้วน) ให้พาคณะมาเผยแผ่ธรรมให้แก่ประชานในจังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดใกล้เคียง มาปักหลักที่**วัดป่าสาลวัน** แล้วปฏิบัติอย่างต่อเนื่องกันมาจนถึงปี พ.ศ. ๒๔๘๔ ซึ่งเป็นเหตุการณ์สำคัญหัวเลี้ยวหัวต่อ ดังที่จะกล่าวต่อไป

ท่านผู้อ่านคงติดตามเรื่องราวและเหตุการณ์ได้ทันนะครับ

อ้อ ! ขอกระซิบครับ **ที่ถ้ำผาบิ้ง จังหวัดเลย ในปี พ.ศ. ๒๔๖๓ นั้น หลวงปู่สิงห์ ท่านสำเร็จพระอนาคามี เหมือนกับเหตุการณ์ที่เกิดกับหลวงปู่มั่น**

เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๔ ที่ถ้ำสาริกา จังหวัดนครนายก เมื่อครั้งกระโน้นครับ

ทีนี้ท่านผู้อ่านก็พร้อมที่จะพิจารณาบันทึกของ**หลวงปู่สิงห์** เมื่อครั้งมาสร้างสำนักสงฆ์ **วัดป่าไพโรจน์** อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ กันแล้วใช่ไหมครับ

ในบันทึกของ**หลวงปู่สิงห์** เขียนไว้ชัดเจน ว่า

*"ระหว่างเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ ได้พิจารณาเห็นอุปสรรคแห่งการประพฤติปฏิบัติพระพุทธศาสนา ซึ่งจำเป็นที่สุดที่จะต้อง**สละชีวิตทำความเพียร***

จึงตกลงใจตั้งสัตยาธิษฐานทำความเพียร ไม่ได้หลับนอนถึง ๗ วัน ๗ คืน เกิดอาพาธหนัก ทุกขเวทนากล้าแข็ง และเกิดความโทมนัสคับแค้นใจเป็นกำลัง

พิจารณาเห็นว่า บุญวาสนาไม่เพียงพอ ไม่อาจทำความเพียรให้สำเร็จมรรคผลนิพพานในชาตินี้ปัจจุบันได้

จึงตัดสินใจปรารถนาพุทธภูมิ เริ่มสร้างบารมีเพื่อพระโพธิญาณสืบไป"

หวังว่าท่านผู้อ่านคงเข้าใจความในบันทึกของหลวงปู่สิงห์ นี้ได้ชัดเจนนะครับ คือ เดิมท่านเข้าใจว่าท่านบรรลุธรรม เสร็จกิจทางศาสนาแล้ว พูดตรง ๆ คือ เข้าใจว่าท่านบรรลุพระอรหันต์แล้ว แต่ปรากฏว่ายังมีบางอย่างที่ยังติดข้องอยู่ และประจักษ์ชัดว่าท่านบรรลุ **พระอนาคามี** คุณธรรมในระดับที่ ๓ เท่านั้น

เมื่อเป็นดังนี้ ท่านจึงเร่งความเพียรอย่างหนัก ถึงกับไม่ได้หลับนอนตลอด ๗ วัน ๗ คืน แต่ผลที่ได้รับกลายเป็นล้มเจ็บ ด้วยร่างกายไม่อำนวย เพราะท่านเข้าสู่วัยชราแล้ว จะมาโหมเอาระยะนี้คงไม่ไหว

นอกจากนี้ ภาระรับผิดชอบเกี่ยวกับลูกศิษย์ลูกหา และภาระงานอื่น ๆ มีมาก ท่านจึงเปลี่ยนความปรารถนา จากการบรรลุพระอรหันต์ในชาตินี้ มาเป็นปรารถนาพุทธภูมิ ขอสร้างบารมีต่อในชาติหน้าต่อไป

ภายถ่ายที่วัดป่าสาลวัน นครราชสีมา

ตอนที่ ๘
ช่วงท้ายของชีวิต

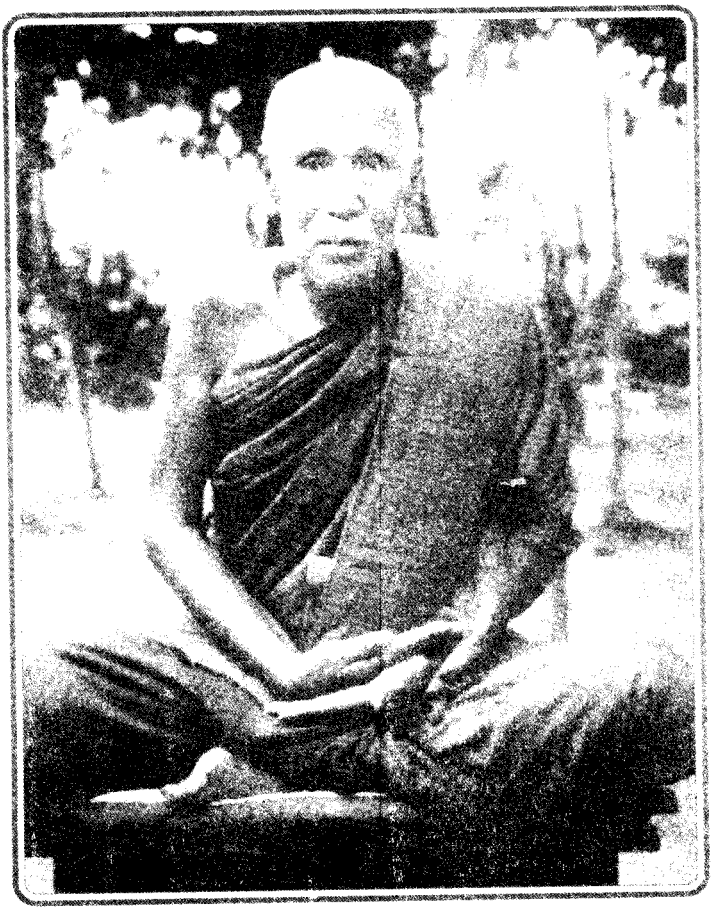

พระครูวิเวกพุทธกิจ (หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล)

(พ.ศ. ๒๔๐๒ - ๒๔๘๕)

๑๓๘. จัดงานฉลองอายุ ๘๐ ปี หลวงปู่ใหญ่เสาร์

ในเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ ช่วงที่พักอยู่ที่ **วัดป่าไพโรจน์** วัดป่าที่สร้างใหม่ ในอำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ได้เดินทางไปจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อเป็นประธานในงานถวายมุทิตาจิตอายุครบ ๘๐ ปี ของหลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๓ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** พักจำพรรษาอยู่ที่ **วัดดอนธาตุ** อยู่บนเกาะกลางลำแม่น้ำมูล อยู่ห่างจากอำเภอพิบูลมังสาหารไปทางทิศตะวันออก ประมาณ ๗ - ๘ กิโลเมตร เป็นวัดสุดท้ายที่ท่านอยู่จำพรรษา

ในปีนั้น**หลวงปู่ใหญ่** ชราภาพมากแล้ว ท่านมีอาการอาพาธอยู่บ่อย ๆ คณะศิษย์ได้ร่วมจัดงานบุญเพื่อแสดงมุทิตาสักการะ และพิธีสืบชะตาถวายท่าน โดยจัดขึ้นที่**วัดบูรพาราม** ในเมืองอุบลราชธานี

งานเริ่มขึ้นในวันเสาร์ แรม ๗ ค่ำ เดือนอ้าย ปีมะโรง ตรงกับวันที่ ๑๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ มีกำหนดจัดงาน ๓ วัน **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** เป็นประธาน หรือแม่งานใหญ่ ในการจัดงานบุญครั้งนี้

ผู้เฒ่าผู้แก่ที่มาร่วมงานเล่าว่า *"พระภิกษุที่ได้รับนิมนต์มาเจริญพระพุทธมนต์ในงานพิธีนี้มีจำนวน ๘๐ รูป ครบเท่าอายุท่าน โดยคณะศรัทธาญาติโยมได้จัดเตรียมผ้าจีวรครบ ๘๐ ชุด สำหรับ**พระอาจารย์ใหญ่** ได้ทอดถวายเป็นผ้าบังสุกุล*

นอกจากนี้ คณะพระลูกศิษย์ของท่าน ยังได้ช่วยกันตัดเย็บผ้าขาวจำนวน ๘๐ ผืน ให้แจกทานแด่แม่ชีที่มาในงานครั้งนี้ด้วย"

ในงานทำบุญอายุ**หลวงปู่ใหญ่** นี้ ไม่มีมหรสพสมโภชใด ๆ ทั้งสิ้น มีแต่การปฏิบัติธรรมและแสดงพระธรรมเทศนาล้วน ๆ โดย **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม, หลวงปู่ดี ฉนฺโน, หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** และพระลูกศิษย์อาวุโสที่มีเทศนาโวหารเก่ง ๆ อีกหลายองค์ ได้ผลัดเปลี่ยนกันขึ้นธรรมาสน์กล่าวธรรมกถาสะกดผู้ฟังที่มากันเต็มศาลาใหญ่**วัดบูรพาราม** นั้น

นี่แหละคือครรลองของงานบุญล้วน ๆ ที่พ่อแม่ครูอาจารย์สายกรรมฐานท่านพาดำเนินมา และเป็นรูปแบบของการจัดงานบุญในวัดกรรมฐานสืบทอดมาจนปัจจุบัน ที่พวกเราชั้นลูกชั้นหลานสมควรได้รักษาสืบทอดกันต่อไป

ในงานนี้ คณะศิษย์ได้จัดพิมพ์หนังสือที่ระลึกแจกเป็นธรรมทานแก่ผู้มาร่วมงาน ซึ่งเขียนโดย**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ร่วมกับ**หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** ชื่อว่า **'ข้อกติกาชีสัมมาปฏิบัติ ว่าด้วยข้อปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ สำหรับสำนักชีกรรมฐาน'**

ดูชื่อหนังสือค่อนข้างชัดเจนว่า เป็นข้อแนะนำและระเบียบปฏิบัติสำหรับแม่ชีในสำนักวัดป่าสาย**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต**

เสียดายที่ผมไม่มีต้นฉบับหนังสือดังกล่าว แต่ก็มีหนังสือบาง ๆ เล่มหนึ่ง หนาราว ๒๕ หน้า ชื่อ **"ข้อกติกาสงฆ์สัมมาปฏิบัติ ว่าด้วยข้อปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ"** เขียนโดยหลวงปู่พี่น้องทั้งสององค์เช่นกัน จัดพิมพ์เป็นธรรมทานครั้งแรกเมื่อ ๑ ธันวาคม ๒๔๗๙ จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม โดยคณะศิษย์**วัดป่าสาลวัน** นครราชสีมา

ในงานบุญฉลองอายุ ๘๐ ปี ของหลวงปู่ใหญ่ เมื่อครั้งนั้น องค์หลวงปู่ใหญ่ได้สั่งให้ศิษย์เตรียมต่อโลงไม้สักไว้สำหรับตัวท่านเอง ถูกส่งลงมาถวายจาก**วัดอ้อมแก้ว** (วัดเกาะแก้วอัมพวัน) อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ที่**หลวงปู่ใหญ่** เคยพักจำพรรษาก่อนมาจังหวัดอุบลฯ

หลวงปู่ใหญ่ได้ลงไปทดลองนอนกะขนาดตรวจดูด้วยองค์ท่านเอง

แล้วมอบให้ลูกศิษย์เก็บรักษาไว้ที่**วัดบูรพาราม** เพื่อเตรียมบรรจุร่างท่านตอนละสังขาร

และ ... ไม่มีใครคาดคิด โลงที่เตรียมไว้นี้ได้ใช้บรรจุร่างของ**หลวงปู่ใหญ่** ในอีก ๒ ปีต่อมา (ดังจะนำเสนอในตอนต่อไป)

อ้อ ! ยังจบไม่ลงครับ ในปี พ.ศ. ๒๔๘๓ นั้น อยู่ระหว่าง**สงครามอินโดจีน**

หลังวันทำบุญอายุ**หลวงปู่ใหญ่** วันสุดท้าย ตอนเช้าขณะที่พระสงฆ์กำลังฉันจังหัน มีผู้มาแจ้งว่าให้พากันระมัดระวัง เตรียมพร้อมหลบภัยให้จงดี เครื่องบินฝรั่งเศสจะมาทิ้งระเบิดเมืองอุบลฯ เร็ว ๆ นี้

ผู้คนในเมืองเกิดแตกตื่น พากันขนข้าวของไปหาที่หลบภัยนอกเมืองอย่างโกลาหล ในวันนั้น เมืองอุบลฯ ก็เงียบสงัดราวกับเมืองร้าง เหลือเพียงทหาร ตำรวจ คอยตรวจตราดูแลความเรียบร้อยเท่านั้น

เล่ากันว่า แม้แต่พระเณรจากวัดต่าง ๆ ก็ตื่นกลัวไม่แพ้ผู้คน พากันหอบบาตรหนีไปจากวัดกันโกลาหลเช่นกัน

ตอนกลางคืนต้องพรางไฟเพื่อไม่ให้ **'เฮือเหาะ'** มองเห็น

สำหรับองค์**หลวงปู่ใหญ่**ท่านยังไม่กลับ**วัดดอนธาตุ** ยังคงพักอยู่ในโบสถ์ของ**วัดบูรพา** อยู่เป็นกำลังใจให้พระเณรและประชาชนในละแวกนั้น

คืนนั้น เครื่องบินฝรั่งเศสก็บินมาทิ้งระเบิดเมืองอุบลฯ จริง ๆ ข่าวว่าระเบิดลูกหนึ่งตกที่เล้าหมูในเมือง หมูตายเกลื่อน ส่วนอีกลูกตกนอกเมือง ไม่มีใครเป็นอันตราย

เครื่องบินฝรั่งเศสบินมาในตอนกลางคืนหลายครั้ง ไม่นานญี่ปุ่นมาเจรจาไกล่เกลี่ย สงครามอินโดจีนก็สงบลง

แต่แล้ว ... สงครามโลกครั้งที่สอง ก็เริ่มเปิดฉากขึ้นในเวลาต่อมาไม่นานครับผม !

๑๓๙. พัฒนาวัดป่าแสนสำราญ อ.วารินชำราบ อุบลฯ

ปี พ.ศ. ๒๔๘๔ - ๘๕ - ๘๖ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** จำพรรษาที่ ๓๓ - ๓๔ - ๓๕ ของท่านที่ **วัดป่าสาลวัน** นครราชสีมา และช่วงนอก **พรรษาหลวงปู่**ได้ไปช่วยสอนสมาธิภาวนา กับช่วยพัฒนา**วัดป่าแสนสำราญ** อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ดังนั้น ช่วง ๓ ปีดังกล่าวนี้ ท่านจึงต้องเดินทางไป ๆ มา ๆ ระหว่างนครราชสีมา กับอุบลราชธานี

*"พ.ศ. ๒๔๘๔ เดือนมิถุนายน กลับจากชัยภูมิ (วัดป่าไพโรจน์) ไปอยู่ **วัดป่าสาลวัน** และจำพรรษาที่นั่น*

*พ.ศ. ๒๔๘๕ คณะ**วัดป่าแสนสำราญ** อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ขอร้องให้ไปช่วย ได้ไปทำการสั่งสอนพุทธบริษัท และสร้างศาลาการเปรียญ ๑ หลัง กว้าง ๖ วา ยาว ๑๐ วา ๒ ศอก เสาไม้เต็งรัง พื้นฝากระดาน มุงด้วยกระเบื้องซีเมนต์ เมื่อทำการเสร็จแล้ว ได้กลับคืนจำพรรษา ณ **วัดป่าสาลวัน** จังหวัดนครราชสีมา*

*พ.ศ. ๒๔๘๖ เวลานอกพรรษา ได้ไปช่วยจัดการสร้าง**พระพุทธบาท** ทำด้วยปูนซีเมนต์ กว้าง ๑ เมตร ยาว ๒ เมตร พร้อมทั้ง**มณฑป**ทำด้วยไม้ ๑ หลัง เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธบาท และได้สร้าง**กุฏิไม้** ๑ หลัง กว้าง ๓ วา ๒ ศอก ยาว ๓ วา ๒ ศอก เสาไม้เต็งรัง พื้นฝากระดาน มุงด้วยกระเบื้องปูนซีเมนต์ ณ **วัดป่าแสนสำราญ** อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี แล้วกลับไปจำพรรษา ณ **วัดป่าสาลวัน***

*อนึ่ง เมื่อเดือนเมษายนศกนี้ ได้ไปจัดการฌาปนกิจศพ**พระอาจารย์เสาร์กันตสีลเถระ** ซึ่งได้มรณภาพแต่ก่อนเข้าพรรษา พ.ศ. ๒๔๘๕ ณ **วัดบูรพา** ในเมือง จังหวัดอุบลราชธานี โดยบัญชาของ**เจ้าพระคุณสมเด็จฯ**"*

๑๔๐. ไปรับศพหลวงปู่ใหญ่เสาร์ จากฝั่งลาว

พระครูวิเวกพุทธกิจ หรือ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** เกิดวันที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๐๒ ที่จังหวัดอุบลราชธานี มรณภาพวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๕ รวมสิริอายุ ๘๒ ปี พรรษา ๖๒ ณ พระอุโบสถ**วัดอำมาตยาราม** แห่ง**นครจำปาศักดิ์** ฝั่งประเทศลาว

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ เป็นพระอาจารย์ของ**หลวงปู่มั่น** และหลวงปู่มั่นก็เป็นพระอาจารย์ของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ในวงพระกรรมฐานจึงจัดลำดับความอาวุโสเป็นลำดับที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๓ ตามที่กล่าวแล้ว

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล อยู่จำพรรษาครั้งสุดท้ายที่**วัดดอนธาตุ** เป็นเกาะอยู่กลางลำแม่น้ำมูล อยู่ห่างจากตัวอำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี ไปทางทิศตะวันออกตามลำแม่น้ำมูล ราว ๗ - ๘ กิโลเมตร บนเกาะมีเนื้อที่ ๑๔๐ ไร่ มี**เจดีย์พิพิธภัณฑ์** ของท่านตั้งตระหง่านอยู่ ณ ที่นั้น

ในเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ได้เดินทางไปยังนครจำปาศักดิ์ ทางฝั่งประเทศลาว เพื่อทำบุญอุทิศให้พระอาจารย์ของท่าน คือ **ท่านญาคูสีทา ชยเสโน** (พระกรรมวาจาจารย์ของหลวงปู่ใหญ่เสาร์)

ท่านญาคูสีทา ชยเสโน เป็นชาวเมืองของ แขวงจำปาศักดิ์ ได้มาศึกษาและบวชเรียนที่จังหวัดอุบลราชธานี แล้วไปศึกษาต่อที่กรุงเทพฯ และได้รับแต่งตั้งมาเป็นพระอุปัชฌาย์อยู่ที่จังหวัดอุบลราชธานี หลังจากนั้นได้กลับไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มาตุภูมิ ไปประจำอยู่ วัดดอนฮี เมืองของ แขวงจำปาศักดิ์ และได้มรณภาพที่นั่น แล้วไปเป็นเปรตรบกวนให้ลูกหลานเดือดร้อน

ด้วยความกตัญญู **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** จึงได้เดินทางไปทำบุญอุทิศให้พระอาจารย์ของท่าน เพื่อให้ไปสู่สุคติ

เนื่องจาก **หลวงปู่ใหญ่เสาร์** ท่านชราภาพมีอายุเกิน ๘๐ ปีแล้ว การเดินทางก็แสนทุรกันดาร หลังจากทำบุญอุทิศเสร็จเรียบร้อยแล้ว ท่านยังได้เดินทางไปที่อื่นอีก จึงเกิดอาพาธในระหว่างการเดินทาง

หลวงปู่ใหญ่ บอกให้ลูกศิษย์พาท่านไปที่**วัดอำมาตยาราม** ซึ่งอยู่ในนครจำปาศักดิ์ เมื่อไปถึง ท่านให้พาไปกราบพระประธานในโบสถ์

"หลวงปู่ใหญ่คงอ่อนเพลียมาก ไม่สามารถกราบแบบเบ็ญจางคประดิษฐ์ได้ เพียงแสดงอาการก้มลงไปข้างหน้า ๓ ครั้ง เมื่อกราบลงครั้งที่สาม ในช่วงยกศีรษะขึ้นมา ร่างของท่านก็แน่นิ่งอยู่อย่างนั้นไม่ไหวติง"

นี่คือวาระสุดท้ายของ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ท่านมรณภาพ ณ วันอังคาร แรม ๓ ค่ำ เดือน ๓ ปีมะเมีย ตรงกับวันที่ ๓ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๕ รวมสิริอายุ ๘๒ ปี พรรษา ๖๒

ผมพยายามสรุปเหตุการณ์การมรณภาพของ**หลวงปู่ใหญ่** อย่างรวบรัดมากที่สุดแล้วครับ

ทีนี้ก็ขออนุญาตเล่าถึงการไปอัญเชิญศพของ**หลวงปู่ใหญ่** เพื่อกลับมาบำเพ็ญกุศลทางฝั่งไทย โดย**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ศิษย์สายกรรมฐานที่อาวุโสที่สุด เป็นหัวหน้าคณะเดินทางไปรับศพ ดังนี้

*"ข่าวการมรณภาพของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ก็แพร่กระจายไปอย่างรวดเร็ว*

ทางบ้านเมือง ญาติโยม พระเณร ชาวนครจำปาศักดิ์ ขอตั้งศพท่านไว้ทำบุญและให้ประชาชนมาสักการะเป็นเวลา ๓ วัน ก่อนอัญเชิญศพกลับเมืองไทย

*ทางด้านจังหวัดอุบลราชธานี เมื่อทาง**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** และคณะได้ทราบข่าวการมรณภาพของหลวงปู่ใหญ่ จึงได้นำหีบศพที่หลวงปู่ใหญ่ได้เตรียมไว้ที่**วัดบูรพา** คราวทำบุญอายุครบ ๘๐ ปีของท่าน มุ่งหน้าเดินทางไปนครจำปาศักดิ์โดยรีบด่วน*

การเดินทางได้ใช้รถยนต์ของ**คุณหญิงตุ่น โกศัลวิตร** กับ **แม่ชีผุย** ซึ่งเคยให้บริการเมื่อครั้งคณะของหลวงปู่ใหญ่เดินทางเข้ามาทางฝั่งลาว ก่อนที่ท่านจะมรณภาพ

ขบวนรถนำหีบศพแล่นพ้นเขต**อำเภอพิบูลมังสาหาร** เข้าไปทาง**ช่องเม็ก** มุ่งหน้าสู่**นครจำปาศักดิ์**

เพียงเข้าเขตประเทศลาว รถวิ่งอยู่ดี ๆ ก็เกิดยางระเบิด พอเปลี่ยนยางเสร็จวิ่งไปได้สักครู่ เครื่องยนต์ก็เกิดดับขึ้นเฉย ๆ แก้ไขอย่างไรเครื่องก็ไม่ยอมติด ตะวันก็จวนจะมืดค่ำลงทุกขณะ บริเวณนั้นก็เป็นป่าเปลี่ยวด้วย จนปัญญาที่สารถีจะแก้ไขให้รถยนต์วิ่งต่อไปได้

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม จึงพูดขึ้นว่า 'หรือว่าพวกเราจะขัดความประสงค์ของท่านอาจารย์ เทวดาทั้งหลายจึงได้ขัดขวางการที่พวกเราจะเคลื่อนศพท่านกลับประเทศไทย'

แล้วท่านให้คนจัดหาดอกไม้ธูปเทียนถวายท่าน แล้วท่านก็ลงคุกเข่าอยู่ตรงข้าง ๆ รถ ผินหน้าไปทางนครจำปาศักดิ์ กล่าวคำขอขมาโทษครูบาอาจารย์ แล้วพูดดัง ๆ ป่าวประกาศให้เทวดาฟ้าดินทั้งหลายได้รับทราบทั่วกันว่า

'... ที่มานี้ก็มีความประสงค์อย่างแน่วแน่ ที่จะไปรับศพของพระอาจารย์กลับมาบำเพ็ญกุศลทางฝั่งไทย เพราะลูกศิษย์ลูกหาทางฝั่งไทยมีมาก หากพวกเขาจะต้องเดินทางมาบำเพ็ญกุศลทางฝั่งนี้ จะเป็นการลำบากวุ่นวาย ไม่สะดวกด้วยประการทั้งปวง

ฉะนั้น ข้าพเจ้า **พระอาจารย์สิงห์** จึงขอป่าวประกาศให้เทวดาฟ้าดินตลอดทั้งรุกขเทวดา อากาศเทวดา ภุมเทวดาทั้งหลาย ได้โปรดทราบโดยถ้วนทั่ว และขอศพพระอาจารย์เพื่อไปบำเพ็ญกุศลทางฝั่งประเทศไทยด้วยเถิด'

พอ**หลวงปู่สิงห์**กล่าวจบลง ท่านก็สั่งให้คนขับติดเครื่องรถทันที เป็นเรื่อง

ที่แปลกและอัศจรรย์มาก ท่านยังไม่ทันลุกจากที่นั่ง สตาร์ทเครื่องเพียงครั้งเดียว เครื่องยนต์ก็ติด รถจึงได้ออกแล่นมุ่งตรงไปยังนครจำปาศักดิ์ เพื่อไปรับศพ ***หลวงปู่ใหญ่*** *ที่* ***วัดอำมาตยาราม*** *ต่อไป*

หลวงปู่สิงห์ *พร้อมคณะ ได้ขอศพ****หลวงปู่ใหญ่*** *กลับไปบำเพ็ญกุศลที่เมืองอุบลฯ*

เจ้าเมืองนครจำปาศักดิ์ *พร้อมด้วยข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน ได้ตั้งศพบำเพ็ญกุศลถวายอย่างสมเกียรติแก่บูรพาจารย์ฝ่ายวิปัสสนากรรมฐาน เป็นเวลาพอสมควรแล้ว และเห็นว่าระยะเวลานั้นอยู่ในช่วงสงครามอินโดจีน หรือสงครามบูรพาอาคเนย์ ยังร้อนระอุอยู่ จะจัดงานศพครูบาอาจารย์ทางฝั่งลาวคงไม่สะดวกนัก จึงได้มอบศพ****หลวงปู่ใหญ่*** *ให้คณะของ****หลวงปู่สิงห์*** *ได้เคลื่อนย้ายจาก****วัดอำมาตยาราม นครจำปาศักดิ์*** *สู่จังหวัดอุบลราชธานีตามประสงค์*

*เมื่อศพ****หลวงปู่ใหญ่*** *เดินทางถึงจังหวัดอุบลราชธานีแล้ว ได้ตั้งบำเพ็ญกุศลที่วัดบูรพาราม เมื่อเห็นว่าเป็นเวลาพอสมควรแล้ว* ***หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต*** *ที่เดินทางมาจาก****สกลนคร****ที่ท่านพำนักอยู่ จึงสั่งให้บรรจุเก็บศพของท่านไว้ก่อน รอความพร้อมที่จะฌาปนกิจในปีต่อไป.*

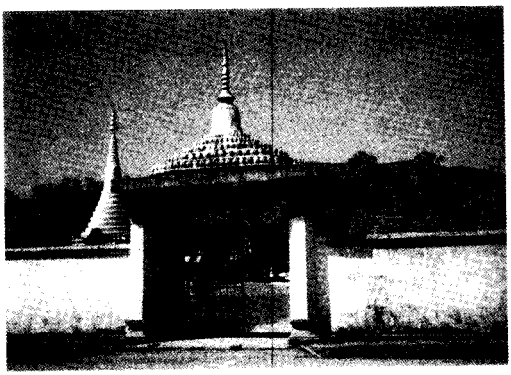

วัดอำมาตยาราม นครจำปาศักดิ์

๑๔๑. งานฌาปนกิจศพ หลวงปู่ใหญ่เสาร์

การจัดงานฌาปนกิจศพ**พระครูวิเวกพุทธกิจ** (หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล) กำหนดไว้ระหว่างวันที่ ๑๐ – ๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๖ ซึ่งเป็นเวลา ๑๔ เดือน หลังจากการมรณภาพของท่าน

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม ในฐานะศิษย์อาวุโสสูงสุด รับหน้าที่เป็นแม่งานแทน**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** พระอาจารย์ใหญ่ ที่ยังพำนักอยู่ที่จังหวัดสกลนคร

ในช่วงวันที่ ๑๐ – ๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๖ ทางจังหวัดอุบลฯ มีกำหนดจัดงานฌาปนกิจศพบูรพาจารย์ผู้ใหญ่ถึง ๔ องค์ ตามลำดับเวลาดังนี้

๑. **พระศาสนดิลก** (ชิตเสโน เสน) อดีตเจ้าอาวาสวัดศรีทอง และเจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานี จัดขึ้นที่**วัดศรีทอง** (วัดศรีอุบลรัตนาราม) ในวันที่ ๑๐ – ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๖

๒. **พระมหารัฐ รฏฺฐปาโล** อดีตเจ้าอาวาสวัดสุทัศนาราม (พระอุปัชฌาย์ของ หลวงปู่ดูลย์ อตุโล และของ หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี) จัดด้วยกันกับ**พระศาสนดิลก** คือที่**วัดศรีทอง** ในวันที่ ๑๐ – ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๖

๓. **พระครูวิโรจน์รัตโนบล** (บุญรอด นนฺตโร) อดีตเจ้าอาวาสวัดทุ่งศรีเมือง จัดในวันที่ ๑๓ – ๑๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๖

๔. **พระครูวิเวกพุทธกิจ** (หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล) จัดงานฌาปนกิจที่วัดบูรพา ในวันที่ ๑๕ – ๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๖

ทางด้านการเตรียมงานฌาปนกิจศพของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** นั้น เมื่อใกล้จะถึงวันงาน **พระอาจารย์ดี ฉนฺโน** ศิษย์อาวุโสสูงสุดที่ติดตาม

หลวงปู่ใหญ่ในขณะนั้น เป็นผู้มีฝีมือทางด้านศิลปะ และงานก่อสร้าง ได้เป็นแม่งานจัดเตรียมสถานที่สร้างเมรุ โดยกำหนดเอาลานว่างตรงหน้าศาลาใหญ่ของ**วัดบูรพา** เป็นที่จัดสร้างเมรุ

การสร้างเมรุเป็นฝีมือของลูกศิษย์ฝ่ายอรัญวาสี โดยทำเป็นรูปป่าเขาจำลอง ใช้ไม้ไผ่สานเป็นโครง ปิดกระดาษหุ้มทับ แล้วทาสีให้เหมือนจริง ประดับตามซอกชั้นเชมด้วยต้นไม้ใบหญ้าดูสวยงามสมจริง จนมีผู้ไปนั่งไปยืนพิงเกือบเสียหายไปก็มี

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม ศิษย์อาวุโสมากกว่า**พระอาจารย์ดี ฉนฺโน** เป็นแม่งานในการจัดเตรียมงานทั้งหมดแทน **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** พระอาจารย์ใหญ่ที่กำลังเดินทางจาก**บ้านโคก** อำเภอโคกศรีสุพรรณ จังหวัดสกลนคร มาเป็นประมุข – ประธาน ก่อนวันเผา ๓ วัน และอยู่ต่ออีก ๑ วันหลังวันงาน จึงได้เดินทางกลับจังหวัดสกลนคร

จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ที่อยู่ในเหตุการณ์ ได้เล่าถึงบรรยากาศการจัดงานฌาปนกิจของพระผู้ใหญ่ของจังหวัดอุบลราชธานี ว่า

"ระหว่าง ๑๐ – ๑๖ เมษายน ๒๔๘๖ เป็นช่วงเผาศพพระอาจารย์ผู้อาวุโสแห่งเมืองอุบลฯ ***บนท้องฟ้าปรากฏประหนึ่งรูป ๔ พระอาจารย์ ลอยอยู่เหนือเมืองอุบลฯ****"*

พระครูพิบูลธรรมภาณ (หลวงพ่อโชติ อาภคฺโค) เจ้าอาวาสวัดภูเขาแก้ว และอดีตเจ้าคณะอำเภอพิบูลมังสาหาร ศิษย์ของหลวงปู่ใหญ่เสาร์ ได้บันทึกเกี่ยวกับการจัดงานศพของ**หลวงปู่ใหญ่** ดังนี้

"ปี พ.ศ. ๒๔๘๖ ได้ทำพิธีฌาปนกิจศพท่านโดยพร้อมเพรียง ทั้งฝ่ายอาณาจักรและศาสนจักร เป็นการเชิดชูเกียรติประวัติของพระป่าผู้ใฝ่ธรรมปฏิบัติดีปฏิบัติชอบควรแก่การยกย่องนับถือ เป็นปูชนียบุคคลโดยแท้ – สาธุ!"

๑๔๒. ธรรมเทศนาของพระอาจารย์ใหญ่

ในงานฌาปนกิจศพของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** มีพระกรรมฐานจากทั่วประเทศมาประชุมกันมากที่สุดงานหนึ่งในสมัยนั้น และแน่นอนที่สุดพระทุกองค์ ตลอดจนฆราวาสที่มาในงาน ต่างก็ปรารถนาที่จะได้ฟังเทศน์จาก**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** พระอาจารย์ใหญ่กันทั้งนั้น

ดังนั้น ในตอนนี้ถ้าผมไม่นำคำเทศน์ของ**หลวงปู่มั่น** มาลงด้วย ก็ดูว่าจะขาดสาระสำคัญไป อย่างไรก็ตาม ผมไม่สามารถหาคำเทศน์โดยตรงของหลวงปู่ได้ ที่พอจะหาได้เป็นคำบอกเล่าของ **พระราชสังวรญาณ** (หลวงพ่อพุธ ฐานิโย) อดีตเจ้าอาวาส**วัดป่าสาลวัน**

(เจ้าอาวาสวัดป่าสาลวัน องค์ที่ ๑ คือ หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม, องค์ที่ ๒ หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ, องค์ที่ ๓ พระสุธรรมคณาจารย์ – ท่านเจ้าคุณแดง ธมฺมรกฺขิโต, องค์ที่ ๔ พระราชสังวรญาณ – หลวงพ่อพุธ ฐานิโย และ องค์ที่ ๕ องค์ปัจจุบัน คือ พระมงคลวัฒนคุณ – หลวงพ่อเพิ่ม กิตฺติวฑฺโน)

หลวงพ่อพุธ ได้เมตตาเล่าถึง **คำเทศน์ของหลวงปู่มั่น ในงานเผาศพหลวงปู่ใหญ่** ต่อหน้าที่ประชุมสงฆ์สายวิปัสสนากรรมฐาน ดังนี้

*"จำได้ว่า **งานศพหลวงปู่ใหญ่** ตอนนั้น **หลวงพ่อ**บวชเป็นพระได้ ๑ พรรษา อยู่**วัดสระปทุม** (วัดปทุมวนาราม เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ) ใครต่อใครเขาก็ไปกัน แต่**พระอุปัชฌาย์** (เจ้าคุณพระปัญญาพิศาลเถร – หลวงปู่หนู จิตปญฺโญ) ให้หลวงพ่ออยู่เฝ้ากุฏิ เลยไม่ได้ไปกับเขา*

***พระอุปัชฌาย์**ท่านไป กลับมาก็มาเทศน์ให้ฟัง*

เจ้าคุณพระปัญญาพิศาลเถร กับหลวงปู่เสาร์ นี่ ท่านให้คำมั่นสัญญากันถ้าใครตายก่อนให้ไปทำศพ หลวงปู่เสาร์ตายก่อนจึงทำที่วัดบูรพาฯ

และอีกอย่างหนึ่ง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ ***ท่านอาจารย์เสาร์*** *ได้มรณภาพลง แล้วก็ได้ทำการฌาปนกิจ คือถวายเพลิงศพท่านอาจารย์เสาร์*

ในงานนั้น ***ท่านอาจารย์มั่น****ก็ไปร่วมงานด้วย ในฐานะที่ท่านก็เป็นอันเตวาสิก (ศิษย์) ของ****ท่านอาจารย์เสาร์*** *ซึ่งอยู่ในระดับผู้ใหญ่ท่านหนึ่ง*

ในการแสดงธรรม มีตอนหนึ่ง ***ท่านอาจารย์มั่น*** *แสดงธรรมว่า*

'เมื่อสมัยท่านอาจารย์เสาร์ยังมีชีวิตอยู่ ท่านเป็นครูบาอาจารย์สั่งสอนเราบัดนี้ ท่านอาจารย์เสาร์ได้มรณภาพไปแล้ว ก็ยังเหลือแต่เรา พระอาจารย์มั่นจะเป็นอาจารย์อบรมสั่งสอนหมู่ในสายนี้ต่อไป

*ดังนั้น ท่านผู้ใดสมัครใจเป็นลูกศิษย์****ท่านอาจารย์มั่น*** *ต้องปฏิบัติตามปฏิปทาของท่านอาจารย์มั่น ถ้าใครไม่สมัครใจหรือปฏิบัติตามไม่ได้ ก็อย่ามายุ่งกับท่านอาจารย์มั่นเป็นอันขาด*

ทีนี้ ถ้าเรา คือ อาจารย์มั่น ตายไปแล้ว ก็ยังเหลือแต่ท่านสิงห์นั่นแหละพอจะเป็นครูอาจารย์สั่งสอนหมู่ได้'

ท่าน*เทศน์ไว้อย่างนี้ จำไว้นะ ไม่ทราบว่าสหธรรมิกซึ่งเป็นลูกศิษย์ของ****ท่านอาจารย์มั่น*** *จะจำได้หรือเปล่า ถ้าหากจำได้ก็ขออภัยด้วย ถ้าหากจำไม่ได้ก็ลองเอาไปคิดเป็นการบ้านดูซิว่า* ***ปฏิปทาของอาจารย์มั่น ท่านปฏิบัติอย่างไร แล้วเราควรจะดำเนินตามแนวทางของท่านอย่างไร จึงจะได้ชื่อว่าเป็นลูกศิษย์ของท่านอาจารย์มั่น***

*ท่านทั้งหลายลองคิดดูซิว่า สมัยที่****ท่านอาจารย์มั่น ท่านอาจารย์เสาร์*** *ยังอยู่ บางสิ่งบางอย่างที่เราอนุโลมตามความต้องการของชาวโลก แทบจะไม่ปรากฏ*

แม้แต่การทำบุญมหาชาติ การจัดงานวัดมีมหรสพต่าง ๆ เราไม่เคยมี ***สมัยปัจจุบันนี้*** *ครูบาอาจารย์เป็นนักธุรกิจ ไปกันเสียไม่ได้หยุด จากเหนือไปใต้ จากใต้ไปเหนือ ไปเที่ยวโปรดญาติโยม แต่ไม่แน่นักว่า ให้ญาติโยมโปรดหรือไปโปรดญาติโยมกันแน่ ก็ไม่ทราบ*

อันนี้คือของฝากให้ลูกศิษย์ครูบาอาจารย์ได้นำไปพิจารณาเป็นการบ้าน' ..."

๑๔๓. จำพรรษาวัดป่าแสนสำราญ จ.อุบลฯ

หลังจากเสร็จงานฌาปนกิจศพ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** แล้ว **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ก็กลับไปจำพรรษาที่วัดป่าสาลวัน นครราชสีมา เหมือนเดิม

ปี พ.ศ. ๒๔๘๗ และ ๒๔๘๘ **หลวงปู่สิงห์** มาพักจำพรรษาที่ **วัดป่าแสนสำราญ** อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อรักษาอาการอาพาธของ**หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** พระน้องชายคู่บารมีของท่าน

ในขณะเดียวกัน **สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** (ติสฺโส อ้วน) พระอุปัชฌาย์ก็เกิดอาพาธเช่นกัน ท่านได้มาจำพรรษาที่**วัดสุปัฏนาราม** ในเมืองอุบลฯ เพื่อพักรักษาตัว ซึ่ง**หลวงปู่สิงห์** ได้ถวายคำแนะนำด้านสมาธิภาวนาแก่สมเด็จฯ เป็นการใช้**ธรรมโอสถ**รักษาอาการอาพาธของพระองค์ท่านอย่างได้ผลดีอีกด้วย

บันทึกขององค์**หลวงปู่สิงห์** มีดังนี้

*"พ.ศ. ๒๔๘๗ และ ๒๔๘๘ ได้ไปช่วย**การสร้างธรรมาสน์ ๒ หลัง** กว้าง ๑ เมตร กับทำการ**ฉลองศาลา และพระพุทธบาท** ณ **วัดป่าแสนสำราญ** อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี*

*เนื่องด้วย**พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** น้องชายป่วย ได้นำมาพักรักษาพยาบาลอยู่ ณ **วัดป่าแสนสำราญ** ด้วย จึงจำต้อง**อยู่จำพรรษา ณ วัดป่าแสนสำราญ***

*อนึ่ง ภายในพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๘๗ และ ๒๔๘๘ นี้ **เจ้าพระคุณสมเด็จฯ** ก็อาพาธ ได้ลงมาพักรักษาพยาบาลอยู่**วัดสุปัฏนาราม** ในเมืองจังหวัดอุบลราชธานี มีบัญชาให้มาอยู่จำพรรษาในที่ใกล้ พอไปมาเยี่ยมเยียนกันได้ง่าย ๆ จึงได้ปฏิบัติตามบัญชาด้วย"*

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๗ **สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** ท่านอายุได้ ๗๗ ปี พรรษา ๕๗, **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** อายุ ๕๕ ปี พรรษา ๓๕ และ**หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** อายุ ๕๒ ปี พรรษา ๓๐

ในปีเดียวกัน **สมเด็จฯ** ได้มีบัญชาให้ **หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** มาพักจำพรรษาในเมืองอุบลฯ ด้วย **หลวงปู่ฝั้น** ในฐานะพระผู้น้อย จึงต้องถวายอุปัฏฐากทั้ง **สมเด็จฯ**, **หลวงปู่สิงห์** และ**หลวงปู่พระมหาปิ่น** ไปพร้อม ๆ กัน

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๗ **หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** มีอายุ ๔๕ ปี พรรษา ๒๐ ความจริงแล้วท่านเป็นพระเถระ แต่ก็ถวายการอุปัฏฐากครูอาจารย์เสมือนหนึ่งท่านเป็นพระบวชใหม่ และนี่คืออุปนิสัยแห่งความกตัญญูต่อครูอาจารย์ของท่านอย่างเสมอต้นเสมอปลาย

ผมขอนำเรื่องราวที่เขียนไว้ในประวัติของ**หลวงปู่ฝั้น** มาเสนอเพิ่มเติมในตอนนี้ เพราะให้ข้อมูลที่ละเอียด ช่วยให้เรื่องราวสมบูรณ์ขึ้น

ในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๘๖ **หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** พักจำพรรษาที่**วัดป่าโยธาประสิทธิ์** อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เพื่ออยู่ใกล้ชิดกับ**หลวงปู่ดูลย์ อตุโล** พระอาจารย์ของท่าน

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๗ **หลวงปู่ฝั้น** เดินธุดงค์จากจังหวัดสุรินทร์มายังจังหวัดอุบลราชธานี แล้ว**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** มีบัญชาให้ท่านจำพรรษาอยู่ใกล้ ๆ ท่าน

*"สาเหตุที่**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** มีบัญชาให้**พระอาจารย์ฝั้น** ไปจำพรรษาที่จังหวัดอุบลราชธานี เป็นเพราะในปีนั้น**สมเด็จฯ** อาพาธหนัก ถึงขนาดฉันอาหารไม่ได้ ต้องถวายอาหารทางเส้นโลหิต **ท่านจึงเรียกพระเถระฝ่ายกัมมัฏฐานเข้าไปปรึกษาหารือ เพื่อหาทางบำบัดโรคในทางธรรมปฏิบัติ*

สมเด็จฯ *ได้นิมนต์**พระอาจารย์สิงห์** ให้อธิบายธรรมเป็นองค์แรก เมื่อพระอาจารย์สิงห์อธิบายจบลงแล้ว สมเด็จฯ จึงให้ **พระอาจารย์ทอง อโสโก** เจ้าอาวาสวัดบูรพา อธิบายอีก จากนั้นจึงหันมาทาง**พระอาจารย์ฝั้น** ให้อธิบายธรรม*

ให้ฟังอีก เป็นองค์สุดท้าย

พระอาจารย์ฝั้น *จึงได้อธิบายธรรมถวาย โดยมีอรรถดังนี้*

... สมาธิของเราต้องตั้งใจไว้แห่งเดียวเท่านั้น ... ไม่ต้องไปอื่นไกล ไม่ต้องส่งใจไปข้างหน้า ข้างหลัง ไม่ต้องคิดถึงอดีต อนาคต กำหนดจิตให้สงบอันเดียวเท่านั้น

*ให้**ท่าน**ทำสมาธิภาวนา ทำจิตให้สงบ ให้พิจารณาแยก**ธาตุ** แยก**ขันธ์** และ**อายตนะ**ออกเป็นส่วน ๆ ตามความเป็นจริง พิจารณาให้เห็นความเป็นไปของสิ่งเหล่านั้นตามหน้าที่ของมัน*

*ให้แยกกายออกจากจิต แยกจิตออกจากกาย ให้ยึดเอาตัว**จิต** คือ **ผู้รู้** เป็นหลัก พร้อมด้วย **สติ** **ธาตุทั้ง ๔** คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ให้พิจารณาให้อยู่ในสภาพของมันเองแต่ละอย่าง*

*เมื่อพิจารณาตามความเป็นจริงแล้ว จะเห็นได้ว่า **ธาตุทั้ง ๔** ต่างเจ็บไม่เป็น ปวยไม่เป็น แดดจะออกฝนจะตก ก็อยู่ในสภาพของมันเอง*

*ในตัวคนเรา ก็ประกอบไปด้วยธาตุทั้ง ๔ นี้รวมกัน การที่มีความเจ็บปวดป่วยไข้อยู่นั้น เนื่องมาจากตัว**ผู้รู้** คือ **จิต** เข้าไปยึดด้วยอุปาทานว่าเป็นตัวเป็นตน เป็นของเขาของเรา*

*เมื่อพิจารณาตามความเป็นจริงแล้ว ตัว**ผู้รู้** คือ **จิต** เท่านั้นที่ไปยึดเอามาว่าเจ็บว่าปวด ว่าร้อน ว่าเย็น หรือหนาว ฯลฯ*

ตามสภาพความเป็นจริงแล้ว สิ่งทั้งปวงเหล่านั้นไม่ได้เป็นอะไรเลย ดินก็คงเป็นดิน น้ำก็คงเป็นน้ำ ไม่มีส่วนรู้เห็นในความเจ็บปวดใด ๆ ด้วย

เมื่อทำจิตให้สงบและพิจารณาเห็นสภาพความเป็นจริงแล้ว จิตย่อมเบื่อหน่ายและวางอุปาทาน คือ เว้นการยึดมั่นถือมั่นในสิ่งเหล่านั้น

เมื่อละได้เช่นนี้ ความเจ็บปวดต่าง ๆ ตลอดจนความตายย่อมไม่มีตัวตน

เพราะฉะนั้น หากทำจิตให้สงบ เป็นสมาธิแน่วแน่แล้ว โรคต่าง ๆ ก็จะทุเลาหายไปเอง

เมื่อ**พระอาจารย์ฝั้น** อธิบายธรรมถวาย**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์**จบลงแล้ว **สมเด็จฯ** ได้พูดขึ้นว่า 'เออ! เข้าทีดี' แล้วถามพระอาจารย์ฝั้นว่า 'ในพรรษานี้ฉันจะอยู่ได้รอดตลอดพรรษาหรือไม่ ?'

พระอาจารย์ฝั้น ก็เรียนตอบไปว่า 'ถ้าพระเดชพระคุณทำจิตให้สงบได้ดังอธิบายถวายมาแล้ว ก็รับรองว่าอยู่ตลอดพรรษาได้แน่นอน'

... (พระอาจารย์ฝั้น) ... ได้หมั่นไปอธิบาย**ธรรมปฏิบัติ**ถวาย**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** ที่วัดสุปัฏน์เกือบทุกวัน และ**ด้วยอำนาจการปฏิบัติธรรมนั้น สมเด็จฯ ก็หายวันหายคืน ทั้งยังอยู่ได้ตลอดพรรษา และล่วงเลยต่อมาอีกหลายปี**

(สมเด็จฯ มรณภาพในปี พ.ศ. ๒๔๙๙ เมื่ออายุ ๘๙ ปี พรรษา ๖๘ คืออีก ๑๒ ปีต่อนั้นมา)

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ ได้ออกปากยอมรับในความจริง และชมว่า **'พระคณะกัมมัฏฐานนี้เป็นผู้ปฏิบัติดีจริง ทั้งยังทำได้ดังพูดจริง ๆ อีกด้วย สมควรที่พระมหาเปรียญทั้งหลายจะถือเอาเป็นตัวอย่างปฏิบัติต่อไป'**

ท่านยังได้กล่าวต่อหน้า**พระอาจารย์ฝั้น**ด้วยว่า 'ฉันเป็นพระอุปัชฌาย์ บวชพระบวชเณรมาจนนับไม่ถ้วน แต่ไม่เคยนึกสนใจใน **ตจปัญจกกัมมัฏฐาน** เหล่านี้เลย เพิ่งจะมารู้ซึ้งในพรรษานี้เอง'

จากนั้น ท่านก็ปรารภว่า ตัวท่านเองเปรียบเหมือนพระผู้บวชใหม่เพิ่งจะมาเรียนรู้ **เกสา โลมา** ฯลฯ ความรู้ในด้านมหาเปรียญที่เล่าเรียนมามากนั้นไม่ยังประโยชน์และความหมายต่อชีวิตท่านเลย ยศฐาสมณศักดิ์ก็แก้ทุกข์ท่านไม่ได้ **พระอาจารย์ฝั้น**ให้ธรรมปฏิบัติในพรรษานี้ได้ผลคุ้มค่า ทำให้ท่านรู้จัก**กัมมัฏฐาน**ดีขึ้น

ในพรรษา พ.ศ. ๒๔๘๗ นั้น ***พระอาจารย์ฝั้น*** *เกือบไม่มีเวลาเป็นของตัวท่านเองเลย ทั้งนี้เพราะท่านได้ทำหน้าที่อุปัฏฐากพร้อมกันถึง ๒ อาจารย์*

*กล่าวคือ นอกจากกลางคืนจะต้องเข้าถวายธรรมแก่****สมเด็จพระมหาวีรวงศ์*** *ที่****วัดสุปัฏน์*** *จากหัวค่ำไปจนถึงเวลาประมาณ ๔ ทุ่ม บางครั้งก็ถึง ๖ ทุ่ม จึงได้กลับ****วัดบูรพา***

*แล้วพอเช้าขึ้น ท่านก็ออกบิณฑบาตไปเรื่อย ๆ แล้วข้าม****แม่น้ำมูล*** *ไปทางฝั่ง****อำเภอวารินชำราบ*** *ไปฉันเช้าที่****วัดป่าแสนสำราญ***

*ฉันเสร็จก็ประกอบยารักษาโรคถวาย****พระอาจารย์มหาปิ่น*** *ซึ่งปีนั้นกำลัง****อาพาธด้วยโรคปอด*** *อยู่ที่****วัดป่าแสนสำราญ***

พระอาจารย์ฝั้น *ได้พยายามหาสมุนไพรต่าง ๆ มาปรุง แล้วกลั่นเป็นยาถวาย****พระอาจารย์มหาปิ่น*** *หยูกยาที่ทันสมัยก็ไม่มี* ***เพราะขณะนั้นกำลังอยู่ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒"***

ออกพรรษาปี พ.ศ. ๒๔๘๗ พ้นฤดูกาลกฐินแล้ว **หลวงปู่ฝั้น** ก็กราบลา **สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ หลวงปู่สิงห์** และ**หลวงปู่พระมหาปิ่น** ออกธุดงค์ไปจังหวัดสกลนคร บ้านเกิดของท่าน และได้พักจำพรรษาที่จังหวัดนั้นจนถึงวาระสุดท้ายในชีวิตของท่าน

(หลวงปู่ฝั้น อาจาโร มรณภาพเมื่อวันที่ ๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๐ รวมสิริอายุ ๗๘ ปี ที่วัดป่าอุดมสมพร อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร)

๑๔๔. รับคำแนะนำจาก พระอริยคุณาธาร

ในเรื่องที่ ๑๓๗ **'ตัดใจปรารถนาพุทธภูมิ'** ได้นำเสนอเหตุการณ์ในปี พ.ศ. ๒๔๘๔ ระหว่างที่**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** อยู่ในระหว่างก่อตั้ง**วัดป่าไพโรจน์** บ้านบัวใหญ่ ในเขตอำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ ท่านได้ตระหนักในจิตว่าท่านยังไม่บรรลุ**อรหัตตผล** ตามที่เคยเข้าใจ จึงได้เร่งทำความเพียรอย่างหนัก แต่สังขารร่างกายไม่อำนวย ท่านจึงตัดสินใจอธิษฐานเป็นการปรารถนา**พุทธภูมิ** ขอสร้างบารมีในชาติต่อไป

มาถึงปี พ.ศ. ๒๔๘๗ **หลวงปู่สิงห์** ได้รับคำแนะนำในเรื่องนี้จากท่านเจ้าคุณ**พระอริยคุณาธาร** (พระมหาเส็ง ปุสฺโส) นับว่าเป็นประโยชน์แก่ท่านมาก ท่านจึงได้ถือ**พระอริยคุณาธาร** เป็นครูอาจารย์เพิ่มอีกองค์หนึ่ง

ผมขอนำบันทึกของ**หลวงปู่สิงห์** มาเสนอก่อน แล้วจึงค่อยนำบันทึกคำชี้แจงของ**พระอริยคุณาธาร** มาเสนอในลำดับต่อไป เพื่อให้เรื่องมีความสมบูรณ์และชัดเจน

บันทึกของ**หลวงปู่สิงห์** มีดังนี้

*"ในพรรษาปี ๒๔๘๗ นี้ ได้รับความช่วยเหลือจาก**พระอริยคุณาธาร** (ปุสฺโส เส็ง ป.๖ น.ธ.เอก) แนะนำวิธีบำเพ็ญภาวนารักษาจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใสเต็มที่ ได้ปฏิบัติตามคำแนะนำตลอดไตรมาส*

และในพรรษา พ.ศ. ๒๔๘๘ ได้รับแนะนำเพิ่มเติมทางวิปัสสนาวิธี ก็ได้ปฏิบัติตามคำแนะนำจนเต็มความสามารถตลอดไตรมาส

วันออกพรรษาปีนี้ ***พระอริยคุณาธาร*** *ได้กรุณาแสดงธรรมให้ฟัง บังเกิดความเข้าใจซาบซึ้งในพระพุทธศาสนา ได้ความเบาใจปลอดโปร่งใจ จึงอยู่อย่างเป็นสุขในพระศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า*

ตั้งแต่นั้นมา จึงได้ถือเอาพระอริยคุณาธารเป็นครูบาอาจารย์อีกองค์หนึ่ง มิให้ท่านกราบไหว้ตามระเบียบพระวินัย เพราะเป็นการผิดธรรม

*ได้แสดง****สามีจิกรรม*** (แสดงความเคารพตามธรรมเนียมพระ) *ต่อท่านเจ้าคุณ****พระอริยคุณาธาร เพื่อประกาศให้สานุศิษย์และสพรหมจารีรู้ว่าท่านเจ้าคุณเป็นครูอาจารย์ของตนหลายครั้ง*** *มีผู้เข้าใจตามจำนวนมาก ที่ไม่เข้าใจตามก็มี*

*จึงคงมีผู้เข้าใจผิดในท่านเจ้าคุณ****พระอริยคุณาธาร*** *ว่า มานะกระด้างถือตัว ถือยศถือศักดิ์ ไม่กราบไหว้พระภิกษุผู้มีอาวุโสสูงกว่า และยินดีรับ****สามีจิกรรม*** (รับการกราบไหว้) *ของพระภิกษุผู้มีอาวุโสสูงกว่า*

จึงขอแจ้งไว้ในที่นี้อีกครั้งหนึ่ง ขอให้บรรดาสานุศิษย์ของข้าพเจ้า และสพรหมจารีทั้งหลาย พึงเข้าใจว่า ***ท่านเจ้าคุณพระอริยคุณาธารเป็นอาจารย์สอนธรรมแก่ข้าพเจ้าองค์หนึ่ง ต่อจากพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ*** *อย่าพึงประมาทดูหมิ่นท่าน พึงสนใจฟังคำแนะนำสั่งสอนของท่านสืบไป"*

ท่านผู้อ่านจะเห็นว่า บันทึกขององค์**หลวงปู่สิงห์** ได้อธิบายไว้ชัดเจน แต่ประเด็นปัญหาที่ทำให้**พระอริยคุณาธาร** ต้องถูกวิพากษ์วิจารณ์ในทางไม่ดี คือ ท่านไม่เคารพพระวินัยการกราบไหว้ตามลำดับอาวุโสพรรษา

กล่าวคือ ท่านเจ้าคุณ**พระอริยคุณาธาร** ยินยอมให้**หลวงปู่สิงห์** ซึ่งเป็นครูบาอาจารย์ และมีอาวุโสพรรษาสูงกว่า ทำการกราบไหว้ท่านนั้น เป็นการผิดวินัยสงฆ์ ?

๑๔๕. บันทึกชี้แจงของพระอริยคุณาธาร

เรื่องนี้เกี่ยวโยงมาจากตอนที่ผ่านมา เป็นบันทึกของท่านเจ้าคุณ**พระอริยคุณาธาร** (พระมหาเส็ง ปุสฺโส) แห่ง **วัดเขาสวนกวาง** อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

ข้อเขียนของ**ท่านเจ้าคุณฯ** ใช้ชื่อว่า **'เรื่อง อธิมานะ และคารวะ (ประกอบประวัติเจ้าคุณพระญาณวิศิษฏ์)'** มีใจความดังต่อไปนี้

*"**การสำคัญตนว่าได้สำเร็จพระอรหัตตผล** ทางพระศาสนาเรียกว่า **อธิมานะ***

ถ้าผู้สำคัญผิด ประพฤติล่วงละเมิดพระวินัยในเพราะความสำคัญผิดนั้น เช่น พูดปฏิญาณว่า ตนสิ้นกิเลสแล้ว เป็นต้น ทางพระวินัยก็ยกเว้น ไม่ปรับโทษ เพราะอวดคุณวิเศษอันไม่มีในตน

*ท่านเจ้าคุณ**พระญาณวิศิษฏ์** (หลวงปู่สิงห์) ได้สำคัญตนว่าบรรลุพระอรหัตตผล ตั้งแต่ครั้งไปบำเพ็ญภาวนาใน**ถ้ำผาบิ้ง** จังหวัดเลย จึงเกิดความห้าวหาญในการเผยแผ่ฟื้นฟูพระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระตั้งแต่นั้นมา*

*ท่านได้เคยพูดบันลือสีหนาทในหมู่ศิษยานุศิษย์ว่า **กิเลสหายหน้าไปตั้งแต่อยู่ในถ้ำผาบิ้ง** ดังนี้หลายครั้ง*

ครั้นต่อมา เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ ท่าน(หลวงปู่สิงห์) ไปทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระ ณ บ้านบัวใหญ่ อำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ

*ได้ประสบอารมณ์ทั้งจากเหตุการณ์ภายนอก ทั้งจากเหตุการณ์ภายในอย่างแรง อารมณ์กระทบกระทั่งจิตใจอย่างหนักหน่วง เกิด**โทมนัส** (เสียใจ) และ **อุปายาส** (คับแค้นใจ)*

*จึงรู้สำนึกตนว่า ได้**สำคัญผิด**ไปแล้ว ความจริง**กิเลสยังมีอยู่** จึงเกิดโทมนัสและอุปายาส*

*เมื่อรู้สึกอย่างนี้แล้ว จึงตั้งหน้า**ทำความเพียรอย่างยิ่งยวด** เพื่อให้ได้มรรค ผล นิพพาน ถึงขนาดไม่กินไม่นอน ๗ วัน*

*ครั้นเร่งความเพียรมากเช่นนั้น ก็เกิดอาพาธขนาดหนัก มาพิจารณาดูสังขารร่างกาย**แก่ชราแล้ว** ทั้งโรคาพาธก็เบียดเบียน บุญวาสนาไม่เพียงพอเสียแล้ว จะเร่งความเพียรต่อไปก็เห็นจะไม่ไหว*

*รู้สึกท้อใจที่จะเอา มรรค ผล นิพพาน ให้ได้ในชาตินี้ จึงตัดสินเอา **พระโพธิญาณ ตั้งความเพียรสร้างบารมีเพื่อพระโพธิญาณต่อไป***

การกระทำของท่านในระยะจากนั้นมา จึงเป็นไปในทางสร้างบารมีเพื่อพระโพธิญาณ ไม่ทำการเผยแผ่อย่างห้าวหาญเหมือนแต่ก่อน

*แต่แล้ว **ความตั้งใจนั้นก็กลับเปลี่ยนแปลง** เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๗ – ๒๔๘๘ โดยการช่วยเหลือของ**ผู้เขียน** (พระอริยคุณาธาร)*

... ฯลฯ ..."

บันทึกคำชี้แจงของพระอริยคุณาธาร ยังมีต่อไปอีก แต่ผมตั้งใจจะหยุดเรื่องไว้แค่นี้ก่อน ต้องกราบขออภัยด้วย

*ที่นี้**มีคำถามว่า หลวงปู่สิงห์**ท่านปรารถนา**พุทธภูมิ** หรือว่า**อรหันตภูมิ** ?*

หลายท่านได้ถามคำถามนี้ เพราะที่เคยได้เห็น**อัฐิธาตุ** ของ**หลวงปู่สิงห์** ที่**วัดป่าสาลวัน** มีลักษณะที่ค่อนไปทางกระดูก ไม่ได้แปรเปลี่ยนไปเป็น**พระธาตุ**

เหมือนกับ**พระอรหันตสาวก**องค์อื่น ๆ

ตรงนี้ฝากท่านคิด พิจารณาดูนะครับ ถ้าถามผม ผมก็ต้องตอบว่า "ผมไม่รู้ และก็บอกไม่ได้ครับ!"

หลวงพ่อพุธ ฐานิโย อดีตเจ้าอาวาสวัดป่าสาลวัน และศิษย์องค์หนึ่งของหลวงปู่สิงห์ เคยบอกว่า **หลวงปู่สิงห์ท่านปรารถนาพุทธภูมิ บำเพ็ญบารมีเป็นพระโพธิสัตว์ในชาตินี้**

ผมได้ฟังมาจาก**หลวงพ่อพุธ**จริง ๆ แต่หาข้อเขียนหรือเอกสารมายืนยันไม่ได้ครับ จนปัญญาจริง ๆ

พระเถระสายวิปัสสนาอีกองค์หนึ่งที่เคยพูดถึงเรื่องนี้ ก็คือ **หลวงปู่จาม มหาปุญฺโญ** ที่เคยเสนอเรื่องราวมาแล้วหลายตอน

หลวงปู่จาม เล่าเหตุการณ์เมื่อครั้งที่**หลวงปู่สิงห์** และคณะ พำนักอยู่ที่จังหวัดขอนแก่น ดังนี้

*"**เพิ่นครูอาจารย์สิงห์**ได้พิจารณาตัวเพิ่นเองอยู่หลายปี จึงได้รู้จักปฏิปทาของตน อันนี้เพิ่นเล่าให้หมู่พระเณรฟังตอนหัวค่ำเพิ่นอบรมธรรมะพระวินัยให้กับหมู่พระเณร*

*เพิ่นเล่าว่า เมื่อเข้าสมาธิได้นิมิตเห็นภาพของ**พระโพธิสัตว์**ตนหนึ่งมีห้าวมหาพรหมอยู่ขวา เทพบุตรกายสีเขียวถือดอกบัวขาวอยู่ทางซ้าย พระเถราจารย์องค์หนึ่งกายผิวทองคำนั่งลอยอยู่หัวกลางอากาศ*

*พระโพธิสัตว์ก็ร้องถามเราว่า **'จะเอาภูมิพระอรหันตภูมิ หรือจะถือเอาพุทธภูมิ'***

*ท่านอาจารย์สิงห์ก็ว่า **'สุดแท้แต่ธรรมเถิด'** แล้วภาพนั้นก็หายไป*

เพิ่นว่าเป็นอยู่อย่างนี้ได้ ๓ คืนมาแล้ว เพิ่นเล่าจบแล้วก็ถามพระเณรหมู่ใหญ่แวดล้อมท่านอยู่ 'ไผจะว่าจังได๋ ?'

ก็ไม่มีพระเถรองค์ใดได้พูดขึ้นสักองค์ แล้วเพิ่นก็ชี้แจงธรรมะอย่างอื่นต่อไป"

มีอีกครั้งหนึ่ง **หลวงปู่จาม** ท่านเคยบอกว่า **หลวงปู่สิงห์ท่านบำเพ็ญพุทธภูมิแล้วไปภาวนาต่อในชั้นสุทธาวาสจนสำเร็จพระอรหันต์แล้วเข้านิพพาน.**

ครูบาอาจารย์ท่านว่าอย่างนี้ ก็ขอกราบท่านผู้รู้ทั้งหลาย ท่านผู้ใดทราบข้อมูลที่ชัดเจนกว่านี้ โปรดเมตตาถ่ายทอดด้วยครับ.

๑๔๖. พระอริยคุณาธาร (พระมหาเส็ง ปุสฺโส)

เกี่ยวกับท่านเจ้าคุณ**พระอริยคุณาธาร** หรือ **หลวงปู่พระมหาเส็ง ปุสฺโส** นั้น ท่านเป็นพระเถระสายพระป่าที่มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักกันดีในด้านอัจฉริยะ และความเป็นผู้มีสติปัญญาล้ำลึก

ท่านได้เขียนหนังสือ **"ทิพยอำนาจ"** ที่ในหมู่นักปฏิบัติธรรมถือเป็นตำราที่มีคุณวิเศษล้ำเลิศเล่มหนึ่ง

ท่านพระอริยคุณาธาร เป็นชาวจังหวัดขอนแก่น เกิดในปี พ.ศ. ๒๔๕๑ ได้บรรพชาเป็นสามเณรเมื่ออายุ ๑๔ ปี เพื่อมาศึกษาเล่าเรียนทางธรรม และจำพรรษาที่ **วัดป่าสุทธาวาส** จังหวัดสกลนคร

ต่อจากนั้นก็ย้ายเข้าไปในกรุงเทพฯ จำพรรษาที่**วัดสัมพันธวงศ์** และอุปสมบทที่วัดแห่งนั้น แล้วศึกษาธรรมจนได้เปรียญธรรม ๖ ประโยค เป็นครูสอนพระปริยัติธรรม ขณะเดียวกันท่านก็สนใจด้านการปฏิบัติภาวนาเป็นอย่างมากด้วย

ท่านมีตำแหน่งทางบริหารหลายตำแหน่ง เช่น เจ้าคณะตรวจการผู้ช่วยเจ้าคณะภาค ๔ (ธรรมยุต), เจ้าอาวาสวัดป่าสุทธาวาส สกลนคร, รั้งตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดสกลนคร (ธรรมยุต), ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระศรีมหาธาตุ บางเขน กรุงเทพฯ

ต่อมาท่านได้ลาออกจากตำแหน่งบริหารทุกตำแหน่ง แล้วออกท่องธุดงค์มุ่งปฏิบัติธรรมเพียงอย่างเดียว บุกป่าฝ่าดงมาอยู่ **เขาสวนกวาง** อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น นับเป็นความเด็ดเดี่ยวกล้าหาญเป็นอย่างยิ่ง

ท่าน**พระอริยคุณาธาร** มีผลงานการเขียนมากมาย โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับพลังจิต อิทธิฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ รวมทั้งด้านการปฏิบัติภาวนา และเป็น

ผู้เรียบเรียงประวัติ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ฉบับพิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิง เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๓

ท่านยังได้รวบรวมคำสอนของ**หลวงปู่มั่น** ที่ชื่อว่า **มุตโตทัย** ด้วยฉบับหนึ่ง (ส่วน มุตโตทัย อีกฉบับ ที่แพร่หลายในทุกวันนี้ เป็นผลงานการรวบรวมของ **หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร** ร่วมกับ **หลวงตาทองคำ จารุวณฺโณ**)

บั้นปลายชีวิต ท่านเจ้าคุณ**พระอริยคุณาธาร** มีปัญหาทางด้านสุขภาพ จึงได้ลาเพศสมณะ ออกมาครองผ้าขาวปฏิบัติธรรมในรูปแบบของฤาษี ชื่อ **ฤาษีสันตจิต** และถึงแก่กรรมที่ **วัดป่าสาลวัน** จังหวัดนครราชสีมา ในสมัยที่ **หลวงพ่อพุธ ฐานิโย** เป็นเจ้าอาวาส

ทั้งหมดนี้เป็นเรื่องราวย่อ ๆ ของท่าน**พระอริยคุณาธาร** ท่านผู้เรียบเรียงประวัติของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺยาคโม** ดังกล่าว ครับผม.

พระอริยคุณาธาร (พระมหาเส็ง ปุสฺโส)
วัดเขาสวนกวาง อ.น้ำพอง จ.ขอนแก่น

๑๔๗. หลวงปู่พระมหาปิ่น มรณภาพ

เห็นชื่อเรื่องข้างบนแล้วตกใจ ใช่ไหมครับ !

หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล พระน้องชายคู่บารมีของ**หลวงปู่สิงห์** อาพาธด้วยโรคปอด มาพักรักษาตัวอยู่ที่ วัดป่าแสนสำราญ อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ตามที่กล่าวมาแล้ว

หลวงปู่พระมหาปิ่น ได้ละสังขารเมื่อวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๙ รวมสิริอายุ ๕๔ ปี พรรษา ๓๒

หลังจากจัดการฌาปนกิจศพพระน้องชายเสร็จแล้ว **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ก็เดินทางกลับนครราชสีมา และในปี พ.ศ. ๒๔๘๙ – ๒๔๙๖ ท่านได้พักจำพรรษาอยู่ที่ **วัดป่าสาลวัน**

บันทึกของ**หลวงปู่สิงห์** มีดังนี้

"พ.ศ. ๒๔๘๙ วันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ***พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล*** *มรณภาพ* ***เจ้าพระคุณสมเด็จฯ*** *บัญชาให้จัดการฌาปนกิจโดยไม่ชักช้า จึงได้ปฏิบัติตามบัญชา* ***จัดการฌาปนกิจศพพระมหาปิ่น ปญฺญาพโล เมื่อวันที่ ๔ มีนาคม*** (พ.ศ. ๒๔๘๙)

*เสร็จแล้ว ได้กลับไป****วัดป่าสาลวัน*** *จัดการสร้างพระพุทธรูปทอง หล่อเป็นพระประธาน ๒ องค์ หน้าตักองค์ละ ๑๕๐ เซนติเมตร ทองหนักองค์ละ ๗๕๐ กรัม สิ้นเงิน ๓๓,๖๙๖ บาท (สามหมื่นสามพันหกร้อยเก้าสิบหกบาทถ้วน) แล้วอยู่จำพรรษา ณ* ***วัดป่าสาลวัน****"*

ในการหล่อพระประธาน ๒ องค์ ข้างต้น **หลวงพ่อพุธ ฐานิโย** ได้เมตตาเล่าถึงเหตุการณ์ที่แสดงถึง วิถีจิตของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ซึ่งน่าอัศจรรย์

เรื่องหนึ่ง ดังนี้

*"... ความมหัศจรรย์ของ**หลวงปู่สิงห์** เช่น งานฉลองโบสถ์ ตอนที่ท่าน **หล่อพระพุทธรูป ๒ องค์** ชาวบ้านเขาเอาสตางค์แดงมา ท่านทำหีบไม้โตขนาดนี้ ...(หลวงพ่อทำมือแสดงขนาด) ... เดี๋ยวนี้ยังมีเหลืออยู่ เอาสตางค์แดงใส่เต็มเอาเหินกันไว้*

*ทีนี้พวกผู้ร้ายมันก็มา มาก็บอกว่า 'หลวงปู่ ขอเงินไปใช้หน่อย' ท่านก็บอกว่า 'เงินไม่มี มีแต่สตางค์แดง' สตางค์แดงสมัยนั้นมันใช้ได้ มันบอกว่า 'สตางค์แดงก็เอา' ท่านก็บอกว่า 'อยู่นั่น อยากได้ก็เอาไป แต่ว่า**เอามากไม่ได้นะ เอามากบาป**'*

เมื่อก่อนประตูวัดมันอยู่ทางนี้ ... มันก็แบกเอาไป พอดีทหารอากาศมาเจอเข้า เอ้า! พวกนี้ สงสัยมันจะไปขู่เอาเงินหลวงปู่ล่ะว่ะ

*ทีนี้พอเขาสังเกตเห็นมันหลบ ๆ ซ่อน ๆ เขาก็ร้อง ทหารอากาศก็มาหลายคน พอเสร็จแล้วเขาก็ซ้อมเอา แล้วบังคับให้มันแบกหีบเงินคืนไป พอไปวางลงมันบอกว่า 'โอ๊ย! หลวงปู่บอกว่า**เอาไปมากมันบาป มันบาปจริง ๆ**' ..."*

พระราชสังวรญาณ (หลวงพ่อพุธ ฐานิโย)

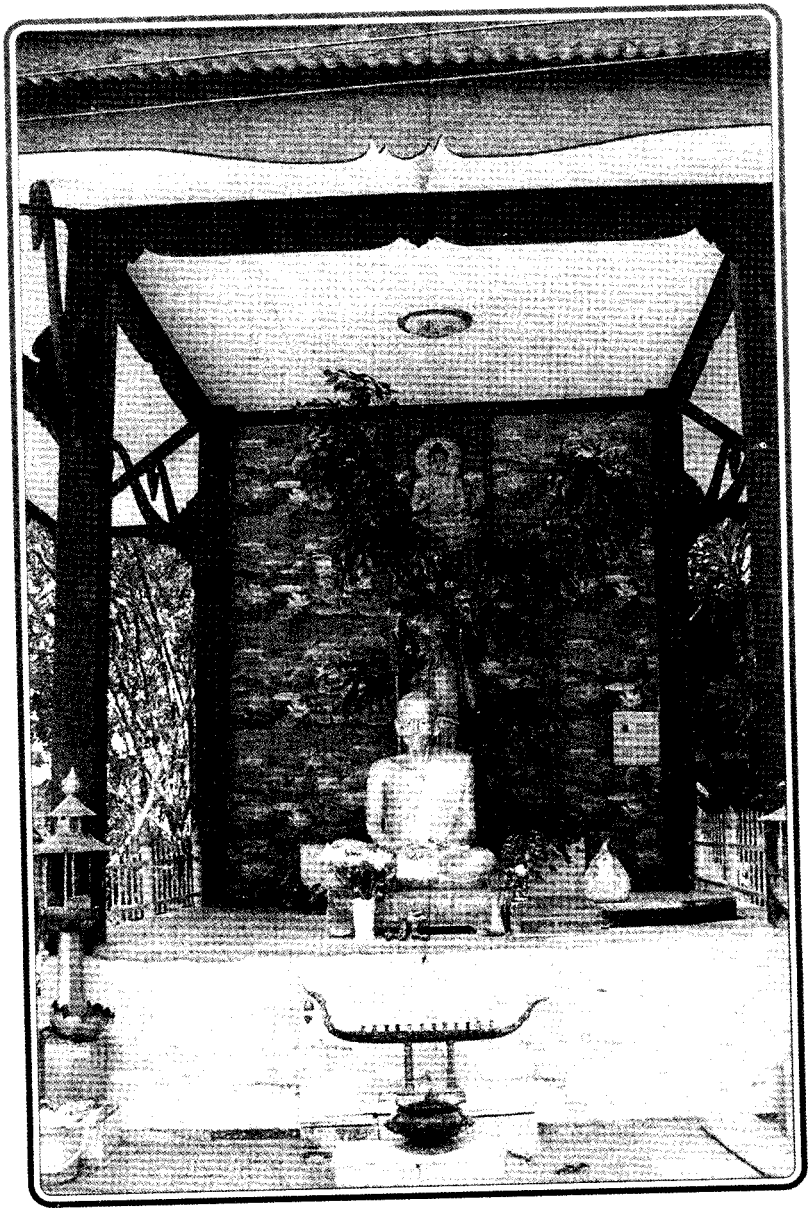

รูปหล่อบูชาหลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม

ตอนที่ ๙
ตามลิขิตอนิจจัง

ประวัติ
พระอุทมเถรเจ้าคุณสมเด็จพระญาณสังวร
(พระอาจารย์ใหญ่ วัดบวรนิเวศ)

๑๔๘. จำพรรษาที่วัดป่าทรงคุณ ปราจีนบุรี

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ที่**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** กับ**หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** ได้ร่วมกันก่อตั้งวัดป่าทรงคุณ ต. ดงพระราม อ. เมือง จ. ปราจีนบุรี ขึ้นเป็นวัดที่สมบูรณ์ตามกฎหมายแล้ว ท่านก็กลับไปจำพรรษาที่ **วัดป่าสาลวัน** นครราชสีมา ตามเดิม มอบภารกิจการปกครองวัดให้พระลูกศิษย์ดูแลต่อไป

หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล ก็เคยมาอยู่จำพรรษาที่ **วัดป่าทรงคุณ** เพื่อให้การอบรมธรรมแก่พุทธบริษัทติดต่อกันนานถึง ๕ ปี จนกระทั่งท่านอาพาธจึงได้ไปจำพรรษาที่**วัดป่าแสนสำราญ** อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี จนกระทั่งมรณภาพในปี พ.ศ. ๒๔๘๙ ดังกล่าวมาแล้ว

มาในระยะหลัง ทาง**วัดป่าทรงคุณ** เกิดความไม่สงบ แตกแยกขึ้นภายในวัด ประชาชนเสื่อมความศรัทธา จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๙๑ คณะอุบาสกอุบาสิกาจึงพร้อมใจกันมาอาราธนาหลวงปู่สิงห์ จาก**วัดป่าสาลวัน** ให้กลับไปปกครอง**วัดป่าทรงคุณ**

ในบันทึกขององค์หลวงปู่สิงห์ เขียนไว้ว่า

"พ.ศ. ๒๔๙๑ ถึง ๒๕๐๒ ได้ไปจัดการวัดป่าทรงคุณ ได้ทำการต่าง ๆ คือ

๑. ประชุมพุทธบริษัทวัดป่าทรงคุณ อบรมสั่งสอนให้ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัยจริง ๆ ให้เป็นไปเพื่อความสามัคคีดีพร้อม เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๒. ประชุมพระภิกษุสามเณร อบรมสั่งสอนให้มีระเบียบ และประพฤติปฏิบัติพระธรรมวินัยโดยถูกต้อง ได้กำหนดเวลาประกอบศาสนกิจไว้ดังนี้

ก. เวลา ๔.๐๐ น. ลงประชุมพร้อมกันที่ศาลาการเปรียญ ทำวัตรสวดมนต์และนั่งสมาธิภาวนาจนถึง ๖.๐๐ น.

ข. เวลา ๖.๐๐ น. เลิกประชุม ทำกิจวัตรต่าง ๆ เช่น ตั้งน้ำใช้น้ำฉัน ปัดกวาด ทำความสะอาด บิณฑบาตโปรดสัตว์ ทำภัตกิจ เสร็จฟังโอวาท

ค. เวลา ๑๙.๐๐ น. ประชุม ณ ศาลาการเปรียญ ทำวัตรค่ำ สวดมนต์และฟังโอวาท เสร็จแล้วเลิกประชุม ไปทำความเพียรภาวนา ณ ที่อยู่ของตน ๆ

๓. ได้เสนอความเห็นถวายเจ้าคณะธรรมยุตจังหวัดปราจีนบุรี ให้มอบหน้าที่อุปการะวัดป่าทรงคุณ ให้แก่ ผ.บ.พล๒ เจ้าคณะธรรมยุตจังหวัดปราจีนบุรีอนุมัติ ผ.บ.พล๒ ได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง ประกอบด้วยนายทหารชั้นสัญญาบัตรและชั้นประทวน รวม ๖ นาย ให้มีหน้าที่เอาใจใส่ดูแลอุปถัมภ์บำรุงวัดป่าทรงคุณ คณะกรรมการ พร้อมด้วยภิกษุสามเณร และสัปบุรุษของวัด ได้พร้อมใจกันจัดการทำนุบำรุงวัดป่าทรงคุณให้เจริญรุ่งเรืองขึ้น คือ

เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๔๙๒ ได้ทำการสร้างศาลาการเปรียญ ๑ หลัง กว้าง ๖ วา ๒ ศอก ยาว ๑๑ วา เสาไม้เต็งรัง พื้นฝากระดาน มุงด้วยกระเบื้องซีเมนต์ สิ้นเงิน ๓๘,๑๗๒ บาท (สามหมื่นแปดพันหนึ่งร้อยเจ็ดสิบสองบาทถ้วน)"

ท่านผู้อ่านครับ บันทึกขององค์หลวงปู่สิงห์สิ้นสุดลงเพียงนี้ ประวัติและเรื่องราวต่อไปจึงเป็นข้อเขียนเพิ่มเติมของท่านเจ้าคุณ**พระอริยคุณาธาร** กับที่รวบรวมและเรียบเรียงจากแหล่งอื่น ๆ เท่าที่หาได้ ครับ.

๑๔๙. สมณศักดิ์และหน้าที่ทางสงฆ์

สำนักพิมพ์ดวงแก้ว ได้พิมพ์ประวัติย่อของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ซึ่งเรียบเรียงโดยผู้ใช้นามปากกาว่า **'ธีรนันโท'** เขียนเหตุการณ์ขณะที่**หลวงปู่สิงห์** พักจำพรรษาที่จังหวัดปราจีนบุรี ดังนี้

*"**ท่าน** (หลวงปู่สิงห์) มาอยู่จังหวัดปราจีนบุรี ปี พ.ศ. ๒๔๙๑ จัดสร้าง **วัดป่าทรงคุณ**ขึ้น เสร็จแล้วได้ไปช่วย**วัดปากกระพอก** อำเภอศรีมหาโพธิ ให้เป็นวัดฝ่ายธรรมยุติขึ้นมา ไปสร้าง**วัดป่าทรงธรรม** ตำบลท่าตูม อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี และไปช่วยคณะจังหวัดเพชรบุรี จนสำเร็จลุล่วงในการสร้างวัดฝ่ายธรรมยุตขึ้น"*

เรื่องการไปสร้างวัดธรรมยุตที่จังหวัดเพชรบุรี ดังกล่าวข้างต้น ท่านเจ้าคุณ **พระอริยคุณาธาร** เขียนภายใต้หัวข้อ **'ช่วยการคณะธรรมยุตจังหวัดเพชรบุรี'** มีใจความว่า

*"ในระหว่างที่อยู่จำพรรษา ณ **วัดป่าทรงคุณ** ดงพระราม ปราจีนบุรี ทางการคณะธรรมยุต ภาค ๗-๘-๙ ได้ขอไปช่วยคณะธรรมยุตจังหวัดเพชรบุรี ท่านก็ได้ไปช่วยจัดการจนเป็นผลสำเร็จเรียบร้อย แล้วส่งมอบงานคืนแก่เจ้าคณะธรรมยุต ภาค๗-๘-๙ แล้วกลับคืนไปจำพรรษา ณ **วัดป่าทรงคุณ** ดงพระราม ตามเดิม"*

ในบันทึกของ**นายพันตำรวจตรี หลวงชาญนิคม** ผู้สร้างวัดป่าสาลวัน ได้เขียนเพิ่มเติมตอนนี้ว่า *"... ต่อมาไปจำพรรษา**วัดสร่างโศก** จังหวัดราชบุรี และได้เปลี่ยนชื่อวัดนั้นเป็น **วัดจำปาราม** ไปจำพรรษา**วัดมหาสมณาราม (เขาวัง)** จังหวัดเพชรบุรี ๒ พรรษา..."*

เกี่ยวกับ **สมณศักดิ์และหน้าที่ทางสงฆ์** มีดังนี้

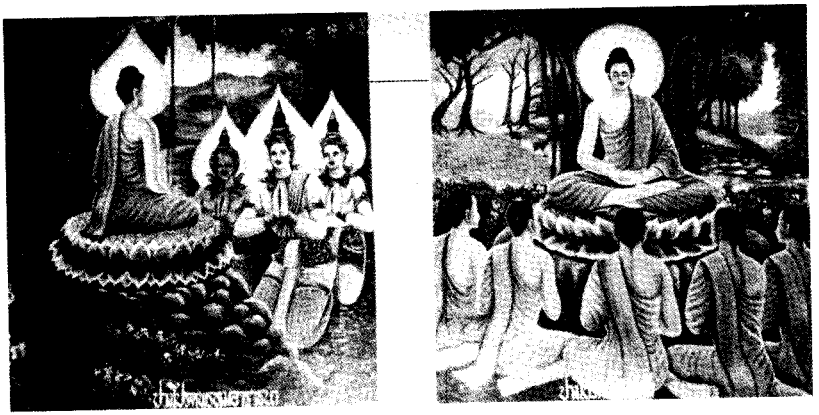

ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่วัดป่าทรงคุณ ปราจีนบุรี

"เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๕ ได้รับการแต่งตั้งให้เป็น ***เจ้าคณะฝ่ายธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดปราจีนบุรี***

ได้รับแต่งตั้งเป็น ***พระครูชั้นเอก*** *ได้นามว่า* ***พระครูญาณวิศิษฏ์*** *เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๖*

ได้รับแต่งตั้งเป็น ***เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดปราจีนบุรี-นครนายก*** *เมื่อวันที่ ๓๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๙*

ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญ ได้นามว่า ***พระญาณวิศิษฏ์สมิทธิวีราจารย์*** *เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๐*

และ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ นี้เอง ท่านเจ้าคุณ ***พระปราจีนมุนี*** *ได้มรณภาพ* ***ท่านอาจารย์สิงห์*** *ก็ได้รับแต่งตั้งเป็น* ***ผู้รักษาการเจ้าคณะฝ่ายธรรมยุตจังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดนครนายก แทนท่านเจ้าคุณพระปราจีนมุนี"***

ในช่วงนี้ **หลวงปู่สิงห์** ต้องไป ๆ มา ๆ พักที่**วัดป่าสาลวัน**บ้าง พักที่วัดป่าทรงคุณบ้าง ตามควรแก่โอกาส.

๑๕๐. วัตรปฏิบัติของหลวงปู่

ปฏิปทาและวัตรปฏิบัติของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ช่วงที่อยู่**วัดป่าพรงคุณ** ดงพระราม จังหวัดปราจีนบุรี มีผู้สรุปไว้ดังนี้

*"ตลอดระยะเวลา **ท่านอาจารย์สิงห์** ได้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันมิได้ขาด **ตอนเช้า** ทำวัตรสวดมนต์เสร็จ ท่านจะนำคณะออกบิณฑบาต แผ่กุศลแก่ญาติโยม หลังจากนั้นท่านจะทำการอบรมพระภิกษุสามเณรให้ปฏิบัติกรรมฐานทุก ๆ วัน มิได้ขาด **ตอนเย็น** เมื่อทำวัตรสวดมนต์เสร็จ ท่านจะอบรมธรรมะแก้ปัญหาธรรมที่มีภิกษุสามเณรติดขัดจนเป็นที่เข้าใจ **ตอนกลางคืน** ท่านจะให้พระภิกษุสามเณรนั่งสมาธิภาวนาทุกรูป ซึ่งปรากฏว่าไม่มีใครกล้าหลีกเลี่ยง พอตอนเช้าท่านก็จะเรียกพระภิกษุสามเณรที่ไม่ปฏิบัติกรรมฐานมาว่ากล่าวตักเตือน ชี้ให้เห็นถึงความเสียหายต่าง ๆ จนเป็นที่ยำเกรงของคณะศิษย์ทุกรูป*

***ท่านอาจารย์สิงห์**ฉันหนเดียว และฉันเฉพาะในบาตรเป็นวัตรตลอดชีวิต ท่านถือผ้าไตรจีวรสามผืนเป็นวัตร ท่านถือ**ผ้านิสีทนะ**ปูนั่งเป็นวัตร คือจะนั่ง ณ ที่ใดก็ตาม ท่านต้องปูผ้านิสีทนะของท่านก่อนจึงจะนั่งทับลงไป การปฏิบัติต่าง ๆ ท่านอาจารย์สิงห์ถือเคร่งครัดมาก"*

จากแหล่งเดียวกัน ได้เขียนถึง**ขันติและความเพียร** ของหลวงปู่ ดังนี้

*"ท่านมีความเพียรพยายามจริง ๆ เดินจงกรมตลอดวัน นั่งสมาธิตลอดคืน บางทีท่านจะสั่งลูกศิษย์ คือ **พระครูใบฎีกาณรงค์ชัย รกฺขิตสีโล** ให้ปฏิบัติท่าน โดยท่านจะเข้าสมาบัติเป็นเวลา ๕ วันบ้าง ๗ วันบ้าง ซึ่งก็หมายความว่าท่านได้อดอาหารเป็นเวลา ๕ – ๗ วันไปด้วย ซึ่งร่างกายของท่านมิได้มีอะไรผิดปกติ ยังเห็นท่านปฏิบัติกรรมฐาน เดินจงกรม ทุกวี่วันมิได้ขาด*

เมื่อเกิดการเจ็บป่วยเจ็บปวด มีทุกขเวทนาอย่างแสนสาหัส ท่านก็ไม่

เคยปริปากบอกใคร เวลาเจ็บป่วยหนัก ๆ เมื่อมีแขกมาเยี่ยม แขกถามว่า ท่านอาจารย์สบายดีหรือ ท่านก็ตอบเขาไปว่า สบายดีอยู่ ทั้ง ๆ ที่เจ็บปวดอย่างที่ คนธรรมดาสามัญจะทนไม่ได้

ท่านอาจารย์สิงห์เป็นมะเร็งเกี่ยวกับลำไส้ ช่วงระยะเวลาช่วงหลังของชีวิต ท่านถูกโรคร้ายนี้คุกคามตลอดเวลา

ครั้งหนึ่ง ตอนที่ท่านอาจารย์สิงห์นอนป่วยอยู่ ***ท่านพระครูใบฎีกาณรงค์ชัย*** *ได้เข้าเวรรักษาพยาบาลปรนนิบัติท่าน ขณะกำลังนั่งทำงานพัดอยู่ กลดเจ้ากรรมหล่นลงมากระแทกหน้าอกของท่านอาจารย์สิงห์ เป็นกลดแบบกรรมฐานที่ฝ่ายมหานิกายใช้เสียด้วย มันเบาอยู่เสียเมื่อไหร่ หนักร่วม ๓๐ กิโลกรัม ด้ามเป็นเหล็กด้วยซ้ำ ตกลงมาถูกหน้าอกท่านเป็นรอยช้ำ ท่านมิได้ปริปากพูดแต่ประการใด เพียงแต่นอนมองทำตาปริบ ๆ เท่านั้น ถ้าเป็นคนอื่นโดนเข้าแบบนี้ในขณะที่ไม่สบายด้วยเช่นนี้ มิด่าโขมงโฉงเฉงไปหมดหรือ แต่ท่านมีขันติความอดทนเสียทุกอย่าง เป็นพระจริง ๆ สมกับเพศสมณะ*

*ตอนงานผูกพัทธสีมา***วัดป่าสาลวัน** *จ. นครราชสีมา กำลังทำสังฆกรรมในโบสถ์ พอดีกับเวลานั้นโรคมะเร็งของท่านกำเริบ เจ็บปวดจนกระดิกตัวไม่ได้ ท่านก็ไม่ยอมปริปากบอกให้ใครรู้ จนเสร็จจากสังฆกรรมเรียบร้อย พระสงฆ์องค์อื่นลุกออกไปเกือบหมดแล้ว* ***ท่านอาจารย์สิงห์****จึงได้บอกกับ****พระครูใบฎีกาณรงค์ชัย*** *ว่า* ***'ขณะนี้ในท้องของเราไม่ปรกติเสียแล้ว'*** *ท่านพูดเพียงแค่นี้เอง แต่ความไม่ปรกติของท่านนั้น ทำเอาท่านลุกไม่ขึ้น ต้องหามส่งโรงพยาบาลทันที*

*ปฏิปทาในด้านความมีขันติของ****ท่านอาจารย์สิงห์*** *เป็นที่กล่าวขวัญในระหว่างลูกศิษย์ทุกคนด้วยความศรัทธา"*

๑๕๑. ประธานสร้างโบสถ์ วัดป่าสาลวัน

เมื่อ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ไปพักจำพรรษาและเป็นเจ้าอาวาส**วัดป่าทรงคุณ** ดงพระราม จังหวัดปราจีนบุรี ทาง**วัดป่าสาลวัน** นครราชสีมา ก็ได้แต่งตั้งให้**หลวงปู่อ่อน ญาณสิริ** ศิษย์อาวุโส เป็นเจ้าอาวาส ทำหน้าที่บริหารวัดและการคณะสืบต่อมา

สำหรับ**หลวงปู่สิงห์** ท่านก็ยังไปมาที่**วัดป่าสาลวัน**อยู่ เมื่อได้รับการอาราธนานิมนต์ และท่านก็ยังอยู่ในฐานะ**ประธานสงฆ์วัดป่าสาลวัน** ไม่มีหน้าที่บริหารวัดโดยตรง

เมื่อทาง**วัดป่าสาลวัน** มีดำริจะก่อสร้างพระอุโบสถ ก็ได้อาราธนา**หลวงปู่สิงห์** มาเป็นประธาน ซึ่งไม่ใช่มาเพียงแต่เป็นประธานวางศิลาฤกษ์เท่านั้น แต่ท่านต้องมาพักเป็นระยะยาว แล้วบรรดาลูกศิษย์ลูกหา และผู้มีจิตศรัทธาก็มาถวายเงินเพื่อร่วมการก่อสร้าง นั้นคือท่านทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมแห่งศรัทธาเพื่อรับบริจาคเงินเพื่อการก่อสร้างพระอุโบสถทั้งหลัง

ข้อเขียนของท่านเจ้าคุณ**พระอริยคุณาธาร** เขียนไว้ดังนี้

*"เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๙ **พระอาจารย์อ่อน ญาณสิริ** พร้อมกับอุบาสกอุบาสิกานครราชสีมา อาราธนาให้เป็นประธานทำการสร้างโบสถ์วัดป่าสาลวัน*

ท่านรับอาราธนา และเป็นประธานทำการสร้างโบสถ์จนสำเร็จ พอทำการผูกพัทธสีมาได้เมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๐๔

โบสถ์หลังนี้ กว้าง ๘.๐๐ เมตร ยาว ๑๖.๐๐ เมตร ก่ออิฐเสริมคอนกรีต มุงกระเบื้องเคลือบดินเผา ขื่อเพดานคอนกรีต พื้นปูกระเบื้องซีเมนต์ รูปทรง

แบบศิลปกรรมไทย เหมือนโบสถ์วัดสุทธจินดา สิ้นเงินค่าก่อสร้างแล้ว ๓๕๐,๘๐๖.๑๘ บาท ยังดำเนินการก่อสร้างส่วนประกอบอยู่ และยอดเงินค่าก่อสร้างยังไม่ได้งบ จึงยังไม่ทราบแน่ว่าเท่าไร"

การก่อสร้างโบสถ์วัดป่าสาลวันใช้เวลานานถึง ๕ ปี ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๙๙ – ๒๕๐๔ จึงทำพิธีผูกพัทธสีมาฝังลูกนิมิต เพื่อให้สามารถใช้ทำสังฆกรรมตามพระวินัยได้ แต่การก่อสร้างในส่วนของรายละเอียดเพื่อความสวยงามก็ยังดำเนินการต่อไป

การสร้างโบสถ์สมัยก่อนต้องใช้เวลานาน เพราะส่วนใหญ่จะใช้แรงงานของพระเณรและประชาชนผู้มีศรัทธาบริจาคแรงงาน แล้วก็จะทำการก่อสร้างไปตามกำลังเงิน คือเมื่อมีเงินซื้อวัสดุพอสมควรก็ลงมือทำ เมื่อหมดเงินก็หยุด สร้าง ๆ หยุด ๆ ไปเรื่อยจนกว่าจะแล้วเสร็จ

ตามปกติ ในวัดป่าจะหยุดการก่อสร้างทุกชนิดในช่วงเข้าพรรษา เพื่อให้พระเณรได้ศึกษาธรรม และปฏิบัติธรรม ได้เต็มที่ ถึงเวลาออกพรรษาและรับกฐินแล้วจึงจะทำการก่อสร้างต่อ เป็นธรรมเนียมปฏิบัติทั่วไป

สำหรับองค์**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ท่านยังคงกลับไปจำพรรษาที่**วัดป่าทรงคุณ** ปราจีนบุรี ต่อไป จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๐๒ เมื่อท่านอาพาธหนัก คณะศิษย์จึงได้นิมนต์ท่านกลับมาจำพรรษาที่วัดป่าสาลวัน เพื่อพักรักษาตัว และท่านอยู่จำพรรษาที่วัดป่าสาลวัน ตราบจนท่านละสังขาร ในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ ดังจะกล่าวต่อไป

๑๕๒. หัวหน้าคณะพระกรรมฐาน โดยมติพระเถระ

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้มีการประชุมพระเถระหัวหน้าคณะพระกรรมฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยจัดขึ้นที่วัดป่าสาลวัน นครราชสีมา แล้วมีมติตั้งให้**พระญาณวิศิษฏ์สมิทธิวีราจารย์ (หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม) เป็นหัวหน้าคณะพระกรรมฐานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และให้วัดป่าสาลวันเป็นสำนักวิปัสสนาธุระ ศูนย์กลางของคณะพระกรรมฐาน**

การประชุมและการมีมติเช่นนี้ ถือเป็นครั้งแรกในวงการ**ฝ่ายวิปัสสนาธุระ** โดยเฉพาะอย่างยิ่ง **สายวิปัสสนาธุระในภาคอิสาน**

ผมขอนำบันทึกของท่านเจ้าคุณ**พระอริยคุณาธาร** ที่เขียนไว้ตอนท้ายประวัติของ**หลวงปู่สิงห์** มาเสนอในตอนนี้ และเพื่อความเข้าใจดีขึ้น ผมขออนุญาตเท้าความถึงประวัติความเป็นมาของพระสงฆ์**ฝ่ายคันถธุระ** กับ**ฝ่ายวิปัสสนาธุระ** เพื่อให้เรื่องราวในอดีตต่อเนื่องมาสู่ปัจจุบัน

ตอนนี้ขอเสนอบันทึกของท่านเจ้าคุณ**พระอริยคุณาธาร** เสียก่อน ดังนี้

"เมื่อวันที่ ๑๘ - ๑๙ - ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๓ ***ท่านเจ้าคุณฯ*** (หลวงปู่สิงห์) *ได้อาราธนา**เจ้าคณะธรรมยุต ภาค ๓-๔-๕ พร้อมด้วยผู้ช่วย และเจ้าคณะธรรมยุตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ** หลายจังหวัด กับเรียก**พระกรรมฐาน**ซึ่งเป็นศิษยานุศิษย์ของท่าน และนิมนต์**ครูบาอาจารย์** ไปร่วมประชุมที่**วัดป่าสาลวัน** นครราชสีมา ปรึกษาหารือกัน**หาทางทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระ** ให้เจริญและแผ่ไพศาล*

***พระเทพบัณฑิต** เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วย ภาค ๓-๔-๕ พร้อมกับเจ้าคณะธรรมยุตจังหวัด และผู้ช่วย หลายจังหวัด ซึ่งเป็นฝ่ายบริหาร (คันถธุระ) กับ*

*พระกรรมฐานชั้นอาจารย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน ๑๐๘ รูป ซึ่งเป็นฝ่ายวิปัสสนาธุระ ได้ประชุมปรึกษาหารือกัน ตกลงให้**ท่านเจ้าคุณฯ*** (หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม) ***เป็นหัวหน้าคณะพระกรรมฐานแห่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*** *และ**ให้วัดป่าสาลวันเป็นสำนักวิปัสสนาธุระ ศูนย์กลางการชุมนุมของคณะพระกรรมฐาน** กับ **ได้ปรึกษาหารือข้อปฏิบัติพระธรรมวินัยบางประการให้ถูกต้องตามแบบแผนเป็นระเบียบเดียวกัน***

ท่านเจ้าคุณฯ (หลวงปู่สิงห์) ***ได้ตักเตือนให้ทุกคนในที่ประชุม เอาใจใส่ประพฤติปฏิบัติพระธรรมวินัยในส่วนตนเอง และให้เอาใจใส่อบรมสั่งสอนศิษยานุศิษย์ ตลอดถึงพุทธบริษัททั่วไป ให้ประพฤติปฏิบัติพระธรรมวินัยด้วย ทั้งนี้ เพื่อความเจริญรุ่งเรืองวัฒนาสถาพร และแผ่ไพศาลของพระพุทธศาสนาสืบไป"***

ต่อมาอีก ๒ ปี ในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ ได้มีการประชุมใหญ่พระคณะกรรมฐานอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งจัดขึ้นในโอกาส**งานผูกพัทธสีมาพระอุโบสถวัดป่าสาลวัน**

ท่านเจ้าคุณ**พระอริยคุณาธาร** เขียนไว้ดังนี้

*"วันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๔ **ท่านเจ้าคุณฯ*** (หลวงปู่สิงห์) *ได้อาราธนา**เจ้าคณะธรรมยุต ภาค ๓-๔-๕** เป็นประธานประชุมคณะพระกรรมฐานทั้งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งในภาคอื่น ๆ ได้มาประชุมเป็นจำนวนมาก ประมาณ ๑๕๐ รูป*

ที่ประชุมได้ปรึกษาหารือข้อปัญหาทางพระวินัย และระเบียบการเดินธุดงค์ของพระคณะกรรมฐาน เพื่อป้องกันความเสียหายอันอาจมีขึ้นเนื่องจากการเดินธุดงค์ไปต่างถิ่นห่างไกลครูบาอาจารย์

เสร็จการประชุมแล้ว ได้พร้อมเพรียงกันสวดถอดถอน และผูกพัทธสีมา ณ วันที่ ๗ – ๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๔"

๑๕๓. วิปัสสนาธุระ จากพุทธกาล ถึงยุคหลวงปู่สิงห์

ตั้งชื่อหัวข้อเรื่องค่อนข้าง 'เว่อ' ไปหน่อยนะครับ ผมต้องการเขียนถึงพัฒนาการของพระสงฆ์**ฝ่ายวิปัสสนาธุระ** ที่เราเรียกกันว่า **'พระป่า'** ที่สืบต่อกันมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล มาจนถึงสมัย **'กองทัพธรรม'** ซึ่งมี **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** เป็นผู้นำคณะ

พัฒนาการที่ว่านี้ ผมไม่มีปัญญาเขียนเองหรอก เป็นการถ่ายทอดโดยสรุปมาจากข้อเขียนของท่านเจ้าคุณ**พระอริยคุณาธาร** (หลวงปู่พระมหาเส็ง ปุสฺโส) ที่ผนวกไว้ท้ายประวัติของ**หลวงปู่สิงห์** ฉบับที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพของท่านเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๕

ผมขอเริ่มต้นว่า การศึกษาพระพุทธศาสนาที่มีมาแต่โบราณกาล แบ่งเป็น ๒ แนวทาง เรียกว่า **คันถธุระ** กับ **วิปัสสนาธุระ**

คันถธุระ เป็นการศึกษาเล่าเรียนพระคัมภีร์ ให้มีความรู้พระธรรมวินัย เพื่อดำรงรักษาคำสอนไม่ให้สูญ จะได้เป็นแบบแก่ผู้ต้องการปฏิบัติ

วิปัสสนาธุระ ได้แก่การศึกษาอบรมจิตใจตามหลักสมถะ และ วิปัสสนา เพื่อให้รู้แจ้งธรรม และกำจัดกิเลสออกจากจิตใจ

ธุระทั้งสองประการนี้มีมาแต่ครั้งพุทธกาล เมื่อพระบรมศาสดาได้ทรงแสดงธรรมและบัญญัติวินัยขึ้นอย่างใด พระสาวกย่อมเอาธุระจดจำและท่องบ่นบ่อย ๆ ขณะเดียวกันก็เอาธุระในการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยนั้น จนสามารถรู้แจ้งธรรม และกำจัดกิเลสจากจิตใจได้ ถ้ากำจัดได้เด็ดขาดสิ้นเชิงแล้ว เรียกว่า **พระอรหันต์** แล้วช่วยแบ่งเบาพระบรมศาสดาในการอบรมสั่งสอนประชาชน

หลังพุทธปรินิพพานแล้ว บรรดาพระอรหันตสาวกได้จัดประชุมเพื่อรวบรวมพระธรรมวินัย ที่พระบรมศาสดาทรงแสดงและทรงบัญญัติไว้ นำมาร้อยกรอง จัดระเบียบเข้าหมวดหมู่ สำเร็จเป็น**คัมภีร์พระไตรปิฎก** เป็นตำราของพระพุทธศาสนาสืบมาจนตราบเท่าปัจจุบัน

พระพุทธศาสนาได้มาประดิษฐานในประเทศของเราเมื่อประมาณ พ.ศ. ๓๐๐ – ๔๐๐ โดยการนำของพระอรหันต์ ๒ รูป คือ **พระโสณเถระ** และ **พระอุตรเถระ** พระพุทธศาสนาก็แพร่หลายในดินแดนแถบนี้อย่างต่อเนื่องสืบมา

ตัดตอนมาถึง**สมัยกรุงสุโขทัย** การคณะสงฆ์ของประเทศเราได้แบ่ง**งาน**ออกเป็น ๒ ฝ่าย คือ **ฝ่ายคันถธุระ** เรียกว่า **คามวาสี** เอาธุระทางเล่าเรียนพระคัมภีร์ มี**พระสังฆราช**เป็นประมุข และมี**สังฆนายก** ผู้สนองพระบัญชาบริหารหมู่คณะในฝ่ายนั้น

ส่วน**ฝ่ายวิปัสสนาธุระ** เรียก **อรัญญวาสี** หรือ **วนวาสี** เอาธุระศึกษาอบรมทางสมถะ และวิปัสสนา มี**พระสังฆราช**เป็นประมุข และมี**สังฆนายก** ผู้รับสนองพระบัญชาบริหารหมู่คณะในฝ่ายนั้นเช่นเดียวกัน

ระเบียบนี้ได้ดำเนินมาจนถึง**สมัยปลายกรุงศรีอยุธยา** จึงเปลี่ยนแปลง **ให้มีพระสังฆราชเพียงองค์เดียว แต่คงมีสังฆนายก ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายคามวาสี และฝ่ายอรัญญวาสี** หรือที่เรียกกันว่า**ฝ่ายขวา** และ**ฝ่ายซ้าย** ต่างก็รับสนองพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราชไปบริหารในฝ่ายของตน

ระเบียบนี้ได้มีมาถึง**สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์** (กรุงเทพฯ) เพิ่งเลิกล้มไปใน**สมัยรัชกาลที่ ๕** ทรงออก**พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑** (พ.ศ. ๒๔๔๕) โดยจัดองค์การปกครองสงฆ์อนุโลมตามฝ่ายบ้านเมือง คือ มีเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค เป็นเจ้าคณะผู้บริหารคณะในท้องถิ่นตามลำดับชั้น

เจ้าคณะผู้บริหารคณะในท้องถิ่น มีหน้าที่บริหารทั้งทางคันถธุระ และ

ทั้งทางวิปัสสนาธุระ

ปัญหาที่เกี่ยวเนื่องกับความเปลี่ยนแปลงทางฝ่ายบริหารเช่นนี้ คือ **ธุระทั้งสองได้รับความเอาใจใส่ไม่เท่ากัน งานฝ่ายคันถธุระได้เจริญก้าวหน้าไปมาก แต่งานฝ่ายวิปัสสนาธุระกลับซบเซาลง**

ฝ่ายคันถธุระ เป็นรูปธรรม มียศตำแหน่งชัดเจน มีชื่อเสียงปรากฏแก่สังคม พระภิกษุสงฆ์ส่วนใหญ่จึงกระตือรือร้นทางฝ่ายนี้

ตรงกันข้าม **ฝ่ายวิปัสสนาธุระ** ยังมีปฏิบัติไปตามอุปนิสัยของพระเถระแต่ละรูปโดยอุปนิสัยความชอบส่วนตัว และเห็นความสำคัญของงานสายนี้ได้เอาใจใส่ปฏิบัติ และแนะนำศิษย์ในทางนี้สืบ ๆ มา

ที่กล่าวมาทั้งหมดไม่เกี่ยวกับ **'นิกาย'** นะครับ

เรื่อง**นิกาย**ในบ้านเมืองเรา เกิดใน**สมัยรัชกาลที่ ๔** สมัยที่พระองค์ยังทรงผนวชก่อนขึ้นครองราชย์ พระองค์ทรงเห็นการปฏิบัติตัวของพระสงฆ์ที่ไม่เคร่งครัด ไม่เอื้อเฟื้อต่อพระวินัยหลายอย่าง จึงทรงตั้งกลุ่มศึกษาคัมภีร์อย่างจริงจัง และปฏิบัติตามพระวินัยโดยเคร่งครัด พระสงฆ์กลุ่มนี้เรียกว่า **กลุ่มธรรมยุติกา** ซึ่งต่อมาภายหลังก็กลายเป็น **ธรรมยุติกนิกาย** ขึ้น ส่วนพระสงฆ์ส่วนใหญ่ที่มีอยู่แต่เดิมก็เป็น **มหานิกาย** คือนิกายใหญ่

พระสงฆ์ทั้งสองนิกาย ก็ยังมีทั้ง**ฝ่ายคันถธุระ** และ**ฝ่ายวิปัสสนาธุระ** เช่นเดิม

กล่าวถึงพระสงฆ์**คณะธรรมยุต** หรือ **คณะธรรมยุติกา** ในชั้นแรกเอาธุระทั้ง ๒ อย่าง คือ **หน้าฝน**ซึ่งเป็นฤดูกาลเข้าพรรษา ได้เอาธุระศึกษาเล่าเรียนพระคัมภีร์ พอถึง**หน้าแล้ง** คือนอกฤดูพรรษา มักเอาธุระทางวิปัสสนาออกแสวงหาที่วิเวกบำเพ็ญสมณธรรม

แม้แต่**พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔** ผู้ทรงสถาปนา

คณะธรรมยุติกาขณะยังทรงผนวชอยู่ ก็ทรงเอาธุระทางวิปัสสนาด้วย ได้เสด็จธุดงค์ไปถึงหัวเมืองเหนือ เช่น สุโขทัย เป็นต้น

พระเถระผู้ใหญ่ในคณะธรรมยุติการุ่นแรก มีชื่อเสียงทางวิปัสสนาธุระหลายรูป เช่น **สมเด็จพระพุฒาจารย์ (ศรี) วัดสัมพันธวงศ์** กรุงเทพฯ, **พระอมราภิรักขิต (เกิด) วัดบรมนิวาส** กรุงเทพฯ, **พระครูศิริปัญญามุนี (อ่อน) วัดเทพนิมิต** ฉะเชิงเทรา, **ญาท่านพระพันธุโล (ดี) วัดสุปัฏน์** และ **ญาท่านพระเทวธัมมี (ม้าว) วัดศรีทอง** อุบลราชธานี

รุ่นต่อมาก็มี **สมเด็จพระพุฒาจารย์ ญาท่านเจ้า (เขียว) วัดราชาธิวาส** และ **สมเด็จพระวันรัต (พุทฺธสิริ ทับ) วัดโสมนัส** กรุงเทพฯ เป็นต้น

พูดถึงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือภาคอิสาน ก็มีพระเถระ ๒ องค์ คือ **ญาท่านพระพนฺธุโล (ดี)** ปุราณสหธรรมิก (พระภิกษุร่วมสำนัก คือ สหธรรมิก ของพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ สมัยยังทรงผนวช) กับ **ญาท่านเจ้าพระเทวธมฺมี (ม้าว)** สัทธิงวิหาริก (ศิษย์ที่พระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ทรงเป็นพระอุปัชฌาย์บวชให้) ได้นำคณะธรรมยุตมาสถาปนาขึ้นที่จังหวัดอุบลราชธานี และท่านทั้งสองได้ตั้งการศึกษาอบรมทั้งทาง**คันถธุระ** และทั้งทาง**วิปัสสนาธุระ ณ วัดสุปัฏนาราม** และ **วัดศรีทอง** ในเมืองอุบลราชธานี แล้วขยายไปจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือหลายจังหวัด มีอุดรธานี และขอนแก่น เป็นต้น

พระเถระผู้นำคณะธรรมยุตภาคตะวันออกเฉียงเหนือสมัยต่อมา คือ เจ้าพระคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** (สิริจนฺโท จันทร์) สัทธิงวิหาริกของ**ญาท่านเทวธมฺมี** (ม้าว) ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าให้เป็นผู้อำนวยการศึกษา และเป็นเจ้าคณะมณฑลอิสาน ท่านก็ได้เอาธุระทั้งสองอย่าง แม้องค์ท่านเองก็ออกเดินธุดงค์แสวงวิเวกบำเพ็ญภาวนา แม้ภายหลังท่านเข้ามาอยู่ในพระนคร ก็ยังเอาธุระทั้งสองตลอดชีวิต เป็นพระเถระที่มีชื่อเสียงเด่นทางวิปัสสนาธุระองค์หนึ่ง

สมัยต่อมาอีก ยุค**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** (ติสฺโส อ้วน) เป็นเจ้าคณะมณฑลอิสาน สืบต่อจากเจ้าคุณ**พระอุบาลีคุณูปมาจารย์** ได้มีพระอาจารย์ ๒ รูปที่

เอาธุระทางวิปัสสนา คือ **หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** กับ **หลวงปู่หนู จิตปญฺโญ** ภายหลังเมื่อ**หลวงปู่หนู** ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าให้เข้าไปเป็นเจ้าอาวาส **วัดปทุมวนาราม** ในกรุงเทพฯ และมีสมณศักดิ์เป็น**พระปัญญาพิศาลเถร** แล้ว **ก็ยังเหลือหลวงปู่ใหญ่เสาร์เพียงองค์เดียว นำหมู่คณะสายวิปัสสนาของภาคอิสาน**

หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล ได้ศิษย์สำคัญองค์หนึ่ง คือ **หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ทำให้ได้กำลังในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระมากขึ้น มีการตั้ง**วัดป่าสายกรรมฐาน**มากมายในภาคอิสาน

ต่อมา **หลวงปู่มั่น** ได้ศิษย์สำคัญ และเข้ามารับช่วงงานเผยแผ่ด้านวิปัสสนาธุระแทน ขณะที่องค์ท่านปลีกองค์ไปวิเวกบำเพ็ญเพียรที่จังหวัดเชียงใหม่ คือ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ดังที่ท่านผู้อ่านทราบดีแล้ว

ภายหลัง **สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** (ติสฺโส อ้วน) เห็นความสำคัญด้านวิปัสสนาธุระยิ่งขึ้น จึงมีบัญชาให้หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม ที่กำลังนำหมู่คณะที่เรียกว่า **คณะกองทัพธรรม** เผยแผ่ธรรมด้านวิปัสสนาธุระให้แก่ประชาชนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น พาคณะกองทัพธรรมมาทำการเผยแผ่ที่จังหวัดนครราชสีมา โดยตั้ง**วัดป่าสาลวัน** เป็นวัดกรรมฐานวัดแรกในจังหวัดนี้ ประกอบกับ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** ครั้งดำรงตำแหน่งเจ้าคณะมณฑลอิสาน ให้การสนับสนุนด้านวิปัสสนาธุระเต็มที่ ก่อให้เกิด**วัดป่าด้านวิปัสสนา**เพิ่มจำนวนขึ้นอีกมาก และเผยแผ่ไปสู่ประชาชนได้กว้างขวางขึ้น

เมื่อ**สมเด็จพระมหาวีรวงศ์** ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าให้เข้ามาเป็นเจ้าอาวาส **วัดบรมนิวาส** ในกรุงเทพฯ ก็ได้มีบัญชาให้ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** กับ **หลวงปู่พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล** ผลัดเปลี่ยนกันมาให้การศึกษาอบรมด้านวิปัสสนาธุระในกรุงเทพฯ ท่านละ ๑ ปี ทำให้งานด้านวิปัสสนาธุระได้แพร่หลายในกรุงเทพฯ และในภาคกลางหลายจังหวัด

ทางฝ่าย**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ภายหลังกลับจากเชียงใหม่ ในปี พ.ศ.

๒๔๘๒ แล้วมาพำนักที่จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดสกลนคร ก็ได้ทำการเผยแผ่ด้านวิปัสสนาธุระในภาคอิสานแถบนี้ออกไปอย่างกว้างขวาง มีพระภิกษุที่เป็นผู้นำด้านวิปัสสนาจำนวนมาก

ภายหลังจากการมรณภาพของ**หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล** ในปี พ.ศ. ๒๔๘๕ และ**หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต** ในปี พ.ศ. ๒๔๙๒ แล้ว **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ก็เป็นผู้นำคณะพระกรรมฐานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังที่ได้นำเสนอมาตลอดทั้งเล่มแล้ว

พระอาจารย์ฝ่ายวิปัสสนาที่เป็นลูกศิษย์ของ**หลวงปู่สิงห์** ได้แยกย้ายกระจายกันไปตั้งวัดป่า และเผยแผ่ด้านวิปัสสนาธุระในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ล้วนแต่เป็นพระวิปัสสนาจารย์ที่มีชื่อเสียง และรับตำแหน่งบริหารในหลายพื้นที่ หลายระดับ

เมื่องานพระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระขยายตัวออกไปมาก การปฏิบัติอาจเกิดการลักลั่นและแตกต่างกันไปเป็นธรรมดา **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** จึงได้จัดประชุมหัวหน้าพระสงฆ์ฝ่ายวิปัสสนาธุระขึ้นที่**วัดป่าสาลวัน** จังหวัดนครราชสีมา ในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ และ ๒๕๐๔ ดังที่นำเสนอในตอนที่ผ่านมา

การประชุมใหญ่ ๒ คราวนั้น ทำให้การเผยแผ่ด้านวิปัสสนาธุระเป็นไปในแบบแผนเดียวกัน และได้มีการแต่งตั้งให้**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** เป็นผู้นำด้านวิปัสสนาธุระของพระภิกษุภาคอิสานทั้งหมด รวมทั้งตั้งให้**วัดป่าสาลวัน** เป็นศูนย์กลางของพระสายกรรมฐานในยุคนั้น ดังที่นำเสนอมาแล้ว

ตอนนี้ การเชื่อมโยงเหตุการณ์ตั้งแต่ครั้งพุทธกาล สืบมาถึงประวัติการเผยแผ่พระพุทธศาสนาฝ่ายวิปัสสนาธุระในประเทศไทย ไล่ลำดับเรื่อยมาจนถึงยุคสมัยของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** แห่งสำนักวัดป่าสาลวัน เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ก็ถือว่าผมได้ทำหน้าที่เชื่อมต่อเรื่องราวในอดีตเมื่อครั้งพุทธกาล มาจนถึง

ยุคสมัยของ**หลวงปู่สิงห์** แล้ว แม้จะกระท่อนกระแท่น ขาด ๆ เกิน ๆ ไป ก็ถือว่าได้ทำหน้าที่ตามที่เกริ่นไว้แต่ต้นแล้วนะครับ

หลวงตาพระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน กับ
สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช
สกลมหาสังฆปริณายก
ภาพ ณ วัดป่าบ้านตาด จ.อุดรธานี
(ถ่ายเมื่อ ๒๘ มีนาคม ๒๕๑๗)

ถ้าหากจะมีคำถามต่อไปว่า เมื่อหมดสมัยของ**หลวงปู่สิงห์** แล้ว มีพระเถระองค์ใดที่เป็นผู้นำหรือศูนย์รวมใจคณะฝ่ายวิปัสสนาธุระองค์ต่อมา

คำตอบที่ชัดเจน ก็มี ๒ พระองค์ คือ **สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก** ทรงเป็นพระประมุขสูงสุดของพุทธศาสนาจักรของไทย

อีกองค์หนึ่งก็ได้แก่ **พระธรรมวิสุทธิมงคล (หลวงตาพระมหาบัว ญาณสมฺปนฺโน)** แห่ง **วัดเกสรศีลคุณ (วัดป่าบ้านตาด)** จังหวัดอุดรธานี เป็นศูนย์รวมของพระสายวิปัสสนากรรมฐานในยุคนี้

ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๕๔) พระคุณเจ้าทั้งสองพระองค์ ซึ่งเกิดในปีเดียวกัน ได้ดำรงขันธ์มาใกล้จะถึง ๑๐๐ ปีแล้ว พวกเราศิษย์ลูกศิษย์หลาน ขอกราบแทบเท้า อธิษฐานจิต ขอให้ดำรงขันธ์ไปอีกนาน ๆ ทั้งสองพระองค์ด้วย เทอญ

ที่นำเสนอมาทั้งหมด หากมีที่ผิดพลาด หรือไม่เหมาะสมด้วยประการใด ๆ ก็ตาม กระผม ผู้เขียนบทความนี้ ขอกราบเท้าขอขมากรรมต่อพระเถระและผู้เกี่ยวข้องทุกท่านด้วยครับ

สังฆัง นะมามิ – ขอกราบนอบน้อมพระสงฆ์สาวกทุกพระองค์.

๑๕๔. ช่วงสุดท้ายของหลวงปู่สิงห์

ท่านผู้อ่านครับ ชื่อเรื่องข้างบนชวนให้หดหู่ใจ ใช่ไหมครับ ? แต่ก็เป็นความจริง เป็นสัจธรรม ที่ทุกชีวิตจะต้องพบอย่างแน่นอน หลีกเลี่ยงไม่พ้น

เรื่องช่วงสุดท้ายของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** เท่าที่ผมหาได้ มีอยู่ ๒ สำนวน สำนวนแรกจาก**วัดป่าทรงคุณ** จังหวัดปราจีนบุรี และสำนวนที่สองจาก**วัดป่าสาลวัน** จังหวัดนครราชสีมา

เพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูล ผมจะนำเสนอให้ท่านผู้อ่านได้พิจารณาทั้งสองสำนวนประกอบกัน

สำนวนแรก จาก**วัดป่าทรงคุณ** ปราจีนบุรี เรียบเรียงโดยผู้ใช้นามปากกาว่า **'ธีรานันโท'** เขียนภายใต้หัวข้อว่า **กลับสู่สำนักเดิม** ใจความดังนี้

*"ระยะหลัง ปั้นปลายของชีวิตของ**ท่านอาจารย์สิงห์** ท่านถูกโรคมะเร็งรบกวนอย่างหนักตลอดเวลา แต่ท่านก็ยังคงปฏิบัติหน้าที่สั่งสอนภิกษุสามเณรอยู่เสมอมิได้ขาด*

*จวบจนปี พ.ศ. ๒๕๐๒ คณะสัปบุรุษ**วัดป่าสาลวัน** จ. นครราชสีมา ได้มาอาราธนา**ท่านอาจารย์สิงห์** จาก**วัดป่าทรงคุณ** จ. ปราจีนบุรี ให้กลับไปจำพรรษาที่วัดป่าสาลวันอีก*

ท่านอาจารย์สิงห์** ได้ไปจำพรรษา**วัดป่าสาลวัน** ๑ พรรษา พอปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ท่านได้กลับมาจำพรรษาที่**วัดป่าทรงคุณ** อีก ช่วงนี้เองอาการป่วยเริ่มเบียดเบียนท่านอีก ต้องเข้าทำการผ่าตัดที่**โรงพยาบาลพระมงกุฎฯ

*พอปี พ.ศ. ๒๕๐๔ ท่านได้จัด**งานผูกพัทธสีมา วัดป่าสาลวัน** จ. นครราชสีมา งานเสร็จก็ป่วยหนักจนต้องส่งเข้า**โรงพยาบาลพระมงกุฎฯ** อีก วันเข้าพรรษาลูกศิษย์ได้รับมาพักรักษาตัวที่**วัดป่าสาลวัน** ตามเจตนาของท่าน*

ดูเหมือนท่านจะรู้วาระของท่านอย่างแน่ชัด โดยท่านได้จัดการสั่งสอนศิษย์และภิกษุสามเณร มอบงานหน้าที่ต่าง ๆ จนเป็นที่เรียบร้อย

จวบวันที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๔ ท่านก็มรณภาพด้วยอาการสงบท่ามกลางศิษย์ที่เฝ้าดูแล ยังความเศร้าสลดต่อลูกศิษย์ลูกหาเป็นอย่างยิ่ง

*วันมรณภาพของ**ท่านอาจารย์สิงห์** ได้มีนิมิตบอกมายัง**พระครูใบฎีกาณรงค์ชัย** ซึ่งตอนนั้นอยู่ที่**วัดป่าทรงคุณ** จ. ปราจีนบุรี*

***พระครูใบฎีกาณรงค์ชัย** จึงรีบเดินทางมายัง**วัดป่าสาลวัน** แต่ก็ช้าปรากฏว่า**ท่านอาจารย์สิงห์**ได้มรณภาพเสียก่อนแล้วประมาณ ๒ ชั่วโมง*

ท่านอาจารย์สิงห์มรณภาพเวลาประมาณ ๘.๐๐ น. ของวันที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๔ ซึ่งเป็นการสูญเสียพระอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนากรรมฐาน ในสายท่านอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต"

อีกสำนวนหนึ่ง ของ**วัดป่าสาลวัน** เขียนโดยท่านเจ้าคุณ**พระอริยคุณาธาร** เขียนภายใต้หัวข้อ **'อาพาธ'** มีรายละเอียดดังนี้

*"**ท่านเจ้าคุณฯ** (หลวงปู่สิงห์) ได้อาพาธมาแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๑ ได้รักษาพยาบาลก็ทุเลามาพอทำการงานได้*

*ครั้นมาปี พ.ศ. ๒๕๐๔ โรคกำเริบมาก ได้เข้ารับการรักษาพยาบาล ณ **โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าฯ** พญาไท พระนคร นายแพทย์ได้ทำการผ่าตัดเอา**เนื้อร้ายในถุงน้ำดี**ออก*

*เมื่ออาการป่วยค่อยทุเลาแล้ว ได้ออกจากโรงพยาบาลมาจัดงาน**ผูกพัทธสีมา** ณ **วัดป่าสาลวัน** นครราชสีมา เมื่อวันที่ ๑ – ๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๔*

*ครั้นเสร็จงานแล้ว โรคได้กำเริบมากขึ้นอีก จึงได้ไปรับการรักษาพยาบาล ณ **โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าฯ** อีก นายแพทย์ได้ทำการผ่าตัดดูภายใน พบว่า**โรคมะเร็งได้เกิดขึ้นภายในลำไส้ และลุกลามเข้าไปในกระเพาะ** สุดความสามารถ*

ที่จะเยียวยาได้

เมื่อได้รับการรักษาบาดแผลผ่าตัดพอทุเลาแล้ว นายแพทย์อนุญาตให้ออกจากโรงพยาบาลมารักษาพยาบาล ณ ***วัดป่าสาลวัน*** *เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๐๔*

ท่าน*ได้ให้รักษาทั้งด้วยยาแผนโบราณ แผนปัจจุบัน และน้ำมนต์ น้ำมันโรคก็ทุเลาลงบ้างนิดหน่อย*

*ครั้นมาเมื่อวันที่ ๔ กันยายน ๒๕๐๔ โรคได้กำเริบมากขึ้นอีก สุดวิสัยที่จะรักษาเยียวยาได้ และได้****มรณภาพด้วยอาการสงบ มีสติสัมปชัญญะจนถึงเวลาสิ้นสุดแห่งลมหายใจ เมื่อวันที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๐๔ เวลา ๑๐.๒๐ น.***

*ก่อนหน้าจะมรณภาพนั้น คณะศิษยานุศิษย์ มี****พระครูวินัยธรภุมมี*** *เป็นประธาน ได้ชุมนุมการ****สวดพระอภิธรรม****ถวาย พอสวดไปถึงบท* ***นิโรโธ โหติ*** *ก็พอดีท่านสิ้นลมปราณ เป็นการน่าอัศจรรย์ สมกับที่ท่านได้เอาใจใส่ฝึกฝนตนทางกรรมฐานมาเป็นเวลานาน"*

ท่านเจ้าคุณพระญาณวิศิษฏ์สมิทธิวีราจารย์ (หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม) ได้ละวางสังขารเนื่องจากเป็นโรคมะเร็งในกระเพาะอาหารเรื้อรัง เมื่อเวลา ๑๐.๒๐ น. วันที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๐๔ ณ วัดป่าสาลวัน จังหวัดนครราชสีมา สิริรวมอายุได้ ๗๓ ปี อายุพรรษา ๕๒.

ธรรมะใดที่**หลวงปู่** ได้รู้ได้เห็นเป็นที่ประจักษ์แล้ว ขอให้ศิษย์ได้รู้ได้เห็นตาม**หลวงปู่**ด้วยเถิด และหากการกระทำใดที่ไม่เหมาะไม่ควร เป็นบาปเป็นกรรม ศิษย์กราบเท้าขอขมากรรมต่อองค์**หลวงปู่** ณ โอกาสนี้

คำอธิษฐานนี้เผื่อให้ท่านผู้อ่านทุกท่านด้วยครับ...สาธุ!

๑๕๕. สังขารไม่เที่ยง

ท่านเจ้าคุณ**พระอริยคุณาธาร**ได้เขียนถึง**การมรณภาพของหลวงปู่สิงห์ขนฺตยาคโม** ดังนี้

*"**ท่านเจ้าคุณพระญาณวิศิษฏ์** ได้กำเนิดขึ้นในโลกเมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๒ ดำรงชีวิตในเพศบรรพชิตตั้งแต่อายุ ๑๕ ปีตลอดมาถึงกาลอวสานของชีวิต เมื่อวันที่ ๘ กันยายน ๒๕๐๔ เวลา ๑๐.๒๐ น. สิริรวมอายุโดยปีได้ ๗๓ ปี*

รูปร่างกายของท่านได้สลายไปแล้ว แม้ชื่อและโคตรของท่าน ก็จะเลือนหายไปจากความทรงจำของบุคคลในกาลต่อไปด้วย

ทั้งนี้ เพราะเป็นไปตามกฎธรรมดาของสังขาร

*ขึ้นชื่อว่า **สังขาร** คือสิ่งที่ปัจจัยปรุงแต่งทั้งมวล ที่จะคงอยู่ตลอดไปมิได้ ย่อมจะต้องเปลี่ยนแปลง แปรไป และสลายไป ดังในพระบาลีว่า **รูปำ ชีรติ มจฺจานำ นามโคตฺตมฺปิ ชีรติ** รูปร่างกายของทุกผู้ต้องตาย ย่อมทรุดโทรมไป แม้ชื่อและโคตรก็จะสลายไปเหมือนกัน*

อะไรเล่าที่ไม่เปลี่ยนแปลง ?

*ในร่างกาย คือ **รูป** กับ **นาม** ของคนเรานั้น มี **จิต** ซึ่งเป็น **ธาตุรู้** อาศัยอยู่ **จิตใจ**นั้นเป็น**เอกธรรม** มีหนึ่งโดยธรรมชาติ และเป็น**สภาพกลาง** น้อมไปทางดีก็ได้ น้อมไปทางเลวก็ได้*

*เมื่อปล่อยไปตามยถากรรม ย่อมตกไปในอำนาจฝ่ายต่ำ คือ **กิเลส ตัณหา** นำมาซึ่งความพินาศฉิบหายใหญ่หลวง*

แต่ถ้าได้รับการฝึกฝนอบรมดี มีคุณธรรมสูง ก็เจริญรุ่งเรือง นำความสุขความเจริญมาให้เหลือล้น ยิ่งกว่าพ่อแม่พี่น้องทำให้

จิตใจเป็นธาตุอมตะ เมื่อได้รับการชำระให้บริสุทธิ์สะอาดปราศจากกิเลส

ตัณหาแล้ว ย่อมผ่องแผ้วเหมือนแก้วมณีโชติ มีรัศมีแจ่มจ้าดังดวงอาทิตย์ บรรลุถึงสภาพปราศจากสังขาร คือพระนิพพาน เป็นอสังขตะ อันปัจจัยใด ๆ ปรุงแต่งอีกไม่ได้

*จิตใจเช่นนั้นพ้นจากสภาพ **สังขตะ** คือความเป็น**ดวงธรรมอันบริสุทธิ์***

เมื่อหลุดพ้นจากรูปกายด้วยอำนาจสมาธิ หลุดพ้นจากนามกายด้วยวิปัสสนาญาณชั้นสูงสุดแล้ว ย่อมเป็นอิสระเสรี

แม้ยังอยู่ในร่างกาย ก็ไม่ติดร่างกาย เหมือนน้ำกลิ้งบนใบบัว

เมื่อรูปกาย นามกาย แตกดับลง ย่อมออกไป มิได้ดับสูญ เป็นแต่หมดบัณฑิตทางภาษาที่มักจะพูดจากันว่า ไปอยู่ที่ไหน อย่างไร

พระผู้มีพระภาคจึงตรัสความข้อนี้ว่า

อคฺคิ ยถา วาตเวเคน เอวํ มุนี นามกายา วิมุตฺโต *– เปลวไฟถูกกำลังลมพัดดับไป ไฟย่อมไม่ถึงความนับว่าไปไหน ฉันใด มุนีหลุดพ้นจากนามกายแล้ว ก็ไม่ถึงความนับว่าไปไหน เหมือนกันฉันนั้น*

*เพราะฉะนั้น **มุนี คือพระอรหันต์จึงไม่ดับสูญ** แต่บัญญัติไม่ได้ว่าไปอยู่ที่ไหน หากคงอยู่**ในสภาพอมตะตลอดไป** ผู้บรรลุวิสุทธิธรรมแล้วย่อมเห็นได้*

ดังมีพระบาลีรับรองความข้อนี้ว่า 'พระอรหันต์ทั้งหลาย เมื่อรูปร่างกายของท่านยังดำรงอยู่ เทวดาและมนุษย์สามัญย่อมเห็นท่านได้ แต่ครั้นรูปร่างกายของท่านสลายแล้ว เทวดาและมนุษย์สามัญย่อมไม่เห็น เว้นแต่พรหมบางพวกผู้บรรลุวิสุทธิธรรมแล้ว' ดังนี้

พระบาลีนี้ให้สำเร็จความสันนิษฐานว่า พระอรหันต์มีอยู่โดยปราศจากรูปร่างกาย จึงมีผู้เห็นได้

***กายพระอรหันต์** ท่านบัญญัติเรียกว่า **ธรรมกาย** เป็นกายอมตะ ตายไม่เป็น สิ่งนี้แลท่านเรียกว่า **อมฤตธรรม** ที่พระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ทั้งหลายบรรลุถึง*

สิ่งนี้เป็นแก่นสารแท้ ไม่สูญสลาย ไม่วินาสฉิบหาย ผู้ใดบรรลุถึงธรรมนี้แล้ว ผู้นั้นย่อมไม่ตาย ไม่ชราทรุดโทรม ไม่ลำบากเดือดร้อน ไม่เปลี่ยนแปลง ไม่แปรปรวน เป็นบรมสุขตลอดนิรันดร

ท่านเจ้าคุณพระญาณวิศิษฏ์ *ได้ฝึกฝนอบรมจิตใจด้วยสมถะและวิปัสสนามานาน ตั้งแต่ยังหนุ่มมีพรรษายุกาลเพียง ๖ พรรษา ประพฤติพรหมจรรย์ยั่งยืนก้าวหน้าไม่ถอยหลัง* ***พรหฺมจริย ปรายโน*** *ประพฤติพรหมจรรย์ตลอดรอดฝั่ง*

ถ้าจิตใจของท่านหลุดพ้นจากรูปกาย และนามกายแล้ว ท่านก็เป็นผู้ไม่ตาย เป็นผู้เที่ยงแท้ มีสุขสถาพร

แต่ถ้าจิตใจของท่านยังไม่หลุดพ้นจากรูปกาย และนามกาย คติของท่านก็ไม่ต่ำต้อยแน่นอน

การที่ข้าพเจ้าพูดด้วยความมั่นใจดังนี้ ก็โดยได้สังเกตเห็นในขณะอาพาธหนัก จิตใจของท่านไม่เดือดร้อน

ขณะมรณภาพ ก็ปรากฏว่าชีวิตดับไปโดยสงบ ไม่ส่อแสดงว่าจิตใจเดือดร้อนทุรนทุรายประการใด

นับว่าไม่เสียทีที่ได้พากเพียรเจริญภาวนามาตั้งแต่หนุ่มจนแก่ คำนวณเวลาประพฤติพรหมจรรย์เจริญภาวนาพากเพียรอบรมจิตใจจริงจังได้ ๔๗ ปี นับแต่พรรษาได้ ๖ พรรษา จนถึงวันมรณภาพ อายุ ๗๓ ปี

*ชีวประวัติของ****ท่านเจ้าคุณพระญาณวิศิษฏ์*** *เป็นคติตัวอย่างแก่ผู้ปรารถนาความพ้นทุกข์ ได้ผู้หนึ่ง*

ศิษยานุศิษย์ อนุชน จึงควรศึกษาสำเหนียก แล้วถือเอาเป็นคติดำเนินตาม ก็จะประสบความเจริญงอกงามในพระศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สมปรารถนาตามสมควรแก่วาสนาบารมีของตน ๆ"

๑๕๖. เกร็ดมหัศจรรย์หลังมรณภาพ

เหตุการณ์หลังการมรณภาพของ**หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ที่เห็นว่าเป็นเรื่องมหัศจรรย์ เขียนโดยผู้ใช้นามว่า **'ธีรานันโท'** นั้น ผมขอนำมาเสนอก่อน ส่วนเรื่อง **การพิธีศพที่เป็นทางการ** จะนำไปเสนอในตอนต่อไป

เกร็ดมหัศจรรย์หลังมรณภาพของหลวงปู่ มีดังนี้

*"หลังจากที่ท่านมรณภาพ ลูกศิษย์จะนำศพของท่านจากกุฏิลงศาลาไปสรงน้ำ พอเจ้าหน้าที่ยกศพขึ้นจากที่ **ฝนก็ตกลงมา**อย่างไม่มีเค้าเลย แต่พอวางศพท่านลงถึงพื้น ฝนหยุดตกทันที*

*พอหมอนำยามาฉีดกันศพเน่า ก็เกิด**ฉีดไม่เข้า**อีก เล่นเอาเข็มฉีดยาหักไป ๓ เล่ม **เจ้าคณะจังหวัดนครราชสีมา**ต้องหาดอกไม้ธูปเทียนมาขอขมาและขออนุญาต*

*พอแทงเข็มเข้า ก็**ยาไม่เดิน**อีก ต้องจัดหาดอกไม้ ขันห้า มาบอกกล่าวอีก และเกิดปาฏิหาริย์ ไม่ต้องเร่งดันเข็ม **ยาวิ่งเข้าเองเลย***

ทำให้คณะศิษย์ที่อยู่ในบริเวณยกมือท่วมหัวสาธุกันทั่วหน้า เป็นบุญบารมีของท่านอย่างแท้จริง

*เมื่อตกแต่งศาลาหลังตำเสร็จ จะนำศพท่านไปสรงน้ำและตั้งศพท่าน พอเจ้าหน้าที่ยกศพท่านขึ้น **ฝนก็ตกลงมาอีก** แต่พอถึงที่ วางศพท่านลง **ฝนก็หยุดทันที** ยังความแปลกประหลาดใจแก่ผู้พบเห็นกันทั่วหน้า*

เมื่องานพระราชทานเพลิงศพของท่านอาจารย์สิงห์ก็เช่นกัน พอเจ้าหน้าที่ยกศพของท่านขึ้น ฝนก็เริ่มตกปรอย ๆ ได้นำศพของท่านแห่รอบศาลาเมรุ ๓ รอบ

รูปหล่อบูชาของหลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม
ประดิษฐาน ณ วัดป่าสาลวัน นครราชสีมา

แล้วนำขึ้นตั้งบนเมรุ พอวางศพท่านลง ฝนก็หยุดตกทันที

*ในวันพระราชทานเพลิงศพของ**ท่านอาจารย์สิงห์**นั้น มีผู้คนจากทั่วสารทิศ มีคณะศิษย์ทั้งฆราวาสและสามเณร รวมทั้งภิกษุในสาย**อาจารย์มั่น ภูริทตฺโต** มาร่วมชุมนุมกันครบถ้วน จนบริเวณ**วัดป่าสาลวัน** แน่นขนัด คับแคบไปถนัดตา*

*ผู้คนต่างออกปากกล่าวขวัญว่า **ช่างเป็นบุญญาธิการของท่านอาจารย์สิงห์อย่างแท้จริง**"*

ในตอนหน้าเป็นบันทึกจาก**วัดป่าสาลวัน** ในการจัดการศพของ**หลวงปู่สิงห์**อย่างเป็นทางการ ครับ.

๑๕๗. พิธีการศพของหลวงปู่

พิธีการศพของ**หลวงปู่** เริ่มขึ้นในช่วงบ่ายของวันที่ท่านมรณภาพนั้นเลย ดังนี้

*"**เมื่อวันที่ ๘ กันยายน ๒๕๐๔ เวลา ๑๖.๐๐ น.** คฤหัสถ์และบรรพชิตในจังหวัดนครราชสีมา ผู้มีเกียรติมากท่านด้วยกัน แม้ต่างนิกายก็ไม่รังเกียจได้มาแสดงคารวะและเมตตาธรรม **สรงน้ำศพ** อย่างคับคั่ง แสดงให้เห็นว่า **ท่านเจ้าคุณฯ**เป็นที่เคารพนับถือ เป็นที่เมตตาปราณีของคฤหัสถ์ บรรพชิตเป็นอันมาก*

วันที่ ๑๔ – ๑๕ กันยายน ๒๕๐๔ *ท่านเจ้าคุณ**พระพรหมมุนี** เจ้าคณะธรรมยุตภาค ๓-๔-๕ และ **พระเทพบัณฑิต** เจ้าคณะธรรมยุตภาคผู้ช่วย ได้กรุณามาเป็นประธาน พาคณะศิษยานุศิษย์ทั้งใกล้และไกล **บำเพ็ญกุศลสัตตมวารถวาย***

มีพระสงฆ์สมณศักดิ์ ๑๐ รูปในจังหวัดนครราชสีมา เจริญพระพุทธมนต์

*พระเดชพระคุณ**พระมหารัชมังคลาจารย์ วัดสัมพันธวงศ์** พระนครได้กรุณามาแสดงธรรมเทศนา*

มีพระสวดธรรมบรรยายรับเทศน์ ๔ รูป และมีพระสวดมาติกาบังสุกุล ๖๒๐ รูป

คณะศิษยานุศิษย์ได้ถวายจตุปัจจัยไทยธรรมอย่างโอฬารสมเกียรติ รวมที่ถวายปวารณาเป็นเงิน ๖,๒๐๐ บาท (หกพันสองร้อยบาท)

วันที่ ๒๖ – ๒๗ ตุลาคม ๒๕๐๔ *ซึ่งเป็นวันครบ ๕๐ วัน และ **วันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๐๔ ซึ่งเป็นวาระครบ ๑๐๐ วัน** คณะศิษยานุศิษย์ทั้งใกล้และไกลก็ได้มาร่วมกันบำเพ็ญกุศลสัตตมวารแรก ท่านเจ้าคุณ**พระพรหมมุนี** เจ้าคณะ*

ธรรมยุตภาค ๓-๔-๕ กับ **พระเทพบัณฑิต** เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วย ภาค ๓-๔-๕ ก็ได้กรุณามาเป็นประธาน พาบำเพ็ญกุศลถวายอีกวาระหนึ่ง

เมื่อครั้งบำเพ็ญกุศล ๕๐ วันนั้น คณะศิษยานุศิษย์ และผู้เคารพนับถือได้พร้อมใจกัน**สร้างศาลาการเปรียญ ๑ หลัง เป็นอนุสรณ์** ให้ชื่อว่า **ศาลาญาณประทีป** ได้วางศิลาฤกษ์โดยท่านเจ้าคุณพระพรหมมุนี เมื่อวันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๐๔ เวลา ๑๕.๕๐ น. และได้ลงมือก่อสร้างตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมา

ศาลาหลังนี้ กว้าง ๑๕.๐๐ เมตร ยาว ๓๑.๐๐ เมตร เสาท่อนล่างคอนกรีต พื้นล่างลาดซีเมนต์ เสาท่อนบนไม้เต็งรัง พื้นชั้นบนปูกระดาน หลังคามุงกระเบื้องซีเมนต์ลูกฟูกลอนคู่ ฝาเฟี้ยม ประมาณค่าก่อสร้าง ๒๕๐,๐๐๐ บาท (สองแสนห้าหมื่นบาท) **กำหนดให้แล้วเสร็จทันวันพระราชทานเพลิงศพซึ่งกำหนดวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๐๕** โดยกำหนดว่า ตั้งศพและพระราชทานเพลิงบนศาลานั้นทีเดียว ไม่ต้องสร้างเมรุต่างหาก

งานสร้างศาลาหลังนี้ คณะศิษยานุศิษย์ได้มอบภาระการอำนวยการแก่เจ้าคุณ**พระราชสุธาจารย์** (หลวงปู่โชติ คุณสมฺปนฺโน) วัดสุทธจินดา เจ้าคณะธรรมยุตจังหวัดนครราชสีมา **พระศรีวรญาณ** วัดสุทธจินดา เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดนครราชสีมา เป็นผู้ควบคุมงาน **นายวัน คมนามูล** เป็นไวยาวัจจกร และให้ **พระอาจารย์อ่อน ญาณสิริ พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร พระอาจารย์กงมา จิรปุญฺโญ** เป็นหัวหน้า และผู้ช่วยในการดำเนินการก่อสร้าง ร่วมกับนายช่างผู้รับเหมาก่อสร้าง ศิษยานุศิษย์ และผู้เคารพนับถือทั้งใกล้ทั้งไกล ได้บริจาคทรัพย์ร่วมกันเป็นค่าก่อสร้าง สำเร็จทันงานพระราชทานเพลิงศพสมความตั้งใจ

นอกจากสร้างศาลาเป็นอนุสรณ์แล้ว คณะศิษยานุศิษย์ โดยมีท่านเจ้าคุณ**พระพรหมมุนี** เป็นประธาน ได้ปรึกษาตกลงกันสร้าง**เครื่องสังเฆต** (เครื่องสังเค็ด) คือ **ตู้พระปาฏิโมกข์** ๗๓ ตู้ เท่าอายุของท่านเจ้าคุณ**พระญาณวิศิษฏ์** ถวายแก่วัดต่าง ๆ เป็นอนุสรณ์อีกส่วนหนึ่ง

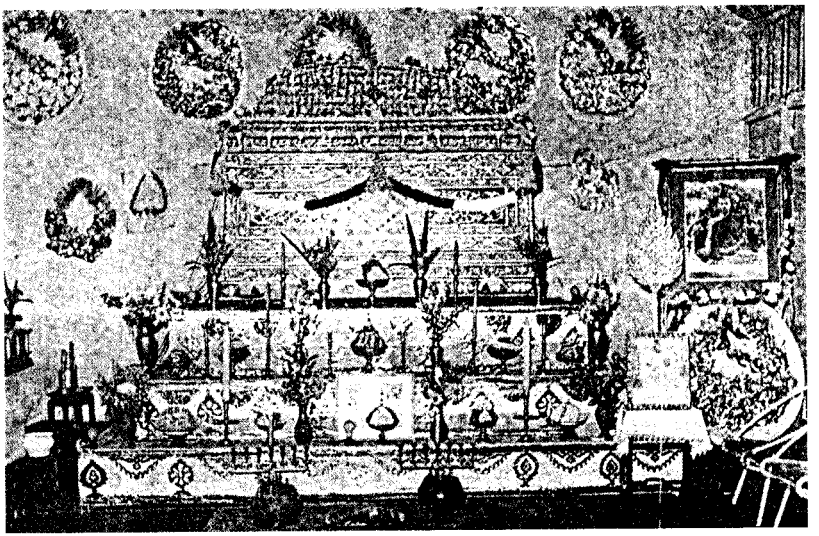

ที่ตั้งศพหลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม ให้ประชาชนสักการะ

ศาลาญาณประทีป อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพหลวงปู่สิงห์

ส่วนการพิมพ์หนังสือแจกเป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพและการเรียบเรียงประวัติท่านเจ้าคุณพระญาณวิศิษฏ์ *นั้น ท่านเจ้าคุณ* ***พระพรหมมุนี*** *พร้อมด้วยคณะศิษยานุศิษย์ ได้มอบภาระแก่* ***ข้าพเจ้า*** (พระอริยคุณาธาร)

ข้าพเจ้า *ได้เสนอเรื่อง พระธรรมเทศนา* ***โสฬสปัญหา กัณฑ์ชตุกัณณีมาณวกปัญหา*** *สำนวนของเจ้าพระคุณ* ***สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (ติสสมหาเถระ)*** *และเรื่อง* ***พระไตรสรณคมน์ และสมาธิวิธี*** *ของท่านเจ้าคุณ* ***พระญาณวิศิษฏ์*** *เพื่อพิมพ์แจก และขอเสนอชื่อรวมว่า* ***ญาณประทีป*** *พิมพ์เป็นที่ระลึก ได้รับอนุมัติตามเสนอ*

ท่านเจ้าคุณ ***พระพรหมมุนี*** *สั่งให้พิมพ์ ๑,๐๐๐ เล่ม* ***ข้าพเจ้า*** *เห็นว่าศิษยานุศิษย์และผู้เคารพนับถือท่านเจ้าคุณ* ***พระญาณวิศิษฏ์*** *มีมาก เกรงจะไม่ทั่วถึงกัน ข้าพเจ้าจึงตกลงใจพิมพ์พระธรรมเทศนา* ***เมตตาปสันนาทิกถา*** *ของพระเดชพระคุณ* ***พระมหารัชมังคลาจารย์*** *ซึ่งแสดงในงานสัตตมวารแรก เมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๐๔ อีกเรื่องหนึ่ง เป็นส่วนตัวของข้าพเจ้า จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม เพื่อแจกแก่ศิษยานุศิษย์และผู้เคารพนับถือ ให้ได้ทั่วถึงกัน"*

ญาณประทีป

อนุสรณ์

งานพระราชทานเพลิงศพ

พระญาณวิศิษฏ์ สติสาธิวาจารย์

(พระธรรมวงศ์สังฆ์ ชนฺตุยาคุโม)

ณ

ศาลาญาณประทีป วัดน้ำสาดวัน

จังหวัดนครราชสีมา

๒๔ เมษายน ๒๕๐๕

๑๕๘. เหรียญและวัตถุมงคลของหลวงปู่สิงห์

มีคำถามที่น่าสนใจว่า **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ท่านเป็นพระวิปัสสนาจารย์ที่มีพลังจิตสูง ท่านเป็นพระขลัง ดังนั้น เหรียญและวัตถุมงคลของท่าน ถ้ามีก็น่าจะขลังมาก แล้วก็ถามต่อไปว่า แล้วมีวัตถุมงคลของท่าน หรือที่เกี่ยวกับองค์ท่าน บ้างไหม ? และถ้ามีมีอะไรบ้าง พอจะหาได้บ้างไหม หาได้ที่ไหน ฯลฯ

ผมก็ลองเสาะค้นเรื่องนี้ดู พอจะหาข้อมูลได้บ้าง นำมาสรุปได้ว่า **สมัยที่หลวงปู่สิงห์ยังมีชีวิตอยู่ ท่านก็อนุญาตให้สร้างวัตถุมงคลไว้บ้างเหมือนกัน** ดังนี้

หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม ท่านเคยให้สร้างวัตถุมงคลของท่านเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๐ กว่า ๆ แต่สร้างจำนวนไม่มาก เพราะพบหายากมาก เท่าที่พบเห็น **เป็นเหรียญเสมา ด้านหน้าเป็นรูปหลวงปู่นั่งเต็มองค์ มีรัศมีรอบศีรษะ ด้านหลังเป็นยันต์พระเจ้าเข้าอุโมงค์** เท่าที่เคยพบมีสร้างทั้งเนื้อทองแดง เงิน และนาก

เรียนพระบอกว่า "ถ้าพูดถึงสนนราคาเช่าหาในวงการพระเครื่องในปัจจุบัน สภาพสวยเดิม ๆ ถ้าเป็นทองแดงต้องว่ากันที่หมื่นปลายไปแสนกลาง ๆ"

เหรียญหลวงปู่สิงห์รุ่นนี้ แกะพิมพ์ได้สวยงาม และเป็นธรรมชาติมาก

ครั้งต่อมา ในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ คณะศิษย์ได้ร่วมกันสร้าง**เหรียญปางลีลา** ด้านหน้าเขียนว่า 'ฉลองพุทธศาสนา ๒๕๐๐' มีลักษณะเป็นเหรียญรูปไข่ ด้านหลังเป็น **ยันต์หมอวิเศษ** ของท่าน

เหรียญรุ่นนี้มี ๒ แบบ แยกกันระหว่างผู้ชาย กับผู้หญิง แบบสำหรับผู้ชายมีเขียนด้านหลังว่า **'ผู้ชาย'** และแบบสำหรับผู้หญิงก็เขียนคำว่า **'ผู้หญิง'** นับเป็นที่น่าแปลกคือ ท่านแยกเป็นเหรียญสำหรับแจกผู้ชาย กับสำหรับแจกผู้หญิง โดยการแกะตัวอักษรไว้ในตัวเหรียญเลย ชายกับหญิงไม่ใช้รวมกัน

เหรียญรุ่นนี้จัดสร้างที่**วัดป่าสาลวัน** ไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน

*"สำหรับราคาซื้อหาในหมู่นักนิยมพระในปัจจุบัน เหรียญสวย ๆ ต้องว่ากันที่หมื่นกว่าไปหมื่นต้น ๆ แต่เหรียญที่เขียนด้านหลังว่า **'ผู้หญิง'** ก็จะถูกลงมา"*

เหรียญรุ่นต่อมา สร้างในปี พ.ศ. ๒๕๐๑ ลูกศิษย์ขอทำเหรียญรูปเหมือนของหลวงปู่ ซึ่งท่านก็อนุญาตโดยบอกให้ทำเป็นเหรียญรูปไข่ แต่คนที่รับไปทำคือ **นายสมศักดิ์ แสงจันทร์** ไปสั่งร้านรับทำที่กรุงเทพฯ ให้ทำเป็นรูปท่านโดยตัดตามรอยขยักตามรูปนั่งสมาธิของท่าน

เมื่อนำกลับมาถวายให้**หลวงปู่**ปลุกเสก ท่านเห็นเหรียญที่ทำมาไม่ตรงกับที่ท่านบอก ท่านว่า *"แบบนี้เราไม่ต้องการ เราบอกให้ทำเหรียญรูปไข่ แบบกลม ๆ ไปทำแบบไหนกันมา **ให้นำไปฝัง"*** **แต่หลวงปู่ก็ปลุกเสกให้**

หลังจากหลวงปู่ปลุกเสกให้แล้ว ลูกศิษย์จะนำไปฝังดินทิ้ง ก็มีทหารจาก**ค่ายจักรพงษ์ฯ** ได้ขอไป **แล้วนำไปทดลองยิง** ปรากฏว่ายิงไม่ออก ยิงถึงสามครั้ง ครั้งสุดท้ายกระบอกปืนแตกจนไหม้คนทดลองยิง

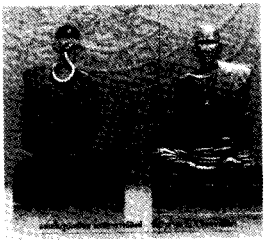

เมื่อผลปรากฏอย่างนั้น ลูกศิษย์ลูกหาก็อยากได้ไว้บูชาประจำตัว จึงพากันมาขอให้ท่านนำมา**แจกในงานฉลองสมณศักดิ์ของท่าน เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๐๑** โดยนำเหรียญดังกล่าวใส่บาตรไว้ ตามแต่ใครจะเอา กำหนดให้ทำบุญบูชาองค์ละ ๒๐ บาท

ปัจจุบันเหรียญรุ่นนี้หายากมาก เป็นเหรียญรุ่นที่จัดสร้างเมื่อหลวงปู่อยู่จำพรรษาที่**วัดป่าทรงคุณ** จังหวัดปราจีนบุรี

เหรียญรุ่นนี้นับเป็นเหรียญที่แปลก ทำได้สวยงามมาก สนนราคาเช่าหาในปัจจุบัน เหรียญสวย ๆ อยู่ที่หมื่นปลาย ๆ แต่ไม่ใช่ว่ามีเงินแล้วจะหาได้ เพราะมีน้อยและหายากจริง ๆ

วัตถุมงคลรุ่นสุดท้าย สร้างในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ มีการสร้างเหรียญรูปเหมือนของ**หลวงปู่สิงห์** เป็นแบบตัดริมขยักตามองค์พระอีก ด้านหลังเป็น**ยันต์หมอมหาวิเศษ** ของท่านเช่นเดิม

คราวนี้ได้จัดสร้าง**ล็อกเก็ตรูปของท่าน**ด้วย แบ่งเป็นของชาย – หญิง แยกกัน ทำ**แผ่นยันต์หมอมหาวิเศษ** และ **แหวนเงินลงยารูปพระอาจารย์สิงห์** ด้วย

วัตถุมงคลชุดนี้ แจกในงานผูกพัทธสีมา **วัดป่าสาลวัน** จังหวัดนครราชสีมา มีเรื่องเล่าว่า มีพวกรถไฟนำเหรียญหลวงปู่สิงห์รุ่นนี้ไปใช้แขวนสร้อยอยู่ไปทะเลาะมีเรื่องกัน โดนฟันด้วยมีดขอ ๓ ครั้ง ไม่เข้า หนที่สี่ โดนสร้อยขาด เหรียญหลุดกระเด็น ไม่เข้าอีก พอหนที่ห้า หลวงปู่ไม่อยู่ด้วยแล้ว ปรากฏว่าเข้า

ตั้งแต่นั้นมา เหรียญหลวงปู่รุ่นนี้ จึงเป็นเหรียญที่มีผู้ต้องการจำนวนมาก ก่อนนี้ราคาเหรียญละหลายพัน

*"วัตถุมงคลของหลวงปู่รุ่นนี้ ปัจจุบัน สนนราคา**เหรียญรูปเหมือน** จะอยู่ที่หมื่นกว่า ๆ ไปหมื่นต้น **ล็อกเก็ต** อยู่ที่สามถึงห้าหมื่นบาท และ แหวน อยู่ที่หลักพันปลาย"*

หลังจากนั้นมา ก็ไม่มีการสร้างวัตถุมงคลของ**หลวงปู่สิงห์**อีก เพราะหลังจากงานผูกพัทธสีมา**วัดป่าสาลวัน**แล้ว หลวงปู่ก็ป่วยหนัก และก็ละสังขารในเวลาต่อมา

เซียนพระตั้งข้อสังเกตว่า *"สำหรับผู้นิยมเหรียญและวัตถุมงคล คงจะทราบกันดี ขนาดเหรียญ**หลวงปู่ฝั้น อาจาโร** ยังเล่นหาในวงการนักนิยมพระกันที่หลักแสน แล้วนับอะไรกับเหรียญและวัตถุมงคลของ**หลวงปู่สิงห์** ผู้เป็นพระอาจารย์ ราคาค่างวดในวงการพระจะสูงเท่าใด ?*

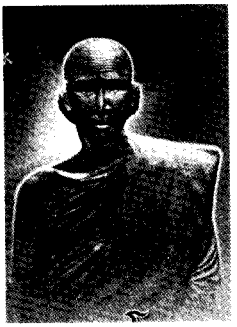

เหรียญและวัตถุมงคลของหลวงปู่สิงห์ เป็นเหรียญเงียบ ๆ ที่มีราคาค่างวดสูง รู้กันเฉพาะคนที่สนใจในวงการพระเครื่องจริง ๆ คนที่มีอยู่ต่างก็หวงแหน

พูดถึงด้านพุทธคุณแล้ว เหรียญอาจารย์ดัง ๆ ในปัจจุบันยังเป็นรองหลายชั้นนัก !"

ผมขอกระซิบทิ้งท้ายว่า ถ้าท่านผู้ใดพบเห็นเหรียญและวัตถุมงคลของ **หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม** ก็โปรดเก็บรักษาให้ดีนะครับ อย่าให้ใครหลอกเอาไปง่าย ๆ

ถ้าจะให้แน่ใจ ก็ – ก็ โอนมาให้ผมเก็บรักษาให้ก็ได้ครับ.

สวัสดี.

ปฐม นิคมานนท์

๑๓ มกราคม ๒๕๕๔

๐๒.๑๕ น.

ภาคพระธรรมคำสอน

แบบลัดพระไตรสรรพคมภีร์ กับแบบวิธีนั่งสมาธิภาวนา

พระญาณวิสิษฏ์สมิทธิวีราจารย์
(พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม)

แบบถึงพระไตรสรณคมน์
กับ **แบบนั่งสมาธิภาวนา**

โดย **พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม**
พระมหาปิ่น ปญฺญาพโล

คำปรารภ

แบบถึงพระไตรสรณคมน์ กับ **แบบนั่งสมาธิภาวนา** นี้ ครั้งแรกข้าพเจ้ากับพระมหาปิ่น ปญฺญาพโล ป.๕ ได้เรียบเรียง และพิมพ์ไว้ย่อ ๆ บัดนี้ได้ขยายเนื้อความให้กว้างขวางขึ้น เพื่อผู้ฟัง ผู้อ่าน และผู้ปฏิบัติตาม ได้เข้าใจง่าย ๆ เป็นวิธีปฏิญาณตนถึงพระไตรสรณคมน์ แห่งอุบาสก อุบาสิกา และเป็นวิธีไหว้พระโดยย่อ ๆ

พระบาลีมีใน**คัมภีร์ปฐมสมโพธิกถา** ปรากฏแจ้งอยู่แล้วว่า สมเด็จพระสัพพัญญู บรมครูเจ้า เมื่อทรงตรัสรู้แล้ว ก็ทรงโปรด**พุทธบริษัททั้ง ๔** ด้วยวิธีรับรองประชาชนผู้เลื่อมใสให้ถึง**พระไตรสรณคมน์** เป็น**พุทธบริษัท ๔** คือ เป็น**อุบาสก** อย่างหนึ่ง เป็น**อุบาสิกา** อย่างหนึ่ง บรรพชาเป็น**สามเณร** แล้วอุปสมบทเป็น**ภิกษุ** อย่างหนึ่ง และบรรพชาเป็น**สามเณรี** แล้วอุปสมบทในสงฆ์ ๒ ฝ่าย เป็น**ภิกษุณี** อย่างหนึ่ง

เมื่อมี**พุทธบริษัท ๔** ครบแล้ว ได้ทรงตั้ง**พระธรรมวินัย** ไว้ในที่เป็นบรมครู แล้วจึงทรงเสด็จเข้าสู่พระปรินิพพาน ล่วงลับไป

แบบถึงพระไตรสรณคมน์ กับ **แบบนั่งสมาธิภาวนา** นี้ ได้ขาดคราวมานานจนเกือบจะไม่มีผู้ประกาศปฏิญาณตนถึงพระไตรสรณคมน์เป็น **อุบาสก อุบาสิกา**

เสียเลย ถึงแม้มีอยู่บ้างก็เฉพาะเริ่มต้นแห่งการสมาทานศีล ๕ ศีล ๘ เท่านั้น ไม่ได้นับถือเพื่อปฏิบัติจริง ๆ จนประชาชนบางเหล่ากลายเป็นมิจฉาทิฏฐิ ถือลัทธิภายนอกพระพุทธศาสนาเป็นอันมาก บางพวกถือลัทธิศาสนาผี บางพวกถือศาสนาลัทธิพราหมณ์ บางพวกถือลัทธิศาสนาอื่น ๆ ยังมีอยู่อีก ไม่ใช่นับถือพุทธศาสนาทั้งหมด

ส่วนว่า บุคคลที่นับถือพระพุทธศาสนาจริง ๆ ก็มีเฉพาะแต่บุคคลที่ได้ประกาศปฏิญาณตนถึงพระไตรสรณคมน์ และได้บรรพชาอุปสมบทโดยถูกต้องด้วยพระธรรมวินัยเท่านั้น นอกนั้นเป็นศาสนาอื่นทั้งหมด ไม่ใช่นับถือแต่พระพุทธศาสนาอย่างเดียว

ข้าพเจ้าก็เคยได้นำประชาชนชาวไทยให้ถึงพระไตรสรณคมน์มาแล้วจำนวนมาก ขาดแต่ยังไม่มีตำรับตำราแบบแผนจำแนกแจกจ่ายให้ศึกษาเล่าเรียนท่องบ่นจดจำ และประพฤติปฏิบัติตามสืบไป

อีกประการหนึ่ง บุคคลผู้ถึงพระไตรสรณคมน์แล้ว ก็ถึงได้แต่เพียงชั้น **โลกียสรณคมน์** เท่านั้น ไม่ได้ถึง**โลกุตรสรณคมน์** นั้น ต้องเป็นผู้ชำนาญในการนั่งสมาธิภาวนา และ**แบบวิธีนั่งสมาธิภาวนา** ก็หาไม่ได้เสียด้วย เป็นการสมควรอย่างยิ่งจะต้องเรียบเรียงและพิมพ์ไว้เป็นแบบสืบไป

อีกประการที่ ๒ ความจนใจของบุคคลผู้ไม่มีสมาธิภาวนา โดยมากย่อมจนใจอยู่ในข้อที่ว่า ทำบุญล้างบาป ก็ล้างไม่ได้ หรือคำว่าทำบุญแก้บาป ก็แก้ไม่ได้ เมื่อเช่นนี้ บุคคลผู้จะ**ละบาปบำเพ็ญบุญ**นั้น จะต้องทำอย่างไรกัน

ข้อนี้ตอบได้ง่าย ๆ ว่า **ต้องนั่งสมาธิภาวนา นอกจากนั่งสมาธิภาวนาแล้ว ไม่มีวิธีอย่างอื่นจะพึงแก้ได้**

เพราะเหตุว่า **การนั่งสมาธิภาวนานี้มีอานิสงส์มาก เป็นวิธีแก้จิตที่เป็นบาปให้กลับเป็นบุญได้ ตลอดจนแก้จิตที่เป็นโลกีย์ให้เป็นโลกุตรได้ เมื่อแก้จิตให้บริสุทธิ์แล้ว บาปอกุศลก็หลุดหายไปเอง** อุทาหรณ์ข้อนี้ พึงเห็น**พระองคุลีมาล**เป็นตัวอย่าง

หัวข้อที่ปรารภเหล่านี้ทั้งสิ้น ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นการจำเป็นและสมควรอย่างยิ่งในการเรียบเรียง และการพิมพ์ไว้ในพระพุทธศาสนา เชื่อว่าคงเป็นประโยชน์แก่พุทธบริษัทที่เป็นนักปฏิบัติตลอดไป

คุณหา บุญมาไชย์ ปลัดขวาอำเภอพระลับ จังหวัดขอนแก่น อาราธนาให้เรียบเรียง **แบบถึงพระไตรสรณคมน์** และ**แบบวิธีนั่งสมาธิภาวนา** หวังเพื่อประโยชน์แห่งพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดียิ่ง.

พระอาจารย์ สิงห์ ขนฺตยาคโม

พระมหา ปิ่น ปญฺญาพโล

๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๔

แบบถึงพระไตรสรณคมน์

พระพุทธเจ้าทรงพระมหากรุณา ประดิษฐานพระพุทธศาสนาลงในโลก ย่อมทรงวางระเบียบแบบแผนไว้ครบบริบูรณ์แล้ว แบบถึงพระไตรสรณคมน์ ก็มีอยู่แล้ว แต่ขาดผู้นำ จึงไม่ได้ถือเป็นหลักปฏิบัติสืบมาจนถึงสมัยปัจจุบันทุกวันนี้

เนื่องด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นต้องนำลงไว้เป็นแบบปฏิบัติสืบไปของ**พุทธบริษัท ทั้ง ๔** คือ ๑. **พระภิกษุ** และ**สามเณร** ๒. **พระภิกษุณี** และ**สามเณรี** ๓. **อุบาสก** ๔. **อุบาสิกา**

ทั้ง ๔ จำพวก เมื่อน้อมตนเข้ามานับถือพระพุทธศาสนานี้ ย่อม**ประกาศปฏิญาณตนถึงพระไตรสรณคมน์ ทุกคนตลอดไป**

วิธีถึงพระไตรสรณคมน์

ตามแบบที่พระองค์ได้ทรงพระมหากรุณาโปรดพระเจ้าพิมพิสาร กับทั้งบริวาร ๑๑ นหุต และทรงโปรดสิงคาลมาณพ นั้น

พระองค์ตรัสเทศนาจบลงแล้ว **พระเจ้าพิมพิสาร** กับทั้งบริวาร ๑๐ นหุต ได้สำเร็จ**โสดาปัตติผล** อีกนหุตหนึ่งนั้น ถึง**พระไตรสรณคมน์**

ส่วน **สิงคาลมาณพ** เมื่อฟังธรรมเทศนาจบลง ก็ได้ประกาศปฏิญาณตน ถึงพระไตรสรณคมน์ ดังต่อไปนี้ คือเปล่งวาจาว่า

เอสาหำ ภนฺเต สุจิรปรินิพฺพุตมฺปิ ตำ ภควนฺตำ สรณำ คจฺฉามิ ธมฺมญฺจ ภิกฺขุสงฺฆญฺจ อุปาสกำ (อุปาสิกำ) มำ สงฺโฆ ธาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณุเปตำ สรณำ คตำ ฯ

ทุติยมฺปิ ฯลฯ ตติยมฺปิ ฯลฯ อชฺชตคฺเค ปาณุเปตำ สรณำ คตำ ฯ

แปลความว่า ข้าพเจ้า ขอถึงพระผู้มีพระภาคเจ้า แม้ปรินิพพานนานนักหนา แล้ว กับทั้งพระธรรม และพระอริยสงฆ์สาวก ว่าเป็นที่พึ่ง ที่ระลึก ที่นับถือ

ของข้าพเจ้า ตลอดสิ้นชีวิต ขอสงฆ์จงจำไว้ ซึ่งข้าพเจ้า ว่าเป็นอุบาสก (อุบาสิกา) มีวันนี้เป็นต้น ตราบเท่าสิ้นชีวิต ฯ

แบบถึงพระไตรสรณคมน์ในสมัยนี้

ตามแบบที่พระพุทธองค์ได้ตรัสแก่พระอรหันตขีณาสพพุทธสาวก ๖๐ องค์ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ใกล้เมืองพาราณสี ที่จะส่งไปประกาศพระพุทธศาสนา เพื่อให้สำเร็จกิจบรรพชา อุปสมบท แก่กุลบุตรทั้งปวง ด้วยวิธีให้ถึงพระไตรสรณคมน์นี้ และในสมัยนี้ ก็ได้ถือเป็นแบบถึงพระไตรสรณคมน์ทั้งอุบาสก อุบาสิกา และบรรพชาเป็นสามเณร ฯ

วิธีถึงพระไตรสรณคมน์ในสมัยนี้

พระอาจารย์ผู้นำให้นึกถึงพระไตรสรณคมน์นั้น พึงแนะนำพร่ำสอน**ให้รักษาความสัตย์ ความจริงใจ ในพระไตรสรณคมน์อย่างยิ่ง** ดังต่อไปนี้ คือ :-

๑. สอนให้นั่งคุกเข่า กราบด้วย**เบญจางคประดิษฐ์** ๓ ครั้ง แล้วเตือนให้รักษาความจริงว่า เวลานี้เป็นเวลารักษาความสัตย์ ความจริง คือ ร่างกายที่นั่ง คุกเข่า ประนมมือ อยู่บัดนี้ พึงทราบว่าเป็นร่างกายที่จะประกาศตนถึงพระไตรสรณคมน์จริง ๆ

๒. วาจาที่จะกล่าวถึงคุณพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ในกาลบัดนี้ พึงทราบว่า เป็นวาจาที่ได้ประกาศตน**ถึงพระไตรสรณคมน์**จริง ๆ

๓. น้ำใจที่น้อมนึกถึงพระคุณพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ พึงทราบว่า **เป็นน้ำใจจริง ๆ** ฯ

๔. พึงตั้งเป็นความสัตย์ อธิษฐานไว้ในใจว่า ข้าพเจ้าขอนับถือเอาคุณพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะ ที่พึ่ง ที่ระลึกนับถือ ของข้าพเจ้า ตั้งแต่บัดนี้ เป็นต้นไป ตราบเท่าสิ้นชีวิต ฯ

เมื่อตั้งเป็นความสัตย์แล้ว พึงนำให้ถึงพระไตรสรณคมน์ ดังต่อไปนี้

อรหำ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภควา, พุทฺธำ ภควนฺตำ อภิวาเทมิ ฯ (กราบลงครั้งหนึ่ง)

สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม, ธมฺมำ นมสฺสามิ ฯ (กราบลงครั้งหนึ่ง)

สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ, สงฺฆำ นมามิ ฯ (กราบลงครั้งหนึ่ง)

นำว่า **นโม** ๓ จบ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ

..... ฯลฯ .....

นำว่า ถึงพระไตรสรณคมน์ ๓ จบ

พุทฺธำ สรณำ คจฺฉามิ,

ธมฺมำ สรณำ คจฺฉามิ,

สงฺฆำ สรณำ คจฺฉามิ.

ทุติยมฺปิ พุทฺธำ สรณำ คจฺฉามิ,

ทุติยมฺปิ ธมฺมำ สรณำ คจฺฉามิ,

ทุติยมฺปิ สงฺฆำ สรณำ คจฺฉามิ,

ตติยมฺปิ พุทฺธำ สรณำ คจฺฉามิ,

ตติยมฺปิ ธมฺมำ สรณำ คจฺฉามิ,

ตติยมฺปิ สงฺฆำ สรณำ คจฺฉามิ.

แปลความว่า ข้าพเจ้า ขอถึงพระพุทธเจ้า กับทั้งพระธรรม และพระอริยสงฆ์สาวก ว่าเป็นสรณะ ที่พึ่ง ที่ระลึก ที่นับถือ ของข้าพเจ้า ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป ตราบเท่าสิ้นชีวิตของข้าพเจ้านี้แล ฯ

นำระลึกถึงพุทธคุณ ว่า

อิติปิ โส ภควา อรหำ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน สุคโต โลกวิทู อนุตฺตโร ปุริสทมฺมสารถิ สตฺถา เทวมนุสฺสานำ พุทฺโธ ภควาติ ฯ

กราบหมอบลงนิ่งอยู่ ว่า

กาเยน วาจาย ว เจตสา วา พุทฺเธ กุกมฺมำ ปกตำ มยา ยำ
พุทฺโธ ปฏิคฺคณฺหตุ อจฺจยนฺตำ กาลนฺตเร สำวริตุำ ว พุทฺเธ

(จบพุทธคุณแล้ว เงยขึ้น)

นำระลึกถึงคุณพระธรรม ว่า

สฺวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม สนฺทิฏฺฐิโก อกาลิโก เอหิ ปสฺสิโก โอปนยิโก ปจฺจตฺตำ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหีติ ฯ

กราบหมอบลงนิ่งอยู่ ว่า

กาเยน วาจาย ว เจตสา วา ธมฺเม กุกมฺมำ ปกตำ มยายำ
ธมฺโม ปฏิคฺคณฺหตุ อจฺจยนฺตำ กาลนฺตเร สำวริตุำ ว ธมฺเม ฯ

(จบธรรมคุณแล้ว เงยขึ้น)

นำระลึกถึงคุณพระอริยสงฆ์สาวก ว่า

สุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ อุชุปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ ญายปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ สามีจิปฏิปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ ยทิทำ จตฺตาริ ปุริสยุคานิ อฏฺฐ ปุริสปุคฺคลา เอส ภควโต สาวกสงฺโฆ อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิเนยฺโย อญฺชลีกรณีโย อนุตฺตรำ ปุญฺญกฺเขตฺตำ โลกสฺสาติ ฯ

กราบหมอบลงนิ่งอยู่ ว่า

กาเยน วาจาย ว เจตสา วา สงฺเฆ กุกมฺมำ ปกตำ มยา ยำ
สงฺโฆ ปฏิคฺคณฺหตุ อจฺจยนฺตำ กาลนฺตเร สำวริตุำ ว สงฺเฆ ฯ

(จบสังฆคุณแล้ว เงยขึ้น)

กราบ ๓ หน

อุบาสก – อุบาสิกา นั่งพับเพียบประนมมือ ฟังคำสั่งสอนใน**ระเบียบวิธีรักษาและปฏิบัติพระไตรสรณคมน์** ต่อไป ผู้ที่ได้ปฏิญาณตนถึงคุณพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ แล้ว ชื่อว่าเป็น**พุทธบริษัท** ชายเป็น**อุบาสก** หญิงเป็น**อุบาสิกา** ในพระพุทธศาสนา มีหน้าที่จะต้องปฏิบัติพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

วิธีรักษาพระไตรสรณคมน์ไม่ให้ขาด และไม่ให้เศร้าหมอง ดังนี้ คือ

๑. เป็นผู้ตั้งอยู่ในความเคารพ ๖ ประการ คือ

เคารพในพระพุทธเจ้า ๑

เคารพในพระธรรม ๑

เคารพในพระอริยสงฆ์สาวก ๑

เคารพในความไม่ประมาท ๑

เคารพในไตรสิกขา ๓ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ๑

เคารพในปฏิสันถารการต้อนรับ ๑

ต้องเป็นผู้มีความเลื่อมใสนับถือพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง ที่ระลึก ของตนจริง ๆ ถ้าประมาทเมื่อไรก็ขาดจากคุณพระรัตนตรัยเมื่อนั้น

๒. เว้นจากการนับถือพระภูมิต่าง ๆ คือ ไม่นับถือภูตผีปีศาจ พระภูมิเจ้าที่ เทวบุตร เทวดา มนตร์กลคาถา วิชาต่าง ๆ ต่อไป ถ้านับถือเมื่อไรก็ขาดจากคุณพระรัตนตรัยเมื่อนั้น

๓. ไม่เข้ารีตเดียรถีย์ นิครนถ์ คือ ไม่นับถือลัทธิพิธี ศาสนาอื่นภายนอกพระพุทธศาสนา มาเป็นสรณะที่พึ่งที่ระลึกของตนสืบต่อไป ถ้านับถือเข้ารีตเดียรถีย์เมื่อไร ก็เศร้าหมองในคุณพระรัตนตรัยเมื่อนั้น

๔. ไม่นับถือลัทธิศาสนาพราหมณ์ คือ ไม่ดูไม้ดูหมอ แต่งแก้แต่งบูชาเสียเคราะห์ เป็นต้น ถ้านับถือเมื่อไร ก็เศร้าหมองในคุณพระรัตนตรัยเมื่อนั้น

๕. เป็นผู้เชื่อกรรม เชื่อผลของกรรม เช่น เชื่อว่าทำชั่วได้ชั่ว ทำดีได้ดี เป็นต้น ตลอดจนเชื่อความตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นที่สุด ไม่เชื่อมงคล

ตื่นข่าว ต้องเป็นผู้มีสมาธิเสมอ ถ้าขาดสมาธิเมื่อไร ก็ขาดความศรัทธาความเชื่อเมื่อนั้น ถ้าขาดความศรัทธาความเชื่อเมื่อไร ก็เศร้าหมองในคุณพระรัตนตรัยเมื่อนั้น

ต้องไหว้พระ นั่งสมาธิทุกวัน

ท่านสอนให้ปฏิบัติใจของตนเอง เพราะคุณของพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ทั้งสามนี้**สำเร็จด้วยใจ** ล้วนเป็นคุณสมบัติของใจทั้งนั้น ท่านจึงสอนให้**ปฏิบัติใจของตน**ให้เป็นคนหมั่นคนขยันไหว้พระทุกวัน นั่งสมาธิทุกวัน

ปธมๆ ยามๆ จงฺกมาย นิสชฺชๆ อาวรณิเยหิ ธมฺเมหิ จิตฺตๆ ปริโสเธติ

เวลาก่อนเข้านอนตอนหัวค่ำ ให้เดินจงกรม แล้วทำพิธีไหว้พระเจริญพรหมวิหาร นั่งสมาธิภาวนาทำจิตให้สงบ และตั้งมั่นเป็นสมาธิก่อนเข้านอน

อฑฺฒรตฺตๆ จงฺกมาย นิสชฺชๆ อาวรณิเยหิ ธมฺเมหิ จิตฺตๆ ปริโสเธติ

เวลาเที่ยงคืน นอนตื่นขึ้น เป็นเวลาที่สงบสงัดดี ให้เดินจงกรม ทำพิธีไหว้พระ เจริญพรหมวิหาร นั่งสมาธิภาวนาทำจิตให้สงบ และตั้งมั่นเป็นสมาธิแน่วแน่ จึงนอนต่อไปอีก

ปจฺจิมๆ ยามๆ จงฺกมาย นิสชฺชๆ อาวรณิเยหิ ธมฺเมหิ จิตฺตๆ ปริโสเธติ

เวลาปัจจุบันสมัย จวนใกล้รุ่ง ให้ลุกขึ้นแต่เช้า ล้างหน้าเช็ดหน้าเรียบร้อยแล้ว ทำพิธีไหว้พระ เจริญพรหมวิหาร นั่งสมาธิภาวนา ทำให้จิตสงบ และตั้งมั่นเป็นสมาธิแน่วแน่แล้ว เดินจงกรมต่อไปอีกจนแจ้งเป็นวันใหม่ จึงประกอบการงานต่อไป ฯ

เจริญพรหมวิหารทั้ง ๔ แปล

แผ่เมตตาตน

อหำ สุขิโต โหมิ ขอเราจงเป็นผู้มีความสุข ๆ เถิด ฯ

นิทฺทุกฺโ ข โหมิ ขอเราจงเป็นผู้ปราศจากทุกข์ทั้งปวงเถิด ฯ

อเวโร โหมิ ขอเราจงเป็นผู้ปราศจากเวรทั้งปวงเถิด ฯ

อพฺยาปชฺโช โหมิ ขอเราจงเป็นผู้ปราศจากความเบียดเบียนทั้งปวงเถิด ฯ

อนีโฆ โหมิ ขอเราจงปราศจากความลำบากยากเข็ญทั้งปวงเถิด ฯ

สุขี อตฺตานำ ปริหรามิ ขอเราจงบริหารตนให้มีความสุขตลอดทุกเมื่อเถิด ฯ

(เมตตาตน จบเท่านี้)

เจริญเมตตาสัตว์

สพฺเพ สตฺตา สัตว์ทั้งหลายที่เป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันหมดทั้งสิ้น

สุขิตา โหนฺตุ จงเป็นสุข ๆ เถิด ฯ

สพฺเพ สตฺตา สัตว์ทั้งหลายที่เป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันหมดทั้งสิ้น

อเวรา โหนฺตุ จงอย่าได้เป็นผู้มีเวรแก่กันและกันเลย ฯ

สพฺเพ สตฺตา สัตว์ทั้งหลายที่เป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันหมดทั้งสิ้น

อพฺยาปชฺฌา โหนฺตุ จงอย่าได้เป็นผู้เบียดเบียนแก่กันและกันเลย ฯ

สพฺเพ สตฺตา สัตว์ทั้งหลายที่เป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันหมดทั้งสิ้น

อนีฆา โหนตุ จงอย่าได้มีความลำบากยากแค้นทั้งปวงเถิด ฯ

สพฺเพ สตฺตา สัตว์ทั้งหลายที่เป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันหมดทั้งสิ้น

สุขี อตฺตานํ ปริหรนฺตุ จงบริหารตนให้มีความสุขตลอดกาลทุกเมื่อเถิด ฯ

(จบเมตตาสัตว์เท่านี้)

เจริญกรุณาแก่สัตว์ทั้งปวง

สพฺเพ สตฺตา สัตว์ทั้งหลายที่เป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันหมดทั้งสิ้น

สพฺพทุกฺขา ปมุญฺจนฺตุ จงเป็นผู้พ้นจากทุกข์ทั้งปวงเถิด ฯ

(จบกรุณาเท่านี้)

เจริญมุทิตาแก่สัตว์ทั้งปวง

สพฺเพ สตฺตา สัตว์ทั้งหลายที่เป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันหมดทั้งสิ้น

ลทฺธสมฺปตฺติโต มาวิคจฺฉนฺตุ จงอย่าได้ปราศจากสมบัติ อันตนได้แล้ว

(จบมุทิตาเท่านี้)

เจริญอุเบกขาพรหมวิหาร

สพฺเพ สตฺตา สัตว์ทั้งหลายที่เป็นเพื่อนทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันหมดทั้งสิ้น

กมฺมสฺสกา เป็นผู้มีกรรมเป็นของ ๆ ตน

กมฺมทายาทา มีกรรมเป็นผู้ให้ผล

กมฺมโยนี มีกรรมเป็นแดนเกิด

กมฺมพนฺธู มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์

กมฺมปฏิสรณา มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย

ยํ กมฺมํ กริสฺสนฺติ จักทำกรรมอันใดไว้

กลฺยาณํ วา ปาปกํ วา ที่เป็นบุญ หรือเป็นบาป

ตสฺส ทายาทา ภวิสฺสนฺติ จักเป็นผู้รับผลของกรรมนั้นๆ

(จบอุเบกขาพรหมวิหาร)

แบบวิธีบูชาดอกไม้ธูปเทียน

ยมหำ สมฺมา สมฺพุทฺธำ สรณำ คโต (ผู้หญิงว่า **คตา**) พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์เป็นผู้ตรัสรู้ดีแล้วเองโดยชอบพระองค์ใด ข้าพเจ้าถึงแล้วว่าเป็นที่พึ่งกำจัดภัยได้จริง

อิมินา สกฺกาเรน ตำ ภควนฺตำ อภิปูชยามิ ฯ ข้าพเจ้าบูชาพระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์นั้น ด้วยเครื่องสักการะ อันนี้

(กราบลงครั้งหนึ่ง)

ยมหำ สฺวากฺขาตำ ภควตา ธมฺมำ สรณำ คโต (ผู้หญิงว่า **คตา**) พระธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเทศนาไว้ดีแล้วเหล่าใด ข้าพเจ้าถึงแล้วว่าเป็นที่พึ่งกำจัดภัยได้จริง

อิมินา สกฺกาเรน ตำ ธมฺมำ อภิปูชยามิ ฯ ข้าพเจ้าบูชาพระธรรมเหล่านั้น ด้วยเครื่องสักการะ อันนี้

(กราบลงครั้งหนึ่ง)

ยมหำ สุปฏิปนฺนำ สงฺฆำ สรณำ คโต (ผู้หญิงว่า **คตา**) พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้วหมู่ใด ข้าพเจ้าถึงแล้วว่าเป็นที่พึ่งกำจัดภัยได้จริง

อิมินา สกฺกาเรน ตำ สงฺฆำ อภิปูชยามิ ฯ ข้าพเจ้าบูชาพระสงฆ์หมู่นั้น ด้วยเครื่องสักการะ อันนี้

(กราบลงครั้งหนึ่ง)

แบบคำประกาศ ทานมัยกุศล

อิทำ เม ทานำ อาสวกฺขยา วหำ นิพฺพานปจฺจโย โหตุ.

เรายินดีในทาน การให้ของ ขอจงได้สำเร็จอาสวขัย สิ้นไปแห่งเครื่องดองสันดาน ขอจงเป็นปัจจัยแก่พระนิพพานเถิด.

พระญาณวิสิษฏ์สมิทธิวีราจารย์

(พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม)

วัดป่าสาลวัน จ.เลย จ.น ครราชสีมา

แบบวิธีนั่งสมาธิภาวนา

เรื่องภาวนา

ภาวนา เป็นชื่อแห่งความเพียร ที่นักปฏิบัติในพระพุทธศาสนาได้ถือเป็นข้อปฏิบัติชอบอย่างดียิ่ง ไม่มีข้อปฏิบัติอื่นดียิ่งขึ้นไปกว่า

ที่มาแห่งการภาวนา

ภาวนา นี้ มีมาใน สัมมัปปธาน ๔ ประการ คือ

๑. **ปหานปธาน** เพียรละบาปอกุศล ให้ขาดจากสันดาน

๒. **สังวรปธาน** เพียรสำรวมระวังรักษา ไม่ให้บาปเกิดขึ้นในสันดาน

๓. **ภาวนาปธาน** เพียรภาวนา ให้บุญกุศลเกิดขึ้นในสันดาน

๔. **อนุรักขนาปธาน** เพียรรักษาบุญกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว ไม่ให้เสื่อมสูญอันตรธาน

ข้อที่ ๓ แห่งสัมมัปปธาน ความว่า **ภาวนาปธาน เพียรบำเพ็ญกุศลให้เกิดขึ้นในสันดาน** นี้ เป็นข้อปฏิบัติดีปฏิบัติชอบในพระพุทธศาสนาอย่างดียิ่ง ไม่มีข้อปฏิบัติอื่นดียิ่งขึ้นไปกว่า พุทธบริษัททั้ง ๔ จะเว้นเสียมิได้ จำเป็นต้องบำเพ็ญ**ภาวนาปธาน** ทุกคนตลอดไป จึงเป็นไปเพื่อพ้นจากทุกข์ในวัฏสงสาร สำเร็จพระอรหัตมหานครนฤพาน หรือสำเร็จมรรคผลธรรมวิเศษ บรรลุจตุปฏิสัมภิทาญาณ แตกฉานในห้องพระไตรปิฎก ด้วยการบำเพ็ญ**ภาวนาปธาน**นี้ทั้งนั้น

ถ้าไม่ได้บำเพ็ญ**ภาวนาปธาน**นี้แล้ว ก็ไม่เป็นไปเพื่อพ้นจากทุกข์ในวัฏสงสาร คือไม่สำเร็จพระนิพพานเลยเป็นอันขาด ฯ

อนึ่ง **ภาวนาปธาน**นี้ เป็นยอดแห่งข้อปฏิบัติดีปฏิบัติชอบทั้งปวง คือพุทธบริษัททั้ง ๔ เมื่อมีการ**บำเพ็ญทาน** และ**รักษาศีล**ให้บริสุทธิ์ดีแล้ว จำเป็นต้องมีการ**บำเพ็ญภาวนา**

หรือ เหล่าพระภิกษุและสามเณร เมื่อได้บรรพชา อุปสมบท ในพระพุทธศาสนาแล้ว ต้องบำเพ็ญสัมมัปปธานทั้ง ๔ ประการ มี**ภาวนาปธาน** เป็นยอด คือ **บำเพ็ญศีล สมาธิ ปัญญา ให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท**

คำว่า **'ภาวนา'** แปลว่า **ทำให้เกิด ให้มี ให้เป็น** คือ ทำกาย วาจา ใจ ให้เป็นศีล สมาธิ ปัญญา หรือทำขันธสันดานของตนที่เป็นปุถุชน ให้เป็น **พระอริยบุคคล**ในพระพุทธศาสนา หรือมิฉะนั้น ก็กระทำขันธสันดานของตน ที่เป็นพระโพธิสัตว์ ให้ได้ตรัสรู้พระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ เป็นพระสัมมา สัมพุทธเจ้าขึ้นในโลก นับว่ากระทำให้เป็นไปในพระธรรมวินัย ทั้งแปดหมื่นสี่พัน พระธรรมขันธ์ทีเดียว ฯ

ประเภทแห่งการภาวนา

พระอนุรุทธาจารย์เจ้า แยกประเภทภาวนาตามลำดับขั้น ไว้ ๒ ประเภท คือ

๑. สมถภาวนา ทำใจให้มีสติสัมปชัญญะสงบจากกามารมณ์ ตั้งมั่นเป็น **สมาธิ**ภาวนา

๒. วิปัสสนาภาวนา ทำใจให้มีสติสัมปชัญญะ และมีสมาธิบริบูรณ์แล้ว ให้เกิดมีปัญญา

ในเบื้องต้นนี้จะกล่าว**สมถภาวนา**ก่อน แล้วจึงจะกล่าว**วิปัสสนาภาวนา** โดยลำดับเมื่อภายหลัง.

ประเภทสมถภาวนา

ในพระคัมภีร์ **อภิธัมมัตถสังคหะ พระอนุรุทธาจารย์เจ้า** แยกประเภท แห่งสมถภาวนา ไว้เป็น ๓ ประการ คือ

๑. บริกรรมภาวนา เวลานั่งสมาธิภาวนา ใช้บริกรรมบทใดบทหนึ่ง

๒. อุปจารภาวนา จิตตั้งมั่น เป็นอุปจารสมาธิ

๓. อัปปนาภาวนา จิตตั้งมั่น เป็นอัปปนาสมาธิ

สมถภาวนาวิธี

บทเนื้อความย่อ

ในเรื่อง**สมถภาวนาวิธี** มีวิธีปฏิบัติละเอียดมาก แต่ในบทเนื้อความย่อนี้ จะกล่าวเฉพาะใจความย่อ ๆ พอให้ทราบล่วงหน้าไว้ว่า **สมถะ** คืออะไร ฯ

พระสมถะกรรมฐานทั้ง ๔๐ ประการ คืออุบายภาวนาให้จิตเป็นสมาธิ ฯ เมื่อกล่าวถึงเรื่องที่จิตเป็นสมาธิ ดำเนินถูกในหนทางอริยมรรค อริยผล แล้ว ก็เป็นอันถูกต้องแล้วในพระสมถกรรมฐานทั้ง ๔๐ ประการ

อีกประการหนึ่ง พระสมถกรรมฐานทั้ง ๔๐ ประการ เหล่านี้ มีอาจารย์บางจำพวก สอนคณะสานุศิษย์ของตนให้ขึ้นพระสมถะกรรมฐานทั้ง ๔๐ ประการเป็นห้อง ๆ ไป ครบทั้ง ๔๐ ประการเป็น ๔๐ ห้อง กระทำให้สานุศิษย์**เข้าใจผิด**และถือผิดเป็นถูก คือ ถือเอาว่า พระกรรมฐานทั้ง ๔๐ ห้อง ใครได้ขึ้นห้องไหนก็ได้แต่ห้องนั้น ไม่ได้ครบทั้ง ๔๐ ห้อง ต้องขึ้นไปทีละห้อง ๆ จนครบทั้ง ๔๐ ห้อง จึงจะได้พระกรรมฐานทั้ง ๔๐ ประการ ดังนี้ **เป็นการสอนผิด และเข้าใจผิด ถือผิดเป็นถูก**จากพระบรมศาสดาจารย์ เป็นอย่างยิ่ง ฯ

ความจริง พระธรรมวินัย ทั้งแปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์ **เป็นธรรมแห่งเดียวกัน** สมเด็จพระสัพพัญญูบรมครูเจ้า พระองค์ทรงเป็น**วิภัชชวาที** (ผู้จำแนกแจกธรรม) คือ พระองค์ทรงจำแนก**ขันธ์ ๕** คือ กาย กับใจ ในตัวของมนุษย์คนเดียวเท่านั้น เป็นทั้งพระธรรม ทั้งพระวินัย ครบจำนวนแปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์รวมกันเข้า ก็เป็นแห่งเดียวกัน ฯ

เมื่อพระธรรมวินัย เป็นธรรมแห่งเดียวกันอยู่แล้ว อาจารย์บางจำพวกมาสอนให้แตกต่างออกไปเป็นห้อง ๆ ไม่สอนให้รวมเป็นแห่งเดียวกัน ชื่อว่า **สอนผิดจากพระบรมศาสดาจารย์** เป็นอย่างยิ่ง ฯ

อีกประการ ที่ ๒ นักปฏิบัติใหม่ทั้งหลาย **ยังไม่รู้ชั้นภูมิแห่งจิต ตัดสินไม่ได้ว่า สมถกรรมฐานเพียงแค่ไหน เมื่อไรจะถึงวิปัสสนากรรมฐานสักที** ครั้นได้นั่งสมาธิ บังเกิดมีความรู้นิด ๆ หน่อย ๆ ก็เข้าใจว่าตนได้**วิปัสสนาญาณ**

เสียแล้ว ก็เป็นผู้ติดอยู่ในสมถกรรมฐานตลอดไป ฯ

เนื่องด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นต้องกล่าวเนื้อความย่อของ**สมถะ**ไว้ ดังต่อไปนี้

สมเด็จพระสัพพัญญูบรมครูเจ้า เมื่อพระองค์ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ เป็นพระพุทธเจ้าขึ้นในโลกแล้ว พระองค์ย่อมทรงรู้แจ้งว่า เวไนยสัตว์ทั้งหลาย ล้วนเป็นผู้หลงข้องอยู่ในวัฏสงสาร ไม่เห็นหนทางพระนิพพาน จึงเอาตนให้พ้นจากทุกข์ไม่ได้ ฯ

เมื่อพระองค์ทรงพระมหากรุณา โปรดเวไนยสัตว์ทั้งหลาย ให้พ้นจากทุกข์ภัยในวัฏสงสาร จึงจำเป็นต้องตะล่อมเอาน้ำใจของเวไนยสัตว์ทั้งหลาย ให้สงบจากเครื่องขัดข้อง รวมเข้าสู่วิถีหนทางพระนิพพาน ซึ่งเป็นหนทางเอกในโลก ไม่มีหนทางอื่นยิ่งขึ้นไปกว่า และเป็นทางอันเกษมจากโยคะทั้งปวง ฯ

วิธีที่พระองค์ตะล่อมเอาจิต ให้สงบจากเครื่องขัดข้อง รวมเข้าสู่วิถีหนทางพระนิพพานนี้แล เป็นวิธีที่สำคัญ **จึงจำเป็นต้องทรงพระกรุณาตรัสเทศนาสั่งสอนให้เจริญพระสมถะกรรมฐาน ๔๐ ประการ บทใดบทหนึ่ง เฉพาะเป็นที่สบายแก่จริต หรือนิสัยของตนเท่านั้น ไม่ใช่ให้ขึ้นเป็นห้อง ๆ ไปจนครบ ๔๐ ห้อง ฯ**

เมื่อได้**พระสมถกรรมฐาน** เป็นที่สบายแก่จริตของตนแล้ว พระองค์ทรงพระมหากรุณา ตรัสเทศนาโปรดให้นั่งสมาธิภาวนาทีเดียว **วิธีนั่งสมาธิภาวนา**มีแจ้งอยู่ใน**บทนั่งสมาธิ** ข้างหน้า ฯ

ข้อที่นักปฏิบัติใหม่ทั้งหลาย จะพึงวินิจฉัยว่า **สมถกรรมฐาน**เพียงแค่ไหน เมื่อไรจะถึง**วิปัสสนากรรมฐาน**สักที ข้อนี้ให้พึงวินิจฉัยใน**วิธีนั่งสมาธิภาวนา** ซึ่งจะกล่าวต่อไปใน**บทนั่งสมาธิ** ข้างหน้า ฯ

บทธรรมมีอุปการะมาก

นักปฏิบัติทั้งหลายในพระพุทธศาสนานี้ พึงเป็นผู้มี**ศีล**เป็นที่รัก มี**วัตรปฏิบัติ**พร้อมบริบูรณ์ และมี**ธรรมซึ่งมีอุปการะมาก**เป็นที่เจริญอยู่ จึงเป็นผู้เจริญรุ่งเรือง ฯ

ธรรมมีอุปการะมาก มีหลายประการ แต่จะกล่าวในที่นี้เฉพาะ ๓ ประการ คือ

๑. **อปฺปมาโท อมตํ ปทำ** พึงเป็นผู้**ไม่ประมาท** ซึ่งเป็นบทธรรมอันไม่ตาย

๒. **สติมา ปริมุขำ สตึ อุปฏฺฐเปติ** พึงเป็น**ผู้มีสติ**เฉพาะหน้าเสมอ

๓. **สมฺปชาโน** พึงเป็นผู้มี**สัมปชัญญะ** รู้จิตเสมอ

ธรรม ๓ ประการเหล่านี้ เป็น**ธรรมมีอุปการะมาก** นักปฏิบัติย่อมเจริญอยู่เป็นนิตย์ ฯ

บทนั่งสมาธิภาวนา

ปุพพภาคแห่งการปฏิบัติ

นักปฏิบัติ**ฝ่ายคฤหัสถ์** พึงประกาศปฏิญาณตนถึงพระไตรสรณคมน์ เป็น**อุบาสก อุบาสิกา** ก่อน แล้วสมาทาน ศีล ๕ หรือ ศีล ๘ ให้บริสุทธิ์ กราบพระหรือไหว้พระเสร็จแล้ว เจริญพรหมวิหาร ๔ จบแล้ว จึงนั่งสมาธิภาวนาต่อไป ฯ

นักปฏิบัติ**ฝ่ายบรรพชิต** พึงทำการบรรพชา อุปสมบท ให้บริบูรณ์ด้วยสมบัติ ๕ ประการ คือ วัตถุสมบัติ ญัตติสมบัติ อนุสาวนาสมบัติ สีมาสมบัติ ปริสสมบัติ ฯ

ชำระศีลให้บริสุทธิ์ ทำวัตร สวดมนต์ เจริญพรหมวิหาร ๔ จบแล้ว นั่งสมาธิต่อไป ฯ

๑. วิธีนั่งสมาธิภาวนา

พระพุทธพจน์ในโอวาทปาฏิโมกข์

อิธ อริยสาวโก โวสฺสคฺคารมฺมณำ กริตฺวา ลภติ สมาธิ ลภติ จิตฺตสฺเสกคฺคตนฺติ ฯ

ความว่า พระอริยสาวก ในพระธรรมวินัยนี้ กระทำกรรมฐาน คือ**นั่งสมาธิภาวนา** มีการสละละวางอารมณ์ ย่อมได้สมาธิ ได้ความที่**จิตมีธรรมชาติเป็นหนึ่ง** ดังนี้ ฯ

วิธีนั่งสมาธิภาวนา ท่านสอนให้นั่งขัดสมาธิ เอาขาเบื้องขวาวางทับขาเบื้องซ้าย มือเบื้องขวาวางทับมือเบื้องซ้าย ฯ

อุชุ กายํ ปณิธาย พึงตั้งกายให้ตรง คือ อย่านั่งให้ก้มนัก เป็นคนหน้าคว่ำ หน้าต่ำ ไม่ดี และอย่านั่งให้เงยหน้านัก เป็นคนหน้าสูงเกินไป ไม่พอดีพองาม ทั้งอย่าให้เอียงไปข้างซ้าย ข้างขวา ข้างหน้า ข้างหลัง ตั้งตัวให้เที่ยงตรงจริง ๆ อย่ากดและอย่าข่มอวัยวะร่างกายแห่งใดแห่งหนึ่ง ให้ลำบากกายเปล่า ๆ พึงวางกายให้สบาย เป็นปกติเรียบร้อย ฯ

ข้อที่ตั้งกายให้ตรงนี้ พึงดูรูปพระพุทธเจ้านั่งสมาธิเป็นตัวอย่าง

เมื่อนั่งตั้งตัวตรงดีแล้ว **อุชุ จิตฺตํ ปณิธาย** พึงตั้งจิตให้ตรง คือ ตั้งสติลงตรงหน้า กำหนดรู้ซึ่งจิตเฉพาะหน้า ไม่ส่งจิตให้ฟุ้งซ่านไปในเบื้องหน้า อนาคตกาลอันยังมาไม่ถึง และไม่ให้ฟุ้งซ่านไปในเบื้องหลัง อดีตกาล อันล่วงไปแล้วก็เป็นอันล่วงไปแล้ว ทั้งไม่ให้ฟุ้งซ่านไปในเบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องซ้าย เบื้องขวา ทั้งไม่ให้ฟุ้งซ่านไปในทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ทางใดทางหนึ่ง พึงเป็นผู้มีสติ กำหนดจิตรวมเข้าตั้งไว้ในจิต จนกว่าจิตจะเป็น **เอกัคคตาจิต** ฯ

๒. วิธีตั้งสติลงตรงหน้า

(พระอาจารย์ผู้นำพึงอธิบายตรงนี้ให้แจ้ง)

จิต เป็นผู้รู้โดยธรรมชาติ เป็นแต่เพียงสักว่ารู้ คือ รู้สึก รู้นึก รู้คิด รู้ร้อน รู้เย็น รู้ได้เห็น ได้ยิน ได้ฟัง และรู้ดมกลิ่น ลิ้มรส สัมผัสถูกต้องสิ่งสารพัดทั้งปวง ไม่รู้จักพินิจพิจารณา วินิจฉัย ตัดสินอะไรไม่ได้ทั้งนั้น จึงเป็นอันว่า ไม่รู้จักดี ไม่รู้จักชั่ว ไม่รู้จักผิด ไม่รู้จักถูก ฯ

สติ เป็นตัวควบคุม มีอำนาจอยู่เหนือจิต สามารถรู้เท่าทันจิต และรู้เรื่องของจิตได้ดี ว่าเวลานี้จิตดี เวลานี้จิตไม่ดี ตลอดถึงมีความสามารถทำการปกครองจิตของเราให้ดีได้จริง ๆ ฯ

นักปฏิบัติในพระพุทธศาสนานี้ พึงกำหนดเอาตัวสติ ที่มีอำนาจเหนือจิตนั้นมาตั้งลงตรงหน้า ทำหน้าที่กำหนดรู้ซึ่งจิต และรวมเอาดวงจิตเข้าตั้งไว้ในจิต พยายามจนกว่าจิตจะรวมเป็นหนึ่ง ท่านจึงจะเป็นผู้มีสติสัมปชัญญะพร้อมบริบูรณ์ในขณะเดียวกัน ฯ

๓. วิธีรวมจิตเข้าตั้งไว้ในจิต

มนสา สำวโร สาธุ สาธุ สพฺพตฺถ สำวโร

สพฺพตฺถ สำวุโต ภิกฺขุ สพฺพทุกฺขา ปมุจฺจติ ฯ

แปลความว่า สำรวมเอาจิตเข้าตั้งไว้ในจิตได้เป็นการดี และสำรวมระวังไม่ให้จิตฟุ้งซ่านไปในที่ทั้งปวงได้เป็นการดี ภิกษุผู้สำรวมระวังรักษา รอบคอบในที่ทั้งปวงแล้ว ย่อมเป็นผู้พ้นจากทุกข์ทั้งปวง ดังนี้ ฯ

วิธีรวมจิต พึงเป็นผู้มีสติตั้งไว้เฉพาะหน้า กำหนดรู้ซึ่งจิต ซึ่งเป็นตัวผู้รู้โดยธรรมชาติ ที่รู้สึก รู้นึก รู้คิด อยู่เฉพาะหน้า และพึงพิจารณา หรือระลึกอยู่ในใจว่า พระพุทธเจ้าอยู่ในใจ พระธรรมอยู่ในใจ พระอริยสงฆ์สาวกอยู่ในใจ เมื่อพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อยู่ในใจของเรานี้แล้ว เราไม่ต้องกังวลวุ่นวายอะไร และไม่ต้องส่งใจไปสู่ที่อื่น **เราต้องทำความตกลงกำหนดเอาแต่ใจของเราดวงเดียวเท่านี้ให้ได้**

เมื่อตกลงดังนี้ **พึงตั้งสติลงตรงหน้า กำหนดเอาตัวผู้รู้ คือ จิตเฉพาะหน้า นึกคำบริกรรมภาวนากรรมฐานบทใดบทหนึ่ง ซึ่งเป็นที่สบายแก่จิตของตน บริกรรมภาวนาสืบไป ฯ**

๔. วิธีนึกคำบริกรรมภาวนา

ก่อนแต่จะนึกคำบริกรรมภาวนา พึงตรวจดูให้รู้แน่เสียก่อนว่า สติได้กำหนดจิตถูกแล้วหรือยัง เมื่อรู้ว่าสติได้กำหนดจิตถูกแล้ว แต่จิตยังไม่สงบและยังไม่รวม พึงตรวจดูจิตต่อไปว่า จิตที่ยังไม่รวมเป็นเพราะเหตุใด เป็นเพราะจิตของเรายังไม่

ตกลงเชื่อมั่นต่อคุณพระรัตนตรัยอย่างนั้นหรือ หรือจิตของเรายังฟุ้งซ่านไปในอารมณ์อะไร

ถ้าจิตของเราตกลงเชื่อมั่นต่อคุณพระรัตนตรัยว่า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อยู่ในใจของเรานี้จริงแล้ว ก็เป็นอันนึกคำบริกรรมภาวนาได้แล้ว

แต่ถ้ายังไม่ตกลง และไม่เชื่อมั่น ต่อคุณพระรัตนตรัย ว่ามีในใจของเราจริง ก็นึกคำบริกรรมภาวนาไม่ได้ ถึงแม้นึกไป ก็ไม่สงบ และไม่รวมเป็นหนึ่งลงได้

จำเป็นต้องพิจารณาให้รู้รอบคอบเสียก่อนว่า จิตของเราคิดไปตามอารมณ์อะไร ในอารมณ์ที่จิตคิดไปนั้น เป็นอารมณ์ที่น่ารัก หรือเป็นอารมณ์ที่น่าเกลียด

เมื่อทราบว่าจิตของเราติดอยู่ในความรักก็ดี หรือติดอยู่ในความเกลียดก็ดี พึงทราบเถิดว่า จิตของเราลำเอียง จึงไม่ตกลงและไม่สงบ ฯ

เมื่อทราบความจริงดังนี้แล้ว พึงปฏิบัติดีปฏิบัติชอบดังต่อไปนี้ คือ **ตั้งสติลงเป็นกลาง** กำหนดเอาดวงจิตเข้ามาตั้งไว้เป็นกลาง ทำความรู้เท่าส่วนทั้ง ๒ คือ รู้เท่าทั้งส่วนความรัก ทั้งส่วนความเกลียด ตั้งตรงแน่วแน่อยู่ที่เฉพาะหน้า ฯ

เมื่อมีสติเป็นกลาง จิตก็ย่อมเป็นกลาง เมื่อจิตเป็นกลาง และได้ทำความรู้เท่าส่วนทั้ง ๒ รวมเอาจิตเข้ามาตั้งไว้เฉพาะหน้า ทั้งได้แลเห็นคุณพระรัตนตรัยแล้ว จิตนั้นปราศจากนิวรณ์แล้วว่างจากอารมณ์ นึกคำบริกรรมภาวนาบทใดบทหนึ่ง ซึ่งเป็นที่สบายของตน เป็นต้นว่า **'พุทฺโธ ธมฺโม สงฺโฆ ๆ'** ๓ จบ แล้วรวมลงเอาคำเดียวว่า **'พุทฺโธ ๆ'** เป็นต้น เป็นอารมณ์

นึกอยู่แต่ในใจ ไม่ออกปาก คือไม่ให้มีเสียง มีสติจดจ่อต่อจิตจริง ๆ จนจิตของเราตกลงสู่ภวังค์เอง ให้หยุดคำบริกรรมนั้นเสีย แล้วมีสติตามกำหนดเอาจิตในภวังค์ให้ตั้งมั่นเป็นสมาธิต่อไป ฯ

๔. วิธีกำหนดรู้จิตตกลงสู่ภวังค์เอง

ในเบื้องต้นนี้ จะกล่าวเรื่อง **ภวังค์** ให้ทราบก่อน แล้วจึงจะกล่าวเรื่อง **วิธีกำหนดรู้ซึ่งจิตตกสู่ภวังค์เอง** ให้ทราบเมื่อภายหลัง ฯ

คำว่า **'ภวังค์'** แปลว่า **จิตดวงเดิม** คือจิตเมื่อแรกเข้าสู่ปฏิสนธิในครรภ์ของมารดาแล้ว จิตตั้งภวังค์ขึ้นเป็นตัว**ภพ**

เหตุนั้น จิตที่ตกสู่ภวังค์แล้ว จึงเรียกว่า **จิตดวงเดิม**

อนึ่ง หน้าที่ของจิตเวลาอยู่ในภวังค์นี้ จิตมีหน้าที่ทำการสร้าง**ภพ** คือสืบต่ออายุให้เจริญรุ่งเรือง ไม่ทำการรับรู้ให้เห็นทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายภายนอก ฯ

มนุษย์ทุกคน เมื่อเข้าปฏิสนธิในครรภ์มารดา จิตตั้งภวังค์ขึ้นเป็นตัว**ภพ** แล้ว จึงได้ประสูติเป็น **ชาติ** มนุษย์มา ฯ

ในที่นี้มีประสงค์จะแสดงชื่อของ **ภวังค์** ให้ผู้ปฏิบัติได้ทราบไว้ทั้ง ๔ ชื่อ ในลำดับแห่งขณะจิตข้อ ๑-๒-๓ กับข้อที่ ๑๐ แห่งขณะจิต ๑๗ ขณะ ดังต่อไปนี้

๑. **อดีตภวังค์** จิตอยู่ในภวังค์ ปล่อยให้อารมณ์ล่วงไปเปล่า ๆ ตั้งแต่ ๑ ขณะ ถึง ๑๕ ขณะจิต

๒. **ภวังคจลนะ** จิตเคลื่อนไหวตัว จะออกจากภวังค์,

๓. **ภวังคุปัจเฉท** จิตขาดจากความไหวตัว,

๔. **ปัญจทวาราวัชชนะ** จิตออกสู่ทวารทั้ง ๕,

๕. **สันตีรณะ** จิตใคร่ครวญในอารมณ์,

๖. **สัมปฏิจฉันทะ** จิตน้อมรับอารมณ์

๗. **โวฏฐัพพณะ** จิตที่ตกลงจะถือเอาอารมณ์

๘. **กามาพจรชวนะ** จิตกามาพจร แล่นเนื่อง ๆ กันไป ๗ ขณะจิต

๙. **ตทาลัมพณะ** จิตรับเอาอารมณ์ได้สำเร็จความปรารถนา

๑๐. **ภวังคปาต** จิตตกลงจากภวังค์เดิมอีก

เรื่อง**ภวังคจิต** กับเรื่อง**ขณะจิต** ที่กล่าวมานี้ เป็นจิตของสามัญมนุษย์ทั่วไปในโลก ที่ยังไม่ได้ประพฤติปฏิบัติพระพุทธศาสนาเลย ก็เป็นอยู่อย่างนั้น ฯ

อนึ่ง เรื่องจิตที่ออกจากภวังค์ และตกเข้าสู่ภวังค์ ดังข้อที่กล่าวแล้วในขณะจิต ๑๗ ขณะ นั้น เป็นเรื่องที่จิตออกเร็ว เข้าเร็วมากที่สุด และออกอยู่ทุกเวลา เข้าอยู่ทุกเวลา ที่กระพริบตา จนสามัญมนุษย์ทั้งหลายไม่สามารถตามรู้ทันได้ แม้นัยน์ตาเมื่อดูสีของอันหนึ่ง ๆ อยู่แล้ว จะส่ายสายตาไปดูสิ่งอื่นอีก จิตก็ตกเข้าสู่ภวังค์ก่อน แล้วออกจากภวังค์ จึงดูสิ่งอื่นต่อไปได้ เป็นการรวดเร็วจนเราไม่รู้สึกว่าออกเมื่อไร เข้าเมื่อไร ฯ

นักปฏิบัติในพระพุทธศาสนานี้ มีประสงค์จะทำจิตให้เป็นสมาธิ มีปัญญาปรีชาญาณ รู้แจ้งแทงตลอดในพระธรรมวินัย จึงจำเป็นต้องกำหนดให้รู้จิตที่ตกลงสู่ภวังค์เอง ฯ

วิธีกำหนดให้รู้จิตที่ตกลงสู่ภวังค์เอง พึงมีสติกำหนดให้รู้จิตในเวลาที่กำลังนึกคำบริกรรมภาวนาอยู่นั้น ครั้นเมื่อเรามีสติจดจ่อต่อคำบริกรรมจริง ๆ จิตของเราก็ย่อมจดจ่อต่อคำบริกรรมด้วยกัน เมื่อจิตจดจ่อต่อคำบริกรรมอยู่แล้ว จิตย่อมตั้งอยู่ในความเป็นกลาง เมื่อจิตเป็นกลาง จิตย่อมวางอารมณ์ภายนอกหมดแล้ว จิตย่อมตกลงสู่ภวังค์เอง

เมื่อจิตตกลงสู่ภวังค์ ย่อมแสดงอาการให้รู้สึกได้ทุกคนตลอดไป คือแสดงให้รู้สึกว่า รวมวูบวาบลง ทั้งแรงก็ดี หรือแสดงให้รู้สึกว่า สงบนิ่งแน่ลงถึงที่แล้ว สว่างโล่งเยือกเย็นอยู่ในใจ จนลืมภายนอกหมด คือลืมตนลืมตัว หรือลืมคำบริกรรมภาวนา เป็นต้น

แต่บางคนก็ไม่ถึงกับลืมภายนอก แต่ก็ย่อมรู้สึกว่า เบากาย เบาใจ เยือกเย็น เป็นที่สบายเฉพาะภายในเหมือนกันทุกคน ฯ

พระพุทธเจ้าทรงรับรองความเบากาย เบาใจ นี้เรียกว่า **พระยุคคละ** มี ๖ ประการ คือ

๑. กายลหุตา จิตตลหุตา แปลว่า เบากาย เบาใจ

๒. กายมุทุตา จิตตมุทุตา แปลว่า อ่อนหวานพร้อมทั้งกายทั้งใจ

๓. กายปัสสัทธิ จิตตปัสสัทธิ แปลว่า สงบพร้อม ทั้งกาย ทั้งใจ

๔. กายุชุคคตา จิตตุชุคคตา แปลว่า เที่ยงตรงพร้อมทั้งกาย ทั้งใจ

๕. กายกัมมัญญตา จิตตกัมมัญญตา แปลว่า ควรแก่การกระทำพร้อมทั้งกาย ทั้งใจ

๖. กายปาคุญญตา จิตตปาคุญญตา แปลว่า คล่องแคล่ว สะดวกดีพร้อมทั้งกายทั้งใจ

และระงับทุกขเวทนาต่าง ๆ คือ ระงับความเหน็ดความเหนื่อย ความเมื่อย ความหิว ทั้งปวง ตลอดความเจ็บปวดทุกประการ ก็ระงับกลับหายไปพร้อมกัน รู้สึกได้รับความสบายกาย สบายใจ ปลอดโปร่งใจขึ้นพร้อมกันทีเดียว ฯ

เมื่อรู้สึกตัวดังข้อที่กล่าวมานี้ทั้งสิ้น หรือแม้แต่อย่างใดอย่างหนึ่ง พึงรู้ว่าจิตตกภวังค์แล้ว* ให้หยุดคำบริกรรมภาวนาที่นึกอยู่นั้นเสีย ไม่นึกอะไรต่อไปอีก เป็นแต่ให้มีสติตามกำหนดเอาจิตในภวังค์นั้นให้ได้ คือ ให้กำหนดรู้ว่า จิตของเราเมื่อตกเข้าไปสู่ภวังค์แล้ว ไปตั้งอยู่อย่างไร เมื่อมีสติกำหนดรู้แล้ว ให้มีสติชิดวงให้รอบ กำหนดเอาจิตไว้ในขอบเขตบริเวณแห่งสตินั้น จนกว่าจิตนั้นจะหดตัวละเอียดเข้าเอง และใสบริสุทธิ์เป็นหนึ่งอยู่เอง ตลอดประชุมอริยมัคคสมังคี เป็นเอกจิต เอกธรรม เอกมรรค อยู่เอง ฯ

เมื่อรู้ว่าจิตประชุมอริยมัคคสมังคีเองแล้ว พึงเป็นผู้มีสติตรวจดูให้รู้แจ้ง

---

* จิตในภวังค์เป็นจิตมืด เพราะมีอวิชชาหุ้มห่อ ครั้นมีสติตามทันในขณะนั้นจิตย่อมหายมืด และเป็นสมาธิ ถ้าสติตามไม่ทันย่อมหลับไปชั่วขณะหนึ่งแล้วสะดุ้งตื่นขึ้นและออกจากภวังค์ เพราะฉะนั้น ต้องทำสติให้แข็งแรง

ว่า สติพร้อมทั้งสัมปชัญญะ และสมาธิ กับองค์ปัญญา ตลอดองค์อริยมรรค ทั้ง ๘ ประการ ก็ประชุมพร้อมอยู่ในอริยมัคคสมังคี อันเดียวกัน ฯ

เมื่อรู้แจ้งประจักษ์ดังกล่าวมาฉะนี้ พึงรักษาความไม่ประมาท คืออย่าเผลอตัว และอย่าเผลอสติ ทั้งอย่าทอดธุระ ให้มีสติตามกำหนดรู้อยู่อย่างนั้น จนกว่าจะรู้สึกเหนื่อย หรือได้เวลาแล้ว จึงออกจากที่นั่งภาวนา อย่างที่กล่าวมาแล้วนี้ เรียกว่า 'ภาวนาอย่างละเอียด' ฯ

๖. วิธีออกจากสมาธิ

เมื่อจะออกจากที่นั่งสมาธิภาวนานั้น ให้พึงออกในเวลาที่รู้สึกเหนื่อย หรือได้เวลาตามที่กำหนดไว้ แล้วจึงออกจากที่นั่งสมาธิภาวนา แต่เมื่อจะออกจากที่นั่งจริง ๆ นั้น อย่าออกให้เร็วนัก จนเผอเรอลืมสติไม่ดี พึงออกจากที่นั่งสมาธิภาวนา ด้วยความมีสติพิจารณาเหตุผล ให้รอบคอบทั้งกิจเบื้องต้น และกิจเบื้องปลายก่อน คือ

กิจเบื้องต้น ให้ระลึกถึงวิธีที่เราได้เข้านั่งสมาธิครั้งแรก ว่าเบื้องต้นเราได้เข้าสมาธิอย่างไร และได้ตั้งจิตกำหนดจิตอย่างไร จิตของเราจึงรวมลง และสงบจากอารมณ์ลงได้ ฯ

กิจเบื้องปลาย คือเมื่อจิตของเราสงบแล้ว ว่าในเบื้องต้น เราได้เข้าสมาธิอย่างนั้น ตั้งสติอย่างนั้น กำหนดจิตอย่างนั้น พิจารณาและนึกคำบริกรรมอย่างนั้น จิตของเราจึงได้สงบ และรวมลงเป็นอย่างนี้ เมื่อจิตของเรารวมลงแล้ว เราได้ตั้งสติกำหนดจิตอย่างนี้ พิจารณาอย่างนี้ ได้ความรู้จริง เห็นจริง อย่างนี้ ฯ

เมื่อได้ความชัดเจนแล้ว พึงทำ**โยนิโสมนสิการะ** คือกำหนดไว้ในใจว่า ถ้าเราออกจากที่นั่งนี้แล้ว เราก็จะกำหนดจิตของเราไว้ให้ดีอยู่อย่างนี้เสมอตลอดไป ไม่ให้เผลอสติได้ ครั้นเมื่อเข้าสมาธิอีกคราวหลัง เราก็จะเข้าให้ถูกตามวิธีที่เราได้ทำมาแล้วนี้ทุกประการ ฯ

เมื่อได้ทำโยนิโสมนสิการะ คือกำหนดไว้ในใจดีแล้ว จึงออกจากที่นั่งสมาธิ

ภาวนา นอนลงไป ก็ให้กำหนดใจนั้นไว้จนนอนหลับ ครั้นเมื่อตื่นขึ้นจากหลับ ก็ให้มีสติกำหนดเอาใจไว้ตลอดวันและคืน ยืน เดิน นั่ง นอน พึงพยายามทำความเป็นผู้มีสติ กำหนดรู้ซึ่งจิตของตนเสมอจนกว่าจะชำนาญ คล่องแคล่ว ด้วยวสี ๕ ประการ คือ

๑. อาวัชชนวสี ชำนาญในการพิจารณาอารมณ์ของสมาธิภาวนา

๒. สมาปัชชนวสี ชำนาญในการเข้าสมาธิภาวนา

๓. อธิฏฐานวสี ชำนาญในการตั้งสติ ทำจิตให้เป็นสมาธิไว้ให้มั่นคง ดำรงไว้ได้นานตามต้องการ ไม่ให้เคลื่อนคลาดจากที่กำหนดเดิม

๔. วุฏฐานวสี ชำนาญในการออกจากสมาธิภาวนา โดยเคลื่อนจิตออกจากที่กำหนดเป็นสมาธิภาวนานั้นโดยลำดับ ออกมาตามระยะที่เข้าไป

๕. ปัจจเวกขณะวสี ชำนาญในการพิจารณาองค์ของฌานให้รอบคอบในเวลาที่จะออกจากที่นั่งสมาธิภาวนานั้น

นักปฏิบัติพระพุทธศาสนา ย่อมเป็นผู้ชำนาญในวสีทั้ง ๕ ประการเหล่านี้ ฯ

ครั้นเมื่อเป็นผู้ชำนาญในวสีทั้ง ๕ ประการเหล่านี้แล้ว พึงตรวจดูชั้นภูมิแห่งจิต ว่าภูมิจิตของเรา เท่าที่เราได้พิจารณา เห็นว่าชำนาญด้วยวสีทั้ง ๕ ประการนั้น ภูมิจิตได้สำเร็จอริยมรรค ฯ

ในคัมภีร์**พระอภิธัมมัตถสังคหะ** พระอนุรุทธาจารย์เจ้า สอนให้บำเพ็ญวสีให้ชำนาญ โดยลำดับชั้นภูมิแห่งอริยมรรค อริยผล ดังต่อไปนี้ ฯ

เมื่อชำนาญใน**ปฐมมรรค** หรือ **ปฐมฌาน** ดีแล้ว จึงกระทำความเพียรเพื่อละเสียซึ่งส่วนที่หยาบ มี**วิตก** เป็นต้น โดยสมควรแก่ลำดับแห่งอริยมรรค อริยผล ต่อไปจึงเข้าสู่**ทุติยมรรค ทุติยผล** หรือ **ทุติยฌาน** และ**ตติยมรรค ตติยผล** หรือ**ตติยฌาน** ตลอดจน**จตุตถมรรค จตุตถผล** หรือ**จตุตถฌาน** โดยสมควรแก่การบำเพ็ญ ในข้อปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ทุกประการเทอญ ฯ

๗. อริยมัคคสมังคี

คำที่เรียกว่า **'อริยมัคคสมังคี'** เป็นคำพูดเรียกชื่อแห่งภูมิจิต ที่นักปฏิบัติได้นั่งสมาธิ รวมจิตลงถึงความเป็นหนึ่งแล้ว และในที่ประชุมแห่งอริยมัคคสมังคีนั้น เป็นที่ประชุมพร้อมแห่งองค์อริยมรรคทั้ง ๘ ประการ ประชุมพร้อมอยู่เองด้วย อริยสัจธรรมทั้ง ๔ ประการก็ประชุมพร้อมอยู่เองด้วย ตลอดพระธรรมวินัยทั้ง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ก็ประชุมพร้อมอยู่เองในขณะจิตอันเดียวกันนั้นด้วย ฯ

นักปฏิบัติผู้รู้เร็ว สามารถรู้พร้อมในขณะจิตที่รวมเป็นหนึ่ง นิ่ง ถึงที่ประชุมแห่งอริยมัคคสมังคีนั้นโดยเร็ว เรียกว่า **สุขปฏิปทา ขิปปาภิญญา** ฯ

แต่นักปฏิบัติผู้รู้ช้า ก็ไม่สามารถจะรู้เร็วพร้อมในขณะที่จิตรวมลงถึงความเป็นหนึ่งแห่งอริยมัคคสมังคีนั้น เรียกว่า **สุขปฏิปทา ทันธาภิญญา** ฯ

อีกโวหารหนึ่ง โบราณาจารย์เจ้าเรียกว่า **'เอกวิธาภิสมัย'** แปลว่า ตรัสรู้ได้ในขณะจิตดวงเดียว ฯ

บัดนี้ จะอธิบายคำว่า **'มรรค, อริยมรรค, ผล, อริยผล'** นั้นต่อไป

คำว่า **'มรรค'** เป็นชื่อแห่งหนทางทั่วไปในมนุษยโลก เทวโลก พรหมโลก ตลอดเป็นชื่อแห่งหนทาง **พระนวโลกุตระ** คือ **ทางพระนิพพาน** ฯ

คำว่า **'อริยมรรค'** เป็นชื่อแห่งหนทางพระนวโลกุตระ คือ เป็นชื่อแห่งหนทางพระนิพพานอย่างเดียว ไม่ทั่วไปในหนทางอื่น ๆ ฯ

คำว่า **'ผล'** เป็นชื่อแห่งความสำเร็จ หรือความบรรลุ ตลอดความตรัสรู้ ฯ ว่าโดยเฉพาะในทางโลกีย์ หมายเอาความสำเร็จผลที่ตนต้องการ ในทางโลกุตระหมายถึงดวงปัญญา ฯ

คำว่า **'อริยผล'** เป็นชื่อแห่งมรรคผล ธรรมวิเศษ ในทางโลกุตระอย่างเดียว ไม่เกี่ยวข้องในทางโลกีย์ ฯ

บัดนี้ จะอธิบาย **เหตุ** หรือ **ปัจจัย** ที่ทำให้เกิดมีมรรคมีผลขึ้น ฯ

ข้อนี้ นักปฏิบัติพึงทราบดังนี้ว่า **'มรรค'** ก็ดี **'อริยมรรค'** ก็ดี ตกแต่งเอาเองได้ **'ผล'** ก็ดี **'อริยผล'** ก็ดี ตกแต่งเอาเองไม่ได้ เป็นของเป็นเอง หรือสำเร็จเอง มาจากมรรค และอริยมรรค ที่ตกแต่งถูกต้องแล้ว ฯ

เมื่อบุคคลต้องการผลประโยชน์ในทางโลกีย์ ก็ให้พึงตกแต่งมรรคในทางโลกีย์ให้ถูกต้อง เช่น ต้องการเดินไปมาสะดวก ก็ให้ตกแต่งถนนหนทางให้เรียบร้อย ต้องการมีวิชาความรู้ ก็ให้ศึกษาเล่าเรียนวิชาความรู้ต่อครูอาจารย์ ถ้าต้องการความมั่งคั่งบริบูรณ์ด้วยทรัพย์สมบัติมาก ๆ ให้ตกแต่งการค้าขายให้ถูกต้องในทางสุจริตธรรม ถ้าต้องการเป็นคนดี ก็ให้ตกแต่งความประพฤติปฏิบัติของตนให้เป็นคนซื่อสัตย์สุจริตธรรม ถ้าต้องการเป็นคนมีชื่อเสียง ยศถาบรรดาศักดิ์ ให้ตกแต่งตนเป็นคนทำราชการแผ่นดินให้ถูกต้องในทางราชการนิยม ฯ

เมื่อบุคคลต้องการโลกุตระ ให้ตกแต่งอริยมรรคให้ถูกต้องตามพระพุทธพจน์เดิมของพระพุทธเจ้า ซึ่งจะแสดงในข้อต่อไปข้างหน้า ฯ

ในที่นี้ ประสงค์จะแสดงรูปเปรียบเทียบไว้พอเป็นนิทัสนะ

มรรค กับ **ผล** มีรูปเปรียบ เหมือนบุคคลปลูกต้นไม้ลงในพื้นที่ไร่ที่สวน หรือปลูกต้นข้าวลงในพื้นที่นา ในเวลากำลังปลูกอยู่ก็ดี และเวลาบังเกิดเป็นต้นเป็นลำแล้ว แต่ต้นลำยังอ่อนอยู่ก็ดี ย่อมไม่แลเห็นผล อาศัยความเชื่อแน่ในใจว่าถ้าต้นลำแก่เต็มที่ และถึงฤดูเป็นผล ก็จะต้องเป็นผลแน่ และเป็นผลจริง ๆ ด้วย ฉันใดก็ **มรรค** กับ **ผล** ก็มีรูปเปรียบเหมือนกัน ฉันนั้น ฯ

อริยมรรค กับ **อริยผล** มีรูปเปรียบเหมือนบุคคลก่อไฟ หรือจุดตะเกียงเจ้าพายุ ในเวลากำลังก่อไฟ หรือกำลังจุดตะเกียงเจ้าพายุอยู่นั้น ไฟยังไม่ติดก็ยังไม่สว่าง ฉันใด ก็เหมือนกันฉันนั้น ต่อเมื่อเวลาก่อไฟติดแล้ว หรือจุดตะเกียงเจ้าพายุติดแล้ว ย่อมบังเกิดแสงสว่างขึ้นพร้อมกัน ฉันใดก็ดี **อริยผล** ก็มีรูปเปรียบเหมือนกันฉันนั้น ฯ

ตรงตามพุทธภาษิตว่า **นตฺถิ ปญฺญา สมา อาภา** แสงสว่างเสมอด้วยปัญญาไม่มี ดังนี้ ข้อนี้แสดงให้เห็นว่า **อริยผล** คือดวงปัญญาซึ่งบังเกิดสว่างไสวขึ้น ในเวลาที่จิตประชุมอริยมรรคแล้ว ฯ

วิธีตกแต่งอริยมรรค

นักปฏิบัติ**ฝ่ายฆราวาส** พึงตกแต่งตนให้ถึงพระไตรสรณคมน์ เป็นโลกียสรณคมน์ก่อน แล้วปฏิบัติให้ถึงโลกุตตระสรณคมน์ต่อไป ฯ และตกแต่งทาน ตกแต่งศีล ตกแต่งข้อวัตรปฏิบัติให้ถูกต้องเรียบร้อยทุกประการ ตลอดตกแต่งสติสัมปชัญญะ รวมจิตให้สงบแลตั้งมั่นเป็นสมาธิ ประชุมอริยมัคคสมังคี ดังนี้ ชื่อว่า**ตกแต่งอริยมรรค** ฯ

นักปฏิบัติ**ฝ่ายบรรพชิต** ให้ตกแต่งศีลธรรม ๕ ประการ คือ

๑. พึงตกแต่งสมบัติทั้ง ๕ ให้ปราศจากวิบัติทั้ง ๕ ประการ คือ

ก. ตกแต่ง**วัตถุสมบัติ** ให้ปราศจากวัตถุวิบัติ

ข. ตกแต่ง**สีมาสมบัติ** ให้ปราศจากสีมาวิบัติ

ค. ตกแต่ง**ญัตติสมบัติ** ให้ปราศจากญัตติวิบัติ

ง. ตกแต่ง**อนุสาวนสมบัติ** ให้ปราศจากอนุสาวนวิบัติ

จ. ตกแต่ง**ปริสสมบัติ** ให้ปราศจากปริสวิบัติ

๒. พึงตกแต่งกาย วาจา ใจ ให้บริสุทธิ์ปราศจากโทษ ๕ โทษ ๘ โทษ ๑๐ โทษ ๒๒๗ ทรงไว้ซึ่งความเป็นผู้มี ศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ ศีล ๒๒๗ และจตุปาริสุทธศีลทั้ง ๔ ประการ ให้บริสุทธิ์เรียบร้อย ฯ

๓. พึงตกแต่ง กิจวัตร ๑๐ ธุดงควัตร ๑๓ ขันธวัตร ๑๔ ให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท ฯ

๔. พึงตกแต่ง สติ ให้เป็นมหาสติ คือเบื้องต้น มีสติเฉพาะหน้า กำหนดตัวผู้รู้ เฉพาะหน้า รวมจิต ประชุมอริยมรรคได้แล้ว ตรวจค้นร่างกาย พิจารณาเวทนา จิต ธรรม จนเป็นที่ตั้งของจิตได้จริง ๆ ตลอดทำสัมปชัญญะให้รู้ตัว และ

รู้จิตพร้อมทุกขณะตลอดไป ฯ

๕ พึงตกแต่งสมาธิ พร้อมทั้งตกแต่งดวงจิต ความคิด ความเห็น ตลอดความตั้งใจ ไว้ในที่ชอบ ให้ถูกต้องเรียบร้อยจริง ๆ ฯ

เมื่อนักปฏิบัติ ทั้งคฤหัสถ์ บรรพชิต ได้ตกแต่งข้อปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ถูกต้องเรียบร้อยดีแล้ว **อัฏฐังคิกมรรค**ทั้ง ๘ ประการ ก็เป็นอันถูกตกแต่งถูกต้องไปพร้อมกันอยู่ในตัวเสร็จแล้ว เหมือนหันลานนาฬิกา เมื่อหันถูกต้องเต็มบริบูรณ์แล้ว เครื่องจักรอื่น ๆ ก็หันไปพร้อมกันเอง ฉันใดก็ดี **อัฏฐังคิกมรรค** ทั้ง ๘ ประการ เหล่านี้ ก็เหมือนกันฉันนั้น ฯ

ข้อนี้มีอรรถาธิบาย ดังต่อไปนี้ คือ ฯ

เมื่อตกแต่งสมบัติทั้ง ๕ และตกแต่งกาย วาจา ใจ ให้บริสุทธิ์ ปราศจากโทษทั้งปวงดังกล่าวแล้ว ตลอดได้ตกแต่ง กิจวัตร ๑๐ ธุดงควัตร ๑๓ ขันธวัตร ๑๔ ถูกต้องเรียบร้อยดีแล้ว ก็ชื่อว่าตกแต่ง**อริยมรรค ข้อที่ ๓-๔-๕** คือ **สัมมาวาจา สัมมากัมมันโต สัมมาอาชีโว** แปลว่า มีวาจาชอบ มีการงานชอบ มีอาชีพชอบ ประชุมพร้อมอยู่แล้วในความเป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์ เป็นอธิศีล ฯ

ในเมื่อได้ตกแต่ง **สติ** ให้เป็น**สัมมาสติ** พร้อมทั้ง**สมาธิ** และ**สัมปชัญญะ** รู้ตัว รู้จิตทุกขณะตลอดไปนั้น ชื่อว่าได้ตกแต่ง**อริยมรรค ข้อ ๖-๗-๘** คือ **สัมมาวายาโม สัมมาสติ สัมมาสมาธิ** แปลว่า มีความเพียรชอบ มีสติชอบ มีสมาธิชอบ ประชุมพร้อมอยู่แล้วในความเป็นผู้มี**สมาธิสิกขา** เป็น **อธิจิตตสิกขา** ฯ

ในเมื่อได้ตกแต่งความรู้ ความคิด ความเห็น ตลอดความตั้งใจ ไว้ในที่ชอบถูกต้องเรียบร้อยแล้ว ชื่อว่า ได้ตกแต่ง**อริยมรรค ข้อที่ ๑-๒** คือ **สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปโป** แปลว่า ความเห็นชอบ ความดำริชอบ ประชุมพร้อมอยู่ในความเป็นผู้มี**ปัญญาสิกขา** เป็น**อธิปัญญา** ฯ

นักปฏิบัติในพระพุทธศาสนานี้ พึงเดินมรรคให้ถูก ดังต่อไปนี้ คือ บำเพ็ญศีล สมาธิ ปัญญา ให้เป็น **อธิศีล อธิจิต อธิปัญญา** ถึงพร้อมบริบูรณ์อยู่แล้ว

ชื่อว่า เป็นผู้เดินตามหนทางอริยมรรคถูกต้องแล้ว ฯ

บัดนี้ จักแสดง**อริยมรรคสมังคี** ต่อไป

นักปฏิบัติ เมื่อเป็นผู้มีสติสมบูรณ์ มีสัมปชัญญะบริบูรณ์ ได้พยายามทำความเพียรประกอบกับจิตอยู่เสมอ คือมีสติกำหนดจิต หรือประคับประคองจิต ยังจิตให้ตกสู่ภวังค์เองแล้ว ประคับประคองเอาจิตในภวังค์ให้ตั้งมั่นเป็นสมาธิอยู่ได้ ไม่ไป ไม่มา ไม่ออก ไม่เข้า ไม่ขึ้น ไม่ลง เป็นหนึ่งจริง ๆ ตลอดเป็นวิหารธรรม เครื่องอยู่ของจิต และเป็น**เอกวิธาภิสมัย** ตรัสรู้ได้ในขณะจิตดวงเดียว ว่าอริยมรรคทั้ง ๘ ประการ ได้ประชุมพร้อมกันแล้วในจิตดวงเดียวเมื่อใด เมื่อนั้นนักปฏิบัติย่อมรู้ เป็น**ปัจจัตตัง** จำเพาะกับจิต ว่าจิตของเราได้ประชุมอริยมัคคสมังคีครั้งหนึ่งแล้ว หรือสองครั้ง สามครั้ง ตลอดประชุมถึง ๔ ครั้ง ก็ย่อมรู้ตลอดไป ฯ

ตามนัยแห่งพระพุทธฎีกา ที่ตรัสเทศนาใน**สังฆคุณ** ว่า **'ยทิทำ จตฺตาริ ปุริสยุคานิ อฏฺฐปุริสปุคฺคลา'** แปลว่า นี่อย่างไร คู่ของบุรุษ ๔ คู่ นับเรียงตามลำดับตัวบุคคลเป็น ๘ บุคคล ดังนี้ ฯ

เมื่อนักปฏิบัติ ได้ปฏิบัติตามพระพุทธฎีกานี้ถูกต้องแล้ว **จิตย่อมประชุมอริยมัคคสมังคีถึง ๔ ครั้ง สำเร็จเป็นมรรค ๔ ผล ๔** ดังที่ปรากฏแจ้งอยู่แล้วใน**นวโลกุตรธรรม ๙ ประการ** ฯ

บัดนี้ จักแสดง**อริยผล**พอรู้เงื่อน เพื่อเป็นทางปฏิบัติดีปฏิบัติชอบสืบไป ฯ

นักปฏิบัติในพระพุทธศาสนานี้ เมื่อเป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ดำเนินตามหนทางอริยมรรคถูกต้องดังกล่าวแล้ว ตลอดจนจิตประชุมอริยมัคคสมังคีเองแล้ว ย่อมบังเกิด**อริยผล** แจ้งประจักษ์ใจดังต่อไปนี้ ฯ

๑. บังเกิดมี**วิหารธรรม** เป็นเครื่องอยู่ พร้อมทั้งมีธรรมจักษุ ดวงตา

เห็นธรรมแจ้งประจักษ์ ฯ

๒. บังเกิดมี **จักขุกรณี ญาณกรณี** คือ เห็นทางปฏิบัติ อันเป็นกลาง ซึ่งไม่ลำเอียง เข้าไปใกล้ในความรัก และความเกลียด กระทำดวงตาภายในให้บังเกิดเป็นตาอริยบุคคล พร้อมทั้งกระทำญาณะความรู้วิเศษ ดำเนินตามหนทางอันเกษมจากโยคะทั้งปวงไปได้โดยสะดวก ฯ

๓. บังเกิดมี **อุปสมาย อภิญญาย** คือเข้าถึงความเป็นผู้สงบรำงับ และบังเกิดมี**อภิญญา** ความรู้ยิ่ง เห็นจริงในพระธรรมวินัยนี้ ทุกประการ ฯ

๔. บังเกิดมี **อริยผล** คือ มี**ปัญญาจักษุ** ดวงตาเป็นดวงปัญญา ปรีชาญาณ หยั่งรู้หยั่งเห็นในสารพัดไญยธรรม (ธรรมที่ควรรู้) ทั้งปวง ฯ

๕. บังเกิดมี**พระพุทธเจ้า**ขึ้นในโลก คือถ้านักปฏิบัติเป็น**พระโพธิสัตว์** ผู้ทรงสร้าง**พระสมติงสบารมี**เต็มบริบูรณ์แล้ว ได้มาปฏิบัติพระพุทธศาสนา ถูกต้องตามหนทางแห่งความตรัสรู้นี้ เป็น**สัพพัญญูพุทธะสัมมาสัมพุทธเจ้า**ขึ้นในโลก **ทรงทศพลญาณ มีพระสมันตจักษุ** ดวงตาอันแจ่มใสสว่างยิ่ง ไม่มีแสงสว่างอื่นเสมอได้ ทรงทัสนาการทั่วไปในพระธรรมวินัยทั้ง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ตลอดได้ทรงทัสนาการทั่วไปใน**ไตรโลกธาตุ**ทั้งสิ้นด้วย ฯ

อริยผล เท่าที่แสดงมาทั้งสิ้นนี้ เป็นอริยผลที่กล่าวเป็นส่วนรวม และแสดงเป็นกลาง ๆ พึงได้ทั้ง**สมถะ** และ**วิปัสสนา** ไม่ได้ชี้ขาดลงไปว่า ผู้นั้นได้สำเร็จมรรคผลธรรมวิเศษชั้นนั้น ๆ ข้อนี้เอาไว้ให้นักปฏิบัติได้แล้ว ได้รู้เป็นปัจจัตตังโดยเฉพาะตนเอง ฯ

๘. วิธีเดินจงกรมภาวนา

วิธีเดินจงกรมภาวนา เป็นวิธีภาวนาเปลี่ยนอิริยาบถ คือ เปลี่ยนจากการนั่งสมาธิภาวนา มาทำความเพียรภาวนาในอิริยาบถเดิน เรียกว่า **เดินจงกรมภาวนา** ฯ

เปลี่ยนมาทำความเพียรภาวนาในอิริยาบถยืน เรียก **ยืนกำหนดจิต** ฯ

เปลี่ยนมาทำความเพียรภาวนาในอิริยาบถนอน เรียก **นอนพุทธไสยาสน์** หรือ**สีหไสยาสน์** ก็เรียก ฯ

เมื่อจะเดินจงกรม นักปฏิบัติพึงกำหนดหนทางจงกรมที่เราจะพึงเดิน ว่าเราจะเดินจากที่นี้ไปถึงที่นั้น หรือถึงที่โน้น เป็นระยะทางจงกรมสั้น ๆ หรือระยะทางจงกรมยาว ๆ แล้วแต่ความต้องการ หรือแล้วแต่สถานที่พึงกำหนด หรือตกแต่งทางจงกรมตามสมควรที่เราจะเดินได้โดยสะดวก ฯ

วิธีเดินจงกรม ให้ไปยืนที่ต้นทางแห่งที่จงกรมนั้นแล้ว พึงยกมือทั้ง ๒ ขึ้น ประนมมือทั้ง ๒ ไว้เหนือหว่างคิ้ว ระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย คือระลึกถึงคุณพระพุทธเจ้า พร้อมทั้งคุณพระธรรม และคุณพระอริยสงฆ์สาวก ว่า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ทั้งสามเป็นสรณะที่พึ่ง ที่ระลึก ที่เคารพนับถือของข้าพเจ้า แล้วตั้งเป็นความสัตย์อธิษฐานไว้ในใจว่า บัดนี้ข้าพเจ้า จะตั้งใจปฏิบัติพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นเครื่องปฏิบัติบูชาพระพุทธเจ้า พร้อมทั้งพระธรรม และพระอริยสงฆ์สาวก ด้วยอำนาจแห่งคุณพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ นี้ ขอจงดลบันดาล ให้น้ำใจของข้าพเจ้า จงสงบรำงับ และตั้งมั่นเป็นสมาธิ แล้วจงบังเกิดมีปัญญา ปรีชาญาณ รู้แจ้งแทงตลอด ในคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ทุกประการ เทอญ ฯ

เมื่อตั้งเป็นความสัตย์ และอธิษฐานไว้ดีแล้ว เอามือทั้ง ๒ วางจากการประนมมือ หย่อนมือทั้ง ๒ ลงมา แล้วเอามือข้างขวาจับมือข้างซ้าย หย่อนมือลงไว้ตรงข้างหน้า เจริญพรหมวิหารทั้ง ๔ จบแล้วทอดตาลงเบื้องต่ำ ตั้งสติกำหนดจิตตามแบบวิธีนั่งสมาธิที่กล่าวแล้ว นึกคำบริกรรมภาวนาบทเดียวกันกับนั่งสมาธิภาวนา เสร็จแล้วออกเดินจงกรม ตั้งแต่หัวสุดจงกรมข้างนี้ ไปถึงหัวสุดจงกรมข้างโน้น เดินกลับจากหัวสุดทางเดินจงกรมข้างโน้น มาถึงหัวสุดจงกรมข้างนี้ เพียรพยายามเดินกลับไปกลับมา ไม่ต้องนับเที่ยว ให้นับสติ นับดวงจิต ว่าสติของเราดีหรือไม่ ดวงจิตของเราสงบหรือยัง ถ้ายังไม่สงบก็ให้เพียรพยายามเดินอยู่อย่างนั้น จนกว่าจิตของเราจะสงบลงได้จริง ๆ

เมื่อจิตสงบครั้งแรก ยังตั้งสติไม่ได้ ก็อย่าเพิ่งเดินต่อไป ให้หยุดยืนกำหนดจิตอยู่ก่อน จนกว่าจิตรวมสนิทดีแล้ว เราตั้งสติได้แล้ว จึงเดินต่อไปอีก ด้วยความเป็นผู้มีเพียรเพ่งอยู่

พยายามทำความเพียรให้เป็นไปทางใจ จนกว่าจะชำนาญคล่องแคล่วในสมาธิภาวนา ฯ

ในวิธีเดินจงกรมภาวนานี้ มีวิธีกระทำความเพียรให้เป็นไปทางใจด้วยใช้สติสัมปชัญญะ นึกคำบริกรรมภาวนาบทเดียวกันกับนั่งสมาธิภาวนา จุดประสงค์ต้องการให้จิตตั้งมั่นเป็นสมาธิเหมือนกัน ต่างกันแต่อิริยาบถนั่งกับเดินเท่านั้น ฯ

นักปฏิบัติในพระธรรมวินัยนี้ ตั้งอยู่ในความเป็นผู้ไม่ประมาท ย่อมสนใจและเอาใจใส่ กระทำความพากความเพียร ทั้งยืน ทั้งเดิน ทั้งนั่ง ทั้งนอน ให้ชำนาญคล่องแคล่วจริง ๆ จนกว่าจะแตกฉานในห้องพระไตรปิฎก ฯ

๙. นิมิตสมาธิ

บัดนี้จักได้แสดงเรื่อง **นิมิตในสมาธิภาวนา** และ**เรื่องวิธีแก้นิมิต** ต่อไป ฯ

ในเบื้องต้นนี้ จะได้แสดง**ชื่อของนิมิต** ที่พระอนุรุทธาจารย์เจ้า ได้แสดงไว้ในคัมภีร์**พระอภิธัมมัตถสังคหะ** ว่า **'ตีณิ นิมิตฺตานิ'** แปลว่า ในพระสมถกรรมฐานภาวนา ประกอบด้วยนิมิตมี ๓ ประการ คือ

๑. บริกรรมนิมิต

๒. อุคคหนิมิต

๓. ปฏิภาคนิมิต

นิมิตทั้ง ๓ ประการ เหล่านี้ **พระอนุรุทธาจารย์เจ้า** แสดงไว้แล้ว ก็เป็นอันถูกต้องดีแล้ว คือเป็นของมีจริงตามที่ท่านกล่าวไว้ทุกประการ ฯ

นักปฏิบัติในพระพุทธศาสนานี้ โดยมากก็ถือเป็นเครื่องรู้ เป็นเครื่องเล่น เป็นเครื่องพิจารณา **แต่ผู้มุ่งโลกุตรธรรมเป็นเครื่องอยู่อันแท้จริงแล้ว ย่อมไม่ติดข้องอยู่ในนิมิตทั้งหลายเหล่านี้ ฯ** คือ เมื่อเห็นแล้ว ก็แก้ไขให้หลุดพ้นผ่านไป ก้าวหน้าสู่**โลกุตรธรรม**อย่างเดียว ฯ

เรื่องนิมิตที่ปรากฏเห็น หรือบังเกิดขึ้นนั้น มีนัยดังกล่าว ต่อไปนี้ คือ

๑. จิตในเวลานอนหลับ ก็บังเกิดนิมิตได้ เรียกว่า **ฝัน**

๒. จิตในเวลานั่งสมาธิ ก็บังเกิดนิมิตได้ เรียกว่า **นิมิตสมาธิ** ฯ

ในที่นี้มีประสงค์จะอธิบายเฉพาะแต่ **นิมิตสมาธิ** เท่านั้น **เพื่อไม่ให้หลงไปตามนิมิต** จะได้มีปัญญาเท่าทันนิมิต ต่อไป ฯ

เรื่อง**นิมิตสมาธิ** ในเวลานั่งสมาธิภาวนาจิตตกลงสู่ภวังค์แล้ว เผลอสติ บังเกิดมีนิมิตเป็นเรื่องราวใหญ่โตขึ้นก็มี หรือไม่เผลอสติ จิตเป็น**ขณิกสมาธิ อุปจารสมาธิ อัปปนาสมาธิ** ย่อมมีนิมิตต่าง ๆ บังเกิดขึ้น ปรากฏเห็นชัดในจักขุทวาร มโนทวาร ฯ

นักปฏิบัติบางจำพวก กระทำปุพพภาคแห่งการปฏิบัติเบื้องต้นไม่ถูกต้อง จะกระทำโลกุตตระให้แจ้งก็ทำไม่ได้ เมื่อนั่งสมาธิภาวนา ได้แต่เพียง**นิมิตสมาธิภาวนา** คือได้เห็นนิมิตต่าง ๆ มาปรากฏ ในจักขุทวาร มโนทวาร เท่านั้น ก็ดีใจ บังเกิดถือทิฏฐิมานะ ว่าตนได้รู้ ได้เห็น และได้สำเร็จมรรคผล ธรรมวิเศษชั้นนั้น ๆ ไม่รู้เลยว่าตนเป็นผู้หลงติดข้องอยู่ใน**ชั้นโลกีย์** ไม่ใช่ชั้นโลกุตตระ ฯ

นักปฏิบัติ ผู้มีปุพพภาคแห่งการปฏิบัติเบื้องต้น ได้กระทำถูกต้องแล้ว เมื่อนั่งสมาธิภาวนา จิตตกลงสู่ภวังค์ บังเกิดมีนิมิตขึ้นก็ดี หรือจิตเป็นขณิกสมาธิ อุปจารสมาธิ อัปปนาสมาธิ อันใดอันหนึ่ง บังเกิดมีนิมิตปรากฏให้เห็นชัดในจักขุทวาร มโนทวาร ย่อมไม่ดีใจ เสียใจ คือ **ไม่ยินดียินร้ายในนิมิตนั้น ๆ ย่อมเป็นผู้มีสติทำจิตให้เป็นสมาธิตลอดไป** ฯ

นิมิตบางประการ เป็นนิมิตที่น่ากลัว กระทำให้จิตหวาดเสียวตกใจกลัวก็มี ผู้ไม่มีสติอาจฟุ้งซ่าน เสียสติอารมณ์ไปก็เป็นได้

จึงขอเตือนสติไว้ในที่นี้ว่า ท่านผู้ปฏิบัติใหม่ทั้งหลาย พึงเป็นผู้มีสติกำหนดจิตไว้ให้ดี อย่าตกใจกลัว และอย่าประมาท กระดาก เก้อเขิน คืออย่าเป็นผู้กล้าหรือเป็นผู้กลัวจนเกินไป ถ้ากล้าเกินไป ก็ทำให้ใจฟุ้งซ่านได้ หรือกลัวเกินไป ก็ทำให้เสียสติ อารมณ์ท้อถอยจากความเพียร ไม่อาจนั่งสมาธิภาวนาอีกได้ **เพราะหลงนิมิต** เท่านั้น ฯ

อนึ่ง นิมิตบางประการ แสดงเรื่องมนุษย์ บางประการเรื่องสวรรค์ บางประการแสดงเรื่องพระนิพพาน ฯ

นักปฏิบัติบางจำพวก ชอบเล่นนิมิตมากเกินไป ก็หลงเพลินไปเที่ยวเล่นในมนุษยโลก และเที่ยวเล่นในสวรรค์ ตลอดเข้าสู่นิพพาน ตามอาการของนิมิตที่ปรากฏ จนสามารถพูดอวดได้ว่า ตนได้สำเร็จสวรรค์ สำเร็จพระนิพพานไปแล้ว ครั้นออกจากสมาธิแล้ว ก็เปล่า ๆ หาได้สำเร็จอะไรไม่ นี่แสดงว่า**นิมิตหลอกให้หลง ก็หลงตามจริง ๆ ด้วยความเข้าใจผิด เห็นผิดจากความเป็นจริงทุกประการตลอดไป** ฯ

นักปฏิบัติ ในพระธรรมวินัยนี้ ที่มุ่งโลกุตรธรรมจริง ๆ ย่อมเป็นผู้ไม่หลงไปตามอาการของนิมิต เมื่อนิมิตบังเกิดขึ้น ย่อมมีสติพิจารณาให้รู้แจ้งว่านิมิตนี้บังเกิดขึ้นจากเหตุแห่งคำบริกรรม เรียกว่า **บริกรรมนิมิต** และนิมิตนี้บังเกิดขึ้นเป็นอุบายให้มีสติ มีสมาธิยิ่ง ๆ ขึ้นไป เรียก **อุคคหนิมิต** ทั้งอีกนิมิตนี้ บังเกิดขึ้นจากปฏิภาคภายในร่างกายตัวเรา หรือภายในร่างกายของคนอื่น เรียกว่า **ปฏิภาคนิมิต** ย่อมรู้รอบคอบตลอดทุกประการ ฯ

นิมิตที่ปรากฏ เห็นดวงเดือน ดวงดาว ดวงอาทิตย์ หรือเห็นแสงสว่างภายในดวงใจของเรา นับเข้าในพวก**อุคคหนิมิต** ไม่เป็นของที่น่ากลัว ฯ

นิมิตที่ปรากฏ เห็นโครงกระดูกในร่างกายเรา หรือเห็นตัวของเราตายเป็นซากศพ นอนกลิ้งอยู่ต่อหน้า ตลอดเห็นซากศพมนุษย์ทั้งหลาย ตายเต็มโลก นับเข้าเป็น**ปฏิภาคนิมิต** ผู้ไม่มีสติย่อมตกใจกลัว แต่ผู้มีสติย่อมไม่กลัว ยิ่งได้สติดีขึ้น คือได้ใช้เป็นอุบายพิจารณา**อสุภกรรมฐาน** แยกส่วน แบ่งซากศพนั้น

ออกดูให้ตลอดก่อน แล้วน้อมเข้ามาพิจารณาในร่างกายตน จนเห็นจริงแจ้งประจักษ์ แล้วพิจารณาร่างกายของบุคคลอื่น ก็แลเห็นแจ้งแทงตลอดทุกประการ บังเกิด **มีนิพพิทาญาณ** เหนื่อยหน่ายสังเวชสลดใจ น้ำใจสงบตั้งมั่นเป็นสมาธิแน่วแน่ดี สติมีกำลังดียิ่งขึ้น เรียกว่า **ปฏิภาคนิมิต** ฯ

วิธีแก้นิมิตสมาธิ

เหตุจำเป็นที่จะต้องแก้**นิมิตสมาธิ** เพราะเหตุว่าเรื่องของนิมิตสมาธิทั้งหมด เป็นเรื่องของโลกีย์ ไม่ใช่โลกุตระ จัดว่าเป็น **เบญจมาร** ๕ ประการ คือ **กิเลสมาร ๑ เทวบุตรมาร ๑ ขันธมาร ๑ อภิสังขารมาร ๑ มัจจุมาร ๑** บันดลบันดาลให้บังเกิดมีนิมิตขึ้น หลอกล่อให้หลงติดข้องอยู่ในวัฏสงสาร ตลอดไป คือ ให้เวียนว่ายตายเกิดอยู่ใน**ภพ**ทั้ง ๓ ประการ คือ **กามภพ ๑ รูปภพ ๑ อรูปภพ ๑** ฯ

นักปฏิบัติ ผู้ต้องการพ้นทุกข์ คือต้องการ**โลกุตระ** ไม่ต้องการข้องอยู่ในวัฏสงสาร จึงจำเป็นต้องแก้นิมิตทั้ง ๓ ประการ ให้หลุดพ้นไป ฯ

บัดนี้ จะกล่าว**วิธีแก้นิมิต** ตามหนทางพระพุทธศาสนา ท่านสอนไว้ มี ๓ ประการ คือ

วิธีที่ ๑ เจริญญาตปริญญาวิธี แปลว่าทำความกำหนดรู้ ทั้งจิต ทั้งนิมิต อยู่เฉย ๆ หรือมีสติกำหนดจิตนิ่งเฉยต่อนิมิต ฯ

วิธีที่ ๒ เจริญตีรณปริญญาวิธี แปลว่าพิจารณาตรวจค้นเหตุผลของนิมิต ให้รอบคอบ ฯ

วิธีที่ ๓ เจริญปหานปริญญาวิธี คือสละลงซึ่งนิมิตนั้นให้ขาด หรือถอนตัณหาเสียทั้งโคน ฯ

วิธีที่ ๑ ชื่อ ญาตปริญญาวิธี

เป็นวิธีนักปฏิบัติใหม่ทั้งหลาย จำเป็นต้องใช้ประกอบกับภูมิจิตของตน ที่ได้

เจริญสมถกรรมฐานใหม่ ๆ และได้ฝึกหัดสมาธิน้อย สติยังอ่อนไม่มีกำลังพอที่จะต่อสู้กับนิมิตทั้งปวงได้ จึงจำเป็นต้องใช้วิธีที่ ๑ เจริญ**ญาตปริญญาวิธี** ทำความกำหนดรู้อยู่เฉย ๆ หรือมีสติกำหนดจิตนิ่งเฉยต่อนิมิตนั้น ๆ ทุกประการ ฯ

บัดนี้ จะกล่าวถึง **ภูมิจิต** แห่งนักปฏิบัติใหม่ ที่ควรเจริญ**ญาตปริญญาวิธี** คือ เมื่อนักปฏิบัติใหม่ทั้งหลาย ได้เจริญสมถกรรมฐานใหม่ ๆ ยังไม่ชำนาญคล่องแคล่วดี ในวิถีหนทางโลกุตระ ในเวลานั่งสมาธิภาวนา จิตกำลังสงบตั้งมั่นเป็น**ขณิกสมาธิ** หรือ**อุปจารสมาธิ** แล้วกำลังก้าวหน้าเข้าสู่**อัปนาสมาธิ** บังเกิดมีนิสัยอันใดอันหนึ่ง มาปรากฏเฉพาะหน้า ครั้นจะถือเอานิมิตนั้นเป็นอารมณ์ก็ถือเอาไม่ได้ เพราะเป็นเหตุให้เผลอสติ จิตนั้นก็ถอนออกจากสมาธิ นิมิตนั้นก็หายไป จำเป็นต้องเจริญ**ญาตปริญญาวิธี** คือมีสติกำหนดจิตทำความกำหนดรู้นิ่งเฉยอยู่ตลอดเวลา จนกว่านิมิตนั้นสงบหายไปเอง ฯ

ญาตปริญญาวิธี นี้ เป็นวิธีอบรมบ่มอินทรีย์ ให้มีกำลังแก่กล้า คือทำให้จิตของเรามีความเชื่อมั่นและมีความเพียรมากขึ้น มีสติดีขึ้น ตลอดทำให้จิตตั้งมั่นแน่วแน่จริง ๆ จนบังเกิดมีปัญญาเฉลียวฉลาดมากขึ้นโดยลำดับ ยิ่งมีนิมิตปรากฏบ่อย ๆ และได้เจริญ**ญาตปริญญาวิธี** นี้บ่อย ๆ ก็ยิ่งได้สติและมีปัญญาสามารถทำจิตให้เป็นสมาธิ ดำเนินตามหนทางอริยมรรคได้ดี มากขึ้นโดยรวดเร็วไม่ถอยหลัง ฯ

อนึ่ง ความรู้ความเห็นบางประการ บังเกิดขึ้นแล้วกลายเป็น **สัญญาวิปลาส จิตตวิปลาส ทิฏฐิวิปลาส** ความรู้ความเห็นเหล่านั้น ไม่ใช่เป็นความรู้จริงเห็นจริงในพระธรรมวินัย เป็นความรู้ความเห็นที่เกิดจากความหวั่นไหวง่อนแง่น ไปตามอารมณ์สัญญา และนึกเดา หรือคาดคะเนเอาจากนิมิตต่าง ๆ เนื่องด้วยเหตุนี้ เมื่อความรู้ความเห็นเกิดขึ้น อย่าพึงรู้หน้าเดียว เห็นหน้าเดียว **ให้พึงเจริญญาตปริญญาวิธีทำความเป็นผู้ไม่ยินดีและยินร้าย ในความรู้ความเห็นเหล่านั้น ฯ**

การเจริญ**ญาตปริญญาวิธี** นี้ มีอานิสงส์มาก สามารถทรมานจิตให้ละพยศอันร้ายได้ คือในเมื่อไม่ยินดี ไม่ยินร้าย ในความรู้ความเห็น และในนิมิตต่าง ๆ

ที่เกิดขึ้น ตลอดไม่ส่งจิตให้คิดไปตามเช่นนั้นแล้ว ตัณหา ความดิ้นรนกระวนกระวาย ย่อมไม่บังเกิดมีขึ้นเป็นพยศอันร้ายแรงแห่งจิต คืออยากเห็นนิมิตนั้นแจ่มแจ้งยิ่งขึ้น หรือมิฉะนั้น เมื่อได้เห็นนิมิตซึ่งน่ากลัว ก็อยากให้นิมิตที่น่ากลัวนั้นหายไป เมื่อนิมิตที่น่ากลัวนั้นไม่หายไปตามประสงค์ ก็บังเกิดความเสียใจและร้อนใจไม่อยากพบ ไม่อยากเห็นซึ่งนิมิตที่น่ากลัวนั้นเสียเลย ชื่อว่าพยศอันร้าย ฯ

ครั้นเมื่อจิตเกิดพยศอันร้าย ดังกล่าวมาแล้ว **ปฏิฆะ** กับ**ความประมาท** ก็บังเกิดขึ้นพร้อม เป็นเหตุให้เสื่อมเสียศรัทธา ท้อถอยจากการปฏิบัติ ไม่บำเพ็ญศีล สมาธิ ปัญญา ก็เสื่อมจากทางมรรค ทางผล ทางสวรรค์ ทางนิพพาน ถ้าได้เจริญญาตปริญญาวิธีนี้เสมอ ก็สามารถทรมานซึ่งพยศอันร้ายแรงแห่งจิตให้หายได้ กับบังเกิดเป็นผู้มีสติกำหนดรู้ซึ่งจิต ทำความสงบนิ่งเฉยอยู่ได้ดี เมื่อจิตสงบตั้งมั่นลงได้แล้ว ตัณหาทั้ง ๓ คือ **กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา** ก็สงบไปเอง คือ ไม่ยินดี ไม่ยินร้าย และไม่ทะเยอทะยานอยาก พร้อมทั้งความไม่อยาก ก็สงบระงับไปตามกัน กลับตั้งใจไว้ได้ใน**มัชฌิมาปฏิปทา** คือตั้งใจไว้เป็นกลาง ไม่ตกใจกลัว และไม่กล้าเกินไป สม่ำเสมอพอเหมาะพอดีเป็นหนึ่งอยู่ได้ ไม่เดือดร้อนในเรื่องนิมิตจะมีมา หรือไม่มีมา ก็แล้วแต่เหตุผล หรือมีมาแล้วจะหายไป หรือไม่หายไป ก็แล้วแต่เรื่องของเรื่อง **'สันทิฏฐิโก'** เป็นผู้เห็นเอง **'อกาลิโก'** ไม่เลือกกาล **'เอหิปัสสิโก'** มีเครื่องแสดงบอกให้รู้เห็นตามเป็นจริงอยู่อย่างนั้น **'ปัจจัตตัง'** รู้จำเพาะกับจิตตลอดไป ฯ

เมื่อ**ทรมานจิต** ให้ละพยศอันร้ายแล้ว ย่อมบำเพ็ญสมาธิ ดำเนินตามหนทางอริยมรรคได้ดี คือ

๑. ทางดำเนินของ**สติ** ก็ดำเนินได้สะดวกดีขึ้น

๒. ทางดำเนินของ**สัมปชัญญะ** ก็ดำเนินได้สะดวกดีขึ้น

๓. ทางดำเนินของ**มัชฌิมาปฏิปทา** ก็ดำเนินได้สะดวกดีขึ้น

๔. ทางดำเนินของ**ทิฏฐุชุกรรม** ก็ทำความเห็นซื่อตรงดีขึ้น

๕. ทางดำเนินแห่ง**การรวมจิต** พร้อมทั้งสติสัมปชัญญะ ทั้งความเห็น

ก็รวมได้สะดวกดีขึ้น

ชื่อว่า**ดำเนินอริยมรรค**ได้ดี เรียกว่า**ญาตปริญญาวิธี** ด้วยประการฉะนี้ ฯ

วิธีที่ ๒ ชื่อ ตีรณปริญญาวิธี

แปลว่า ใคร่ครวญตรวจตรองเหตุผลแห่งนิมิต

ใน**ตีรณปริญญาวิธี** ที่ ๒ นี้ เป็นหน้าที่ของนักปฏิบัติ**ชั้นสมถกรรมฐาน ผู้ชำนาญในญาตปริญญาวิธี**มาแล้ว มีหน้าที่จำเป็นต้องเจริญ**ตีรณปริญญาวิธี** ต่อไป ฯ

ในขณะเมื่อเจริญ**ตีรณปริญญาวิธี** นั้น นักปฏิบัติผู้ชำนาญ ย่อมเจริญในเวลารวมจิตได้แล้ว และมีนิมิตมาปรากฏเฉพาะหน้าก่อนแต่จะเจริญ**วิปัสสนากรรมฐาน** นักปฏิบัติผู้ชำนาญย่อมเจริญ**ตีรณปริญญาวิธี** ให้ชำนาญก่อน คือ พิจารณา**ปฏิภาคนิมิต**ให้แตกฉาน ดังต่อไปนี้

ปฏิภาคนิมิต ในที่นี้มี ๒ ประการ คือ

๑. ปฏิภาคนิมิตภายนอก ได้แก่รูปร่างกายของมนุษย์ นอกจากตัวของเรา

๒. ปฏิภาคนิมิตภายใน ได้แก่รูปร่างกายของเราเอง

รวมปฏิภาคนิมิตมี ๒ ประการ ดังกล่าวนี้ มีในตัวของมนุษย์ทุกคนตลอดโลก บังเกิดเป็นนิมิต ปรากฏขึ้นในเวลานั่งสมาธิ เรียกว่า**ปฏิภาคนิมิต** นักปฏิบัติใหม่ทั้งหลาย ผู้ไม่ชำนาญ ก็รู้ไม่เท่าและแก้ไม่ได้ ย่อมไม่พ้นจากทุกข์ทั้งปวง เพราะเหตุว่า **ตัวปฏิภาคนิมิตทั้งหมด เป็นตัวกองทุกข์ และอาสวะกองกิเลส ฯ**

วิธีแก้ปฏิภาคนิมิต นักปฏิบัติผู้ชำนาญ ย่อมแก้ปฏิภาคนิมิตภายนอกก่อน คือเมื่อเวลากำลังนั่งสมาธิภาวนา รวมจิตได้แล้ว บังเกิดเห็นนิมิตมาปรากฏต่อหน้าเป็นรูป เป็นรูปมนุษย์ผู้หญิง หรือรูปมนุษย์ผู้ชาย เป็นรูปเด็กเล็ก หรือรูปหนุ่มสาว แสดงอาการเลอลิ้นปลิ้นตา หน้าบิดหน้าเบือน แปลกประหลาด น่าตกใจ

กลัว อาการอย่างใดอย่างหนึ่งก็ตาม หรือแสดงอาการให้เห็นรูปคนตายก็ตาม ฯ

นักปฏิบัติผู้มีสติดี ย่อม**พลิกจิต**ของตน ทวนกลับเข้ามาตั้งสติ กำหนดจิตไว้ให้ดี แล้ว**วิตก** ถามด้วยในใจว่า **'รูปนี้เที่ยง หรือไม่เที่ยง'** จะแก่เฒ่าชรา ตายลงไปหรือไม่ เมื่อวิตกถามด้วยในใจดังนี้แล้ว พึงหยุดและวางคำที่นึกนั้นเสีย กำหนดจิตให้รวมสนิท นิ่งพิจารณาด้วยความวางเฉย จนได้ความรู้แจ้งขึ้นเอง ปรากฏเห็นชัดซึ่งรูปนิมิตนั้น**ไม่เที่ยง** แก่เฒ่าชราไปเอง ตลอดเพ่งให้ตาย ก็ตายลงเอง ตามอาการที่วิตกในใจนั้น ๆ ทุกประการ

ต่อแต่นั้นจะ**วิตก**ในใจให้เห็นซึ่งรูปนิมิตที่ตายแล้ว เปื่อยเน่า ตลอดแตกทำลายกระจัดกระจายเป็นดิน เป็นน้ำ เป็นลม เป็นไฟ ไปตามธรรมดาธรรมชาติ ย่อมได้ตามประสงค์ตลอดปลอดโปร่งทุกประการ

เว้นแต่จิตถอนจากสมาธิแล้ว หรือนึกคาดคะเน หรือนึกเดาเอาเองเท่านั้น จึงไม่สำเร็จสมประสงค์

อันนักปฏิบัติผู้ชำนาญจริงแล้ว ย่อมไม่ใช้คาดคะเน และไม่นึกเดาเอา คือ ย่อมทำตามระเบียบวิธีที่ถูกต้องจริง ๆ จึงสำเร็จตามประสงค์ ฯ

วิธีแก้ปฏิภาคนิมิตภายใน

ในขณะเมื่อพิจารณาปฏิภาคนิมิตภายนอกได้ความชัดแล้ว ชื่อว่า **แก้ปฏิภาคนิมิตภายนอกได้แล้ว** อย่าหยุดเพียงแค่นั้น หรืออย่าพึงเป็นผู้ประมาทอดธุระเสีย **ให้น้อมเอาจิตของตนทวนกระแสกลับเข้ามา พิจารณาในร่างกายของเราเอง ฯ**

ในเบื้องต้น ถ้าจิตของตนไม่ปลอดโปร่ง คือ ไม่แลเห็นร่างกายส่วนใดส่วนหนึ่ง ให้พึงรวมเอาแต่จิตให้สนิทอยู่ก่อน เมื่อจิตของตนรวมสนิทดีแล้ว ในที่นี้ประสงค์ให้วิตกว่า ศีลของเราบริสุทธิ์ดีแล้ว สมาธิของเราก็ตั้งมั่นดีแล้ว เมื่อมี**ศีล** ก็ต้องมี**สมาธิ** เมื่อมี**สมาธิ** ก็ต้องมี**ปัญญา**

บัดนี้ **ศีล สมาธิ** มีแล้ว **ปัญญา**เป็นอย่างไร เมื่อ**วิตก**ถามด้วยใจ

ดังนี้แล้ว พึงหยุดแลวางคำที่วิตกนั้นเสีย กำหนดจิตให้รวมสนิท นิ่งพิจารณาด้วยความวางเฉย จนกว่าได้ความรู้แจ้งขึ้นเอง ปรากฏเห็นชัดซึ่ง**ผู้**ทั้งหลายชี้บอกว่า ทางนี้เป็นทางรัก ทางนี้เป็นทางเกลียด ทางนี้เป็นทางมัชฌิมาปฏิปทา พร้อมทั้งแลเห็นเป็นทางโปร่งโล่ง ทั้ง ๗ ทาง ในขณะเดียวกัน ก็รู้ชัดได้ว่าปัญญาคือความเห็นชอบ พร้อมทั้งความรู้ก็รอบคอบด้วย ฯ

ต่อแต่นั้น พึงวิตกถามส่วนของร่างกายภายในร่างกายตนเองเป็นตอน ๆ ไป ในตอนแรก พึงวิตกว่า ร่างกายของเราเป็นอย่างไร **เที่ยงหรือไม่เที่ยง** จะแก่เฒ่าชรา และแตกทำลาย เปื่อยเน่าลงไป เหมือนกันหรือไม่

เมื่อวิตกถามด้วยใจเช่นนั้นแล้ว พึงหยุดและวาง**คำวิตก**นั้นเสีย กำหนดจิตให้รวมสนิทนิ่งพิจารณาด้วยความวางเฉย จนกว่าได้ความรู้แจ้งขึ้นเอง และแลเห็นชัดแจ้งประจักษ์ว่าร่างกายของเรา แก่เฒ่าชรา และล้มตายลงไปในปัจจุบันทันใจในขณะนั้น สำเร็จสมประสงค์ ฯ

ตอนที่ ๒ เมื่อ**วิตก**ถามด้วยในใจว่า อาการ ๓๒ ภายในร่างกายเราส่วนไหนตั้งอยู่อย่างไร มีลักษณะอาการเป็นอย่างไร **หทัยวัตถุ**อยู่ที่ไหน ครั้นเมื่อ**วิตก**ถามด้วยในใจดังนี้แล้ว พึงหยุด และวาง**คำวิตก**นั้นเสีย กำหนดจิตให้รวมสนิทนิ่ง พิจารณาด้วยความวางเฉย จนกว่าจะได้ความรู้แจ้งขึ้นเองปรากฏเห็นชัด ซึ่งดวงหทัยวัตถุ ตั้งอยู่ทรวงอกข้างซ้าย มีรูปร่างลักษณะคล้ายดอกบัวตูม มีหน้าที่ทำงานฉีดเลือดส่งไปเลี้ยงร่างกาย

เมื่อเห็นเครื่องภายในก่อนดังนี้ พึงพิจารณาเครื่องภายในให้ตลอด คือ พิจารณาม้าม ว่าตั้งอยู่ตรงไหน มีรูปลักษณะอาการเป็นอย่างไร ให้วิตกถามด้วยในใจ แล้วหยุดวางคำวิตกนั้นเสีย กำหนดจิตรวมให้สนิท นิ่งพิจารณาด้วยความวางเฉย จนกว่ารู้ขึ้นเองว่า ม้ามตั้งอยู่ข้างซ้ายของดวงหทัยวัตถุ มีรูปลักษณะคล้ายตับ มีสีแดง ส่วนตับนั้น ตั้งอยู่ข้างขวาของดวงหทัยวัตถุ มีสีดำคล้ำ ปอดตั้งอยู่ทรวงอกเบื้องบน มีหน้าที่รับลมหายใจเข้าออก แลส่งไปเลี้ยงร่างกายทั่วสรรพางค์กาย

อันตัง ไส้ใหญ่ ต่อจากลำคอลงไป มีกระเพาะอาหาร สำหรับอาหารใหม่ ต่อจากกระเพาะอาหารใหม่ลงไป เรียกว่าลำไส้ใหญ่ ตั้งอยู่ในท้องของเรา เป็น ขด ๆ มีไส้น้อยรัดรึง เรียกว่าสายรัดไส้

ต่อจากลำไส้ใหญ่ มีกระเพาะอาหารเก่า สำหรับกากของอาหาร ต่อจาก กระเพาะอาหารเก่าลงไป เป็นทวารหนัก สำหรับถ่ายอุจจาระ ฯ

เมื่อเห็นแจ้งขึ้นเอง ซึ่งเครื่องภายใน ชัดเจนตลอดแล้ว **พึงพิจารณา อาการ ๓๒ เป็นอนุโลมปฏิโลม โดยปัจจัตตัง รู้จำเพาะกับจิต ไม่ใช่นึกไปตาม ตำราที่จำได้**

นักปราชญ์ทั้งหลาย ย่อมนึกวิตกถามผู้รู้ ในเวลานั่งสมาธิรวมจิตสนิทดี แล้ว มีสติกำหนดจิตได้แล้ว พึง**วิตก**ถามด้วยในใจว่า **เกสา** แปลว่า ผม ตั้งอยู่ ที่ไหน มีรูปพรรณสัณฐานอย่างไร เมื่อวิตกถามแล้ว พึงหยุดและวางคำถามนั้น เสีย มีสติ รวมจิตให้สนิท นิ่งพิจารณาด้วยความวางเฉย จนปรากฏเห็นชัดขึ้นเอง ว่าผมอยู่บนศีรษะ มีสีดำคล้ำ รูปพรรณสัณฐานเป็นเส้นยาว ๆ แก่แล้วหงอกขาว ตายแล้วลงถมแผ่นดิน

โลมา แปลว่า ขน เกิดอยู่ตามขุมขน มีทั่วร่างกาย ครั้นเมื่อเราตายถม แผ่นพระธรณี **นขา** แปลว่า เล็บ มีอยู่ที่ปลายนิ้ว ทั้งตีนทั้งมือ ทุกคนย่อมถือว่า เล็บของตน สิ้นชีพวายชนม์ลงถมแผ่นดิน **ทันตา** แปลว่า ฟัน ในปากของเรา ครั้นเมื่อแก่เฒ่า ฟันเราโยกคลอน หนักเข้าหลุดถอน ลงถมแผ่นดิน **ตโจ** แปลว่า หนัง หุ้มร่างกายเรา ตายแล้วถูกเผา ถมแผ่นพระธรณี ฯ

ครั้นเมื่อพิจารณา ปรากฏเห็นเอง แจ้งประจักษ์ใจตามความเป็นจริง ในมูลกรรมฐานนี้แล้ว ชื่อว่า พิจารณาเป็น**อนุโลม** พึงพิจารณาย้อนกลับ เป็น **ปฏิโลม** กลับไปกลับมา ให้ชำนาญดีแล้วจึงพิจารณาเป็นลำดับต่อไปอีกว่า **มังสัง** แปลว่า เนื้อ มีหนังหุ้มอยู่รอบ จะแลดูด้วยตาย่อมไม่เห็น เมื่อเราพิจารณาดู ซึ่งเนื้อ จำเป็นต้องถลกหนังนี้ออกให้หมดเสียก่อน จึงจะพิจารณาดูซึ่งเนื้อให้ เห็นจริงแจ้งประจักษ์ได้ แต่จะต้องถลกออกด้วยอุบายปัญญา

ครั้นพิจารณาเห็นดังนั้นแล้ว พึงทำในใจด้วยอุบายที่ชอบ คือมีสติยกจิตขึ้นเพ่งให้หนังเลิกออกไป ตั้งแต่หนังศีรษะ เป็นต้นไปโดยลำดับ ตลอดถึงหนังพื้นเท้าเป็นที่สุด เสร็จแล้วเอากองไว้ที่พื้นแผ่นดิน

เมื่อเพ่งพิจารณาให้หนังเลิกออกไปหมดแล้ว ก็แลเห็นกล้ามเนื้อเป็นกล้าม ๆ ทั่วสรรพางค์กาย จึงตั้งสติ กลับจิตให้รวมสนิท แล้วยกจิตขึ้นเพ่งให้กล้ามเนื้อหลุดออกจากกระดูก หมดทุกกล้าม ตลอดทั่วสรรพางค์กาย ตกลงไปกองอยู่ที่พื้นแผ่นดิน

เมื่อกล้ามเนื้อหลุดออกจากโครงกระดูกหมดแล้ว ก็แลเห็นเส้นเอ็นอย่างกระจ่างแจ้ง ว่าเส้นเอ็นทั้งหลายรัดรึงโครงกระดูก ให้ติดกันอยู่ได้

เพื่อจะพิจารณาให้เส้นเอ็นหลุดจากโครงกระดูกนั้น จึงพลิกจิตให้กลับรวมสนิทดีแล้ว ยกจิตขึ้นเพ่งให้เส้นเอ็นทั้งหลายหลุดจากโครงกระดูกหมดทุกเส้น

เมื่อเส้นเอ็นหลุดจากโครงกระดูกหมดแล้ว ก็แสดงให้แลเห็นโครงกระดูกได้อย่างกระจ่างแจ้ง ฯ

เมื่อเห็นโครงกระดูกแจ่มแจ้ง แต่เครื่องภายในโครงกระดูกยังมีอยู่ พึงกระทำพิธีพิจารณาให้เครื่องภายในโครงกระดูกนั้น หลุดออกไปก่อน แล้วจึงพิจารณายกจิตขึ้นเพ่งให้โครงกระดูกหลุดออกเมื่อภายหลัง ฯ

วิธีพิจารณาให้เครื่องภายในหลุดออกจากโครงกระดูก ให้มีสติพลิกจิตกำหนดรวมจิตให้สนิทแน่วแน่ คล้ายยกจิตขึ้นเพ่ง ให้เครื่องภายในหลุดออกจากโครงกระดูก ทีละอย่าง ๆ คือ เพ่งม้าม ให้ม้ามหลุดออกไป เพ่งหทัยวัตถุ ให้หทัยวัตถุหลุดออกไป เพ่งตับ ให้ตับหลุดออกไป เพ่งพังผืด ให้พังผืดหลุดออกไป เพ่งไต ให้ไตหลุดออกไป เพ่งปอด ให้ปอดหลุดออกไป เพ่งลำไส้ใหญ่ ให้ลำไส้ใหญ่หลุดออกไป เพ่งไส้น้อย ให้ไส้น้อยหลุดออกไป เพ่งอาหารใหม่ อาหารเก่า ให้อาหารใหม่ อาหารเก่า หลุดออกไป

เมื่อเครื่องภายในโครงกระดูกหลุดออกไปหมดแล้ว ธาตุน้ำทั้งหลาย มีน้ำเลือด น้ำเหลือง เป็นต้น มีน้ำมูตร เป็นที่สุด ก็หลุดออกจากโครงกระดูก

ตกลงไปกองอยู่ที่พื้นแผ่นดิน ฯ

เมื่อมีสติ เพ่งพิจารณา ให้เครื่องภายในภายนอกหลุดออกจากโครงกระดูกหมดแล้ว ก็แสดงให้เห็นโครงกระดูกอย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง ทั้งข้างในข้างนอก จึงพิจารณาโครงกระดูก เป็นอนุโลม ปฏิโลม ต่อไป ฯ

วิธีพิจารณาโครงกระดูกเป็นอนุโลม

พึงมีสติ กำหนดจิตให้รวมสนิทดีเรียบร้อยก่อน แล้วยกจิตขึ้นเพ่งพิจารณากำหนดให้รู้โครงกระดูกโดยลำดับ ตั้งแต่เบื้องบนลงไปถึงที่สุดเบื้องต่ำ คือเพ่งพิจารณาดูกระดูกกะโหลกศีรษะ แลกำหนดให้รู้แจ้งว่า กระดูกกะโหลกศีรษะนี้เป็นแผ่นโค้งเข้าหากัน มีฟันเกาะกันไว้เป็นกะโหลกอยู่ได้ กระดูกคอ เป็นข้อ ๆ และเป็นท่อน ๆ สวมกันไว้เป็นลำดับลงไป กระดูกหัวไหล่ กระดูกไหปลาร้าต่อออกจากระหว่างกระดูกคอทั้ง ๒ ข้าง กระดูกแขนทั้ง ๒ แขน กระดูกศอกทั้ง ๒ ศอก กระดูกข้อมือ เป็นกระดูกฝ่ามือ กระดูกนิ้วมือทั้ง ๑๐ นิ้ว กระดูกซี่โครงทั้ง ๒๔ ซี่ กระดูกสันหลังเป็นข้อ ๆ และเป็นท่อน ๆ สวมกันไว้เป็นลำดับลงไปตั้งแต่กระดูกคอ ตลอดถึงกระดูกบั้นเอว กระดูกตะโพก กระดูกโคนขา กระดูกเข่า กระดูกแข้ง กระดูกข้อเท้า เป็นกระดูกฝ่าตีน กระดูกนิ้วเท้าทั้ง ๑๐ นิ้ว พิจารณาโดยลำดับอย่างนี้ เรียกว่าพิจารณาเป็น**อนุโลม**

เมื่อพิจารณาย้อนกลับเป็น**ปฏิโลม** ดังต่อไปนี้ ฯ

วิธีพิจารณาโครงกระดูกเป็นปฏิโลม

พึงมีสติ กำหนดจิตให้รวมสนิทเป็นหนึ่งตลอดไป ยกจิตขึ้นเพ่งพิจารณากำหนดรู้โครงกระดูก **ย้อนกลับเป็นปฏิโลม** ตั้งแต่เบื้องต่ำลำดับขึ้นไป จนถึงที่สุดเบื้องบน คือเพ่งพิจารณาให้รู้ให้เห็นกระดูกนิ้วตีนทั้ง ๑๐ นิ้วตลอด แล้วเพ่งพิจารณาดูให้รู้ให้เห็นกระดูกฝ่าเท้า กระดูกข้อเท้า กระดูกแข้ง กระดูกเข่า กระดูกโคนขา กระดูกตะโพก กระดูกบั้นเอว กระดูกสันหลัง กระดูกซี่โครง กระดูกหัวไหล่

กระดูกไหปลาร้า กระดูกแขน กระดูกศอก กระดูกข้อมือ กระดูกฝ่ามือ กระดูกนิ้วมือ กระดูกคอ กระดูกกะโหลกศีรษะ พิจารณาย้อนกลับ ตั้งแต่เบื้องต่ำตลอดขึ้นไปจนถึงเบื้องบน อย่างนี้เรียกว่า **พิจารณาเป็นปฏิโลม** ฯ

พิจารณารวมศูนย์กลาง เป็นจุดหมายที่ตั้งมั่น

เมื่อพิจารณาโครงกระดูก เป็น**อนุโลม ปฏิโลม** ถอยลง ถอยขึ้น รอบคอบตลอดแล้ว พึงพิจารณา**รวมศูนย์กลางที่ท่ามกลางอก** ดังต่อไปนี้

พึงมีสติ รวมจิต พร้อมทั้งความคิดความเห็นที่ได้พิจารณาเห็นโครงกระดูกตั้งแต่เบื้องบนลงไปถึงเบื้องล่าง ตั้งแต่เบื้องล่างย้อนกลับขึ้นมาจนถึงเบื้องบน รอบคอบตลอดแล้ว นั้น ทวนกระแสรวมเข้าตั้งไว้ในท่ามกลางอก มีสติพิจารณาให้รู้แจ้งว่า ร่างกายนี้ก็เป็นแต่เพียงสักว่ากาย ถ้าไม่มีใจครองก็ไม่รู้สึก รู้นึก รู้คิด และเคลื่อนไหวไปมาไม่ได้ **มีวิญญาณจิตดวงเดียวเท่านั้น เป็นใหญ่ในชีวิตของเรา ร่างกายทั้งสิ้นนี้ก็อยู่ใต้อำนาจแห่งจิตดวงนี้** ฯ

เพราะฉะนั้น จำเป็นเราต้องรวมเอาดวงจิตของเราเข้าตั้งไว้ให้เป็น เอกจิต เอกธรรม เอกมรรค คือให้เป็นจิตดวงเดียว ตั้งมั่นอยู่ที่ทรวงอก

วิธีที่ ๒ ดังกล่าวมานี้ เรียกว่า**เจริญตีรณปริญญาวิธี** จบเท่านี้ ฯ

วิธีที่ ๓ เจริญปหานปริญญาวิธี

แปลว่า **ละ หรือวางนิมิตได้ขาด**

(อาจารย์อธิบายตรงนี้)

นักปฏิบัติในพระธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มีเพียรเพ่งอยู่ และมีประสงค์จะบำเพ็ญตนให้ก้าวสู่โลกุตรธรรม จึงจำเป็นต้อง**เจริญปหานปริญญาวิธี**ต่อไป

การเจริญปหานปริญญาวิธี ย่อมเจริญด้วยวิปัสสนากรรมฐาน ๓ ประการ คือ

๑. วิปัสสนานุโลม ใช้บริกรรมภาวนาอนุโลมเข้าหาวิปัสสนาวิธี ฯ

๒. วิปัสสนาสุญญตวิโมกข์ ใช้บริกรรมภาวนาดับสัญญาให้ขาดสูญ ฯ

๓. วิปัสสนาวิโมกขปริวัติ ใช้บริกรรมภาวนา**วิปัสสนาญาณวิธี**ให้เต็มรอบ ระงับนิมิตให้ขาด ถอนอุปาทานขันธ์ ตลอดถอนตัณหาทั้งโคน ฯ

บัดนี้ จะกล่าว**ภูมิจิต**แห่งนักปฏิบัติที่สมควรได้เจริญวิปัสสนาทั้ง ๓ ประการ อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อผู้ปฏิบัติจะได้ปฏิบัติถูก คือ

๑. นักปฏิบัติบางคนหรือบางองค์ เมื่อนั่งสมาธิภาวนารวมจิตสนิทได้ดี แต่**มีปีติแรงกล้า** บังเกิดขึ้นทับถมกลบเกลื่อนดวงใจ จะยกจิตขึ้นพิจารณาอะไรก็ไม่สะดวก จำเป็นต้องใช้บริกรรมภาวนา**วิปัสสนานุโลม** ว่า **'ขยวยธมฺมา สงฺขารา'** หรือ **'ขยธมฺมา วยธมฺมา สงฺขารา'** เป็นต้น

๒. นักปฏิบัติบางคนหรือบางองค์ เมื่อนั่งสมาธิภาวนา รวมจิตก็สนิทได้ดีเหมือนกัน แต่เมื่อบังเกิด**มีนิมิตขึ้นมา** เหลือวิสัยที่จะแก้ไขได้ กลายไปเป็น**สัญญา**เนื่องอยู่ในจิต ระงับไม่ได้ จำเป็นต้องเจริญ**วิปัสสนาสุญญตวิโมกข์** ใช้บริกรรมภาวนาว่า **'สพฺเพ สงฺขารา สพฺพสญฺญา อนตฺตา'** เป็นต้น ฯ

๓. นักปฏิบัติผู้มี**ภูมิจิตสูง** ได้เจริญญาตปริญญาวิธี และได้เจริญตีรณปริญญาวิธีจนตลอด ดังกล่าวแล้ว ชื่อว่ามีภูมิจิตสูง ก้าวล่วงวิปัสสนานุโลม และวิปัสสนาสุญญตวิโมกข์ แล้ว **ควรได้เจริญวิปัสสนาวิโมกขปริวัติ ต่อไป ฯ**

วิธีเจริญวิปัสสนาวิโมกขปริวัติ

ในขณะเมื่อตรวจค้น**ปฏิภาคนิมิต** เลิกถอนเครื่องภายในภายนอกออกหมดแล้ว ยังเหลือแต่โครงกระดูกเปล่า และได้พิจารณาโครงกระดูกเป็นอนุโลมปฏิโลม รอบคอบตลอดแล้ว ได้รวมจิตให้สนิท**ตั้งมั่นที่ทรวงอก**ดีแล้ว มีสติยกจิตขึ้นเพ่งซึ่งโครงกระดูกนั้นด้วยอุบายปัญญา ซึ่งบังเกิดขึ้นเอง ว่าโครงกระดูกทั้งสิ้นนี้เป็นของไม่ใช่ตน ไม่ใช่ตัว ไม่ใช่เรา ไม่ใช่เขา ชื่อว่าเห็นอนัตตา ด้วยในใจ

ของตนเอง และเห็นเป็น**อนิจจัง** ไม่เที่ยง เป็น**ทุกข์** แน่แก่ใจแล้ว ยก**บริกรรมวิปัสสนาวิโมกขปริวัติ** ขึ้นบริกรรมภาวนา ว่า

'สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา สพฺเพ ธมฺมา อนิจฺจา สพฺเพ ธมฺมา ทุกฺขา'

ให้บริกรรมภาวนา นึกอยู่ในใจอย่างเดียวไม่ออกปาก และไม่ให้มีเสียง มีสติกำหนดจิต เพ่งด้วยความนิ่งและวางเฉย จนกว่า**จะปรากฏเห็นโครงกระดูกนั้นหลุดถอนจากกัน ตกลงไปกองอยู่ที่พื้นแผ่นดิน ฯ**

เมื่อปรากฏเห็นแจ้งชัดว่า โครงกระดูกนั้นหลุดออกจากกัน ตกลงไปกองอยู่ที่พื้นแผ่นดินหมดแล้ว พึงมีสติยกจิตขึ้นเพ่ง และบริกรรมภาวนา**วิปัสสนาวิโมกขปริวัติ** อีกว่า

'สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา สพฺเพ ธมฺมา อนิจฺจา สพฺเพ ธมฺมา ทุกฺขา'

ให้นึกอยู่ในใจอย่างเดียว จนกว่าจะปรากฏเห็นชัดว่า เครื่องอวัยวะทุกส่วนที่ตกลงไปกองอยู่ที่พื้นแผ่นดินนั้น ได้ละลายกลายเป็นดิน เป็นน้ำ เป็นลม เป็นไฟ ไปเองหมดแล้ว ฯ

เมื่อจะ**ระงับสัญญา**ที่หมายพื้นแผ่นปฐพี พึงมีสติยกจิตขึ้นเพ่ง บริกรรมภาวนา**วิปัสสนาวิโมกขปริวัติ** ดังกล่าวแล้ว ฯ

เมื่อจะระงับเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็ให้บริกรรมภาวนาวิปัสสนาวิโมกขปริวัติแบบเดียวกัน ตลอดระงับ**อรูปฌานทั้ง ๔** ก็ใช้บริกรรมภาวนาวิปัสสนาวิโมกขปริวัติแบบนี้ตลอดไป ฯ นี้แลชื่อว่าได้เจริญ**ปหานปริญญาวิธี ฯ**

ในตอนสุดท้ายนี้ขอเตือนไว้ว่า ในเวลาได้ใช้คำบริกรรมภาวนา**วิปัสสนาวิโมกขปริวัติ**นี้ พิจารณาให้โครงกระดูกละลายไปเองแล้วก็ดี และได้พิจารณาให้เครื่องอวัยวะต่าง ๆ ที่ตกลงไปกองอยู่พื้นแผ่นดินนั้นละลายกลายเป็นดิน เป็นน้ำ เป็นไฟ เป็นลม ไปแล้วก็ดี ตลอดได้เพ่งพิจารณาให้พื้นแผ่นดินละลายไปเองแล้วก็ดี พึงเป็นผู้มีสติบริบูรณ์ กำหนดเอาจิตของตนไว้ ให้รวมสนิทเป็นเอกจิต เอกธรรม เอกมรรค คือ**เป็นหนึ่งอยู่กับที่ตลอดไป** อย่าพึงเป็นผู้ประมาททอดธุระปล่อยจิตของตนให้ฟุ้งซ่านไป ฯ

เมื่อได้บำเพ็ญข้อปฏิบัติดีปฏิบัติชอบในพระพุทธศาสนาดังกล่าวมาถึงขั้นนี้แล้ว ย่อมแลเห็นอานิสงส์แห่งการปฏิบัติพระพุทธศาสนามาก ไม่มีประมาณ ชื่อว่า **ได้ถึงพระไตรสรณคมน์อันแท้จริง** ส่วนที่ยิ่งกว่านี้ยังมีอยู่อีก ฯ

พระไตรสรณคมน์ย่อ เล่ม ๑ จบเท่านี้ ฯ

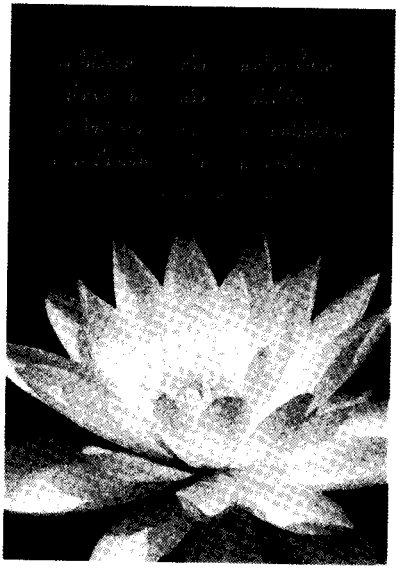

ตัวอย่างปกหนังสือธรรมะของหลวงปู่สิงห์ ขนฺตยคโม

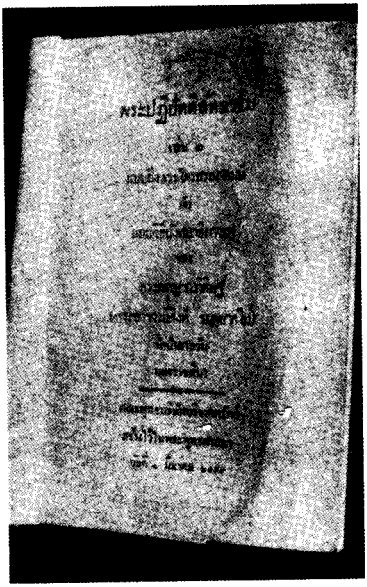

พระปฏิบัติสัทธรรม เล่ม ๒

พร้อมด้วย

ประวัติการสร้างวัดบำสาลวัน

และ

งานพระพุทธศาสนาด้านวิปัสสนาธุระในพระราชอาณาจักร

จัดทำโดย

พระญาณวิศิษฏ์สมิทธิวิราจารย์ (ขนฺตยาคโม สิงห์)

วัดบำสาลวัน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

พิมพ์เป็นที่ระลึก

ในงานผูกพัทธสีมา วัดบำสาลวัน นครราชสีมา

ณ วันที่ ๓-๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๔

จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

ประวัติวัดบำสาลวัน

ประวัติพระวิปัสสนาจารย์

วิธีปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา

ธรรมบรรยายยามยากบางบท

บางชาญบิณฑ์ (เกสร จันทรสร)

พิมพ์จำหน่ายเป็นพุทธบูชา

ในงานผูกพัทธสีมา

วัดบำสาลวัน

จังหวัดนครราชสีมา

วันที่ ๓ - ๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๔

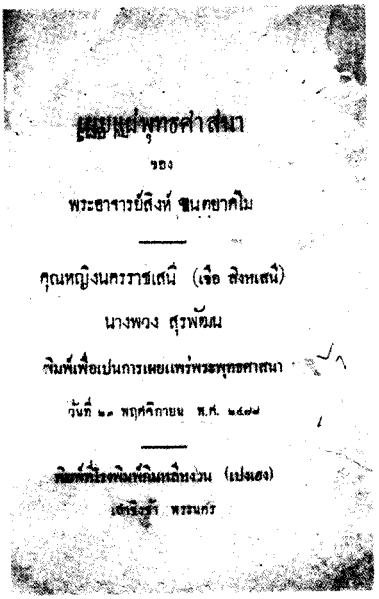

พระอาจารย์สิงห์ ขนฺตยาคโม

คุณหญิงนครราชเสนี (เจือ สิงหเสนี)

นางพวง สุวพันธุ์

พิมพ์เพื่อเป็นการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

วันที่ ๒๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๗

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ดินแดงการพิมพ์ (เปรมฮง)

เสริมรัฐ พรรณกร

ยกย่องพระพุทธศาสนา

โดย–พระอาจารย์สิงห์ ขันตยาคโม
และ พระมหาปิน ปัญญาพโล

วัดป่าสาลวัน จังหวัด นครราชสีมา

(ไม่สงวนลิขสิทธิ์)

ขุนพลแห่งกองทัพธรรม

พระญาณวิสิษฏ์สมิทธิวีราจารย์

พระอาจารย์สิงห์ ขันตยาคโม

วัดป่าสาลวัน อ.เมือง จ.นครราชสีมา

รายนามเจ้าภาพร่วมพิมพ์หนังสือ
พระญาณวิศิษฏ์สมิทธิวีราจารย์
(หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม)
โครงการหนังสือบูรพาจารย์อิสานใต้ เล่ม ๒
พิมพ์ครั้งที่ ๑ : เดือนพฤษภาคม ๒๕๕๔

บริจาค ๑๐,๐๐๐ บาท

ดร. ชัยยุทธ ปิลันธน์โอวาท แพทย์หญิง พรปวีณ์ จิตวิรัชวัฒน์

นายปฐม - นางภัทรา นิคมานนท์ และครอบครัว

บริจาค ๘,๐๐๐ บาท

รศ. นพ. เกรียงศักดิ์ – ผศ. พญ. กมลวรรณ เจนวิถีสุข

บริจาค ๗,๐๐๐ บาท

นายแพทย์ ศุภกฤต สำราญชัยกร

บริจาค ๕,๐๐๐ บาท

นายกิตติ ตู้จินดา นายประวิช – นางกัลยา ตุงคะเสรีรักษ์

คุณแม่พูนศิริลักษณ์ และคุณนิธิศ สมทรัพย์เสถียร

บริจาค ๔,๐๐๐ บาท

ครอบครัว เทียรธัชไชย

บริจาค ๓,๕๐๐ บาท

นางเสมือนทิพย์ ธรรมัครกุล

คุณธนากร – จุฑาทิพ อุดมอักษรภาดา

บริจาค ๓,๐๐๐ บาท

ครอบครัวอัศวนนท์ และ หจก. กรุงเทพอะไหล่

MARVIN VINIK

URAI ACKERBAUER

นายวิทยา เชิดชูวงศ์สันติ

อาจารย์ วีระ โมกขะเวส

นายนิพนธ์ เลิศปริสัญญู

คุณสุนันท์ วุฒิวิกัยการ

บริจาค ๒,๕๐๐ บาท

นายณัฐพจน์ มนูญภัทราชัย

นายธานินทร์ ฐิตวิรัชวัฒน์

บริจาค ๒,๑๐๐ บาท

คุณจริยาภรณ์ เรือนทอง

บริจาค ๒,๐๐๐ บาท

น.ส. วิภาพร กุลสัมฤทธิ์

คุณธนพร โมราเพ็ญ

นางรื่นรมย์ เวชโช

อาจารย์ จารุณี ประชุมสุข

พ.ต.ท. อนันต์ – คุณรัศมี เกาไศยนันท

นายธีรวัฒน์ ชีววัฒนรัตน์

นพ. นิยม เกษจำรัส

คุณณัฐกาญจน์ อัศว์วิเศษศิวะกุล

นายเจริญ เฉยพ่วง

คุณทรงกลด – คุณกนกวรรณ ดวงหาคลัง

น.ส. วรรณา โกมโลหก

บริจาค ๑,๕๐๐ บาท

MICHAEL TRIGGIANO
นางละเมียด โภคสุพัฒน์
คุณวราภรณ์ มหาวิเศษศิลป์
คุณวีณรินทร์ญา นฤมลมงคลไกล
นายชัยยศ หลิมเจริญ
นายธนวัฒน์ กำจรไพศาล
นายแพทย์ เกรียงศักดิ์ หลิวจันทร์พัฒนา

บริจาค ๑,๔๐๐ บาท

คุณสุริยา สุริยาแสงศรี
คุณนภัทร ช่อพันธ์ และ รัก พรมจารี

บริจาค ๑,๒๐๐ บาท

คุณมาลี นรัฐกิจ และคณะ
ร.ต.อ. บุลชัย สุคนธมัต

บริจาค ๑,๑๐๐ บาท

คุณทัศนีย์ ดิสระพงษ์
บริษัท ยู.เอ็ม.ที. สตีล จำกัด
คุณศิริพร วัฒนะสุวรรณกร
คุณสุมนา โต๊ะสงวนพันธ์

บริจาค ๑,๐๐๐ บาท

นายพงศ์ภัทร นิคมานนท์
นายโสดา ร้อยพรมมา
นางณัฐิมา บัญจมาภิรมย์
นายบุญเกียรติ สถาพรวัฒนกิจ
นายพยุง – นางทวี จันทร์เอี่ยม
นายชลิต อุทยานวุฒิกุล
แพทย์หญิง อุษณีษ์ ปอยสูงเนิน
คุณอุไร โชติกูล
คุณถนอมชัย หรูเจริญพรพานิช
นายกฤษณะ หงษ์วิไล
คุณเบญจมาภรณ์ อ่อนรัศมี
นายสุวินัย – นางศุทธิกานต์ กริชไกรวรรณ
นางกนกวรรณ บุญวรโชติ
นายศรัณย์ เรืองขจร
พลเอก สมหวัง ยัญญะสิทธิ์
คุณเอกศักดิ์ – คุณสุดา ภูริผล

นางเม้ง แซ่ตั้ง และ น.ส.มัทนา ทุติยาภรณ์ และครอบครัว

พ.ต.อ. ประภัทร์ – คุณคิโยโกะ บุญญลักษม์ คุณณัฐชนก แก่งหินแก้ว

คุณอุทุมพร วนาสันตกุล

คุณวรนันธ์ – คุณมยุรีช์ อาจศิริ

คุณกัญญา กิจสุวรรณ

น.ส. วิภาวดี สมิทธิพงศ์

นายธีระสานต์ ผาณิตพิเชษฐ์วงศ์

นายบัญชา กันทรวิชัยวัฒน์

คุณจุฑามาศ วงศ์ศิวะวิลาส

คุณหมอ กำไลทอง สุทธิเชื้อนาค

คุณแม่จริยา – คุณอัจฉรีย์ อมรเลิศวิมาน

คุณวันเพ็ญ ชลิตตาภรณ์

คุณสถาพร – ถนอมนวล – กรพรหม – พรพรหม กลิ่นฟุ้ง

นายบุญศรี–นางพิมล ชลิตตาภรณ์ และบุตร ธิดา คุณศรีพัชรินทร์ เมฆวิวัฒนาวงศ์

นายสงวน คณาวัฒนไชย, คุณจรัสศรี คณาวัฒนไชย คุณชวาล กลิ่นดำรง

คุณสุปราณี พันธุ์ศิริ

คุณเพชรภรณ์ ศิริวัฒโก

คุณภัทรพรรณ สุทธิวาณิชย์

นายพลศักดิ์ บัวศรี และครอบครัว

นางมณี โมราเพ็ญ, น.ส. นิตยา โมราเพ็ญ, นายวิชัย มาร์ติน

ทันตแพทย์หญิง ศิริกาญจน์ เจนวัฒนาเวช ทันตแพทย์หญิง สุธารัตน์ ชัยเฉลิมศักดิ์

คุณป้า เรณู น้อยนำนนท์

คุณทรงศักดิ์ ปิยะวรรณรัตน์

คุณทัศนีย์ กาญจนไชยนันท์

นายสนธยา เมยานนท์

นายสุชาติ เสถียรพัฒนากูล

นายนฤนนท์ เหล่าสุนทร

นายมงคล แซ่เจียะ

นายณรงค์ศักดิ์ กิจทวีปวัฒนา

คุณอรุณี บริสุทธิ์

นายนพพร สวัสดิ์ธนพิสุทธิ์

คุณโกวิท จึงเสถียรทรัพย์

คุณตาสมพล คุณาเนตร

นายทวี ธรรมสรณกุล

นายคำนึง เสลานนท์

อาจารย์ รุจพร วิภาสุรมณฑล

คุณวิเชียร สุขสถาวรพันธุ์

นายอนุสนธิ์ อัครลาวัณย์

นายชูพงษ์ และ นางชลิดา โชติจิตรกะ

คุณชลพินท์ เบญจมณีไพโรจน์

นายพรชัย พัชรกุล

คุณสรรเสริญ เกียรติสุไพบูลย์ และครอบครัว รศ. ดร. สุวัฒน์ วัฒนวงศ์

นายธีรภัทร นิคมานนท์
นายพรภัทร นิคมานนท์
คุณอัญชลีพร ธรรมจำรัสศรี
คุณปวีณา ขาวเพียรพานิชย์
คุณณัฐปุญญิศา รุจิโชติไพศาล

บริจาค ๙๓๐ บาท

นายประสิทธิ์ เอื้ออนันต์ตระกูล

บริจาค ๙๐๐ บาท

นายจรัญ ทองเครือ
คุณธัญญลักษณ์ เสนาะเสียง

บริจาค ๘๐๐ บาท

คุณสมเกียรติ พุทธธรรมวงศ์
คุณภรณี วัฒนสกลพันธุ์
คุณสุมนทิพย์ แสงชัยไพศาล
คุณอนุสิษฐ์ ยางสูง และครอบครัว

บริจาค ๗๕๐ บาท

คุณเพ็ญจันทร์ ปัทมประภานนท์
นายชัยวุฒิ ชิโนวรรณ

บริจาค ๗๐๐ บาท

นายบุญชัย วัชรีเมธี
นายสิรเศรษฐ ปัณฑุรอัมพร
นายมณเฑียร ตีรอรุณศิริ
นายธรรมะพัฒน์ ซื่อวิริยพันธุ์
นายขวัญชัย ตันตราจิณ
นายชัยยศ พรพงษ์อภิสิทธิ์
นายจัดพล ภัยแคล้ว
คุณอารี มกรานนท์

บริจาค ๖๗๐ บาท

คุณบุษบากานต์ ยุติศาสตร์
นายแพทย์ ปฐมภพ พลอยบูรณินทร์
คุณอรพรรณ อริพ่าย

บริจาค ๖๕๐ บาท

นายประเสริฐ - นางสุภามาส - ด.ช. ภคิน วิชัยวงษ์

บริจาค ๖๐๐ บาท

คุณพยงค์-รุ่งทิพย์-พงศกร-พัลลภ ธีรภาพวงศ์ รศ. วันเพ็ญ พิศาลพงศ์

คุณพรเพ็ญ สุรพัฒน์

คุณจันทร์ประภา ฉิมคล้าย

คุณดุจนภา เปาจิราเจตน์

น.ส. วิจิตรา วงศ์มาศ

คุณดวงนภา พรหมจักร

นางอมรรัตน์ โอวาทสาธิต

คุณณฐมน อรรคพิณ

SENG HENG CHEANG

นายประทีป เหมะพรรณ์

นายกาญจน์ แหลมฉลาด

คุณสุรพงษ์ - รุ่งทิวา สุคนธฉายา

นายไชย - นางนิภา สำลีแก้ว

คุณธำรงวิทย์ ชัยจรูญพร

นายธงทอง จิรกนกธำรง

คุณสุชัย - คุณอรวรรณ - ด.ญ. เบญจดา กอประเสริฐศรี

คุณประทุม ชูนาค

บริจาค ๕๕๐ บาท

คุณวนิดา ชัยชัชวาล

บริจาค ๕๔๐ บาท

คุณบุษบา อัครพงศ์พิสัย

บริจาค ๕๐๐ บาท

คุณแม่ชีรำเพย นิคมานนท์

นางสุดทิพย์ ภุมมรานนท์

คุณภัสรา เจิมวิวัฒน์กุล

นายจิรวัฒน์ แซ่ตั้ง

นางวัลลีย์ จันทนะจุลกะ

คุณสุวรรณา ทวีรักษ์

รศ. สุจินตนา ชุมวิสูตร
พ.อ. ณรงค์ คล้ายสิงห์โต
คุณวลัยพันธ์ ปิยประภัสรานันท์
คุณกิจประสงค์ – นิตย์ หอมคำแพทย์
คุณเอกชาพร ธนานิธิภัค
คุณภาวินี โชติกูล
คุณนิทัศน์ – นภาภรณ์ ลาภชัยเจริญกิจ
คุณชื่นวิไล ใฝ่รัชตพาณิช
คุณถาวร – นฤมล – ด.ญ. วรมน – ด.ช. วรกมล ตันแสนทอง
คุณฟองสมุทร วิชามูล
นายมรุเดช พรหมโยธา
คุณนฤมล ตันแสนทอง อุทิศแด่คุณพ่อ นฤปกรณ์ ผ่องใส
นายชัชชัย อรรถยุกติ
คุณธนันชัย โพธิวชิรเดชาพล
นพ. มณฑล เมฆอนันต์ธวัช
อาจารย์ เพ็ญแข บุญโสดากร
คุณชวลิต – กุศลิน กาญจนธัญลักษณ์
นายไชยบดินทร์ สิทธิ
นายวิทูรโรจน์ พิมานพุทธิ์
พ.อ. สิทธิ์ สิทธิคงศักดิ์
คุณนวรัตน์ อุนยโกวิทย์
อาจารย์ จีรวรรณ อิศรางกูร
คุณอัญชนา กิจส่งเสริมกุล
คุณมะลิวัลย์ หิรัญโชค
นางราตรี อุดมทอง
คุณศศิ ศุขสวัสดิ์
คุณมาลี ตันซื่อ
อาจารย์ ประหยัด – กาญจนา หาสิตะพันธุ์
นายอนวัช รัตนเมธาวี
คุณส่งกลิ่น – ชูทิศ ชิงชัย
นายชัชวาลย์ ลีลาประเสริฐกุล
นายสันต์ – นางนวลฉวี บุญญวัฒน์ พร้อมบุตร
นายชัยวิชิต สุดชาติ
นายนพคุณ จุฬาภรณ์
น.พ. สุวิทย์ – ร.ต.อ.หญิง เกษมาวดี – ด.ญ. กวิสรา สุภภิญโญพงศ์
พ.ต.ท. กรด–คุณกาญจนา–ด.ช. กวิน ประชุมสุข
พล.อ.ต. เกษม – คุณขวัญใจ โรจน์เสรี
คุณประชิด ฤทธิรงค์
คุณวนิดา สุขถาวรธรรม
นายจินดา – นางยุพิน แซ่เจียะ
นายศักดา ภักดี
น.ส. มาลี สวัสดิ์กว้าน
นายก้องภพ ศิวะสัมปัตติกุล
คุณพงศ์เทพ มนูพิพัฒน์พงศ์
คุณจารุพิศ พ่วงฉางทอง
นายธรรมดา วิริยะปิติ
คุณสุมาลา ธัชโอภาส

คุณสุทธิพงศ์ – สุรีย์รัตน์ ถาวรกันต์ พ.อ.(พิเศษ) อรุณ – ลัดดา จันทรังษี
คุณสบงกช จันทร์บัว รศ. อังคณา สายยศ
คุณปกรณ์ วิทยประภารัตน์ และ ด.ช. วสวรรฒน์ วิทยประภารัตน์
พ.ญ. ชวัญญา แสงสุวรรณ คุณคนึงลักษณ์ บุญญะโสภัต
คุณฌานิยา วงศ์กิจจาเลิศ นายนิพัฒน์ นิพัทธ์ศานต์
คุณสุมล ยศสุข และคณะ นายอเนก – นางเผื่อน สายสินธุ์
คุณพรทิพย์ ธีมะศิริ คุณกัณหา เทพหัสดิน ณ อยุธยา
นายสาโรจน์ – นางกรองจิต เฮงทับทิม พร้อมบุตร ธิดา
คุณภาวัต จันทร์เดชาภัทร คุณอรัญญา ไชยกำเนิด
คุณจรัสศรี อัศวราชันย์ คุณประสานสุข รังสิยานนท์
คุณพจงจิต ประสิทธิ์วิภาต อาจารย์ ประยูร อุดรพิมพ์
พลโท ไพโรจน์ รัตนประทีป น.ท. ณรงค์ แสนสระดี
แพทย์หญิง ภรณี วรานันตกุล ดร. วิจิตร วรุตบางกูร
พลเรือตรี หญิง วลัยวรรณ นาวิกบุตร คุณวิมลรัตน์ ชินเวชกิจมงคล
นายดำรงศักดิ์ นิลพรัตน์ คุณสมศักดิ์ – คุณเกศินี ตันสัจจา
รศ. ประชิด – รศ. เสาวรส ณ บางช้าง คุณวินัย – คุณวรรณี ชูโชติ
นายสันติสุข ศรีคงศรี นายประวิทย์ คชาชื่น และคณะ
อาจารย์ กุลภรณ์ กมลพัฒนะ นายพิชัย – นางเยาวลักษณ์ วีระกุลพิริยะ
นายชาติชาย อารัญภานุ คุณวาณิช – นาฏยา สิทธารถ
คุณกุลชน รักษ์ประเทือง คุณเจริญ – สุจดี สวัสดิพงษ์
นายทนง–นางวรรณพร–ด.ช. ธนเดช ศรีสุนทร อาจารย์ ทัศนีย์ ศิวายพราหมณ์
ดร. ธำรงสิน เจียรตระกูล คุณบูชนียจิตต์ ณ ลำเลียง
คุณอุษณีย์ วงศ์พระจันทร์ พญ. เปรมฤดี พงษ์ชัยกุล
น.ส. พิมลรัตน์ ประมาณพล คุณชุลีนาถ ปาปะกัง และครอบครัว
คุณจิรายุ ตั้งธนไพบูลย์ น.ส. สมใจ เสรีจันทร์

นายประพันธ์ รักจรรยา
คุณพิชัย – คุณเกษร เหลืองอิงคสุต
คุณวัลลา – คุณรุ่งฤดี วงษ์เสียงดัง
คุณกุมุทนาถ กาญจนกิจ
รศ. นงเยาว์ อำรุงพงษ์วัฒนา
นายอรุณ ศิลาทะ
อาจารย์ สุชีลา เตชาภิวัฒน์พันธุ์
นายวินัย ขาวสำอาง
นายวสันต์ ครบอุดม และครอบครัว
รศ. ดร. กมลชัย ตรงวานิชนาม
คุณพิศาล ศิลปโสภณ
คุณชนิดา ศรีจันทรา
คุณยายสมวัง สาศรีรัตน์
นายกิจจา ชินะบุญนิจ
คุณชวนจิต ลิสวัสดิ์
นายเจริญ อัศวจารุเกษม
นายประเสริฐ ประภาตนันทน์
ร.ต.อ. พิชิต วิชัยธนพัฒน์
นายมงคล วิสุทธิสุนทรกุล
นางเงิน บุญยงยศ
คุณสมจิตร สัมฤทธิ์

บริจาค ๔๔๐ บาท

น.ส. พิมลรัตน์ ประมาณพล

บริจาค ๔๐๐ บาท

คุณพรทิพย์ ชิตวรากร
น.ส. วรรณทนา เข็มทอง
น.ส. ก่วง ชอนไธสง
น.ส. ปุณฑริกา อาศัยพานิชย์
นายพงษ์เทพ โพธิรังสิยากร
คุณสาคร – สุนันทา ดีวรรณ
นางบัวหอม ตุลทัฬห์
คุณนงลักษณ์ อรชร
คุณประเทือง มูลสวัสดิ์ และญาติ ๆ
คุณธนาวุฒิ ภักดีกิจจากูล
คุณพิมพ์พรรณ เตชาหัวสิงห์
คุณชำนาญ อึ้งตระกูล
อาจารย์ สมาน วงศ์พัฒนันท์
คุณประเสริฐศักดิ์ – จันทิมา อารยโกศล
ครอบครัวคุณแม่งู่กิม แซ่ตั้ง
นายสุชาติ ว่องวุฒิกำจร
นายชูเกียรติ บุณยรัตพันธุ์
นางอัชรา บุญวุฒิวิวัฒน์
คุณอัมพิกา ลิมนิยกุล
คุณสุพจน์ – วิไลวรรณ พงษ์ไทย

คุณวิรัตน์ รัตนรังสิโรจน์ คุณสวัสดิ์ อุนยโกวิท
นายสุพัฒน์ วงศ์ลิมปิยะรัตน์ คุณณัฐพัชร์ เลิศนฤมิตกุล
แม่ชี วดี สุขสมบูรณ์ คุณรสสุคนธ์ อยู่สมบูรณ์
นางสาว สุนิสา - นางสาว กรกนก ศิวโรรสกุล นายบุญเยี่ยม บัวทอง
นายเอกพงศ์ จริเกษม นายยศวัจน์ ผาติธีรวิทย์
นายสมยศ สุวรรณกูฏ อาจารย์ ส่งศรี นาคาพันธ์
นายนริศ-นางรุ่งอรุณ-น.ส. ณัฐนรี ตรณโนภาส ตระกูล เทพพรชัย และญาติ มิตร
คุณกาญจนา เฉิดฉายตระกูล คุณพรนรัตน์ มงคลากร
คุณกุลธวัช เหลือล้น คุณสิรินทร หัตถเสรีพงษ์

บริจาค ๓๖๐ บาท

นางวัลลีย์ - น.ส. กรวรา - น.ส. กรกรัณย์ ชีวะตระกูลพงษ์
นายชูชีพ รักชาติ

บริจาค ๓๕๐ บาท

คุณสุจิตรา ทิพยทัศน์ นายทวีสุข อุยสุย

บริจาค ๓๔๒ บาท

นายสมพจน์ หวลมานพ อุทิศให้บิดา พ.ต.ท. สุพจน์ หวลมานพ

บริจาค ๓๐๐ บาท

คุณอาภรณ์ สุทธปรีดา คุณเจตชวกร - นันทมัย ธนานิธิภัค
น.ส. สุพีพรรณ พัฒนพาณิชย์ นายสือ ล้ออุทัย
นายศุภเกียรติ ศรีพนมธนากร คุณบุญเรียง ขำนาค
คุณวันทนา ยอดสกุล คุณอมรศรี ยุติมิตร

นายปรีชา ชูฤทธิ์
นายอดิศร พงษ์สุวรรณศิริ
อาจารย์ ประสงค์ รายณสุข
อาจารย์ จรัสศิริ จินดากุล
ศ. (พิเศษ) จิตสมาน กี่ศิริ
นายประสิทธิ์ พฤกษาจารสิริ
คุณวิไล นิคมานนท์
น.ส. กิตติพร จันทรวิสุทธิ์
นายสุเมธ เตชะเทพวรชัย
นางรัตนา สุขสำราญ
นางพูลสุข อินทฤทธิ์
คุณวณีย์ ตั้งสมบูรณ์
ผศ.ดร. ศรินทิพย์ รักษาสัตย์
นายธีรเดช คล่องบัญชี
คุณภาวิดา ปัญจรัตน์ และครอบครัว
คุณพรมนต์ แสงเกิดทรัพย์
พ.อ. เอกชัย – นางวรรณี พวงสุข และบุตร ธิดา นางสาว พัชรี ฉายภมร
นายนพพร ดิลกรัตน์วณิช
นายไพจิตต์ ปานจันทร์
คุณนวพร จิรทวีวงศ์
แพทย์หญิง ธัญญารัตน์ ธีรพรเลิศรัตน์
อาจารย์ รอด เลอยศขจาย
อาจารย์ เดวี ซิงห์
นายชัยพร เอี่ยมภักดี
น.ส. บุบผา ซังพุก
นายสุขเกษม รอมใจ
คุณนารีรัตรัตน์ เลขะวณิช
อาจารย์ จันทิมา พรหมโชติกุล
พ.ต.ท. หญิง ศรีอักษร อัครวุฒิ
คุณแม่ มลิวัลย์ แซ่ตั้ง
น.ส. บุษกร ธนธีระกุล
คุณยุคล – กัณหา พิริยะกุล
นายธนวัฒน์ วิรุณหะ
นายปราโมทย์ ศรัทธา
คุณพัฐสุดา รุ่งเรือง
คุณสำราญ ด่านศิริกุล
นายพีระพงษ์ บำรุงรส, นางเรณู บำรุงรส
รศ. ดร. นวลละออ สุภาผล
นายสมภพ สันติโชติตระกูล
นายสมัคร ขานไข
นางนฤมล ศรีทา
คุณอมรรัตน์ พรมวิชัย
นางเฉลิมศรี ปาลโพธิ์
นายโอภาส กุรีวรรณ์
นางยุรี ไวทยวรรณ
คุณหนูแดง – คุณสุกาญจน์ นามบุปผา
คุณสุมาลี เตชะวิเชียร
นายชาญศักดิ์ เชิดสงวน
คุณปองทิพย์ งามเมฆฉาย

นายกังวาน พูลสวัสดิ์
นายศุภชัย ซื่อตรง
คุณดวงตา ฮิปส์คินด์
นายกรีฑา ศิรมลพิวัฒน์
นายธีระ กสิพันธุ์
คุณพรรณพร อภัยทอง

บริจาค ๒๕๐ บาท

นายชาตรี เตชะยัน
คุณรักชนก แซ่ลิ้ม
คุณจันทร์ทิพย์ จูรณาลักษณ์
อาจารย์ มยุรี ประทุมมาศ
พนักงาน บริษัท โฮมมีคิช จำกัด

บริจาค ๒๒๕ บาท

คุณสุชา เย็นจารุง

บริจาค ๒๒๐ บาท

คุณสัมฤทธิ์ อมาตยกุล
นายธนา นวลปลอด
นายมานิตย์ วรินทร์อุดมสุข
คุณอนุพงศ์ ดั่นธนสาร
นายนิยมรัตน์ มิ่งมงกุฎ
น.ส. กุลวดี ทรงรุจิรัตน์

บริจาค ๒๐๐ บาท

นายทรงยศ พจนานุวัตร และคณะ
นายกิจจา ฟ้าภิญโญ
คุณวนิดา เลิศวิจิตรธนา
นายสราวุฒิ ดลสุขกุล
คุณอมรศรี ไพฑูรย์วงศ์วีระ
คุณอรชุมา มาศรีจันทร์
นางสุขุม ทัพพะรังสี
นางอังกาบไชยนันทน์
นายเพชรพิชัย รัตนาภิชาติ
ดร. นฤมล ตันธสุรเศรษฐ์
นายบุญสม เมฆสมิทธิผล
นายวันพุธ ศิริอนุสรณ์ศักดิ์
นายนานัตว์ สัตยานนท์
นายวุฒิชัย ไชยจักร

คุณประเสริฐ – พนมรัตน์ มณีโชติ
นายเชาวลิต ธาดาสิทธิเวท
คุณวินัย – ทวาย ปัทมานิวาต
คุณเจนจิรา นวมงคลกุล
นายพงษ์ศักดิ์ หรรษา
นางสมจิตร สระแก้ว
นายเดชา พิบูลศิลป์
คุณรุ่งวิไล ยงมหาภากรณ์
นางนิด จักรก้านตง
นายธรรมฉัตร์ อัจฉริยบดี
นายเฉลิมชัย ชาตกุล และคณะ
คุณอาภาพิทย์ เรืองทวีทรัพย์
นางกุลนิตย์ ศักดิ์สุภา
คุณสุชาดา ณ พัทลุง
นางสาว เฉลียว โชควรวัฒนกร
คุณโรสริน จันทโรจวงศ์
นายอภิพล อยู่ดี
คุณกนกนาถ หมุดเพชร
นายเสรี แป้งคำ
นายสมพงษ์ ธรรมวิริยารักษ์
นายเอี๊ยด จำรัสสุวรรณ – นางจันทร์ฉาย นามจันทึก และคุณแม่
คุณศรสวรรค์ แก้วมณีวงศ์
คุณอรนุช ตัณฑจำรูญ
คุณเกณฑ์–คุณสุกัญญา–ด.ญ. กัญกร ประชุมสุข นายวสันต์ ฐิติสกุล
คุณเฉลิมเดช รุจิราวรรณ
นายชัยเชษฐา – นางทัศนียา พบสมัย
นายรัตน์ บุตรพันธ์
นายประทีป จันทร์นุ่ม
คุณศิริบงกช หนูดี
คุณสาวิตรี รังสิภัทร์ และครอบครัว
คุณเกษกานดา วัชรัตน์ศิริยุทธ และครอบครัว นายธนู สุวรรณิน
คุณสุดาวัลย์ โสตะจินดา
คุณจันทนา กระจ่างเนตร
คุณอมรา สมพงษ์
คุณอุทุมพร พูลศิริ
น.ส. ทิพวรรณ วิริยานุชิต
นางวิไล ก้อนในเมือง
นางสุรางค์ บุญตาม
นางอรชร พูนศิริ
คุณรักษิต ดุริยศาสตร์
คุณศิริวัฒน์ พรเกษม
คุณสุกัญญา จูเกษม
คุณเบญจพร ติยะพิพัฒน์
คุณชไมพร กาลวันตวานิช
น.ส. ดารารัตน์ อุทัยพยัคฆ์
น.ส. พรทิพย์ มูลแก้ว
รศ. จิตรพี – รศ. สมศักดิ์ ชวาลาวัณย์

คุณวิวัฒน์ ตระการสันติกุล นางประพิศ แสงสุวรรณ

นายโอภาส แสงสุวรรณ น.ส. ณิชารีย์ ฑีฆะธรกุล

นายบุญชวน – นางสำรอง เกษมธรรมแสวง นางสุรีภรณ์ ป้องกันชาติ

น.ส. สุภรณ์ โอเจริญ น.ส. สุพิน โอเจริญ

คุณศิริพันธุ์ พุทธรังสี อาจารย์ ยุพา ไวรักษ์สัตว์

น.ส. สวนีย์ เรขะฐิตเศรษฐ์, พ.ต.ท. ศิววงศ์ ดำรงสัจจ์ศิริ

นายวศิน ธนสารสมบัติ นายเจนวิทย์ นวลแสง

คุณคุณัสนันท์ ปัญญาสิทธินันท์ คุณวุฒิชัย นวกรจารุกุล

คุณปรียา ชัยปรีชาโชติ คุณศิริวรรณ วงค์อริยะกวี

คุณสวนะ จำเริญ คุณปิยาภรณ์ อวิรุทธา และครอบครัว

คุณฉัตรชัย – อุไรวรรณ ชัยรัตนวัฒน์ คุณแม่เง็กเฮียง แซ่โต๊ะ

นายชัยยง เรืองศรีกำธร นางปรียา ธัญญขันธ์, คุณพงศ์ศิริ ร่วมสุข

พ.ต. ชัยยันต์ – นางพัทธนันท์ – นายรวีโรจน์ – ด.ช. ศุภกร พูลละเอียด

นายอรุณ – นางสายพิณ – น.ส. ดวงนภา – นายอนุรักษ์ มิ่งขวัญ

นายนฤมิต โพธิคุณ นายนฤพนธ์ สัตยารักษ์

นายสนิท บุตรพรม นายภานุพงษ์ ญาณเวทย์สกุล

ด.ญ. ญาดา นภาอารักษ์ นางเรไร สุวรรณกิตติ

คุณพรรณกมล วงษ์สวัสดิ์ นายจรัญ พรเณร

คุณเรณู กลิ่นสุหร่าย จ.ส.อ. วิชาญ ไขประภาย

คุณอังคณา อรรถพงศ์ธร, สมชาย ปรางค์นวรัตน์ คุณณัฏฐลักษณ์ ตันติวงศ์

นายธนรัฐ แต้มทอง คุณเอมฤทัย ชาญกำโชค

นายกฤษฎา ปลั่งศรีทรัพย์ คุณปาจรีย์ ศิลปคัมภีรภาพ

น.ส. นภาพร รูปสวยดี นายสรายุทธ์ เผ่าเสริมเสรี

นางสิริรัตน์ คัมภิรานนท์ นายสันติ บุญสมภาพพันธ์

นายพิชัย แก้วสุวรรณ นางนิตยา, นายวิชิต รังสิโณชัย และลูก ๆ

อาจารย์ ศุภชัย – ฉวีวรรณ รมยานนท์ นายเสริมศักดิ์ – นางชัชชนี อาวะกุล
นายสุรศักดิ์ ใคร่ภูเขียว คุณอ่อนจันทร์ พิสัยสวัสดิ์ และครอบครัว
ครอบครัว พรหมโคตร คุณยายอ่อน ธรรมอนันต์
คุณบพิตร – คุณอัชณี – คุณธันยาพร โคตรชุม คุณสุภาภรณ์ เมืองเหลา
คุณนุจรินทร์ เหลืองอิงคสุต คุณพิชชานี เหลืองอิงคสุต
น.ส. พรนรินทร์ สมพัฒนชัยกุล นางตวงพร – พ.ต. หญิง ลลิตา สำราญ
คุณธนพร เพิ่มโภคา คุณเชลางค์ หนุนภักดี
นายอำนาจ ทองดี นายคนอง โภคาเทพ
พ.อ.อ. ธเนศร์ วีระผลิน และ น.ส. ทัศนีย์ สุดประเสริฐ
นายสุบิน - นางดวงใจ - น.ส. ทยาวดี - น.ส.วนัสสุดา คำพุฒ
คุณสุวิทย์ พูนแสงศิริ คุณพรทิพย์ พูนแสงศิริ
คุณอนันต์ พูนแสงศิริ คุณสุนีย์ รุ่งรักษ์อดิศัย
นายนิธิศ เลาหวีระภาพ นางนงลักษณ์ อรชร
คุณบริพัตร – อมรรัตน์ จุฑานิธิ คุณอรัญญา บัวงาม
คุณวรวุฒิ – บุญชนิษฐ์ วรวิทยานนท์ คุณพรรณี ปวงคำคง
นายธีรพันธุ์, นางดวงทิพย์, นางธัญญลักษณ์ อุปการศิลป์
คุณชนิษฐา กวีวังโส คุณจิรศักดิ์ - ปัทมา อมรรัตนอนันต์

บริจาค ๑๙๙ บาท

คุณภาณุพันธ์ สุวรรณมาตร์

บริจาค ๑๗๐ บาท

คุณสุวิดา – คุณอรุณ – คุณธนดล เงินนำโชค และคุณธาริน จันทรจตุรงค์

บริจาค ๑๕๐ บาท

นายนิธิวัฒน์ ถาวรทวีวงษ์ นายธเนศ บุญตามชู

นายบุญหนา-นางหนูรัก-นางสาว บุษกร รินไชยสงค์

น.ส. ปิยพร ภารศิลป์ นายกิตติภณ - นางกตาธิการ ช่างวิโรจน์

น.ส. สุภาพร รัตนชาย นางอาภรณ์ ลักษณลม้าย

นายสุริยัน ชมแสง นายไกรยุทธ แก้วเทพ

นายบุญรัตน์ เหล่ามาลา พร้อมครอบครัว น.ท. คณิศร - เปรียบดาว กาญจนนาค

ด.ญ. จิรัฐิติกาล - ด.ญ. ปัญภิญญา กาญจนนาค นายสรณ์ ไชประภาย

คุณกันยพัชร์ ทรัพย์สุข คุณวีนัสรา วิเศษรัตน์

นายณัฐ กนกวัฒนาวรรณ

บริจาค ๑๒๐ บาท

นายวิชาญ ตามธีรนนท์ นายวุฒิพันธุ์ นวลสนิท

คุณบุญทรง แจ่มศรี นายชาญชัย เบ็ดกระโทก

นายพิสิฏฐ์ เอี่ยมพานิชย์ นายศิริพงศ์ วิชาธร

บริจาค ๑๐๐ บาท

นายเธียร จ่างรัตศศพินธุ คุณศรีวรรณ เกลียวศิริกุล

คุณยุรี กันทะวงศ์ คุณพรรณทิพย์ ร่วมวงศ์

อาจารย์ ยิ่งพันธุ์ ปรัชญานนท์ ทพ. ชาญ เชิดชูเหล่า

นายสุธน สุทธิวรรณ กองบุญ ป.ร.อ. มังกรทอง

คุณปรารถนา ปิยไกรวุฒิ คุณลดาวดี สุขอุ่นเรือน

คุณศุภาวรรณ ไพศาลสุขสมปอง คุณแม่ชี สมจิต ดวงดารา

คุณสมรศรี เก่งเรียน นายเรืองศิลป์ ภักดีสวัสดิ์

นายวรชาติ ศรีมะโรง นางลัดดาวัลย์ จันทรมาลี

นางสุจิตราภรณ์ – น.ส. ศุภากร จงอักษร คุณโอภาส พรหมศร
คุณชฎา วุฒยาภาธีรกุล คุณชนินทร์ ใช้ปัญญา
นายประวุฒิ นิยมกุล นางจินดาวัฒน์ – น.ส. จำปี วิทยา
คุณชมภู ไขว้คำ นายวีรพงศ์ เอื้อพัฒนุกูล
คุณวศิรักษ์ ศรีเจริญ คุณปิยนุช วิลาสุวรรณ และครอบครัว
คุณปรเมศวร์ สุวรรณพิสิทธิ์ คุณสายใจ มั่นใจตน
คุณเพ็กฮุง แซ่แต้ คุณธีระวิทย์ เลิศนฤมิตกุล
คุณจิณห์นิภา คำศรี คุณสุนทร อเนกโพธิ์
คุณนรภัทร อเนกโพธิ์ คุณศุภนันท์ อเนกโพธิ์
คุณสราวุธ เหล็งเอี่ยม คุณเฉลิมศรี แก้ววิจิตร
ด.ช. ศุภวิชญ์ จันทร์วิจิตร คุณธัชธรรม์ รัตนวิวัลย์ และครอบครัว
คุณประพันธ์ ศรีเที่ยง คุณสาธนี วิวรรธน์กรกิจ
นายชูศักดิ์ บัณฑิตกุล คุณแม่ไสว ทองสัมฤทธิ์
คุณธีรยุทธ – คุณเฉลียว ถุงทอง นายสินชัย พิชัยวานิชสิน
นายธนพล ศิริมงคลภาวงศ์ คุณปนัดดา ลิ้มถาวิล
นางภารดี ศรีอังกูร คุณไพศาล ผ่องผิว
นายสุรินทร์ อุดมพงศ์อนันต์ นายปรีดี พันธุ์ภักดีวงษ์
คุณปิยะฉัตร จุลกนิษฐ์ คุณวันชัย – คุณฟองละออง อารีราษฎร์
คุณนพมาศ วงษ์เสียงดัง คุณสมพร แสงคาร์
พ่อจวน – แม่สังเวียน ลิขิตายน นายชัยโรจน์ บุญรินทร์
คุณชฎาพร พูนแสงศิริ คุณบุญญาภา พูนแสงศิริ
คุณประเทือง บุญรอด คุณศรียา ยอดมณี
คุณวันวิสาข์ ตันติเวชกุล และครอบครัว คุณวรัญญา ฟูรังสีโรจน์
อาจารย์ ประสานสุข สุชาตานนท์ คุณจตุพร สุชาตานนท์
คุณชัญญา ใหม่สุวรรณ คุณป้าเรียม ก้อนมณี

บริจาค ๕๐ บาท

นายเกรียงไชย สำลีแก้ว นายทวีไชย สำลีแก้ว

น.ส. ศิรินา โตธิรกุล นายวิวัฒน์ โตธิรกุล

นายปิยวัฒน์ – นางนิภาวรรณ – ด.ญ. นภหทัย – ด.ช. ปฐวี สิทธิฤทธิ์

นายธีระพันธ์ โตธิรกุล น.ส. สาคร มลิวัลย์

บริจาค ๓๐ บาท

คุณอรอนงค์ เทพแก้ว

บริจาค ๒๐ บาท

นางบุษบา – น.ส. ธนพรรณ ลังกาแก้ว, จ.ส.ต. จักรพงษ์ ยากองโค

ขออนุโมทนาบุญกับเจ้าภาพผู้ร่วมบริจาคทุกท่าน

สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ

การให้ธรรมะเป็นทาน ชนะการให้ทั้งปวง.

หนังสือชุดบูรพาจารย์

หนังสือประวัติและปฏิปทาครูบาอาจารย์สายพระกรรมฐาน ที่จัดทำนี้ **จัดทำเพื่องานบุญ ไม่ได้ทำเพื่อจำหน่ายเพื่อผลกำไรใด ๆ ทั้งสิ้น** จัดพิมพ์ด้วยเงินบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา รายรับที่พอมีอยู่บ้าง ก็ใช้เพื่องานบุญทั้งสิ้น ที่จัดทำอยู่ขณะนี้ มี ๒ ชุด

ชุดที่ ๑ : โครงการหนังสือบูรพาจารย์ วัดป่าอาจารย์มั่น (ภูริทตฺโต) บ้านแม่กอย ต.เวียง อ.พร้าว จ.เชียงใหม่

หนังสือในโครงการนี้ เกิดขึ้นเนื่องจากการก่อสร้าง **พระมหาธาตุมณฑปอนุสรณ์บูรพาจารย์ วัดป่าอาจารย์มั่น (ภูริทตฺโต) บ้านแม่กอย ต.เวียง อ.พร้าว จ.เชียงใหม่**

พระมหาธาตุมณฑปฯ องค์นี้ ได้ริเริ่มทำการก่อสร้างโดย **หลวงพ่อจำรัส จิรวงฺโส** อดีตเจ้าอาวาสวัดป่าอาจารย์มั่น ฯ ก่อสร้างเสร็จสมบูรณ์ และทำพิธีสมโภชเมื่อ**วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๖ วันครบรอบมรณภาพปีที่ ๕๔ ของหลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต**

หลวงปู่มั่น ไปบำเพ็ญเพียรที่เชียงใหม่ร่วม ๑๒ ปี (พ.ศ. ๒๔๗๑-๒๔๘๒) และ**บรรลุอรหันตภูมิ ในเขตอำเภอพร้าว** ท่านเคยไปพักปักกลดและจำพรรษาที่บริเวณ**วัดร้างป่าแดง บ้านแม่กอย** ต่อมาภายหลังได้พัฒนาขึ้นเป็นวัดกรรมฐานชื่อ**วัดป่าอาจารย์มั่น (ภูริทตฺโต)** ในปัจจุบัน

บูรพาจารย์ที่นำประวัติมาเขียนในโครงการหนังสือบูรพาจารย์ นี้ ล้วนเป็นศิษย์ต้น ที่ติดตามไปศึกษาธรรมกับหลวงปู่มั่น และมีความเกี่ยวข้องผูกพันกับวัดแห่งนี้ คณะศิษย์ได้หล่อรูปเหมือนของทุกองค์ประดิษฐานอยู่ภายในพระมหาธาตุมณฑปฯ ท่านที่ศรัทธาสามารถไปกราบไหว้ขอพรได้ตลอดเวลา

หนังสือใน**โครงการหนังสือบูรพาจารย์** นี้ จะมีต่อไปเรื่อย ๆ ตามโอกาสอันควร ที่เสร็จสมบูรณ์แล้วมี ๑๓ เล่ม ดังนี้ :-

เล่ม ๑ : หลวงปู่มั่น ภูริทตฺโต : ประวัติ ข้อวัตรและปฏิปทา พ.ศ. ๒๕๔๔ (พิมพ์ ๑๐ ครั้ง)

เล่ม ๒ : หลวงปู่ตื้อ อจลธมฺโม : พระอรหันต์ผู้มีฤทธิ์ในยุคปัจจุบัน พ.ศ. ๒๕๔๕ (พิมพ์ ๖ ครั้ง)

เล่ม ๓ : หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ พ.ศ. ๒๕๔๖ (พิมพ์ ๕ ครั้ง)

เล่ม ๔ : หลวงปู่ขาว อนาลโย พ.ศ. ๒๕๔๖ (พิมพ์ ๔ ครั้ง)

เล่ม ๕ : หลวงปู่ใหญ่เสาร์ กนฺตสีโล พ.ศ. ๒๕๔๖ (พิมพ์ ๓ ครั้ง)

เล่ม ๖ : พระกรรมฐานสู่ล้านนา ตอน ๑ พ.ศ. ๒๕๔๗ (พิมพ์ ๓ ครั้ง)

เล่ม ๗ : พระกรรมฐานสู่ล้านนา ตอน ๒ พ.ศ. ๒๕๔๗ (พิมพ์ ๓ ครั้ง)

เล่ม ๘ : หลวงปู่หลุย จนฺทสาโร พ.ศ. ๒๕๔๗ (พิมพ์ ๒ ครั้ง)

เล่ม ๙ : หลวงปู่ชอบ ฐานสโม พ.ศ. ๒๕๔๘ (พิมพ์ ๔ ครั้ง)

เล่ม ๑๐ : หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี พ.ศ. ๒๕๔๘ (พิมพ์ ๒ ครั้ง)

เล่ม ๑๑ : หลวงปู่ฝั้น อาจาโร พ.ศ. ๒๕๔๙ (พิมพ์ ๓ ครั้ง)

เล่ม ๑๒ : หลวงปู่สิม พุทฺธาจาโร พ.ศ. ๒๕๕๐ (พิมพ์ ๒ ครั้ง)

เล่ม ๑๓ : บันทึกธรรม ๓ รส ของ **หลวงพ่อจำรัส จิรวโส** พ.ศ. ๒๕๕๑ (พิมพ์ ๓ ครั้ง)

เล่ม ๑๔ : หลวงปู่พรหม จิรปุญฺโญ (อยู่ระหว่างจัดทำต้นฉบับ)

หนังสือในโครงการทุกเล่มจัดพิมพ์เพื่องานบุญ **ไม่ได้พิมพ์เพื่อจำหน่าย** และไม่มีวางขาย หนังสือส่วนใหญ่หมดแล้ว อาจมีการพิมพ์เพิ่มเป็นบางเล่มตามโอกาสที่เหมาะสม

ท่านที่สนใจโปรดให้ชื่อและที่อยู่ไว้ ถ้ามีการพิมพ์เพิ่มเล่มใด เมื่อใด จะแจ้งให้ทราบทางจดหมาย ด้วยการบอกบุญเชิญชวนร่วมบริจาคเป็นคราว ๆ ไป

โปรดติดต่อขอทราบข้อมูลได้ที่ :-

ติดต่อด้วยตนเองที่วัด เชิญได้ที่ :-

พระอาจารย์วิชิต โสภโณ (ครูบาหมู)

วัดป่าอาจารย์มั่น (ภูริทตฺโต) บ้านแม่กอย ต.เวียง อ.พร้าว จ.เชียงใหม่ ๕๐๑๙๐ **โทร. ๐๘๑ - ๓๒๔ ๐๓๖๑**

ติดต่อกับผู้เขียน-จัดพิมพ์เผยแพร่ เชิญได้ที่ :-

อาจารย์ปฐม นิคมานนท์ ๔/๔๔๙ หมู่บ้านสหกรณ์ ซอย ๑๙ ถนนเสรีไทย ๕๗ เขตบึงกุ่ม กรุงเทพฯ ๑๐๒๔๐.

โทร./โทรสาร ๐๒-๓๗๙ ๗๑๓๙ หรือ ๐๘๑-๕๕๗ ๖๕๒๓

E-mail : ppn1@hotmail.com

(ธนาณัติสั่งจ่าย ปท.บึงกุ่ม รหัส ๑๐๒๓๑)

หรือ **โอนเข้าบัญชีสะสมทรัพย์ ธนาคารกรุงเทพ สาขาสวนสยาม**

เลขที่ ๑๙๒ ๔๐๒ ๖๔๔๑ ชื่อบัญชี นางภัทรา นิคมานนท์

(โอนเข้าบัญชีแล้ว โปรดแจ้งให้ทราบด้วย ที่โทร./โทรสาร ๐๒-๓๗๙ ๗๑๓๙ หรือมือถือ ๐๘๑-๕๕๗ ๖๕๒๓ หรือ ตามที่อยู่ข้างต้น)

ชุดที่ ๒ : โครงการหนังสือบูรพาจารย์อิสานใต้ วัดบูรพาราม ต.ในเมือง อ.เมือง จ.สุรินทร์

หนังสือชุดนี้เกิดขึ้นเกี่ยวเนื่องกับการจัดตั้ง **ทุนนิธิกัมมัฏฐานหลวงปู่ดูลย์ อตุโล วัดบูรพาราม ต.ในเมือง อ.เมือง จ.สุรินทร์** เป็นกองทุนเพื่อสนับสนุนและทะนุบำรุงวัดกรรมฐานสาขาของวัดบูรพาราม ที่ตั้งอยู่ในท้องที่ห่างไกลบริเวณชายแดนจังหวัดสุรินทร์-บุรีรัมย์-ศรีสะเกษ ประมาณ ๔๐ วัด

หนังสือใน **โครงการหนังสือบูรพาจารย์อิสานใต้**ที่เสร็จแล้ว มีดังนี้ :-

เล่ม ๑ : พระราชวุฒาจารย์ (หลวงปู่ดูลย์ อตุโล) พ.ศ. ๒๕๕๐ (พิมพ์ ๓ ครั้ง)

เล่ม ๒ : พระญาณวิสิษฏ์สมิทธิวีราจารย์ (หลวงปู่สิงห์ ขนฺตยาคโม) พ.ศ. ๒๕๕๔

เล่ม ๓ : พระเทพสุธาจารย์ (หลวงปู่โชติ คุณสมฺปนฺโน) อยู่ระหว่างจัดทำต้นฉบับ

เล่มต่อ ๆ ไป จะพิจารณาจัดทำตามโอกาสอันสมควร

ท่านที่สนใจจะร่วมบริจาคเข้า **ทุนนิธิกัมมัฏฐานหลวงปู่ดูลย์ อตุโล** และร่วม **โครงการหนังสือบูรพาจารย์อิสานใต้** สามารถติดต่อได้ดังนี้

ติดต่อด้วยตนเองที่วัด เชิญได้ที่ :-

พระราชวรคุณ (หลวงพ่อสมศักดิ์ ปณฺฑิโต)

วัดบูรพาราม ต.ในเมือง อ.เมือง จ.สุรินทร์ ๓๒๐๐๐

โทร. (๐๔๔) ๕๑๔ ๒๓๔

ติดต่อกับผู้เขียน-จัดพิมพ์ เชิญได้ที่ :-

อาจารย์ปฐม นิคมานนท์ ๔/๔๔๙ หมู่บ้านสหกรณ์ ซอย ๑๙ ถนนเสรีไทย ๕๗ เขตบึงกุ่ม กรุงเทพฯ ๑๐๒๔๐.

โทร./โทรสาร ๐๒-๓๗๙ ๗๑๓๙ หรือ ๐๘๑-๕๕๗ ๖๕๒๓

E-mail : ppn1@hotmail.com

(ธนาณัติสั่งจ่าย ปท.บึงกุ่ม รหัส ๑๐๒๓๑)

หรือ **โอนเข้าบัญชีสะสมทรัพย์ ธนาคารกรุงเทพ สาขาสวนสยาม**
เลขที่ ๑๙๒ ๔๐๒ ๖๔๔๑ ชื่อบัญชี นางภัทรา นิคมานนท์
(โอนเข้าบัญชีแล้ว โปรดแจ้งให้ทราบด้วย ที่โทร./โทรสาร ๐๒-๓๗๙ ๗๑๓๙
หรือมือถือ ๐๘๑-๕๕๗ ๖๕๒๓ หรือ ตามที่อยู่ข้างต้น)

****

หนังสือทั้งสองโครงการ มีเหลือเพียงบางเล่มเท่านั้น
ท่านต้องการร่วมทำบุญเล่มใด โปรดโทรศัพท์ตรวจสอบก่อน เพื่อความแน่ใจ
ต้นทุนพิมพ์เล่มละ ๑๐๐ บาท โปรดช่วยค่าพิมพ์อย่างน้อยเท่าต้นทุน
และโปรดช่วยค่าส่งด้วย เล่มละ ๒๐ บาท

****

